

שבוע פרשת נח

(3 - 9 Oktober 10)

כ"ה תשרי - א' מרחשון ה'תשע"א

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרָצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּיָם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַפֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שְׁחִירַת כּוֹלָל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי שְׂמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁחֲזוֹרָתְ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגֵּךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשַׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּהִדְבָּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול ובאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לִמְנַצֵּחַ לְדָוִד מְזֻמּוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתַחוּ דִּבְרוּ אֹתִי לְשׁוֹן שָׂקָר: ג וְדַבְרֵי שְׁנָאָה סִבְבוּנִי וַיִּלַּחֲמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה: ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רַעַה תַּחַת טוֹבָה וְשְׁנָאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׂטָן יַעֲמֹד עַל־יְמִינוֹ: ז בְּהִשָּׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פִּקְדָתוֹ יִקָּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יִנּוּעוּ בָנָיו וְשִׁאלוֹ וְדַרְשׁוֹ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ נִשְׁאָה לְכָל־אֲשֶׁר־לּוֹ וַיִּבְזּוּ זָרִים וַיִּנְעֻזוּ: יב אֶל־יְהִי־לִי מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנִן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אֲחֵרִיתוֹ לַהֲכָרִית בְּדֹר אַחֵר וַיִּמַּח שְׁמָם: יד וַיִּזְכֹּר עֵינֵי אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אִמּוֹ אֶל־תִּפְחַח: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וּנְבָאָה לִבָּב לְמוֹתָת: יז וַיֵּאָהֵב קַלְלָה וַתְּבוֹאֶהוּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבָּשׁ קַלְלָה כְּמָדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וַיִּשְׁמָן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לּוֹ כְּבֶגֶד יַעֲטָה וְלִמְזוֹחַ תָּמִיד יִחְגֹּרֶה: כ זֹאת א פָּעַלְתָּ שְׂטָנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה א יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אֹתִי לְמַעַן שִׁמְךָ פִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הִצִּילָנִי: כב פִּי־עֵנִי וְאֶבְיוֹן אֲנִכִּי וְלִפִּי חֶלֶל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־בְּנוֹתָיו נִהְלַכְתִּי נִנְעֲרֹתִי פֶּאֶרְבָּה: כד בְּרַפִּי כָּשָׁלוֹ מֵצוּם וּבְשׂוֹרִי פָחַשׁ מִשְׁמָן: כה וְאֲנִי א הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאוּנִי יַנְיֵעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הַזְשִׁיעֵנִי כַּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ פִּי־יָדְךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרָךְ קָמוּ א וַיִּבְשׂוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבָּשׁוּ שׂוֹמְרֵי פִלְמָה וַיַּעֲמֻ כַּמְעִיל בְּשֵׁתָם: ל אֲוֹדָה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבְתוֹךְ רַבִּים אֶהְלֹלָנוּ: לֹא פִי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשִׁי:

קי

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המוזמר חולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכת לשם:

א לְדָוִד מְזֻמּוֹר נָאִם יְהוָה א לֹאֲדֹנָי שֶׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיבֹיךָ הָדָם לְרֹגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָךְ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן יָדָה בְּקִרְבִּי אֵיבֹיךָ: ג עָמָךְ נִדְבַחַת בְּיָוֶם חֵילְךָ בַּהֲדַר־יָקֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל יִלְדֹתְךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה א וְלֹא יִנָּחֵם אֶתֶּה־כִּתְּוֹן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרֹתִי מִלִּפְי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בְּגוֹיִם מֶלֶא גִּיּוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פָּנֵי יָרִים רֹאשׁ:

מתוך פירוש רש"י

קט (טו) יהיו. העונני האלה נגד ה' תמיד: **ויכרת מארץ זכרם**. של עשו ואלופיו: (טז) **יען אשר לא זכר עשות חסד**. לעסוק באבל אביו כמו שעשה יעקב נזיד עדשים לנחם את יצחק שבאותו היום מת אברהם: **איש עני**. ישראל: (יז) **ויאהב קללה**. קללתו של הקדוש ברוך הוא שכפר בו:

קי (ד) **נשבע ה' ולא ינחם**. לפי שהיה מתירא שלא יענש על האוכלסין שהרג נאמר לו (שם ט"ו) אל תירא אברם וגוי' לא ינחם על הטובה אשר דבר עליך: **אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק**. ממך תצא הכהונה ומלכות להיות בניך יורשין את שם אבי אביך הכהונה והמלכות שנתנו לו: **דברתי מלכי צדק**. יו"ד יתירה כמו רבתי עם (איכה א), על דברת מלכי צדק על פקודת מלכי צדק. **אתה כהן**. יש במשמע כהן כהונה ושררה כמו (שמואל ב מ) ובני דוד כהנים היו:

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	א) סדר הנחת תפילין.....ב
יט) שולחן ערוך הלכות שבת	ב) מזמורי תהלים ק"ט ק"י.....ג
קנד) אדמו"ר הזקן.....	ג) מאמר ד"ה אמר רבי עקיבא (עם ביאור בדרך
כ) שולחן ערוך הלכות ברכת המזון	אפשר) ש"פ נח ב' דר"ח מרחשון, ה'תשי"ז.....ה
קנד) אדמו"ר הזקן.....	ד) מכתב כללי עש"ק נח ה'תשד"מ.....יח
כא) תורה אור – ד"ה מים רבים	ה) שיחת שבת פרשת נח, ב' דראש חודש מרחשון
קנו) אדמו"ר הזקן.....	ה'תשי"ז.....כא
כב) שערי אורה	ו) לקוטי שיחות פרשת נח (בלה"ק) כרך טו.....לא
קנז) אדמו"ר האמצעי.....	ז) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח
כג) דרך מצותיך – ספר המצוות	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....לו
קנח) אדמו"ר ה"צמח צדק".....	ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת נח.....לז
כד) תורת שמואל תרל"ב	ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת נח.....נח
קס) אדמו"ר מוהר"ש.....	י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע שבת
כה) קונטרס החלצו	לשבוע פרשת נח.....נט
קס) אדמו"ר מוהרש"ב.....	יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת נח.....סז
כו) ספר המאמרים ה'תש"ב	יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....סט
קסא) אדמו"ר מוהריי"צ.....	
כז) לקוטי דיבורים	שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:
קסב) אדמו"ר מוהריי"צ.....	יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת נח.....עב
כח) ספר הזכרונות	יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת נח.....קו
קסג) אדמו"ר מוהריי"צ.....	טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת נח.....קי
כט) אגרות קודש	טז) נביאים וכתובים
קסו) אדמו"ר מוהריי"צ.....	שמואל-א פרק יז, דברי הימים-ב פרק לו.....קטז
ל) חומש לקריאת התורה פרשת נח	יז) עין יעקב מסכת שבת.....קיח
קסז) ע"פ חומש "תורה תמימה".....	יח) מסכת עבודה זרה עם ביאורים
לא) לוח זמנים לשבוע פרשת נח.....קעד	מדף נ עד דף נו.....קכ
לב) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש.....קעה	

47 וּכְלֹלֹת הָעֲנָנִים הוּא, דְּכַשֵּׁם שֶׁבַעֲנָנִים הַמְקֻנָּה שְׁמִטָּהּ אֶת
48 הַטְּמָאִים נַעֲשֶׂה שְׁנוֹי דָּבָר וְהַתַּחֲדָשׁוֹת, דְּבִתְחִלָּה הָיָה טְמֵא
49 וְנַעֲשֶׂה טָהוֹר, כְּמוֹ כֵּן בָּזָה שֶׁהַקֶּבֶ"ה מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל
50 נַעֲשֶׂה שְׁנוֹי דָּבָר וְהַתַּחֲדָשׁוֹת. דְּהֵנָּה, כְּלֹלֹת עֲנָנִים הִטְהֵרָה

51 הוּא הַתְּשׁוּבָה, וּבִתְשׁוּבָה

52 יֵשׁ ב' עֲנָנִים, עֲנָנִים א'

53 בִּתְשׁוּבָה הוּא, כְּמוֹ

54 שְׁסוּבָרִים הָעוֹלָם

55 שֶׁהַתְּשׁוּבָה הוּא עַל עוֹן

56 תְּשׁוּבָה שֶׁיִּיכַח לְעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא

57 בַּגִּדִּים שֶׁל מִדֵּידָה וְהַגְּבִלָה,

58 דִּהְיִינוּ מִלִּי הַחֲסִירוֹן, וְעֲנָנִים

59 הִב' בִּתְשׁוּבָה הוּא כְּמוֹ

60 שְׁכַתוֹב⁵ וְהָרוּחַ תְּשׁוּבָה אֶל

61 הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה לְהַגִּיעַ

62 לְמִקְוֵה וְשׁוֹרֵשׁ הַנִּשְׁמָה בְּאִלּוּקוֹת

63 שֶׁהִיא לְמַעַל מִהָעוֹלָם. וּמִכֵּיּוֹן

64 שְׁאִלּוּקוֹת עֲנִינָה בְּלִי גְבוּל, עַל כֵּן

65 גַּם הַעֲבֹדָה שֶׁל ו"הֶרֶחַ תְּשׁוּבָה

66 הִיא לְמַעַל מִמִּדֵּידָה וְהַגְּבִלָה.

67 וּבִב' הָעֲנָנִים שֶׁבִּתְשׁוּבָה

68 נַעֲשֶׂה שְׁנוֹי דָּבָר

69 וְהַתַּחֲדָשׁוֹת. בְּעֲנָנִים הֵא'

70 שֶׁהוּא תְּשׁוּבָה עַל עוֹן,

71 הָרִי מוֹכֵן שְׁעַל יְדֵי

72 הַתְּשׁוּבָה נַעֲשֶׂה שְׁנוֹי

73 גְּדוֹל, וְכְמוֹ שְׁכַתוֹב

74 הַרְמָב"ם⁶ דְּתַמּוּרֵת זֶה

75 שְׁמִקְדָּם הָיָה בְּלִי רָצוֹי

76 לְהוֹי', הֵנָּה עֲכָשׁוּ אֵין לוֹ

77 שׁוּם שְׂיִכּוֹת לְעוֹן כָּלֵל,

78 דְּאֵין אוֹמְרִים לוֹ זָכָר

79 מַעֲשֵׂי הָרָאשׁוֹנִים כִּיּוֹן

80 שִׁינָה רְגִילוֹתוֹ נַעֲשֶׂה אֲדָם אַחֵר,

81 וְלֹכֵן אֵין מַעֲשֵׂי הָרָאשׁוֹנִים

82 מִתִּיחִסִּים אֵלִי מֵאַחֵר

83 שֶׁהַשְּׁתָּנָה⁷, וְעוֹד יוֹתֵר

84 שְׁמַחְעֲלָה בְּעֹבְדוֹתָ עַד

85 שְׁמִקְדָּם שְׁבַעֲלִי תְּשׁוּבָה

86 עוֹמְדִים אֵין צְדִיקִים

87 גְּמוּרִין יְכוּלִין לְעַמֵּד בּוֹ⁸.

88 וְכְמוֹ כֵּן בְּעֲנָנִים הִב'

89 בִּתְשׁוּבָה שִׁיבַת הַנִּשְׁמָה אֶל

90 מִקְוֵה וְשׁוֹרֵשָׁה, וְהָרוּחַ

91 תְּשׁוּבָה אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר

92 נִתְּנָה, נַעֲשֶׂה בָּזָה שְׁנוֹי

1 אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא אֲשֶׁרִיכֶם יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מִי אַתֶּם מְטַהְרִין וּמִי
2 מְטַהֵר אַתֶּם אֲבִיכֶם שְׁבַעֲשָׁמִים, שְׁנַאֲמַר¹ וְזִרְקָתִי עֲלֵיכֶם מִים
3 טְהוֹרִים וְטַהֲרֶתֶם, וְאוֹמַר² מְקַנָּה יִשְׂרָאֵל הוֹי', מַה מְקַנָּה
4 מְטַהֵר אֶת הַטְּמָאִים אִף הַקֶּבֶ"ה מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל³ בְּסִיּוּם

5 אִמִּירַת הַמֵּאמֵר בִּיאוֹר הַרְבִּי

6 בְּאֵרוֹכָה הַקָּשֶׁר וְהַשִּׁיכּוֹת שֶׁל

7 מֵאמֵר חו"ל זֶה בְּסוּף מִסְכַּת יוֹמָא

8 לְפִרְשֵׁת נַח בַּה מְסוּפֵר עַל הַמְּבוּל

9 שֶׁהִיָּה עַל הָאֶרֶץ. תְּכַלִּיתוֹ שֶׁל

10 הַמְּבוּל לֹא הָיָה סֵתֵם כֵּךְ, לְשֵׁם

11 עוֹנֵשׁ, אֲלֵא עַל מִנֵּת לְטַהֵר אֶת

12 הָעוֹלָם. וּמִשּׁוּם כֵּךְ אֶרֶץ הַמְּבוּל

13 מִשָּׁךְ אֲרַבְעִים יוֹם, רִמּוֹ לְפִסֵּק

14 הַהִלְכָה שֶׁבִּמְקוּוֹה צָרִיכָה לְהִיטֵר

15 כְּמוֹת מִים שֶׁל אֲרַבְעִים סָאָה. עַל

16 פִּי זֶה תוֹבֵן שִׁיכּוֹת עֲנִין הַטְהֵרָה

17 "לִפְנֵי מִי אַתֶּם מְטַהְרִים" לְפִרְשֵׁת

18 נַח. וְצָרִיךְ לְהִבִּין⁴ כְּפָל

19 הַלְשׁוֹן לִפְנֵי מִי אַתֶּם

20 מְטַהְרִים וּמִי מְטַהֵר

21 אַתֶּם, שְׁמַחְעֲלָה זֶה

22 מַשְׁמַע שִׁישׁ ב' עֲנָנִים

23 בְּטַהֲרָה, הִטְהֵרָה דְּלִפְנֵי

24 מִי אַתֶּם מְטַהְרִים,

25 וְהִטְהֵרָה דְּמִי מְטַהֵר

26 אַתֶּם? וְגַם צָרִיךְ לְהִבִּין

27 דִּיּוֹק הַלְשׁוֹן אֲשֶׁרִיכֶם?

28 בַּהֲמִשָּׁךְ יִבְאֵר כִּי טַהֲרָה הִיא עֲנִין

29 הַתְּשׁוּבָה. וּבִתְשׁוּבָה יִשְׁנֵן שְׁתִּי

30 עֲבוּדוֹת. תְּשׁוּבָה כְּפִשׁוּטָה שֶׁהִיא

31 תְּשׁוּבָה עַל עוֹן, וּפְנִימִיּוֹת עֲנִין

32 הַתְּשׁוּבָה שֶׁהִיא הַעֲבֹדָה דְּרַעוּתָא

33 דְּלִיבָא שֶׁלְמַעַל מִטַּעַם וְדַעַת,

34 בַּחֲנִית "וְהָרוּחַ תְּשׁוּבָה אֶל

35 הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה". וְזוֹה יוֹבֵן

36 כְּפַל הַלְשׁוֹן בְּכַתוּב "לִפְנֵי מִי

37 אַתֶּם מְטַהְרִים" וּמִי מְטַהֵר

38 אַתֶּם? שֶׁהֵם שְׁנֵי עֲנָנִים

39 בִּתְשׁוּבָה. "לִפְנֵי מִי אַתֶּם

40 מְטַהְרִים" הִיא תְּשׁוּבָה שֶׁל הָאָדָם

41 מִלְמַטָּה לְמַעַל — תְּשׁוּבָה עַל

42 עוֹן, וּ"מִי מְטַהֵר אַתֶּם" הִיא

43 תְּשׁוּבָה מִלְמַעַל לְמַטָּה — הִיא

44 שִׁיבַת הַנִּשְׁמָה אֶל מִקְוֵהָ

45 וְשׁוֹרֵשָׁה, בַּחֲנִית ו"הָרוּחַ תְּשׁוּבָה

46 אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה".

בס"ד. ש"פ נח, בדר"ח מרחשון, ה'תשי"ז

(הנחה בלתי מוגה)

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא אֲשֶׁרִיכֶם יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מִי אַתֶּם
מְטַהְרִין וּמִי מְטַהֵר אַתֶּם אֲבִיכֶם שְׁבַעֲשָׁמִים,

שְׁנַאֲמַר¹ וְזִרְקָתִי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים וְטַהֲרֶתֶם, וְאוֹמַר²

מְקַנָּה יִשְׂרָאֵל הוֹי', מַה מְקַנָּה מְטַהֵר אֶת הַטְּמָאִים אִף

הַקֶּבֶ"ה מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל³. וְצָרִיךְ לְהִבִּין⁴ כְּפַל הַלְשׁוֹן

לִפְנֵי מִי אַתֶּם מְטַהְרִים וּמִי מְטַהֵר אַתֶּם, שְׁמַחְעֲלָה זֶה

מַשְׁמַע שִׁישׁ ב' עֲנָנִים בְּטַהֲרָה, הִטְהֵרָה דְּלִפְנֵי מִי אַתֶּם

מְטַהְרִים, וְהִטְהֵרָה דְּמִי מְטַהֵר אַתֶּם. וְגַם צָרִיךְ לְהִבִּין

דִּיּוֹק הַלְשׁוֹן אֲשֶׁרִיכֶם.

וּכְלֹלֹת הָעֲנָנִים הוּא, דְּכַשֵּׁם שֶׁבַעֲנָנִים הַמְקֻנָּה שְׁמִטָּהּ

אֶת הַטְּמָאִים נַעֲשֶׂה שְׁנוֹי דָּבָר וְהַתַּחֲדָשׁוֹת,

דְּבִתְחִלָּה הָיָה טְמֵא וְנַעֲשֶׂה טָהוֹר, כְּמוֹ כֵּן בָּזָה שֶׁהַקֶּבֶ"ה

מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה שְׁנוֹי דָּבָר וְהַתַּחֲדָשׁוֹת. דְּהֵנָּה,

כְּלֹלֹת עֲנָנִים הִטְהֵרָה הוּא הַתְּשׁוּבָה, וּבִתְשׁוּבָה יֵשׁ ב'

עֲנָנִים, עֲנָנִים א' בִּתְשׁוּבָה הוּא, כְּמוֹ שְׁסוּבָרִים הָעוֹלָם

שֶׁהַתְּשׁוּבָה הוּא עַל עוֹן, וְעֲנָנִים הִב' בִּתְשׁוּבָה הוּא כְּמוֹ

שְׁכַתוֹב⁵ וְהָרוּחַ תְּשׁוּבָה אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה. וּבִב'

הָעֲנָנִים שֶׁבִּתְשׁוּבָה נַעֲשֶׂה שְׁנוֹי דָּבָר וְהַתַּחֲדָשׁוֹת. בְּעֲנָנִים

הֵא' שֶׁהוּא תְּשׁוּבָה עַל עוֹן, הָרִי מוֹכֵן שְׁעַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה

נַעֲשֶׂה שְׁנוֹי גְּדוֹל, וְכְמוֹ שְׁכַתוֹב הַרְמָב"ם⁶ דְּתַמּוּרֵת זֶה

שְׁמִקְדָּם הָיָה בְּלִי רָצוֹי לְהוֹי', הֵנָּה עֲכָשׁוּ אֵין לוֹ שׁוּם

שְׂיִכּוֹת לְעוֹן כָּלֵל, דְּאֵין אוֹמְרִים לוֹ זָכָר מַעֲשֵׂי

הָרָאשׁוֹנִים⁷, וְעוֹד יוֹתֵר שְׁמַחְעֲלָה בְּעֹבְדוֹתָ עַד שְׁמִקְדָּם

שְׁבַעֲלִי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים אֵין צְדִיקִים גְּמוּרִין יְכוּלִין לְעַמֵּד בּוֹ⁸.

וְכְמוֹ כֵּן בְּעֲנָנִים הִב' בִּתְשׁוּבָה שִׁיבַת הַנִּשְׁמָה אֶל מִקְוֵהָ וְשׁוֹרֵשָׁה, וְהָרוּחַ תְּשׁוּבָה אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה, נַעֲשֶׂה בָּזָה שְׁנוֹי גְּדוֹל, דְּהֵנָּה

(1) יחזקאל לו, כה. (2) ירמ' יז, יג (ע"פ הגירסא בירושלמי, ר"ף ועין יעקב). (3) משנה יומא פה, ב. (4) ראה רד"ה אר"ע אשריכם ישראל תרס"ז — לפני חמישים שנה (המשך תרס"ו ע' שפ). (5) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ר"פ האזינו. וראה גם לקו"ת דרושים לר"ה ס, ד. בלק עד, א. (6) הלי' תשובה פ"ז ה"ר"ז. (7) רמב"ם שם ה"ח. (8) שם ה"ד.

ביאור בדרך אפשר

1 גָּדוֹל, דִּהְיָה הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד מְלֻמְעָלָה (אֲשֶׁר
2 נִתְּנָה), הָרִי נִתְּבָאָר לְעִיל⁹ כמאמרי שמחת תורה ושבת בראשית
3 נתבאר בהרחבה אודות מעלת שורש נשמות ישראל שמגיעים ממקור נעלה
4 ביותר, מעצמותו יתברך - שֶׁהַנִּשְׁמָה הִיא לְמַעְלָה מִהַשְׁעָרָה בְּכַח -

5 השערה וגילוי לעצמו. דרגה

6 באלוקות, בה, כביכול, כבר
7 מוכנים אצלו יתברך בגילוי כל
8 אופני ופרטי הגילויים שיהיו
9 לאחר זה, ולמעלה יותר
10 מְעֻלָּת הָרָצוֹן - דרגה נעלית
11 יותר בה האור האלוקי הוא
12 בבחינת 'גילוי לעצמו', שכל
13 הפרטים (ספירות) גנוזים עדיין
14 רק בכח באופן של התכלות
15 והתאחדות בכלי אחד, וכן
16 למעלה יותר מִהַמְשָׁכָה
17 כְּלִית שְׂקָדָם עֲלִית
18 הָרָצוֹן - עצם האור שאינו
19 בבחינת גילוי כלל (גם לא
20 לעצמו) ואין שייך בו כלל ענין
21 הספירות (פרטים), ואף למעלה
22 יותר מִהַעֲמָקָת הַעֲצָמוֹת -
23 בחינת 'עתיק' שנבדלת לגמרי
24 מהעולמות. דרגת נשמות ישראל
25 כפי שהן העתק של העצמות
26 ממש, כמות שהוא, אֵלָּא הִיא
27 מְשַׁרְשֵׁת בְּהַעֲצָמוֹת מִמֶּשׁ
28 למעלה מבחינת העתק בלבד,
29 וְכַאֲשֶׁר עַל יְדֵי עֲבוּדָתוֹ
30 בְּתִשְׁבָּה פּוֹעֵל בְּנִפְשׁוֹ
31 שֶׁהָרוּחַ תִּשְׁבָּה אֶל
32 הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה, אֲזִי
33 הוא עולה לבחינת עצם
34 הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא
35 מְשַׁרְשֵׁת בְּהַעֲצָמוֹת
36 מִמֶּשׁ, וְאִם כֵּן הָרִי זֶה
37 שְׁנוֹי גָּדוֹל וְהִתְחַדְּשׁוֹת.

38 וְזֶהוּ ב' הַעֲנִינִים דְּטַהֲרָה, לִפְנֵי מִי אַתֶּם מְטַהְרִים וּמִי מְטַהֵר
39 אַתְּכֶם, לִפְנֵי מִי אַתֶּם מְטַהְרִים הוּא עֲנִין הַעֲבוּדָה שְׁמִלְמֻטָּה
40 לְמַעְלָה תְּשׁוּבָה עַל עוֹן, מִלִּיל הַחִסְרוֹן, וּמִי מְטַהֵר אַתְּכֶם הוּא
41 עֲנִין הַמְשָׁכָה מְלֻמְעָלָה לְמֻטָּה, שְׁנִמְשָׁךְ לוֹ הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא
42 מצד למעלה (אשר נתנה) בְּחִינַת עֶצֶם הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא

ביאור בדרך אפשר

מְשַׁרְשֵׁת בְּהַעֲצָמוֹת מִמֶּשׁ.

43
44 (ב) וְלִהְבִּין זֶה¹⁰, הִנֵּה אֲמָרוּ רַ"ל¹¹ כֹּל הָעוֹנָה בְּקִדִּישׁ אֲמָן
45 יֵהָא שְׁמִיָּה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלָם וּלְעָלְמֵי עֲלָמֵיָא "בְּכָל כַּחוֹ - מְכוּן
46 בעניינת הקדיש שעה שעונה בקול רם קוֹרְעִין לוֹ גִּזְרֵי דִּינוֹ שֶׁאִם הִיָּתָה
47 עליו גזירה מן השמים לרעה,

48 מתבטלת גזירה זו בזכות קיום
49 מצווה זו. וּפְרָשׁ רַש"י בְּכָל
50 כַּחוֹ, בְּכָל כְּוִנָּתוֹ.
51 וְהַפְּרוּשׁ הַפְּנִימִי דְּבְכָל
52 כַּחוֹ עַל פִּי חֲסִידוֹת הוּא
53 כְּמוֹ שְׁפָתוֹב¹² וְעֵתָה
54 יִגְדֵּל נָא כַּח אֲדִנִּי, הִיָּנוּ
55 שְׁפּוֹעֵל הַגְּדֻלָּה בְּשֵׁם
56 אֲדִנִּי "כח אדני" מצד עצמו
57 הוא שורש הגבול
58 וההשתלשלות, ועל ידי עבודת
59 האדם למטה נפעלת הגדלה
60 בכוח אדני". דִּהְיָה, כְּלָלוֹת
61 הַעֲנִין דְּשֵׁם אֲדִנִּי קָאִי
62 [=מוסב] עַל סְפִירַת
63 הַמְּלָכוֹת, וְכַאֲשֶׁר פּוֹעֵל
64 בְּעֲבוּדָתוֹ הַגְּדֻלָּה בְּסְפִירַת
65 הַמְּלָכוֹת שֶׁמִּמֶּשֶׁךְ וּמְגַלָּה אֵת
66 הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל סְפִירַת הַמְּלָכוֹת
67 שֶׁכֵּל עֲנִינָה הוּא הַסְתָּר וְהַעֲלָם.
68 עַל דְּרַךְ מֶלֶךְ בִּשְׁרֵי דָם שֶׁמִּלְכוּתוֹ
69 עַל הַעֵם בָּאָה בְּדֶרֶךְ הַתְּנַשּׁאוֹת
70 וְרוּמּוֹת. אֵלָּא שֶׁבְּחִנְתָּה הַמֶּלֶךְ
71 עַל הַעֵם בְּדֶרֶךְ הַרְגִּיל בָּאָה לִידֵי
72 בִּטּוֹי רַק חִיצוֹנוֹת הַמְּלָכוֹת, וְעַל
73 יְדֵי הַהַגְדֻלָּה בְּסְפִירַת הַמְּלָכוֹת
74 מִתְּגַלָּה, לֹא רַק בְּבִחִינַת
75 מְלָכוֹת דְּאֲצִילוֹת, אֵלָּא
76 בְּכָל הַבְּחִינּוֹת שְׁבִמְלָכוֹת,
77 עַד גַּם בְּבִחִינַת מְלָכוֹת
78 דְּאִין סוּף, אֲזִי קוֹרְעִין לוֹ
79 גִּזְרֵי דִּינוֹ, גַּם לְאַחֵר

80 הַחֲתוּם בְּיוֹם כִּפּוּר. וְהִיָּנוּ, דְּכַאֲשֶׁר כָּבֵר נִגְזֵר דִּינוֹ, הִנֵּה מִצַּד
81 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת אֵינוֹ יָכוֹל כָּבֵר לְפַעַל מְאוּמָּה, אֲבָל כַּאֲשֶׁר
82 עֲבוּדָתוֹ הִיא בְּכָל כַּחוֹ בְּכָל כַּח כּוֹנֵנָה, וְעֵתָה יִגְדֵּל נָא כַּח
83 אֲדִנִּי, שֶׁהוּא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת מְלָכוֹת דְּאִין סוּף, הִנֵּה
84 מִצַּד הַמְשָׁכָה שְׁלֻמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, קוֹרְעִין לוֹ גִּזְרֵי דִּינוֹ.

80 הַחֲתוּם בְּיוֹם כִּפּוּר. וְהִיָּנוּ, דְּכַאֲשֶׁר כָּבֵר נִגְזֵר דִּינוֹ, הִנֵּה מִצַּד
81 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת אֵינוֹ יָכוֹל כָּבֵר לְפַעַל מְאוּמָּה, אֲבָל כַּאֲשֶׁר
82 עֲבוּדָתוֹ הִיא בְּכָל כַּחוֹ בְּכָל כַּח כּוֹנֵנָה, וְעֵתָה יִגְדֵּל נָא כַּח
83 אֲדִנִּי, שֶׁהוּא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת מְלָכוֹת דְּאִין סוּף, הִנֵּה
84 מִצַּד הַמְשָׁכָה שְׁלֻמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, קוֹרְעִין לוֹ גִּזְרֵי דִּינוֹ.

80 הַחֲתוּם בְּיוֹם כִּפּוּר. וְהִיָּנוּ, דְּכַאֲשֶׁר כָּבֵר נִגְזֵר דִּינוֹ, הִנֵּה מִצַּד
81 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת אֵינוֹ יָכוֹל כָּבֵר לְפַעַל מְאוּמָּה, אֲבָל כַּאֲשֶׁר
82 עֲבוּדָתוֹ הִיא בְּכָל כַּחוֹ בְּכָל כַּח כּוֹנֵנָה, וְעֵתָה יִגְדֵּל נָא כַּח
83 אֲדִנִּי, שֶׁהוּא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת מְלָכוֹת דְּאִין סוּף, הִנֵּה
84 מִצַּד הַמְשָׁכָה שְׁלֻמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, קוֹרְעִין לוֹ גִּזְרֵי דִּינוֹ.

(9) ד"ה תורה צוה דיום שמח"ת פ"ג; ד"ה נעשה אדם דש"פ בראשית בתחלתו (תו"מ ח"י"ח ע' 91; ע' 115). (10) בהבא לקמן -
ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'תטז ואילך. וראה גם מאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' סו ואילך. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' שנד ואילך.
תרל"ה ח"א ע' רפא ואילך. (11) שבת קיט, ב. (12) שלח יד, יז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) וְהֶעֱנִין הוּא, דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַ"ל¹³ כָּל הַמַּאֲרִיף בְּכוּנָת קִרְיָאָתוֹ
2 בְּאֶחָד שְׁבִסוּף פֶּסוּק "שִׁמְעֵי יִשְׂרָאֵל", מַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוּתָיו.
3 וְעֵנִין הָאֲרִיכוֹת הוּא אֶרֶיכוֹת הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּהֶעֱנִין דְּהוּי'
4 אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד, וְכֵמוֹ שִׁיְהִיָּה לְעֵתִיד, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁴ בַּיּוֹם
5 הַהוּא יִהְיֶה הַיּוֹי' אֶחָד
6 וּשְׁמוֹ אֶחָד, דְּהֵאִידְנָא 1
7 [=עכשיו, בזמן הגלות] הִנֵּה 2
8 לֹא כְּמוֹ שֶׁאֵי נִקְרָא אֲנִי 3
9 נִכְתָּב¹⁵ כְּלוּמַר אֵין שֵׁם הַיּוֹי' 4
10 נִקְרָא כְּפִי שֶׁהוּא נִכְתָּב. עַכְשִׁי, 5
11 בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת, יֵשׁ לְהַעֲלִים אֶת 6
12 גִּילּוֹי שֵׁם ה' וְאֵין לִקְרוֹא אוֹתוֹ 7
13 כְּכַתְּבוֹ, הִינֵנו דְּהוּי' הוּא 8
14 אֶחָד, אֲבָל שְׁמוֹ שֶׁהוּא 9
15 עֵנִין הַגְּלוֹי, הִנֵּה בְּזֵה אֵין 10
16 עֲכָשׁוּ עֵנִין הָאֶחָדוֹת, 11
17 אֲבָל לְעֵתִיד יִהְיֶה גַם 12
18 שְׁמוֹ אֶחָד, שִׁיְהִיָּה עֵנִין 13
19 הָאֶחָדוֹת גַם בְּשְׁמוֹ שֶׁהוּא 14
20 עֵנִין הַגְּלוֹי. דְּהִנֵּה, שֵׁם 15
21 הוּא עֵנִין הַגְּלוֹי הָאֵדָם 16
22 לְעַצְמוֹ כָּלל אֵינוֹ צָרִיךְ לִשְׁמוֹ, 17
23 וְכֵל עֵנִין הַשֵּׁם הוּא רַק לְצוּרֵן 18
24 זוּלָּתוֹ, שִׁיבִידִילוֹ מֵאֲחֵרִים וְכֵן 19
25 לְהַמְשִׁיכוֹ שִׁיפְנָה אֵלָיו עַל יַד 20
26 הַקְּרִיָּאָה בְּשֵׁמוֹ שֶׁהִי הַשֵּׁם 21
27 הוּא צָרוּפִי אוֹתִיּוֹת, 22
28 וְכַעֲנִין הָאוֹתִיּוֹת הִי 23
29 יָדוּעַ שְׁאֵינִם בְּשִׁבִּיל 24
30 הָעֵצִם, אֲלֵא כָּל עֵנִין 25
31 הָאוֹתִיּוֹת הוּא רַק 26
32 הַמְּשָׁכָה וְהַגְּלוֹי כֵּשֶׁם 27
33 שֶׁבַעֲנִין הַשִּׁכָּל, הִי אוֹתִיּוֹת הֵן 28
34 רַק כְּלִים הַמְּשַׁמְשִׁים לְגִילּוֹי 29
35 וְהַמְּשַׁכֵּת הָעֵנִין הַשִּׁכָּל, שֶׁלֹּכֵן 30
36 הִנֵּה עַת לְדַבֵּר וְעַת 31
37 לְחַשׁוֹת הַדִּיּוּבֵר הוּא לְבוֹשׁ 32
38 לְנֶפֶשׁ הַמְּשַׁמֵּשׁ אֲמַצְעִי לְהַתְקַשְׁרוֹת הָאֵדָם עִם זוּלָּתוֹ, וּפְעָמִים בִּיכּוּלָּתוֹ גַּם שֶׁלֹא
39 לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בִּיכּוּלָּת הַדְּבוּר (בְּשׁוּנָה מִהַמְּשַׁכְּבָה הַמְּשׁוּטָטת תָּמִיד, בְּהִיוּתָהּ לְבוֹשׁ
40 הַמֵּאוּחָד עִם הַנֶּפֶשׁ, וְלֹכֵן אֵין הָאֵדָם יָכוֹל לְהַפְסִיק מִלְּחָשׁוֹב)¹⁶. וְכֵמוֹ כֵּן
41 יוֹכֵן גַּם בְּעֵנִין הַשֵּׁם שֶׁהוּא רַק בְּשִׁבִּיל הַמְּשָׁכָה, וְלֹכֵן הִנֵּה

42 נִשְׁמָה אֶחָת כְּשֶׁבָּאָה בְּגוּף זֶה נִקְרָאת בְּשֵׁם אֶחָד, וְכֵאֲשֶׁר
43 מִתְגַּלְגֶּלֶת בְּגוּף אַחֵר אֲזִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּקְרָא בְּשֵׁם אַחֵר, שְׁמִזָּה
44 רְאִיָּה שֶׁהַשֵּׁם אֵינוֹ בְּשִׁבִּיל הָעֵצִם
45 גּוֹפִים שׁוֹנִים וּבְכָל זֹאת קְרוּאִים שְׁנֵי אֲנָשִׁים אֶלֶּה בְּשֵׁנִי שְׁמוֹת שׁוֹנִים, מוֹכַח
46 שֶׁהַשֵּׁם הוּא רַק הָאֵרָה מִן
47 מִהַעֲצָם, שֶׁאֵם לֹא כֵן, בָּאֵם שֵׁם
48 הָאֵדָם הוּא עֵצִם הָאֵדָם מִמֶּשׁ,
49 הִרִי שְׁנֵי אֲנָשִׁים שׁוֹנִים אֵלוֹ הִיוּ
50 צָרִיכִים לְהִקְרָא בְּשֵׁם זֶה, הֵן
51 דְּעֵצִם הַנִּשְׁמָה אֵין לָהּ
52 שֵׁם כָּלָל, אֲלֵא כָּל עֵנִין
53 הַשֵּׁם הוּא בְּשִׁבִּיל
54 הַמְּשָׁכָה וְהַגְּלוֹי¹⁷. וְזֶהוּ
55 שְׁמָה שְׁנִקְרָא בְּסִפְרֵי
56 הַקְּבִלָּה בְּשֵׁם אֹר, נִקְרָא
57 (הַהִמְשָׁכָה וְהַגְּלוֹי מִמֶּנָּה)
58 בְּמִדְרָשׁ בְּשֵׁם שֵׁם,
59 כְּמֵאֲמָר¹⁸ עַד שֶׁלֹא נִבְרָא
60 הָעוֹלָם הָיָה הוּא וּשְׁמוֹ
61 בְּלִבָּד הַחַיּוֹת הָאֵלוּקִית הַמְּחַיָּה
62 אֶת הָעוֹלָמוֹת נִקְרָאת שֵׁם'. דְּבַר
63 הַמּוֹרָה כִּי אֵין חַיּוֹת זוֹ אֵלֹא
64 הָאֵרָה בְּלִבָּד, שֶׁאֵינָה נּוֹגַעַת כָּלל
65 לְעַצְמוֹתוֹ וּמִהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ
66 (וּבִנְסָח אַחֵר¹⁹: הָיָה
67 הוּא וּשְׁמוֹ הַגְּדוֹל בְּלִבָּד),
68 לְפִי שֶׁעֵנִין הַשֵּׁם הוּא
69 כְּמוֹ עֵנִין הָאֹר, שְׁאֵינוֹ
70 בְּשִׁבִּיל הָעֵצִם כָּלָל, כִּי
71 אֵם בְּשִׁבִּיל הַמְּשָׁכָה
72 וְהַגְּלוֹי בְּלִבָּד¹⁷ כֵּשֶׁם שׁוּי
73 הַשֵּׁמֶשׁ עֵנִינוֹ לְהֵאִיר בְּחָלָל
74 הָעוֹלָם וְאֵין הַדְּבַר נּוֹגַע כָּלל
75 לְעַצֵּם הַשֵּׁמֶשׁ, הִינֵנו שְׁאֵין הָאֹר
76 גּוֹרַע וּמוֹסִיף בְּמֵאוּר, שֶׁאֵינוֹ אֵלֹא
77 גִּילּוֹי וְהַמְּשָׁכָה שֶׁל הָאֵרָה מִן
78 הָעֵצִם הַמְּתַגַּלָּה לְאֲחֵרִים. וְזֶהוּ
79 כָּל הַמַּאֲרִיף בְּאֶחָד שֶׁהוּא אֶרֶיכוֹת הַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׁגָם שְׁמוֹ -
80 עֵנִין הַגִּילּוֹי אֶחָד, הִנֵּנו שְׁגָם בְּעֵנִין הַגְּלוֹי וְהַמְּשָׁכָה הוּא אֶחָד,
81 שֶׁבְּזֵה גּוֹפָא יֵשׁ גַּם כֵּן כְּמָה מְדִרְגּוֹת, וְכֵמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בַּהֲמִשָּׁן
82 הַמֵּאֲמָר שְׁגָם בְּעֵנִין הָאוֹתִיּוֹת עַל דֶּרֶךְ עֵנִין הַשֵּׁם הַמּוֹרַכֵּב מִצּוּרֵן אוֹתִיּוֹת

(13) ברכות יג, ב. (14) זכר"י, ט. (15) ראה פסחים נ, א. (16) ע"פ קהלת ג, ז. (17) ראה לקו"ת בהר מא, ג. ובכ"מ. (18) פדר"א פ"ג. בנוסח זה הובא בעבודת הקודש חלק היחוד פ"ב ופי"ב. חלק העבודה פל"ה. ובכ"מ. (19) כ"ה בפדר"א שלפנינו. וכ"ה בכ"מ בדא"ח – ראה לקו"ת בהר שם. ועוד. וראה ספר הערכים-חב"ד (כרך ד) ערך אוא"ס (ה) ע' תלח הערות 12; 17. שם ע' תקח. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יש רבוי מדרגות עד למעלה מעלה, הנה כל המאריך
 2 באחד, שהוא אריכות ההתבוננות בכל המדרגות שבאותיות,
 3 איך שבכלם הוא אחד, אזי מאריך לו ימיו ושנותיו, הינו
 4 שגמשו לו מכל המדרגות שבבחינת האותיות, באותם
 5 המדרגות שהוא מתבונן
 6 בהם, ומצד זה מאריך לו ימיו ושנותיו עד כאן
 7 נחבאר שבדוגמת ענין השם
 8 למטה שאינו אלא הארה בלבד
 9 מעצם האדם, כך הוא גם ענין
 10 'שמו' יתברך, שממנו משתלשל
 11 ומתהווה כל הבריאה, שאינו
 12 אלא הארה בלבד מעצמותו
 13 יתברך. וכאשר מאריך האדם
 14 בהתבוננות בכל המדרגות
 15 שבאותיות, היינו שמגלה את
 16 ענין האחדות שבכל דרגה
 17 שבהשתלשלות וצמצום האור
 18 הארוך, הרי שמאריך לו לפי
 19 ערך התבוננות זו ימיו ושנותיו.
 20 וכמו שהולך ומבאר בהמשך
 21 המאמר.
 22 (ד) וביאור הענין, דהנה
 23 אנו רואים בענין
 24 האותיות בנפש האדם
 25 למטה, שיש בהם כמה
 26 מדרגות באופן הרגשת
 27 האותיות²⁰. ישנם אותיות
 28 הדבור, שהם נפרדים,
 29 והם בשביל הזולת אותיות
 30 אלו מורגשות ביותר עד אשר
 31 מורגשים אל הזולת (ולמטה)
 32 יותר הם אותיות
 33 המעשה, אותיות הכתב
 34 שהגילוי מהנפש נפעל על ידי
 35 אותיות הכתב, שזהו העלם
 36 וצמצום גדול יותר), והינו
 37 שפוללות ענין אותיות
 38 הדבור הוא בשביל
 39 הזולת, דכל גלוי לזולת
 40 הוא על ידי אותיות הדבור. ואותיות הדבור הנה לא רק
 41 שהם נפרדים וגם נרגשים לעצמו, אלא שהם נרגשים גם אל
 42 הזולת. ולמעלה יותר הם אותיות הממשקה שהן דקות יותר,

44 שעל ידם הוא מגלה העלם העצמי לעצמו, דאותיות אלו
 45 אינם נרגשים אל הזולת, אבל מכל מקום הם נפרדים וגם
 46 נרגשים לעצמו. ולמעלה יותר הם אותיות שבשכל, הבנה
 47 והשגה, ובזה גופא יש ב' מדרגות, חיצוניות השכל
 48 ופנימיות השכל,
 49 דבחיצוניות השכל הנה
 50 האותיות הם נפרדים
 51 ונרגשים, אמנם באשר
 52 מעמיק בפנימיות ועמק
 53 הענין, דבכללות הוא
 54 ענין פנימיות השכל, אזי
 55 האותיות הם נפרדים, אבל
 56 אינם נרגשים כדוגמת אדם
 57 הטורד באיזה ענין עמוק שאינו
 58 מרגיש באותה שעה את אותיות
 59 השכל, דמה שנגרש הוא
 60 השכל ולא האותיות.
 61 והינו, שמצד ענין
 62 הפנימיות (פנימיות
 63 השכל), אין נרגשים
 64 האותיות, אבל להיותו
 65 מציאות של שכל, הבנה
 66 והשגה, אזי האותיות הם
 67 נפרדים מאחר שסוף סוף יש
 68 כאן השגה הנתפסת על ידי
 69 אותיות המקרבות את הענין
 70 לשכל, אומנם לעוצם דקותן הן
 71 אינן נרגשות. ולמעלה יותר
 72 הוא ענין האותיות כמו
 73 שהם במקור השכל,
 74 בחינת החכמה, שמרחף
 75 על מחו, או שהוא באפן
 76 של ברוך המבריק, הנה
 77 אותיות אלו אינם נפרדים
 78 כלל כה דקות האותיות בכוח
 79 החכמה, — עד שלא רק שאינן
 80 נרגשות אלא שגם אינן ניכרות,
 81 דכיון שאין זה מציאות
 82 דשכל הבנה והשגה אור
 83 ההשכלה מאיר אצלו בגילוי כה
 84 רב עד שאינו יכול לומר שתופס את דבר השכל כי אם בדרך מקיף בלבד,
 85 היינו שנקודת ההשכלה מרחפת על שכלו כדוגמת הברק שאינו בבחינת תפיסה
 86 והתלבשות, לכן אין האותיות נפרדים כלל. ומכל מקום, כיון

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שהוא גלוי בלבד והרי כל גילוי (היוצא חוץ לעצם) הוא על ידי אותיות,
2 לכן יש על כל פנים מציאות של אותיות גם בבחינת פרק
3 המבריק בעת שמבריק במחו, ולמעלה יותר בהבחינה שמרחף
4 על מחו, אלא שהאותיות אינם נפרים כלל עד כאן ביאר כי בכל

5 גילוי בכל דרגה מדרגות הכוחות

6 הגלויים שבאדם ישנן אותיות. 1

7 עתה יבאר כי ישנן אותיות גם 2

8 בכוחות המקיפים והנעלמים 3

9 שבאדם - רצון ותענוג. 4

10 והנה כמו בפחות הגלויים 5

11 הנה גם בפחות המקיפים 6

12 דרצון ותענוג ישנם גם 7

13 בן אותיות. וכמו שבשכל 8

14 יש חלוק בין חיצוניות 9

15 השכל ופנימיות השכל, 10

16 הנה על דרך זה הוא גם 11

17 ברצון, שיש חלוק בין 12

18 חיצוניות הרצון 13

19 ופנימיות הרצון, 14

20 דבחיצוניות הרצון, 15

21 דהיינו פאשר רוצה איזה 16

22 דבר אבל אין הענין נוגע 17

23 לו כל כך, שהוא רוצה 18

24 רק בחיצוניותו, אזי 19

25 נרגשים האותיות היינו 20

26 שנרגש כיצד מלבישות האותיות 21

27 (בדקות דקות) את הרצון, מה 22

28 שאין בן בפנימיות 23

29 הרצון, דהיינו פאשר 24

30 הענין נוגע לו ביותר, 25

31 שברצון זה נרגש הנפש, 26

32 אזי אין האותיות 27

33 נרגשים, דמה שנגרש 28

34 הוא הרצון (הנפש) ולא 29

35 האותיות. וכמו בן גם 30

36 בהתענוג ישנם אותיות, 31

37 והינו, דעם היות שיש 32

38 הפרש בין רצון ותענוג, 33

39 שהרצון הוא מרוצת 34

40 הנפש והמשכה בדרך 35

41 למעלה למטה, 36

42 והתענוג הוא העלם 37

43 ועליה בדרך מלמטה 38

44 למעלה אשר על כן בתענוג 39

45 אין אותיות ניכרות בכלל, מפל 40

46 מקום, הנה לא רק 41

כלל. ומפל מקום, פנין שהוא גלוי בלבד, לכן יש על
כל פנים מציאות של אותיות גם בבחינת פרק המבריק,
ולמעלה יותר בהבחינה שמרחף על מחו, אלא
שהאותיות אינם נפרים כלל.

והנה כמו בפחות הגלויים הנה גם בפחות המקיפים
דרצון ותענוג ישנם גם בן אותיות. וכמו שבשכל
יש חלוק בין חיצוניות השכל ופנימיות השכל, הנה על
דרך זה הוא גם ברצון, שיש חלוק בין חיצוניות הרצון
ופנימיות הרצון, דבחיצוניות הרצון, דהיינו פאשר
רוצה איזה דבר אבל אין הענין נוגע לו כל כך, שהוא
רוצה רק בחיצוניותו, אזי נרגשים האותיות, מה שאין
בן בפנימיות הרצון, דהיינו פאשר הענין נוגע לו ביותר,
שברצון זה נרגש הנפש, אזי אין האותיות נרגשים,
דמה שנגרש הוא הרצון (הנפש) ולא האותיות. וכמו
בן גם בהתענוג ישנם אותיות, והינו, דעם היות שיש
הפרש בין רצון ותענוג, שהרצון הוא מרוצת הנפש
והמשכה בדרך מלמעלה למטה, והתענוג הוא העלם
ועליה בדרך מלמעלה למטה, מפל מקום, הנה לא רק
שבהרצון שהוא גלוי מלמעלה למטה ישנם אותיות,
אלא גם בהתענוג שענינו הוא עליה מלמטה למעלה,
מפל מקום, פנין שסוף כל סוף הרי הוא רק גלוי
מהעצם, לכן יש בו אותיות, והינו לפי שכל גלוי הוא
על ידי אותיות.

ולמעלה יותר הנה גם בעצם הנפש ממש ישנם
אותיות, וכמאמר²¹ הנפש מלאה אותיות,
אלא שהאותיות שבבעצם הנפש אינם בבחינת מציאות
אותיות כלל, אבל מפל מקום ישנם שם אותיות,
ומהאותיות שבבעצם הנפש נעשים אחר כך מציאות
אותיות, עד להמציאות דאותיות הדבור. ובהכרח לומר
שאותיות הדבור שרשם מהאותיות שבבעצם הנפש. ואי
אפשר לומר שאותיות הדבור מתהוים על ידי התגלות
הכחות בה' מוצאות הפה²², דאם בן הנה צריך להיות

(21) ראה לקו"ת בחוקתי מה, ד. שה"ש שם. סה"מ תרצ"ו ע' 110.
(22) וישנ"ו. ראה תניא אגה"ק ס"ה.

47 שבהרצון שהוא גלוי מלמעלה למטה ישנם אותיות, אלא
48 גם בהתענוג שענינו הוא עליה מלמטה למעלה, מפל
49 מקום, פנין שסוף כל סוף הרי הוא (התענוג) רק גלוי
50 מהעצם, לכן יש בו אותיות, והינו לפי שכל גלוי הוא על
51 ידי אותיות.
52 ולמעלה יותר הנה גם
53 בעצם הנפש ממש ישנם
54 אותיות אף שאין נרגשות
55 וניכרות כלל, וכמאמר²¹
56 הנפש מלאה אותיות,
57 אלא שהאותיות שבבעצם
58 הנפש אינם בבחינת
59 מציאות אותיות כלל,
60 אבל מפל מקום ישנם
61 שם אותיות, ומהאותיות
62 שבבעצם הנפש נעשים
63 אחר כך מציאות אותיות,
64 עד להמציאות דאותיות
65 הדבור. ובהכרח לומר
66 שאותיות הדבור שרשם
67 מהאותיות שבבעצם
68 הנפש. ואי אפשר לומר
69 שאותיות הדבור מתהוים
70 על ידי התגלות הכחות
71 בה' מוצאות הפה²² הבל
72 הלב מתחלק בחמש מוצאות
73 הפה להברות שונות. כגון
74 אותיות השפתיים ב"ת, וי"ו,
75 מ"ם ופ"א וכו'. ומבואר
76 בחסידות כי אי אפשר לומר
77 שביטוי האותיות על ידי שינוי
78 תנועות השפתיים נוצר כאן בה'
79 מוצאות הפה. השינוי בביטוי
80 אות זו או אחרת, אינו מצד
81 ההבל והקול שהרי בביטוי כל
82 ארבעת האותיות, נגיעת ההבל
83 והקול בשפתיים היא שווה, אותו
84 הבל ואותו קול. כמו כן אין
85 לומר שהשינוי בא בעקבות
86 תנועות השפתיים, שבשעת ביטוי
87 אות ב"ת שונה תנועת השפתיים
88 מתנועתן בשעת ביטוי אות וי"ו
89 למשל. שכן אם הדבר היה כך,
90 צריך היה להיות איזה שיהיו זמן
91 בהגיית האותיות, היות שאדם
92 היה צריך לכוון בשכלו את נענוע

ביאור בדרך אפשר

1 השפתיים בכל אות בצורה שונה. ולמעשה אין הדבר כך ואין כל הפסק זמן
2 בהגיית האותיות. שכן שינוי תנועת השפתיים הוא לפי שינוי ביטוי אותיות
3 הדבור הנמשך ישירות מעצם הנפש, כי שורשן מהאותיות שבעצם הנפש. אם
4 כן מוכח מכאן שבעצם הנפש ישנן אותיות. ובלשון רבינו - דאם פן יהיה

5 צריך להיות שהיה זמן

6 עד שיכונן איך לנענע
7 במוצאות הפה בכדי
8 לבטא את האותיות²³.
9 וגם אי אפשר לומר שה'
10 המוצאות הם רק שפעל
11 ידם מתגלים האותיות
12 בבחינת מציאות, אבל
13 שרש האותיות הוא
14 מהתגלות הכחות עצמן,
15 דאם פן היה צריך להיות
16 שכל כח יהיו לו אותיות
17 השכיכים אל הגלוי, והינו
18 שכל כח כגון אור השכל
19 יהיו לו אותיות אלו
20 דוקא ולא אותיות
21 אחרים, ולא יהיה בזה
22 הפרש בין אדם אחד
23 להשני, והרי אנו רואים
24 שאינו פן, אלא יש כמה
25 מיני אותיות לכל גלוי
26 אור, וכמבאר בקמה
27 מקומות שהתוספות
28 רא"ש ור"ן²⁴ אומרים
29 כלם סבא אחת, אבל
30 כל אחד אומרה באותיות
31 שלו דוקא, ואם נאמר
32 ששרש האותיות הוא
33 מהשכל, הרי פיון
34 שהסבא היא אחת ומספר
35 חכמי ישראל מבטאים בדיבור
36 סברה וזה, מדוע יש חלוק
37 בהאותיות שכל אחד מהם
38 מבטא את אותה הסברה בסגנון

39 שונה מחבירו. ומזה ראיה ששרש האותיות הוא מעצם הנפש,
40 ולכן כל אחד אומר את השכל באותיות אחרים, שזהו כפי
41 אפן האותיות שבנפש שלו ומכיון שכל אדם הינו חידוש גמור שאין
42 דומה לו, הרי כאשר ברצונו לומר סבא מסוימת, בדרך ממילא מתנועעות

ביאור בדרך אפשר

43 שפתיו לומר את הדבר כפי האופן המיוחד של מבנה הנפש שלו. אמןם,
44 האותיות כמו שהם בעצם הנפש, שהנפש מלאה אותיות,
45 אינם בבחינת מציאות אותיות כלל, ועל ידי התגלות המדות
46 וה' מוצאות הפה נעשית מציאות אותיות עד להמציאות
47 דאותיות הדבור אם כן.

48 בסעיף זה נתבאר חילוקי דרגות
49 האותיות, באופן כללי ישנם ג'
50 דרגות, א. אותיות הכוחות
51 הגלויים: שבהן גופא ישנן את
52 אותיות הדיבור הנרגשות לזולת,
53 אותיות המחשבה שהן דקות
54 יותר ואינן נרגשות לזולת,
55 אותיות שבשכל שניכרות אך
56 אינן נרגשות, ואותיות החכמה
57 שגם אינן ניכרות כלל. ב. אותיות
58 שבכוחות המקיפים: אותיות
59 חיצוניות הרצון ואותיות פנימיות
60 הרצון, וכמו כן הוא גם בתענוג.
61 ג'. האותיות שבעצם הנפש: אף
62 שאינן בבחינת מציאות אותיות
63 כלל בכל זאת הנפש מלאה
64 אותיות כפי האופן היחודי של
65 נפש כל אדם ואדם. עתה יבאר
66 ענין האותיות למעלה.

67 (ה) והדגמא מזה יובן
68 למעלה שישנם כמה
69 בחינות אותיות. אותיות
70 הדבור, כמו שכתוב²⁵

71 בדבר הוי' שמים נעשו
72 שמדיבור ואותיות אלו נברא
73 רקיע השמים, וכשם
74 שאותיות הדבור למטה
75 הם נפרדים ונרגשים אל
76 הזולת, כמו כן הוא גם
77 באותיות הדבור למעלה,
78 בדבר הוי' שמים נעשו,
79 שהנבראים הם נפרדים,
80 דאף שבאמת אינם

81 נפרדים, אבל בהרגשתם על כל פנים הרי הם נפרדים.
82 ולמעלה יותר הם אותיות המחשבה, שמהם נהוו עולמן
83 סתימין דלא אתגליון [=עולמות סתומים שאינם מתגלים. וכמו
84 שמחשבת האדם סמויה מהזולת, כך התהוות עולמות שנתהוו מאותיות

(23) ראה גם המשך מצה זו תר"ם פ"ב (סה"מ תר"ם ח"ב ע' קטו ואילך). סה"מ תרנ"ב ע' קכג. (24) ראה גם הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ ה'שי"ת ע' 36. (25) תהלים לג, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המחשבה שתומים וסמויים לגבי הנבראים²⁶, שאינם נפרדים, אלא
 2 הם מבלעים במקורם פידוע. וענינם בספירות הוא ספירת
 3 המלכות וספירת הבינה, דהאזיות והנבראים שמצד ספירת
 4 המלכות הם נפרדים ספירת המלכות היא מקור כל העולמות הגלויים,
 5 והאזיות והנבראים
 6 שמצד ספירת הבינה הם
 7 עלמין סתימין דלא
 8 אתגליין [=ספירת הבינה היא
 9 מקור העולמות הסתומים שאינם
 10 מתגלים]²⁷, פידוע שעלמין
 11 סתימין [=עולמות סתומים]
 12 הם עד ספירת הבינה.
 13 ומכל מקום הרי גם הם
 14 מציאות אזהיות, הינו
 15 מציאות דכלים על דרך
 16 שאזיות המחשבה אצל האדם
 17 הם בבחינת מציאות ניכרת
 18 ונרגשת כך גם העולמות
 19 הסתומים המתהווים מבחינת
 20 מחשבתו יתברך הם בבחינת
 21 מציאות אזהיות (כלים),
 22 וכידוע שהענין דחיהו
 23 וגרמוהי²⁸, אורות
 24 וכלים, הוא מספירת
 25 המלכות עד ספירת
 26 הבינה, אלא שבבינה
 27 הוא ענין אזהיות
 28 המחשבה שאינם
 29 נפרדים. ולמעלה יותר
 30 הוא ענין האזהיות כפי
 31 שהם בספירת החכמה,
 32 ובעולמות הינו עולם
 33 האזיות, שהאזיות
 34 אינם נפרדים כלל, שזהו
 35 שבבחינת החכמה הנה
 36 גם גרמוהי [=הכלים] שהם
 37 הכלים הם במדרגת
 38 האור בעולם האזיות נרגש דאיהו (הוא, אור אין סוף) וחיהו (האורות)
 39 וגרמוהי (האזיות, הכלים) חד (אחד-מאוחדים בתכלית) היינו שגם הכלים
 40 עצמם הם בדרגת האור ועל כן אינם ניכרים כלל, אלא שמכל מקום, כפי
 41 שהולך ומבאר, ענין האזהיות כפי שהם בספירת החכמה הן כדוגמת אזהיות

42 הכתב שהן כדבר נוסף על אור אין סוף, שלכן גם עולם האזיות הרי נקרא
 43 עולם, לשון העלם (בדקות)²⁹.
 44 והנה כשם שבנפש האדם למטה ישנם אזהיות לא רק
 45 בפחות הגלויים אלא גם בהפחות מקיפים דרצון ותענוג,
 46 כמו כן יוכן למעלה,
 47 שגם בבחינת הכתר ישנם
 48 אזהיות, אלא שהם
 49 בבחינת אזהיות
 50 החקיקה. דהנה, ההפרש
 51 בין אזהיות הכתר
 52 לאזהיות החקיקה
 53 הוא³⁰, שאזהיות הכתר
 54 הכתובים בדיו על גבי קלף הם
 55 דבר נוסף על הקלף,
 56 ואזהיות החקיקה הם
 57 עצם אחד עם הדבר
 58 שחקוקים בו שהאזהיות אינן
 59 דבר נוסף על גוף האבן,
 60 שהאזהיות הם מיניה
 61 וביה [=ממנו ובו] שציור
 62 האזהיות חקוק באבן והן עשויות
 63 מחומר האבן עצמו. וזהו
 64 ההפרש בין הכלים
 65 דאזיות מאוחדים עם אור
 66 אין סוף, ומכל מקום בדקות,
 67 להכלים שבכתר,
 68 דהכלים שבאזיות הם
 69 מציאות דבר נוסף כדוגמת
 70 אזהיות הכתיבה שהן התאחדות
 71 שני דברים נפרדים (דיו וקלף)
 72 לדבר אחד, והכלים
 73 שבכתר הם מיניה וביה
 74 ממנו ובו, שהם עצם אחד
 75 שאין בכלים שבכתר שום
 76 מציאות, כי אם אור אין סוף
 77 בלבד. והנה, באזהיות
 78 החקיקה גופא יש גם כן
 79 ב' מדרגות³¹, א. חקיקה סתם וב. חקיקה מעבר לעבר,
 80 דאזהיות החקיקה סתם יש להם בית קבול שאפשר למלות את
 81 מקום החקיקה בדיו, היינו שיש מקום לאפשרות של מציאות אזהיות הכתר,
 82 ויש להם אזהיות באזה דבר, ועוד זאת, שהם מחשיכים על

(26) ראה תניא שעהיה"א פי"א (פח, ב). (27) ראה ביאור"ז להצ"ח"א ע' תקכ ואילך. אוה"ת לך לך (כר ו) תתרעב, ב ואילך.
 (28) ראה תקו"ז בהקדמה (ג, ב). (29) ראה לקו"ת מטות פז, רע"ד. אוה"ת שמות ע' מב. וארא ע' קנ. ועוד. (30) לקו"ת ר"פ חוקת.
 ובכ"מ. (31) מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תרצ. המשך תרס"ו ע' תפג. וראה לקו"ש ח"ח ע' 127 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הָאֶבֶן טוֹבָה, שְׁבִמְקוֹם הַחֲקִיקָה אֵין הָאֶבֶן טוֹבָה מֵאִיר כָּל
2 כֶּף כְּמוֹ בִּשְׂאֵר חֲלָקִיו, מֵה שְׂאִין בֶּן בְּחִיקָה מֵעֵבֶר לְעֵבֶר
3 אֵין לְהֹאֲתִיּוֹת בֵּית קָבוֹל וְאַחִיזָה כָּלֵל, וְגַם אֵינָם מַחְשִׁיכִים
4 כָּלֵל עַל הָאֶבֶן טוֹבָה שֶׁהִי הָאוֹתִיּוֹת הַחֲקוּקוֹת מֵעֵבֶר לְעֵבֶר אֵינָן עֲשׂוּיֹת
5 מִשּׁוֹם חוֹמֶר, גַּם לֹא חוֹמֶר הָאֶבֶן
6 עֲצֻמָּה. וְכִמּוֹ בֶּן הוּא 1
7 הַהִפְרָשׁ בִּכְתָר גּוּפָא בֵּין 2
8 חִיצוֹנִיּוֹת הַכֶּתֶר 3
9 לְפָנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר, 4
10 דְּבַחִיצוֹנִיּוֹת הַכֶּתֶר 5
11 הַפְּלִים הֵם כְּמוֹ חֲקִיקָה 6
12 סֶתֶם שִׁישׁ לָהֶם אֵיזָה 7
13 אֲחִיזָה וְהֵם מַעְלִימִים 8
14 קָצֵת, מֵה שְׂאִין בֶּן 9
15 הַפְּלִים שְׁבִפְנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר 10
16 אֵין לָהֶם שׁוֹם אֲחִיזָה 11
17 וְאֵינָם מַעְלִימִים כָּלֵל, 12
18 כְּמוֹ חֲקִיקָה מֵעֵבֶר לְעֵבֶר 13
19 נִתְבָּאֵר שֶׁגַם בְּדִרְגַּת הַכֶּתֶר 14
20 שֶׁלֹּמְעֵלָה מֵאֲצִילוֹת יִשְׁנֵן אוֹתִיּוֹת 15
21 אֲלֹא שְׂאִין בְּהֵם שׁוֹם מִצִּיאוֹת עַל 16
22 דֶּרֶךְ אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה. אֲמַנָּם גַּם 17
23 בְּכֶתֶר גּוּפָא יִשְׁנֵן שְׁתֵּי דִרְגוֹת: 18
24 אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה סֶתֶם (אֲפִשְׁרוֹת 19
25 לְמִצִּיאוֹת אוֹתִיּוֹת הַכֶּתֶר) 20
26 וּפְנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר - אוֹתִיּוֹת 21
27 הַחֲקִיקָה מֵעֵבֶר לְעֵבֶר (שְׂאִין בְּהֵם 22
28 שׁוֹם אֲפִשְׁרוֹת לְמִצִּיאוֹת אוֹתִיּוֹת 23
29 הַכֶּתֶר) עַד כֹּאן נִתְבָּאֵר עֲנִין 24
30 הָאוֹתִיּוֹת בְּדִרְגוֹת הָאֲלוּקוֹת 25
31 שֶׁאַחֲרֵי הַצִּמְצוּם. עַתָּה יִבָּאֵר כִּי 26
32 עֲנִין הָאוֹתִיּוֹת יִשְׁנֵן גַּם בְּדִרְגוֹת 27
33 הַנִּעְלוֹת שְׁקוֹרֵם הַצִּמְצוּם. 28
34 וְהִנֵּה כָּל זֶה הוּא 29
35 בְּהַמְדִּירִיגוֹת שְׂאֲחָרִי 30
36 הַצִּמְצוּם, אֲמַנָּם בְּאֵמֶת 31
37 הִנֵּה גַם קִדְּם הַצִּמְצוּם 32
38 יִשְׁנֵן בְּמָה בְּחִינּוֹת, וְגַם 33
39 בְּהֵם יִשְׁנֵן עֲנִין הָאוֹתִיּוֹת 34
40 לְמִירוֹת שֶׁהָאֵוֶר שֶׁלִּפְנֵי הַצִּמְצוּם פְּשׁוּט בְּתַכְלִית הַפְּשִׁיטוֹת, בְּכָל זֹאת בְּדִקּוֹת גַּם
41 בּוֹ יִשְׁנֵן כְּמָה וְכְמָה מִדְּרֻגוֹת, וְאֵין מִדְּרֻגוֹת שְׁבוּ בְּסִתְרָה לְהַפְּשִׁיטוֹת שְׁבוּ.
42 וְכִמּוֹ הַשְּׂעָרָה בְּכֶתֶר, שְׂשִׁיעַר בְּעִצְמוֹ בְּכֶתֶר כָּל מֵה שְׂעֵתִיד
43 לְהִיּוֹת בְּפִעֵל - בְּדִרְגָּה זוֹ כִּבְר מְשׁוּעָרִים וּמוֹכְנִים בְּגִלּוֹי אֲצֵל הַקִּבְּהָ,

44 כְּבִיכּוֹל, לְעִצְמוֹ כָּל אוֹפְנִי וּפְרִטִי הַגִּילּוּיִים שִׁהִיּוּ לְאַחֲרֵי זֶה³², וְלִמְעֵלָה
45 יוֹתֵר הוּא עֲנִין עֲלִית הַרְצוֹן, שְׂעֵלָה בְּרִצּוֹנוֹ כָּל מֵה שְׂעֵתִיד
46 לְהִיּוֹת - הָאוֹר שֶׁהוּא בְּבַחֲנִית 'גִּילּוֹי לְעִצְמוֹ', שִׁישׁ בּוֹ פְּרִטִים (סְפִירוֹת) רַק
47 שְׁכָל הַפְּרִטִים בְּהַתְּכַלּוֹת וְהַתְּאֲחָדוֹת גְּמוּרָה אֲצֵלוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלִמְעֵלָה יוֹתֵר
48 הוּא הָאוֹר שְׂקֵדֶם עֲלוֹת
49 הַרְצוֹן, וְהוּא הַהִמְשָׁכָה
50 כָּלֵלִית - עֲצֵם הָאוֹר שְׂאִינוֹ
51 בְּבַחֲנִית גִּילּוֹי כָּלֵל (גַּם) לֹא
52 לְעִצְמוֹ) וְאֵין שִׁיךְ בּוֹ כָּלֵל עֲנִין
53 הַסְפִירוֹת (פְּרִטִים), (שְׁגָם)
54 בְּבַחֲנִיָּה זוֹ כָּלֵל כָּלֵלוֹת
55 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת), וְלִמְעֵלָה
56 יוֹתֵר הוּא בְּחִינַת עֲתִיק
57 שְׂקֵדֶם הַצִּמְצוּם - בְּחִינַת
58 'עֲתִיק' שֶׁלִּפְנֵי הַצִּמְצוּם שֶׁנִּתְחַקֵּק
59 וְנִבְדֶּלֶת לְגַמְרֵי מַעֲנִין כָּלֵלוֹת
60 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שְׂעֵנִינּוּ כְּמוֹ
61 הַעֲתִיקָה מִסְפָּר לְסִפְרָה,
62 דְּאָף שֶׁהוּא אוֹתוֹ הַדְּבָר
63 (עֲצֻמוֹת וּמַהוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ), מְכַל
64 מְקוֹם הָרִי זֶה בְּבַחֲנִיָּה
65 הַעֲתִיקָה, וְזֶה סִבָּה
66 וְאֲפִשְׁרוֹת בְּדוּקוֹת וְדוּקוֹת
67 שִׁיחִיָּה אַחֵר כֶּף מְקוֹר
68 לְמְקוֹר לְעוֹלָמוֹת (וְאֵם בֶּן
69 הָרִי גַם בְּבַחֲנִיָּה זוֹ כָּלֵל
70 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת), וְלִמְעֵלָה
71 יוֹתֵר הוּא עֲנִין הַתְּכַלּוֹת
72 כָּלֵלוֹת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת
73 בְּעִצְמוֹתוֹ כְּבִיכּוֹל, בְּחִינָה
74 תַּחְתּוֹנָה שְׁבַעֲצֻמוֹת. וְלִמְעֵלָה
75 יוֹתֵר הוּא כְּמוֹ שְׂהַעֲצוּמוֹת
76 כּוֹלֵל אֶת כָּל
77 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת כְּבִיכּוֹל,
78 בְּחִינָה עֲלִיוֹנָה שְׁבַעֲצֻמוֹת.
79 וְכִמּוֹ עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל
80 בְּכַחוֹת הַנִּפְשׁ בְּאֵדָם
81 לְמִטָּה, שִׁישְׁנָם הַכַּחוֹת
82 כְּמוֹ שֶׁהֵם כְּלוּלִים בְּעִצְמָם
83 הַנִּפְשׁ, וְיִשְׁנֵן כְּמוֹ שֶׁהַנִּפְשׁ כּוֹלֵל בְּעִצְמוֹ אֶת הַכַּחוֹת, וְכִמּוֹ
84 כֵּן הוּא גַם לְמַעְלָה, שִׁישְׁנֵן כָּל הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת כְּמוֹ שֶׁהוּא
85 כְּלוּל בְּעִצְמוֹתוֹ, וְיִשְׁנֵן כְּמוֹ שֶׁהַנִּפְשׁ כּוֹלֵל אֶת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת
86 וְכִפִּי שֶׁהוֹלֵךְ וּמִבְאֵר, הָרִי שֶׁלְכָל הַדְּרֻגוֹת הָאֲמוּרוֹת וְעַד לְדִרְגַּת הַעֲצֵם, שְׁכוּלֵל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 את ההשתלשלות, לכולן יש איזה שייכות בדקות דקות להיות מקור דמקור
2 לעולמות וכל בחינות אלו הם בחינת האותיות כמו שהם קדם
3 הצמצום. האותיות שבבחינת השערה בכת ועלית הרצון הם
4 בדקות על דרך אותיות הדבור, וכמבאר בכמה מקומות
5 שהאור שבבחינת
6 ההשערה בכת ועלית
7 הרצון הוא אור ששייך
8 אל הזולת, דאף שהוא
9 קדם הצמצום, מפל
10 מקום, הרי בו בעצמו
11 ישנו האור כמו שהוא
12 שייך אל הזולת אלא
13 שהוא לעצמו עדין, ולכן
14 הוא כמו בחינת אותיות
15 הדבור³³. והאותיות כמו
16 שהם בהמשכה כללית
17 שקדם עלית הרצון הם
18 בדקות בחינת אותיות
19 הממשכה, דהאור שקדם
20 עלית הרצון הוא האור
21 שלעצמו. והאותיות כמו
22 שהם בבחינת עתיק³⁴,
23 עד בחינת ההשתלשלות
24 כמו שהוא כלול
25 בעצמותו, ולמעלה יותר
26 כמו שהעצם כולל
27 אותם, הוא על דרך דגמא למטה, מה
28 דגמא למטה, מה
29 שהנפש עצמה מלאה
30 אותיות שכאמור, בדרכה זו
31 אין בחינת מציאות אותיות כלל,
32 ומכל מקום מעצם הנפש מגיעה
33 מציאות האותיות עד להמציאות
34 של אותיות הדבור. וזהו כל
35 המאריך באחד מאריכין
36 לו ימיו ושנותיו, שעל
37 ידי אריכות ההתבוננות
38 בכל בחינת האותיות עד
39 בחינת האותיות כמו
40 שהעצם כולל אותם, אזי
41 נמשך לו מבחינה ההיא
42 שהוא מתבונן בה, ומצד
43 זה מאריכין לו ימיו
44 ושנותיו אם כן גם באותיות
45 שקודם הצמצום ישנם גם כן
46 חילוקי דרגות באופן דקות של

47 האותיות. ועל ידי שאדם מתבונן באותיות בדרגות אלו, היינו על ידי שמאריך
48 באחד, נמשך לו בחינת אחדות ה' המאירה בכל אחת ואחת מדרגות אלו. עתה
49 יבאר כי על ידי עבודתו בהגדלת שם אד' נמשך השפעה בכל ההשתלשלות.
50 (ו) וזהו כל העונה אמן יהא שמיה רבה בכל כחו קורעין לו
51 גזר דינו, דפרוש בכל
52 כחו הוא כמו שכתוב
53 ועתה יגדל נא כח אד',
54 והינו שפועל בעבודתו
55 תוספת והגדלה בשם
56 אד', שהוא בחינת
57 המלכות, ולא רק
58 בבחינת מלכות
59 דאצילות, אלא גם
60 בבחינת מלכות דאין סוף
61 כמו שהוא למעלה
62 מעלה. ובהקדם המבאר
63 בהוספות לתורה אור
64 דבור המתחיל ואני
65 נתיי³⁵ בענין המשכת
66 בחינת מלכות דאדם
67 קדמון שזהו בחינת קדמות
68 המאציל. אדם קדמון, הקדמון
69 לכל הקדומים, היא הדרגה
70 הראשונה שבסדר ההשתלשלות
71 אשר יש בה עשר ספירות
72 בבחינת 'פרצוף'. ובחינת מלכות
73 דאדם קדמון, בחינת שמו
74 יתברך, שהיא בחינת ההתגלות
75 להיקרא כבר ב'שם' לגבי
76 הנאצלים, שהוא בחינת
77 התגלות להיות נקרא
78 בשם חכם וחסדן כו',
79 וכמו על דרך משל
80 באדם למטה, שעל ידי
81 זה שמשבחים אותו
82 שהוא חכם וחסדן הרי
83 הוא מתעורר להיות
84 נמשך החכמה וחסד
85 מהעולם אל הגלוי.
86 אלא שלמטה אצל האדם
87 ישנו מציאות החכמה
88 והחסד גם קדם לכן,
89 ופעלת השבחים היא רק
90 ההמשכה מהעולם לגלוי
91 על ידי שמשבח את חברו מגלה
92 את מה שהיה טמון בו בעולם,

(33) ראה לקו"ת הוספות לויקרא נג, א. (34) אולי אמר: והו"ע ע"ס הגנוזות. (35) קב, א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 אָבֵל לְמַעַל הָהָה מִקֶּדֶם לֹא יֵשְׁנוּ עֲנִין הַחֲכָמָה וְהַחֲסֵד
2 בְּמִצִּיאוֹת כָּלֵל, וְכָל מִצִּיאוֹתָם נַעֲשֶׂה רַק עַל יְדֵי הַשִּׁבְחִים
3 מִכָּל מְקוֹם בְּדִרְגַּת מַלְכוּת דָּאֵם קְדָמוֹן יֵשׁ נִתְּנָה מְקוֹם שְׂכָאֲשֵׁר יִקְרָאוּהוּ
4 בְּשֵׁם חֲכָם וְחִסְדֵּן יִהְיֶה בַּחֲנִית חֲכָמָה וְחִסְדֵּן בְּהַעֲלֵם לִהְיוֹת מְקוֹר לְבַחֲנִית חֲכָמָה

5 וְחִסְדֵּן בְּגִילוי, הֵינּוּ שֶׁכֶּבֶד בְּדִרְגָה

6 זֶה יֵשׁ מְקוֹם לְהַיּוֹצֵרוֹתָם שֶׁל
7 בַּחֲנִית וּמִדְּרָגוֹת פְּרִטוּת ע"י
8 עֵצֶם קְרִיאת הַשְּׁמוֹת, אֲמָנָם
9 בְּדִרְגָה זֶה כַּעַת בְּדִרְגַּת מַלְכוּת
10 דָּאֵם קְדָמוֹן הָרִי יֵשׁ הַכֹּל
11 בְּתַכְלִית הָאֲחָדוֹת הַפְּשוּטָה.
12 וְכִמּוֹ כֵּן יוֹכֵן גַּם
13 בְּהַמְשָׁכָה מִבְּחִינַת
14 מַלְכוּת דָּאִין סוּף, וְיִתְּרָה
15 מִזֶּה, שְׁעִנֵּן זֶה הוּא
16 בְּעֶקֶר בְּהַמְשָׁכָה מִבְּחִינַת
17 מַלְכוּת דָּאִין סוּף שֶׁלִּפְנֵי
18 הַצִּמְצוּם, כִּי, בְּמַלְכוּת
19 דָּאֵם קְדָמוֹן (הנ"ל) יֵשְׁנָם
20 פְּרִטִים, אֲלֹא שֶׁהֵם
21 בְּהַפְשִׁיטוֹת דָּאֵם
22 קְדָמוֹן, שְׁלֹכֵן כָּל
23 הַפְּרִטִים הֵם בְּהַתְאַחְדוֹת,
24 דְּזִהוּ עֲנִין אֶחָד שֶׁהוּא
25 הַתְאַחְדוֹת הַפְּרִטִים
26 שֶׁמִּגִּילוי הַנ"ל תִּהְיֶה הַמִּשְׁכָּת
27 אֹרֶז שִׁיחָה בְּבַחֲנִית שׁוֹרֵשׁ וּמִקְוֶה
28 לְפְרִטִים, אֲמָנָם קֶדֶם
29 הַצִּמְצוּם הוּא בַּחֲנִינָה
30 יַחֲדִיד, דְּבַחֲנִינָה יַחֲדִיד הוּא
31 לְמַעַל מֵאֶחָד³⁶, וְהֵינּוּ
32 שְׁעִנֵּן יַחֲדִיד הוּא לְמַעַל
33 מֵעֲנִין הַפְּרִטִים כְּדוּגְמָה
34 כּוֹחוֹת עֲצָמִים הַכּוֹלֵלִים בְּעֵצֶם
35 נֶפֶשׁ הָאָדָם שֶׁאֵין בָּהֶם מִצִּיאוֹת
36 פְּרִטִים כָּלֵל וְאֵינָם בְּבַחֲנִית
37 הַמִּשְׁכָּה מִהַנֶּפֶשׁ, גַּם בְּאֲשֶׁר
38 הִתְחַלְקוֹת הַפְּרִטִים הִיא
39 בְּאֶפֶן שְׁמֵתֵאֲחָדִים אֶחָד
40 כָּף, כִּי בַּחֲנִינָה יַחֲדִיד הוּא
41 לְמַעַל לְגַמְרֵי מֵעֲנִין
42 הַפְּרִטִים שֶׁאֵינּוּ בְּבַחֲנִית
43 הַמִּשְׁכָּה, שִׁיחִיד בְּעֵצֶם וּמִיּוֹחָד
44 בְּתַכְלִית בְּבַחֲנִית הַעֲצָמוֹת.
45 וְלְמַעַל יֵשׁ בַּחֲנִינָה אֶחָד
46 שֶׁהוּא לְמַעַל גַּם

ביאור בדרך אפשר

47 מִבְּחִינַת יַחֲדִיד, שֶׁהוּא אֲמָתִית הָאֲחָדוֹת כְּדוּגְמָת עֵצֶם הַנֶּפֶשׁ שְׁנוּשָׁא
48 הַכֹּל בְּעֵצָמוֹ, שֶׁהַעֲצָם הוּא לְמַעַל הַרְבֵּה מִבְּחִינַת כּוֹחוֹת הַעֲצָמִים הַכּוֹלֵלִים
49 בְּעֵצֶם. וּמוֹכֵן שֶׁבַּחֲנִינָה זֶה הֵנָּה קֶדֶם אֲמִירַת הַשִּׁבְחִים אֵין
50 מִצִּיאוֹת שֶׁל סְפִירוֹת כָּלֵל, וְכָל מִצִּיאוֹתָם נַעֲשִׂית עַל יְדֵי
51 הַשִּׁבְחִים. וְזֶהוּ כָּל

52 הַעוֹנָה אֲמֵן יְהֵא שְׁמִיָּה
53 רַבָּה כָּל כָּחוֹ, שְׁזֵהוּ כִּמּוֹ
54 וְעֵתָה יִגְדֵּל נָא כַּח אֲד',
55 שְׁפּוּעֵל הַגְּדִלָה בְּשֵׁם
56 אֲד', גַּם בְּבַחֲנִית אֲד'³⁷
57 מִי יַעֲמֵד³⁸, בַּחֲנִינָה
58 מַלְכוּת דָּאִין סוּף כִּמּוֹ
59 שֶׁהוּא קֶדֶם הַצִּמְצוּם הוּא
60 דְּרָגַת אֶחָד שֶׁלְּמַעַל מִיַּחֲדִיד,
61 שְׁעַל יְדֵי עֲבוּדָתוֹ הָרִי
62 הוּא מִמְשִׁיף וְעוֹשֶׂה אֶת
63 מִצִּיאוֹת הַסְּפִירוֹת, הֵינּוּ
64 שֶׁהַמְשָׁכָה הִיא מִמְקוֹם
65 נַעֲלָה בְּיוֹתֵר שְׁלֹא נִמְצָא
66 שֵׁם כָּלֵל עֲנִין
67 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְעַל יְדֵי
68 זֶה שֶׁהַמְשָׁכָה הִיא
69 מִמְקוֹם שֶׁהוּא אֲמִיתִית
70 הָאֲחָדוֹת שְׁמֵשׁ נַעֲשֶׂה
71 הַגִּלּוּי שֶׁבַּחֲנִינָה זֶה אֵין מִצִּיאוֹת
72 שֶׁל סְפִירוֹת כָּלֵל וְכָל מִצִּיאוֹתָם
73 נַעֲשִׂית עַל יְדֵי הַשִּׁבְחִים, אֲזִי
74 נִפְעֲלַת הַמְשָׁכָה כָּלֵל
75 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְהֵינּוּ
76 שֶׁמִּבְּחִינַת וְעֵתָה יִגְדֵּל נָא
77 כַּח אֲד' נִמְשָׁף בְּבַחֲנִינָה
78 כַּח³⁹ מַעֲשִׂי הַגִּיד לְעֵמּוֹ
79 (שֶׁבִּפְסוּק דְּבָרָאֲשִׁית⁴⁰).
80 דְּהֵנָּה, כַּח מַעֲשִׂי הוּא
81 כַּח עֲתִים דְּהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת
82 זְמָנִים הַמוֹזְכְּרִים בַּסֵּפֶר
83 קֹהֶלֶת, שִׁשְׁנָם י"ד עֲתִים
84 לְטוֹבָה וְי"ד עֲתִים
85 לְהַפֵּךְ⁴¹, שְׁנֵמִשְׁכִּים מִב' יָדוֹת
86 יָדוֹת יָמִין וּשְׂמָאל. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה
87 דֶּרֶךְ זֶה גַּם בְּהָאֲדָם
88 לְמִטָּה, שֶׁכָּל יָד יֵשׁ
89 חֲמֵשׁ אֲצָבָעוֹת, ג' פָּרָקִים
90 כָּלֵל אֲצָבָע וּב' פָּרָקִים
91 בְּאֶגְרוֹל [וּמָה שֶׁכְּתוּב
92 בְּמִשְׁנָה⁴² שִׁשׁ שָׁשָׁה

מִקֶּדֶם לֹא יֵשְׁנוּ עֲנִין הַחֲכָמָה וְהַחֲסֵד
בְּמִצִּיאוֹתָם נַעֲשֶׂה רַק עַל יְדֵי הַשִּׁבְחִים.
וְכִמּוֹ כֵּן יוֹכֵן גַּם
בְּהַמְשָׁכָה מִבְּחִינַת מַלְכוּת דָּאִין סוּף, וְיִתְּרָה מִזֶּה,
שְׁעִנֵּן זֶה הוּא בְּעֶקֶר בְּהַמְשָׁכָה מִבְּחִינַת מַלְכוּת דָּאִין
סוּף, כִּי, בְּמַלְכוּת דָּאֵם קְדָמוֹן יֵשְׁנָם פְּרִטִים, אֲלֹא שֶׁהֵם
בְּהַפְשִׁיטוֹת דָּאֵם קְדָמוֹן, שְׁלֹכֵן כָּל הַפְּרִטִים הֵם
בְּהַתְאַחְדוֹת, דְּזִהוּ עֲנִין אֶחָד שֶׁהוּא הַתְאַחְדוֹת הַפְּרִטִים,
אֲמָנָם קֶדֶם הַצִּמְצוּם הוּא בַּחֲנִינָה יַחֲדִיד, דְּבַחֲנִינָה יַחֲדִיד
הוּא לְמַעַל מֵאֶחָד³⁶, וְהֵינּוּ שְׁעִנֵּן יַחֲדִיד הוּא לְמַעַל
מֵעֲנִין הַפְּרִטִים, גַּם בְּאֲשֶׁר הִתְחַלְקוֹת הַפְּרִטִים הִיא בְּאֶפֶן
שְׁמֵתֵאֲחָדִים אֶחָד כָּף, כִּי בַּחֲנִינָה יַחֲדִיד הוּא לְמַעַל
לְגַמְרֵי מֵעֲנִין הַפְּרִטִים. וְלְמַעַל יֵשׁ בַּחֲנִינָה אֶחָד שֶׁהוּא
לְמַעַל גַּם מִבְּחִינַת יַחֲדִיד, שֶׁהוּא אֲמִיתִית הָאֲחָדוֹת.
וּמוֹכֵן שֶׁבַּחֲנִינָה זֶה הֵנָּה קֶדֶם אֲמִירַת הַשִּׁבְחִים אֵין
מִצִּיאוֹת שֶׁל סְפִירוֹת כָּלֵל, וְכָל מִצִּיאוֹתָם נַעֲשִׂית עַל יְדֵי
הַשִּׁבְחִים. וְזֶהוּ כָּל הַעוֹנָה אֲמֵן יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּה כָּלֵל
כָּחוֹ, שְׁזֵהוּ כִּמּוֹ וְעֵתָה יִגְדֵּל נָא כַּח אֲד', שְׁפּוּעֵל הַגְּדִלָה
בְּשֵׁם אֲד', גַּם בְּבַחֲנִית אֲד'³⁷ מִי יַעֲמֵד³⁸, בַּחֲנִינָה מַלְכוּת
דָּאִין סוּף כִּמּוֹ שֶׁהוּא קֶדֶם הַצִּמְצוּם, שְׁעַל יְדֵי עֲבוּדָתוֹ
הָרִי הוּא מִמְשִׁיף וְעוֹשֶׂה אֶת מִצִּיאוֹת הַסְּפִירוֹת, הֵינּוּ
שֶׁהַמְשָׁכָה הִיא מִמְקוֹם נַעֲלָה בְּיוֹתֵר שְׁלֹא נִמְצָא שֵׁם
כָּלֵל עֲנִין הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁהַמְשָׁכָה הִיא
מִמְקוֹם שְׁמֵשׁ נַעֲשֶׂה הַגִּלּוּי, אֲזִי נִפְעֲלַת הַמְשָׁכָה כָּלֵל
הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְהֵינּוּ שֶׁמִּבְּחִינַת וְעֵתָה יִגְדֵּל נָא כַּח אֲד'
נִמְשָׁף בְּבַחֲנִינָה כַּח³⁹ מַעֲשִׂי הַגִּיד לְעֵמּוֹ (שֶׁבִּפְסוּק
דְּבָרָאֲשִׁית⁴⁰). דְּהֵנָּה, כַּח מַעֲשִׂי הוּא כַּח עֲתִים
דְּהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שִׁשְׁנָם י"ד עֲתִים לְטוֹבָה וְי"ד עֲתִים
לְהַפֵּךְ⁴¹, שְׁנֵמִשְׁכִּים מִב' יָדוֹת יָמִין וּשְׂמָאל. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה
גַּם בְּהָאֲדָם לְמִטָּה, שֶׁכָּל יָד יֵשׁ חֲמֵשׁ אֲצָבָעוֹת, ג'
פָּרָקִים כָּלֵל אֲצָבָע וּב' פָּרָקִים בְּאֶגְרוֹל [וּמָה שֶׁכְּתוּב
בְּמִשְׁנָה⁴² שִׁשׁ שָׁשָׁה פָּרָקִים כָּלֵל אֲצָבָע, הֵינּוּ עַד

(36) תו"א ויחי מה, א. וארא נה, ב. ובכ"מ. (37) תהלים קל, ג. (38) ראה לקו"ת שלח מ, א. (39) תהלים קיא, ו. (40) ראה תקו"ז בהקדמה (יג, א). (41) ראה קהלת ג, ב ואלילך. תקו"ז תס"ט (קא, ב). (42) אהלות פ"א

ביאור בדרך אפשר

1 פְּרָקִים בְּכָל אֶצְבַּע, הֵינּוּ עַד הַקֶּנֶה⁴³, אֲכָל בְּהֶאֱצָבְעוֹת
2 עֲצָמָם יֵשׁ בְּכָל אֶצְבַּע ג' פְּרָקִים וּבֶאֱגוּדָל ב' פְּרָקִים], שֶׁהֵם
3 י"ד⁴⁴, וְיִשְׁנָם ב' יָדִים, יָד יְמִין וְיָד שְׂמָאל, שֶׁהֵם בִּיחָד כ"ח.
4 וְשֵׁרֶשׁ ב' הַיָּדִים הוּא מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת שֶׁהֵם בְּמִסְפַּר עֶשֶׂר
5 אֶצְבָּעוֹת, חֲמֵשׁ לְעֶמֶת
6 חֲמֵשׁ, וְאוֹת הַבְּרִית 1
7 בְּאֶמְצַע⁴⁵, הוּא בְּרִיחַ הַתִּיכּוֹן
8 הַמְּבִרִיחַ מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה,
9 מֵרוֹם הַמַּעֲלוֹת וּמִדְּרוֹגָתוֹ עַד סוֹף
10 כָּל דְּרָגִין, וּבְכָל מַעֲלָה וּמִדְּרוֹגָה
11 מְבִרִיחַ תוֹךְ נִקְדוּתָהּ הָאֲמִצְעִית
12 נִקְדוּת וּבַחֲנִינָה מִידָת אִמֶּת שֶׁל
13 יַעֲקֹב אֲבִינוּ (תְּנִיא ס"פ י"ג)
14 שֶׁהוּא אוֹת וְא"ו דָּא אוֹת
15 אֱמֶת [=הַאֲוֹת וְא"ו נִקְרָא אוֹת
16 אֱמֶת]⁴⁶, הַמְּבִרִיחַ מִן
17 הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה⁴⁷ וְאֵין
18 בּוֹ שְׁנוּיִים. אֱמָנָם,
19 הַהִתְחַלְקוֹת דְּכ"ח עֲתִים
20 הֵיא בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שֶׁשֶּׁם
21 יֵשׁ הַתְּחַלְקוֹת דְּקוֹ יְמִין
22 וְקוֹ שְׂמָאל. אֵף כַּאֲשֶׁר
23 פּוֹעֵל בְּעִבּוּדוֹתָיו עַל יָדֵי
24 הַהִתְבַּנּוּנוֹת בַּעֲנֵן הָאֲחֵדוֹת
25 שֶׁבְכָל מַעֲלָה וּמִדְּרוֹגָה עַד רוֹם כָּל
26 הַמַּעֲלוֹת וּמִדְּרוֹגוֹת הַגְּדֻלָּה
27 בְּכַח אֲד', שֶׁהוּא עֲנִין
28 הַהִמְשָׁכָה שְׁלֹמֶעֱלָה
29 מִהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שַׁעַל יָדֵי
30 עֲבוּדָתוֹ מִמַּשִּׁיךְ מִדְּרוֹגָה שְׁלֹמֶעֱלָה
31 מִהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, אֲזִי כָּל
32 הַכ"ח עֲתִים שֶׁבְּהִפְסוּק
33 דְּבִרְאשִׁית, שֵׁשׁ בּוֹ כ"ח
34 אוֹתִיּוֹת⁴⁰, הֵם כָּלם בְּקוֹ
35 הַיְמִין, דְּלִית⁴⁸ שְׂמָאלָא
36 בְּהָא עֲתִיקָא וְכוּלָא יְמִין
37 [=אֵין שְׂמָאל (גְּבוּרָה וְצִמְצוּם)]
38 בְּדִרְגַּת עֲתִיק (לְמַעֲלָה מִהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת) וּבְדִרְגָּה זֹה הַכֹּל בְּבַחֲנִית יְמִין (חֲסֵד).
39 וְזֶהוּ הָעוֹנָה אֱמָן יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּה בְּכָל כַּחוֹ, דְּבִאֱמָן יְהֵא
40 שְׁמִיָּה רַבָּה יִשְׁנָם כ"ח אוֹתִיּוֹת⁴⁰, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד הַכ"ח עֲתִים,
41 וְכַאֲשֶׁר עוֹנָה אֱמָן יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּה בְּכָל כַּחוֹ, הֵינּוּ הַהִמְשָׁכָה

ביאור בדרך אפשר

42 דְּוַעֲתָה יִגְדֵּל נָא כַּח אֲד', אֲזִי מִמַּשִּׁיךְ בְּכָל הַכ"ח עֲתִים
43 שִׁיְהִיו כָּלם בְּבַחֲנִית הַיְמִין, וְלִכְּנָן קוֹרְעִים לוֹ גִּזְרֵי דִינוֹ נִתְבָּאָר
44 עֲנִין הַעֲבוּדָה בַּהֲגִדְלָה שֶׁל שֵׁם אֲד', הֵינּוּ שְׁעִבּוּרַת הָאֲדָם הִיא הַמְּגַלָּה אֶת שְׁמוֹ
45 יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי הַהִתְבַּנּוּנוֹת בַּעֲנֵן הָאֲחֵדוֹת הָאֱלוּקִיּוֹת שֶׁבְכָל דְּרוֹגוֹת הָאוֹתִיּוֹת עַד
46 לְדִרְגַּת הָאוֹתִיּוֹת דְּמַלְכוּת דָּאִין
47 סוֹף, דְּרִגַּת ה'עֲצָמוֹת', מִקּוֹם
48 נַעֲלָה בִּיּוֹתֵר שְׁלֹמֶעֱלָה מַעֲנִין
49 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, הִיא אֲמִיתִית
50 הָאֲחֵדוֹת, שֶׁבְּבַחֲנִית זֹה אֵין
51 מִצִּיאוֹת שֶׁל סְפִירוֹת כָּלל וְכָל
52 מִצִּיאוֹתָם נַעֲשִׂית עַל יְדֵי
53 הַשְּׁבָחִים שֶׁבְּעִבּוּרַת הָאֲדָם,
54 וּמֵאֲחֵר שַׁעַל יְדֵי עֲבוּדָתוֹ נִפְעֵלָת
55 הַהִמְשָׁכָה הִרִי מִמַּשִּׁיךְ עַל יְדֵי
56 עֲבוּדָתוֹ הַמְּשָׁכָה וְהַשְּׁפָעָה בְּכָל
57 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת לְהַמְתִּיק בְּכָל
58 הַכ"ח עֲתִים שֶׁהִיו כּוֹלֵם בְּבַחֲנִית
59 חֲסֵד – יְמִין, וּמִמִּילָא נִמְתָּקִים
60 וְנַעֲשִׂים בְּבַחֲנִית יְמִין כָּל הַדִּינִים
61 שַׁעַל הָאֲדָם.
62 (ז) אֱמָנָם בְּכַדִּי לְהַמַּשִּׁיךְ
63 בַּחֲנִינָה וַעֲתָה יִגְדֵּל נָא כַּח
64 אֲדנִי שֶׁהוּא עֲנִין
65 הַהִמְשָׁכָה שְׁלֹמֶעֱלָה
66 מִהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, הִרִי זֶה
67 עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּכָל
68 כַּחוֹ, כְּפִירוֹשׁ רִשְׁי בְּכָל
69 כּוֹנֵנוֹ, וְהוּא עֲנִין
70 הָעֲבוּדָה דְּרַעוּתָא דְּלִבָּא
71 [=רַעוּן הַלֵּב. חֲשֵׁק עוֹ וּבּוֹעֵר
72 בְּנִקְדוּת הַלֵּב הַפְּנִימִית]
73 שְׁלֹמֶעֱלָה מִטַּעַם וְדַעַת,
74 שַׁעַל יְדֵי זֶה דְּוִקָא נַעֲשָׂה
75 הַהִמְשָׁכָה דְּוַעֲתָה יִגְדֵּל
76 נָא כַּח אֲד'. וְהַעֲנִין הוּא,
77 דְּאִיתָא בְּסִפְרֵי יִצִּירָה⁴⁹
78 עֶשֶׂר סְפִירוֹת כּוֹ
79 כְּשִׁלְהֶבֶת הַקְּשׁוּרָה בְּגִחְלָת כּוֹ אֲחַת רוּחַ אֱלֹקִים חַיִּים, דְּרוּחַ
80 זֶה קָאִי [=מוֹסַב] עַל רוּחַ הָאָדָם, שֶׁהוּא הַמַּמְשִׁיךְ אֶת
81 הַסְּפִירוֹת. וְהֵינּוּ, דְּכַשֵּׁם שֶׁבְּשִׁלְהֶבֶת לְמִטָּה הִנָּה גְּלוּי
82 הַשִּׁלְהֶבֶת מִהִנְחָלָת הוּא עַל יְדֵי רוּחַ הַנּוֹפֵחַ, כְּמוֹ כֵּן יוֹכֵן גַּם

מ"ח. (43) תויו"ט שם. (44) ראה סדר היום (בכוונת הקדיש). וראה גם תקו"ז בהקדמה (ד, ב). תי"ט (מ, א). (45) ראה ספר יצירה פ"א מ"ג. (46) זהר ר"פ ויקרא. נתבאר בביאורו"ז להצ"צ שם. (47) ע"פ תרומה כו, כח. ויקהל לו, לג. וראה בביאורו"ז שם. (48) זח"ג קכט, א. ועד"ז שם רפט, א. (49) פ"א מ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְמַעַלָּה, שֶׁהַמְשַׁכֵּת הַסְפִּירוֹת הוּא עַל יְדֵי רוּחַ הָאָדָם. אֵלָּא
 2 שֶׁפְּעֻלַּת הָרוּחַ לְמַטָּה בְּגִלּוּי הַשְּׁלֵהֶבֶת מֵהַגַּחַלִּת הוּא רַק לְהַמְשִׁיךְ
 3 מֵהַהֶעָלִם לְגִלּוּי, מֵהָשָׂאִין בֶּן לְמַעַלָּה הָרִי עַל יְדֵי עֲבוּדַת נִשְׁמוֹת
 4 יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְחַדֵּשׁ כָּל מִצִּיאוֹת הַסְפִּירוֹת מֵעֶקְרָם, כִּינּוּן
 5 שֶׁהַמְשַׁכֵּת הִיא מִבְּחִינָה
 6 הַיּוֹתֵר נְעֻלִית שְׂבָאוֹתִיּוֹת, 1
 7 שֵׁשׁם אֵינָם בְּמִצִּיאוֹת 2
 8 כָּלָל (כַּנ"ל). וְטַעַם 3
 9 הַדְּבָר שֶׁבִּיכְלֻת הַנִּשְׁמוֹת 4
 10 לְהַמְשִׁיךְ הַמְשַׁכָּה זֶה הוּא 5
 11 לְפִי שֶׁהַנִּשְׁמוֹת מְשַׁרְשִׁים 6
 12 בְּהַעֲצָמוֹת מִמֶּשׁ, שֶׁלֹּכֵן 7
 13 בִּיכְלָתָם לְהַמְשִׁיךְ 8
 14 מֵהַעֲצָמוֹת מִמֶּשׁ. אֵךְ 9
 15 בְּכַדִּי לְהַמְשִׁיךְ הַמְשַׁכָּה 10
 16 זֶה, צָרִיכָה לְהִיטֵב עֲבוּדַת 11
 17 הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד 12
 18 עֲצָמָהּ, מִצַּד עֲצָם 13
 19 הַנִּשְׁמָה, בְּחִינַת טְהוֹרָה 14
 20 הִיא, כְּמוֹ שֶׁהִיא מְשַׁרְשֶׁת 15
 21 בְּהַעֲצָמוֹת, שְׂדוּקָא עַל 16
 22 יְדֵי זֶה בִּיכְלָתָהּ לְהַמְשִׁיךְ 17
 23 מִמֶּשׁ, וְהוּא עֲנִין 18
 24 הָעֲבוּדָה דְּרַעוּתָא דְּלִפְא 19
 25 וּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֹמְעֵלָה 20
 26 מִטַּעַם וְדַעַת, שְׂדוּהִי 21
 27 הָאֵהָבָה דְּכָכָל מֵאֲדָךְ. 22
 28 דְּהִנֵּה, בְּכָלִּלוֹת הָעֲבוּדָה דְּאֵהָבָה יֵשׁ ג' בְּחִינּוֹת, 23
 29 דְּאֵהָבָה יֵשׁ ג' בְּחִינּוֹת, 24
 30 בְּכָל לִבְכָּךְ וּבְכָל נֶפֶשְׁךָ 25
 31 וּבְכָל מֵאֲדָךְ⁵⁰. בְּכָל 26
 32 לִבְכָּךְ הוּא הָעֲבוּדָה 27
 33 שְׂמִתְעַסֵּק בְּכָל אֲבֵר כְּמוֹ 28
 34 שֶׁהוּא בְּעִנְיָנוּ וּמִצִּיאוֹתָיו. 29
 35 בְּכָל נֶפֶשְׁךָ הוּא עֲנִין 30
 36 הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ דְּאֵפִילוֹ 31
 37 נוֹטֵל אֶת נֶפֶשְׁךָ שְׂמוּכָן 32
 38 לְמִסּוֹר אֶת נִפְשׁוֹ עַל קְדוּשַׁת 33
 39 שְׁמוֹ⁵¹, וּבְכָל מֵאֲדָךְ הוּא 34
 40 לְמַעַלָּה גַּם מִבְּחִינַת כָּכָל 35
 41 נֶפֶשְׁךָ לְמַעַלָּה מִמִּדְיָה 36
 42 וְהַגְּבֹלָה. וְהִנֵּנוּ, דָּעַם הִיּוֹת 37
 43 שְׂגָם בְּחִינַת כָּכָל נֶפֶשְׁךָ 38
 44 הוּא מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, מִכָּל 39
 45 מְקוֹם, הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ 40
 46 דְּכָכָל נֶפֶשְׁךָ הוּא 41

47 הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁל כַּחוֹת הַגְּלוּיִים, הִנֵּנוּ שְׂעוּבָד בְּכָל הַכַּחוֹת
 48 שְׁלוֹ, כָּל כַּח בְּעִנְיָנוּ, עַד מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ מִמֶּשׁ, וְגַם כַּחוֹת אֱלוֹ
 49 שְׂמִצָּד עֲצָמָם אֵינָם שׂוֹכִים לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ הָרִי הוּא פּוֹעֵל
 50 בָּהֶם מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, אֲבָל מִכָּל מְקוֹם הָרִי עֲנִין עֲבוּדָתוֹ הוּא
 51 בְּכַחוֹתָיו הַגְּלוּיִים, אֵלָּא
 52 שְׂעוּבָדָתוֹ בָּהֶם הוּא
 53 בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ מִמֶּשׁ, מֵהָשָׂאִין בֶּן הָעֲבוּדָה דְּכָכָל
 54 מֵאֲדָךְ הִיא הָעֲבוּדָה
 55 שְׂמִצָּד עֲצָם הַנֶּפֶשׁ
 56 שְׁלֹמְעֵלָה מִכַּחוֹת, וְהוּא
 57 עֲנִין הָעֲבוּדָה דְּרַעוּתָא
 58 דְּלִפְא שְׁלֹמְעֵלָה מִטַּעַם
 59 וְדַעַת הָאֵהָבָה בְּלִי גְבוּל,
 60 שְׂדוּהִי הָעֲבוּדָה שְׂמִצָּד
 61 עֲצָם הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא
 62 מְשַׁרְשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת,
 63 שֶׁלֹּכֵן עַל יְדֵי עֲבוּדָה זֶה
 64 הָרִי הוּא מְשַׁרְשֶׁת אֶת
 65 הַעֲצָמוֹת. וְהוּא שְׂפָרֵשׁ
 66 רִש"י בְּכָל כַּחוֹת בְּכָל
 67 כְּוִנָּתוֹ, שְׁעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה
 68 דְּרַעוּתָא דְּלִפְא הָרִי הוּא
 69 פּוֹעֵל לְהִיטֵב וְעֵתָה יִגְדֵּל
 70 נָא כַּח אֲד', שֶׁהוּא עֲנִין
 71 הַמְשַׁכָּה שְׁלֹמְעֵלָה
 72 מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וּבִאֲפֹן
 73 שְׂמִתְעַסֵּק הַמְשַׁכָּה זֶה גַּם
 74 בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, בְּכָל
 75 הַכ"ח עֵתִים, שְׂפָלָם
 76 נַעֲשִׂים בְּבְחִינַת יָמִין,
 77 כְּמוֹ שְׂכַתוֹב⁵² יְמִינָךְ הָרִי

מִכָּל מְקוֹם הָרִי עֲנִין
 עֲבוּדָתוֹ הוּא בְּכַחוֹתָיו הַגְּלוּיִים, אֵלָּא שְׂעוּבָדָתוֹ בָּהֶם הוּא בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ מִמֶּשׁ,
 מֵהָשָׂאִין בֶּן הָעֲבוּדָה דְּכָכָל מֵאֲדָךְ הִיא הָעֲבוּדָה שְׂמִצָּד עֲצָם הַנֶּפֶשׁ שְׁלֹמְעֵלָה
 מִכַּחוֹת, וְהוּא עֲנִין הָעֲבוּדָה דְּרַעוּתָא דְּלִפְא שְׁלֹמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת, שְׂדוּהִי
 הָעֲבוּדָה שְׂמִצָּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מְשַׁרְשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת, שֶׁלֹּכֵן עַל יְדֵי
 עֲבוּדָה זֶה הָרִי הוּא מְשַׁרְשֶׁת אֶת הַעֲצָמוֹת. וְהוּא שְׂפָרֵשׁ רִש"י בְּכָל כַּחוֹת בְּכָל כְּוִנָּתוֹ,
 שְׁעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּרַעוּתָא דְּלִפְא הָרִי הוּא פּוֹעֵל לְהִיטֵב וְעֵתָה יִגְדֵּל נָא כַּח אֲד',
 שֶׁהוּא עֲנִין הַמְשַׁכָּה שְׁלֹמְעֵלָה מִכַּחוֹת, וּבִאֲפֹן שְׂמִתְעַסֵּק הַמְשַׁכָּה זֶה גַּם
 בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, בְּכָל הַכ"ח עֵתִים, שְׂפָלָם נַעֲשִׂים בְּבְחִינַת יָמִין, כְּמוֹ שְׂכַתוֹב⁵²

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נֶאֱדָרִי בִכְחַי יְמִינְךָ הָיוּ תְרַעֲזָן אוֹיֵב, כְּמוֹ שֶׁהוּא מַצֵּד בְּחִינַת
2 עֲתִיק דְּלִית שְׁמָאֵלָא בְּהַאי עֲתִיקָא וְכוּלָא יָמִין [=אין שמאל
3 (גבורה) בדרגת עתיק (למעלה מהשתלשלות) ובדרגה זו הכל בבחינת ימין
4 (חסד)], הֵינּוּ שֶׁהוּא לְמַעְלָה גַם מַעֲנִין הַתְּפִלָּוֹת קוֹ הַשְּׁמָאֵל

5 בְּקוֹ הַיָּמִין שֶׁהוּא בִּדְקוּת

6 שׁוֹרֵשׁ לְקוֹ הַשְּׁמָאֵל, אֵלָּא כֻּלּוֹ

7 יָמִין, שְׁמַצַּד זֶה קוֹרְעִין

8 לוֹ גִּזְרֵי דִּינּוֹ גַם לְאַחַר

9 הַחֲתוּם. וְזֶהוּ גַם בֵּן כָּל

10 הַמַּאֲרִיךְ בְּאֶחָד מֵאֲרִיכִין

11 לוֹ יָמִיו וְשָׁנוֹתָיו, דְּעַל

12 יְדֵי הָאֲרִיכוֹת הַחֲבוּנוֹת

13 בְּאֶחָד, כָּכָל בְּחִינּוֹת

14 הָאוֹתִיּוֹת עַד כְּמוֹ שֶׁהֵם

15 בְּעֶצְמוֹתוֹ, אֲזִי הַמְּשַׁכָּה

16 הִיא מְאוֹתָהּ הַבְּחִינָה

17 שֶׁהִיא לְמַעְלָה

18 מִהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת, דְּכֻלּוֹ יָמִין

19 [=ששם הכל חסד], שְׁלֹכָן

20 מֵאֲרִיכִין לוֹ יָמִיו

21 וְשָׁנוֹתָיו.

22 (ח) וְזֶהוּ אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא

23 אֲשֶׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מִי

24 אַתֶּם מְטַהֲרִים וּמִי מְטַהֵר

25 אֶתְכֶם⁵³, שֶׁהֵם בִּי

26 מְדֻרְגּוֹת בְּעִנְיַן הַטְּהָרָה,

27 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל

28 דְּכָלִּלוֹת עִנְיַן הַטְּהָרָה

29 הוּא הָעֲבוּדָה דִּתְשׁוּבָה,

30 וְעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה אֵינָהּ רַק

31 הַתְּשׁוּבָה עַל עוֹן - מִלּוֹי

32 הַחֲסִדוֹן, כְּמוֹ שְׁסוּבִים

33 הָעוֹלָם, אֵלָּא עִנְיַן

34 הַתְּשׁוּבָה הוּא כְּמוֹ

35 שֶׁנִּתְבָּאֵר וְהָרוּחַ תְּשׁוּבָה אֵל

36 הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה,

37 שְׁמַתְעִלִית הַנִּשְׁמָה

38 לְשִׁרְשָׁהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא

39 מְשַׁרְשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת.

40 וּכְנִ"ל דְּשִׁרְשָׁהּ הַנִּשְׁמָה

41 הוּא לְמַעְלָה מִהַשְּׁעָרָה

42 בְּכַחַת, עֲלִית הַרְצוֹן,

43 הַמְּשַׁכָּה כָּלִילִית וְהַעֲתִקָתָהּ

44 הַעֲצָמוֹת, אֵלָּא הִיא

45 מְשַׁרְשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת

46 מִמֶּנּוּ, שֶׁזֶהוּ אֲמִתִּית עִנְיַן

יְמִינְךָ הָיוּ נֶאֱדָרִי בִכְחַי יְמִינְךָ הָיוּ תְרַעֲזָן אוֹיֵב, כְּמוֹ
שֶׁהוּא מַצֵּד בְּחִינַת עֲתִיק דְּלִית שְׁמָאֵלָא בְּהַאי עֲתִיקָא
וְכוּלָא יָמִין, הֵינּוּ שֶׁהוּא לְמַעְלָה גַם מַעֲנִין הַתְּפִלָּוֹת קוֹ
הַשְּׁמָאֵל בְּקוֹ הַיָּמִין, אֵלָּא כֻּלּוֹ יָמִין, שְׁמַצַּד זֶה קוֹרְעִין
לוֹ גִּזְרֵי דִּינּוֹ גַם לְאַחַר הַחֲתוּם. וְזֶהוּ גַם בֵּן כָּל הַמַּאֲרִיךְ
בְּאֶחָד מֵאֲרִיכִין לוֹ יָמִיו וְשָׁנוֹתָיו, דְּעַל יְדֵי הָאֲרִיכוֹת
בְּאֶחָד, כָּכָל בְּחִינּוֹת הָאוֹתִיּוֹת עַד כְּמוֹ שֶׁהֵם בְּעֶצְמוֹתוֹ,
אֲזִי הַמְּשַׁכָּה הִיא מְאוֹתָהּ הַבְּחִינָה שֶׁהִיא לְמַעְלָה
מִהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת, דְּכֻלּוֹ יָמִין, שְׁלֹכָן מֵאֲרִיכִין לוֹ יָמִיו
וְשָׁנוֹתָיו.

(ח) וְזֶהוּ אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא אֲשֶׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מִי
אַתֶּם מְטַהֲרִים וּמִי מְטַהֵר אֶתְכֶם⁵³, שֶׁהֵם בִּי
מְדֻרְגּוֹת בְּעִנְיַן הַטְּהָרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל דְּכָלִּלוֹת
עִנְיַן הַטְּהָרָה הוּא הָעֲבוּדָה דִּתְשׁוּבָה, וְעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה
אֵינָהּ רַק הַתְּשׁוּבָה עַל עוֹן, כְּמוֹ שְׁסוּבִים הָעוֹלָם, אֵלָּא
עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה הוּא כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר וְהָרוּחַ תְּשׁוּבָה אֵל
הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה, שְׁמַתְעִלִית הַנִּשְׁמָה לְשִׁרְשָׁהּ כְּמוֹ
שֶׁהִיא מְשַׁרְשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת. וּכְנִ"ל דְּשִׁרְשָׁהּ הַנִּשְׁמָה הוּא
לְמַעְלָה מִהַשְּׁעָרָה בְּכַחַת, עֲלִית הַרְצוֹן, הַמְּשַׁכָּה כָּלִילִית
וְהַעֲתִיקָתָהּ הַעֲצָמוֹת, אֵלָּא הִיא מְשַׁרְשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת מִמֶּנּוּ,
שֶׁזֶהוּ אֲמִתִּית עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה. וְסֹדֶר הָעֲבוּדָה הוּא
שִׁבְתַּחֲלָה הִיא הָעֲבוּדָה דְּלִפְנֵי מִי אַתֶּם מְטַהֲרִים,
מְלַמְטָה לְמַעְלָה, וְאַחֲרַיָּה כִּף הִיא הָעֲבוּדָה דְּמִי מְטַהֵר
אֶתְכֶם, מְלַמְעִלָה לְמַטָּה, עַד שֶׁנַּעֲשִׂית בְּבַחֲנִית טְהוֹרָה
הִיא, כְּמוֹ שֶׁהִיא מְשַׁרְשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת מִמֶּנּוּ. וְזֶהוּ גַם בֵּן

עִנְיַן אֲשֶׁרֵיכֶם, דְּאֲשֶׁר הוּא מְלִשׁוֹן תַּעֲנוּג, וְהֵינּוּ דְּשִׁרְשָׁהּ הַנִּשְׁמָה הוּא בְּעֶצְמוֹת
הַתַּעֲנוּג הַפְּשׁוּט כְּנִ"ל, וּמַצֵּד זֶה הֵם מְמַשְׁכִּים גַם בְּתוֹרָה וּמַצּוֹת, כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמַצּוֹתָיו, שְׁמַצַּד בְּחִינַת אֲשֶׁר, הֵינּוּ בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג הַפְּשׁוּט, נַעֲשֶׂה
קִדְּשָׁנוּ בְּמַצּוֹתָיו, וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר⁵⁴ וְזִכְרָתָם אֶת כָּל מַצּוֹת הָיוּ וְגו' וַעֲשִׂיתָם אֶת
כָּל מַצּוֹתֵי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל⁵⁵ שֶׁלֹּא רַק בְּבַחֲנִית מַצּוֹת הָיוּ, אֵלָּא גַם בְּבַחֲנִית
מַצּוֹתֵי שֶׁהוּא מַצּוֹת הַמַּאֲצִיל, כְּתִיב וַעֲשִׂיתָם, שֶׁנִּשְׁמָה יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים וּפּוֹעֲלִים
זֹאת, וְהֵינּוּ לִפְנֵי שֶׁהֵם מְשַׁרְשִׁים בְּעֶצְמוֹת הַתַּעֲנוּג הַפְּשׁוּט. וְזֶהוּ גַם בֵּן עִנְיַן

הַתְּשׁוּבָה הוּא הָעֲבוּדָה הִיא הָעֲבוּדָה דִּתְשׁוּבָה, וְזֶהוּ גַם בֵּן עִנְיַן
הַתַּעֲנוּג הַפְּשׁוּט כְּנִ"ל, וּמַצֵּד זֶה הֵם מְמַשְׁכִּים גַם בְּתוֹרָה וּמַצּוֹת, כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמַצּוֹתָיו, שְׁמַצַּד בְּחִינַת אֲשֶׁר, הֵינּוּ בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג הַפְּשׁוּט, נַעֲשֶׂה
קִדְּשָׁנוּ בְּמַצּוֹתָיו, וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר⁵⁴ וְזִכְרָתָם אֶת כָּל מַצּוֹת הָיוּ וְגו' וַעֲשִׂיתָם אֶת
כָּל מַצּוֹתֵי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל⁵⁵ שֶׁלֹּא רַק בְּבַחֲנִית מַצּוֹת הָיוּ, אֵלָּא גַם בְּבַחֲנִית
מַצּוֹתֵי שֶׁהוּא מַצּוֹת הַמַּאֲצִיל, כְּתִיב וַעֲשִׂיתָם, שֶׁנִּשְׁמָה יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים וּפּוֹעֲלִים
זֹאת, וְהֵינּוּ לִפְנֵי שֶׁהֵם מְשַׁרְשִׁים בְּעֶצְמוֹת הַתַּעֲנוּג הַפְּשׁוּט. וְזֶהוּ גַם בֵּן עִנְיַן

(53) בהבא לקמן — ראה גם סד"ה אר"ע אשריכם ישראל תרס"ז (המשך תרס"ו ע' שפז ואילך).

(54) שלח טו, לט"מ. (55) ד"ה תורה צוה דיום שמח"ת פ"ה (תו"מ ח"ח ע' 93).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המקנה, דמקנה הוא בור כעין מ' סתומה, מרבע⁵⁶, שהוא
 2 ענין ספירת הבינה, והמים שבמקנה הוא בחינת חכמה,
 3 והטבילה במקנה, טבילה אותיות הביטל⁵⁷, הוא הבטול
 4 בשער הנז"ן דכתר⁵⁸. וג' ענינים אלו, בינה חכמה וכתר,

הם הסתים [=נעלם]

6 דישאל אורייתא
 7 וקודשא בריך הוא⁵⁹,
 8 דהסתים דישאל הוא
 9 בינה, והסתים דאורייתא
 10 הוא חכמה, והסתים
 11 דקודשא בריך הוא הוא
 12 הכתר, שזהו אחרי
 13 הצמצום, וכמו כן ישנם
 14 גם בחינת הבינה חכמה
 15 וכתר כמו שהם בשרשם
 16 קדם הצמצום. וזהו מה
 17 מקנה מטהר את
 18 הטמאים אף הקב"ה
 19 מטהר את ישראל, דעל
 20 ידי העבודה דתשובה,¹³

21 לא רק התשובה על עון, אלא גם העבודה דהריוח תשוב
 22 אל האלקים אשר נתנה, הנה הקב"ה מטהר את ישראל,
 23 שנעשים בבחינת טהורה היא, שהנשמה מתעלית לבחינת
 24 סתים דקודשא בריך הוא, אז מען נעמט עצמות אליין און

מען בויט אים אויף א

26 המקנה, דמקנה הוא בור כעין מ' סתומה, מרבע⁵⁶, דירה בתחתונים [=]

27 שלוקחים את ה'עצמות' עצמו

28 ובונים לו דירה בתחתונים].

הוא הבטול בשער הנז"ן דכתר⁵⁸. וג' ענינים אלו, בינה

חכמה וכתר, הם הסתים דישאל אורייתא וקודשא בריך הוא⁵⁹, דהסתים
 דישאל הוא בינה, והסתים דאורייתא הוא חכמה, והסתים דקודשא בריך הוא
 הוא הכתר, שזהו אחרי הצמצום, וכמו כן ישנם גם בחינת הבינה חכמה וכתר
 כמו שהם בשרשם קדם הצמצום. וזהו מה מקנה מטהר את הטמאים אף הקב"ה
 מטהר את ישראל, דעל ידי העבודה דתשובה, לא רק התשובה על עון, אלא
 גם העבודה דהריוח תשוב אל האלקים אשר נתנה, הנה הקב"ה מטהר את
 ישראל, שנעשים בבחינת טהורה היא, שהנשמה מתעלית לבחינת סתים
 דקודשא בריך הוא, אז מען נעמט עצמות אליין און מען בויט אים אויף א
 דירה בתחתונים.

(56) ראה גם אוה"ת דרושי יוהכ"פ ס"ע א'תקפ ואילך. (57) סידור (עם דא"ח) סוף כוונת המקנה (קנט, סע"ד). (58) אוה"ת שם ס"ע א'תקעט. (59) ראה זח"ג עג, א.

מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א

(תרגום חפשי מאידית)

ב"ה. ערב ש"ק נח,

יום שלושים לחודש תשרי,

שהוא ר"ח מרחשון,

ה'תשד"מ. ברוקלין, נ.י.

אל כל בני ובנות ישראל

בכל מקום שהם

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בעמדנו בחותם וסיום חודש תשרי, אשר, כפי המוסבר בספרים, המלה (שמו של החודש), הכוללת את אותיות המלה "רשית", רומזת כי החודש מהווה (לא רק תחלת השנה, כי אם בעיקר) את הראש של השנה, אשר, כמו ראש הגוף ביחס לגוף, מחליט כיצד תהיה ההנהגה בכל ימי כל השנה, וזכרון ההחלטות בחיי היום-יום "מחיה" את היום ואת כל מעשיו, כולל דיבוריו ומחשבותיו, ומכניס בהם יותר חיוניות, אור וקדושה, ה"לקוחים" מן הראש – חודש תשרי.

מכתב כללי

- מתאים איפוא, ושעת הכושר היא, להזכיר בהדגשה, לפחות את הסיכום ("סך הכל") של החודש ומועדיו,

שכל אחד בענינו הוא "ראש" ומקור-הוראה ונתינת-כח לימי כל השנה,

החל בקבלת עול מלכות שמים ויראה – הנקודה של ראש-השנה, תשובה – הנקודה של עשרת ימי תשובה ויום הכפורים, קיום המצוות בשמחה ובזריזות עד לביטוי הנעלה ביותר של שמחה בתורה – הנקודות של חג הסוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה,

בהדגשה חזקה ואמיתית שתבטיח כי כל ההוראות וההחלטות תבוצענה בשלימות, במלוא המדה, הן בכמות והן באיכות, במעשה בפועל, והמעשה הוא העיקר.

להתחיל כל יום "מיד שניעור" (בהקיצו משנתו) באמירת: מודה אני לפניך מלך וכו' – השתקפות של הכתרת המלך, "שתמליכוני עליכם" (קבלת עול מלכותו), בראש-השנה.

אמירה המביאה ליראת השם בכל היממה – השתקפות הימים הנוראים בכלל ויום הכפורים במיוחד, יחד עם תשובה שלימה, אשר הן (קבלת המלך ויראתו) מביאות לקיום כל מצוותיו ("ה'גזירות"), ובפרט לימוד התורה, ובשמחה – השתקפות של זמן שמחתנו, של חג הסוכות (וארבעת המינים), שמיני עצרת ושמחת תורה.

ערב ש"ק: ששירי של יום זה (ה' מלך גאות לבש וגו') שידך לר"ה – ע"פ דרשת חז"ל בפדר"א פ"א, שביים שנברא אדם הראשון, בראש-השנה, המליך עליו (ועל כל הבריות) את הקב"ה ואמר ה' מלך גאות לבש וגו'.
ערב ש"ק נח: ובשיעור חומש שלו: וישכון באהלי שם, ישרה שכנתו בישראל (ט, כז ובפרש"י).
יום . . מרחשון: ראה שו"ע אה"ע סקכ"ו ס"ו.
חותם וסיום: שהכל הולך אחר החיתום – ברכות יב, א.
כפי המוסבר בספרים: בעה"ט עה"פ עקב יא, יב. אוה"ת סוכות ע' איתשנו. סה"מ תר"ל ע' רפז.
אותיות המלה רשית: השנה – חסר כתיב (עקב שם). וראה או"ת להח"מ (הוצאת קה"ת) ע' נג סוף ד"ה או יאמר.

חודש . . הראש של השנה: ראה אוה"ת סוכות שם. ברכה ס"ע איתתסו ואילך. ד"ה צהר תעשה תשי"ב פ"ג. וראה גם לקו"ת נצבים מז, א-ב. ר"ה נח, א-ב. עט"ר בתחלתו.
ה"לקוחים" . . מחודש תשרי: שהוא גם חודש השביעי, המשובע בכל (ויק"ר פכ"ט, ח), והמשיבע ברוב טוב לכל ישראל על כל השנה – "היום יום" כ"ה אלול. כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סי' לא. ושי"י. וראה גם ד"ה יו"ט של ר"ה ה'תש"י בתחלתו.

ומועדיו: שהוא מרובה במועדות – ב"י לטור או"ח סתצ"ב (ד"ה ומ"ש). שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ב ס"ב. וראה גם השלמה לשו"ע אדה"ז או"ח סקל"א ס"ח.
תשובה . . יום-כיפור: להעיר מרמב"ם ה' תשובה פ"ב ה"ו: התשובה . . בעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד.

קיום המצוות בשמחה: כמ"ש (תהלים ק, ב) עבדו את ה' בשמחה. וראה זח"ג נו, א. תקו"ז תכ"א נו, סע"א. ספר העיקרים מ"ג פל"ג (הובאו ונתבארו באוה"ת לתהלים (יהל אור) עה"פ). רמב"ם סוף ה' לולב. שער המצוות להאריז"ל בהקדמתו. שלי"ה ס"פ תבוא (שפן, א). תניא פכ"ו. לקו"ת תזריע כ, ג. סידור רפא, ד. המשך תער"ב ח"ג ע' א'רסא ואילך. ד"ה עבדו את ה' בשמחה תרצ"ט (ס"ע 94 ואילך). ובתו"א (תולדות כ, ב): האריז"ל ה' שמח מאוד בעשיית המצוות ולזה זכה לרוה"ק, השייכות דשמחה לרוה"ק – ראה ירושלמי סוכה רפ"ה, ונתבאר בלקו"א להח"מ (הוצאת קה"ת) סי' רנט (סו, ג ואילך).

בשמחה ובזריזות: ראה אגה"ק סכ"א: בזריזות נפלאה להראות שמחתנו וכו'. וראה שו"ע או"ח סו"ס תרכד. סי' תרכה. ר"ס תרנב.

והמעשה הוא העיקר: אבות פ"א מ"ז.

מיד שניעור: סידור אדה"ז (קודם מודה אני). וכ"ה בשו"ע אדה"ז או"ח ס"א ס"ה. מהדו"ב שם ס"ו.

שתמליכוני עליכם: ר"ה טז, א. לד, ב.

קבלת המלך . . וקיום מצוותיו: ראה מכילתא (ויל"ש) עה"פ יתרו כ, ג פרש"י עה"פ אחרי יח, ב. ד"ה יו"ט של ר"ה תרס"ו בתחלתו. תשי"ג פ"ב.

זמן שמחתנו: ראה לקו"ת שמע"צ פח, ד ואילך.

זמן שמחתנו . . (וארבעת מינים): ראה לקו"ת לוי"צ לזח"א (ע' רא ואילך).

מכתב כללי

והשלמות בכל האמור תחזק עוד יותר את כל יהודי ותאחד אותם, על-ידי "תורה אחת לכולנה", כ"עדת א-ל" (ועמו), ותגלה כי יום-יום "אלקים ניצב (-מלך) בעדת א-ל" ו"קדים ואתי" (מקדים לבוא) ונותן את הכחות והברכה לבצע את כל האמור ובשמחה ובשלמות,

ובפרט בשנה הנוכחית, שהיא שנה מעוברת ושנה שלימה, בת מספר הימים הגדול ביותר שאפשר להיות בשנה, שפ"ה – שלוש מאות ושמונים וחמשה.

וכל זה ודאי יזרו ויקרב עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, שתהי' בשובה ונחת, שלום בשלימות ו"נח" – מנוחה בשלימות.

במהרה בימינו ממש.

בכבוד ובברכה להצלחה

מנחם שניאורסאהן

נ.ב.

אם משום סיבה כלשהי לא נעשה האמור לעיל – הרי לפי המוסבר במקומות רבים, וגם בנוגע למעשה ולהלכה, נמשכת שעת הכושר מ"לאחרי הרגל", בעניננו – משמיני עצרת (ושמחת תורה), עד ז' במרחשון.

ולהעיר לשמרות שבדרך כלל עשיית חשבון-צדק בנפשו של אדם ו"סך הכל" וכו' מתאימה להיות בהתבודדות בינו לבין עצמו – הרי במקרה זה – כדאי דוקא שהדבר ייעשה בהתאסף רבים יחדיו, שאז יש לזה גם התוקף המיוחד של החלטות הצבור וזכות הצבור, כמוסבר בהרחבה בקונטרס "החלצו מכם אנשים", ולעשותו אכן באופן שכל אחד יהיה יהודי של "החלצו מאתכם", איש או אשה, ומתוך התוועדות – ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם.

אלקים . . א-ל : תהלים פב, א.

ניצב (מלך) : ראה מ"א כב, מח. אוה"ת נצבים ע' א'רא.

קדים ואתי : ראה ברכות ו, א.

שנה מעוברת ושנה שלימה : ראה מכתב יום שלישי פרשת וזאת הברכה שנה זו.

שפ"ה : ראה לקו"ת להאריז"ל ר"פ וארא. קה"י בערכו. וש"נ.

בשובה ונחת : ישע"י, יז. המשך וככה תרל"ז בסופו.

שלום . . נח-מנוחה : שערי תשובה לאדהאמ"צ ח"א סד"ה פדה בשלום (פ"א). ד"ה פדה לאדה"ז (סה"מ

אתהלך לאזניא ע' נז. ועם הגהות – באוה"ת נח (כרך ג) תרסט, א ואילך).

נח . . בשלימות : נייחא לעליונים ונייחא לתחתונים (ב"ר פ"ל, ה. וראה זח"א נט, ב. ביאור"ז נח לאדהאמ"צ

(ד, א ואילך) ולהצ"צ (ע' יב ואילך). אוה"ת נח ס"ע נד ואילך).

במקומות רבים . . עד ז' במרחשון : שאז "יגיע אחרון שבישראל לנהר פרת (שהוא מקום ישוב היותר רחוק

מירושלים) – תענית ק, א. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס קיז. וראה ש"ך חו"מ סמ"ג סקמ"ז, שעד שבעה בחשון "הי' דומה

להם כאילו הם עדיין בא"י עסוקים בעניני הרגל". ומש"כ שם : ואע"ג דהשתא כו' לשון כו' – עפמ"כ אדה"ז בשו"ע

שם : ואף כו' גם היום כו', י"ל דמתורצת בזה קושיית הש"ך דאין זה רק לשון כו', אלא הענין דעסוקים בעניני הרגל.

וראה לקו"ש ח"כ ע' 54 ואילך. ע' 367 ואילך.

למעשה ולהלכה : בשטרות, נדרים וכו' (ראה מקומות שנשמנו בהערה הקודמת).

קונטרס החלצו : נדפס בסה"מ תרנ"ט פ"י. וראה גם שם פ"ז.

ומתוך התוועדות : ראה דברי אדמו"ר הזקן – נדפס בקובץ מכתבים לתהלים אהל יוסף יצחק ע' 199.

ויעשו . . שלם : תפלת ר"ה ויוהכ"פ. וראה אוה"ת להצ"צ בא ע' י ואילך.

בס"ד. שיחת שבת פרשת נח, ב' רראש חודש מרחשון ה'תשי"ז.

בלתי מוגה

- א. בנוגע להזמן דיום השבת קודש זה, הרי נוסף על ענינו הפרטי של זמן זה, כולל הוא עוד כמה ענינים (כדלקמן) - כבכל עניני העולם הכלולים זה מזה, שכל ענין כולל בתוכו עוד ענינים, ועל אחת כמה וכמה שכן הוא בעניני תורה ומצוות.
- ובהקדים הידוע בסדר האורות למעלה - שככל שהאור הוא למעלה יותר הרי הוא במספר גדול יותר¹, והיינו, שככל שתגדל מעלת האור, גדול יותר מספר המדריגות שלמטה ממנו הכלולים בו.
- ולדוגמא: ספירת החכמה - כוללת בתוכה את כל הספירות שלמטה ממנה, ואילו הנקודה שלמעלה מהחכמה, כוללת בתוכה גם את ספירת החכמה; ועל דרך זה למעלה יותר, עד לבחינת מחשבה הקדומה דאדם קדמון, שכוללת בתוכה את כל סדר ההשתלשלות².
- ומזה מובן, שאם בעניני העולם כולל כל ענין עוד כמה ענינים, על אחת כמה וכמה שבעניני תורה ומצוות - שלמעלה מהם - כולל כל ענין עוד כמה ענינים.
- וזוהו גם הטעם ש"העוסק במצוה פטור מן המצוה"³ - מפני שהמצוה שעוסק בה כוללת את כל שאר המצוות⁴.
- ועל דרך זה בישראל, ש"כל ישראל ערביין זה בזה"⁵ - מפני שבכל אחד מישראל כלולים כל הענינים השייכים לכל ישראל⁶.
- וכן הוא בענין הזמן - שנוסף על הזמן הפרטי דיום זה, כולל הוא עוד זמנים. וכמו יום השבת, שכולל גם את ימי השבוע שלפני השבת, וכן את ימי השבוע שלאחרי השבת, ובפרט שבת מברכים החודש, וכן שבת ראש חודש, שכולל גם את כל ימי החודש⁷.
- ובנוגע ליום השבת קודש זה, ב' דר"ח מרחשון - הרי הענין העיקרי שבו, הוא, שכל ימי השבוע שלפני השבת הכלולים בו שייכים לחודש תשרי.
- ובפרטיות יותר - גם יום הששי, עם היותו ראש חודש מרחשון, הרי הוא יום א' דראש חודש, שהוא גם יום השלושים דחודש תשרי⁸, ולא עוד אלא שיום השלושים ממלא ומשלים את מנין ומספר הימים דחודש תשרי (שהרי חודש בן שלושים יום נקרא חודש מלא⁹), ונמצא, שביום השבת קודש זה כלולים כל הענינים דחודש תשרי.
- ב. והנה, חודש תשרי הוא חודש שיש בו ענינים נעלים ביותר, כמרומו גם בשמו של החודש, כדאיתא במדרש¹⁰ ש"תשרי" הוא מלשון "תשרי ותשבוק ותכפר על חובי עמך", ונקרא גם "חודש השביעי"¹¹ - על שם "שהוא משובע בכל", הן בענינים גשמיים והן בענינים רוחניים, כפי שממשיך ומונה בפרטיות: "גתות בתוכו ברכות בתוכו" - ענינים גשמיים [וקאי במיוחד על חג הסוכות]¹², שנקרא "חג האסיף", על שם "באספך את מעשיך מן השדה"¹³, "באספך מגרנך ומיקבך"¹⁴, היינו, שכל הענינים שהתייגעו עליהם במשך כל השנה, נמשכים ובאים בטוב הנראה והנגלה, וכן "כפור בתוכו סוכה בתוכו לולב וערבה בתוכו" - ענינים רוחניים,

(8) ראה שו"ע אה"ע סקכ"ו ס"ו.
 (9) רמב"ם הל' קידוש החודש פ"א ה"ד.
 (10) ויק"ר פכ"ט, ח.
 (11) אמור כג, כד ואילך.
 (12) ראה גם פי' עץ יוסף לויק"ר שם.
 (13) משפטים כג, טז.
 (14) פ' ראה טז, יג.

(1) ראה הנסמן בלקו"ש חל"א ע' 155 הערה 47.
 (2) ראה בארוכה ספר הערכים - חב"ד (כרך א) ערך אדם קדמון (ע' קצנ ואילך). וש"נ.
 (3) סוכה כה, סע"א. סוטה מד, ב.
 (4) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ו ע' 237 הערה 64.
 (5) שבועות לט, סע"א. סנהדרין כז, סע"ב.
 (6) ראה לקו"ש חל"א ע' 217, ובהנסמן שם.
 (7) ראה לקו"ש דרושי ר"ה נח, סע"א. ובכ"מ.

- 1 והוא גם חודש כללי על כל השנה כולה, כמרומו גם בשמו של החודש - "תשרי" אותיות "רשית"¹⁵, שהוא
 2 כמו ראש¹⁶, והיינו, שכשם ש"ראש השנה" כולל את כל ימי השנה (שלכן נקרא בשם "ראש", בדוגמת ה"ראש"
 3 שכולל את כל אברי הגוף), כך גם חודש תשרי כולל את כל ימי השנה.
 4 ובפרטיות יותר - יש בזה ב' מדרגות: (א) ימי השנה כפי שכלולים בחודש תשרי, (ב) חודש תשרי כפי
 5 שכולל את כל ימי השנה. וענין זה שחודש תשרי כולל את כל ימי השנה הוא במדרגה נעלית יותר מההתכללות
 6 דכל ימי השנה בחודש תשרי.
 7 והמשל לזה מכחות הנפש, שיש מדרגה שהכחות כלולים בנפש, ויש מדרגה נעלית יותר - נפש כולל כחות,
 8 שכן, כחות הכלולים בנפש הם כחות, אלא שהכחות כלולים בנפש, ואילו נפש כולל כחות הוא ענין הנפש¹⁷.
 9 ועל דרך זה בנדון דידן - שישנה המדרגה דימי השנה כפי שכלולים בחודש תשרי, ולמעלה מזה - המדרגה
 10 דחודש תשרי שכולל את ימי השנה.
 11 וכל הענינים הנעלים דחודש תשרי - כלולים ביום השבת קודש זה, שבו נעשית העליה וההתכללות דכל
 12 ימי השבוע שלפני זה השייכים לחודש תשרי, עד ליום השלושים שממלא ומשלים את מנין ומספר הימים
 13 דחודש תשרי.
 14 והענין בזה - שביום השבת קודש זה נכללים כל עניני חודש תשרי ומתעלים לבחינת התענוג, כמו שכתוב¹⁸
 15 "וקראת לשבת עונג", ועד לעצמות התענוג הפשוט¹⁹,
 16 ותכלית העליה היא כדי שלאחרי זה תהיה ההמשכה למטה, והיינו, שכל הענינים הגשמיים והרוחניים שבהם
 17 מושבע חודש תשרי, כפי שמתעלים ביום השבת קודש לבחינת התענוג - יומשכו מיום השבת קודש על כל
 18 השנה כולה.

* * *

- 19 ג. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור המתחיל אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים כו'.

* * *

- 20 ד. בנוגע להמאמר הנ"ל - יש לבאר הקשר והשייכות דהתחלת המאמר (אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל
 21 כו') לתוכן הזמן דיום השבת קודש זה.
 22 ובהקדמה - שהסדר דהתחלות מאמרי דבריאלוקים-חיים שנאמרים במשך זמני השנה אינו דבר מחודש,
 23 להיותו ענין שנקבע כבר על ידי רבותינו נשיאנו בדורות שלפני זה, כך שבכל זמן ישנם התחלות המאמרים
 24 השייכים לתוכן זמן אמירת המאמר²⁰.
 25 ובנדון דידן, מאמר שהתחלתו אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל כו' - מצינו²¹ רשימה של הצמח-צדק²²
 26 שהתחלתה אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם²³, שזמנה בחדשי
 27 אלול-תשרי. ומובן הקשר והשייכות דהתחלה זו לתוכן הזמן - כיון שתוכן ענין הטהרה שבמאמרו של רבי
 28 עקיבא הוא עבודת התשובה (כנ"ל בהמאמר). ומטעם זה נקבע מקומה של משנת אמר רבי עקיבא - בסוף מסכת
 29 יומא, שבה נתבארה עבודת יום כיפור.
 30 כמו כן מצינו מאמר עם התחלה זו (אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל כו') משבת פרשת נח תרס"ז, לפני
 31 חמישים שנה²⁴.

(20) ראה גם תר"מ ח"ד ע' 132. ע' 179. ח"ג ע' 115.

(21) מכאן עד סוס"ט, וכן סי"א-יב, סי"ט - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"א ע' 11 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(22) נדפס לאח"י באוה"ת דרושי יוהכ"פ ע' א'תקעו ואילך.

(23) יומא פה, ב (במשנה).

(24) נדפס בהמשך תרס"ו ע' שפ ואילך.

(15) בעה"ט עה"פ עקב יא, יב.

(16) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שעט. אוה"ת דרושי סוכות ע' א'תשנו. ברכה ע' א'תתסו. סה"מ תרנ"ד ע' לו. תרנ"ו ע' רעח. תש"ב ע' 49. ועוד.

(17) ראה סה"מ תש"ג ע' 157. ד"ה אמר ר"ע שנאמר בהתוועדות פ"ה (לעיל ע' 172 ואילך). ועוד.

(18) ישע"י נח, יג.

(19) ראה המשך תרס"ו ע' צט ואילך.

- ובביאור השייכות דהתחלה זו (בענין הטהרה) לפרשת נח - יש לומר בפשטות על פי המבואר בתורה אור²⁵ 1
ש"המבול בא²⁶ לטהר את הארץ²⁷ . כדוגמת המקוה²⁸ כו"כ²⁹. 2
- ה. ויש להוסיף בזה בפרטיות יותר: 3
- נתבאר בהמאמר שבתשובה (ענין הטהרה) ישנם ב' ענינים: (א) תשובה כפשוטה, על חטא ועון. (ב) ענינה 4
הפנימי של תשובה³⁰ - "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה"³¹. ובעבודת השם - הרי זו המדרגה דרעותא 5
דלבא שלמעלה מטעם ודעת. 6
- וזהו גם הביאור בדיוק כפל הלשון "לפני מי אתם מטהרים" ו"מי מטהר אתכם": "לפני מי אתם מטהרים" 7
- קאי על התשובה מלמטה למעלה, תשובה על חטא ועון, ו"מי מטהר אתכם" - קאי על התשובה מלמעלה 8
למטה, "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה". 9
- ויש לומר, שב' הענינים שבתשובה מרומזים בפרשת נח: 10
- ידוע פירוש הבעל שם טוב³² על הפסוק³³ "בא גו' אל התיבה", שצריך לבוא ולהכנס להאותיות - תיבות - 11
של תורה ותפלה. 12
- והרי ב' הענינים דתורה ותפלה הם ב' אופני העבודה מלמעלה למטה (תורה) ומלמטה למעלה (תפלה). 13
אותיות התורה הם בבחינת אבנים שנעשו בידי שמים, ואותיות התפלה נמשלו ללבנים, שהם אבנים שבידי 14
אדם³⁴. 15
- ו. והנה, בהענין דרעותא דלבא ומסירת נפש שלמעלה מטעם ודעת, ישנם אופנים שונים - נעלים ונמוכים: 16
מסירת נפש משמעותה מסירת הרצון³⁵, היינו, למסור את הרצון האישי. ועל פי דברי הגמרא³⁶ "מה לי קטלא 17
כולה מה לי קטלא פלגא", נמצא, שבכל כפיפה שיהודי מכופף את עצמו בשביל הקב"ה ("מיט יעדער פויג 18
וואָס אַ איד פויגט זיך צוליב דעם אויבערשטן"), אפילו בתנועה קלה - שזהו ענין ד"קטלא פלגא" - נעשה 19
ענין של מסירת נפש. 20
- ולאידך גיסא, גם מי שהוא גדול שבגדולים, לא מספיקה עבורו העבודה שעל פי טעם ודעת, אלא גם אצלו 21
צריך להיות ענין של כפיפה ("דער פויג") מתוך מסירת נפש, כיון שדוקא על ידי זה יוכל "ליקח" אלקות, כמו 22
שכתוב³⁷ "מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח" - דוקא³⁸. 23
- ואין לו לטעון למה לא מספיקה עבורו העבודה שעל פי טעם ודעת, אף על פי שלהיותו גדול שבגדולים 24
פועל על ידי הטעם ודעת שלו לא פחות מפעולתו של אחר על ידי מסירת נפש - כיון שהעבודה צריכה להיות 25
"בכל מאדך"³⁹, מאד שלך⁴⁰, וכל זמן שהוא מוגבל בטעם ודעת שלו, אינו יכול "ליקח" אלקות. כדי "ליקח" 26
אלקות - יש צורך במסירת נפש דוקא. 27
- וכן הוא בנוגע ללימוד החסידות: גם מי שלומד חסידות בשופי, ומתנהג על פי מנהגי' והוראותי', ובהביטו 28
מסביבו יכול לדמות לעצמו שעומד הוא כבר ברום המעלה ("ער שטייט שוין אין שפיץ") - אומרים לו שלא 29
די בכך. - יש צורך ב"עבודה", ועבודה מתוך מסירת נפש. 30
- וכמבואר בקונטרס ומעין⁴¹, שגם "כאשר כלי שכלו רחבים וקלים להבין", "שבמעט זמן ובמעט יגיעה יגיע 31

(25) ריש פרשתנו.

(26) לא רק בתור עונש, "להעביר ולשחת האנשים החוטאים", שהרי "ברגע א' ה' ביכולת ה' להעבירם אף בלא המבול".

(27) ומשום זה נקראת ארץ ישראל - שלא ירד בה המבול - "ארץ לא מטהרה" (יחזקאל כב, כד. וראה זבחים קיג, א).

(28) וזהו מ"ש "ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום" (פרשתנו ז, יב) - כדוגמת המקוה ששיעורה ארבעים סאה.

(29) ראה לקו"ש ח"א ע' 4 ואילך. תר"מ ח"ז ס"ע 137 ואילך.

(30) ראה לקו"ת ר"פ האזינו (עב, ב).

(31) קהלת יב, ז.

(32) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות ס"ח ואילך. וש"נ.

(33) פרשתנו ז, א.

(34) ראה תו"א משפטים עז, ד ואילך.

(35) תו"א מקץ לו, ב.

(36) ב"ק סה, א. ועוד. וראה תו"א בשלח סא, ב. ובכ"מ.

(37) ישעי' נז, טו.

(38) ראה המשך תרס"ו ע' תלט. ועוד.

(39) ואתחנן ו, ה.

(40) תו"א מקץ לט, ד. ובכ"מ.

(41) מאמר טז פ"ב.

- 1 מה שחברו יגיע כשיעסוק זמן הרבה" - "מ"מ צריך עסק ויגיעה" דוקא. והענין בזה - שכל זמן שעומד
2 במציאותו המוגבלת כמו שהוא, אין לו שייכות לאלקות.
- 3 ז. וזהו הרמז שמיד בהציאה ממועדי חודש תשרי, ראש השנה ויום הכיפורים - קורין פרשת נח:
4 ביום כיפור - עיצומו של יום מכפר⁴², והקב"ה מוחל על כל העבירות. ועוד זאת, שביום הכיפורים מאוחדים
5 בני ישראל עם הקב"ה, "ישראל ומלכא בלחודוהי"⁴³, כך שכל מציאותם היא אלקות (כמדובר בשמחת תורה⁴⁴).
6 יכולים איפוא לחשוב: מהו הצורך בעבודה דמסירת נפש - כאשר כל מציאותם של בני ישראל היא אלקות?
7 ולכן, מיד כשיוצאים מחודש תשרי קורין בפרשת נח: "בא גו' אל התיבה" - לבוא אל ב' הקוין של תשובה,
8 מלמטה למעלה ומלמעלה למטה, היינו, שיש צורך במסירת נפש, כי, לקיחת ה'עצמות' אינה יכולה להיות
9 כשנמצאים ב"מציאות" (גם אם זוהי מציאות היותר נעלית), אלא צריך להיות הענין ד"בכל מאדך" דוקא.
- 10 ח. על פי זה יש לבאר מה שסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר⁴⁵ שפעם למחרת יום הכיפורים נכנס אל
11 אביו כבוד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו עדן, ושאל: אבא, ומה עתה? וענה לו אדמו"ר נשמתו עדן:
12 "איצטער דאָרף מען ערשט תשובה טאָן" (עכשיו צריכים ביחוד לעשות תשובה).
13 ולכאורה אינו מובן: כיון שכבר היתה התשובה דיום הכיפורים, ונתקבלה התשובה אצל הקב"ה שהוא "סלחן
14 לישראל ומחלן לשבטי ישורון"⁴⁶ - למה אומרים שצריכים עוד לעשות תשובה?
- 15 - וכפי שמצינו במשנה⁴⁷ ש"אמרו עליו על בבא בן בוטא שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום חוץ מאחר יום
16 כיפורים יום אחד", כיון שעדיין לא שייך ענין של חטא.
- 17 אך פירוש הדברים הוא - שהענין האמיתי של תשובה הוא "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה", וכיון
18 שאלקות הוא בלי גבול, הרי גם העבודה ד"הרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה" היא בלי גבול.
- 19 והיינו, שכאשר נמשכים אורות מקיפים - באים גם הם בפנימיות, ואז נמשכים אורות מקיפים נעלים יותר,
20 שבהם היא העבודה ד"רעותא דלבא", שלמעלה מטעם ודעת.
- 21 וזהו פירוש המענה "איצטער דאָרף מען ערשט תשובה טאָן", כי, קודם לכן, לא היו יכולים לעסוק בהתשובה
22 היותר נעלית, כיון שאחזו עדיין בענינים נמוכים; אבל עכשיו, לאחר יום הכיפורים, "דאָרף מען ערשט תשובה
23 טאָן" - הענין הפנימי של תשובה.
- 24 ט. וזהו כללות הענין דעבודה התשובה ומסירת נפש, "מה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא".
25 מחד גיסא צריך לידע שגם כאשר נמצאים במצב ירוד, הרי, כל שבירה וכפיפה שאדם שובר ומכופף את
26 עצמו בשביל הקב"ה, נחשבת למסירת נפש, כי, "קטלא פלגא" נחשב כמו "קטלא כולה";
27 ולאידך גיסא, אפילו כאשר נמצאים במדרגה נעלית, אי אפשר לצאת ידי חובה בעבודה שעל פי טעם ודעת,
28 אלא צריך להיות הענין ד"קטלא כולה".
- 29 ובלאו הכי, אין זה חסרון של פרט מסויים, הפרט דמסירת נפש, אלא חסרה כל ההתקשרות עם אלקות, כי,
30 הענין ד"מרום וקדוש אשכון" הוא "ואת דכא ושפל רוח" דוקא.
- 31 ועל דרך שמצינו בגמרא⁴⁸ שגם כאשר העבודה היא "בכל לבבך ובכל נפשך", אלא שחסרה העבודה ד"בכל
32 מאדך", הרי זה נקרא "אין עושין רצונו של מקום", ועד כדי כך, שלאחרי ריבוי השתלשלות יכול לבוא מזה
33 מעמד ומצב ד"אין עושין רצונו של מקום" כפשוטו, רחמנא ליצלין;
- 34 מה שאין כן כשישנו הענין דמסירת נפש ו"בכל מאדך" - כל אחד לפי מהותו - הרי גם בשעה שענין זה
35 מתבטא באופנים נמוכים, הרי זה נקרא כבר "עושין רצונו של מקום", ועל ידי זה נעשה "ועמדו זרים ורעו
36 צאנכם"⁴⁹, שאפילו "זרים", לא זו בלבד שאינם מפריעים, אלא עוד זאת, שהם גם מסייעים.

47 כריתות פ"ו מ"ג.

48 ברכות לה, ב ובחזא"ג מהרש"א שם. או"ת להה"מ פ' עקב (סק"ו). לקו"ת שלח מב, ג. ובכ"מ.
49 ישע"י סא, ה.

42 ראה רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג.

43 ראה זהר ח"א סד, א"ב. רח, ב. ח"ג לב, א. קד, ב.

44 שיחת ליל שמחת ס"ג (לעיל ע' 76).

45 ראה סה"ש תרפ"ט ריש ע' 25. וש"נ.

46 נוסח תפלת העמידה דיוהכ"פ.

- י. ויש להוסיף בהקשר והשייכות דפרשת נח לשמיני עצרת ושמחת תורה:
- בנוגע לחג הסוכות ושמיני-עצרת - איתא במדרש⁵⁰ "משל למלך שעשה סעודה שבעת ימים וזימן כל בני אדם שבמדינה. . כיון שעברו שבעת ימי המשתה אמר לאוהבו כבר יצאנו ידינו מכל בני המדינה, נגלגל אני ואתה במה שתמצא. . בפר אחד ואיל אחד"; "כשבאין ללכת אמר להם המקום בבקשה מכם עשו לי סעודה קטנה. . התעכבו לי מעט עוד. . כבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר להם קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד"⁵¹.
- [ולהעיר, שענין זה שייך לא רק לחג הסוכות דוקא, אלא כן הוא גם בנוגע לכל ענין שיש בו גילוי אלקות - שיש קושי ("קשה כו'") בהציאה והפרידה מענין זה. וזהו גם מה שעושים סעודה לגמרה של תורה⁵², ועל דרך זה בסיום מסכת⁵³ - בדוגמת ה"סעודה קטנה" דשמיני עצרת לאחר חג הסוכות שבאה בגלל ש"קשה עלי פרידתכם"].
- וידוע הביאור⁵⁴ בדיוק לשון המדרש שהקב"ה אומר לבני ישראל "קשה עלי פרידתכם" - דלכאורה מתאים יותר לומר "פרידתנו" - כיון שמצד הקב"ה לא שייך אף פעם ענין של פירוד חס ושלום מבני ישראל, אלא שעל ידי "פרידתכם", שיש פירוד אצל בני ישראל עצמם בין איש לרעהו, אזי יכול להיות גם פירוד חס ושלום בין בני ישראל להקב"ה, "פרידתנו".
- כל זמן שבני ישראל הם באחדות, נמשכת אצלם ברכת הקב"ה, כמו שכתוב⁵⁵ "ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך".
- ובמכל שכן וקל וחומר ממה שמצינו בפרשת השבוע אודות דור הפלגה, שמצד היותם במעמד ומצב של אחדות, "ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים"⁵⁶, "עם אחד ושפה אחת כולם"⁵⁷ - "לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות"⁵⁷. ועל אחת כמה וכמה שכן הוא בנוגע לבני ישראל, שעל ידי ענין האחדות יכולים לפעול הכל.
- ומובן שההשפעה שנמשכת לבני ישראל על ידי האחדות היא בעילוי גדול יותר שלא בערך לגבי דור הפלגה - שהרי ההשפעה ללעומת זה (דור הפלגה) אינה אלא מחיצוניות הרצון בלבד, מה שאין כן בני ישראל שמקבלים ההשפעה מפנימיות הרצון⁵⁸.
- אבל כאשר בני ישראל הם בפירוד זה מזה, שזהו ענין "פרידתכם" - אומר הקב"ה "קשה עלי פרידתכם", כיון שעל ידי הפירוד של בני ישראל זה מזה ("פרידתכם") נעשה גם פירוד חס ושלום בין בני ישראל להקב"ה. וזהו שבסיום מועדי חודש תשרי אומר הקב"ה לבני ישראל "קשה עלי פרידתכם":
- במשך חודש תשרי, חודש המועדים, ראש השנה יום הכיפורים וסוכות, נמצאים בני ישראל במעמד ומצב של הפשטה מעובדין דחול ועניני העולם, וכולם עוסקים בענינים רוחניים. ובמילא, נמצאים אז במעמד ומצב של אחדות; אבל כאשר עומדים לצאת מחודש תשרי, שאז פונה כל אחד לעסקיו - אזי יכול להיות ענין של פירוד חס ושלום, ועל זה אומר הקב"ה "קשה עלי פרידתכם".
- וכדי לשלול את הענין ד"פרידתכם" גם כאשר יוצאים מחודש תשרי לעסוק בעניני העולם במשך כל השנה, - שהרי הכוונה היא לא שיהיו בני ישראל מופשטים מעניני העולם, אלא אדרבה, שיעסקו ויפעלו בעולם, ובהיותם בעולם יהיו באחדות כמו בחודש תשרי בהיותם מופשטים מעניני העולם -
- נותן הקב"ה עוד יום אחד - שמיני-עצרת (ושמחת תורה) - יום שאין בו מצוות מיוחדות, ועוסקים בענינים גשמיים (מאכל ומשקה דסעודות יום טוב), ואף על פי כן נמצאים בני ישראל במעמד ומצב של אחדות; ועל ידי זה ממשיכים האחדות דחודש תשרי על כל השנה כולה, שגם כאשר כל אחד עוסק בעניניו, תהיה האחדות כמו בחודש תשרי⁵⁹.

(55) נוסח ברכת "שים שלום" בתפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.

(56) פרשתנו יא, א.

(57) שם, ו.

(58) ראה קונטרס ומעין מ"ט פ"ג ואילך.

(59) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 14.

(50) במדבר פכ"א, כד.

(51) פרש"י פינחס כט, לה"ו.

(52) רמ"א אור"ח סתרי"ט.

(53) רמ"א יו"ד סו"ס רמז.

(54) ראה לקו"ש ח"ב ע' 433 ואילך. תו"מ חט"ו ע' 166 ואילך. וש"נ.

- 1 יא. ומרומז זה גם בענין המבול שבפרשת נח:
 - 2 בעת המבול - היה העולם כולו מוצף במים, ועד שאפילו המזלות לא שימשו⁶⁰. העולם היה בטל. האנשים
 - 3 (שבתִיבה) הוצאו מעניני העולם, והיו מסוגרים וכלואים ב"תיבה" - אותיות של תורה ותפלה.
 - 4 מצב זה הוא על דרך העבודה דחודש תשרי, שבו מובדלים מעניני העולם. וכמבואר בזהר⁶¹ ובלקוטי תורה⁶²
 - 5 על הפסוק⁶³ "ותנח התיבה בחודש השביעי", שענין זה רומז על העבודה דחודש תשרי (חודש השביעי למנין
 - 6 החדשים מניסן).
 - 7 אך התכלית היא לא בהמבול, אלא בהיציאה מן התיבה אל העולם, שגם אז יהיו באותו מצב כמו בהיותם
 - 8 בתיבה.
 - 9 יב. ענין זה הוא הוספה בהשייכות דמי המבול למי מקוה:
 - 10 מצינו בדברי הרמב"ם⁶⁴ שענין הטהרה נגמר לא בשעה שנמצאים בתוך המקוה, אלא בשעה שיוצאים
 - 11 מהמקוה. כלומר, בשעה שיוצא מהמקוה צריך להיות ניכר עליו שטבל במקוה.
 - 12 וכן הוא גם בהענין ד"בא גו' אל התיבה", בהכניסה להתיבות דתורה ותפלה - שתכלית הכוונה אינה הביטול
 - 13 במציאות בעת הלימוד והתפלה, כי אם, שלאחרי התפלה והלימוד יהיה האדם באותו מצב כמו בשעת התפלה
 - 14 והלימוד.
 - 15 ועל דרך המדובר לעיל⁶⁵ אודות הבעל שם טוב, שקודם התפלה לא היה בטוח מה יהיה עמו אחרי התפלה,
 - 16 בגלל כלות הנפש והביטול בעת התפלה⁶⁶ - הרי בכל זאת, חזר אחרי כן להעולם, כיון שזוהי עיקר הכוונה.
 - 17 יג. ובנוגע לענינו:
 - 18 האחדות של חודש תשרי - צריכים להמשיכה על כל השנה כולה.
 - 19 כאשר מתחילה תקופת ימי המעשה דכל השנה - מעשה דייקא, שהוא הכח היותר תחתון במדרגה, והרי
 - 20 כל מה שלמטה יותר הולך ופוחת ענין ההתכללות (כנ"ל סעיף א), והולך וגובר הפירוד - צריכים בני ישראל
 - 21 לקחת עמם את האחדות וההתכללות דחודש תשרי, להמשיכה על כל השנה כולה.
 - 22 ובפשטות - שלא יהיה פירוד אצל בני ישראל בין איש לרעהו, ועל דרך זה אצל כל אחד ואחד מבני ישראל
 - 23 גופא, שלא יהיה פירוד בין נפשו האלקית לנפשו הבהמית, ועד שפועלים ענין האחדות גם בארץ, שזהו ענין
 - 24 ד"גוי אחד בארץ"⁶⁷, שגם "בארץ" (ובכח המעשה) ממשיכים את ה"אחד"⁶⁸, שעל ידי זה נעשה כללות הענין
 - 25 דשלוש בפמליא של מעלה ושלוש בפמליא של מטה⁶⁹.
- * * *
- 26 יד. ידוע שכל הענינים הגשמיים נמשכים מרוחניות, ובלשון השל"ה⁷⁰: התורה מדברת בעליונים ורומזת
 - 27 בתחתונים. אבל אף על פי כן, מצד ירידת הנשמה למטה דוקא, שזוהי תכלית הכוונה - נוגע הגשמיות יותר
 - 28 מן הרוחניות.
 - 29 וכפי שמצינו בנוגע לקיום המצוות, שכאשר מקיימים מצוה בלא כוונה, הרי, אף על פי שמצוה בלא כוונה
 - 30 היא כגוף בלא נשמה, מכל מקום, יצא ידי חובת קיום המצוה, מה שאין כן אם כיון כל הכוונות ולא עשה את
 - 31 מעשה המצוה, לא עשה כלום - כיון שהגשמיות הוא העיקר⁷¹.
 - 32 ובנדון דידן - האמור לעיל על דבר המשכת האחדות דחודש תשרי על כל השנה כולה, מודגש ביותר בנוגע
 - 33 לאורחים שעומדים לנסוע מכאן - לאחר שהייתם משך זמן ביחד עם כמה וכמה מבני ישראל, אשר, "כל בי

(65 שיחת ש"פ בראשית הנ"ל סמ"א (לעיל ע' 159).

(66 ראה צוואת הריב"ש סל"ה. סמ"ב.

(67 שמואל-ב ז, כג. ועוד.

(68 ראה תניא אגה"ק רס"ט. ובכ"מ.

(69 סנהדרין צט, ב. וראה לקו"ת מטות פה, סע"ד ואילך.

(70 יג, ב ואילך. קסא, א ואילך.

(71 ראה תניא רפ"ח.

(60 ירושלמי פסחים פ"א ה"א. ב"ר פכ"ה, ב. ופל"ד, יא.

(61 ח"ג קמט, ב.

(62 לג"פ פרשתנו סח, ב. ולאח"ז באוה"ת פרשתנו (כרך ג) תרמג,

ב.

(63 פרשתנו ח, ד.

(64 ה' אבות הטומאות פ"ו ה"ז. וראה בכסף משנה שם. וראה

שיחת ש"פ בראשית (התוועדות ב) ס"נ (לעיל ע' 164).

עשרה שכינתא שריא⁷², ובפרט כמה פעמים עשרה - כיון שהנסיעה מכאן היא ענין של פירוד בגשמיות, ובמילא, מודגש יותר הצורך להמשיך את עניני חודש תשרי על כל משך הזמן שלאחרי זה, החל מענין האחדות, שבאותו מעמד ומצב של אחדות שעמדו בראש השנה וביום הכיפורים ועד לשמחת תורה, ימשיכו לעמוד במשך כל השנה כולה.

טו. והנה, בד בבד עם ענין האחדות, ישנם כמה ענינים שבהם צריך להיות התחלקות, ואף על פי כן, אין זה בסתירה לענין האחדות, ואדרבה, על ידי ההתחלקות בענינים אלו באים לאחדות אמיתית. ומהדוגמאות לזה:

ההבדלה בין טמא לטהור - בזמן הזה, עד שיבוא הזמן שלא יהיה צורך בהבדלה זו, כיון שיקויים היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"⁷³ - בין קודש לחול, ובקודש גופא - בין קודש לקודש קדשים, כמו שכתוב⁷⁴ "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים", ועל דרך זה "אתה (משה) מחיצה לעצמך ואהרן מחיצה לעצמו כו"⁷⁵.

ועל דרך זה ההתחלקות דכללות עם ישראל לג' סוגים: כהנים לויים וישראלים. וכן ההתחלקות דאנשים ונשים, כמודגש גם בנוגע לשמחת בית השואבה - "ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם תיקון גדול"⁷⁶, "התקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה"⁷⁷.

ועד שאפילו לעתיד לבוא יהיה ענין של התחלקות, דאף שאז יקויים היעוד⁷⁸ "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", והרי המים מכסים הכל בהשוואה, מכל מקום, ישנם חילוקים בעומק הים כו'.

וכאמור, התחלקות זו אינה בסתירה לענין האחדות, ואדרבה, על ידה דוקא באים לאחדות אמיתית (כמדובר בארוכה באחת ההתוועדויות⁷⁹).

טז. ובנוגע לעניננו: הענינים שלוקחים מחודש תשרי על כל השנה כולה - צריכים לקחת אותם ולהביאם אל כל פרטי המדריגות שישנם בין בני ישראל, לכל אחד לפי ערכו.

ובפשטות: כאשר האורחים שבים למקומותיהם, וכל אחד במקומו יספר ויחזור על הענינים שדוברו כאן במשך חודש תשרי - הרי זה צריך להיות לא רק עבור אלה שהם במעמד ומצב של כהנים, דהיינו חסידים [כמובן ממה שכתב הרמב"ם⁸⁰ ש"כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו כו' להבדל לעמוד לפני ה' כו' הרי זה נתקדש קדש קדשים כו' ויזכה לו כו' כמו שזכה לכהנים כו'"], אלא גם עבור יהודים פשוטים, היינו, שהענינים שדוברו כאן במשך חודש תשרי צריכים להגיע לכל בני ישראל על כל פרטי המדריגות שביניהם, אלא שבזה גופא צריך להיות ענין של התחלקות - לבאר את הדברים בסגנון ואותיות המתאימים לכל אחד לפי ערכו.

והדגשה מיוחדת בזה בנוגע לנשי ישראל: ובהקדם מעלתן וחשיבותן של נשי ישראל - כפי שמצינו שבנוגע למתן תורה קדמו לאנשים, כמו שכתוב⁸¹ "כה תאמר לבית יעקב", "אלו הנשים", ואחר כך "ותגיד לבני ישראל", "האנשים".

ומהטעמים בזה - כיון שכל אשה בישראל היא עקרת הבית, שבה תלויה הנהגת הבית כולו, כולל ובמיוחד גידול וחינוך הילדים, שהם היסוד להמשך קיומו של עם ישראל, שהרי "אם אין גדיים אין תיישים"⁸² (כמדובר כמה פעמים⁸³).

79) ראה שיחת ש"פ שלח תשט"ז ס"ז ואילך (תו"מ ח"ז ס"ע 16 ואילך).

80) הל' שמיטה ויובל בסופן.

81) יתרו יט, ג ובמכילתא ופרש"י עה"פ.

82) ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב. ועוד.

83) ראה גם שיחת ש"פ בראשית (התוועדות ב) סל"ב (לעיל ע' 149). וש"נ.

72) סנהדרין לט, א.

73) זכרי' יג, ב.

74) דברי הימים"א כג, יג.

75) פרש"י יתרו יט, כד.

76) סוכה נא, סע"א (במשנה).

77) שם, סע"ב.

78) ישע"י יא, ט. רמב"ם הל' מלכים בסופן.

1 ומשום זה לא הסתפק כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר בהקמת מוסדות חב"ד עבור חינוך הבנים, אלא הקים
2 מוסדות חב"ד גם עבור חינוך הבנות, ולא עוד אלא שכתב בעצמו שיחות וגם מאמרים באידיש, כדי שגם נשי
3 ובנות חב"ד יוכלו להבין את הדברים⁸⁴.

4 ואף על פי שבמאמרי החסידות ישנם ענינים עמוקים - הרי בנוגע לכל הענינים שניתנו במתן תורה, דהיינו
5 כל התורה כולה, כתיב "כה תאמר לבית יעקב", "אלו הנשים", היינו שניתנו גם לנשים, והחילוק אינו אלא
6 באופן הנתינה, שבנוגע לנשים כתיב "כה תאמר", בלשון רכה. וכן הוא בנוגע לתורת החסידות - שהחילוק הוא
7 רק באופן אמירת והסברת הדברים, אבל בנוגע לעצם הלימוד, בודאי יכולות וצריכות גם הן ללמוד כמו אנשים,
8 אם רק יסבירו להם את הדברים בסגנון ואותיות המתאימים אליהן.

9 ומזה מובן גם בנוגע למסירת וחזרת הענינים שדוברו כאן במשך חודש תשרי - שצריכים למסור ולחזור
10 אותם גם לנשי ישראל, ולא עוד אלא שזהו ענין עיקרי, מצד גודל מעלתן של נשי ישראל בנוגע להנהגת בתי
11 בני ישראל, כנ"ל.

12 וכאשר ימסרו ויחזרו את הדברים לכל הסוגים של בני ישראל בהסברה המתאימה לכל סוג לפי אופנו - הרי
13 התחלקות זו (כולל גם ההתחלקות שבין אנשים לנשים) תביא את האחדות האמיתית של בני ישראל, ואמיתית
14 בנין בית ישראל - "כתפארת אדם לשבת בית"⁸⁵, ועד לקיום היעוד⁸⁶ "נקבה תסובב גבר" לעתיד לבוא.

* * *

15 יז. ידוע שההתחלה דכל ענין נוגע על כללות המשך הענין, ועל דרך הפתגם בנוגע לשבת בראשית: "ווי
16 מ'שטעלט זיך אַוועק שבת בראשית אַזוי גייט עס אַוועק על כל השנה"⁸⁷.
17 ועל דרך זה בנוגע לענין שנתחדש לאחרונה - פתיחת מחלקה גבוהה של ישיבת "תומכי תמימים" במקום
18 חדש⁸⁸.

19 (ואמר כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א:) יתן ה' יתברך שיהיה גם ההמשך על כל השנה כולה בהתרחבות
20 ובהצלחה, ויקויים בהם מה שכתוב⁸⁹ "הקטן יהיה לאלף".

21 - ולהעיר גם מהמבואר בלקוטי תורה לג' פרשיות⁹⁰ בפירוש מאמר רז"ל⁹¹ "אחד יוצא להוראה", שבשביל
22 זה צריך להיות "אלף נכנסים למקרא", שאז "יוצא ממנו מאה למשנה . . עשרה לתלמוד . . אחד להוראה".

23 ומובן שהכוונה ב"הקטן יהיה לאלף" - לא להגבלת הענין במספר אלף דוקא, אלא לענין הריבוי, כך שיכול
24 להיות במספר גדול יותר גם מאלף, ועד לתכלית הריבוי, שגם זה נכלל במספר אלף, להיותו מספר הכולל.

25 ועל דרך הידוע⁹² במספר אותיות האל"ף ב"ת, שלאחרי המספר דיחידות - מא' עד ט', עשירות - מי' עד
26 צ', ומאות - מק' עד ת', ובתוספת ה' אותיות הסופיות מנצפ"ך שמספרם מה' מאות עד צ' מאות - מתחילים
27 עוד הפעם מאות אַלף שמורה על מספר אַלף, ועל דרך זה ב', ב' אלפים, וכן הלאה. ועל דרך זה בספירות -
28 שמלכות ביחידות, ז"א בעשירות וכו', ועד לבחינת הכתר שמספרו אלף⁹³, וכיון שכתר שבעולם התחתון הוא
29 מבחינת המלכות שבעולם העליון (כידוע⁹⁴ שמלכות שבעליון נעשה כתר לתחתון), נמצא, שבזה כלולים גם
30 הדרגות היותר עליונות כו'.

31 ועל דרך זה בנדון דידן - "הקטן יהיה לאלף" בנוגע למספר התלמידים - שבזה נכלל גם ריבוי היותר גדול,
32 עד בלי מספר.

(84) ראה גם תו"מ חט"ו ע' 272. וש"נ.

(85) ישע"י מד, יג.

(86) ירמ' לא, כא.

(87) ראה שיחת ש"פ בראשית (התוועדות א) סי"ג (לעיל ע' 110).

וש"נ.

(88) בעיר נוארק (ראה "קובץ ליובאוויטש" חוברת טו ע' 58).

(89) ישע"י ס, כב.

(90) בראשית ג, א. ולאח"ז באוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכו, ב.

(91) ויק"ר רפ"ב. קה"ר פ"ז, כח.

(92) ראה מדרש תלפיות ענף אותיות. פרדס שער המציאות (שי"ד)

פ"ב. וראה אנציק' תלמודית ערך אותיות ע' תיד, ובהנסמן שם.

(93) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי (בהוספות) חיי שרה.

קלא, ג ואילך. תו"ח ח"ש קכו, ד. המשך תער"ב ח"א פל"ד (ע' נח).

ועוד.

(94) ראה ע"ח ש"ג פ"ב. ש"ו פ"ב. שמ"ב ספ"א. ובכ"מ.

והעיקר - שיהיה כן בפועל ממש, ולא רק בנוגע למוסד הנ"ל, אלא גם בנוגע לכל המוסדות, שימשיכו תמיד להתפתח ולהתרחב, כפסק חז"ל⁹⁵ "מעלין בקודש".

[כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לכל השייכים לפתיחת המתיבתא לומר לחיים על כוס מלא].

* * *

יח. דובר במאמרים⁹⁶ אודות גודל מעלתן של ישראל גם לגבי התורה, אלא שאף על פי כן, התגלות מעלתן של ישראל היא על ידי התורה דוקא.

והנה, בירושלמי ריש פרק המדיר⁹⁷ מצינו קושיא בנוגע ל"המדיר את אשתו", ויש אדם נודר שלא לפרוע חובו (בתמיהה), והיינו, דכיון שמשועבד לה, איך יכול להדיר אותה? ומתרץ, "מכיון שהוא עתיד לגרשה כו' כמי שאין בו חוב". ומזה מובן, שכאשר אין אפשרות לגירושין, אזי השעבוד הוא בכל התוקף.

וכיון שבנוגע להקב"ה ובני ישראל אמרו חז"ל⁹⁸ "להחליפם באומה אחרת אי אפשר" - הרי השעבוד שהקב"ה משועבד לכנסת ישראל ליתן לה שארה כסותה ועונתה הוא בכל התוקף, הן בנוגע לשאר כסות ועונה ברוחניות, ש"שארה הוא בחינת החיות הנמשך בתוך העולמות בבחינת פנימית על דרך אור פנימי, וכסותה הוא בחינת אור מקיף. . בחינת עונתה היינו המשכת אור חדש ונשמות חדשות ממש"⁹⁹, והן כפשוטו, זרעא חייא וקיימא, פרנסה בהרחבה, ואריכות ימים ושנים טובות.

ועל פי מה שנאמר¹⁰⁰ "מגיד דבריו ליעקב גו'", "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות"¹⁰¹ - יתן ה' יתברך, ובודאי יתן, לכל אחד ואחד מישראל כל המצטרך לו, בבני חיי ומזוני רויחי.

ולהעיר, שאף על פי שעומדים אנו כבר בתחילת חודש מרחשון, מכל מקום, כיון שביום השבת קודש זה כלולים כל עניני חודש תשרי (כנ"ל בארוכה), יכולים עדיין "לחטוף" ("אריינכאפן") ולמלא את כל הענינים שלא השלימו ("וואָס מ'האָט ניט דערטאָן") במשך חודש תשרי, כולל גם בנוגע להמשכת ברכותיו של הקב"ה לכל בני ישראל על כל השנה כולה.

* * *

יט. כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר אמר פעם¹⁰² שפרשת נח הוא שבוע אפרורי ("קאַלעמוטנע"), אך בסופה, לקראת פרשת לך לך, מתחיל כבר מעמד ומצב של שמחה - מצד לידת אברהם אבינו. ובפרט על פי הפירוש הפנימי במה שכתוב¹⁰³ "לך לך גו' אשר אראך" - שמראים את המעלה של נשמות ישראל¹⁰⁴.

(וסיים כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א:) יתן ה' יתברך שכל הענינים שלעת-עתה הם אפרוריים ("קאַלעמוטנע"), מאיזו סיבה שתהיה - הרי כיון שנכנסים אנו לפרשת לך לך, יתחילו גם הם להיות באופן של שמחה, ויומשכו בטוב הנראה והנגלה.

כ. ידוע¹⁰⁵ שהענין ד"לך לך גו'" קאי על ירידת הנשמה בגוף:

"מארצך וממולדתך" - כולל את כל הענינים שהיו אצל הנשמה למעלה, כמו שכתוב¹⁰⁶ "חי הוי' אלקי ישראל אשר עמדת לפניו", שזהו מעמד ומצב הנשמה למעלה שעומדת לפניו יתברך באהבה ויראה (כסף וזהב רוחניים¹⁰⁷). ואף על פי כן צריך להיות "לך לך" - לירד למטה. ודוקא על ידי זה נעשה "אשר אראך", אראה אותך בעצמותך, שמתגלית מעלת הנשמה.

והמשל לזה¹⁰⁸ - מבין מלך, שבהיותו בבית אביו המלך לא ניכרת כל כך מעלתו, ורק כאשר המלך שולח

(103) ר"פ לך לך.

(104) ראה לקמן ס"כ.

(105) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' רפא ואילך. וש"נ.

(106) מלכים-א יז, א. ועוד.

(107) ראה תו"א ר"פ וישב. ובכ"מ.

(108) ראה שיחת ש"פ בראשית (התוועדות ב) סמ"ג (לעיל ע' 160).

(160) וש"נ.

(95) ברכות כח, א. וש"נ.

(96) ד"ה תורה צוה דיום שמח"ת ספ"ד (לעיל ע' 92).

(97) כתובות רפ"ז.

(98) רות רבה פתיחתא ג.

(99) לקו"ת במדבר יד, ג. ובכ"מ.

(100) תהלים קמו, יט.

(101) שמור"פ פ"ל, ט.

(102) סה"ש תש"ב ע' 30. נעתק (בקיצור) ב"היום יום" ג חשון.

1 אותו למרחקים, ובהיותו שם עומד בנסינות כו', אזי ניכרת גודל מעלתו בתור בן המלך. ויתירה מזה - כאשר
 2 בן המלך נמצא במרחקים ועומד בנסינות, נמצא המלך אתו עמו בעומק יותר מאשר בהיותו בביתו.
 3 ומזה מובן גם בנוגע לכל אלה שנוסעים מכאן, רבנים, בעלי בתים, יושבי אוהל או תלמידים - שאין זה
 4 ענין של שילוחין וגירושין חס ושלום, אלא על דרך הענין ד"אשר אראך", שבמקומם הם מתגלית מעלתם
 5 האמיתית, ובהיותם שם קרובים הם אל המלך עוד יותר מכמו שהיו נשאים כאן. ובמילא, עליהם לדעת שכוונת
 6 נסיעתם אינה בשביל עניני עסק וכיוצא בזה, אלא בשביל מטרה רוחנית - למלא ולהשלים כוונת המלך.

* * *

7 כא. (לאחרי תפלת מנחה צוה כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א להכריז:) עכשיו¹⁰⁹ מתחיל הענין ד"ויעקב הלך
 8 לדרכו"¹¹⁰. (והוסיף:) ויהי רצון שיקויים גם המשך הכתוב - "ויפגעו בו מלאכי אלקים", והמלאכים יעזרו
 9 ויסייעו בב' אופני ההליכה מלמטה למעלה ומלמעלה למטה.

ע" 160). וש"נ.

(109) ראה לקו"ש ח"כ ע' 281 ואילך.

(110) ויצא לב, ב. וראה שיחת ש"פ בראשית הנ"ל סמ"ה (לעיל

אגרות קודש

ב"ה, ב' מ"ח, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו ומפני טרדות חודש תשרי לא עלתה בידי לענות עליו עד עתה...

במ"ש אודות השאלה המצערת... הנה מה בצע בהנחומים מה שמנחמים את עצמם ואת אחרים
 בדברים טפלים, בה בשעה אשר נשמות התלמידים והתלמידות שי' צועקות מרה בקלא פנימאה דלא
 אשתמע, וטענתם, חפצנו ורצוננו אנו ללמוד במוסד שיסדו כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
 ושיתנהג ברוחו דוקא וכוונתו, ותמורת זה הנה ישנם כמה כתות שלומדים במעטאדע שהנהיגו המשכילים
 בעת מלחמתם בכל הקדוש לישראל ומבזבזים על זה את זמננו היקר (שגם המחנכים הבלתי דתיים
 מסכימים שממבט נקודת החינוך הנה השיטה עברית בעברית מאבדת זמן התלמידים), בה בשעה שהרי
 יכולנו ללמוד תורת משה מצותי' ומנהגי ישראל שגם הם תורה הם ואין הזמן מספיק מפני העקשנות
 בשיטה הנ"ל, הריבוי דלימודי חול וכו' ולא עוד אלא שבכמה כתות מקדימים לימודי החול ללימודי הקדש,
 והרי ידוע פתגם הצ"צ אשר ההתחלה משפיעה על כל ההמשך ולא עוד אלא שלומדים ילדים וילדות ביחד
 גם בגיל כזה שאין הדבר רצוי כלל וכלל ולא עוד אלא שישנם בין המורים שאינם יראי שמים וכו' ובמילא
 משפיע גם על התלמידים והתלמידות.

וכל המענות והתירוצים על זה אשר כללותם הוא שישנו מקום שהוא גרוע עוד יותר ושככל אחד
 מענינים הנ"ל יש מי האשם בזה ובמילא לא עלי צריכה להיות הטענה וכו' וכו', הנה דבר ברור שהתלמידים
 והתלמידות אינם אשמים בכל זה, ודבר ברור ג"כ אשר חיים כולכם היום הוא ע"י ואתם הדבקים בה'
 אלקים, ודבר ברור ג"כ שהדבקות בה"א הוא דוקא ע"י תורתו ומצותיו ואין דרך אחרת לזה, וכבר ידוע
 המשל אשר היזק קל בגרעין ובאילן רך נוגע הרבה יותר מהיזק גדול באילן שכבר זקן בשנים, והשי"ת
 יצליח את כאו"א מאתנו שיהי' חקוק בזכרוננו מאמר אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, אז השי"ת נארט מען ניט, און
 לייטען נארט מען אויך ניט, מען קאן אויסנארען נאר זיך, ותבוא זה בפועל ובהקדם האפשרי אשר תומשך
 הצלחה אמיתית בעבודה ובעסקנות הכללית ובמילא גם בעניני הפרטים.

בברכה.

לקוטי שיחות פרשת נח כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

ולכן אסור שיהיה, שום הפסק ושבייתה. כפי שרש"י²³
בעצמו⁸ מפרש ש"לא ישבותו" אינו מתכוון רק לשש²⁴
העונות - זרע וקציר וכו' - שבהן לא יהיה ביטול והפסק,²⁵
אלא גם לבני האדם, שגם אצלם לא תהיה שביתה²⁶
ממלאכה.²⁷

אבל לדעת הרמב"ם, שהאזהרה "לא ישבותו" לבני נח²⁸
איננה על ענין של שביתה וביטול מלאכה, אלא על קביעת²⁹
יום מסוים כשבת, קשה: מה הקשר בין אזהרה זו לבין³⁰
המשמעות הפשוטה של "לא ישבותו" לגבי "זרע"³¹
וקציר...".³²

ב.

דברי המדרש על "גוי ששבת" והשאלות על כך

לימוד זה מ"לא ישבותו" מובא גם במדרש³³ על³⁴
הפסוק¹⁰ "ראו כי ה' נתן לכם את ה' השבת", ואלה הם³⁵
דברי המדרש: "לכם נתנה ולא לעכו"ם. מכאן אמרו, אם³⁶
יבואו עכו"ם וישמרו את השבת - לא דיים שאינן מקבלים³⁷
שכר, אלא שחייבים מיתה¹², שנאמר: יום ולילה לא³⁸
ישבותו, וכן הוא אומר¹³: ביני ובין בני ישראל... משל³⁹
למלך יושב ומטרונוא יושבת כנגדו - העובר ביניהם חייב".

(אמנם, המדרש קושר בין "לא ישבותו" לגבי עכו"ם⁴⁰
לבין "ראו כי ה' נתן לכם את ה' השבת", אך אין הכרח שיש⁴¹
כאן מחלוקת עם הש"ס, אלא שהכוונה ב"לכם נתנה ולא⁴²
לעכו"ם" איננה רק על יום השבת, (השביעי), אלא על ענין⁴³
השבת - יום של מנוחה - בכל יום שהוא, כדברי הגמרא:⁴⁴
"אפילו שני בשבת"¹⁴).⁴⁵

א.

האזהרה "לא ישבותו" לבני נח לפי רש"י
והרמב"ם

1 מן הפסוק¹ "יום ולילה לא ישבותו" לומדים בגמרא:²
2 "עכו"ם ששבת חייב מיתה שנאמר: יום ולילה לא³
3 ישבותו, ואמר מר, אזהרה שלהן זוהי מיתתן". לאחר מכן⁴
4 מוסיפה הגמרא: "אמר רבינא: אפילו שני בשבת", ורש"י³
5 מסביר, שרבינא מחדש, שהאזהרה "לא ישבותו" אינה חלה⁶
6 רק "בשבת שהוא יום שביתה לישראל, או אחד בשבת⁷
7 ששבותים בו הנוצרים"⁴, אלא "מנוחה בעלמא קא אסר⁸
8 להו, שלא יבטלו ממלאכה ואפילו יום שאינו בר שביתה".

9 אבל מדברי הרמב"ם⁵ נראה, שהאיסור על שביתה בני¹⁰
10 נח "אפילו ביום מימות החול" איננו מפני ש"מנוחה¹¹
11 בעלמא קא אסר להו", אלא מפני ש"אין מניחין אותן¹²
12 לחדש דת ולעשות מצוות לעצמן מדעתן"⁶. לכן מתקיימת¹³
13 ההלכה "עכו"ם ששבת אפילו ביום מימות החול... חייב¹⁴
14 מיתה" רק במקרה ש"עשאוהו לעצמו כמו שבת". מכך¹⁵
15 מובן, שלשיטת הרמב"ם הכוונה ב"לא ישבותו" היא: לבני¹⁶
16 נח אסור לשמור שבת וכן לנהוג ביום אחר "כמו שבת"⁷.

17 יש להבין, לפי שיטת הרמב"ם: מהו הקשר בין אזהרה¹⁸
18 זו לבני נח לבין המשמעות הפשוטה של "לא ישבותו",¹⁹
19 שלא יהיה ביטול והפסק בסדרי העולם - "זרע וקציר...²⁰
20 ויום ולילה"?

21 לפי פירוש רש"י ש"מנוחה בעלמא קא אסר להו שלא²²
22 יבטלו ממלאכה" מובן הקשר בין שני הענינים: לא יהיה,

(1) פרשתנו ח, כב.

(2) סנהדרין נח, סע"ב.

(3) ד"ה אמר רבינא.

(4) כצ"ל (ס' חסרונות הש"ס). ובכס"מ לרמב"ם ה' מלכים פ"י ה"ט:
אפילו שני... ופרש"י... בשבת... לישראל או בע"ש ששבותים בו הישמעאלים.
וצ"ע: א' דדת הישמעאלים התחילה לאחר חתימת הש"ס. ב' למה נקט בש"ס
שני בשבת. וי"ל.

(5) שם.

(6) ברדב"ז וכו"מ ה' מלכים שם, שגם הרמב"ם סובר כרש"י ש"מנוחה
בעלמא קא אסר להו" [אלא שהרדב"ז שם מוסיף, שזהו דוקא כ"שקבע אותו
יום לעצמו למנוחה אבל אם בטל ממלאכה במקרה לא מתחייב], אבל
לפענ"ד צ"ע, כי מהמשך לשון הרמב"ם "כללו של דבר אין מניחין אותן
לחדש דת ולעשות מצות כו"ו מוכח כפירוש היד רמ"ה סנהדרין שם:
"והרמב"ם... מוקים לה בספר משנה תורה בקובע שבת לעצמו שנמצא בודה
דת מלבו". וראה גם מאירי סנה' שם: "שאין מניחין אותו לחדש בו ולקבוע
יום חג לעצמו לשבות בו מתורת חג" - כפפנים. וראה שק"ט בחמדת ישראל
להל' מלכים שם (קיג, סע"ד ואילך).

(7) כי מפשטות לשון הרמב"ם - "עכו"ם ששבת אפילו ביום מימות החול"
- מוכח, שהדין ד"אפילו ביום מימות החול" הוא (לא דין בפ"ע, כ"א) פרט
בהאיסור דעכו"ם ששבת (ביום השביעי), שנלמד מ"לא ישבותו". וראה לקמן
הערה 64.

(8) סנהדרין שם ד"ה עכו"ם ששבת. וראה חדא"ג מהרש"א סנהדרין שם
(סד"ה עכו"ם ששבת).

(9) שמור"ר פכ"ה, יא. וראה דב"ר פ"א, כא.

(10) בשלח טז, כט.

(11) כ"ה בשמור"ר שם. וכן הובא בכ"מ בדא"ח (אוה"ת בשלח ע' תרנ,

תרנ"ז ועוד). אבל בכתוב ליתא תיבת "את".

(12) כן הוא בדפוס ווינציאה שס"ג, אמשטרדם תפ"ה, ובכל הדפוסים
שראיתי - לבר בהוצאת ראם (ווילנא, תרל"ח. וצילום ממנה) שנשמטו התיבות
"אלא שחייבים מיתה" ובא במקומם "וכו".

(13) תשא לא, יז.

(14) ובפרט שלשון המדרש הוא "מכאן אמרו", דבפשטות קאי על הסוגיא
בסנהדרין שם. וראה אהבת איתן לע"י סנהדרין שם. עץ יוסף לשמור"ר שם.

1 לפי זה מובן, שלדעת המדרש אינו קיים האיסור של
2 גוי ששבת ב"מנוחה בעלמא... שלא יבטלו ממלאכה",
3 כדעת רש"י, אלא שאסור להם לקיים יום "כמו שבת",
4 כדעת הרמב"ם.

5 אבל יש הבדל בין שיטת הרמב"ם לבין דעת המדרש:
6 לפי הרמב"ם קיים האיסור לקיים יום "כמו שבת", מפני
7 ש"אין מניחין אותן לחדש בה דת ולעשות מצוות". ואילו
8 לפי המדרש קיים איסור זה מפני שענין השבת נמסר רק
9 לישראל, ולא לבני נח.¹⁵

10 צריך להבין גם לפי המדרש (בנוסף לשאלה שבסעיף
11 א' על הקשר בין האיסור לשבות לבין "לא ישבותו"
12 כפשוטו): מדוע ענין השבת מושלל כל-כך מבני נח, עד
13 אשר אסור להם לשבות אפילו ביום אחר. ואדרבה: הענין
14 של "ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבות
15 ביום השביעי..."¹⁶. איננו קשור דוקא לישראל, כמו יציאת
16 מצרים וכדומה, אלא לבריאה כולה¹⁷, ואם כך היתה
17 השבת צריכה להשתייך גם לבני נח¹⁸, והנה ההלכה היא,
18 להיפך, שלבן נח אסור לשבות בשבת!

19 התמיהה גדולה אף יותר: ישראל נצטוו על שבייתה
20 ממלאכה בשבת, כדי "לקבוע בנפשותינו אמונת חידוש
21 העולם"¹⁹ - להאמין שהעולם איננו קדמון ח"ו, אלא נברא
22 על-ידי הקדוש-ברוך-הוא, ואם בני נח, לא זו בלבד שאינם
23 חייבים לשמור שבת, אלא אסור להם לשמרה²⁰ - יוצא,
24 שמונעים²¹ מהם את האמונה בחידוש העולם!

ג.

המבול - שינוי בשתי בחינות בעולם

25 כדי להבין זאת, יש להקדים ולהסביר, שבשינוי
26 שנתהווה בעולם לאחר המבול ישנם שני קצוות:

27 מצד אחד רואים, שלאחר המבול קיבל העולם את
28 ההבטחה, ואת ה"תוקף" של "לא ישבותו", שזהו חידוש
29 לגבי מצב העולם בעת בריאתו, שהרי בעת הבריאה -
30 למרות ש"וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"²²

(15) וע"פ המבואר לקמן בהערה 64 (ובשוה"ג שם) - יש לתווך שיטת הרמב"ם והמדרש.

(16) בראשית ב, ב.

(17) וראה סנהדרין (סה, ב. ב"ר פ"א, ה): סמבטין יוכיח.

(18) ראה גם אוה"ת בראשית (כרך ג') תקיא, ב. יפה תואר וידי משה לשמו"ר שם.

(19) חינוך מצוה לא-לב.

(20) או אפילו לעשות יום מימות החול "כמו שבת" כנ"ל - אף שג"ז אות על חידוש העולם - ראה יפה תואר לשמו"ר שם.

(21) להעיר אשר ממוחז"ל (הובא בפרש"י עה"ת בתחלתו): פתח בבראשית משום כו' או"ה כו' אומרים להם כו' מוכח שגם או"ה מאמינים בזה. רצע"ק במו"נ ח"ב פט"ו. וראה סידור ד"ה ששת ימים (רפד, ג), ועוד [שגם חסיד

31 - נברא כל זה באופן שעל-ידי החטאים יכולה היתה להיות
32 הפסקה של סדרי העולם, כפי שאכן היתה: "וינחם ה' כי
33 עשה... אמחה..."²³. ואילו לאחר המבול, נשבע הקדוש-
34 ברוך-הוא²⁴ וכתר ברית, שללא תלות בהתנהגות בני האדם,
35 לא יהיה הפסק וביטול בסדרי העולם.

36 מצד שני מוצאים, שלאחר המבול היתה חולשה
37 בעולם, ולדוגמא, כלשון הרמב"ם²⁵, "עד המבול היו ימיהם
38 באורך", ומאז המבול "הלכו ימותם הלוך וחסור".

ד.

בריאת העולם - בשביל התורה

39 ההסבר לכך הוא:
40 העולם נברא בשביל התורה²⁶ (עד כדי תנאי "התנה
41 הקדוש-ברוך-הוא עם מעשה בראשית... אם יקבלו את
42 תורתו"²⁷), וכונת מתן תורה היא איחוד בין "עליונים"
43 ל"תחתונים"²⁸. לפיכך היו צריכים להיות בעולם "עליונים"
44 ו"תחתונים", כדי שאחר-כך - בשעת מתן תורה, ואף קודם
45 לכן, בתקופת "שני אלפים תורה"²⁹, שבה התחילה ההכנה
46 לתורה - ייווצר האיחוד של שתי דרגות אלו, ש"התחתונים
47 יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים".

48 ובשתי דרגות אלו בעולם חל שינוי בזמן המבול: לפני
49 המבול היה העולם - בכללות - קיים במצב כפי שהוא מצד
50 "למעלה", ולאחריו - מצד "למטה", כפי שיוסבר להלן.

ה.

הקשת - זיכרון העולם

51 על הפסוק³⁰ "את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית
52 ביני ובין הארץ", שואלים המפרשים³¹: הקשת היא תופעה
53 טבעית, היא נוצרת כאשר קרני השמש משתקפות באופן
54 מסויים מן העננים. ואם כך, כיצד היא יכולה להוות "אות
55 ברית"? והם עונים: תופעה טבעית זו, הימצאות קרני
56 השמש והעננים במצב מסויים שבו הקרנים נראות כקשת,
57 ברא הקדוש-ברוך-הוא לאחר המבול.
58 לפני המבול היה העולם גשמי יותר, וגם העננים

אוה"ע משיגים הענין דבריאה יש מאין.

(22) בראשית א, לא.

(23) בראשית ו, רז.

(24) פרש"י נח, כא (וכן הוא בזה"ג רטו, א. וראה זח"א קיד, ב. שבועות

לו, א (וברא"ש וחדא"ג שם). אוה"ח כאן. ועוד.

(25) בראשית ה, ד. וראה פרש"י לך יז, יז. תקו"ז תיקון ע' בסופו.

(26) רש"י ורמב"ן בראשית א, א. וראה ב"ר פ"א, ד.

(27) שבת פח, א. וש"נ.

(28) תנחומא וראה טו. שמו"ר פ"ב, ג.

(29) סנהדרין צז, סע"א. ע"ז ט, א.

(30) פרשתנו ט, יג.

(31) ראה בפרטיות באוה"ת פרשתנו (כרך ג') תרמח, א ואילך.

באמצעות המבול³⁹: הקדוש-ברוך-הוא טבע תכונה חדשה
בעולם, שיהיה ביכולתו להזדכך ולהתעלות מעצמו.

וזוהי הסיבה לכך שדוקא אז נתהוותה מציאות הקשת:
אמנם, הקשת נוצרת מקרני השמש ומן העננים ביחד, אך
היווצרותה תלויה בעיקר בעננים - ולא בקרני השמש
בבחינת "שמש הוי" שכלעצמן הן פשוטות בצבען -
שהרי צבעי הקשת נוצרים דוקא באמצעות העננים
המתהווים מן האדים שעולים מן הארץ, והאדים העולים מן
הארץ מזוככים עד כדי השתקפות אור השמש באמצעותם.

וכיון שהיכולת לזיכוך הארץ מעצמה נתחדשה לאחר
המבול, לכן היה דוקא אז הענין של "את קשתי נתתי
בענן": הקדוש-ברוך-הוא טבע בענן (הנוצר מן הארץ) את
ענין הקשת, כלומר, שה"אד יעלה מן הארץ", יהיה זך
ויראה דרכו אור השמש.

ח.

ברית לקיום תמידי של העולם - רק לאחר המבול

לפי האמור לעיל מובן מדוע רצון הקב"ה הראשוני
לברוא את העולם (וכן העובדה שבסיום הבריאה "וירא
אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"²⁰) לא מנע את
הגזירה "אמחה..." כאשר "רבה רעת האדם בארץ", ואילו
לאחר המבול כרת הקב"ה ברית, שאפילו כשיהיה העולם
במצב שיביא לידי מחשבה "להביא חשך ואבדון
לעולם"⁴⁰, בכל זאת - "לא יכרת כל בשר..."⁴¹:

כאמור לעיל, מפני שהעובדה ש"עולם על מילואו
נברא" נבעה מעצם אופן בריאתו עליידי הבורא, ולא
מעצמו, לכן גרמו החטאים, אשר הרחיקו את העולם מן
הבורא ורצונו, לירידה כזו, שהזיכוך והתעלות שלו לא
היה כל-כך אפשרי.

וכאשר בחטאי דור המבול נתקלקל העולם כל-כך, עד
אשר "ותמלא הארץ חמס", ולא היתה אפשרות מצד
העולם עצמו לזיכוך והתעלות,
(שזוהי הסיבה הפנימית⁴² לכך שתוכחת נח ואזהרתו
"הקדוש-ברוך-הוא מביא עליכם את מי המבול"⁴³ לא
עוררו את דור המבול לתשובה⁴⁴),

(הנוצרים מ"אד יעלה מן הארץ"³²) היו חומריים יותר ולא
יכלו לקבל ולהקריין את אור השמש, ולכן לא היתה מציאות
של קשת. רק לאחר שהעולם נזדכך יותר, נעשו גם העננים
זכים ו"עדינים" יותר, פחות עבים וגסים, עד כדי כך שהם
יכולים לשקף ולהקריין את הגוונים של אור השמש.

(כך הם הדברים גם ברוחניות: לפני המבול היה העולם
"בשפל המדרגה", עד אשר "לא היה שייך בירור"³³. ומפני
כך היה המבול - "לטהר את הארץ"³⁴ בכדי שיהיה עבודת
הבירורים³¹).

לפיכך הקשת היא "אות ברית ביני ובין הארץ", כי
באמצעותה מתבטאים הטהרה והזיכוך שנתהוו בארץ.

ו.

קשיים על הנ"ל

יש להבין: הרי המבול "לטהר את הארץ" בא מפני
שבדור המבול "ותשחת הארץ... ותמלא הארץ חמס"³⁵,
וכיון ש"גם"³⁶ את העולם נתן בלבם" (של אדם), גרמו
חטאי בני האדם לכך שגם העולם נעשה חומרי וגשמי
ביותר³⁷, וטומאה זו גרמה לירידת המבול -

ואילו לפי האמור לעיל, שמציאות הקשת נוצרה רק
לאחר המבול, כי אז נעשו העננים (והעולם בכלל) זכים
יותר - יוצא, שהמבול פעל טהרה לא רק מן הטומאה
וההשחתה של דור המבול, אלא הוא נזדכך יותר מאשר
היה לפני החטאים של דור המבול, ואפילו יותר מאשר היה
בתחילת הבריאה (שהרי אז לא היתה קשת, המצביעה על
זיכוך העולם, כדלעיל).

ז.

לאחר המבול - הזדככות העולם מעצמו

והביאור בזה:

בתחילת הבריאה היתה שלימות העולם לא מצד טבע
ותכונות מציאותו של העולם עצמו, אלא מצד בריאתו
על-ידי הקדוש-ברוך-הוא - עולם על מילואו נברא³⁸.
בריאית העולם היתה באופן של "על מילואו".
אך יכולתו של העולם להגיע מעצמו לזיכוך נוצרה רק

א. כט. פרשתנו ט, ג) - ע"ד "ע"ה אסור לאכול בשר" (פסחים מט, ב), "מפני
שאינו יכול להעלות את הבשר כו", "כי הבשר מגשם" (לקו"ת בהעלותך לא,
ג. לג, ריש ע"ב. וראה שם תצא לו, ג. ברכה צז, ד. ובכ"מ).

(40) פרש"י פרשתנו ט, יד.

(41) פרשתנו שם, יא.

(42) ראה גם לקמן ע' 97 הערה 59.

(43) סנהדרין קא א"ב. פרש"י פרשתנו ו, יד.

(44) ואף שאדה"ר וקין נתעוררו בתשובה ועד שבטלה עי"ז הגזירה למטה

(ב"ר ספכ"ב) - י"ל שזהו מצד שייכותם לג"ע (שהרי גם קין נולד בג"ע -

(32) בראשית ב, ו.

(33) סד"ה את קשתי תרנ"ד. וראה אוה"ת שם תרנב, סע"א ואילך. פלח

הרמון פ' נח ד"ה את קשתי פ"ג.

(34) ראה גם תו"א ריש פרשתנו (ח, סע"ג ואילך. י, רע"א).

(35) פרשתנו ו, יא.

(36) קהלת ג, יא. זח"א קצה, ב.

(37) אוה"ת שם.

(38) ראה ב"ר פ"ב, ו. פי"ד, ז.

(39) שלכן לא הותר בשר עד אחרי המבול (סנהדרין נט, ב. פרש"י בראשית

1 אז לא היה טעם לקימו - "וינחם ה' כי עשה את
2 האדם... ויאמר... אמוחה..." (כי על-ידי ירדת העולם
3 והתרחקותו מהקדוש-ברוך-הוא נסתלק ממנו רצון הבורא).
4 לעומת זאת לאחר המבול, נוצרה בעולם אפשרות של
5 זיכרון והתעלות העולם מצד עצמו, וגם כאשר הוא שרוי
6 במצב ירוד ביותר, הוא יכול להתעלות (ע"י עבודת
7 התשובה), ולפיכך נכרתה אז הברית של "ולא יכרת כל
8 בשר... ולא יהיה עוד מבול..." - בכל מצב שבו העולם שרוי.

ט.

ה"תוקף" וה"חולשה" שלאחר המבול - מנקודה אחת

9 לפי האמור מובן, ששני הקצוות שנגרמו לעולם לאחר
10 המבול - מצד אחד ה"תוקף" של "לא ישובתו" ומצד שני
11 "הלכו ימותם הלך וחסור" - אינם סותרים זה לזה, אלא,
12 להיפך, הם נובעים מאותה נקודה אשר נתחדשה לאחר
13 המבול - קיום העולם "מלמטה": לפני המבול היה קיים
14 העולם מצד רצון הבורא, אשר "חפץ חסד הוא". ולאחר
15 חידוש טהרת הארץ על-ידי המבול מקיים הקדוש-ברוך-
16 הוא את העולם תמיד מצד הטהרה והזיכרון שבנוסח⁴⁵.

17 נקודה זו גורמת לשני הקצוות הללו: מצד אחד, נעשה
18 העולם עצמו ראוי לכך שהקדוש-ברוך-הוא, שהוא "לא
19 שנית⁴⁶", יקיים אותו, ולכן קיומו הוא באופן של "לא
20 ישובתו". מצד שני, עצם העובדה שלאחר המבול מקיים
21 הקדוש-ברוך-הוא את העולם מצדו של העולם, גורמת
22 לקיומו ה"חלש", באופן של "הלכו ימותם הלך וחסור",
23 בהתאם למגבלות הנבראים, ולא כפי שהיה לפני המבול,
24 כשקיום העולם היה אך ורק מפני חסדו של הקדוש-ברוך-
25 הוא שאז "היו ימיהם באורך", כנאמר ב"תקוני זהר"⁴⁷,
26 שאריכות הימים נבעה מ"המשכה" והשפעה אלקית מסוג
27 של "ארך אפים" (אריך אנפין).

י.

איחוד שני המצבים, בלידת יצחק

28 שתי תקופות אלו - התקופה שלפני המבול, כשהעולם
29 היה קיים "מלמעלה", והתקופה שלאחריו, כשהעולם היה

30 קיים "מלמטה" - היו הכנה לתקופה שלישית של "שני
31 אלפים תורה", שבה התחיל, כהכנה למתן תורה, האיחוד
32 בין "עליונים" ו"תחתונים".

33 זהו ההסבר לכך שאברהם ושרה ילדו את יצחק דוקא
34 לעת זקנתם (אברהם - בן מאה שנה, ושרה - בת תשעים
35 שנה), כי בכך התבטא האיחוד של שתי התקופות הללו.
36 למרות ש"בימי אברהם נתמעטו השנים"⁴⁸, אף יותר מאשר
37 בעשרה דורות שמנח ועד אברהם⁴⁹, מפני שהשפעה
38 האלקית לעולם לא נבעה אז מדרגת "ארך אפים" הנעלית
39 מהעולם, אלא מדרגה שהיא ביחס לדרגת העולמות⁵⁰,
40 אף-על-פי כן הם ילדו את יצחק בעת זקנתם, כפי שהיה
41 כרגיל לפני המבול,

42 האיחוד של שתי התקופות ושני המצבים בעולם, של
43 "עליונים" ו"תחתונים", התבטא בגילוי בלידת יצחק,
44 הראשון שנולד כיהודי, שבניו קבלו את התורה, שעל-ידי
45 כך התבצע בפועל האיחוד בין "עליונים" ל"תחתונים".

יא.

ישראל - גילוי החיבור בין עליונים לתחתונים

46 כדי שישראל יוכלו לחבר את העולם - "תחתונים" -
47 עם הדרגה האלקית הנעלית מהעולם - "עליונים", נברא
48 העולם מלכתחילה באופן שיש בו ענין של שביתה
49 ממלאכת הבריאה.

50 כפי שאומר רש"י על הפסוק⁵¹ "ויכל אלקים ביום
51 השביעי": "מה היה העולם חסר מנוחה, באת שבת - באת
52 מנוחה, כלתה ונגמרה המלאכה" - שמלאכת הבריאה
53 שנעשתה בששת ימי בראשית לא הסתיימה עם בריאת
54 מציאות העולם, אלא על-ידי ה"מנוחה" (העדר מציאות),
55 שנקבעה בו על-ידי השביתה ממלאכת הבריאה⁵².

56 וכיון שבכל שבוע חוזרים על עצמם הענינים של
57 השבוע הראשון, של שבעת ימי בראשית⁵³, לכן מתהווה
58 בעולם בכל שבת ענין של "מנוחה".

יב.

"מנוחה" נמשכת באופן גלוי רק בפנימיות העולם

59 אך כיון שענין המנוחה בשבת נעלה מששת הימים,

(47) ת"ע בסופו.

(48) פרש"י לך יז, יז.

(49) ראה בהנסמן לעיל הערה 25.

(50) ראה לקמן ע' 73 והערה 25 שם.

(51) בראשית ב, ב.

(52) ראה בארוכה תפארת ישראל (להמהר"ל) פ"מ.

(53) ראה ד"ה ויהי ביום השמיני תש"ד פ"י: שהן ימי ההיקף שחוזרין

חלילה. וראה בהנסמן בהערה 55.

פרש"י בראשית ד, א) שלמעלה מן העולם.

(45) אין לזה סתירה ממה שארז"ל (פסחים קיח, א) ד(כל) הכ"ו דורות קודם מ"ת ניוונו בחסדו של הקב"ה - כי בזה גופא כו"כ דרגות וראה לקו"ש הנסמן לקמן הערה 50.

(46) מלאכי ג, ו. ולהעיר מהמבואר (תו"א עב, ג) בענין מלכות דוד ש"נלקחה מבחי' כי לא אדם נובאה"ת וירא (כרך ד') תשסד, ב: שאין בזה שינויים אני הו' לא שניתין.. לפי שבחי' דוד היא בחי' מלכות ונענין תחלתן בסופן".

- 17 "חסר מנוחה", שתהיה בו "תנועה" ועשיית מלאכה
 18 הקשורים למציאות של זמן ומקום בעולם שנברא בששת
 19 ימי בראשית, ושבתוך עולם זה יכניסו ישראל את המנוחה
 20 בשבת הנעלית ממציאות העולם⁶².
 21 ולפיכך, כאשר בן נח משנה את אופן התנהגותו
 22 מבריאתו, מפני שהוא רוצה "ליצור" בעולם את הענין של
 23 שבת, הוא חייב מיתה - הוא מאבד את מציאותו, כי זהו
 24 הדין⁶³ מן התכלית שלשמה נברא⁶⁴.
 25 זהו גם ההסבר לכך שהאזהרה על איסור שביתת בני
 26 נח בשבת נרמז ב"לא ישבותו" - המדבר, כפשוטו, על
 27 שביתת פשוטה מ"זרע וקציר..." ולא על שבת - כי שלילת
 28 שביתת מבני נח היא תוצאה של "לא ישבותו" בקשר לשש
 29 העונות: כיון שלאחר המבול קבע הקדוש-ברוך-הוא
 30 שהעולם יהיה בשיא עוצמתו וקיומו החזק, עד לאופן של
 31 "לא ישבותו" - לכן⁶⁴ אסור לבן-נח להכניס אל העולם את
 32 הענין של שבת⁶¹, הבלתי מוגבל והנעלה מן המציאות,
 33 מפני שזה סותר לעולם⁶⁵, כפי שהוא נובע, כביכול, מ"אני
 34 הוי' לא שניתתי"⁶⁶.
 35 (משיחות ש"פ נח תשכ"א, תשכ"ד)

- 1 והבריאה שבהם, מציאות העולם⁵⁴, והעולם איננו "כלי"
 2 לכך - כמוסבר במספר מקומות⁵⁵ שהשבת היא מעל הזמן,
 3 לכן "נמשך" ענין ה"מנוחה" באופן גלוי וניכר רק
 4 בפנימיות העולם, ואילו בחיצוניותו אין הבדל בין שבת
 5 לבין ימי החול⁵⁶.
 6 אצל היהודים, המחברים בין התחתונים לעליונים
 7 מתבטא אור השבת בגלוי במציאותם. כידוע, שהנשמה
 8 היתירה בשבת משנה גם את טבע הנפש הבהמית (ולכן גם
 9 עם-הארץ אינו משקר בשבת⁵⁷), ואפילו בטבע של הגוף⁵⁸
 10 הגשמי⁵⁹.
 11 ואילו בכלל העולם, המוגבל במגבלות של זמן ומקום,
 12 הכרוכות ב"תנועה" (ההיפך מ"מנוחה")⁶⁰, אינו יכול להאיר
 13 בו בגלוי ענין המנוחה, הקשור לדרגה שמעל לזמן ומקום⁶¹.
 יג.
התשובות לשאלות הנ"ל
 14 זוהי הסיבה לכך שבן נח אינו יכול לשבות בשבת,
 15 ואפילו לנהוג "כמו שבת" ביום אחר מימות החול:
 16 כוונת הבריאה היא, שהעולם (כולל מין המדבר) יהיה

(62) ראה גם חדא"ג מהר"ל סנהדרין שם. מגלה עמוקות אופן רמז.
 (63) אלא שבזה גופא ב' תקופות: קודם המבול (וציווי "לא ישבותו") -
 אז עדיין לא נאסר שביתת שבת (אלא שלא נצטוו עליה); לאחר המבול -
 שנאסרו לשבות ממש"נ "לא ישבותו" - כי לפני המבול, אף שהעולם לא הי'
 "כלי" לבחי' השבת שלמעלה מן העולם, מ"מ מכיון שעד אז קיום העולם הי'
 מצד "למעלה" (כנ"ל בפנים), לכן אין בחי' השבת מושללת מן הבריאה;
 משא"כ לאחר המבול, כשנמשך התוקף ד"לא ישבותו" בהבריאה, הרי אז בחי'
 השבת (לא רק שאינה יכולה להתקבל בעולם, כיון שקיומו מצד ה"למטה"
 שבו - כ"א ש) מושללת היא ממנה.
 (64) וזהו ג"כ מ"ש הרמב"ם (הל' מלכים שם) שהטעם ד"עכו"ם ששבת
 כו"ה הוא לפי שאין מניחין אותן לחדש דת ולעשות מצות לעצמן מדרען כו",
 ושייכותו ל"לא ישבותו" - כי מצד התוקף ד"לא ישבותו" - תוקף במציאות
 העולם - נשלל מב"נ ענין של "דת" ומצוה שלמעלה מן העולם.
 [ועפ"י המבואר בפנים, שהמנוחה דשבת היא (בגלוי) ענין שלמעלה
 ממציאות העולם, מוכן גם החילוק שבין מצות (ת"ת) שבת לשאר מצות
 התורה, ש"בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצות התורה כדי לקבל שכר אין
 מונעין אותו לעשותה כהלכתה" (רמב"ם שם ה"י), משא"כ ת"ת ושבת
 שאסורים לעשותן כהלכתן בכל ענין (אפי' "כדי לקבל שכר")* - כי ב' מצות
 אלו, עצם עשייתן וקיומן מורה על ענין שלמעלה מן העולם, ולכן קיומן אסור
 לב"נ (גם אם כוונתם היא "כדי לקבל שכר"). ולהעיר ממאירי סנה' שם: שזה
 נראה כמי שהוא מבני עמנו כו' אבל שאר מצות אין מונעין הימנו כו'.
 (65) ראה גם בית האוצר (להר"י ענגל) בתחילתו.
 (66) ע"ד המעלה שבהנהגה טבעית (המשך תרס"ו ע' קנו - בס' העקדה
 שער לח בתחלתו).

(54) ראה שבת קיח, סע"א: נחלה בלי מצרים. וראה ב"ר פ"א, ז': יעקב
 שכתוב בו שמירת שבת. ירש את העולם שלא במדה".
 (55) לק"ת שה"ש כה, סע"א. אוה"ת שבועות ע' פו. ברכה ע' א'תתצא.
 א'תתצט. ד"ה ויהי ביום השמיני שם. ובכ"מ.
 (56) ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 221 (וש"נ), דזה שבשבת הוא עליית
 חיצונית העולמות, היינו רק חיצונית המוחשבה, אבל לא בחי' הדיבור עצמה
 [שלכן ישנן השפעות ביום השבת, מכיון שהן מבחי' הדיבור (משא"כ המן
 שהוא מבחי' המחשבה)].
 (57) ירושלמי דמאי רפ"ד. וראה לק"ש [המתורגם] ח"ד ע' 19 הערה 24.
 (58) וכמחז"ל שאינו דומה אור פניו של אדם בשבת כו' (ב"ר פ"א, ב.
 מכילתא יתרו ועוד. וראה נ"ב שו"ע אה"ע ס"ב ס"ח).
 (59) "כמו שהעיד ע"ז אחד מן גדולי חכמי הרופאים, שבליל שבת ויומו
 יש שינוי גדול בדפק שביד הישראל, מחמת הארת אור העונג העצמי דיחידה
 כו"ה (תו"ח ויקהל תרלב, א).
 (60) ולהעיר משבת (ק"ט, א) "תבלין אחד.. ושבת שמו.. כל המשמר שבת
 כו' ושאינו משמר כו'". אבל להעיר מסמבטיון (כנ"ל הערה 17) ועוד (ראה
 קה"י ע' שבת בתחילתו).
 (61) וגם אברהם - התחלת "שני אלפים תורה", כנ"ל - שמר את השבת
 (ב"ר פס"ד, ד. וש"נ. פרש"י תולדות כו, ה. יודע השק"ט במפרשים איך הי'
 מותר לו לשבות).
 ולהעיר מבר' (דלעיל הערה 54): "אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת
 (בפירוש אלא וישמור משמרת" - פרש"י שם).. יעקב שכתוב בו כו' -
 ראה אוה"ת חיי שרה (קכ, א) ד"אברהם יצחק זהו רק הכנה לבחי' הזווג
 (דמ"ת) ועיקר הזווג הי' ע"י יעקב כו", עיי"ש.

(* שוהו הטעם דב' מצות אלו נאסרו בפ"ע ("עכו"ם ששבת כו") - אף שלכאורה נכללין הן ב' כללי של דבר אין מניחין אותן כו' ולעשות מצות לעצמן
 מדרענו כו' - כי הן אסורין בכל אופן (משא"כ שאר המצות אסורין רק "באומרו שנצטוו עני") (רדב"ז שם). וראה מאירי שם: "שאינ מניחין אותו לחדש בו ולקבוע יום חג.
 אבל שאר מצות אין מונעין הימנו. וכן הדין אם עסק בתורה. ראוי ליענש כו'". ולהעיר גם מחדא"ג מהרש"א סנה' שם. שד"קא באלו ה' מצוות (תורה ושבת). אצל העכו"ם
 דיפך זה לחייב מיתה בעשייתו. לפי שב' מצוות אלו הן מאורסות לישראל. עיי"ש.

נוסח התפלה - יום הכיפורים

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו.¹

יום הכפורים הוא יום התשובה. ויש שתי בחינות תשובה — תשובה תתאה, תשוב ה' תתאה, מלכות, ותשובה עילאה, תשוב ה' עילאה, בינה. לכן נקרא יום הכפורים, לשון רבים, חיבור מלכות ובינה.² ובתשובה עילאה גופא יש שתי בחינות — מלמטה למעלה, העלאה, ומלמעלה למטה, המשכה.³

לפי זה יש לפרש,

יכפר עליכם — על ידי תשובה תתאה. כי פירוש יכפר הוא קינוח, שמקנח את החטא. וכמו שכתוב ונקח⁴, מנקה הוא לשבים⁵, לרחוץ ולנקות את הנפש מלבושים הצואים.

לטהר אתכם — על ידי תשובה עילאה מלמטה למעלה. לכן כתיב לטהר, בלמ"ד, כי תשובה תתאה היא לצורך תשובה עילאה, ככתוב⁶ שובה אלי (בתשובה עילאה) כי גאלתיך (מן החיצונים בתשובה תתאה).

לפני ה' תטהרו — על ידי תשובה עילאה מלמעלה למטה.

(הערות לזהר ב עמ' קעט)

שבת שבתון הוא ועיניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב.⁷

כאן כתיב הוא, לשון זכר, ובפסוק שבת שבתון היא לכם ועיניתם את נפשותיכם⁸ כתיב היא, לשון נקבה.

תשעה לחדש — הוא כנגד יסוד, הספירה התשיעית. והוא המתקת גבורה שביסוד על ידי שחיטת תרנגול, שנקרא גבר.⁹ ויסוד הוא בחינת זכר.

שבת שבתון היא לכם — קאי על יום הכפורים עצמו, שבו עיקר העליה היא למלכות, בחינת נקבה¹⁰. (הערות לזהר ב עמ' שיג)

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי¹¹.
לפעמים קורין פרשת האזינו לפני יום הכפורים. האזנה ושמיעה — הן בחינת בינה¹², ויום הכפורים הוא יום של תשובה עילאה, תשוב ה' עילאה, בינה. (הערות לזהר א עמ' רו)

מאמרי חז"ל

אשה אחרת מתקנין לו, שמא תמות אשתו¹³.

עיקר העליה ביום הכפורים היא למלכות¹⁴. לכן, אף שכפרת היום היא על ידי הכהן גדול דוקא, בחינת זכר וחסדים גדולים, אבל הכפרה היא כשיש לו אשה דוקא.

והקריאה בספר תורה של כהן גדול ביום הכפורים, היתה בעזרת נשים דוקא¹⁵.

(הערות לזהר ב עמ' שיב)

שמן ביום הכפורים לית ליה רשותא לאסמוני¹⁶.

כתיב¹⁷ כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים. לא ינוח שבט הרשע — הוא השטן והסטרא אחרא.

על גורל הצדיקים — ביום הכפורים, שבו מטילים גורל, ככתוב¹⁸ ונתן אהרן על שני השעירים גורלות. שב"ט הרש"ע — הוא מספר שם אלקי"ם בשלשה מילואיו (ה"א, ה"ה, ה"י), שמהם היא יניקת הסטרא אחרא.

(הערות לחניא עמ' לט)

(10) פרי עץ חיים שער יום הכפורים פ"ג.

(11) האזינו לב, א.

(12) זח"ג קלח, ב.

(13) יומא ב, א במשנה.

(14) פרי עץ חיים שער יום הכפורים פ"ג.

(15) יומא סט, ב.

(16) שם כ, א.

(17) תהלים קכה, ג.

(18) אחרי טז, ח.

(1) אחרי טז, ל.

(2) זח"ג ק, ב.

(3) אגרת התשובה פרק ח-י.

(4) תשא לד, ז.

(5) שבועות לט, א.

(6) ישעיה מד, כב. אגרת התשובה ספ"י.

(7) אמור כג, לב.

(8) אחרי טז, לא.

(9) סידור אדמו"ר הזקן בסדר כפרות.

• יום ראשון כ"ה תשרי •

"התהלך נח", לשעבר. (שמואל א יב) "התפלל בעד עבדיך", להבא, (מלכים א ח) "ובא והתפלל אל הבית הזה", לשון עבר, אלא שהי"ו שבראשו הופכו להבא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש י עמ' כ)

ואלו היה בדורו של אברהם (רש"י ו, ט)
וקשה, הרי אברהם אבינו נולד נ"ח שנה לפני מיתת נח (וכפי שפכת האבן עזרא: אברהם אבינו בן נ"ח שנה פאשר מת נח), ואיך אפשר לומר שנת לא היה בדורו. ויש לומר, ש"בדורו" הכונה בדור שלו, הדור שהוא הפרנס שלו ומנהיגו. וכלשון ר"ל: דור דור ופרנסיו. אור החיים

(י) ויולד נח שלשה בנים את: • ואוליד נח תלתא בניי?
שם את-חם ואת-יפת: שם ית חם וית יפת:

אור החיים

יוכיח על הכלל. ויבזה נתישבו כל הדקדוקים. גם אומרו אלה כי אין בקדומים פיוצא בתולדותיו:

(י) ויולד נח וגו'. קשה א' למה הצרך לחזר פעם ב' לומר ויולד והלא כתבו בפירשה הקדומת. ב' למה הצרך להזכיר שם נח ולא סמך על הזכרתו בסמוך. ג' למה הצרך לומר צורף חשבונם שלשה. ד' לא היה צריך לומר בנים הלא מאומרו ויולד הדבר מוכן כי הבנים בניו. ה' למה כתב ג' אחין. אכן הפונה היא להיות שאמר הכתוב אלה תולדות נח וגו' להודיע מה שפרשנו בו שהכתוב מסדר כל פרטי מעשיו הטובים אשר מצאם מצא נח חן בעיני ה' אם לא היה חוזר הכתוב לומר ויולד נח וגו' תבא הסבא לומר כי בא לפסל ג' הבנים לצד שאין לו בהם שבח ולא זכות מהם ודבר זה יתנה בא' מב' סבות או לצד שהיה בר מינן רשעים או לצד שלא עשאם נח לשם מצוה אשר על בן חזר הכתוב וכתבם בסדר תולדותיו הטובים כי גם את זה עשה לצד צדקותו לקיים מצות בוראו. ומצאתי במדרש שאמר (נלקוט בראשית מ"ג) וזה לשונם הסתפל נח שהם מכזיבים להקדוש ברוך הוא אמר מה לי להשתפל בפרה ורביה עד ת"ק שנה אמר ימות האיש בלא בנים וזה אמר פרו ורבו מיז נזקק לפרה ורביה, הרי כי הולידם לצד קיים המין לבד. וראיתי לדקדק הכתוב לדברי המדרש על זה המדרש את האלהים התהלך נח פרוש שראה שהיה קרוב ללכת בדרך כל הארץ לזה תכף נשא ויולד ג' בנים. או על זה המדרש את האלהים פרוש לשון דיניית הלק בבחינת הדין ונראה שיעגש אם לא יקיים מצות פריה ורביה ולזה ויולד וגו'. עוד ירצה על פי דבריהם ז"ל

ו (ט) אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלהים התהלך-נח:
ט אליו תולדת נח נח איש צדיק ופאי שלים הנה בדרתיו בדחלתא דיי הליך נח:

כז"י אלה תולדת נח נח איש צדיק. הואיל והזכירו, ספר בשבחו, שגאמר: (משלי י) "זכר צדיק לברכה". דבר אחר: ללמוד ששקר תולדותיהם של צדיקים, מעשים טובים. בדרתיו. (סנהדרין קח) יש מרבתינו דורשים אותו לשבח, כל שכן שאלו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר, ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואלו היה בדורו של אברהם, לא היה נחשב לכלום. את האלהים התהלך-נח. ובאברהם הוא אומר: (לקמן כד) "אשר התהלכתי לפניו", נח היה צריך סעד לתמוכו, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליה. התהלך. לשון עבר, וזהו שמושו של ל', בלשון כבד משמשת להבא ולשעבר בלשון אחד: (שם ג) "קום התהלך", להבא,

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

קדם נח היו המים עולים ומציפים אותם מקבריהן בין שבא נח נחו וכו' ע"כ. זה הוא שמונה בסדר תולדותיו באומרו פעם ב' נח. תולדות שנית איש פרוש היותו איש האדמה והוא על דרך אומנם ז"ל (תנחומא בראשית) ומעצבון דיינו עד שלא בא נח לא היה להם כלי מפרשה והוא הכין להם וכו' עד כאן. והוא שרמז כתבת איש. ג' צדיק רמז כי הוא יסוד העולם על דרך אומרו (משלי י) וצדיק יסוד עולם שאלו לא היה הוא לא היה העולם במציאות והיה הכל בלא היה במבול וכו' יסוד ה' עולמו. ד' תמים על דרך אומנם ז"ל בחלין דף ו' (זכחים קט"ז. ע"ז י'). וזה לשונם צדיק במעשיו תמים בדרךיו ופרש רש"י וזה לשונו בדרךיו ענין ושל רוח ע"כ. זה יגיד עצם אשורו שאפלו בדרותיו הרעים את כלם היה ענין וכו' והוא לפנים משורת הדין כי שורת הדין נותנת עם חסיד וגו' ועם עקש וגו' והוא לא בן עשה. ועוד שאפלו בעיני דורותיו הכר היותו ענין והוא אומרו תמים בדרתיו. ואמר לשון רבים להגיד מעלתו. והנה כל אדם ישיג הכרת ג' דורות הא' דור אביו וב' דורו וג' דור בניו והגיד הכתוב כי בכלם היה הוא מסיים. והגם שהיה מתושלח, זה הוא לבדו נשאר מתר הראשונים שלפני פניו. ה' את האלהים וגו' פרוש שגם עם ה' הנהיג יחא ומנוחה והוא על דרך אומנם ז"ל (ב"ר פכ"ה) וזה לשונם ר"א אומר על שם קרבו נקרא שגאמר וירח ה' את ריח הנחות ע"כ. ולזה חזר לומר פעם ב' נח ולא הספיק במה שהזכירו בתחלת הפסוק, ואמר לשון חליכה כי בן יאמר עם על הנהגה הטובה בדרך אומרו (מ"א ב') והלכת בדרךיו. ודקדק לומר התהלך לומר בתמידות היה מרצה קונו ויבדק וקרבנו

ט אלה תולדת נח. אומרו אלה שורה על פסול וזלתם. יש מקום לומר שנתפזר לפסל דורו אלא שלא היה צריך להודיע זה שכבר נפסלו ונחתמו למחות. אכן יתבאר על דרך אומנם ז"ל (ב"ר פ"ל) עקר תולדותיהם של צדיקים מצוות ומעשים טובים ע"כ. דקדקו לומר עקר ולא הספיק להם לומר שגם מעשים טובים יחיס להם שם תולדות. לדיק תבת אלה פרוש אלה הם העקר לצדיקים ופסל בעצמם הבנים המזכרים בפירשה הקדומת דכתיב ויולד נח וגו'. עוד יתבאר על דרך אומנם ז"ל (דב"ר פ"א) וזה לשונם נח אומר למשה אני גדול ממך ומשה אומר לו אתה הצלת עצמך ולא היה בך כל להציל את הדרך ע"כ. והוא אומרו אלה תולדת נח לכוין דורו ולא הועילו זכותיו אלא לו לעצמו. נח לבד ושלל וזלתו כי לא היה בו תועלת לבני דורו ולא הועילו זכותיו אלא לו לעצמו. ויבזה מתישב כפל נח. גם אומרו בדרתיו לומר שלא הועיל כלום להטיב לדורותיו להחזיקם למוטב כי אם הוא לבדו ובניו שהם ענף ממנו ובשמו נקללים. עוד ירצה להגדיל שבח נח כי יחיד הוא בשבח זה ממה שלפניו כי הגם שקדמוהו צדיקים היו לומדים מוסר השכל מבני הדור הצדיקים מה שאין בן נח שכל דורותיו הגם שהיו רשעים היה צדיק וקננד פרט זה אמר אלה לשלל מה שלפניו שאינם בערכו:

עוד יתבאר כל הכתוב על זה המדרש אלה תולדת נח וגו' פרוש אלה סדר תולדותיו מה שהוליד מהטובות באמצעותו. א' נח והוא על דרך אומנם ז"ל בב"ר (פכ"ה) וז"ל בשעה שברא הקב"ה האדם השליטו על הכל פרה היתה נשמעת לחורש תלם וכו' ומרדו בו וכו' בין שבא נח וכו' ריש לקיש אמר

(ג) "וּמִן הַחֶמֶס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם" ♦ אור החיים

רַחֲמֵי אֱלֹהֵי הַשְּׁחִית כָּל־בָּשָׂר • אֲפֹלוּ בְּהִמָּה, חִיָּה וְעוֹף נִזְקָקִין לְשִׂאֵן מִיָּן •

מִשְׁחִיתָם אֶת־הָאָרֶץ:

מִן הָעִיר, "חֲלָה אֶת רִגְלָיו", מִן
רִגְלָיו. דָּבָר אַחֵר: "אֶת הָאָרֶץ", עִם הָאָרֶץ, שְׂאֵף ג' טַפְּחִים שָׁל

עֲמֹק הַמַּחְרָשׁ נִמְלָחוּ וְנִטְשָׁטְשׁוּ ♦ אור החיים

ובהלכות הלואות לא היו דנים על פחות משנה פרוטה אם חבי לו כשיטען פרעתי או לא. כגגדו ודבר זה אינו בגדר מצות גזלה שיתחב מיתה שיאמר סבור הייתי שאין לי בדי כלום. עוד אפשר לומר שיכולין לטען בתורת מתנה בא לדם לטעם לקנות ממנו: (יג) ויאמר אליהם וגו'. כי מלאה הארץ חמס וגו'. ואם תאמר בשלמא אם נפרש אומרו חמס

טו ודין דתעבד זמא תלת
מאז אמין ארפא דתבואת
חמשין אמין פתיה
ותלתין אמין רומה:

(טו) וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אִתָּה
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֹמֶה אֶרֶץ הַתְּבֵאָה
חֲמִישִׁים אֹמֶה רְחֹבָה וּשְׁלֹשִׁים
אֹמֶה קוֹמָתָהּ:

טז גהור תעבד לתבואת
ילאמאמא תשקללנה
מלעלא ותראעא דתבואת
בסטרס תשוי מדורין
ארעין תגנין ויתלימאין
תעבדנה:

(טז) צַהֲרָה תַּעֲשֶׂה לַתְּבֵאָה וְאֶל־
אֹמֶה תִּכְלֶנָה מִלְּמַעְלָה וּפְתַח
הַתְּבֵאָה בְּצִדָּהּ תִּשְׁלִים תַּחְתֵּינִים
שָׁנִים וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה:

כ"א צהר יס אומרים חלון, ויש אומרים אגון טובה המאירה
להם (בראשית רבה שם). ואל-אמה תכלנה מלמעלה • כסויה משפיע
ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה, כדי שיזובו המים
למטה מכאן ומכאן (בספרים אחרים אינו). בצדה תשים • שלא יפלו

יד עיבד לף תבואת דאעין
דקדרום מדורין תעבד ית
תבואת ותחפי זמא מגו
ומכרא בכפרא:
בכפר:

כ"א עשה לך תבת • הרבה רוח והצללה לפניו, ולמה הטריחו
בבנון זה? כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה
ושואלין אותו: 'מה זאת לך?' והוא אומר להם: 'עתיד הקדוש ברוך
הוא להביא מבול לעולם, אולי ישובו. עציגפר • קר שמו, ולמה
ממין זה? על שם גפרית, שנגזר עליהם להמחות בו. קנים •
מדורים מדורים, לכל בהמה וחייה. בכפר • זפת בלשון ארמי,
ומצינו בגמרא כפרא. בתבתו של משה, על ידי שהיו המים תשים,
דיה בחמור מבפנים וזפת מבחוץ, ועוד כדי שלא יריח אותו צדיק
ריח רע של זפת, אבל כאן מפני זרק המים, זפתה מבית ומחוץ.
אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ועוד תגדל הקשאי שראינו כי אבינו הגדול
הוא אברהם למד ממנו כאברהם ז"ל
(ב"ר פמ"ט) שלא בקש רחמים על פחות
מעשרה ממה שראה שנת לא בקש וכו'.
וקשה כי מי אמר לו שאם הנה מבקש לא
היה מתקבל:

אכן מדברי ה' אשר דבר לנח גלה דעתו לנח
כי הדבר מתקבל בציני ה' להשחית ולא
נתן מקום לנח להתפלל כאמרו קץ כל בשר
וגו' והגני משחיתם בהחלט מה מקום לו
להתפלל מה שאין בן בשרדבר דבריו לאברהם
לא מצאנוהו שדבר בדברים האלה אלא נתן
לו מקום להתפלל דכתיב (ויבא יח) אנדה
נא ואראה הכצעקתה וגו'. והגם שאחר האמת
גם שם עלתה להם הגזירה. אף על פי כן
עשה ה' אשר זמם להראות לאברהם הנגזרת
וכמו שפרשנונו במקומו, ואמר דברים שישמע
מהם אברהם שיש לו רשות לבקש רחמים.
וכן תמצא בדבריו למשה בתוכחות על עון
ישראל לא תחליט הגזירה ובה מצא מקום
להתפלל וכמו שפרשנוהו במקומו (שלה יד
יא) מה שאין בן נח סתם ה' תפלתו:

ועוד לו כי לא מצא פתח כאברהם ומשה
שטעמם ונמוקם עמם להיות שלא היה
צד הכרח בדבר להודיעם ה' ובהי זה מורה
באצבע כי שואל מהם שיתפללו מה שאין
בן נח שאין מקום לו למה הודיע ה', כי
יש טעם בדבר שהוא להכין תבה וצרכה
ונוסף שהחליט הגזירה לזה לא התפלל.
ומהמעשה למד אברהם מין שה' לא נתן לו
מקום להתפלל אמר מעתה כי פחות מעשרה
לא יספיקו:

יד עשה לך וגו'. תבאר על דרך מאמר הנביא
יחזקאל (יחזקאל יד) והיו שלשת האנשים

כמו שאמרו מרבתינו (ב"ר פל"א) שהיה
עבדו נזה וגלוי צריות וכו' יש טעם בדבר
אבל להאמר שהוא חכם משם שהוא הגזל
למה נענשו הגזלים בגזלים. הגם שיש לו
שפלו היו גזלים כל אחד כפי שיש יכלתו
משפלו יכלת. עם כל זה תבאר הדבר על
פי דבריהם (שם פכ"ו) שאמרו וזה לשונו
במקום שאתה מוצא זנות וכו' והורגת טובים
ורעים ע"כ. וליפי הדברים כגון הכתוב לתרין
קשתינו שגם שחתם גזר דין על הגזל עם
כל זה כיון שבאותן עברות שנדונו עליהם
היה זנות נהרגו גם אותן שלא היו גזלים.
ואם תאמר ולמה לא מחלו זה לזה ולא יחתם
דינם. ואולי כי ה' לא רצה לגלות סוד זה
אלא לנח ולא לבני דורו, ונח אינו יכול לו
הדבר כי כל מה שאינו באמר הוא בכל
תאמר (וימא ד') וטעם הקדוש ברוך הוא
היה יודע שלא יחשוש על הדבר. או אפשר
שידעו ולא חשו לו וזה דחק קצת כי למה
לא יתקנו תקנה שאין בה חסרון דבר. והעקר
הוא שגם שימחלו לא יועילו כיון שהיה
בהם דין גזל וחיבים מיתה הם עליו ואינו
בדין מחילה בשום אופן. ולא יקשה לך מאמרם
ז"ל שכתבנו למעלה למה שפרשנו שלא היה
חייב מיתה. אין כוננתם ז"ל שלא היו עושים
מהגזל וזלת זה אלא שהיו עושים כל אפני
חכם וקשהיה מודמן לנדם מציאות שלא יכלו
לגזל היו מתמאים פסדו האמור והיו
מתקבצים אלפים מהם לגזל קפה של
תרמוסים:

וטעם הודעת כל דבר זה לנח הוא לצוותו
לעשות תבה לשמירת קיום המין. ויש
לתת לב מודיע העלים עין מעשות צדקה בבני
דורו לבקש רחמים עליהם מלפני ה':

האלה בתוכה נח דניאל איוב המה בצדקתם
ינצלו את נפשם פרוש דוקא ג' יש פח בזכותם
למלט עצמם שלא יגיע אליהם הרעה אבל
ב' ואין צריך לומר אחד מהג' לא ימנע
המשחית ממנו. ויש מקדמוניו שהקשו והלא
מצינו שפחרכו נהרגו (תהלים ע"ט) צדיקים
וחסידים דכתיב נתנו את נבלת עבדיך ותראו
וזה לשונם אפשר שהיה חסיד יחיד בין רבים
בצת ההרג ונאמר (שם צ"ד) עד צדק ישוב
משפט אבל פשהם ג' או יותר יצרכו זכותם
ויצילו עצמן אפלו תוף הרעה ע"כ. זה הוא
מה שדק ה' בנצם דבריו בשינוהו לעשות
תבה להנצל בתוכה אמר אליו כי השעם
שהוא צריך למלט בתבה ולא גנ בעד זכותו
בל קרוב אליו הרעה לצד שאין עמו צדיקים
והוא לבדו נמצא והוא אמרו עשה לך לשון
יחיד ולזה יש לו לחוש לצד צדק ישוב
משפט ומכאן אתה למד כי בני לא היו
צדיקים כמותו שאם היו צדיקים הם בצדקתם
ימלטו עצמן מבלי מפלט כי הם למעלה מגו'.
וצריך לישב דברי רז"ל שהבאתי בפסוק
שלפני זה כי אברהם לא בקש על פחות
מעשרה לפי שלמד מנח שהיו פחות מעשרה
וכו' ע"כ וקשה נח לא היה אלא יחיד בדורו.
ויש לומר שצריך שיהיו צדיקים גמורים כנח
ואז ימלטו עצמן אחר יציאת הקצף בעולם
ולא יתן המשחית לבוא אל בתיהם לנגף,
אבל להגן שלא יצא המשחית הגם שהיו
צדיקים למטה מנח יועילו ואפלו להגן על
אחרים. ולזה פרט בכתוב בייחזקאל נח דניאל
איוב ולא אמר ג' צדיקים סתם, ויש לך לדעת
כי אחר שנתן רשות למחבל מי הוא זה ואיזה
הוא שייכול להמלט ממנו:

הגשמים בה. תחתים שנים ושלשים • ג' עליות זו על גב זו, עליונים לאדם, אמצעים למדור, תחתיים לזבל (שם).

(יז) ואני הנני מביא את המבול מים על-הארץ לשחת כל-בשר אשר-בו רוח חיים מתחת השמים כל אשר בארץ יגוע:

כ"י • ואני הנני מביא • הנני מוכן להסכים עם אותם שזרזוני ואמרו לפני קבר: (תהלים ח) "מה-אנוש כִּי־תזַכְּרֵנוּ". מבול • שבלה את הכל, שבלבל את הכל, שהוביל את הכל מן הגבוה לנמוך. וזהו לשון אוניקלוס, שתרגם 'טופנא', שהציף את הכל והביאם לבבל שהיא עמקה, לך נקראת שנער, שנעצרו שם כל מתי מבול, (ספרים אחרים: מימי, וכן הגיה מהרש"ל ב'חכמת שלמה' במסכת שבת). אור החיים

(יח) והקמתי את-בריתי אתך ובאת אל-התבה אתה ובניך ואשתך ונשי-בניך אתך:

כ"י • והקמתי את בריתי • (בראשית רבה): ברית הנה צריך על הפרות שלא ירקבו ויעפשו, ושלא יהרגוהו רשעים שבדור. אתה ובניך ואשתך • האנשים לבד והנשים לבד, מכאן שנאסרו בתשמיש המטה (שם). אור החיים

(יט) ומכל-החיי מכל-בשר שנים מכל תביא אל-התבה להחית אתך זכר ונקבה יהיו:

כ"י • ומכל-החיי • אפלו שדים (תגינה טז). שנים מכל • מן הפחות שבהם לא פחתו משנים, אחד זכר ואחד נקבה.

(כ) מהעוף למינהו ומן הבהמה למינה מכל רמש האדמה למינהו שנים מכל יבאו אליך להחיות:

כ"י • מהעוף למינהו • (בראשית רבה) אותן שדבקו במיניהם, ולא השחיתו דרךם. ומאליהם באו, וכל שהתבה קולטתו הכניס בה. אור החיים

(כא) ואתה קח-לך מכל-מאכל אשר יאכל ואספת אליך והיה לך ולחם לאכלה:

(כב) ויעש נח ככל אשר צוה אתו אלהים כן עשה:

כ"י • ויעש נח • זה בנין התביה (סנהדרין קח).

אור החיים על התורה - מהדורת בלום. אברמוביץ

זכר את הברית. ורו"ל דרשו (ב"ר פל"ג) כי הפך הדיו לרחמים לצד צדקתו וזה דרך דרש: (כ) מהעוף למינהו וגו'. הנה לו להקדים הבהמה אם מלמעלה למטה מסדרם, ואם ממטה למעלה למה סדר רמש אחר בהמה. ואולי כי העוף יש בו צד מעלה כי הוא מרבה אין קץ, וצא ולמד שהמעטים שבעופות הם הטמאים והם כ"ד ואמרו ז"ל (חלין ס"ג): שק"ך מיני עופות בהר הבית וכלן מין איה, וצא ולמד לשהורים שהם הרבים כמה וכמה, והבהמה המעטים הם הטהורים עשרה ואין במינם כל כך מרבה בכל מין בעופות אשר על כן צוהו על העופות שהם רבים תחלה וצריך להביא מכל מין ומין שכל פרט ופרט ואחר כך הזכיר הבהמה שהיא במינה מעטת ואחר כך מינים השורצים בארץ. וכפי זה סדרם הכתוב דרך טרתתם ממעלה למטה:

בארץ יגוע חש כי יחשב נח כי כשם שהרצהו בראשונים כן יקר מקרהו ומקרה ורעו למחות בדור אחר וזו הצלה שאין תכליתה הצלה קצמת לזה תכף ומיד רמו לו מה שעשה לבסוף שכרת עמו ברית לכל יביא עוד מבול ולא יכרת עוד כל בשר וזה הוא שעור הכתוב כל אשר בארץ יגוע והקמתי את בריתי אתך שלא יאירע לך כדבר הזה ולהקלט מהרעה המצינה ובאת אל התבה וגו':

עוד יבין לומר שקיים עמו ברית שלא ישכחהו בתבה וברית הוא אבוד מעצמו. והיא שעמדה לו שנאמר (לקמן ח' א') ויזכר אלהים את נח וגו' ויעבר וגו' רוח על הארץ וגו' ואחרי כן צוה לו לכנס לתבה בקיים ברית זה. והגם שלא הזכיר שם ברית, סמך על מה שהזכיר כאן, ואפשר שרמז באמרו ויזכר אלהים כי שם זה יקרא על המשפט וברדין

(יז) ואני הנני מביא וגו'. תבת ואני רחוקה משמע. ורש"י פרש הנני מוכן להסכים עם אותם וכו' מה אנוש וגו' ע"כ. ולפי מה שפרשתי למעלה (פסוק יא) כי המשחיתים מלאו הארץ והוכנו להשחית הודיע ה' כי הוא מסכים להרשותם לגמר הדבר. והגם שאין כאן אלא המטרת הגשם, צא ולמד מה שאמרו בזהר הקדוש על הפלגת המשחיתים אשר שם היו ונמצאו:

(יח) והקמתי את בריתי וגו'. הנה צריך להקדים לומר ובאת אל התבה עד סוף ואחר כך יאמר והקמתי את בריתי ורו"ל אמרו (ב"ר פל"א) ברית שלא יהרגוהו רשעים שבדור ע"כ. ולדרך זה צריך להקדים והקמתי וגו' קדם ובאת:

עוד נראה שפונת ה' היא להיות שהחליט לו על הגזירה על בני דורו ואמר לו כל אשר

♦ יום שני כ"ו תשרי ♦

מִמְטֵיר עַל-הָאָרֶץ אֲרָבָעִים יוֹם וָאֲרָבָעִים לַיְלָה וּמַחֲיִיתִי אֶת-כָּל-הַיְּקוּם אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי מִעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה:
 שבעא אָנא מַחַת מִטְרָא
 עַל אֲרָעָא אֲרָבָעִין יָמִין
 וְאֲרָבָעִין לַיְלָן וְאֶמְחִי יָת
 כָּל יְקוּמָא דִּי עֲבָדַת מִעַל
 אֲפִי אֲרָעָא:

כ"ו • כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבַעָה • (סנהדרין קח) אלו ז' ימי אָבֵלוּ שֶׁל מִתּוֹשֶׁלַח הַצִּדִּיק, שֶׁחֵס הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כְּבוֹדוֹ וְעַבְדוֹ אֶת הַפְּרָעָנוּת. צא וְחָשֵׁב שְׁנוּתֵי שֶׁל מִתּוֹשֶׁלַח, וְתִמְצָא שֶׁהֵם כְּלִים בְּשֵׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לַחֲיֵי נֹחַ. **כִּי לַיָּמִים עוֹד •** מהו עוד? זמן אחר זמן זה, נוסף על מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה. **אֲרָבָעִים יוֹם •** כִּנְגֵד יְצִירַת הַגֹּלֶד, שֶׁקִּלְקְלוּ לְהַטְרִיחַ לְיוֹצְרֵם לְצוּר צוּרַת מִמְזִירִים.

(ה) וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּכָל אֲשֶׁר-צִוָּהוּ יְהוָה:
 הַיְעָבֵד נֹחַ כָּכָל דִּי פִקְדָה יְיָ:

כ"ו • וַיַּעַשׂ נֹחַ • זה ביאתו לתבה. אור החיים

(ו) וְנָח בְּנֵי-שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמְבּוּל הָיָה מֵיִם עַל-הָאָרֶץ:
 וְנֹחַ בֵּר שֶׁת מֵאָה שָׁנִין
 וְסוּפְנָא הָיָה מֵאָה עַל
 אֲרָעָא:

(ז) וַיָּבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנִשְׁיָי בָנָיו אִתּוֹ אֶל-הַתֵּבָה מִפְּנֵי מִי הַמְבּוּל:
 וַיַּעַל נֹחַ וּבָנָיו וְאִתְתָּהּ
 וְנִשְׁיָי בָנָיו עִמָּה לְתִבְתָּא
 מִן קֳדָם מִי סוּפְנָא:

כ"ו • נֹחַ וּבָנָיו • הַנָּשִׁים לְבַד וְהַנָּשִׁים לְבַד, לִפִּי שְׁנָאֶסְרוּ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם שָׁרִי בְּצַעַר. **מִפְּנֵי מִי הַמְבּוּל •** אף נח מִקְטַנִּי אִמְנָה הָיָה, מֵאֲמִין וְאִינוּ מֵאֲמִין שֶׁיָּבֹא הַמְבּוּל, וְלֹא נִכְנס לַתֵּבָה עַד שֶׁדִּחְקוּהוּ הַמַּיִם.

ה' לַקִּיּוֹם הַמִּין. וְאוֹלֵי כִּי טַעְמוֹ לְהִיּוֹת שֶׁהָעוֹלָם צָרִיךְ לָהֶם בְּיוֹתֵר יָצוּ ה' לְהַשְׁאִיר מִקֵּם ז' וְלֹא לְקַרְבָּן. אֲלֵא כִּמְה שָׁרֵשׁ ה' וְאָמַר תִּקַּח לָךְ הַרְאֵהוּ כִּי הֵם צָרִיכִי עֲצֻמוֹ וְלִזְוָה עֲשֵׂה בָהֶם כְּחִפְצוֹ וְהַקְרִיבָם לַה' וְהַצִּלִּים בְּקָרְבָּנוֹ וְנִרְצָה לוֹ. וְאֵם יִרְצָה גַם לְאָכַל מִקֵּם יִשְׁחַט וַיֵּאכַל כִּי הֵתֵר לוֹ הַבָּשָׂר מִטַּעַם אֲשֶׁר אֶבְרָא בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם (לְקַמֵּן ט' ג')

(ה) וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּכָל וְגו'. רש"י פֵּרַשׁ זֹה בִּיאָתוֹ לַתֵּבָה ע"כ. וְאֵם לִזְוָה נִתְפַּחַן לֹא הָיָה צָרִיךְ לומר, כִּי מִקְרָא מְלֹא דְבַר הַתִּכּוּב וְיָבֹא נֹחַ וְגו' אֶל הַתֵּבָה וְגו' וְכַתִּיב בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ:

אֲכַן פְּנוֹת הַתִּכּוּב הוּא שֶׁלְקַח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה ז' ז' וְיִמְחָעוֹף הַטְּהוֹר ז' ז' וְהוּא אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה' בְּסִמּוּךְ. גַּם דִּיק לומר כָּכָל לְרִמּוֹ עַל תִּכְתּוּב כָּל הָאֲמֹר בְּמִצְוֹת ה'. וְעִבְרַת אֲמֹר

(א) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בָּא-אַתָּה וְכָל-בֵּיתְךָ אֶל-הַתֵּבָה בִּי-אֲתָךְ רְאִיתִי צָדִיק לִפְנֵי בְרוּר הָיָה:
 וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ עוֹל אַתָּה
 וְכָל אֲנֹשׁ בֵּיתְךָ לְתִבְתָּא
 אֲרִי יִתֵּךְ חֲזִיתִי וְכָפִי קִדְמִי
 בְּדָרָא קִדְמִין:

כ"ו • רְאִיתִי צָדִיק • וְלֹא נֶאֱמַר "צָדִיק תָּמִים". מִכָּאן שְׁאוּמְרִים מִקְצַת שְׁבָחוֹ שֶׁל אָדָם בְּפָנָיו, וְכָל שְׁלֹא בְּפָנָיו (ב"ר). אור החיים

(ב) מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח-לָךְ שְׁבָעָה שְׁבָעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הוּא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ:
 מִכָּל בְּעִירָא וְכִנְא תִּסַּב
 לָךְ שְׁבָעָא שְׁבָעָא דְכָר
 וְנָקְבָא וּמִן בְּעִירָא דְלֹא
 אִיתְהָא וְכִנְא הִיא תִּרְיִן
 דְכָר וְנָקְבָא:

כ"ו • הַטְּהוֹרָה • הַעֲתִידָה לְהִיּוֹת טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, לְמַדְנֵה שְׁלֹמֹד נֹחַ תוֹרָה (עירובין יח). **שְׁבָעָה שְׁבָעָה •** כְּדִי שֶׁיִּקְרִיב מִקֵּם קָרְבָן בְּצִאָתוֹ. אור החיים

(ג) גַּם מִעוֹף הַשָּׁמַיִם שְׁבָעָה שְׁבָעָה וְכָר וְנָקְבָה לְחַיּוֹת וְרַע עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ:
 גַּאף מִעוּפָא דְשָׁמַיָא
 שְׁבָעָא שְׁבָעָא דְכָר וְנָקְבָא
 לְקִנְיָא וְרַעָא עַל אֲפִי כָל
 אֲרָעָא:

כ"ו • גַּם מִעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגו' • בְּטְהוֹרִים הַתִּכּוּב מִדְּבַר, וְלִמְדוֹ סְתוּם מִן הַמִּפְרָשׁ.

(ד) כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבַעָה אֹנִכִּי

אור החיים על התורה - מהדורת בלום. אברמוביץ

וְכָאן הוֹדִיעֵנוּ כִּי כָּל שְׁלֹא הִגִּיעוּ לְכָלֵּל הָעֶנֶשׁ וְנִנְשָׁשִׁים בְּעוֹן אֲבִיהֶם עֲרִירִים יְמוּתוֹ כָּל הָעֹבֹת לֹא כֵן נֹחַ:

עוֹד יִתְבָּאֵר עַל דְּרָךְ אוֹמְרָם בְּש"ס (סנהדרין קי:) קִטְנִי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא אֲבָל קִטְנִי אֲמוֹת הָעוֹלָם אֵין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא וּבְדוֹר הַמְבּוּל בָּלָן דִּין אֲמוֹת הָעוֹלָם יֵשׁ לָהֶם שְׁהֵגָם שְׁלֹא הִגִּיעוּ לְעֶנֶשׁ יֵשׁ לְדוֹן בָּהֶם מִשְׁפָּט כְּמִשְׁפָּט רִשְׁעֵי כִּי מַעֲשֵׂה אֲבוֹת יַעֲשׂוּ בָנִים וְרַע מְרַעִים בָּנִים מִשְׁחִיתִים וְנֹחַ דָּן בּוֹ מִשְׁפָּט קִטְנִי יִשְׂרָאֵל וְיִנְצְלוּ בְּנוֹת אֲבִיהֶם גַּם בְּכָא חֲרוֹן אַף לְעוֹלָם יָגֵן ה' בְּעַדָּם:

(ב) מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח לָךְ וְגו'. אוֹמְרוֹ תִּקַּח לָךְ, נִתְפַּחַן לומר לוֹ ב' דְּבָרִים הָא' שֶׁהוּא יִטְרַח לְקַחַת תִּשְׁלוּם הַזֶּה, וְאָמַר הַשָּׁעַם כִּי הֵם לְצָרִיךְ עֲצֻמוֹ וְהוּא אוֹמְרוֹ לָךְ לְצָרְךָ. וְכִזָּה לֹא יִקְשֶׁה מִי הַתִּיר לְנֹחַ לְהַקְרִיב קָרְבָן מִהַבְּהֵמָה בְּלֹא רְשׁוֹת הָאֲדוֹן כִּי אֵלֶּה צִוָּה

(א) וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ בָּא וְגו', כִּי אִתָּךְ רְאִיתִי. צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה הִצְרִיךְ לְטַעַם זֶה מִתְדַּשׁ: וְנִרְאֶה כִּי חֵשׁ ה' עַל נֹחַ לְבַל יִטְעָה בְּמִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי ה' בְּאוֹמְרוֹ בֹּא אִתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה בְּאֶחָד מִב' דְּבָרִים אוֹ יִחְשֹׁב כִּי בָלָן צָדִיקִים הֵם וְלִזְוָה נִמְלִטוּ בְּנוֹתָן וְלִסְכָּה זֹה קִשָּׁה מִה שֶׁהִקְשִׁינוּ בְּסוּסֵךְ (ו' י"ד) עֲשֵׂה לָךְ אוֹ יִחְשֹׁב כִּי בָנָיו וְנִשְׁיָי בָנָיו הַצִּלְתָּם הִיא לְצַד שְׁעִדִּין לֹא הִגִּיעוּ לְכָלֵּל הָעֶנֶשׁ וְיִצָּא מִזֶּה שֶׁיִּחְשֹׁב נֹחַ לְהַקְנִים לְהַצִּיל מִקְטַנִּי הַדוֹר קְרוֹבִיו וּמִיָּדְעֵיו וְדִין בְּרַעְתּוֹ כִּי אֵינָם רְאוּיִים לְעֶנֶשׁ. וְלֹא יִהְיֶה שְׁלֹא יַעֲשֶׂה בֶן עַל כָּל פְּנִים תִּהְיֶה לוֹ בְּרַעְתּוֹ לְדָבָר וְלָמָּה לֹא יִנְצְלוּ מִי שְׁאִינוּ בֶן עֶנֶשׁ. לִזְוָה אָמַר ה' אֵלָיו כִּי אִתָּךְ וְגו' נִתְיַנֵּת טַעַם לְאוֹמְרוֹ וְכָל בֵּיתְךָ לֹא לְטַעַם הִיּוֹתָם רְאוּיִים וְלֹא לְטַעַם הִיּוֹתָם קִדְם הַנֶּעֱתַת שְׁנֵי הָעֶנֶשׁ אֲלֵא מִטַּעַם וְכִזָּה כִּי אִתָּךְ רְאִיתִי וְגו' וּמַעֲמָה כָּל שְׁאֵין אֲבִיו צָדִיק וְלִכְדוֹ בְּמוֹקֶשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 196)

מפני שהעולם שריו בצער (רש"י ז, ו)

בתנחומא אמרו טעם אחר: שלא יהא הקב"ה עוסק בחרבן העולם והוא בונה. אבל אין טעם זה מכרח כלל בפשוטו של מקרא, שיטת רש"י. ואדרבה: המבול היה ענש על השחתת הארץ, כי השחית כל בשר את דרכו, ואם בן צריכים הבריות להיטיב את דרכן על הארץ. ועל כך, שהטעם הוא מפני שהעולם שריו בצער. ועין ברש"י לעיל (בראשית ד, כד-כה): מה אנו יולדות לבנה... אתם עשו מצותכם, והוא יעשה את שלו.

(ח) מן ההבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה ומן העוף וכל אשר-רמש עליהם:

(ט) שנים שנים באו אל-נח אליהם זכר ונקבה פאשר צוה אלהים את-נח: כש"כ באו אל נח. מאלהיו. שנים שנים. כלם השוו במנון זה, מן הפחות היו שנים: אור החיים

(י) ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו עליהם:

(יא) בשנת שש-מאות שנה לחייתו בחדש השני בשבעה-עשר יום לחדש ביום הזה נבקעו פלמעינות תהום רבה וארבת השמים נפתחו: כש"כ בחדש השני. רבי אליעזר אומר: זה מרחשון, רבי יהושע אומר: זה אדר (סנהדרין קח). נבקעו. להוציא מימיהן. תהום רבה. מדה כנגד מדה, הם חטאו ב"רבה רעת האדם", ולקו ב"תהום רבה".

(יב) ויהי הגשם עליהם ארבעים יום וארבעים לילה: כש"כ ויהי הגשם עליהם. וזהו היום שני. ויהי המבול, אלא כשהורידו, הורידו ברחמים, אם יחזרו יהיו גשמי ברכה, וכשלא

חזרו היו למבול. ארבעים יום וגו'. אין יום ראשון מן המנון, לפי שאין לילו עמו, שהרי כתיב: "ביום הזה נבקעו כל מעינות", נמצאו ארבעים יום כלים בכ"ח בכסלו לרבי אליעזר, שהחדישים נמנין כסדרן, אחד מלא ואחד חסר, הרי י"ב ממרחשון, וכ"ח מכסלו.

(יג) בעצם היום הזה בא נח ושם-וחם ויפת בני-נח ואשת נח ושלושת נשי-בניו אתם אליהם:

כש"כ בעצם היום הזה. למדך הכתוב, שהיו בני דורו אומרים: 'אלו אנו רואים אותו נכנס לתבה, אנו שוברים אותה והורגין אותו', אמר הקדוש ברוך הוא: 'אני מכניסו לעיני כלם ונראה דבר מי יקום'.

(יד) המה וכל-החיה למינה וכל-הבהמה למינה וכל-הרמש הרמש עליהם למיניה וכל-העוף למינהו כל צפור פל-כנף:

כש"כ צפור כל כנף. דבוק הוא, צפור של כל מין כנף, לרבות חגבים (כנף זה, לשון נוצה, כמו: ויקרא א) "ושסע אותו בכנפיו", שאפלו נוצתה עולה. אף כאן צפור, כל מין מראית נוצה).

(טו) ויבאו אל-נח אליהם שנים שנים מפל-הבשר אשר-בו רוח חיים:

(טז) והבאים זכר ונקבה מפל-בשר באו פאשר צוה אתו אלהים ויסגר יהוה בעדו:

כש"כ ויסגר ה' בעדו. הגן עליו שלא שברוהו, הקיף התבה דברים ואריות והיו הורגים בהם. ופשוטו של מקרא: סגר כנגדו מן המים. וכן כל בעד שבמקרא לשון כנגד הוא: (בראשית כ) "בעד פל-רחם", (מלכים ב ד) "בעד ובעד בני", (איוב ב) "עור בעד עור", (תהלים ג) "מגן בעדי", (שמואל א יב) "התפלל בעד עבדיך", כנגד עבדיך.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום. אברמוביץ

תשלים הז' הוא נח טרח בעצמו לקחת אותם כמו שצוה ה' אליו תקח לך שאינו לקיים המין הוא יטרח בשלו ולא יטריחו מהשמים עליו. וכן תמצא עוד בפסוק אחר זה ויבאו אל נח אל התבה שנים שנים פרוש מה שבאו מצעמן היו שנים שנים:

הצריכו לחזר אחריהם אלא מצעמן באו. ואמר שנים שנים על כל פרטי הבאים וכלל בזה בהמה טהורה ועוף הגם שצוה עליהם ז', לפי מה שפרשתי למעלה ידבק הכתוב על נכון כי מה שהוא לקיים המין אינם אלא ב' ואותם הביא השם עד התבה והוא קבלו אכל

לפרוש זה שתמצא שכלל הנכנסים לתבה לא הזכיר ז' מבהמה טהורה ולא מעוף השמים אלא ב' ב' ולפי הנראה כי לא קים מצות ה' שאמר לו ז' ז' לזה בא הכתוב להודיענו כי עשה ככל אשר צוהו ולקח ז' ז' וכו': שנים שנים באו. דקדק לומר באו כי לא

♦ יום שלישי כ"ז תשרי ♦

כ"ז"י • נְשַׁמְתָּ רוּחַ חַיִּים • נְשִׁימָה שֶׁל רוּחַ חַיִּים • אֲשֶׁר בְּחֶרֶבָה •
ולא דגים שבים (סנהדרין קח) •

(כג) וַיִּמַּח אֶת-כָּל-הַיְקוּם | כג ומחא ית כל יקומא די
אֲשֶׁר | עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאֲדָם | על אפי ארעא מאנשא עד
עַד-בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ וְעַד-עוֹף | בעינא עד רחשא ועד
הַשָּׁמַיִם וַיִּמָּחוּ מִן-הָאָרֶץ | עופא דשמיא ואתמחיא
וַיִּשְׁאָר אֲדָמָה וְאֲשֶׁר אִתּוֹ | מן ארעא ואשתאר ברם
בַּתְּבָה: | נח ודי עמה בתבוכא:

כ"ז"י • וַיִּמַּח • לשון ויפעל הוא, ואינו לשון ויפגעל, והוא מגזרת
"ויפג", "ויבן". כל תבה שסופה ה"א, כגון: בנה, מחה, קנה, כשהוא
נותן וי"ו וי"ד בראשה, נקוד בחירי"ק תחת הי"ד. אך נח • לבד
נח, זהו פשוטו. ומדרש אגדה: (ב"ר) גזנן וכוהה דם מטרחר הבחמות
והחיות. ויש אומרים שאחר מזונות לארי, והפישו, ועליו נאמר:
(משלי יא) "הן צדיק בארץ וישלם". אור החיים

(כד) וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל-הָאָרֶץ | כד ותקיפו מיא על ארעא
חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם: | מחא ותמשין יומין:

ח (א) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-נֹחַ | א וזכיר יי ית נח וית כל
וְאֵת כָּל-הַחַיָּה וְאֶת-כָּל- | חזמא וית כל בעינא די
הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּבָה | עמה בתבוכא ואעבר יי
וַיַּעֲבֵר אֱלֹהִים רוּחַ עַל-הָאָרֶץ | רוחא על ארעא ונחו
וַיִּשְׁכּוּ הַמַּיִם: | מיא:

כ"ז"י • וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים • זה השם, מדת הדין הוא ונהפכה למדת
רחמים על ידי תפלת הצדיקים, ורשעתם של רשעים הופכת מדת
רחמים למדת הדין, שנאמר: (בראשית ו) "וירא ה' כי רבה רעת האדם
וגו' ויאמר ה' אמתה" והוא שם מדת רחמים. וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֵת
נֹחַ וגו' • מה זכר להם לבהמות? זכות שלא השחיתו דרכם קדם
לכן, ושלא שמשו בתבה. וַיַּעֲבֵר אֱלֹהִים רוּחַ • רוח תנחומין והנחה
עברה לפניו. על הארץ • על עסקי הארץ. וַיִּשְׁכּוּ • כמו: (אסתר
ב) "כשוף חמת המלך", לשון הנחת חמה. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום. אברמוביץ
מקרא קלא דבר הכתוב הקודם לזה ויגוע כל
בשר הרמש וגו' וכל האדם הרי שאמר שסדר
כל הנבראים זכר גויעת האדם. ולדברנו יבין
לומר על פרט צורת הגויה כי הגוף נברא
אחר כל וכשמתה ה' לכל היקום גלם צורתו
היה ראשון וכמו שכתבנו. ודגם גם בן תבת
צדקני שחזר על הגוף דכתיב וַיִּצְרָה ה' וגו'
עפר מן האדמה. אכל בענין הגויעה שהיא
יציאת הנפש מהגוף לא היה בן כי לא יצאה

אור החיים על התורה - מהדורת בלום. אברמוביץ
מקרא קלא דבר הכתוב הקודם לזה ויגוע כל
בשר הרמש וגו' וכל האדם הרי שאמר שסדר
כל הנבראים זכר גויעת האדם. ולדברנו יבין
לומר על פרט צורת הגויה כי הגוף נברא
אחר כל וכשמתה ה' לכל היקום גלם צורתו
היה ראשון וכמו שכתבנו. ודגם גם בן תבת
צדקני שחזר על הגוף דכתיב וַיִּצְרָה ה' וגו'
עפר מן האדמה. אכל בענין הגויעה שהיא
יציאת הנפש מהגוף לא היה בן כי לא יצאה

(יז) וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם • יז ויהי טופנא ארבעין
עַל-הָאָרֶץ וַיָּרְבוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ • יומין על ארעא וסגיא
אֶת-הַתְּבָה וְתָרַם מַעַל הָאָרֶץ: | מיא ונטלו ית תבוכא
ואתרתא מעל ארעא:

כ"ז"י • וְתָרַם מַעַל הָאָרֶץ • משקעת היתה במים אחת עשרה אמה,
כספינה טעונה המשוקעת מקצתה במים, ומקראות שלפנינו
יוכיחו.

(יח) וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיָּרְבוּ מְאֹד • יח ותקיפו מיא וסגיא
עַל-הָאָרֶץ וַתֵּלֶךְ הַתְּבָה עַל- | לתא על ארעא ומהלכא
פְּנֵי הַמַּיִם: | תבוכא על אפי מיא:
כ"ז"י • וַיִּגְבְּרוּ • מאליהו.

(יט) וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד • יט ומיא תקיפו לתא
עַל-הָאָרֶץ וַיִּכְסּוּ כָל-הַהָרִים • לתא על ארעא
הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר-תַּחַת כָּל- | ואתחפאו כל טורי
הַשָּׁמַיִם: | רמיא די תחות כל שמיא:

(כ) חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אֹמָה • כ חמש עשרה אמה
מִלְּמַעְלָה גָּבְרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ • מלעלא תקיפו מיא
הַהָרִים: | ואתחפאו טורי:

כ"ז"י • חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אֹמָה מִלְּמַעְלָה • למעלה של כל גבה כל
ההרים, לאחר שהשוו המים לראשי ההרים.

(כא) וַיִּגְלַע כָּל-בֶּשֶׂר | כא ומית כל בשרא דרחש
עַל-הָאָרֶץ בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה • על ארעא בעופא
וּבַחַיָּה וּבְכָל-הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ • ובבעינא ובחיתא ובכל
עַל-הָאָרֶץ וְכָל הָאָדָם: | רחשא דרחש על ארעא
וכל אנשא:

(כב) כָּל אֲשֶׁר נְשַׁמְתָּ רוּחַ חַיִּים • כב כל די נשמחא רוחא
בְּאִפּוֹ מִכָּל אֲשֶׁר בְּחֶרֶבָה • דחיין באנפוהי מכל די
מָתוּ: | ביבשתא מיתו:

כג) וימח את כל היקום. פרוש מלבד הגויעה
הרמונה בפסוק שלפני זה גם נמחה כל
מה שהיה עומד מהם (סנהדרין ק"ח):
באמצעות רבוי המים חס וקר ונמחה כל היותן
ונעשו כמים והיו כעולם, ובה נשפיל
דברי רבותינו ז"ל (ברכות ס"א): וזה לשונם
אמר רב אמי (תהלים קל"ט) אחור וקדם
צדקני אחור למעשה בראשית וקדם לפרענות
דכתיב מאדם עד בהמה וגו' ע"כ. וקשה וכלא

נפשו של אדם אלא מאחר לכל כמובן
מהכתוב:
(א) ויזכר אלהים את נח וגו'. טעם שלא הספיק
זכרונו של נח והוסיף לומר ואת כל החיה.
אולי כי להודיע בא גם כי לצד חסיה והבהמה
אשר אתו לבר יספיק לזכר ופרוש הדברים
בדרך לא זו או זו:
עוד ירצה על זה הדרך ויזכר אלהים את נח
גם זכר כל הטרח והעל אשר עליו

בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רָאשֵׁי **בְּעֶשְׂרֵאָה בְּחַד לַיְרֵחָא**
הַהֲרִים: **אֶתְחִיאוּ רִישֵׁי טוֹרְיָא:**

רש"י • מקצה חמשים ומאת יום • התחילו לחסר, והוא אחד בסיוון, כיצד? – בכ"ז בכסלו פסקו הגשמים, הרי ג' מפסלו וכ"ט מטבת, הרי ל"ב, ושבת ואדר וניסן ואייר – קי"ח, הרי קי"ג. אור החיים

ט"ו! **בחדש השביעי** • סיון, והוא שביעי לכסלו שבו פסקו הגשמים. **בשבעה עשר יום** • מאן אתה למד שהיתה התבה משקעת במים י"א אמה, שהרי כתיב: **בַּעֲשִׂירִי בָּאֵד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רֵאשֵׁי הַהָרִים**, זה אב שהוא עשירי למרחשון לירידת גשמים, והם היו גבהים על ההרים חמש עשרה אמה, וחסרו מיים אחד בסיון עד אחד באב חמש עשרה אמה לששים יום, הרי אמה לד' ימים, נמצא שבט"ז בסיון לא חסרו אלא ד' אמות, ונתה התבה ליום המחרת, למדת, שהיתה משקעת אחת עשרה אמה במים שעל ראשי ההרים.

(ה) וְהַמִּים הָיוּ הִלֻּךְ וְחִסּוֹר
עַד הַחִדָּשׁ הָעֲשִׂירִי בַּעֲשִׂירֵי

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

יִחְסְרוּ הַמַּיִם פָּרוּשׁ שֶׁהָיוּ נִחְסְרִים מֵעֲמָמָן
 בְּדֶרֶךְ מַיִם בּוֹלְעִים מַיִם (ב"ר י"ג), וְאוֹמְרוּ
 מִקְצָה חֲמִשִּׁים וָגו' פָּרוּשׁ עֲנִין זֶה שֶׁשָּׁבוּ הַמַּיִם
 וְחִסְרוּ הָיָה בְּסוֹף ק"נ יוֹם לִירִידַת הַמַּבּוּל:

(ה) והמים היו הלוך וחסור. פרוש חלק מהם
הלוך וחלק מהם חסור עד וגו', ועין מה
שכתבתי בפסוק שלפני זה:

(י) יהיה מקץ וגו'. צריך לדעת מניין דע מקץ
שאיכיל לפתח חלון התבה ולא חש לטביעה
במים פן יקראנו אסון. ואולי שהבטח שאין
יותר משנים עשר חדש. עוד ממה שהכין
נרבי אכילה ומן הסתם הכין לזמן מגבל
ומנה דע שעור אשר יהיה שמור בתבה:
(י) וישלח את הערב וגו'. צריך לדעת למה
שלחו. ואם לראות הקלו המים היה לו

ויעברו אליהם רוח וגו'. הכונה היא להודיע
 כי ה' צוה על המים להתגבר כאשר
 צוה עליהם בששת ימי בראשית (א' כ')
 לשרצו המים כמו כן צוה להם כאן לנהוג
 בתגברת, ולזה תמצא שאמר שנמחה כל
 היקום אמר הכותב ויגברו המים וגו' והוא
 ללא צורך כי כבר נמחה אפלו גלמי הנבראים,
 והטעם הוא כי המים היו עסוקים במצותם
 אשר גזר עליהם ה' ואין להם לדרוש דרשות
 למנע התגברת אחר שנמחה כל היקום עד

כס"י • ויחל • לשון המתנה, וכן (איוב כט): "לי שמעו ויחלו", והרבה יש במקרא.

(יא) ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה-זית מרג בפיה וידע נח בִּיְקָלוֹ הַמָּיִם מַעַל הָאָרֶץ:

כס"י • טרף בפיה • אומר אני שזכר היה, לכן קוראו פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה, לפי שכל יונה שבמקרא לשון נקבה, כמו (שיר השירים ה): "כיונים על אפיקי מים רוחצות", (יחזקאל ז): "כיוני הגאיות כלם הומות", (הושע ז): "כיונה פותה". • טרף • חסר, ומדרש אגדה: לשון מזון, ודרשו (עירובין יח): בפיה, לשון מאמר. אמרה: 'יהיו מזונותי מורוץ כזית בידו של הקדוש ברוך הוא, ולא מתקין כדבש בידו בשר ודם'.

(יב) ויחל עוד שבעת ימים אחרים וישלח את-היונה ולא-ימצא שוב-אליו עוד:

שְׁמָא לֹאשְׁתִּי וכו' פרוש הגם שהיא פחותה במדרגה שְׁמָא לְצַד שְׁנֵאסְרָה עֲלֶיךָ אֲשַׁתְּךָ חֲשַׁבְתָּ כִּי לֹא נִאֲסְרָה אֶלָּא אֲשַׁתְּךָ וְלֹא זִוְלָתָהּ וְהַצֵּרְכָּה לְנִקְבִּי, וְאִין קָשָׁא מַה נִּשְׁתַּנִּית אֲשַׁתּוֹ מִפְּלֶן כִּי בְּכָל אַחַת שְׁנָה לִשְׁאֵלָה זֹ: או על דרך אומנם ז"ל (סנהדרין קח): עורב שמש בתבה וכפי זה טען כי לא נתאנה אלא לעורב כי ראה תשימושו ואמרו ז"ל (ע"ז כ): ההסתכלות בדבר תוליד התאנה ואסרו הדבר. והשיבו נח על מה שאמר רבך ולא רבו קראו רשע, ועל מה שדין כי לאשתו הוא צריך פי קל וחמר הוא במתן לי נאמר באסור מכל שכן אם בן אם יצטרך לנאמר וינצח בר מינן לעבר על האסור הנה אשתו לפניו שאין בה אלא אסור אחד מלכת אחר העורב שיש לו בה ב' אסורים. עוד נתפון לומר לו רשע על דרך אומנם ז"ל (קדושין ע): שכל הפוסל במנוח הוא פוסל ולהיותו רשע חשדו לנח, אבל לטענת אלו פגע בי שר וכו' לא השיבו דבר ולזה אמרו ז"ל טענה נצחת השיבו וכו':

עוד אפשר לומר שזמן לו באמרו רשע תשובה לאם פגע בי שר של צינה כי כבר ידע ברשעותו והגם שיפגע בו שר של וכו' אין העולם חסר מינו כי הנקבה טענה מנוח מה שאין בן שאר עופות שלא שמשו בתבה: (ט) וישלח ידו וגו'. פרוש להיותה ענינה ויגעה כי לא מצאה מנוח וגו' ולזה חש עליה שְׁמָא אין לה כח לעוף יותר ותפל בפנים ושלח ידו חיוץ לתבה והביאה אל התבה:

(ח) וישלח את-היונה מאתו לראות הקלו המים מעל פני הארמה:

כס"י • וישלח את-היונה • לסוף ז' ימים, שהרי פתיב: "ויחל עוד שבעת ימים אחרים". מפלל זה אתה למד שאף בראשונה הוחיל ז' ימים. וישלח • אין זה לשון שליחות, אלא לשון שלוח, שלחה ללכת לדרך, ובזו יראה אם קלו המים, שאם תמצא מנוח, לא תשוב אליו.

(ט) ולא-מצאה היונה מנוח לבקר-רגלה ותשב אליו אל-התבה בִּימִים עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וישלח ידו ויקחה ויבא אתה אליו אל-התבה:

(י) ויחל עוד שבעת ימים אחרים ויסף שלח את-היונה מן-התבה:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

נח משלחו פעם אחרת:

ועוד תבאר על דרך אומנם ז"ל (שם) וזה לשונם אמר ריש לקיש תשובה נצחת השיבתו עורב לנח אמר לו רבך שנאני ואתה שנאני רבך שנאני מכל הבהמה שהורה וגו' ז' ואתה שנאני הנחת מין ז' ושלחת ממין ב' אלמלא פוגע בי שר חמה או שר צינה לא נמצא העולם חסר ברנה אחת או שְׁמָא לֹאשְׁתִּי אתה צריך אמר לו רשע במתן נאסר לי בנאסר לי על אחת כמה וכמה עכ"ל. הנה לפי מדרש זה לא רצה הרשע ללכת בשליחות שְׁמָא יפגענו שר של צינה וכו' או לצד שחשדו לנח בזוגתו ולזה הצטרף נח לשלח היונה. וזה שעור הכתוב וישלח את העורב ולא רצה ללכת אלא היה יוצא הלוך ושוב ומזה ידע נח כי צדין המים על פני כל הארץ אבל לא ידע אם קלו או לא שאין ראיה מעורב כי אינו יז ממקומו לזה שלח את היונה לדעת פרט זה הקלו המים, ולזה הצטרף לומר הקלו המים בשליחות היונה לומר כי לפרט זה הצטרף לשלחה וכן. ופרוש דברי המאמר הוא על זה הדרך כי העורב בא בטענה על דרך מאמר הנביא (תהלים ס"ט) את אשר הכית ורפפו פרוש כי מן הראוי לרחם על המכה ומענה והם הוסיפו לרדף, וזה הוא טענת העורב באמרו רבך שנאני שהמעיט לקחת מיני ואתה הוסיפת לשנאה שאם היה פוגע וכו' נמצא העולם וכו' והרי אתה מתנהג באכזריות, או לכשנאמר כי לא באכזריות עשית יש לדון כך בהקבצת טעם אחר והוא

לומר הכתוב הקלו המים כמו שאמר בשליחות היונה. ואם לא הצטרף לומר למה הצטרף לומר בשליחות היונה:

עוד מה היא כונת אומרו יצא ושוב עד יבשת וגו' אם הכונה היא שלא מצא לנח חוצה וזה חוזר חלילה אם בן למה הצטרף נח לשלח היונה ולא היה לו העורב לאות ולמפת שצדין לא קלו המים. עוד מה היא כונתו בהודעת עד יבשת. עוד למה הצטרף לצאת עד יבשת פיון שיצתה היונה בה היה מספיק לדעת. עוד למה לא אמר הכתוב וישלח ידו ויקחה כאמרו ביונה:

אכן כונת הכתוב הוא על פי מאמר רז"ל (סנהדרין קח): כי העורב שמש בתבה, וידע בו נח ולזה קשפת חלון התבה גרש העורב מהתבה תפך ומיד והוא אמרו וישלח את העורב ולא הנפיר לראות הקלו המים כמו שאמר אחר כך בשליחות היונה, והוא העורב היה יוצא ושוב פרוש נח מגרשו והוא חוזר ונשאר בדרך זה עד יבשת המים. ולענין שליחות לראות הקלו שלח היונה והוא אמרו וישלח את היונה מאתו פרוש בשליחות לו לראות הקלו המים, ודבר זה לא יכול לידענו מהעורב להיות שהיה מגרש ולא בשליחות מה שאין בן היונה שהלכה בשליחות, והשיבה אותו כי לא מצאה מנוח לבקר רגלה ותקף שלח ידו ולקחה והביאה אל התבה באמרו וישלח ידו ויקחה ויביאה אליו אל התבה אלא מקום המיוחד לה לשמירתה מה שאין בן העורב שמשלחת נשאת וקשהה חוזר היה

כ"י - ויחל. הוא לשון ויחל, אלא שזה לשון ויפעל וזה לשון ויתפעל: ויחל, וימתן. ויחל, ויתמתן.

ועשרים יום לחרש יבשה ושבעה יומא ליחא הארץ: בישת ארעא:

כ"י - בשבעה ועשרים. וירידתן בחדש השני ב"ז, אלו י"א ימים שהחמה יתרה על הלבנה, שמשפט דור המבול שנה תמימה היה. יבשה. נעשה גריד בהלכתה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת טו)

שמשפט דור המבול שנה תמימה היה (רש"י ח, יד) אמרו וז"ל, שבריה שאין בה עצם אינה חיה ששה חדשים ואינה מתקיימת י"ב חדש (חולין נח, א. ירושלמי שבת פ"א, ג). וקשה, איך התקיימו בריות אלו בתבה. ויש לומר, דהנה דבר זה תלוי בסיבוב המזלות ובקדושת החדשים, שהרי אם נתעברה השנה, מתקיימת ברית כזו י"ג חדשים, גם חדש העבור (פמ"ג י"ד פ"ד סקכ"ד). ומכיון שבשנת המבול לא שמשו המזלות, ושנה זו לא נכנסה למספר שני עולם לגבי כמה דברים - לא נחשבה לשנה גם לענין זה.

(יג) ויהי באחת ושימאות שנה בראשון באחד לחרש חרבו המים מעל הארץ ויסר נח את-מכסה התבה וירא והנה חרבו פני האדמה: (יג) ויהי באחת ושימאות שנה בראשון באחד לחרש חרבו המים מעל הארץ ויסר נח את-מכסה התבה וירא והנה חרבו פני האדמה:

כ"י - בראשון. לרבי אליעזר הוא תשרי, ולרבי יהושע הוא ניסן (ראש השנה יב). חרבו. נעשה כמין טיט, שקרמו פניה של מעלה.

(יד) ובחרש השני בשבעה יד ויחרא תנינא בעשרין

♦ יום רביעי כ"ח תשרי ♦

(יט) בל-החיה בל-הרמש וכל העוף כל רמש על-הארץ למשפחתיהם יצאו מן התבה:

כ"י - למשפחתיהם. קבלו עליהם על מנת לדבק במינו.

(כ) ויבן נח מזבח ליהוה ויטח מכל הבהמה הטהרה ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבח:

כ"י - מכל הבהמה הטהרה. אמר: לא צוה לי הקדוש ברוך הוא להקנים מאלו שבעה שבעה, אלא כדי להקריב קרבן מהם (בראשית רבה, פרשה כ"ו ופרשה ל"ד).

(כא) וירח יהוה את-ריח הניחח ויאמר יהוה אל-לבו לא אסוף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעריו ולא

(טו) וידבר אלהים אל-נח לאמר:

(טז) צא מן-התבה אתה טז פוק מן תבותא את ואשתך ובניך ונשי-בניך ואתך ונשי בנך אתך:

כ"י - אתה ואשתך וגו'. איש ואשתו, כאן התיר להם תשמיש המטה. אור החיים

(יז) בל-החיה אשר-אתך מכל-בשר בעוף ובהמה ובכל-הרמש הרמש על-הארץ היצא אתך ושרצו בארץ ופרו ורבו על-הארץ:

כ"י - הוצא. הוצא פתיב, היצא קרי. היצא, אמר להם שיצאו, הוצא, אם אינם רוצים לצאת, הוציאם אתה. ושרצו בארץ. ולא בתבה, מגיד שאף הבהמה והעוף נאסרו בתשמיש.

(יח) ויצא-נח ובניו ואשתו ונשי-בניו ואתו:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כי שפרו מצות ה' והיו פרושים מנשיותיהם כדבר מלך כל זמן היותם בתבה עד שיצאו והוא אמרו ויצא נח ובניו הרי זה מורה באצבע ששד זמן היציאה הם פרושים, וזמן מה שפיתנו בפסוק (ט' ז') ואתם פרו ורבו:

בתבה הגם ששילמו ימי הצנה הם באסור הוויג עד אחר יציאה. וכן תמצא שאמר הכתוב אחר זה ויצא נח ובניו ואשתו וגו' וזכרים לבד ונקבות לבד עד זמן היציאה שדיק דברי ה' כמו שדיקנו. גם ממוצא הדבר אתה יודע

(טז) צא מן התבה אתה ואשתך וגו'. נתפזן להסיר לו דבר שאסור לו בעת בניסתו לתבה, וגם בשאר מיני נבראים צוה ה' להם ושרצו ורבו. ודקדק לומר צא וגו' ואחר כך הזכיר יחיד הנקרים והנקבות לומר שכל עוד שהם

וזמן שפניבשים אותן בשדות, ושמו קניץ כמו (שמואל ב טו): "והקלחם והקניץ לאכל הנערים". • נחם • הוא סוף ימות החמה חצי אב ואלול וחצי תשרי, שהעולם חם ביותר, כמו ששינינו במסכת יומא: 'שלהי קיטא קשי מקיטא'. • ויום ולילה לא ישבתו • מכלל ששבתו כל ימות המבול, שלא שמשו המזלות, ולא נקר בין יום ובין לילה (בראשית רבה פרשה כ"ה ופרשה ל"ח). • לא ישבתו • לא יפסקו כל אלה מלהתנהג כסדרן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 254)

חצי אב ואלול וחצי תשרי, שהעולם חם ביותר (רש"י ח, כב)

ומה שאמרו רז"ל שמתמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה - יש לומר, שהעולם חם ביותר (לפי שזכר נתחמם כל האויר וגוף הבריות בהם הקניץ שעבר עליו - רש"י יומא כט, א ד"ה שילה), ואלו החם של זריחת השמש ששלעצמה נחלש מתמשה עשר באב ואילך, כפי שרואים במציאות.

ט (א) ויברך אלהים את-נח ואת-בניו ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את-הארץ:

קדם אומרו תבת עוד ופעם הקדים תבת עוד לתבת לקלל ולא השנה שיעור דבריו. השעם הוא להיות פי הקללות שנתקללה האדמה ישנם לשעבר וילבא שלא יתה מהם מה שאין פן קללת כל מי המתים כבר מתו והיו בלא היו והחיים אין כבר בהם למה שעבר, לזה דקק ה' בדבריו ואמר לא אסף לקלל עוד האדמה יותר קללה על קללתה שהיא בה. וסמך תבת עוד אחר שאמר לקלל לומר לא אסף לקללה ביותר ממה שהיא. וזה יגיד כי עודנה בקללה ראשונה, אבל בהפאת כל בשר הקדים עוד להפאה כי אין בתוספת הפאה זו חלק מהראשונה ודו"ק:

כי יצר לב וגו'. פרוש על דרך אומרם ז"ל במסכת בבא קמא (לט): שור האצטדין שנגח פטור דכתיב כי יגח ולא שניחיהו ע"כ. והן האדם מנעוריו קדם שיכחין למאס ברע ולבחר בטוב וקדמו הרע משנער ממעי אמו והרע מדריכו בבחינתו והיה כי יגדל כבר הטביע בו הרע כמו שהטביעו הנגיחה בשור האצטדין. וטעם זה יועיל לכל דנו בהפאת אכל על כל פנים ענוש יענש על אשר איננו שומע בקול האלהים וישתנה משור המתלמד כי הוא מותר האדם מן ההנהגה למאס ברע בהכירו ולבחר בטוב, והועיל טענת הרע מנעוריו שלא יתפסע ה' עליו כל כך שנהא שהקליא לעשות כי יש לו סבה להרשע לצד למודו מנעוריו:

אסף עוד להבות את-כל-חי פאשר עשיתי:

כש"י מנעוריו • מנעוריו כתיב, משנער לצאת ממעי אמו, נתן בו יצר הרע. לא אסף • ולא-אסף. כפל הדבר לשבועה, הוא שפתיב (ישעיה נד) "אשר נשבעתי מעבר מי נח", ולא מצינו בה שבועה אלא זו, שפכל דבריו, והיא שבועה, וכן דרשו חכמים במסכת שבועות (דף לו) • אור החיים

(כב) עד כל-ימי הארץ ורע וקציר וקר וחם וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבתו:

כש"י עד כל-ימי הארץ וגו' לא ישבתו • ו' עתים הללו, שני חדשים לכל אחד ואחד, כמו ששינינו: חצי תשרי ומרחשון וחצי כסלו, זרע. חצי כסלו וטבת וחצי שבט, קור וכו', בבבא מציעא (דף קו) (ספרים אחרים: "עד כל-ימי", כלומר תמיד, כמו (במדבר יט) "עוד טמאתו בו" • קר • קשה מחורף. חורף • עת זרע שעורים וקטניות, החריפין להתבשל מהר. קר, הוא חצי שבט ואדר וחצי ניסן (מהרש"ל). קציר, חצי ניסן ואדר וחצי סיון. קיץ • הוא זמן לקיטת תאנים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

והוא דאמר לאו לאו תרי זמני דכתיב ולא יפרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יתנה וגו' וכתוב (ט' ט"ו) ולא יתנה עוד המים למבול ע"כ. והם ב' כתובים הבאים בדברי ה' לנח בסמוך ולא הוכיח מפסוק זה בדברי רש"י. וטעם הש"ס שלא הוכיחו השבועה מכפל לא אסף ולא אסף האמורים בפסוק ראשון שאמר ה' אל לבו, יש טעם נכון בדבר כי לא נאמרו שניהם בפסוק אחד שיהיה נחשב כפול כי לא אסף ראשונה היה על פסטי האדמה ולהיות שלקחה ב' או ג' פעמים לסבת בני אדם, חטא אדם לקחה אדמה, חטא קין לקחה האדמה מבלי תת כחה, חטאו דור המבול לקחה האדמה, לזה בתחלת רצונו יתברך אמר לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם ואפלו לחלק אחד מהאדמה ולא פרט מפרטיה. ועוד רצה ה' בנחת רוח שהיתה אז לפניו ואמר לא אסף עוד להכות את כל מי פאשר עשה גם מבלי השחתת הארץ כלל וכפי זה אינה מקום הפסוק לומר שהיא השבועה. לזה דרש רבא מב' פסוקים והם לא יפרת כל בשר ולא יתנה עוד מבול ולא יתנה עוד המים למבול. ועין פננת הכתוב ודרשם ז"ל במקומו בעזרת השם. ומעתה עלו דברי רש"י בצריך עיון ואולי שהיתה לו גרסא אחרת בש"ס וכמו שכתב הרא"ש שם בשבועות. ועין מה שפרשתי בפסוק ולא יפרת וגו'. ונשאר לנו לתת טעם למה שנה הכתוב במאמריו פעם הקדים לקלל

(כא) ויברך ה' וגו'. פננת ההודעה לומר שהגם שאמרן שהקריב נח, ונכסיו הם נכסי שמים אשר ברא ה' בעולמו אף על פי כן נתרצה בהם ובאמצעות הקרבתם נדב להטיב ונשבע שלא יכרית עוד כל בשר מבולא שאלת דבר ממנו אלא כפיכח מעצמו נתרצה באלו מה שקבל הוא של המקריב ואינו שלו. ועל פי דרך זה היה מפרש מורי ורבי אדוני זקני זצ"ל מאמר אחד (ערוכין סה). וזה לשונם כל המתפתה מינו יש בו מדעת קונו שגאמר ויברך ה' את ריח הניחח ע"כ פרוש הוא ז"ל כל המתפתה מינו שלו כי יגיש אליו אורח כוס של זין מיניו של בעל הבית ובאמצעותו יעשה לו מבקשו ממנו מעצמו יש בו מדעת קונו כי כן עשה ה' כמו שפרשתי בסמוך. ודקדק לומר מתפתה לומר שנתפתה באמצעות המגש אליו מבלי שיצטרף אליו דבר וכפי זה באה הודעת הכתוב דבר זה למי שניצח ללקח בדרכי קונו. גם להפאתו אצלנו שיש בו מדעת קונו. והגם שמצינו בבמה מקומות שאמר הכתוב ריח ניחוח, לא מצינו שנתגדב לעשות טובה מעצמו כזה אלא שיתרצה בו או ימחל לו חטאו:

ויאמר ה' וגו' לא אסף וגו'. צריך לדעת למה כפל לומר לא אסף ולא אסף. ורש"י ז"ל פרוש כפל הדבר לשבועה וכו' וכן דרשו במסכת שבועות (לו:) ע"כ וקשה כי דברי רז"ל לא פה הם וזה לשונם אמר רבי אלעזר לאו לאו שבועה וכו' אמר רבא

וַיִּדְחֶלְתְּכוֹן וְאִימָתְכוֹן
תִּהְיֶה עַל כָּל חוֹת אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל כָּל עוֹפֹא דְשָׁמַיָא כָּל
דִּי תִרְחִישׁ אֶרֶץ וּבְכָל
גּוֹנֵי יָמָא בְּיִדְכוֹן יְהוֹן
מְסִרִין:

[illegible]

הִינֵנו שְׁעַל פִּי דָרָךְ הַפֶּשֶׁט אָסוּר לֹא לְאָדָם לְשַׁפֵּךְ דָּם עֲצוּמוֹ,
אֶף שֶׁלֹּא יָבוֹא עַל יְדֵי זֶה לְחַלִּי אוֹ לְמִיתָה (וּיְכַמּוּ הָאִסּוּר שֶׁל
”דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ”, שֶׁהוּא דָּם מִן הַחֵי). לְפִי זֶה מוּבָן מִדּוּעַ לֹא
מֵל אֲבָרָהָם אָבִינוּ אֶת עֲצוּמוֹ קִדְּם שֶׁנִּצְטָווּהוּ, אֶף שֶׁקִּיָּם אֶת כָּל
הַתּוֹרָה עַד שֶׁלֹּא נִתְּנָה – שֶׁהָרִי נִצְטָוָה לֹא לְשַׁפֵּךְ דָּמוֹ, וּפְשׁוּט
שֶׁזֶה דִּוְחָה קִיָּים מִצְוָה שֶׁלֹּא נִתְּנָה. מֵה שְׂאִין בֶּן כֶּשֶׁנִּצְטָווּהוּ עַל
הַמִּילָה, הָרִי צִוּי זֶה דִּוְחָה אֶת הָאִסּוּר שֶׁל שׁוֹפֵךְ דָּם עֲצוּמוֹ.

(ג) כָּל־יָמֶיךָ אֲשֶׁר הוּא־חַי
לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ בִּירָק עֹשֶׂב
נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־

(ד) אֶדְ-בֶּשֶׂר בִּנְפֹשׁוֹ דָמוֹ לֹא ו בָרִם בִּשְׂרָא בִּנְפִשָּׁה דְמָה לֹא תִכְלִין:

(ה) וְאָדָם אֶת־דִּמְכֶם לְנַפְשֵׁיכֶם אֲדָרְשׁ מִיַּד כָּל־חַיָּה אֲדָרְשֶׁנּוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו אֲדָרְשׁ אֶת־נַפְשׁ הָאָדָם:

טז ◀ **וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ** • (כתובות ה): לְפִי פֶשׁוּטוֹ, הָרִאשׁוֹנָה לְבָרָכָה וּבָאֵן לְצִוּוִּי. וּלְפִי מִדְרָשׁוֹ, לְהַקְשִׁי מִי שְׂאִינִי עוֹסֵק בְּפִרְיָהּ וּרְבִיָּהּ לְשׁוֹפֵךְ דָּמִים (יבמות טג) ♦ **אור החיים**

[illegible]

בא לחוכה. ודקדק לומר אתם בתוספת ואי' לומר לצד שנשבעתי לכם שלא יפרת עוד כל בשר גם אתם תקבלו לפרות ולרבות. ומעתה נתני הוא הדבר ולפי זה ידקק על כוון מאמרם וז"ל (נדה יג.) שאמרו כל האוחז באמה ומשפחין באלו מביא מבול לעולם ע"כ. פרוש כיון ששבעתי ה' שלא יפרת וגו' היתה בתנאי שיקבלו לפרות וכו' כפי זה המשחית ורעו בטל התנאי וכאלו מביא מבול וכו' והכן:

♦ יום חמישי כ"ט תשרי ♦

חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכָּל יִצְאֵי
הַתְּבָה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ:
מכל נפקי תבואת לכל
חיות ארצא:

כַּשֵּׁי • חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם • הם המתהלכים עם הבריות. • **מִכָּל יִצְאֵי**
הַתְּבָה • להביא שקצים ורמשים. • **לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ** • להביא המזיקין,
שאין בכלל החיה אשר אתכם, שאין הלוכח עם הבריות.

(יא) וְהִקְמֵתִי אֶת־בְּרִיתִי
אִתְּכֶם וְלֹא־יִכָּרֵת כָּל־בֶּשֶׂר
עוֹד מִמִּי הַמִּבּוּל וְלֹא־יִהְיֶה
עוֹד מִבּוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ:
יא ואקים ית קמי עמכון
ולא ישתצי כל בשרא
עוד ממי טופנא ולא יהי
עוד טופנא לחבלא
ארצא:

כַּשֵּׁי • וְהִקְמֵתִי • אעשה קיום לבריתי, ומהו קיומ? "את הקשת",
כמו שמסים והולך. אור החיים

(ח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ וְאֶל־
בָּנָיו אִתּוֹ לֵאמֹר:
ח ואמר יי לנח ולבנותיה
עמה למימר:

(ט) וַאֲנִי הִנְנִי מִקִּים אֶת־בְּרִיתִי
אִתְּכֶם וְאֶת־זֶרְעֲכֶם אֲחֵרֵיכֶם:
ט ואנא הא אנא מקים ית
קמי עמכון ועם בניכון
בתריכון:

כַּשֵּׁי • וַאֲנִי הִנְנִי • מספים אני עמך, שהיה נח דואג לעסק בפרה
ורביה, עד שהבטיחו הקדוש ברוך הוא שלא לשחת העולם עוד,
וכן עשה, ובאחרונה אמר לו: הני מספים לעשות קיום וחזק
ברית להבטחתי, ואתן לך אות.

(י) וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר
אִתְּכֶם בְּעוֹף בְּהֵמָה וּבְכָל־
י ועם כל נפשא חיה
דעמכון בעופא בכעריא
ובכל חיות ארצא דעמכון

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לתוף המים באשר עשה למצרים, הנה נש
להסתפק בדעת התלמוד אם לא חזר בו מחלוק
שחלק בין כל למקצת וכפי זה גם לסברת
אי נמי יהיה ישוב הכתוב שישבנו יחד כל
ימות. או אפשר שישש"ס חזר בו מחלוק
ראשון ומחלק בחלוק אחר ואין הפרש בין
כל בשר למקצתו. ולפי דרך זה יתבאר הכתוב
על דרך אומנם בסנהדרין (פא.) וזה לשונם
אמר רבי עקיבא אלא מעתה אל תשמאו בכל
אלה הכי נמי בכלהו לא בתדא אין, אלא
באחת מקל אלה וכו' ע"כ. כפי זה יתבאר
אומרו ולא יכרת כל בשר פרוש אחד מכל
בשר ממי המבול. ואומרו ולא יהיה וגו' לומר
אפלו בלא השחתת בעלי חיים אמר ה' שלא
ישחת הארץ אפלו חלק ממנה ממי המבול.
והנה בין לדרך ראשון בין לדרך שני ב' לאוין
אלו צריכין לעצמן ואין כאן יתור לאו ב'
פעמים ולזה הדרך רבא להמציא ב' לאוין
משני פסוקים:

וראינו להר"ף ז"ל שכתב בהלכותיו וזה
לשונו והוא דאמר לאו לאו תרי זמני
דכתיב ולא יהיה עוד מבול וגו' ולא יהיה
עוד המים למבול ע"כ. משמע דסובר הר"ף
כי מאמר ה' ולא יהיה עוד מבול לשחת
הארץ כלל הארץ וישפיקה ויגדל מנה ב' לאוין
שהם לא יהיה וגו' לשחת הארץ ולא יהיה
עוד המים וגו' לשחת כל בשר שהם ענן
אחד. ולדבריו ז"ל נחזיר להפיל למה כפל
לומר ולא יכרת ולא יהיה בפסוק אחד. גם
למה לא נאמר כי ב' לאוין הם לא יכרת
ולא יהיה שבפסוק א'. ונראה לומר שסובר
פרוש הכתוב על זה הדרך שנשבע ה' שלא
יכרת כל בשר בשום מין רעה בעולם לא

יא והקמתי וגו'. ולא יכרת כל בשר וגו'. צריך
לדעת למה הדרך לכלל לומר ולא יכרת
וגו' ולא יהיה וגו'. ואם לקיים הדבר בשבועה,
הלא מצינו כי רבותינו ז"ל לא הוציאו הדבר
אלא מפסוק זה ופסוק שלאחריו (טו) שאמר
ולא יהיה עוד המים וגו' וכמו שהבאתי
דבריהם בפסוק (ח' כ"א) לא אסף. הריא
לדעת כי כפל ולא יכרת ולא יהיה האמור
בפסוק זה הדרך לגופו:

ונראה לומר על פי דבריהם בסוטה דף י"א
וזה לשונם הנה נתחכמה וגו' אמר רבי
חמא בר חנינא בואו ונתחכמה למושיען וכו'
בואו ונדונם במים שכתב נשבע הקדוש ברוך
הוא שאינו מביא מבול לעולם שנאמר (ישעי'
נד) כי מי נח זאת לי וגו' והן אינם יודעים
שעל כל העולם כלו אינו מביא אכל על אמה
אחת מביא. אי נמי הוא אינו מביא אכל הן
באין ונופלין בתוכן וכן הוא אומר ומצרים
נסים וגו' עכ"ל. הנה לפי חלוק ראשון שעור
הכתוב הוא על זה הדרך ולא יכרת עוד כל
בשר עוד ממי המבול פרוש לא יביא ה'
מבול להכרית הכל אכל מקצת אם יתחייב
יביא ה' עליו רעת מבול. וחזר לומר ולא
יהיה פרוש ואם יהיה מבול על המקצת אמר
ה' שלא יהיה לשחת הארץ בדרך ששעה
המבול שהשחית גוף הארץ. ולא היה מספיק
לומר ולא יהיה וגו' כי אין זה אלא הכנסה
לארץ לא לאדם לזה אמר ולא יכרת. וכפי
זה ב' לאוין שאנו לומדים מהם השבועה א'
היא ולא יכרת וזה' ולא יהיה שבפסוק שאחר
זה ואין קפידא בשוני הלשון אם המקור אחד
ואמר עליו בפסוק ולא יהיה הדרך. ולדרך
אי נמי שחלק בין אם יביא המבול או יביאם

באש ולא במים ולא פיוצא בזה, ואומרו ממי
המבול פרוש מזמן מי המבול, וחזר לומר
ולא יהיה עוד מבול אפלו פרט אחד והלך
לדרך ב' שאמר התלמוד אי נמי שלא נשבע
אלא שלא להביאו ולא להביאם אליו ולעולם
ברית המבול הוא אפלו לפרט א'. וקשה על
זה אם בן מנצן מוכיח שהיה בפרט זה ב'
פעמים לאו ולא כן הוא כי לאו לא יהיה
עוד המים למבול אמר בפרוש לשחת כל
בשר. ואולי נוכל לומר שאחר שגלה ה' דעתו
שלא יביא מבול אפלו לחלק מהעולם כמו
שמוכן בפסוק ולא יכרת וגו' ולא יהיה, נחזר
לפרש אומרו ולא יהיה עוד מבול לשחת כל
בשר על דרך אומרו אל תשמאו בכל אלה
שהפננה היא באחת מאלה. אלא שדרך זה
דחק יתור אומרו ממי המבול ללא צורך כי
הדרך מוכן שממי המבול הוא אומר:

וראינו להר"ף ז"ל שכתב שם וזה לשונו ואין
נראה לי לא בגרסת הר"ף וכו' אלא
הני תרי קראי שאמר ה' לנח וגו' ויאמר ה'
אל לבו לא אסף וגו' ולא אסף וגו' פדע
דחלקת לאוין בתיבי לא יכרת ולא יהיה ולא
יהיה ואם בן לפעי ג' ואי מצרפת להו להוי
ה' אלא ודאי דלא חשיב אלא ויאמר ה' אל
לבו וגו' ודמיא דמיא דאמר זה אחר זה וכו'
ע"כ. ודבריו ז"ל רחוקים אצלי משמע כי ה'
דבר אל לבו כככולו אז בהירוח ריח הניחות
ואחר כך דבר ה' את אשר חשב לטובה
והודיע לנח מחשבתו ומה מוכיח בפסוק אל
אסף. ועוד לא נאמרו ב' הלאוין בפרט אחד
ויכנס שפתתי במקומו. ומה שכתב שהם ג'
ובצרוף יהיו ה', מחילה מפורז כי ב'
ראשונים כבר פירשתי משמעותם במקומו

העולם כלו, אלא להשחתת מקום אחד בעולם (שבו מתנהגים בני אדם כדור המבול) בתור חשף ואבדון (אבוד מחלט), ולא בתור ענש.

(טו) וזכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם ובין כל-נפש חיה בכל-בשר ולא-יהיה עוד המים למבול לשחת כל-בשר:

(טז) והיתה הקשת בענן וראייתה לזכר ברית עולם בין אלהים ובין כל-נפש חיה בכל-בשר אשר על-הארץ:

כ"ט"ב בין אלהים ובין כל נפש חיה. בין מדת הדין של מעלה וביניכם, שהיה לו לכתב: ביני ובין כל-נפש חיה, אלא זהו מדרשו: כשתבא מדת הדין לקטרג עליכם (לחייב אתכם), אני רואה את האות ונזכר.

(יז) ויאמר אלהים אל-נח זאת אות-הברית אשר הקמתי ביני ובין כל-בשר אשר על-הארץ:

כ"ט"א זאת אות הברית. הראהו הקשת ואמר לו: הרי האות שאמרת.

(יב) ויאמר אלהים זאת אות-הברית אשר-אני נתן ביני וביניכם ובין כל-נפש חיה אשר אתכם לדורת עולם:

כ"ט"א לדורת עולם. נכתב חסר, שיש דורות שלא הצרכו לאות, לפי שצדיקים גמורים היו, כמו דורו של חזקיהו מלך יהודה ודורו של רבי שמעון בן יוחאי (בראשית רבה).

(יג) את-קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ:

(יד) והיה בענני ענן על-הארץ ונראתה הקשת בענן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 35)

כשתעלה במחשבה לפני להביא חשף ואבדון לעולם (רש"י ט, יד)

יש לתמה, כלום אפשר לומר שכל פעם שנגא הקשת, העולם הוא במצב ירוד כזה שהוא ראוי למבול, חס ושלום? ויש לומר, דהנה המבול לא היה בגדר ענש, אלא בטוי של חרטה, כביכול על עצם בריאת האדם, וכדכתיב בו "וימח" - אבוד מחלט. לפי זה יש לומר, שאין פגנת רש"י להשחתת

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ובמדרש רבות (פמ"ט) אמרו וזה לשונם חלילה לך וגו' נשבעת ואמרת שאין אתה מביא מבול לעולם מה אתה מערים על השבועה מבול [של מים] אין אתה מביא ושל אש אתה מביא אם כן לא יצאת ידי השבועה השופט וגו' לא יעשה וגו' אם עולם אתה מבקש אין דין ואם דין כו' אין עולם ואמר לו הקדוש ברוך הוא אהבת צדק וגומר ע"כ. ממאמר זה מוכח שעל כל פרעניות נשבע בין על של מים בין על של אש. וכן מוכח מדכתיב (קטו). שאמר להם בלעם שלא יביא ה' לא של מים ולא של אש. וצריך לדעת מה כחו של אברהם בשענה אם כן לא יצאת ידי חובת השבועה אם ה' לא נשבע אלא על המים ולא על האש כשיביא של אש שבועתו קיימת:

אכן הפגנה היא כלום שבועה שעשה להם כדי שיהיה העולם בטוח גם הנבראים יפרו וירבו כי לא יענו לריק וזולת זה ילדו לבהלה ועוד מה נחת רוח נעשה לעולם בשבועת מבול אם יהיה הפליון בדבר אחר. ואם כן חובת השבועה פרוש דבר שהצריכו לשבע בשבילו לא קימו ה'. והוכיח אברהם

את אבימלך על אודות הברית שישנה בין למבול בין וכו' הגם שלא הזכיר אלא מי המבול. וטעם שלא הזכיר אברהם מפסוק לא אסף וגו' כי שם לא נאמרה שבועה וכמו שהזכרנו בפרושנו הפך דברי הרא"ש. וגם לדברי הרא"ש יש לתת טעם כי גם שם נאמר באשר עשיתי ונקנס בכ"ף הדמוי עם המים: אלא קשה בדברי אברהם הלא השבועה היתה על הכל ולא על חלק מהעולם. ואפלו למה שפרשנו שגם על חלק היתה השבועה זה דווקא במי המבול אבל באשר פרעניות לא מציינו רקמ לה. ולפי מה שפרשנו טעם אברהם שאינו מחלק בין מים לאש אינו צודק אלא בכליון הכל אבל בפסוק אחד יש אלהים שופטים בארץ:

עוד רואני כי הודה הקדוש ברוך הוא לטענת אברהם, ולא צמד בה שהרי המטיר אש וגו' ויחפף ה' וגו' ואם השבועה נתקיימה גם על המקצת ואפלו באש למה עשה ה' בסדום מה שעשה:

אכן אמתות דברי רבותנו ז"ל הוא על זה הדרך כי אברהם טען טענת חקמה והיא כי מה טעם נשבע ה' מהביא מבול לעולם

טעם שפפל ה' הדברים ואותם לא למדין מהם אפלו לא אחד מפני שהם דברים שאמר בדעתו אל לבו כביכול. ואם נשיג ביוסדי הדין הגם שהיו ב' לארין בפסוק א' אין למדין מהם כי אמירה בלב אינה אמירה כי אין גדר ושבועה אלא כבטוי שפתיים ואין להוכיח אלא ממאמר ה' אשר אמר לנח שהוא פסוק ולא יפרת וגו' ולזה לא הוכיח הש"ס אלא מפסוק שאמר ה'. וכי מצרפינן את הלארין הנאמרים אינם אלא ב' כמו שישכנו למעלה כי מפסוק לא יפרת אין הוכחת ב' פעמים לאו. על כן דברי הר"ף עקר או כגססתנו וכמו שפרשנו למעלה:

והנה מסגית סוטה גלה התלמוד דעתו כי מספק במי מבול אם כרת ה' עליהם ברית לכל יבא על חלק מהנבראים והחליט התלמוד שהמבול לא נחלט אלא מהבאתו על הנבראים אבל לא הבאת בעלי חיים אלא כי בא סוס וגו' בים:

ונשאר לעמד על הוכחת ברוך הדבר אם הברית הוא גם על שאר פרעניות שלא יבואו להכרית כל בשר או דווקא במי המבול הוא שנשבע:

• יום שישי ל' תשרי •

(כג) וַיִּקַּח שֵׁם וַיִּפֹּת אֶת־
הַשְּׂמֹלֶה וַיְשִׂימוּ עַל־שֶׁכֶם
שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכוּ אַחֲרָיוֹת וַיִּכְפּוּ
אֶת עֶרְוֹת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם
אַחֲרָיוֹת וְעֶרְוֹת אֲבִיהֶם לֹא
רָאוּ:

כס"י וַיִּקַּח שֵׁם וַיִּפֹּת • אין פתיב 'ויקח' אלא "ויקח" (סנהדרין ט), למד על שם שנתאמן במצוה יותר מפיסת, לכך זכו בניו לטלית של ציצית, נפת זכה לקבורה לבניו, שנאמר (יחזקאל ט): "אתן לגוג מקום-שם קבר", וחס שבזה את אביו נאמר בזרעו (ישעיה כ): "כן ינהג מלך-אשור את שבי מצרים ואת-גלות פוש, נערים וזקנים ערום ונתן וחשופי שת וגו'". ופניהם אחרנית • למה נאמר פעם שניה? מלמד ששקשרבו אצלו והצרכו להפך עצמם לכסותו, הפכו פניהם אחרנית.

(כד) וַיִּיקֶץ נֹחַ מִיֵּינוֹ וַיֵּדַע אֵת
אֲשֶׁר־עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן:
כס"י בְּנוֹ הַקָּטָן • הפסול והבזוי, כמו (ירמיה מט): "הנה קטן נתתיד בגוים בזוי".

(כה) וַיֹּאמֶר אֲרוּר כְּנָעַן עֶבֶד
עֲבָדִים יִהְיֶה לְאַחֵיו:
כס"י אֲרוּר כְּנָעַן • אתה גרמת לי שלא אוליד בן רביעי אחר לשמיני, ארוּר בנך רביעי להיות משמש את זרעם של אלו הגדולים שהטל עליהם טורח עבודתי מעתה. ומה ראה חס שפרסו? אמו להם לאחיו: אדם הראשון שני בנים היו לו, והרג זה את זה בשביל ירשת העולם, ואבינו יש לו ג' בנים ועודנו מבקש בן רביעי!.

(כו) וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי
שֵׁם וַיְהִי כְּנָעַן עֶבֶד לָמוֹ:
כס"י וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ • ונאמר ברוך יי אלהה דשם ויהי כנען עבד לאמו: להו:

בשלמות. והודה לו הקדוש ברוך הוא על הדבר ונכנס אברהם ובקש שיצשה למען הצדיקים ולא יאבד הרשעים שעמקם וזה הוא צדק מהדין ונתרצה ה' על הדבר וקשלא מצא צד להטות משפט נחםם עליהם לאבדם. ואין פרט זה נכלל בשבועת ה' והמטיר על רשעים אש וגפרית. ואת זה ראו המצרים וחסבו כי באש ה' וגו' (ישעיה טו) להתחכם שלא יבואו במשפט האש להיותם פרט בעולם:

(יח) וַיְהִי בְּגֵי־נֹחַ הַיָּצְאִים מִן־
הַתֵּבָה שֵׁם וְחָם וַיִּפֹּת וְחָם
הוּא אָבִי כְנָעַן:

כס"י וְחָם הוּא אָבִי כְנָעַן • למה הצרף לומר כאן? לפי שהפרשה עסוקה ובה בשכרותו של נח, שקלקל בה חס ועל ידו נתקלקל כנען, ועדין לא כתב תולדות חס ולא ידענו שפנען בנו. לפיכך, הצרף לומר כאן: "וְחָם הוּא אָבִי כְנָעַן".

(יט) שְׁלֹשָׁה אֲלֶה בְּגֵי־נֹחַ
וּמֵאֵלֶּה נִפְצָה כָּל־הָאָרֶץ:

(כ) וַיַּחֲלֵל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּפֹּעַ
בָּרָם:

כס"י וַיַּחֲלֵל • (בראשית רבה) עשה עצמו חלין, שהיה לו לעסק תחלה בגטיעה אחרת. איש האדמה • אדוני האדמה, כמו (רות א): "איש נעמי". ויטע כרם • כשנכנס לתבה הכנים עמו זמורות ויחורי תאנים (בראשית רבה).

(כא) וַיִּשְׁתַּן מִן־הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר
וַיִּתְּנָל בַּתּוֹךְ אֶחָלָה:

כס"י וַיִּתְּנָל • לשון ויתפעל. אלהה • אלהה פתיב, רמז לעשרת השבטים שנקראו על שם שומרון, שנקראת אלהה, שגלו על עסקי היין, שנאמר (עמוס ו): "השותים במזרקי יין".

(כב) וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן אֵת
עֶרְוֹת אָבִיו וַיַּגֵּד לְשְׁנֵי־אֶחָיו
בַּחוּץ:

כס"י וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן • (בראשית רבה) יש מרבותינו אומרים: כנען ראה והגיד לאביו, לכך הזכר על הדבר ונתקלל. וירא את ערות אביו • יש אומרים: סרסו (סנהדרין ט) ויש אומרים: רבעו (בראשית רבה).

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

המשפט ואין מקום לתפלת, חלילה לך וגו' להצרים וכו' כמו שפרשנו למעלה כי הנבראים ששמעו השבועה סבתם היא שלא תעמיד משפטי הדין עד סוף וזה צרכה חס ושלום וחלין הוא לו להצרים על בריותיו שהם יבינו דבר והוא יבין באפן אחר. ותמצא שחסם המאמר בדברי אברהם וזה לשונם אם עולם אתה מבקש אין דין ואם דין וכו' אין עולם וכו' אי את לא תותר צדקת לית עלמא יכיל קים ע"כ הרי שפונת אברהם היא להוכיח כי אין הקרם שיצשה המשפט

ממה נפשך אם הנבראים אינם חכים פשיטא שלא יעול האל משפט, אלא שהגם שיתחייבו לבלותם כמו שנתחייבו דור המבול אף על פי כן יכבש ה' את הדין ולא יצשה משפט מנת זו היא פונת השבועה הא למדת שבפונתך שלא תעמיד המשפט על תלו ואם כן גם במה שלפנינו לא יעמיד ה' המשפט כפי המציב ואבקש רחמים, כמו שבקש. ואם פונתך בשבועת המבול דוקא בפרט זה של מים אכל של אש וכו' והעמידת קו הדין ישנה בלא מגרעת ואם כן כאן גם כן תעמיד

כש"כ ברוך ה' אלהי שם • שעתידי לשמור הבטחתו לזרעו, לתת להם את ארץ כנען • ויהי • להם כנען למס עובד.

(כו) יפת אלהים ליפת וישפן באהלי שם ויהי כנען עבד למו:
כז יפתי יי ליפת וישפן באהלי שם • שכינתה כמשכנה דשם ויהי כנען עבדא להון:

כש"כ יפת אלהים ליפת • מתרגם: יפת, 'ירחיב'. וישפן באהלי שם • ישנה שכינתו בישפאל, ומדרש חכמים: אף על פי שייפת אלהים ליפת, שבנה פרש, שהיה מבני יפת, בית שני, לא שרתה בו שכינה, והיכן שרתה? במקדש ראשון שבנה שלמה, שהיה מבני שם. ויהי כנען עבד • אף משיגלו בני שם, ומכרו להם עבדים מבני כנען.

(כח) ויחיינה אתר המבול שלש מאות שנה וחמשים שנה:
כח ויחיינה אתר המבול • תלת מאה וחמשים שנים: תלת מאה וחמשים שנים:

(כט) ויהי פלמינח תשע מאות שנה וחמשים שנה וימת:
כט ויהו כל יומי נח תשע מאה וחמשים שנים ומית:

י (א) ואלה תולדות בני נח שם חם ויפת ויולדו להם בנים אתר המבול:
א ואלין תולדת בני נח שם חם ויפת ואתילדו להון בנין בתר טופנא:

(ב) בני יפת גמר ומגוג ומדי ויון ותבל ומשך ותירם:
ב בני יפת גמר ומגוג ומדי ומדי ויון ותבל ומשך ותירם:

(ג) ובני גמר אשכנז וריפת ותגרמה:
ג ובני גמר אשכנז וריפת ותגרמה:

(ד) ובני יון אלישה ותרשיש כתיס ודדנים:
ד ובני יון אלישה ותרשיש כתיס ודדנים:

(ה) מאלה נפרדו איי הגוים בארצתם איש ללשנו למשפחתם בגויהם:
ה מאלין אתפרשו נגות עממיא בארעהון גבר ללישנה לזרעיהון בעממיהון:

(ו) ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען:
ו ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען:

(ז) ובני כוש סבא וחילא וסבתה ורעמה וסבתא ובני רעמה שבא ודדן:
ז ובני כוש סבא וחילא וסבתה ורעמה וסבתא ובני רעמה שבא ודדן:

(ח) וכוש ילד את-נמרד הוא החל להיות גבר בארץ:
ח וכוש אוליד ית נמרד הוא שרי למחוי גבר תקיף בארעא:

כש"כ להיות גבור • להמריד כל העולם על הקדוש ברוך הוא, בעצת דור הפלגה.

(ט) הוא היה גבר ציד לפני יהוה על-בן יאמר כנמרד גבור ציד לפני יהוה:
ט הוא הנה גבר תקיף קדם יי על בן יתאמר כנמרד גבר תקיף קדם יי:

כש"כ גבור ציד • צד דעתן של בריות בפיו, ומטען למרד במקום. לפני ה' • מתכונן להקניטו על פניו. על בן יאמר • על כל אדם מרשיע בעזות פנים, יודע רבוננו ומתכונן למרד בו, יאמר: זה כנמרד גבור ציד' (בראשית רבה).

(י) ויהי ראשית ממלכתו בכל ארד ואפד וכלנה בארץ שנער:
י ויהו ריש מלכותה בכל ארד ואפד וכלנה בארעא דככל:

(יא) מן-הארץ תהא יצא אשור ויבן את-נינוה ואת רחבת עיר ואת-פלח:
יא מן ארעא יצא אשור ויבן את-נינוה ואת רחבת עיר ואת פלח:

כש"כ מן-הארץ • כיון שרצה אשור את בניו שומעין לנמרד ומוזרין במקום לבנות המגדל, יצא מתוכם (בראשית רבה).

(יב) ואת-רסן בין נינוה ובין פלח הוא העיר הגדלה:
יב ויהו רסן בין נינוה ובין פלח היא קרתא רבתא:

כש"כ העיר הגדלה • היא נינוה, שנאמר (יונה א): "ונינוה היתה עיר גדולה לאלהים".

(יג) ומצרים ילד את-לודים ואת-ענמים ואת-להבים ואת-נפתחים:
יג ומצראי אוליד ית לודאי ואת-ענמים ואת-להבים ואת-נפתחים:

כש"כ להבים • שפניהם דומים ללהב.

(יד) ואת-פתרסים ואת פסלחים אשר יצאו משם פלשתים ואת-כפתרים:
יד ויהו פתרוסאי ויהו פסלוחאי די נפקו מתמן פלשתאי ויהו כפתוסקאי:

כש"כ פתרוסים ואת פסלחים אשר יצאו משם פלשתים • משיניהם יצאו, שהיו פתרוסים וכסלחים מחליפין משכב נשותיהם אלו לאלו, ויצאו מהם פלשתים.

(טו) וכנען ילד את-צידן בכרז ואת-חת:
טו וכנען אוליד ית צידון בכרה ויהו חת:

(כה) וְלַעֲבָר יֶלֶד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם
הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בְיָמָיו נִפְלְגָה
הָאָרֶץ וְשֵׁם אֲחִיו יֶקֶטָן:
כה וְלַעֲבָר אֶתִּילִידוֹ תְּרִין
בָּנִין שׁוֹם חֹד פֶּלֶג אָרִי
בְּיוֹמָהּ אֶתִּפְלִיגַת אֶרֶץ
וְשׁוֹם אֶחָיו יֶקֶטָן:

כ"י • נִפְלְגָה • נִתְּבַלְּבוּ הַלְשׁוֹנוֹת וְנִפְצְצוּ מִן הַבִּקְעָה, וְנִתְּפַלְּגוּ בְּכָל
הָעוֹלָם. לְמַדְנָה שֶׁהָיָה עֶבֶר נְבִיא, שֶׁקָּרָא שֵׁם בְּנוֹ עַל שֵׁם הָעֵתִיד,
וְשֵׁנִי בְּסֵדֶר עוֹלָם, שֶׁבְּסוּף יָמָיו נִתְּפַלְּגָה, שָׂאֵם תֵּאֲמַר בְּתַחֲלַת
יָמָיו, הָרִי יֶקֶטָן אֲחִיו צָעִיר מִמֶּנּוּ וְהוֹלִיד בְּכֹה מִשְׁפּוֹחוֹת קִדְּם לְכֹן,
שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּקְטֹן יֶלֶד וְגו'", וְאַחֵר כִּי "וַיְהִי כָל הָאָרֶץ וְגו'". וְאִם
תֵּאֲמַר בְּאֻמָּצֵעַ יָמָיו, לֹא בָּא הַכְּתוּב לְסַתֵּם אֶלָּא לְפָרֵשׁ, הָא לְמַדְתָּ,
שֶׁבְּשֵׁנִית מוֹת פֶּלֶג נִתְּפַלְּגָה. יֶקֶטָן • שֶׁהָיָה עֶנּוּ וּמִקְטִין עֲצֻמוֹ, לְכָר
זָכָה לְהַעֲמִיד כָּל הַמִּשְׁפּוֹחוֹת הַלְלוֹ.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֵשׁ ~ (לְקוּטִי שִׁיחוֹת כֹּה עֲמ' 64)

שֶׁהָיָה עֶבֶר נְבִיא, שֶׁקָּרָא שֵׁם בְּנוֹ עַל שֵׁם הָעֵתִיד (י. כה)
בְּדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט אֵין הִכְרַח שֶׁשֵּׁם מְבַטֵּא אֶת עֲנִינוֹ שֶׁל בַּעַל הַשֵּׁם
(רַק אִם הַפֶּסוּק עֲצֻמוֹ מְדַגֵּשׁ זֹאת, כְּמוֹ אֶבְרָהָם – אַב הַמּוֹן
גוֹיִם), אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ הִכְרַח בְּדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט שֶׁשֵּׁם זֶה שֶׁיֵּד לְבַעַל
הַשֵּׁם, שֶׁלֹּכֵן מְצִינוּ בְּכֹה מִקּוֹמוֹת בְּרִשׁ"י הַעֲנִין דְּמַדְרֵשׁ שְׁמוֹת.
וְיֵאָדָּה פְּרוּשׁ הַמִּיָּחֵס לְרִשׁ"י דֶּה"א א, כג: נְבִיא גְדוֹל הָיָה עֶבֶר,
אֲבָל שְׁמוֹת אַחֵרִים לֹא נִתְּנוּ לְדִרְשׁ.

(כו) וַיִּקְטֹן יֶלֶד אֶת־אֱלֹמוֹדָד
וְאֶת־שִׁלָּה וְאֶת־חֲצֵרְמוֹת
וְאֶת־יִרְחָ:
כו וַיִּקְטֹן אֱלִיד
אֱלֹמוֹדָד וְיֵת שִׁלָּה וְיֵת
חֲצֵרְמוֹת וְיֵת יִרְחָ:

כ"י • חֲצֵרְמוֹת • עַל שֵׁם מְקוֹמוֹ, דְּבָרִי אֲגִידָה (בְּרַאשִׁית רַבָּה).

(כו) וְאֶת־הַדּוֹרִם וְאֶת־אוּלָּל
וְאֶת־דִּקְלָה:
כו וְיֵת הַדּוֹרִם וְיֵת
וְיֵת דִּקְלָה:

(כח) וְאֶת־עוֹבָל וְאֶת־אֲבִימָלָא
וְאֶת־שָׂבָא:
כח וְיֵת עוֹבָל וְיֵת
אֲבִימָלָא וְיֵת שָׂבָא:

(כט) וְאֶת־אוּפָר וְאֶת־חוּלָה
וְאֶת־יוֹכָב בְּלִי־אֵלָה בְּנֵי יֶקֶטָן:
כט וְיֵת אוּפָר וְיֵת
חוּלָה וְיֵת יוֹכָב בְּלִי
אֵלָה בְּנֵי יֶקֶטָן:

(ל) וַיְהִי מוֹשֶׁבֶם מִמֶּשָׂא בִּאֲכָה
סִפְרָה הָרַק הַקָּדָם:
ל וַיְהִי מוֹשֶׁבֶם מִמֶּשָׂא
בִּאֲכָה סִפְרָה הָרַק
הַקָּדָם:

(לא) אֵלָה בְּנֵי־שֵׁם לְמִשְׁפּוֹחוֹתָם
לְלִשְׁנָתָם בְּאֶרֶצָתָם לְגוֹיָהֶם:
לא אֵלָין בְּנֵי שֵׁם
לְלִשְׁנָתָהוֹן לְגוֹיָהֶוֹן
לְאֶרֶץ־הֶהוֹן:

(לב) אֵלָה מִשְׁפּוֹחוֹת בְּנֵי־נֹחַ
לְתוֹלְדוֹתָם בְּגוֹיָהֶם וּמִאֲלָה
נִפְרְדּוּ הַגּוֹיִם בְּאָרֶץ אַחֵר
הַמְּבּוּל:
לב אֵלָין מִשְׁפּוֹחוֹת
בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדוֹתָהוֹן
בְּעַמֻּמֵּיהוֹן וּמִאֲלָין
אֶתִּפְרְשׁוּ עַמֻּמֵּי
בְּאֶרֶץ בְּתֵר טוֹפְנָא:

(מז) וְאֶת־יְבוּסַי וְאֶת־הָאֲמֹרִי
וְאֶת־הַגִּרְגָּשִׁי:
מז וְיֵת יְבוּסַי וְיֵת
אֲמֹרִי וְיֵת גִּרְגָּשִׁי:

(יז) וְאֶת־הַחִוִּי וְאֶת־הָעֶרְקִי
וְאֶת־הַפִּינִי:
יז וְיֵת חִוִּי וְיֵת
עֶרְקִי וְיֵת אֲנִתוֹסַי:

(יח) וְאֶת־הָאֲרֹדִי וְאֶת־הַצִּמְרִי
וְאֶת־הַחֲמָתִי וְאַחֵר נִפְצּוּ
מִשְׁפּוֹחוֹת הַכְּנַעֲנִי:
יח וְיֵת אֲרֹדִי וְיֵת
צִמְרִי וְיֵת חֲמָתִי וְיֵת
אֶתִּבְדְּרוֹ וְיֵת כְּנַעֲנָי:

כ"י • וְאַחֵר נִפְצּוּ • מֵאֲלָה נִפְצּוּ מִשְׁפּוֹחוֹת הַרְבֵּה.

(יט) וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידֹן
בְּאֲכָה גִּרְרָה עַד־עֵזָה בְּאֲכָה
סְדֻמָּה וְעַמֻּמָּה וְאֶדְמָה וְצִבּוֹיִם
עַד־לָשַׁע:
יט וַיְהִי תְּחוּם כְּנַעֲנָי
מִצִּידוֹן מִטִּי לְגִרָּה עַד
עֵזָה מִטִּי לְסְדוּם וְעַמֻּמָּה
וְאֶדְמָה וְצִבּוֹיִם עַד לָשַׁע:

כ"י • גְבוּל • סוּף אֶרֶץ, כָּל גְּבוּל לְשׁוֹן סוּף וְקֶצֶה. בְּאֲכָה • שֵׁם
דְּבָר. וְלִי נִרְאָה כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: גְּבוּל זֶה מְגִיעַ עַד אֲשֶׁר תִּבְא
לְמִקּוֹם פְּלוֹנִי.

(כ) אֵלָה בְּנֵי־הֵם לְמִשְׁפּוֹחוֹתָם
לְלִשְׁנָתָם בְּאֶרֶצָתָם בְּגוֹיָהֶם:
כ אֵלִין בְּנֵי חֵם לְנִרְצִי־הֶהוֹן
לְלִשְׁנָתָהוֹן בְּאֶרֶץ־הֶהוֹן
בְּעַמֻּמֵּיהוֹן:

כ"י • לְלִשְׁנָתָם בְּאֶרֶצָתָם • אֵף עַל פִּי שֶׁנִּחְלְקוּ לְלִשְׁוֹנוֹת וְאֶרְצוֹת,
כֵּלָם בְּנֵי חֵם הֵם.

(כא) וְלִשְׁם יֶלֶד גַּם־הוּא אָבִי
כָּל־בְּנֵי־עֶבֶר אֲחִי יֶפֶת הַגְּדוֹל:
כא וְלִשְׁם אֶתִּילִיד אֵף הוּא
אֲבוֹהוֹן דְּכָל בְּנֵי עֶבֶר
אֶחָיו דִּי־יֶפֶת רַבָּא:

כ"י • אָבִי כָּל־בְּנֵי־עֶבֶר • הִנֵּהר – הָיָה שֵׁם. אֲחִי יֶפֶת הַגְּדוֹל •
אֵינִי יוֹדֵעַ אִם יֶפֶת הַגְּדוֹל, אִם שֵׁם? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "שֵׁם בֶּן־מֵאֵת
שָׁנָה וְגו'" שְׁנֵתִים אַחֵר הַמְּבּוּל, הָיָה אוֹמֵר יֶפֶת הַגְּדוֹל, שֶׁהָיָה בֶּן
ת"ק שָׁנָה הָיָה נֹחַ כִּשְׁהִתְחִיל לְהוֹלִיד, וְהַמְּבּוּל הָיָה בְּשֵׁנִית שֵׁשׁ
מֵאוֹת שָׁנָה [לְנַח]. נִמְצָא, שֶׁהַגְּדוֹל בְּבָנָיו הָיָה בֶּן מֵאָה שָׁנָה, וְשֵׁם
לֹא הִגִּיעַ לְמֵאָה עַד שְׁנֵתִים אַחֵר הַמְּבּוּל. אֲחִי יֶפֶת • וְלֹא אֲחִי
חֵם, שֶׁאֵלּוּ שְׁנֵתִים כְּבָדוֹ אֶת אֲבִיהֶם, וְזֶה בְּזָהוּ.

(כב) בְּנֵי שֵׁם עֵילָם וְאַשּׁוּר
וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרְם:
כב בְּנֵי שֵׁם עֵילָם וְאַשּׁוּר
וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרְם:

(כג) וּבְנֵי אָרַם עוֹץ וְחוּל וְגִתֵּר
וּמִשֵּׁ:
כג וּבְנֵי אָרַם עוֹץ וְחוּל
וְגִתֵּר וּמִשֵּׁ:

(כד) וְאַרְפַּכְשָׁד יֶלֶד אֶת־שִׁלָּח
וְשִׁלָּח יֶלֶד אֶת־עֶבֶר:
כד וְאַרְפַּכְשָׁד אֱלִיד
שִׁלָּח וְשִׁלָּח אֱלִיד
עֶבֶר:

♦ שבת קודש א' מרחשון ♦

(ד) וַיֹּאמְרוּ הִבָּהּ נִבְנֶה-לָּנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה-לָּנוּ שֵׁם פֶּן-נָפוּץ עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ:

וַיֹּאמְרוּ הִבָּהּ נִבְנֶה-לָּנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה-לָּנוּ שֵׁם פֶּן-נָפוּץ עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ:

וַיֹּאמְרוּ הִבָּהּ נִבְנֶה-לָּנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה-לָּנוּ שֵׁם פֶּן-נָפוּץ עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ:

(ה) וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאֹת אֶת-הָעִיר וְאֶת-הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם:

וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאֹת אֶת-הָעִיר וְאֶת-הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם:

וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאֹת אֶת-הָעִיר וְאֶת-הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם:

כִּי יֵרֶד ה' לִרְאֹת • לא הֵצִיף לָקֶה, אֶלָּא בָּא לְלַמֵּד לְדִינִים שֶׁלֹּא יִרְשִׁיעוּ הַנָּדוֹן עַד שֶׁיֵּרָאוּ וְיִבְיִנוּ. בְּמִדַּרְשׁ רַבִּי תַנְחוּמֵא • בְּנֵי הָאָדָם • אֶלָּא בְּנֵי מִי, שָׁמָּה בְּנֵי חַמּוּרִים וְגַמְלִים? אֶלָּא בְּנֵי אָדָם הָרָאוּשׁוֹן שֶׁכִּפָּה אֶת הַטּוֹבָה וְאָמַר: "הָאֵשָׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי". אִף אֵלֹהִים כִּפּוּ בַטּוֹבָה לְמִדַּת בְּמִי שֶׁהִשְׁפִּיעַ טוֹבָה וּמִלֻּטְס מִן הַמַּבּוּל.

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אֶחָד וּשְׁפָה אֶחָת לְכָלֶם וְזֶה הַחֶלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא-יִבְצֵר מֵהֶם כָּל אִשָּׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:

וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אֶחָד וּשְׁפָה אֶחָת לְכָלֶם וְזֶה הַחֶלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא-יִבְצֵר מֵהֶם כָּל אִשָּׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:

וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אֶחָד וּשְׁפָה אֶחָת לְכָלֶם וְזֶה הַחֶלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא-יִבְצֵר מֵהֶם כָּל אִשָּׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:

כִּי הֵן עִם אֶחָד • כָּל טוֹבָה זוֹ יֵשׁ עִמָּהּ, שֶׁעַם אֶחָד הֵם וּשְׁפָה אֶחָת לְכָלֶם, וְדָבָר זֶה הַחֶלֶם לַעֲשׂוֹת. הַחֶלֶם • כְּמוֹ: אֲמַרְם, עֲשׂוּתֶם, לְהַתְחִיל הֵם לַעֲשׂוֹת. לֹא-יִבְצֵר מֵהֶם וְגו' לַעֲשׂוֹת • בְּתַמְחִיָּה, יִבְצֵר לִשׁוֹן מְנִיעָה, כְּתַרְגוּמוֹ. וְדוּמָה לוֹ: "יִבְצֵר רוּחַ נְגִידִים" (תהלים עו).

(ז) הִבָּה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שֶׁפֶת רֵעֵהוּ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אֶחָד וּשְׁפָה אֶחָת לְכָלֶם וְזֶה הַחֶלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא-יִבְצֵר מֵהֶם כָּל אִשָּׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:

וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אֶחָד וּשְׁפָה אֶחָת לְכָלֶם וְזֶה הַחֶלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא-יִבְצֵר מֵהֶם כָּל אִשָּׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:

נִפְרָדִים וְכָלִים וְעִיר שֵׁם וְעִיר שֵׁם וְלִזְוָה אֲמַר ה' כִּי הַדָּבָר הַזֶּה אֵינֶנּוּ נִכּוֹן בְּעֵינָיו וְהוּא דָּבָר שֶׁיִּכְוָלִים לְהַשְׁגִּיחַ לְהִיטֵב בְּעֵלֵי הַבְּחִירָה וְרָצוֹן בְּמַעֲשֵׂה הַגִּשְׁמִי, וְלִזְוָה גִּזְרֵי אֲמַר לְהַפִּיר עֲצָתָם וּלְכַלֵּל שְׁפָתָם שֶׁאֵין בְּהִבְחָרָתָם יֵהִי נִפְרָדִים וְכָל אֶחָד בִּקְשָׁה לוֹ מְקוֹם, וְזֶה שֶׁאֲמַר הַכְּתוּב וּמִשָּׁם הִפְצִיעָם ה' עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וְזֶה הוּא עַד הַיּוֹם לְפָרֹשְׁנוֹ שֶׁכָּתוּב ה' שִׁיחֵי מַמְלָאִים כָּל הָעוֹלָם וּבָזֶה נַעֲשֶׂה שְׁלִישׁ הָעוֹלָם: שׁוֹב לְסִפָּה נִדְעָה לוֹ: תִּכְרֹךְ שְׁמוֹ וְיֵשׁ בָּזֶה סוּד כִּידְעָה לִידְעָה הֵן וְכִמְעַט יִהְיֶה דוּמָה לְמַקְצֵץ בְּנִסְיָנוֹת וּמִפְּנֵים הַשְׁפָּעָה מִמְּקוֹם לְמִקְוֶה וְרַבּוֹתָנוֹ וְזָכוֹנוֹם לְכַרְכָּה דְּרָשׁוֹ דְּרָשׁוֹת הַרְבֵּה וְאִין הַמִּקְרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ:

יֹא וְהִי כָל-הָאָרֶץ שְׁפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֲחֵדִים: כִּי שְׁפָה אֶחָת • לִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ • וְדְבָרִים אֲחֵדִים • בָּאוּ בַעֲצָה אֶחָת וְאָמְרוּ: לֹא כָל הַיָּמִינוּ שִׁיבֵר לוֹ אֶת הָעֲלִיּוֹנִים. נַעֲלָה לְרַקִּיעַ וְנַעֲשֶׂה עִמּוֹ מִלְחָמָה. דָּבָר אֲחֵר: עַל יִחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם. דָּבָר אֲחֵר: "וְדְבָרִים אֲחֵדִים", (סְפָרִים אֲחֵרִים: דְּבָרִים חֲדִים). אֲמַרְו: אֶחָת לְאֶלֶף וְתַרְנִ"ו שָׁנִים הָרַקִּיעַ מִתְמוּטָט, כְּשֶׁם שֶׁעָשָׂה בִּימֵי הַמַּבּוּל. בָּאוּ וְנַעֲשֶׂה לוֹ סְמוּכוֹת (בְּרֵאשִׁית רַבָּה) • אִרְו הַחַיִּים

(ב) וְהִי בְּנִסְעָם מִקְדָּם וּמִצָּאוֹ בְּקַעֲהָ בָּאָרֶץ שְׁנַעַר וַיִּשְׁבוּ שֵׁם:

וְהִי בְּנִסְעָם מִקְדָּם • שֶׁהִיוּ יוֹשְׁבִים שָׁם, כְּדִכְתִּיב לְמַעֲלָה: (לַעֲלִי וְהִי מוֹשְׁבָם וְגו') הֵר הַקֹּדֶשׁ" וְנִסְעוּ מִשָּׁם לְתוֹר לְהֶם מְקוֹם לְהַחֲזִיק אֶת כָּלֶם, וְלֹא מִצָּאוֹ אֶלָּא שְׁנַעַר.

כִּי בְּנִסְעָם מִקְדָּם • שֶׁהִיוּ יוֹשְׁבִים שָׁם, כְּדִכְתִּיב לְמַעֲלָה: (לַעֲלִי וְהִי מוֹשְׁבָם וְגו') הֵר הַקֹּדֶשׁ" וְנִסְעוּ מִשָּׁם לְתוֹר לְהֶם מְקוֹם לְהַחֲזִיק אֶת כָּלֶם, וְלֹא מִצָּאוֹ אֶלָּא שְׁנַעַר.

(ג) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ הִבָּה נִלְבְּנָה לְבָנוִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרָפָה וְתִהְיֶה לָהֶם הַלְבָּנָה לְאָבִן וְהַחֲמֹר תִּהְיֶה לָהֶם לְחֵמֶר:

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ הִבָּה נִלְבְּנָה לְבָנוִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרָפָה וְתִהְיֶה לָהֶם הַלְבָּנָה לְאָבִן וְהַחֲמֹר תִּהְיֶה לָהֶם לְחֵמֶר:

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ הִבָּה נִלְבְּנָה לְבָנוִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרָפָה וְתִהְיֶה לָהֶם הַלְבָּנָה לְאָבִן וְהַחֲמֹר תִּהְיֶה לָהֶם לְחֵמֶר:

כִּי אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ • אֲמָה לְאֲמָה: מִצְרִים לְכוֹשׁ וְכוֹשׁ לְכוֹשׁ וּפּוֹט לְכַנְעֵן. הִבָּה • הַזְמִינוּ עֲצָמָם. כָּל 'הִבָּה', לִשׁוֹן הַזְמִנָּה הוּא, שֶׁמִּכְיָנִים עֲצָמוֹ וּמִתְחַבְּרִים לְמַלְאָכָה, אוֹ לַעֲצָה, אוֹ לְמִשָּׁא. הִבָּה • הַזְמִינוּ, אֶפְרַחֲלִי"ר בְּלַע"ז. לְבָנִים • שְׁאִין אֲבָנִים בְּבָבֶל, שֶׁהִיא בְּקַעֲהָ וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרָפָה • כִּף עוֹשִׂין הַלְבָּנִים, שְׁקוֹרִים טוֹוֹל"ש בְּלַע"ז (צִיגֵעַל דֹּאכְשִׁיטִינֵעַ), שׁוֹרְפִים אוֹתָן בְּכַבְשֹׁן. לְחֵמֶר • לְטוֹחַ הַקִּיר.

אִרְו הַחַיִּים עַל הַתּוֹרָה - מִהַדוֹרֵת בְּלוֹם. אֲבִרְמוּבִיץ

שׁוֹב הַנִּזְכָּר וְיִהְיֶה הַכָּל מִדְּבָר אֶלָּא לְהִיּוֹת שֶׁהַעֲזִירוֹת וְהַכְּפָרִים בֵּין עִיר לְעִיר חֶלֶק קָרוֹב וּבְנֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִים וְשׁוֹבִים מִזֶּה לְזֶה בִּזְוָה יִחְשַׁב הַכָּל בֵּין הַעֲזִירוֹת בֵּין מִה שֶׁבִּינֵיהֶם יִשׁוּב וּבְצִירוֹת הַכָּל תִּמְצָא שְׁלִישׁ יִשׁוּב וְלִזְוָה נֶאֱמַר הִיּוֹתָ כָּל הָאָרֶץ שְׁפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֲחֵדִים רָצוּ שִׁיחֵי כָלֶם מִקְדָּמִים בְּמִקְוֶה אֶחָד וְלֹא יִתְפָּרוּ אֲנָה וְאֲנָה וְשִׁיחֵי מְקוֹם אֶחָד יִשׁוּב וְדוּקָא וְלִזְוָה בְּנֵי הָעִיר לְהֶם פְּרוּשׁ עִיר אֶחָת לְכָלֶם וְלִחְשֵׁשׁת שְׁמָא יִתְפָּרוּ בְּאֶרֶץ הָעוֹלָם וְיִלְךְ אֶחָד מֵהֶם אֲנָה וְאֲנָה עָשׂוּ הַמִּגְדָּל לְהִיּוֹת לְהֶם לְסִימָן שֶׁזָּהוּ מְקוֹמָם אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמָם עָלֵיו וְגַם לְהַפִּיר הַמְּקוֹם מִרְחוֹק אֲשֶׁר יִהְיֶה שֵׁם וּבֹא יִבֹּא לְאוֹת הַמִּגְדָּל, וְזֶה אוֹמְרוֹ פֶּן נָפוּץ עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ שֶׁלֹּא רָצוּ לְהִיּוֹת

אִי וְהִי כָל הָאָרֶץ שְׁפָה אֶחָת וְגו'. יֵשׁ לְתַת לֵב לְתוֹר בְּעֵינָיו דוֹר הַפְּלִגָּה מִה הִיא דַּעֲתָם בְּבִנּוֹת הָעִיר וְהַמִּגְדָּל שֶׁאֵם טַעֲמָם הוּא בְּפִרְט מִפְּרִיט הַכְּפִירָה לֹא נִדְעָה אֶפֶן הַכְּפִירָה גַּם לֹא הִי מִסְפִּיק לְהַעֲנִישָׁם בְּהַפִּיץ אוֹתָם לְבַד, וְעוֹד צְרִיף לְדַעַת אוֹמְרָם לֹא יִבְצֵר מֵהֶם כִּי חֵס וְשָׁלוֹם כְּמַעַט יִבֹּא הַטּוֹעָה לְטַעוֹת בֵּה, וְעוֹד מִה הוּא כְּנֻתָה הַכְּתוּב שֶׁכָּתַב לָנוּ עֲנִין בְּנֵי הָעִיר בְּפִרְטִים הַמְּגָנִים וְהִלָּא אֲמַרְו רַבּוֹתֵינוּ ז"ל כִּי מִרְצוֹן ה' הִי שִׁיתְעַסְקוּ בְּבִנְיָן הָעוֹלָם, וְאֶפְשָׁר כִּי לְהִיּוֹת שֶׁאֲשָׁר בְּרָא הַקֹּדֶשׁ בְּרָחוּק הוּא עוֹלָמוֹ בְּרָאוּ שִׁיחֵי שְׁלִישׁ יִשׁוּב וְשְׁלִישׁ מִדְּבָר וְתִמְצָא הֵן הַיּוֹם כְּמָה מְקוֹמוֹת שֶׁל יִשׁוּב שֶׁאֵם תִּסְמָךְ אוֹתָם אֶחָת אֶל אֶחָת לֹא יִהְיֶה אֶפְלוֹ חֶלֶק מִמָּהָ בְּשִׁלִּישׁ

כ"י"א הָבָה נִרְדָּה • בבית דִּינוֹ נִמְלֵךְ מִעֲנוּתָנוּ יִתְרָה • הָבָה • מִדָּה כִּנְגֵד מִדָּה, הֵם אָמְרוּ: "הָבָה נִבְנֶה", וְהוּא כִּנְגֵדָם מִדָּד וְאָמַר: "הָבָה נִרְדָּה" • וְנִבְלָה • וְנִבְלָל, נו"ן מִשְׁמֹשׁ בְּלִשׁוֹן רַבִּים, וְה"א אֶחָרֹנָה יִתְרָה כֹּה"א שֶׁל נִרְדָּה • לֹא יִשְׁמְעוּ • זֶה שׁוֹאֵל לִבְנֵה וְזֶה מֵבִיא טִיט, וְזֶה עוֹמֵד עָלָיו וּפּוֹצֵעַ אֶת מַחוֹ •

(יב) וְאַרְפַּכְשָׁד חִי חֲמִשָּׁה וְשָׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־ שָׁלַח:

(יג) וַיְחִי אַרְפַּכְשָׁד אַחֲרָיו הוֹלִידוֹ אֶת־שָׁלַח שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

(יד) וְשָׁלַח חִי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־עֶבֶר:

(טו) וַיְחִי־שָׁלַח אַחֲרָיו הוֹלִידוֹ אֶת־עֶבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

(טז) וַיְחִי־עֶבֶר אַרְבַּע וְשָׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־פֶּלֶג:

(יז) וַיְחִי־עֶבֶר אַחֲרָיו הוֹלִידוֹ אֶת־פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

(יח) וַיְחִי־פֶלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־רָעוּ:

(יט) וַיְחִי־פֶלֶג אַחֲרָיו הוֹלִידוֹ אֶת־רָעוּ תֵשַׁע שָׁנִים וּמֵאוֹתִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

(כ) וַיְחִי רָעוּ שְׁתֵּים וְשָׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־שְׂרוּג:

(כא) וַיְחִי רָעוּ אַחֲרָיו הוֹלִידוֹ אֶת־שְׂרוּג שֶׁבַע שָׁנִים וּמֵאוֹתִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

(כב) וַיְחִי שְׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־נָחוֹר:

(כג) וַיְחִי שְׂרוּג אַחֲרָיו הוֹלִידוֹ אֶת־נָחוֹר מֵאוֹתִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

(ח) וַיִּפֶּן יְהוָה אֶתֶּם מִשֵּׁם עַל־פְּנֵי כָּל־הָאָרֶץ וַיַּחֲדֵלוּ לִמְבַנֵּי (ג') וְאֶתִּמְנְעוּ לִבְנֵת הָעִיר:

כ"י"א וַיִּפֶּן ה' אוֹתָם מִשֵּׁם • בְּעוֹלָם הַזֶּה, מִה שֶׁאָמְרוּ: "פֶּן נִפְוִי" נִתְקַנִּים עָלֵיהֶם. הוּא שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה (מְשִׁלִּי י'): "מְגוֹרֶת רָשָׁע הִיא תִּבּוֹאֶנּוּ" •

(ט) עַל־פֶּן קָרָא שְׁמָהּ בְּכָל בֵּי־שָׁם בְּלָל יְהוָה שִׁפְתַּי כָּל־ הָאָרֶץ וּמִשֵּׁם הַפִּי־צֶם יְהוָה עַל־פְּנֵי כָּל־הָאָרֶץ:

כ"י"א וּמִשֵּׁם הַפִּי־צֶם • לְמַד שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. וְכִי אִי זֶה קִשְׁיָה: שֶׁל דוֹר הַמִּבּוֹל, אוֹ שֶׁל דוֹר הַפְּלָגָה, אֵלּוּ לֹא פִּשְׁטוּ יָד בַּעֲקָר, וְאֵלּוּ פִּשְׁטוּ יָד בַּעֲקָר לְהִלָּחֵם בּוֹ, וְאֵלּוּ נִשְׁטְפוּ וְאֵלּוּ לֹא נִאֲבְדוּ מִן הָעוֹלָם? אֵלֶּא שְׁדוֹר הַמִּבּוֹל הָיוּ גְּזֻלִּים וְהִיתָה מוֹרִיבָה בִּינֵיהֶם, לִכְךָ נִאֲבְדוּ, וְאֵלּוּ הָיוּ נוֹהֲגִים אַהֲבָה וְרַעוּת בֵּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁפְהָ אֶחָת וּדְבָרִים אַחֲדִים", לְמַדָּת שֶׁשְׁנֹאוֹי הַמַּחֲלָקִת וְגָדוֹל הַשְׁלוֹם •

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (נְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּה עַמ' 100)

לְמַד שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא (רש"י יא, ט) מִשְׁמַע, שֶׁחֲסִידֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, וְכַפִּי שֶׁכָּתַב הַרְמְבָּם (הַלְכוֹת מַלְכִּים ס"ח). וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לִדְבָר בֶּן מֵהַמִּשְׁנָה (סְנַהֲדִין ר"פ חֶלֶק. וְיֵאָה פֶּרוּשׁ הַמִּשְׁנָה לְהַרְמְבָּם שֵׁם): אַרְבָּעָה הִדְיוּטוֹת, בְּלָעָם כּו'. וְשֵׁם (קו, ס"ב): דוֹר הַמִּבּוֹל . . דוֹר הַפְּלָגָה . . אֲנָשִׁי סְדוֹם כּו'.

(י) אֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִשָּׁם שֵׁם בֶּן־ מֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־ אַרְפַּכְשָׁד שְׁנָתִים אַחֲרֵי הַמִּבּוֹל:

כ"י"א שֵׁם בֶּן מֵאוֹת שָׁנָה • כִּשְׁהוֹלִיד אֶת אַרְפַּכְשָׁד שְׁנָתִים אַחֲרֵי הַמִּבּוֹל •

(יא) וַיְחִי־יִשָּׁם אַחֲרָיו הוֹלִידוֹ אֶת־אַרְפַּכְשָׁד חֲמִשָּׁה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

ומנחם [בן סרוק] פרש אור, בקעה, וכן (ישעיה כד): "בָּאֲרִים כְּבָדוֹ ה'", וכן (שם יא): "מְאוֹרֵת צִפְעוֹנִי". כל חור ובקע עמק קרוי אור.

(כט) וַיִּקַּח אֲבִרָם וְנַחֲרֹן לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אֲבִרָם שְׂרִי וְשֵׁם אִשְׁת־נַחֲרֹן מִלְכָּה בַת הָרֹן אֲבִיהָ דְּמִלְכָּה וְאֲבִיהָ דִּיסְכָּה:

כ"י • יסכה • זו שרה, על שם שסכתה ברוח הקדש, ושהפל סוכין ב'פיה' (ספרים אחרים: כמו שנקמר "ויראו אותה שרי פרעה"). ועוד: יסכה, לשון נסיכות (וכן הוא בסנהדרין ל"ט להדיא), כמו שרה לשון שררה.

(ל) וַתְּהִי שְׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלֶדֶת: אור החיים

(לא) וַיִּקַּח תָּרַח אֶת־אֲבִרָם בִּנּוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־הָרֹן בֶּן־בִּנּוֹ וְאֵת שְׂרִי בַת־לוֹט אִשְׁת־אֲבִרָם בִּנּוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאֹר כַּסְדָּאִי לְמִינֵל לְלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ עַד חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:

כ"י • ויצאו אתם • ויצאו תרח ואברם עם לוט ושרי. אור החיים

(לב) וַיְהִי וַיְמִיתֵהוּ חֲמִשָּׁה שָׁנִים וּמָאתַיִם שָׁנָה וַיָּמָת תָּרַח בְּחָרָן:

וידברי האומר אלונית היתה יתפרש הכתוב על זה הדרך ויהי שרי עקרה פרוש נמצאת שהיא עקרה והכונה היא פרוש שנמצא בה דבר שלא היה נפר בה מקדם. הנהגה לדעת כי מלבד היותה טמטמת ונקרעה הכר בה היותה עקרה שאם על היותה טמטמת לא יצדק לומר ויהי הנהגה חדשה (שהנהגה שנשאה הנהגה ידוע אלא שנבדקה ונמצאת שלא ללדה) ומעשה לה הנהגה לומר אין לה ולד אלא ודאי לומר שהיתה אלונית:

(לא) וימית תרח וגו'. הכונה היא על דרך שאמרו ז"ל (ב"מ עה:) מאן דביש ליה בהאי מתא וכו' כי שנוי מקום גורם, לזה אמר הכתוב כי כאשר נאה תרח שאברם בנו לא נולדו לו בנים עשה שנוי מקום ולקח את אברם ושרי להולידם למקום אחר. והודיענו עוד הכתוב בזה שכל כך היה חשוב אברהם בעיניהם שבבכיליו נסעו כל בית אביו לשנות המקום בבכיליו והוא אומר ויצאו אתם:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

התוספות הוא הדין שגם שרה נקבעת קדם שנשאת. לפי זה יתישב הכתוב על נכון, כי להיות שהיו שניהם טמטומין ונקרעו לדעת רבי יהודה אינם יולדים חש הכתוב שביין השומע כי מה שאמר ויהי שרי עקרה הוא לצד שהיתה טמטומית אומר כן והכונה היא שפיון שהיתה טמטומית מצד זה היא שמחזקת בעקריות, אשר על כן גלה ואמר אין לה ולד פרוש שנבדקה על ידי זיקה אחר שנקרעה ולא ללדה לאברהם זה הוא אומר אין לה ולד ודוק:

עוד נראה כי לא אמר רבי יהודה טמטום שנקרע אינו מוליד אלא הנזכר אבל הנקבה לא, ושכית היא שחלד, ולפי זה שעור הכתוב כך הוא ויהי שרי עקרה ולא תאמר שהעקריות שאומר הכתוב הוא לצד שהיתה טמטמת כאברהם לא כן הוא כי הטמטום אינו סבה מניעת הלדה אלא באיש ולא באשה וכאן העקריות הוא שלא ללדה והוא אומר אין לה ולד:

(כד) וַיְהִי נַחֲרֹן תִּשְׁעֵי וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־תָּרַח:

(כה) וַיְהִי נַחֲרֹן אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־תָּרַח תִּשְׁעֵי עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמָאתַיִם שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס

(כו) וַיְחִי־תָרַח שְׁבַעִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־אֲבִרָם אֶת־נַחֲרֹן וְאֶת־הָרֹן:

(כז) וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת תָּרַח תָּרַח הוֹלִיד אֶת־אֲבִרָם אֶת־נַחֲרֹן וְאֶת־הָרֹן וְהָרֹן הוֹלִיד אֶת־לוֹט:

(כח) וַיָּמָת הָרֹן עַל־פְּנֵי תָרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ מוֹלְדֹתוֹ בְּאֹר כַּסְדָּאִים:

כ"י • על־פני תרח אביו • בחיי אביו (בראשית רבה). ומדרש אגדה: יש אומרים שעל ידי אביו מת, שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרד על שפתת את צלמיו, והשליכו לכבשן האש, והרן יושב ואומר בלבד: אם אברם נוצח אני משלו, ואם נמרד נוצח אני משלו, וכשנצל אברם, אמרו לו להרן: משל מי אתה? אמר להם הרן: משל אברם אני. השליכוהו לכבשן האש ונשרף, וזהו אור פשדים.

(ל) ויהי שרי עקרה אין לה ולד. צריך לדעת למה הוצרך לומר אין לה ולד. ורבותינו ז"ל אמרו (נבמות סד:) אלונית היתה שנאמר אין לה ולד:

ונראה לפרש על דרך מה שאמרו שם ביבמות דף ס"ד וזה לשונם אמר רבי אמי אברהם ושרה טמטומין היו שנאמר הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור גזרתם ופרש רש"י חצבתם נעשה לו זכרות גזרתם שנעשה לה נקבות וכו' ע"כ. ואמרו עוד שם נשא אדם אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ללדה יוציא ויתן כהנה וכו' וזכר לדבר (לך טז ג) מקץ עשר שנים לשבת אברהם בארץ וגו' ולילך ממצק וגו' יצחק עקר הנה אי הכי אברהם נמי עקר הנה ההוא מבעי ליה וכו' ע"כ, וכתבו התוספות דעקר שערך פאן הוא טמטום שאמר רבי אמי והגם שמן הסתם לא נשא עד שנקרע אלקא דרבי יהודה פריך שאמר טמטום שנקרע אין מוליד ועוד אפילו לרבנן לא שכיח שיליד ע"כ. הנה לדברי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה' עמ' 310)

ויקמת תרח בחרן (יא, לב)

שהניחו זקן והלך לו (רש"י)

איתא בגמרא (קידושין לג, ב) בנז' והוא רבו, מהו לעמד מפני אביו. וכתב הרא"ש: וספיקא דאורייתא הוא, ויעמדו זה מפני זה. אמרו על רבנו מאיר מרוטנבורג, שמים שעלה לגדלה לא הקביל פני אביו ולא רצה שאביו יבא אליו, עכ"ל. והנה, תרח היה תלמידו של אברהם, שהרי אברהם למד אותו להאמין בה', וכפי שכתב רש"י (לך לך טו, טו) שתרח עשה תשובה. ויש לומר שלכן עזב אברהם את אביו, כדי שלא יצטרך לעמד מפניו.

אור החיים חסלת פרשת נח פפפ

רש"י ~ ויקמת תרח בחרן • לאחר שיצא אברהם מחרן ובא לארץ כנען, והיה שם יותר מושבים שנה, שהרי כתיב: (לקמן יב) "ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן", ותרח בן שבעים שנה היה כשנולד אברהם, הרי קמ"ה לתרח כשיצא אברהם מחרן. עדן נשארו משנותיו הרבה, ולמה הקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של אברהם? שלא יתא הדבר מפרסם לכל ויאמרו: לא קים אברהם את כבוד אביו, שהניחו זקן והלך לו. לפיכך, קראו הכתוב מות. (ספרים אחרים: ועוד) שהרשעים אף בחייהם קרויים מתים, והצדיקים אף במיתתם קרויים חיים, שנאמר: "ובניהו בן יהוידע בן איש חי". • בחרן • הנז' הפוכה, לומר לך: עד אברהם חרון אף של מקום:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וידר' ב' הוא אפשר שיותר שנים קצבו לו ממה שחזיה אם היה משלים כונתו ללכת ארצה כנען, וטעם שלא חזיה שניו שלמים לצד שיצא עם אברהם ללכת ארצה כנען ולא השלים נדרו ובא עד חרן וישב שם לזה לא השלים שנותיו. ולזה הודיע הכתוב ענן זה שיצאו ללכת ארצה כנען וכאו עד חרן וישבו שם זו סבה שהיו ימי תרח ה' שנים ומאתים שנה:

וראינו לפקח עין בפטר אחד באברהם אף עזב את אביו אשר יצא עמו בשבילו והלך לו, כי הלא תמצא כי תרח היה בן קמ"ג שנה בהפרד אברהם אבינו ממנו כי בן ס"ח שנה היה כשנולד אברהם וכלכת אברהם ארצה כנען היה אברהם בן ע"ה שנה שאז עולים שני תרח קמ"ג והוא מת בן ר"ה שנה ואין ראוי לאברהם להניח תרח אביו

(לב) ויהיו ימי תרח וגו'. טעם שלא אמר בפסוק האמור בכל הדורות ויהיו כל ימי. יש בזה ב' משמעות או לומר שחזיה יותר ממנו החרוצים לו, או שלא השלים שנותיו. וכאן יסבל ב' הדרכים, שחזיה יותר משנים הקצובים לו בשכר מה שעשה וטרח בשביל אברהם כאמור בסמוך חזיה יותר, והראיה כי תמצא שנחור אבי תרח היה שנותיו קמ"ח ונתר עליו תרח ז"ן שנה, והנה אמרו רבותינו ז"ל (ב"ר סה) כשיגיע אדם לשני אבותיו ידאג ה' שנים קדם או חמש אחרי בן ותרח חזיה שנים ארבים יותר מאביו, לזה הסמיך חיות תרח ליציאתו עם אברהם להודיע מי גרם לו אריכות ימים הללו הוא מצד ויצאו אתם וגו', ולפי זה אם היה אומר כל ימי תרח היה נשמע כי הם חזיו הקצובים לו מעולם העליון ואינו כן אלא זכה והוסיפו לו:

שיצא בשבילו וילך לו והגם כי ה' אמר אליו לך לך, בכר אמרו שה' אמר אליו לך לך כדעתך ללכת שהספים על ידו הראת כי אברהם מעצמו רצה ללכת:

ונראה כי טעם אברהם הוא שחשב בדעתו ששלמו ימי אביו כשהגיע לשנת קמ"ג הוסיף עליהן ה' שנים כאומרים ז"ל שידאג ה' שנים קדם זמן מני אביו הרי קמ"ח שהם חזיו נחור ובזמן זה הניחו והלך לו. והספים ה' על ידו ואמר לו לך לך. והגם שחזיה יותר אף על פי כן כיון שלא זכה לשנים הנותרים אלא בזכות אברהם לא יתחבב אברהם להתעכב בשבילם. ואולי שנה רמז ה' באומרו לך לך פרוש לך ואניך חושש לשנים הנותרים כי לך הם פרוש משלך ומדרשים הרבה יש בענין זה והפשט לא רפשיט:

חסלת פרשת נח

הפטרה לפרשת נח לשנים מקרא ואחד תרגום בישיבה פרק נד

אֲרֵנִי עֹקְרָה לֹא יִלְדָּה פֶּצְחִי רָנָה וְצִחְלִי לֹא־חִלָּה פִּירְבִּים בְּנִי־שׁוֹמֵמָה מִבְּנֵי בְּעוּלָה אָמַר יְהוָה:
ב הַרְחִיבִי מְקוֹם אֹהֶלְךָ וִירֵעוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ וַיֵּטוּ אֶל־תַּחֲשֻׁכִּי הָאֲרִיכִי מִיִּתְרוֹךְ וִיתְדוֹתֶיךָ חֻזְקִי: ג בִּי־יָמִין וּשְׂמֹאֹל תִּפְרָצִי וְזֶרַעַךָ גוֹיִם יִירָשׁ וְעָרִים נִשְׁמֹות יוֹשִׁיבוּ: ד אֶל־תִּירָאִי בִּי־לֹא תִבְוָשִׁי וְאֶל־תִּפְלָמִי כִּי לֹא תַחֲפִירִי כִּי בִשֵׁת עֲלוֹמִיךָ תִּשְׁפָּחִי וְחִרְפַּת אֲלֻמְנוֹתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד: ה כִּי בְּעִלְיֶךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צָבָאוֹת שְׁמוֹ וְגִאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקְרָא: ו בִּי־כֹאשָׁה עֲזוּבָה וְעַצוּבַת רוּחַ קְרָאךָ יְהוָה וְאַשְׁתִּי נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵם אָמַר אֱלֹהֶיךָ: ז בְּרַגַע קָטַן עֲזוּבָתֶיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבָּצֶךָ: ח בְּשִׁעָרְךָ קֶצֶף הַסִּתְרָתִי פָנִי רַגַע מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גִּאֲלֶךָ יְהוָה: ט בִּי־מִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי־נָח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כִּי נִשְׁפַּעְתִּי מִקֶּצֶף עֲלֶיךָ וּמִגֶּעֶר־בְּךָ: י כִּי הָהָרִים יִמוּשׁוּ וְהַגְּבְעוֹת תִּמְוִטֶינָה וְחִסְדִּי מֵאֲתָךָ לֹא־יִמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אָמַר מְרַחֲמֶךָ יְהוָה:

הפטרה פרשת נח לקריאה בציבור נדפסה בעמ' קעב

שיעורי תהלים לשבוע פרשת נח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מניין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו עניין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ה תשרי פרק קיט מפסוק א עד סוף פסוק צו	יום רביעי - כ"ח תשרי מפרק קלה עד סוף פרק קלט
יום שני - כ"ו תשרי פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	יום חמישי - כ"ט תשרי מפרק קמ עד סוף פרק קמד
יום שלישי - כ"ז תשרי מפרק קכ עד סוף פרק קלד	יום שישי - ל' תשרי מפרק קמה עד סוף פרק קנ
שבת קודש - א' מרחשון מפרק א עד סוף פרק ט	

יום ראשון כ"ה תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלח, כה להבין אמרי... עד עמ' 276, לו וגו'.

ועל דרך מאמר הגמרא³: "אל"ף-ב"ת - אלף בינה", מפרש רש"י:
למוד תורה, מה שכתוב בספר הנקרא "צוואת ריב"ש", -
צוואתו של רבי ישראל בעל שם טוב - כך נקרא הספר, הנם
שפאמא אינה צוואתו כלל⁴, ו - הבעל שם טוב, לא צוה כלל
לפני פטירתו, רק -

הענינים שבספר, הם לקוטי
אמרותיו המהורות - על
דרך "טהורה היא" הנאמר
לגבי הנשמה, המציין
מדיגת הנשמה
שב"אצילות"; "טהורה"
מלשון "כעצם השמים
לטוהר"⁵, שלקטו לקוטי
פתי לקוטי, - כלומר,
שלא אחד ליקט את
הדברים, אלא היו כמה
וכמה שליטו אימרות
מתורת הבעל שם טוב.
"לקוטי בתר לקוטי" הוא
לשון במסכת תענית⁶, ולא

ידעו לבון הלשון על מתכנתו, - שבתבטא במדויק תוכן הענין,
כפי שיסביר להלן, שהבעל שם טוב היה אומר תורתו בשפת אידיש,
ואילו התורות שבספר "צוואת הריב"ש" לשון הקודש, אך
המכין הוא אמת לאמתו. - וזאת מתחיל רבנו הזקן להסביר
המאמר המובא ב"צוואת הריב"ש" סימן ק"כ: והוא, - המאמר
יוסבר, בהקדים מאמר דו"ל: "כל הכועס כאלו עובד עבדו"
וכו', והמעט - מדוע הכועס הוא כאלו עובד עבודה זרה, מוכן
ליודעי בינה⁸, לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה; -
בהקדוש ברוך הוא והשגחתו, שהיא השגחה פרטית על כל נברא
ונברא, כי אלו היה מאמין שפאת ה' היתה זאת לו - הדיבורים
או המעשים שהביאו אותו לידי כעס - שהם באו מהקדוש ברוך
הוא, לא היה ככעס כלל. - על מי שדיבר אותם דיבורים או עשה
אותם מעשים. ואף שפן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או
מכחו או מזיק ממנו, ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על
רע בחירתו - שבחר לעשות מעשים רעים אלה, לקללו או להכותו
וכו', אי אפשר הרי, לכאורה, לומר שהוא לא אשם, מפני שהוא
שליח בלבד של הקדוש ברוך הוא והשגחתו; וראיה לדבר, שהרי
הוא מחוייב בדיני אדם ובדיני שמים? אף-על-פי-כן, על הנזק ככר
נגזר מן השמים, - שיינוק באותו נזק, ואם אותו אדם לא היה
עושה זאת מפני שלא היה רוצה לבחור בבחירתו להורע להלל, הרי
את הנזק היה הלו מקבל בין כה וכה, שכן: והרבה שלוחים
למקום. - לבצע גזירה שנגזרה. כל הענין המדובר כאן, הוא על

כה. תוכנה של אגרת הקודש, סימן כ"ה, הוא ביאור על תורה של הבעל שם
טוב, שנדפסה בספר "צוואת הריב"ש" (סימן ק"כ בהוצאת קה"ת משנת
תשל"ה), בה מדובר איך כל דבר הוא התפשטות מהקדוש ברוך הוא באמצעות
המדות אהבה ויראה, אלא שיכול להיות שהאהבה או היראה הן בגלות וכו'.
בהמשך כתוב שם, שכך הדבר
גם כשהוא שומע משהו מדבר
בשעה שהוא מתפלל, יחשוב
לעצמו "לשם מה הביא אותי
הקדוש ברוך הוא כאן שהלו
ידבר בשעת תפילתי, הרי זה
הכל בהשגחה פרטית", אלא,
הדיבור הוא השכינה והיא
(השכינה) "שרתה" (כך כתוב
שם הלשון, אך כפי שיסביר רבנו
הזקן (באגרת זו) הלשון
המתאימה היא לא "שרתה" כי
אם "נתלשבה" בפיו של אותו
אדם, כדי שאתחזק בעבודת
התפלה, ובפרט (כתוב שם להלן)
אם המדבר הוא גוי או קטן, הרי

יוצא שהשכינה צמצמה עצמה כדיכול בסוג אדם כזה, צריך הדבר בודאי
להביא אותו לזיזת יתר בעבודתו. כפי הנראה, התנכלו מנגידי תורת החסידות
למאמר זה של הבעל שם טוב האומר שהשכינה שרתה בגוי המדבר בשעה
שיהידי מתפלל - הדבר היה קשה בעיניהם, לומר ענין של השראה (או
אפילו התלכשות) של השכינה בגוי וכו'. ענין זה בא רבנו הזקן להסביר
באגרת זו, בהקדמת ביאור מאמר רבותינו ז"ל "כל הכועס כאלו עובד עבודה
זרה" - שעל יהודי לדעת שכל דבר הוא מהקדוש ברוך הוא, וכשהלו הכה
אותו או דיבר דיבורים העלולים להביאו לידי כעס, התלכשה בזה הארה
מהשכינה המחיה כל נברא כולל גם אותו אדם, בשעת מעשה, כשהכה אותו
או כשדיבר אותם דיבורים.

וכפי שהוא מביא ראיה על כך ממה שאמר דוד המלך כששמע בן גרא קילל
אותו: "ה' אמר לו קלל", שלמרות שאין אנו מוצאים שהקדוש ברוך הוא יאמר
זאת לשמע, אך הרי כיוון שרוח פיו יתברך החיה בשעת מעשה את שמעי
ונתן לו הכוח לדבר אותם דיבורים, הוא קורא לכך "ה' אמר לו קלל", וכפי
שרבנו הזקן מסביר בפרוטרוט ענין התלכשות הארת השכינה גם בקליפות
וכו'. מה שאין רבנו הזקן מביא מאמרו של הבעל שם טוב והקושיא האמורה
שהקשו עליו - אפשר אולי לומר, על דרך מה שאנו מוצאים בסיפורי מאסרו
של רבנו הזקן, שמסר נפשו בפועל ממש שלא להיות נפרד חס ושלום מתנועה
של הבעל שם טוב, אף לא לשעה קלה ואף לא למראית עין¹, כך גם בענינו,
שרבנו הזקן נזהר גם שלא להוכיח ענין של קושיא על תורת הבעל שם טוב,
אלא הוא מסביר את הענין, ובמילא מתורצת הקושיא שהקשו על כך.
להבין אמרי בינה, - בהבנה של תורה, על דרך הלשון במשלי²,

1. "התמים" חוברת ב' ע' נו. 2. א, ב. 3. שבת קד, א. 4. בתניא לפנינו ליתא לתיבת "כלל", וניתוספה ע"פ הגהת כ"ק אדמו"ר הצ"צ, הובאה
ב"לוח התיקון" שבסוף ספר התניא הוצאת קה"ת. 5. משפטים כד, ו. 6. ו, ב. 7. זח"א כז, ב. ח"ג קעט, א. רמב"ם הל' דעות פ"ב הי"ג בשם
חכמים הראשונים. ובכ"מ. 8. ביאור הקשר לתואר "יודעי בינה" דוקא - ראה לקוטי לוי יצחק לתניא כאן.

1 דרך המכילתא (שמביא רש"י) על הפסוק: "והאלקים אנה לידו",
2 שזהו מה שכתוב¹⁰: "מרשעים יצא רשע", שלמרות שנגזר על הניזק
3 לקבל אותו נזק – מסבב הקדוש ברוך הוא שאותו אדם מסויים יהיה
4 המזיק שיוזק לניזק. אך, שם מדובר בשוגג, מה שאין כן כשהדבר

5 הוא במזיד, כשהמזיק עושה

6 זאת בבחירתו, ואם הוא לא

7 היה עושה זאת, הרי (כפי

8 שהגמרא אומרת במסכת

9 תענית¹¹) הרבה שלוחים

10 למקום לבצע על ידם את

11 הגזירה. על כל פנים, מוכח

12 מהאמור, שאין לניזק להיות

13 בכעס על האדם שהזיק לו

14 וכדומה, שכן לא הוא היה

15 הסיבה על מה שאירע לו,

16 הסיבה היא גזר הדין מן השמים, להלן יאמר רבנו הזקן יתירה מזו,

17 שלא זו בלבד כשכבר היה גזר הדין, דבר הנותן את האפשרות

18 הכללית שהלז יוכל להרע לו – אלא אפילו הרעיון להרע לזולת

19 והכוח שיש לו בשעת מעשה לעשות זאת, הרי הכוח לרעיון זה בא

20 מהקדוש ברוך הוא (אלא מובן הדבר שאותו אדם שהוא בעל

21 בחירה, היה יכול לדחות מחשבה זו ולא לעשות אותו מעשה), אך

22 כעסו הוא הרי לא מפני שמרגיז אותו שהלז בחר בבחירתו להרע

23 לו, אלא מרגיז אותו למה הוא הזיק לו, וזאת מפני שחסרה לו

24 האמונה שהסיבה להזיקו היא גזר-דין מן השמים ולא בחירתו

25 הרעה של הלז. ובלשון רבנו הזקן: **וְלֹא עוֹד**, – מה שהגזירה מן

26 השמים נתנה את הרשות והאפשרות הכללית שהוא ייזק, **אֵלָּא**

27 **אֵפְלוּ בְּשַׁעַת זֶה מִמֶּשׁ שְׂמִיכָהוּ אוּ מִקְלָלוֹ** – הרי באותו זמן

28 ממש, **מִתְלַבֵּשׁ בּוֹ** – במזיק, **כִּי ה' וְרוּחַ פִּי יִתְבָּרֵךְ תִּמְחִיחוּ**

29 **וּמִקְנָמוֹ, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב: "כִּי ה' אָמַר לוֹ קָלֵל"**, – דוד אומר

30 זאת, שהקדוש ברוך הוא אמר לשמעני בן גרא לקלל את דוד, **וְהִיכֵן**

31 **אָמַר** – הקדוש ברוך הוא **לְשִׁמְעִי?** – היכן מוצאים אנו שהקדוש

אגרת הקדש

זו ממש שמכחו או מקללו מתלכש בו כח ה' ורוח
פיו ית' המחיה ומקיימו וכמ"ש כי ה' אמר לו קלל
והיכן אמר לשמעני אלא שמחשבה זו שנפלה לשמעני
בלבו ומוחו ירדה מאת ה' ורוח פיו המח' כל צבאם
החיה רוחו של שמעי בשעה שדיבר דברים אלו לדוד
כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד מרוחו של שמעי
לא יכול לדבר מאומה (וזהו כי ה' אמר לו בעת ההיא
ממש קלל את דוד ומי יאמר לו וגו')

ברוך הוא יאמר לשמעני לקלל את דוד? **אֵלָּא שְׂמִיכָהוּ זֶה**
32 **שֶׁנִּפְלָה לְשִׁמְעִי בְּלִבּוֹ וּמִחוֹ** – לקלל את דוד, **יִרְדֵּה מֵאֵת ה'**,
33 – הקדוש ברוך הוא סיבב הסיבות שתעלה בלבו ובמוחו של שמעי
34 מחשבה זו, **וְרוּחַ פִּי יִתְבָּרֵךְ** – של הקדוש ברוך הוא, **תִּמְחִיחוּ בָּל**
35 **צָבָאָם** – כלשון הפסוק¹²:
36 **"וּבְרוּחַ פִּי כָל צָבָאָם"**,
37 **הַחַיָּה רִחוּ רִחוֹ שֶׁל שְׁמַעִי**
38 **בְּשַׁעַת שֶׁדִּבֶּר דְּבָרִים אֵלָיו**
39 **לְדוֹד; כִּי אֵלָיו נִסְתַּלַּק**
40 **"רוּחַ פִּי" יִתְבָּרֵךְ רִגְעַ**
41 **אֶחָד מִרוּחוֹ שֶׁל שְׁמַעִי** –
42 **לֹא יִכּוֹל לְדַבֵּר מְאוּמָּה**
43 **(וְזֶהוּ "כִּי ה' אָמַר לוֹ" –**
44 **פַּעַם הַיָּחִיד מִמֶּשׁ –**
45 **כשדיבר אותם דיבורים,**
46 **"קָלֵל" אֵת דָּוִד, – בכך שבשעת מעשה החיה אותו ונתן לו**
47 **הכוח לדבר אותם דיבורים, "ומי יאמר לו וגו'". – מדוע עשית**
48 **כן, על המלה "לו" מציין הרבי ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר"**
49 **(שנדפס בסוף "תניא") שלכאורה מלה זו ("לו") מיותרת, שהרי**
50 **בפסוק כאן¹³ כתוב: "ומי יאמר מדוע עשית כן", בלי המלה "לו".**
51 **– מה שהרבי אומר ש"לכאורה" המלה "לו" מיותרת, יש שרוצים**
52 **לפרש, שזה מפני שיכול להיות שכוונת רבנו הזקן היא על פסוק**
53 **אחר בקהלת¹⁴: "ובאשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה**
54 **תעשה", שמשמעו "מי יכול לומר להקדוש ברוך הוא מה אתה**
55 **עושה?" אך כיוון שהרי דוחק לומר שבדברו אודות הפסוק**
56 **המסתיים ב"ומי יאמר", יביא רבנו הזקן פסוק אחר (בקהלת).**
57 **אפשר אולי לומר, שהמלה "לו" שמביא רבנו הזקן היא לא**
58 **מהפסוק אלא הוא מפרש ש"מי יאמר מדוע עשית כן" אין הכוונה**
59 **לשמעי בן גרא (כפי שיש מפרשים כך) אלא הכוונה היא "לו"**
60 **לה' ש"אמר לו קלל": "מי יכול לומר להקדוש ברוך הוא מדוע**
61 **עשית כך לצוות לשמעני לקלל את דוד".**
62

יום שני כ"ו תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 276, וכנודע מ"ש הבעש"ט... עד עמ' קלט, רוחניית.

63 **וְכִנּוּדָע מִה שֶׁכָּתַב הַכֶּלֶל שֶׁמִּיכָהוּ זֶה לְעוֹלָם ה'**

64 **דְּבָרָךְ נֶצַח בְּשָׁמַיִם**, – הסביר הבעל שם טוב פסוק זה באריכות

65 ובביאור והפיץ את הנקודה

66 המובאת במדרש תהלים

67 (במובא לעיל – "שער

68 היחוד והאמונה" פרק א'),

69 **שֶׁצִירָה אוֹתִיּוֹת שֶׁנִּבְרָאוּ**

70 **בְּהֵן הַשָּׁמַיִם, שֶׁהוּא**

71 **מֵאִמֶּר: "יְהִי רָקִיעַ כּוֹ" –**

אגרת הקדש

וכנודע מ"ש

הבעש"ט ז"ל ע"פ לעולם ה' דברך נצב בשמים שצירוף
אותיות שנבראו בהן השמים שהוא מאמר יהי רקיע
הן נצבות ועומדות מלוכשות בשמים לעולם
להחיותם ולקיימם ולא כהפלוסופים שכופרים בהשגחה

בתוך המים¹⁷, שממאמר זה נבראו השמים, הן – אותיותיו של
מאמר זה, **נֶצַח בְּשָׁמַיִם וְעוֹמְדוֹת מְלֻכְשוֹת בְּשָׁמַיִם לְעוֹלָם לְחַיּוֹתָם**
73 **וּלְקִיָּמָם**. – וכפי שמוסבר
74 בפרוטרוט ב"שער היחוד

75 והאמונה" פרק א' ופרק ב' –

76 שכך הדבר בכל הנבראים.

77 **וְלֹא בְּהַפְלוּסוּפִים**

78 **שְׂכּוּפְרִים בְּהַשְׁגָּחָה**

79 **פְּרִמִּית, – בהשגחתו**

9. משפטים כא, יג. 10. שמואל א' כד, יד. 11. יח, ב. 12. שמואל ב' טז, י. 13. תהלים לג, ו. 14. ש"ב שם. 15. ח, ד. 16. תהלים קיט, פט.

17. בראשית א, ו.

נשארים ניצבים כחומה אחרי שהרוח היתה פוסקת לרגע, אלא הם
היו בוודאי חוזרים לטבעם לזרזם במורד, **אף שפבע זה במים** –
להיות ניגרים במורד, **הוא גם בן נברא ומחדש יש מאין**, –
שבמקום שלפני זה היה "אין", לא היה טבע כזה, נוצר "יש", נוצר
טבע כזה. כלומר, בהתאם
לפירושו של הרבי, טבע זה
במים, שהם זורמים במורד
ואינם ניצבים במקום
כחומה, טבע זה עצמו הוא
נברא "יש מאין" במים.
כלומר, נוסף על שהמים
עצמם נבראו "יש מאין" –
נברא בתוך המים הטבע
להיות זורמים ולא לעמוד
במקום כחומה; הרי, כשבאה
הרוח העזה והשפיעה במים
להיות ניצבים כחומה, מה
היה על הרוח לפעול במים?
– לא היה על הרוח ליצור
דבר חדש, "יש" מ"אין",

אלא היה עליה לשנות "יש" אחד ל"יש" שני, לשנות את טבע המים
מלהיות זורמים ומתנועעים, ל"יש" אחר של טבע, להיות ניצבים
כחומה, ובכל זאת, כיון שיש בכך משום חידוש במים להיות ניצבים
כחומה – מן ההכרח שאותו כוח שפעל את החידוש, הרוח שעשתה
את המים ניצבים, ייצר את החידוש כל רגע, ומשך פוסק כוח זה –
מתבטל החידוש, הרי זה מוכיח שגם בחידוש של "יש מיש" מן
ההכרח שעל הכוח המחדש להיות ולפעול תמיד את החידוש. אלא,
על כך שהטבע במים להיות ניגרים במורד הוא נברא "יש מאין" –
מביא רבנו הזקן ראייה להלן, שאין זה ענין עצמי במים, שנאמר שאם
ישנו נברא (דבר שנברא), שזוהו מים, מן ההכרח שיזרזם במילא
במורד, כמו למשל שנאמר שמה שנברא "תופס מקום" הוא ענין
עצמי בנברא, ואין זה צריך להיבראות במיוחד "יש מאין", אלא עם
בריאת הנברא הוא במילא באופן שהוא "תופס מקום"; אך זרימת
המים איננה כך – שכן, ישנם הרי נבראים שהטבע שלהם אינו כך,
הטבע שלהם הוא אחר לגמרי, הם עומדים, כמו למשל חומת אבנים
שעומדת – ואינה זקוקה לדבר מן החוץ שיחזיק אותה, ובלשון רבנו
הזקן: **שְׁתֵּרֵי חוֹמַת אֲבָנִים נִצְבֹּת מְעַצְמָה בְּלִי רוּחַ, רַק שְׁפִיבַע**
הַמַּיִם אֵינָם כֵּן. – ואם יש בטבע המים שלא להיות עומדים אלא
להיות זורמים במורד, הרי טבע זה הוא דבר נברא "יש מאין" בתוך
המים. מה, איפוא, היה על הכוח האלקי שהתלבש ברוח, לפעול? –
הוא לא היה צריך לפעול "יש מאין", ליצור דבר חדש לגמרי שלא
היה לפני זה בנבראים, היה עליו רק לשנות "יש" אחד ל"יש" אחר
(מטבע הורימה לטבע היציבות כחומה), ובכל זאת זה פלא גדול,
"חידוש", שאנו מבינים שעל הכוח המחדש – הכוח שפעל חידוש זה
– לפעול תמיד בחידוש, אחרת יתבטל החידוש מיד, הרי כל שכן
וקל וחומר, יסביר להלן רבנו הזקן, שבחידוש של "יש מאין", כפי

הפרטית של הקדוש ברוך הוא על כל נברא ונוצר, והם טוברים
שלמרות שהעולם נברא מהקדוש ברוך הוא ואינו קדמון, אך אין
הקדוש ברוך הוא משגיח על הנבראים, שכן, **וּמִדְמִין בְּדַמְיוֹנָם**
הַבּוֹיב אֶת מַעֲשֵׂה ה', עֲשֵׂה שְׁמִים וְאָרֶץ, לְמַעֲשֵׂה אֱנוֹשׁ
וְתַחבּוּלוֹתָיו; – למעשים
שאדם עושה מגולם
(מחתיכת זהב או כסף
וכדומה) כלי, ולתחבולותיו
שמערבב חומרים שונים
ועושה מהם כלי, **כִּי בְּאֶשֶׁר**
יֵצֵא לְצוּרָה בְּלִי – שׁוֹב אֵין
הַכְּלִי צִרְיָה לְיַד הַצּוּרָה,
שְׂאֵף שְׂיִדּוֹ – שֶׁל הַנֶּפֶשׁ,
מְסַלְקוֹת הַיָּמִינוּ – מֵהַכְּלִי,
הוּא – הַכְּלִי, כִּי מְעַצְמוֹ.
– בלי עזרתו של הנפש; כך
הדבר, חושבים הם, בבריאת
שמים וארץ, שאחרי
שהקדוש ברוך הוא ברא
אותם, אין הם זקוקים יותר

חס ושלום להקדוש ברוך הוא, ולכן הם כופרים בהשגחה פרטית –
שעל הקדוש ברוך הוא להשגיח תמיד על הנבראים, **וְיָטַח בְּרִאיוֹת**
עֵינֵיהֶם, – עיניהם דבוקות מלראות, **הַהֶבְדֵּל הַגָּדוֹל שֶׁבֵּין מַעֲשֵׂה**
אֱנוֹשׁ וְתַחבּוּלוֹתָיו, שְׂהוּא יֵשׁ מִיֵּשׁ – מַדְבַּר שֶׁכֶּבֶר קִיִּים יוֹצֵר
הָאָדָם "יש" שני, כמו למשל מחתיכת כסף, שהחומר שלו כבר ישנו,
יוצר האדם כלי, הרי שאת הכסף הוא לא היה צריך לייצר, שכן זה
כבר היה קיים, **רַק שְׂמַשְׁנָה הַצּוּרָה וְתַחבּוּלָתָה**, – מצורת חומר
הכסף הוא מייצר דמותו וצורתו של הכלי; הרי, כיון שלא יצר שום
דבר חדש, שכן הדבר היה קיים כבר, ואף תבניתו של הכלי שהוא
יצר מהכסף, איננה חידוש נוסף בכסף, שכן לכסף יש מלכתחילה
ה"עלוליות" (האפשרות) לעשות ממנו כלי, שהרי הכסף נברא כך,
שיכולים לכופפו בכל צורה שהיא, הרי שהאדם לא חידש בכך שום
דבר, לכן אין הכלי, לאחר יצירתו, זקוק לידי האדם שיצר אותו, –
אין הפילוסופים רואים את ההבדל בין מעשה אדם אלה, **לְמַעֲשֵׂה**
שְׁמִים וְאָרֶץ, שְׂהוּא יֵשׁ מֵאֵין. – לפני בריאת שמים וארץ, לא היה
קיים שום דבר, ועם בריאתם, נתהווה "יש", דבר שהוא חדש לגמרי
שלא היה קיים לפני זה כלל, ואז, כשנברא דבר חדש (יסביר רבנו
הזקן להלן) מן ההכרח שהכוח שברא את הדבר החדש, יהיה בו
ויחדש אותו תמיד, שאילולא כך היה הדבר החדש מתבטל. על כל
פנים, הרי בריאת שמים וארץ היא "יש מאין", **וְהוּא פְּלֵא גָדוֹל**
יּוֹתֵר מִקְרִיעַת יַם־סוּף עַל דְּרָךְ מַשָּׁל, אֲשֶׁר הוֹלִיךָ ה' – אֶת הַיָּם,
בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה כָּל הַלֵּילָה – הכוח האלקי שבקע את הים
התלבש ברוח מורחית עזה, **וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם¹⁸**, – וניצבו כחומה, **וְאֵלּוּ**
פֶּסֶק הָרוּחַ כִּרְגֵעַ – הָיוּ הַמַּיִם חֹזְרִים וְנִגְנָרִים בְּמוֹרֵד בְּדִרְכָּם
וּמִכְעָם, וְלֹא קָמוּ בְּחוֹמָה, – ב"שער היחוד והאמונה" הוא מוסיף
שזה "בלי ספק", כלומר, שאין שום מקום לחשוב שהמים היו

1 שהדבר בבריאת כל הנבראים – בודאי שמן ההכרח שעל הכוח
2 המחדש – הכוח האלקי שברא את הדבר – לפעול תמיד את
3 החידוש, שהדבר יהיה "יש", ולא לחזור מיד כבתחילה ל"אין". הרי
4 שגם בהתאם להשוואה המדומה שמדמים הפילוסופים מעשה שמים
5 וארץ למעשה אדם שבכוחו
6 ליצור רק "יש מיש" – הרי
7 גם ב"יש מיש" – באופן
8 שצריך להיות חידוש, שינוי
9 מ"יש" אחד ל"יש" אחר (כמו)
10 מטבע המים לזרם במורד
11 לטבע של להיות עומדים
12 בחומה) מן ההכרח שעל
13 הכוח המחדש לפעול תמיד,
14 הרי זה מחייב, שהכוח
15 האלקי שברא את הנברא,
16 מן ההכרח שיהיה תמיד
17 בנברא. הרי שנוסף על
18 השקר שבהשוואתם מעשה
19 שמים וארץ למעשה אנוש

אגרת הקדש

שהיא למעלה מהטבע והפלא ופלא יותר מקריעת
י"ם עאכ"ו שבהסתלקות ח"ו כה הבורא יש מאין
מן הנברא ישוב הנברא לאין ואפס ממש אלא צ"ל
כה הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימו ובחי' זה
הוא דבר ה' ורוח פיו שבעשרה מאמרות שבהן
נברא העולם ואפילו ארץ הלזו הגשמית ובחי' דומם
שבה חיותו וקיומו הוא דבר ה' מי' מאמרות המלוכש
בהן ומקיימן להיות דומם ויש מאין ולא יחזרו לאין
ואפס ממש כשהיו וז"ש הארזי"ל שגם בדומם כאבנים
ועפר ומים יש בהם בחי' נפש וחיות רוחניית.

20 ותחבולותיו, הם טועים גם בכך שהם חושבים שאין זה מן ההכרח
21 שהכוח המחדש יעמוד תמיד בדבר המחדש, ואם כן, שהחידוש
22 הוא רק בשינוי "יש" אחד ל"יש" שני – מן ההכרח שהכוח המחדש
23 יעמוד ויפעל תמיד בדבר המחדש – וכל שכן וכל וחקר בבריאת
24 יש מאין, שהיא למעלה מהטבע, והפלא ופלא יותר מקריעת
25 ים-סוף, הרי על אחת כמה וכמה שבהסתלקות הם ושלום כח
26 הבורא יש מאין מן הנברא – ישוב הנברא לאין ואפס ממש,
27 אלא צריך להיות כח הפועל – הכוח היוצר ופועל את הנברא,
28 בנפעל – בנברא, תמיד, להחיותו ולקיימו, ובחינה זו¹⁹ – של כוח
29 הבורא העומד תמיד בנברא להחיותו ולקיימו, הוא "דבר ה'".

יום שלישי כ"ז תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלט, והנה נודע לי"ח... עד עמ' 278, לארץ.

59 והנה, נודע ליודעי חן, – לידעי חכמה נסתרה (תורת הקבלה). כי
60 "דבר ה'" – המהוה ומחיה את הנבראים, בחינת זו באלקות נקרא
61 בשם "שכינה" בלשון רז"ל, – בש"ס ומדרשים וכדומה, ו' – היא
62 נקראת "אמא תתאה" –
63 ה"אמא תתונה",

אגרת הקדש

והנה
נודע לי"ח כי דבר ה' נק' בשם שכינה בלשון רז"ל
ואימא תתאה ומטרוניתא בלשון הזהר ובפרט בר"פ
אורא לפי ששוכן ומתלבש בנבראים להחיותם ובלשון
המקובלים נק' בשם מלכות ע"ש דבר מלך שלטון
כי המלך מנהיג מלכותו בדיבורו ועוד טעמים אחרים

64 ו"מטרוניתא" – מלכה,
65 בלשון הזהר, ובפרט –
66 בזהר, בריש – בתחילת
67 פרשת וארא, – דף כב, ב.
68 שם מובא משל על
69 הבחינה בה הקדוש ברוך

19. בתיא לפנינו: "זה", אבל ב"לוח התקין" תיקן כ"ק רבינו שצ"ל "זו", ככפנים. 20. הערת כ"ק רבינו: "כנראה מפרש 'ארץ' דכאן – עפר (כמו בתדשא הארץ). לי נראה הפי' כאן – בניגוד ל(דברך ה' נצב ב)שמים שקדמו, ול'עולמות עליונים ותחתונים" (שהיחודה"א פ"א עיי"ש). וא"צ לחילוק דכח הצומח כו'. והרי מפרש תומ"י "בדומם כאבנים ועפר כו'". 21. ע"ח שער ל"ט פרק ג. וראה ג"כ שם שער נ' 22. קהלת ח, ד.

הוא מצווה עליו לדבר, אלא שמלכתחילה מדבר הקדוש ברוך הוא
עצמו באמצעות גורנו של משה, וכן כל הנביאים ובעלי רוח
הקדש, היה קול ודבור העליון מתלבש בקולם ודבורם ממש,
כמו שכתב האריז"ל. ו"מלכות דבריהם", הוא "דבר ה"
המחיה ומתה ומתה הנשמות
והמלאכים שבעולם
הבריאה, שאין מעלתם -
ומדריגתם, כמעלת -
ומדריגת האצילות וכו'. -
ש"מלכות" של עולם
ה"יצירה" היא ה"דבר ה"
המהווה ומחיה את הנצרים
של עולם ה"יצירה",
ו"מלכות דעשיה", -
בחינת ה"מלכות" של עולם
ה"עשיה", הוא "דבר ה"
המחיה ומתה את עולם
הזה בכללו, עד יסוד
העפר, ו - כן המים אשר
מתחת לארץ²⁶ - בהתאם
לאמור, שהתהוות כל הנבראים אשר על פני האדמה היא מבחינת
ה"שכינה", מההתגלות של הקדוש ברוך הוא, דרושה הסברה
נוספת, כיצד נבראים אותם ענינים בעולם שהם מ"קליפות" שכ"נגד"
האור האלקי - ורבנו הזקן מסביר:

1 - חכמה נסתרה (תורת הקבלה). ומוֹדֶעֶת זאת, - וידוע הדבר, כי
2 - בבחינת "מלכות", דבר ה', ישנן דרגות רבות, שכן, יש בְּחִינָה
3 וּמְדִיגָה "מלכות דאצילות", - ספירת ה"מלכות" של עולם
4 ה"אצילות", ובְּחִינָה "מלכות דבריהם" - ספירת ה"מלכות" של
5 עולם ה"בריאה", וכו'. -
6 הרי שבבחינת "דבר ה'" ישנן
7 דרגות רבות, ופרש
8 "מלכות דאצילות", הוא
9 "דבר ה'" המְחִיָּה ומְתָה
10 נְשָׁמוֹת הַגְּדוּלוֹת שֶׁהֵן
11 מְבַחֲנִית אֲצִילוֹת, כְּמוֹ
12 נְשָׁמַת אָדָם הָרָאוּן,
13 שְׁנֵאֲמַר בַּיָּד: "וַיִּפְחַ אֶפְסוֹ
14 כּוֹ", - נשמת חיים" -
15 כלומר שהקדוש ברוך הוא
16 נפח נשמה זו בבחינת
17 "אצילות", וכְּמוֹ נְשָׁמוֹת
18 הָאֲבוֹת וְהַנְּבִיאִים וְכִיּוֹצֵא
19 בָהֶן - ורבנו הזקן מפרש
20 במה מתבטא מעלתם של
21 הנביאים - (שְׁהֵיוּ מְרַבֵּה לֵה' מִמֶּשׁ²⁴, וּבְטָלִים מִמֶּשׁ בְּמִצִּיאוֹת
22 אֵלָיו, - אל הקדוש ברוך הוא, כְּמֵאֲמַר רַ"ל²⁵: שְׂכִינָה מְדַבֶּרֶת
23 מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. - כלומר, ביטולו של משה היה גדול כל
24 כך, שנבואתו אינה נחשבת כאילו הוא המדבר מה שהקדוש ברוך

יום רביעי כ"ח תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 278, (אלא שבארצות... עד עמ' קמ, עמהם)).

נשפעת החיות באומות עצמן, מין המדבר, ולאחר מכן בבחמות
וכדומה, מין החי, וְלִמִּין הַדּוֹמִם, לְאֶרֶץ הַנְּשָׁמִית, וְלִשְׁמִים
הַנְּשָׁמִים שֶׁהֵם הַגְּלִגְלִים²⁷ (אלא) - קיים הבדל בין הנבראים
עצמם, שְׁשָׁמִים וְאֶרֶץ
וּבְחִינָת וְחִיּוֹת וְעוֹפּוֹת
מְהוּרִים - נְשָׁפָעִים -
מקבלים שפעם וחיותם
מקליפת נגה, וְיַבְעֵלִי הַחַיִּים
הַמְמַאִים וְנִפְשוֹת הָאֲמוֹת
- מקבלים חיותם מִשְׁאֵר
קליפות). - כמוסבר
באריכות בחלק א' של ספר
ה"תניא" פרק ו', ההבדל בין
"קליפת נוגה" המעורבת טוב
ורע, לבין שאר "ג" קליפות
הטמאות שכולן רע. והנה,
שְׁמִים וְאֶרֶץ וְכָל אֲשֶׁר
בָּהֶם בְּאֶרְצוֹת הָאֲמוֹת -

49 (אלא שְׁבְּאֶרְצוֹת הָאֲמוֹת - בחוץ לארץ, תְּחִיּוֹת - מ"דבר ה"
50 המחיה שם את העולם, הוא על ידי התלבשות שְׁרִים תְּחִיּוֹנִים
51 תְּמַנִּים על ע' אֲמוֹת. דְּחִינּוֹ, שְׁיֻדָּר נִיצוֹץ מ"דבר ה", הַנִּקְרָא
52 בְּשֵׁם "מְלָכוֹת דְּעִשְׂיָה", -
53 ש"מ"דבר ה" עצמו בא ניצוץ
54 בלבד, וּמֵאִיר עַל הַשְּׁרִים -
55 המלאכים, שֶׁל מְעֵלָה
56 בְּבְחִינָת מְקִיף מְלַמְעֵלָה,
57 - והוא מפרש שוב אך אינו
58 מתלבש בָּהֶם מִמֶּשׁ, אֵלָא
59 נִמְשָׁךְ לָהֶם חִיּוֹת מִהָאֶרֶץ
60 וְשָׁמַיִר עֲלֵיהֶם
61 מְלַמְעֵלָה בְּבְחִינָת מְקִיף.
62 וּמִהַשְּׁרִים - מהמלאכים,
63 נְשָׁפָע חִיּוֹת לְאֲמוֹת,
64 וּבְחִינָת חִיּוֹת וְעוֹפּוֹת
65 שְׁבְּאֶרְצוֹתֵיהֶם, - בחוץ
66 לארץ; כלומר, בתחילה

אגרת הקדש

(אלא שבארצות העו"ג החיות הוא על ידי התלבשות
שרים החיצוני' הממוני' על ע' אומות דהיינו שיורד
ניצוץ מדבר ה' הנקרא בשם מלכות דעשיה ומאיר
על השרים של מעלה בבחי' מקיף מלמעלה אך אינו
מתלבש בהם ממש אלא נמשך להם חיות מהארה
זו שמאיר עליהם מלמעלה בבחי' מקיף ומהשרים
נשפע חיות לעו"ג ולבחמות חיות ועופות שבארצותיהם
ולארץ הגשמית ולשמים הגשמיים שהם הגלגלים
(אלא ששמים וארץ ובהמות וחיות ועופות טהורים
נשפעי' מקליפת נוגה והטמאים ונפשות העו"ג
משאר קליפות). והנה שמים וארץ וכל אשר בהם
בארצות עו"ג כולם כלא ממש חשיבי לגבי השרים

1 כֹּלָם כִּלְא מִמֶּשׁ חֲשִׁיבִי – נחשבים ככלום, לְגַבִּי הַשְּׂרִים –
2 המלאכים, שֶׁהֵם חַיֹּתֶם וְקִיּוּמָם, וְהַשְּׂרִים כִּלְא מִמֶּשׁ חֲשִׁיבִי –
3 נחשבים ככלום ממש, לְגַבִּי הַחַיֹּת הַנִּמְשָׁךְ לָהֶם מִהֲנִיצוֹן מִדְּבַר
4 ה' הַמֵּאִיר עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה. – באופן של "מקִיף", וְאֶת־עַל־פִּי

5 בְּךָ, הַחַיֹּת הַנִּמְשָׁךְ לְתוֹכָם
6 – במלאכים ובשרים

7 העליונים, מִהֲאֶרֶה זֶה הוּא
8 בְּכַחֲנִית גְּלוּת בְּתוֹכָם, 2
9 שֶׁלֶבֶן נִקְרָאִים – השרים
10 של הגוים, בְּשֵׁם "אַלְקִים
11 אֲחֵרִים", וְקָרוּ לֵיהֶם:
12 "אֱלֹהֵי דְאֶלְהִיָּא"²⁸, – והם
13 קוראים להקדוש ברוך הוא
14 האלוהה של האלקיות
15 (כלומר שגם הם נחשבים,
16 לעצמם, כ"אלקים"), שֶׁגַם
17 הֵם, הֵן בְּחִינַת אֱלֻקוּת. –
18 בהרגשתם ובישותם. וְלִבֶּן –
19 כיוון שהחיות של אומות
20 העולם (וכל אשר ברשותם)
21 היא מההארה האלקית
22 המאירה בשרים העליונים,
23 במילא הם אכן מקבלים

24 חיותם מהם, ולכן הַגּוֹיִם הַנִּשְׁפָּעִים מֵהֶם – מהשרים העליונים, הֵם
25 עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה מִמֶּשׁ, עַד עַתָּה קֵץ, – של הגאולה העתידה,
26 שֶׁיִּכְלַע הַמּוֹת וְהַסְמִיָּא אֲחֵרָא, – הקליפות, וְ"אִזְ אֶהְפֹּךְ אֶל
27 עַמִּים כו' לְקָרָא כֹּלָם בְּשֵׁם ה'"²⁹. – רבנו הזקן חוזר כאן למה
28 שהסביר שהניצוץ האלקי המחיה את השרים העליונים, ודרכם את
29 העובדים עבודה זרה, הוא בגלות, ואומר: וְהַחַיֹּתֶם שֶׁל עוֹבְדֵי

אגרת הקדש

שהם חיותם וקיומם. והשרים כלא ממש חשיבי לגבי
החיות הנמשך להם מהניצוץ מדבר ה' המאיר עליהם
מלמעלה ואעפ"כ החיות הנמשך לתוכם מהארה זו
הוא בבחי' גלות בתוכם שלכן נקראי' בשם אלקי'
אחרים וקרו ליה אלהא דאלהיא שגם הם הן בחי'
אלקות ולכן העו"ג הנשפעים מהם הם עע"ז ממש עד
עת קץ שיבולע המות והסט"א ואז אהפוך אל עמים
כו' לקרוא כולם בשם ה' ונקרא גם כן בשם גלות
השכינה מאחר שחיות זה אשר בבחי' גלות בתוכם
הוא מהארה הנמשכת להם מהניצוץ מדבר ה' הנקרא
בשם שכינה (וגלות זה נמשך מחטא עה"ד ואילך והוא
בחי' אחוריים לבד דקדושה אך כשגלו ישראל לבין
האומות ואחיות ישראל ושרשם הוא בבחי' פנים
העליונים הנה זו היא גלות שלימה וע"ז ארו"ל גלו
לאדום שכינה עמהם)::

יום חמישי כ"ט תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמ, והנה אף כי... עד עמ' קמ, האר"י ז"ל.

59 וְהִנֵּה, אֵף כִּי ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד³¹, דְּהִינּוּ – ששמו הוא דבורו
60 וְ"רוּחַ פִּי" הַמְכֹּנֶה בּוֹהֵר
61 תְּקַדֵּשׁ³² בְּשֵׁם "שְׁמוֹ" הוּא
62 יְחִיד וּמִיָּחֵד – אֶת־עַל־פִּי
63 בְּךָ, הַהֲאֶרֶה וְהַמְשַׁכֵּת
64 הַחַיֹּת הַנִּמְשָׁכֶת מִ"רוּחַ
65 פִּי" וְתִבְרָךְ מִתְחַלֶּקֶת לְד' 16
66 מִדְּרָגוֹת שְׁנוֹת, שֶׁהֵן ד' 17
67 עוֹלָמוֹת: אֲצִילוּת, בְּרִיאָה, 21
68 יְצִירַת עֲשִׂיָּה, וְהַשְׁגִּי – בֵּין 22
69 אַרְבַּע הַמְדְּרִיגוֹת, הוּא 23
70 מִחֲמַת צִמְצוּמִים וּמִסְכִּים 24

אגרת הקדש

והנה אף כי ה' אחד ושמו אחד דהיינו דבורו ורוח
פיו המכונה בזה"ק בשם שמו הוא יחיד
ומיוחד אעפ"כ ההארה והמשכת החיות הנמשכת מרוח
פיו יתברך מתחלקת לד' מדרגות שונות שהן ד'
עולמות אבי"ע והשינוי הוא מחמת צמצומים ומסכים
(רבים) לצמצם האור והחיות ולהסתירו שלא יהא
מאיר כ"כ בעולם הבריאה כמו בעולם האצילות
ובעולם היצי' הוא ע"י צמצומים ומסכים יותר וכו'
אבל אין שום שינוי ח"ו בעצמות השכינה שהיא דבר

28. מנחות קי, א. ובחדא"ג מהרש"א שם. 29. צפני' ג, ט. 30. מגילה כט, ב. מכילתא בא יב, מא. ובכ"מ. 31. זכרי' יד, ט. 32. ראה תקריז
תכ"ב (סו, ב).

אגרת הקדש

סוף פרוד-הוא שבאצילות
הוא גם בן בעשיה -
ותירה מזו ובעולם הזה
החמרי, על ידי
התלבשותו - של "אור אין
סוף", במלכות דבריאה
יצירה-עשה, כמבאר
חבל בכתבי האר"י ו"ל³³.

ה' ורוח פיו וגם בכחי' ההארה והמשכת החיות הנה
ההארה שבאצילות בוקעת המסך ומתלבשת בבריאה
וכן מבריאה ליצירה ומיצירה לעשיה ולכן אור א"ס
כ"ה שבאצילות הוא ג"כ בעשיה ובעוה"ז החומרי ע"י
התלבשותו במלכות דבי"ע כמבאר הכל בכתבי
האר"י ו"ל:

1 "דבר ה'" ו"רוח פיו". וגם
2 בבחינת ההארה והמשכת
3 החיות, - הנמשכת מ"דבר
4 ה'", הנה ההארה
5 שבאצילות בוקעת המסך
6 ומתלבשת בבריאה, וכן
7 מבריאה ליצירה ומיצירה
8 לעשיה, ולכן אוראין

יום שישי ל' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמ, והנה נפש האדם... עד עמ' 280, בלא דבור.

שחכמה דאצילות נקראת "אבא", ו"בינה" נקראת "אימא", וספירת
ה"דעת" נכללת בשתייהן, כפי המוסבר בחסידות, ומדות אהבה
ויראה וכו' שבנפשו - של יהודי - הן דוגמא למדות שבי'
ספירות, - דאצילות,

17 והנה, נפש האדם, - היהודי, ידוע לכל שהיא כלולה מ' ספירות:
18 חכמה בינה דעת וכו'. - כמבאר ב"תניא" חלק א' פרק ג', ואף
19 שכלן - כל עשר הכוחות שכנגד עשר הספירות, באים מ"רוח פיו"
20 ותבונה, בדכתיב: - כמו
21 שכתוב: "ויפח באפיו כו",

אגרת הקדש

הנקראות בשם "ועיר
אנפין", וכן הדבור
שבנפשו דוגמא לדבור
העליון, הנקרא בשם
"מלכות" ו"שכינה", - כפי
שהוסבר לעיל. ולכן - כיוון
שדיבורו של יהודי הוא
דוגמא לדיבור שלמעלה,
לשכינה, בשמדר דברי
תורה - מעורר דבור
העליון ליחד השכינה,
ומשום הכי קומא ל³⁴ - ולכן מקובל, בקריאת שמע ובקריאת
המזון ודברי תורה - לא יצא בהרהור בלא דבור:

והנה נפש האדם ידוע לכל שהיא כלולה מ"ס
חב"ד וכו' ואף שכולן מרוח פיו ית' כדכתיב
ויפח באפיו כו' מ"מ דרך פרט חב"ד שבנפשו הן
דוגמא לחב"ד שבי"ס המכונות בשם או"א ומדות
אהבה ויראה וכו' שבנפשו הן דוגמא למדות שבי"ס
הנקראות בשם ז"א וכח הדבור שבנפשו דוגמא לדבור
העליון הנקרא בשם מלכות ושכינה ולכן כשמדבר
ד"ת מעורר דבור העליון ליחד השכינה ומשום הכי
קיי"ל בק"ש ובהמ"ז וד"ת לא יצא בהרהור בלא דבור:

22 - נשמת חיים, הלשון "ויפח"
23 מורה שהנשמה באה מהרוח
24 והחיות הפנימיים שנופחים
25 מבפנים, כמוסבר בפרוטרוט
26 ב"תניא" חלק א' פרק ב' וחלק
27 ג' פרק ה', מכל מקום - יש
28 קשר בין כל אחד מעשרה
29 הכוחות לבין כל אחת מעשר
30 הספירות שלמעלה, דרך
31 פרט - חכמה-בינה-דעת
32 שבנפשו הן דוגמא לחכמה-בינה-דעת שבי' ספירות, -
33 שלמעלה, המכונות בשם "אבא" ו"אימא"; - כמו שכתוב בזהר

שבת קודש א' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 280, והנה זלעו"ז יש... עד עמ' 280, המעלות.

הגלגולים³⁶ על פסוק³⁷: "אשר שלט האדם באדם לרע לו",
שהוא סוד גלות השכינה בתוך הקליפות, להחיותם ולהשליטם
בזמן הגלות, - זה משמעות "אשר שלט האדם באדם", שאדם
בליעל שמהקליפה שולט
באדם שמהקדושה, אכל
הוא "לרע לו" וכו'. - כפי
המוסבר ב"ספר הגלגולים"
שם, שזה כדי לברר ניצוצי
הקדושה מהקליפה. ולכן
האמות היו שולטין על
ישראל, להיות נפשות
האמות - באות מהקליפות

51 והנה, - כשם שבקדושה ישנם עשר הספירות ועשרה כוחות הנפש
52 האלקית, כך גם "זה לעמת זה", - עשה האלקים, שכנגד כל ענין
53 בקדושה ישנה דוגמה בצד הנגדי, ב"סטרא אחרא", יש עשרה כתרי
54 דמסאבותא³⁵, - עשרה

אגרת הקדש

והנה זלעו"ז יש עשרה כתרי דמסאבותא ומהן
נמשכות נפשות העו"ג ג"כ כלולות מעשר
אלו ממש ומודעת זאת בארץ מ"ש בספר
הגלגולים ע"פ אשר שלט האדם באדם לרע לו
שהוא סוד גלות השכינה בתוך הקליפות להחיותם
ולהשליטם בזמן הגלות אבל הוא לרע לו וכו' ולכן
העו"ג היו שולטין על ישראל להיות נפשות העו"ג

55 כתרים מן הטומאה, כשם
56 שישנן עשר ספירות
57 בקדושה, ומתן נמשכות
58 נפשות האמות, גם בן
59 כלולות מעשר בחינות
60 אלו ממש. ומודעת זאת
61 בארץ, - וידוע הברר על פני
62 תבל, מה שכתוב בספר

33. ראה ע"ח שמ"ב פ"ד. ובכ"מ. 34. ראה שו"ע אדה"ז ס"ב ס"ג. סקפ"ה ס"ג. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"ב. 35. זח"ג מא, ב. ובכ"מ. 36. פרק ב. 37. קהלת ח, ט.

- 1 אֲשֶׁר הִשְׁכִּינָה מִתְּלַבְּשֶׁת בְּבַחֲנֵינָת גְּלוּת בְּתוֹכָם. — כִּדִּי שֶׁהָן (כפי המוסבר ב"תניא" חלק א' פרק כ"ב). וְאָף גַּם זֹאת — דָּבָר זֶה
2 תְּהִינָה הַשּׁוֹלְטוֹת. וּרְבִנּוּ
3 הֶזְקֵן מִסִּבָּה: וְהִנֵּה, אָף שֶׁזֶּה
4 — אֹפֶן הַתְּלַבְּשׁוֹת הַשְׁכִּינָה
5 בְּגִלּוֹת בְּתוֹךְ הַקְּלִיפּוֹת,
6 צָרִיךְ בְּאִוֵּר רָחֵב אֵיךְ
7 וּמָה, מִכָּל מְקוֹם הָאֵמֶת
8 בֵּן הוּא. אֲלֵא שֶׁאֵף-עַל-
9 פִּי-כֵן, אֵין תְּקַלְפּוֹת
10 וְהָאֵמֶת יוֹנְקִים וּמְקַבְּלִים
11 חַיּוֹת אֲלֵא מִהֲאָרָה
12 הַנִּמְשָׁכֶת לָהֶם מִבַּחֲנֵינָת
13 אַחֲרָיִם דְּקִדְשָׁה, כְּמֵאן
14 דְּשָׂדֵי בְּתַר בְּתִפְיָה, — כְּמִי
15 שֶׁמְשַׁלֵּךְ אֶל מֵאֲחֹרֵי כְּתָפוֹ
- 16 עֲצֻמוֹ בֹּא עַל יְדֵי צִמְצוּמִים
17 וּמִסְכִּים רַבִּים וְעֲצוּמִים,
18 עַד שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה הָאָרֶה זֶה
19 בְּחִמְרֵי עוֹלָם תְּהִי,
20 וּמִשְׁפַּעַת לְאֵמֶת עוֹשֶׁר
21 וְכָבוֹד וְכָל תַּעֲנוּגִים
22 נִשְׁמָיִים. מָה שֶׁאֵין בֵּן
23 יִשְׂרָאֵל, יוֹנְקִים — חַיּוֹתם,
24 מִבַּחֲנֵינָת פְּנִים הָעֲלִיּוֹנִים,
25 — מִהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ
26 בְּרוּךְ הוּא, כְּמֵו שֶׁכְּתוּב³⁸:
27 "יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ", כָּל
28 אֶחָד וְאֶחָד לְפִי שֶׁרָשׁ
29 נִשְׁמָתוֹ עַד רוּם הַמַּעֲלֹת:
30

38. נשא ו, כה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז תשרי, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נוי"נ כו' מוה"ר אברהם צבי שי

שלום וברכה!

הנני בזה להביע ת"ח על תשורתו ספרו שערי המצות שקבלתיו ע"י הרה"ח אי"א נוי"נ כו' מוה"ר
שלום דובער שי' ראסקין שו"ב, ויה"ר מהשי"ת אשר חילו יהי' לאורייתא להגדיל תורה ולהאדירה ע"י
סימנים סדורים וכו' אזנים לתורה אשר אם בדורות הראשונים כמלאכים גדלה המעלה בזה, וכ[ד]רז"ל
בכמה מקומות הרי עאכז"כ בדורות האחרונים ואחרון האחרונים.

אקח לי הזדמנות זו להביע לו תודתי על הסיוע להשו"בים הפליטים לשו"בי אנ"ש.

תודה על העבר ובקשה על להבא לסייע בידם בכל העניינים ככל יכולתו, ואף שבטח גם בלא"ה
יעשה זה הנה אין מזרזין אלא למזרזין, ולא נצרכה אלא להעדפה.

בכבוד ובברכת הצלחה בכל הנ"ל.

ה'תש"ד

כה תשרי

יום ראשון

שיעורים. חומש: נח, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי...מצותך מאד.
תניא: כה. להבין...לדבר מאומה.

עֲשֶׂה נְגִינִים – מִהֶם תְּנוּעוֹת בְּלִבְךָ – מִיִּחְסִים לְרַבְּנוּ הַזֶּקֶן שֶׁהוּא בְּעֶצְמוֹ חֲבֵרָם.
הַמִּיִּחְסִים לְרַבְּנוּ הָאֲמָצִי, הֵינּוּ שְׁנֵי חֲבֵרֵי בְּזִמְנוֹ וְהֵיוּ מְנַגְּנִים אוֹתָם לְפָנָיו, אָבִל לֹא שֶׁהוּא מְחַבֵּרָם.
וְהִיתָה אֲצִלוֹ קְבוּצַת אֲבָרְכִים מְנַגְּנִים – וַיְדוּעָה בְּשֵׁם "דָּעָם מִיטְעֵלְעֵן רַבִּי'ס קֹאפֶּעֶלְעֵ" [= "מְקַהֲלָתוֹ שֶׁל הַרְבֵּי
הָאֲמָצִי"] – וְנִחְלָקָה לְשֵׁתֵי פְלָגוֹת: בְּעָלֵי שִׁיר – בָּפָה, וּבְעָלֵי זְמֶרָה – בְּכָלִים שׁוֹנִים.

ה'תש"ד

כו תשרי

יום שני

שיעורים. חומש: נח, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה...לא שכחתי.
תניא: וזהו כי...קלט רוחניית.

הַעֲנִין עַל פְּסוּק "לְעוֹלָם ה' דְּבָרְךָ נָצַב בְּשָׁמַיִם", מְבִיא רַבְּנוּ הַזֶּקֶן (שֶׁעַר הַיְּחִיד וְהָאֲמוּנָה פָּרָק א, אֲגֵרַת
הַקֶּדֶשׁ כ"ה) בְּשֵׁם הַבַּעַל שֶׁם טוֹב, הֵגַם שֵׁשׁ עֲנִינֵי זֶה בְּמִדְרַשׁ תַּהֲלִים, וְכֵמוֹ שְׁנֵי חֲבֵרֵי אֲרָם גַּם בְּ"לְקוּטֵי תוֹרָה"
בְּדַבּוֹר הַמִּתְחִיל "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר", וְכֻנְּנָה מִיִּחְדָּת בָּזָה, כִּי בַיּוֹם שֵׁנִי הִיָּה הַמֶּאֱמָר "יְהִי רַקִּיעַ" – שֶׁהוּא
הַנָּצַב בְּשָׁמַיִם – וְזֶה יְהִי לְזִכְרוֹן עוֹלָם, כִּי בַיּוֹם שֵׁנִי ח"י אֶלּוּל נוֹלַד הַבַּעַל שֶׁם טוֹב.

ה'תש"ד

כז תשרי

יום שלישי

שיעורים. חומש: נח, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תניא: והנה נודע . . . 278 לארץ.

הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת מְקִיפּוֹת אֶת ח"י הָאֲדָם מִיּוֹם גִּיחוֹ מִבְּטֶן אִמּוֹ עַד עַתַּת פְּקֻדָּתוֹ, וּמַעֲמִידוֹת אוֹתוֹ בְּקֶרֶן אוֹרָה
בְּשֶׁכֶל בְּרִיא וּבְקֶנֶן מִדּוֹת נִעְלוֹת וְהִנְהָגוֹת יְשׁוּרוֹת לֹא רַק בֵּין אָדָם לְמָקוֹם אֲלָא גַם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ, כִּי
הַמִּתְנַהֵּג עַל פִּי הַתּוֹרָה וְהוֹרָאוֹת חז"ל הוּא חֵי חַיִּים מְאֻשָּׁרִים בְּגֶשֶׁם וּבְרוּחַ.

ה'תש"ד

כח תשרי

יום רביעי

שיעורים. חומש: נח, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קלה"קלט.
תניא: (אלא שבארצות . . . עמהם).

"אם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ גו' וְנִתְּתִי גְשָׁמִיכֶם בְּעֵתָם" .. לְמוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת הֵם טְבַעַת הַקְּדוּשִׁין שֶׁבָּהֶם
קֶדֶשׁ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לְהַתְחַיֵּב לְזוֹן אוֹתָם וּלְפָרְנָסָם.

יום חמישי

כט תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קמ"ד.

תניא: והנה . . . האר"י ז"ל.

מברכים ברכת הקשת, ולא ביש מפקקים בזה.

איינער פון די מעזיבוזשער בעלי בתים האָט געהאַט א מחלוקת מיט נאָך א בעל הבית, און זייענדיג אַמאָל בא דעם בעש"ט אין שוהל האָט ער געשריען, אַז ער וואָלט זיין בר פלוגתא קורע כדג זיין.

דער בעש"ט האָט געהייסען די תלמידים געבען איינע די אנדערע די הענט, און זיך שטעלען לעבען אים מיט צוגעמאַכטע אויגען. דער בעש"ט האָט ארויפגעלייגט זיין הייליגע הענט אויף די אקסלען פון די צוויי תלמידים, וועלכע זיינען געשטאַנען לעבען אים, פלוצלונג האָבען די תלמידים אָנגעהויבען שרייען פון גרויס שרעק: זיי האָבען געזעהן ווי דער בעל הבית איז קורע כדג זיין בר פלוגתא.

דאָס באַווייזט קלאָהר, אז פון יעדער כח איז פאראן א פועל דבר: אָדער אין א לבוש חומרי, אָדער א רוחני וואָס מי קאָן אים אָנעמען נאָר מיט העכערע און איידעלערע געפילען.

אַחַד מֵהַבְּעָלִי-בְתִים שֶׁל הָעִיר מְעֻזְבוּז' הִיָּתָה לוֹ מְרִיבָה עִם עוֹד בֶּעַל בֵּית, וּבְהִיּוֹתוֹ פָּעַם אֶצֶל הַבֶּעַל שֵׁם טוֹב בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הוּא צָעַק, שֶׁהִיא "קוֹרֵעַ אֶת יְרִיבוֹ כְּדָג".

הַבֶּעַל שֵׁם טוֹב צָוָה אֶת תַּלְמִידָיו לְשַׁלֵּב יָדִים כָּל אֶחָד עִם חֲבִירוֹ, וּלְהִתְצַב לִידוֹ בְּעֵינַיִם עֲצוּמוֹת. הַבֶּעַל שֵׁם טוֹב הֵנִיחַ יָדָיו הַקְּדוּשׁוֹת עַל כַּתְּפֵי שְׁנֵי הַתַּלְמִידִים שֶׁעָמְדוּ בְּסֻמוֹף אֵלָיו. לְפִתְעַת הַחֲלוֹ הַתַּלְמִידִים לְצֻעֹק מִתוֹף אֵימָה גְּדוֹלָה: הֵם רָאוּ כִּיצַד בֶּעַל הַבֵּית קוֹרֵעַ אֶת יְרִיבוֹ כְּדָג!

זֶה מוֹכִיחַ בְּבִירוֹ, שֶׁמִּכָּל כַּח יֵשֵׁנוּ פֶּעַל דְּבָר: אִם בְּלְבוּשׁ חֲמָרִי, אוֹ רוּחָנִי שְׁאִפְשֵׁר לְתַפְסּוֹ רַק בְּחוּשִׁים נְעִלִים וְעֵדֵינִים יוֹתֵר.

יום ששי

ל תשרי, א דר"ח

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, ששי עם פירש"י.

תהלים: קמ"ה-קנ.

תניא: והנה נפש . . . 280 בלא דבור.

הָלָל: כּוֹפְלִין "הוֹדוּ לָהּ" אַחֵר כָּל אֶחָד מֵהֶג' פְּסוּקִים "יֹאמַר גֹּא", וְגַם כְּשֶׁמִּתְפַּלְלִים בְּיַחֲד. - "וְאֶבְרָהִם יִקְרָא גו' וְבִדְהָ יִשְׁמְרֵנִי כו'" - ג' פְּעָמִים.

שבת

א חשוון, שר"ח

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: והנה זלעז"ז . . . המעלות.

בְּמִנְחָה - וְכֵן בְּשְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי דְשִׁבּוּעַ הָבֵא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה - קוֹרִין לְיִשְׂרָאֵל מִפְּסוּק וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם גו'. כְּבוֹד קְדֻשַׁת אֲדֹנֵי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרש"ב] אָמַר לְאַחַד עַל יַחֲדוּת: מֵאִז שְׁאִמֵּר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהִם אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם "לֵךְ לָךְ מֵאַרְצְךָ גו'" וְכַתִּיב "וַיִּסַּע אַבְרָם הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנֶּגֶבָה", הַתַּחַל סוּד הַבְּרוּרִים. וְעַל פִּי גִזְרַת הַהִשְׁגָּחָה הַעֲלִינָה הָאֵדָם הוֹלֵךְ לְמִסְעָיו בְּמָקוֹם אֲשֶׁר הִנְיֻצוֹת הַצְּרִיכִים לְהִתְבָּרַר עַל יְדוֹ מִחֲפִים לְגִאֲלָתָם.

הַצְּדִיקִים שֶׁהֵם בְּעָלֵי רֵאִיָּה, רוֹאִים הֵם בְּאִינָה מְקוֹם הַבְּרוּרִים שֶׁלָּהֶם מִחֲפִים לָהֶם וְהוֹלְכִים שָׁמָּה בְּעֲצָמָם. וְעַמָּא דְּבִר [=וְהַאֲנָשִׁים חוּץ מֵהֶם], הֵנָּה עֵילַת כָּל הָעֲלוֹת וְסִבַּת כָּל הַסִּבּוֹת מִסְבֵּב כְּמָה עֲלוֹת וְסִבּוֹת שְׂבִיבוּא לְמָקוֹם הַהוּא, אֲשֶׁר שָׁם הִטְלָה עֲלֵיהֶם הָעֲבוּדָה בְּעִבּוּדַת הַבְּרוּרִים.

לאכול או להימנע? יום ראשון כ"ה תשרי ה'תשע"א

הלכות מעשה הקרבנות פרק י, הלכה א: אֲכִילַת הַחֲטָאת וְהַזֶּהֱבִי מִצֹּת עֵשָׂה.
כל המצוות התלויות באכילה מתקיימות בשיעור כזית, אך באכילת קדשים מצינו בגמרא (יומא לט, א) שלאחר מות שמעון הצדיק נשתלחה מאירה בלחם הפנים ולא היה מגיע לכל כהן אלא כפול (פחות מכזית), ויש שהוכיחו מכך שאכילת קדשים היא אף בפחות מכזית.
והטעם: שלא כאכילת מצה וכדומה שהיא מצוה המוטלת על היחיד, אכילת קדשים אינה חיוב על אדם פרטי, והזוכה בבשר יכול ליתנו לחברו. מכאן, שבמצה (וכיו"ב) המצוה היא לאכול ואין אכילה פחות מכזית, אך בקדשים המצוה היא שהקדשים ייאכלו, ומטרה זו מושגת אף בצירוף אכילות פחותות מכזית (בית הלוי ח"א ס"ב, ז).
וב'תוספות ישנים' (ספ) כתבו "דלא בעינן כזית לגמרי אלא כזית עדיף". ויש להביא: אם המצוה מתקיימת בפחות מכזית

מה העדיפות בכזית?
ויש לומר: באכילת קדשים יש שני פרטים נפרדים: (א) החיוב הכללי שהקדשים ייאכלו, וזה מתקיים אף בצירוף כמה אכילות פחותות מכזית. (ב) מצוה על כל אחד, אבל כרשות ולא חובה, לאכול מהקדשים בדוגמת אכילת מצה וכיו"ב, וזה מתקיים רק בכזית.
וראיה לדבר, שלגבי תרומה כתב הרמב"ם (פט"ו מהל' תרומות הכ"ב) שאכילתה מצוה, ומקורו מכך שנקראת 'עבודה' ('עבודת מתנה אתן את כהונתכם'), וכך גם בקדשים – אף עצם האכילה נחשבת מצוה, מלבד המצוה המתקיימת על ידי השגת התוצאה של כילוי הקדשים.
לכן, לכתחילה יש לאכול כזית כדי לקיים את מצות האכילה, אך מצוה זו אינה חובה אלא רשות, ואילו החיוב להביא לכך שהבשר יאכל מתקיים אף באכילות פחותות מכזית (מנחת אשר שמות ס"י נה).

האם עשיר מביא קרבן עני? יום שני כ"ו תשרי ה'תשע"א

הלכות מעשה הקרבנות פרק יד, הלכה ט: הָאוֹמֵר: קָרְבֵּן מִצֶּרֶע זֶה אוֹ יוֹלֵדֶת זוֹ עָלֶי, אִם הָיָה אוֹתוֹ מִצֶּרֶע אוֹ יוֹלֵדֶת עֲנִיִּים – מְבִיא הַנּוֹדֵר קָרְבֵּן עֲנִי.
מדברי הרמב"ם כאן משמע, שכן הדין גם אם הנודר עצמו עשיר. ולכאורה, הלכה זו סותרת לדבריו להלן (סוף הל' מחוסרי כפרה): "עשיר שאמר קרבנו של מצורע זה עלי, והיה המצורע עני, הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי יד הנודר משגת!"
וכתב ה'כסף משנה' שאכן גם כאן סובר הרמב"ם, שאם הנודר עשיר עליו להביא קרבן עשיר, ולא פירש זאת, כי סמך על מה שיכתוב להלן (בהל' מחוסרי כפרה). אבל כבר כתב ב"ד מלאכי" (כללי הרמב"ם אות ר'), שאף כי יתכן שהרמב"ם יסתמך על דברים קודמים שלו, עם זאת בודאי לא ימנע מלפרש, ולא יסתמך על דברים שיכתוב אחר כך!

ויש לומר: את ההתחייבות להבאת קרבן בעבור אדם אחר שחייב בו, אפשר להגדיר בשני אופנים: א. בתורת נדר. ב. מדין 'ערבות' ('כל ישראל ערבים זה בזה').
לפי זה יובן ההבדל בין ההלכות: בהלכה שלפנינו, הבאה בהמשך לדיני נדרים ונדרות מחויב הנודר לקיים את נדרו. היות והנדר שקיבל על עצמו הוא להביא את קרבנו של מצורע עני – רק זה מוטל עליו ותו לא, יהא מעמדו של הנודר אשר יהיה, בין עני בין עשיר.
אך להלן (בהל' מחוסרי כפרה), החיוב הוא מצד ערבות, והיות ומצד ערבות יכול יהודי 'להעביר' אליו את חובת הקרבן של חברו המצורע – נחשב הנודר 'בעל' הקורבן, ולכן מעמדו שלו הוא הקובע, ואם עשיר הוא – מביא קורבן עשיר.

(לקוטי שיחות כ"ו, 101)

להביא בדיוק או יותר? יום שלישי כ"ז תשרי ה'תשע"א

הלכות מעשה הקרבנות פרק טז, הלכה א: הַנּוֹדֵר... קָרְבֵּן וְהִבִּיא נֶדוּל – יֵצֵא, בִּיצֵד? אָמַר 'הָרִי עָלַי... כִּבְשׁ' וְהִבִּיא אֵיל... יֵצֵא.
יש להבין: הרי נאמר "מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת", ואין יוצא ידי חובתו אם נדר כבש והביא איל? לכאורה ניתן לומר שהנדר להביא כבש מתפרש 'לכל הפחות כבש', אך גם איל שהוא יותר מכבש בכלל כוונתו, אבל אם כן היה יכול להביא איל אף לכתחילה, יתירה מזו, עדיף שיביא איל, שהרי כתב הרמב"ם (סוף הל' אסורי מזהב) "הרוצה לזכות עצמו... יביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו", ואילו מלשון הרמב"ם כאן משמע שרק בדיעבד יצא ידי חובתו.

ולכן יש לפרש באופן שונה: באמירתו 'הרי עלי כבש' אמנם אין האיל בכלל, ומכל מקום, אנו מניחים שנדר להביא כבש ולא איל, לא משום שאינו מעוניין להביא יותר אלא כיון שבאותה שעה לא השיגה ידו יותר, ולכן אם הביא איל יצא, אבל לכתחילה לא יביא איל כי בפסוק נאמר: "מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת". ולכן, לכתחילה יביא כבש כפי שנדר, משום "מוצא שפתיך". ובדיעבד יוצא ידי חובה באיל ויקיים את כוונת נדרו – הנכללת ב'ועשית כאשר נדרת', אף שאינה מתאימה לגמרי למוצא שפתי.

(לקוטי שיחות כ"ז ע' 1)

האם ביקור התמיד מעכב?

יום רביעי כ"ח תשרי ה'תשע"א

שאינו ראוי להקריבה בערב פסח שחל בשבת, אם היה שוגג חייב חטאת. ופירש רש"י, שהשוחט ונמצא בעל מום חייב חטאת משום "דשוגג הוא ולא אנוס דהוה ליה לביקוריה". מכאן, שאם היה נמצא תמים ללא מום ראוי היה להקריבה אף שלא ביקרוהו.

ועוד הוכחה כדעת הרמב"ם שהביקור אינו מעכב בדיעבד: כלל הוא בקדשים - "שינה עליו הכתוב לעכב" (פסחים סא, א. וראה תוס' זבחים ד, ב. ד"ה אימא), היינו שציווי האמור בתורה בקדשים הנאמר פעם אחת הוא למצוה ולא לעכב, ורק אם הציווי בא פעמיים הדבר מעכב בדיעבד. וכיוון שלדין ביקור יש רק לימוד אחד, והכתוב לא "שינה עליו", אינו מעכב בדיעבד.

(תורת חסד אר"ח סי' כ"ג)

הלכות תמידין ומוספין פרק א, הלכה ט: אין פוחתין מששה מלאים תמלקין... ויהיו מוכנים קדם יום הקרבה פארפעה ימים.

קרנן התמיד טעון ביקור ממומים ארבעה ימים קודם ההקרבה, גזרה שווה מפסח מצרים (ערכין יג, ב). וכתבו התוספות (סוכה מב, א, ד"ה שאינו) שביקור התמיד מעכב אפילו בדיעבד, וגם אם נבדק אחר שחיטתו ונמצא תמים, הרי הוא פסול להקרבה.

אך מדברי הרמב"ם כאן (שלא כתב שהביקור מעכב), משמע שבדיעבד אם נמצא ללא מום, הרי הוא כשר להקרבה.

ויש להוכיח כדעת הרמב"ם ממשמעות המשנה (פסחים עא, ב): "שחטו ונמצא בעל מום, חייב". כלומר, השוחט קרבן פסח

הדלקת המנורה מאש מזבח החיצון

יום חמישי כ"ט תשרי ה'תשע"א

והנה, היושב באהלה של תורה עלול לחשוב כי מאחר שהוא שקוע בלימודו כ'מנורה' המעלה את 'נר התמיד', אין הוא זקוק למצוות, כדברי רבי שמעון בן יוחאי "אנו שעוסקים בתלמוד תורה, אפילו לקריאת שמע אין מפסיקין" (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב), ועל אחת כמה וכמה שאין תפקידו להתעסק עם יהודי השקוע ב'חורן' של ענייני העולם.

על כך באה ההוראה בהלכה זו, שאם כבה נר המנורה יש להדליק אותו מהאש שעל מזבח החיצון דוקא, כלומר, כדי שאש התורה תבער אצל ה'יושב אהל' עליו לוודא תחילה ש"נר ה' נשמת אדם" של חברו הנמצא ב'חורן' ידלק ויאיר, ורק אז יוכל להאיר את 'נר ה' שלו עצמו באור התורה.

(לקוטי שיחות יו, עמ' 55)

הלכות תמידין ומוספין פרק ג, הלכה יג: נר מערכי שפכה - אין מלקין אותו אחר דשנו מלא מזבח החיצון.

כלי המקדש נחלקו באופן כללי לשני סוגים: א. הכלים שהיו בפנים - מזבח הפנימי, המנורה והשולחן. ב. הכלים שהיו בחוץ - כדוגמת מזבח החיצון.

גם בעבודת ה' יש שני סוגים בדוגמה זו: עבודת האדם עם עצמו היא עבודת פנים והעבודה עם הזולת היא עבודה בחוץ, לקרב יהודי הנמצא ב'חורן' ולברר את חלקו של כל אחד בעולם. ובעבודה שב'פנים' גופא - הדלקת המנורה רומזת לתורה, כנאמר "כי נר מצוה ותורה אור" (משלי ו, כג), וגם עניינה של העלאת נר תמיד הוא החיוב התמידי ללמוד תורה, בפרט במי ש"תורתו אמנותו", כי על-ידי הלימוד נוצר קשר תמידי עם הקב"ה.

העובר את 'קו התאריך' בימי הספירה

יום שישי ל' תשרי ה'תשע"א

בה' בסיון או בז' בו, אזי בקביעות שכזו לא אומרים "זמן מתן תורתנו". ואם כן, מי שעבר את קו התאריך ויום החמישי של ה' הוא בה' בסיון, כיצד יהיה החג שלו "זמן מתן תורתנו"?

ויש לבאר, שבתוכן הרוחני של מתן-תורה יש שני עניינים: התגלות התורה מלמעלה שקשורה בו' בסיון, והתגלות התורה שבאה לאחר ההכנה של עבודת האדם במ"ט ימי ספירת העומר (כמבואר בהרחבה בתורת החסידות), ובהתגלות התורה מלמעלה גופא יש שתי דרגות: יש עניין שאינו קשור כלל לעבודת האדם והוא לכל ישראל כאחד, בלי הבדלי דרגות בהכנה לקבלת התורה. עניין זה קשור לו' סיון, ועליו אומרים בתפילה "זמן מתן תורתנו"; ויש עניין בתורה, שעל-אף היותו למעלה מערך הנבראים, יש לו שייכות כלשהי לעבודתם והתגלותו היא בסיום עבודת ההכנה. ועניין זה מתגלה ביום החמישי לספירתו הפרטית של כל אחד.

(לקוטי שיחות ג, עמ' 996)

הלכות תמידין ומוספין פרק ח, הלכה א: ביום חמישים מספירת העומר הוא חג השבועות, והוא עצרת.

מי שבמהלך ימי ספירת העומר חצה את 'קו התאריך', מתי יחוג את חג השבועות?

הרבי הסביר כי מאחר שספירת העומר היא חיוב על כל אחד ואחד בפרט, הרי לכל אחד יש את ספירתו הפרטית. ואם כן, העובר את קו התאריך בימי הספירה, עליו להמשיך לספור לפי ספירתו, למרות שכל בני המקום בו הוא נמצא סופרים יום אחד קדימה או אחורה. וכיון שקביעות חג השבועות אינה קשורה לימי החודש אלא ליום החמישים לספירה, החג שלו יחול יום אחד לפני (או אחרי) חג השבועות של אנשי המקום בו הוא נמצא.

ועדין יש לעיין: כתב אדמו"ר הזקן בשולחנו (או"ח סימן תצד ס"א) שאת המילים "זמן מתן תורתנו" שבנוסח התפילה ניתן לומר רק ביום ו' בסיון שבו ניתנה תורה, ואילו כשהיו מקדשין את החודש על-פי הראייה, וייתכן שיום החמישים לעומר יחול

הטלית יקדים הנחתן כדי שלא להעביר על המצוות. וכן לגבי ברכת החמה ותפילת שחרית: חיוב ברכת החמה חל מיד כשרואה את החמה, ונמצא שכאשר רואה את החמה מחוץ לבית הכנסת, מצוה זו כבר מזומנת לפניו ואילו מצות התפילה עדיין אינה מזומנת כיון שמצוה להתפלל בבית הכנסת עם הציבור, ואם ידחה את ברכת החמה ויתפלל יש בכך משום 'אין מעבירין על המצוות'.

טעם נוסף: ה'שאגת אריה' (סי' כח) העלה שכל דיני קדימה לא נאמרו אלא בשתי מצוות של חובה אך לא כשאחת מהן היא רשות, ולכן לדעתו אין דיני קדימה בין תפילין לציצית כיון שהציצית אינה חיוב אלא רשות (כי אם לא ילבש בגד של ד' כנפות לא יתחייב). והוא הדין לענין ברכת החמה, לפי חלק מהדעות היא רשות ולכן אין בה דיני קדימה.

(הר צבי אר"ח ח"א סי' קט)

הלכות תמידין ומוספין פרק ט, הלכה ג: עָבַר או שָׁכַח וְשָׁחַט אֶת שְׁאִינוֹ תְּדִיר... מְקַרְבּוֹ, וְאַחֵר כִּף שֹׁחֵט אֶת הַתְּדִיר. ברכת החמה ותפילת שחרית – איזו מהן קודמת? לכאורה יש להקדים את תפילת שחרית התדירה לברכת החמה מדין 'תדיר ושאינו תדיר' – תדיר קודם, אך מדברי המהרי"ל נראה שכל הרואה את החמה עליו לברך מיד אף שעדיין לא התפלל. ומה טעמו? יש לבאר על פי הלכה זו:

אם עבר ושחט את שאינו תדיר לפני התדיר ימשיך ויקריב את שאינו תדיר משום 'אין מעבירין על המצוות', היינו שלא יזלזל במצוה שכבר נזדמנה לו שינחנה וילך לו, אף שבהקרבת קרבן זה הרי הוא עובר על דין הקדמת התדיר. וכן כתב ה'בית יוסף' (אר"ח סי' כח) שאף שציצית קודמת לתפילין מדין 'תדיר ושאינו תדיר', אם התפילין באו לידו לפני

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה תשרי, תשט"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

נעם לי לקבל פ"ש שלו ע"י הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצי"צ מו"ה משה אלי' שי' גערליצקי וכן הפ"נ שמסר, שיקרא בעת רצון על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ומה שכותב אשר רובץ תחת משאו, הנה לא יפלא הדבר וכמ"ש אשר ברא אלקים לעשות, לתקן, ונאמר וייצר ה"א בשני יודי"ן ביצי"ט וביצה"ר, ולכן כי תראה חמור - כאשר תסתכל בעיון טוב בהחומר שלך שהוא הגוף, תראה - שונאך - שהוא שונא את הנשמה המתגעגעת לאלקות ורוחניות, ועוד תראה שהוא - רובץ תחת משאו - שנתן הקב"ה להגוף שיזדכך ע"י תורה ומצוות והגוף מתעצל בקיומם, ואולי יעלה בלבבך - וחדלת מעזוב לו - שיוכל לקיים שליחותו, כי אם תתחיל בסיגופים לשבור את החמורות, הנה לא בזו הדרך ישכון אור התורה, כי אם - עזוב תעזוב עמו - לברר את הגוף ולזככו ולא לשברו בסיגופים (אחת מתורות הבעש"ט, הועתק בהיום יום).

ומזה מובן ופשוט שאין ח"ו ליפול ברוחו מזה, כיון שסיבת הדבר אשר השי"ת תכלית הטוב אינו רוצה שיקבל איש הישראלי המצטרך לו בגשמיות או ברוחניות בתור נהמא דכיסופא, ולכן נסתדר בהבריאה כמ"ש ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב וכו', כי תיכף ומיד מוסיפים ובחרת בחיים, ומבואר בחסידות שבקשה מהקב"ה הוא ג"כ נתינת כח ותוספת כח למילוי הבקשה, ובדאי ידוע לו וכדאי שיתבונן בזה עוד הפעם בהאמור בתניא בכמה מקומות ובפרט בפרק כ"ז ושני מיני נחת רוח לפניו למעלה והשנית, וראה שם פרק ל"ד ואילך, שהתבוננות בכל האמור שם מביאה שתהי' עבודתו כל ימיו בשמחה רבה וכו'.

מוסג"פ העתק מכתבי כללי לר"ה, ונוסף על ברכתי במכתבי לר"ה, הנה אכפול אותם זה לאריכות ימים ושנים טובות להצלילי בהחזקת והפצת היהדות בסביבתו ומתוך בריאות והרחבת דעת אמיתית.

בברכה.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ה תשרי-א' מרחשון ה'תשע"א

יום ראשון כ"ה תשרי ה'תשע"א

הלכות מעשה הקרבנות

פרק עשירי

- 1 א. אכילת החטאת והאשם מצות עשה, שנאמר: ואכלו
- 2 אתם אשר פפר בהם - הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים¹.
- 3 והוא הדין לשאר הקדשים שאוכלין אותן הכהנים²,
- 4 שאכילתן מצוה.
- 5 ב. וכן אכילת שירי מנחות³ מצות עשה, שנאמר: והנותרת
- 6 ממנה יאכלו אהרן ובניו⁴.
- 7 ג. ואין חטאת ואשם ושירי מנחות נאכלין אלא לזכרי
- 8 כהנה בעזרה⁵; ואם נאכלו בהיכל⁶ - נאכלו⁷. שנאמר: לכל
- 9 מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשםם בקדש הקדשים
- 10 תאכלנו, כל זכר יאכל אתו⁸. וכן שלמי צבור הרי הם
- 11 פחטאת וכאשם⁹, כמו שבארנו.
- 12 ד. חזה ושוק של שלמים נאכלין לכהנים זכרים ונקבות¹⁰,
- 13 שנאמר בהם: לך נתתם ולבניך ולבנותיך. וכן המורם

- 14 מתודה והמורם מאיל גזיר, שנאמר: כל תרומת הקדשים
- 15 אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך ולבניך ולבנותיך¹¹.
- 16 ה. וכן הפכוד¹², שהרי נאמר בו: ובשרם יהיה לך פתוה
- 17 התנופה ובשרם הקמין¹³. וכל אלו הנאכלים לפתוה -
- 18 נאכלים לעבדי הכהנים ולנשיהם¹⁴ פתורמה¹⁵. וכלן נאכלים
- 19 בכל העיר, שנאמר: את חזה התנופה ואת שוק התרומה
- 20 תאכלו במקום טהור. לא נאמר בהן 'במקום קדוש', שהיא
- 21 העזרה, אלא 'טהור', שהוא כל מחנה ישראל. שפגדו
- 22 לדורות - וירושלים. והוא הדין למעשר ופסח¹⁶, שהרי הן
- 23 קדשים קלים כשלמים. והחלונות ועבי החומה - כלפנים¹⁷.
- 24 ו. השלמים נאכלים ביום הדיקה וכל הלילה וכל יום
- 25 המחרת עד שתשקע החמה¹⁸; שנאמר: ביום הקריבו את
- 26 זבחו יאכל וממחרת, ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו
- 27 ביום השלישי וגומר¹⁹. נמצאת למד, שהן נאכלין לשני
- 28 ימים ולילה אחד. בין חלק הכהנים בין חלק הבעלים²⁰.
- 29 והוא הדין לכבוד ומעשר²¹, שהרי הן קדשים קלים
- 30 כשלמים.
- 31 ז. אכל התודה, אף על פי שהיא קדשים קלים, אינה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) ובספרא פרשת שמייני פרק ב הלכה ד: "מניין שאכילת קדשים כפרה על כל ישראל, תלמוד לומר (ויקרא י, יז) ואותה נתן לכם לשאת את עוון העדה לכפר עליהם לפני ה', הא כיצד, הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים". (2) שהם קדשי קדשים, וחזה ושוק של שלמי יחיד שאין באכילת אלו כפרה לבעלים. וראה ברש"י שם. דיבור המתחיל בשאר ימות השנה, שכתב שגם החלק הנאכל לישראל יש בו מצות עשה. [וכן הוא בתוספתא סוף מסכת פסחים: "איזו היא ברכת הזבח אומר ברוך אשר קדשנו במצוותיו וצונו לאכול את הזבח"]. (3) מה שנשאר מן המנחה לאחר שנקמצה. (4) ובהמשך הפסוק שנאמר "מצות תאכל במקום קדוש" "ולשון ספרא (פרשת צו פרק ב הלכה ט) מצות תאכל מצוה, כיצא בו יבמה יבא עליה (דברים כה, ה) מצוה, כלומר, שאכילת שיירי מנחות היא כמו ביאת היבמה שהיא מצות עשה לא דבר של רשות בלבד" (5) ולענין שיירי מנחות, ראה זבחים סג. במשנה: "מנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה ונאכלים לפני מן הקלעים (=בחצר אהל מועד, והעזרה במקדש כנגד לפני מן הקלעים שבמשכן, רבינו בפירוש המשנה זבחים נב:) לזכרי כהונה". ומשום שנאמר (ויקרא ב, ג) "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו", וכמו כן נאמר (שם ו, ט) "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו, מצות תאכל במקום קדוש. בחצר אוהל מועד יאכלוה" ונאמר גם (שם, יא) "כל זכר בבני אהרן יאכלנה" (6) ראה פרק א מהלכות בית הבחירה הלכה ה, כי הקודש וקדש הקדשים והאולם שלושתן נקראים היכל. (7) כלומר, היא אכילה כשרה. (8) ואמרו במנחות ח: "רבי יהודה בן בתירא אומר מניין שאם הקיפו גויים את העזרה, שהכהנים נכנסים להיכל ואוכלין בקדשי קדשים ושיירי מנחות, תלמוד לומר, בקדש הקדשים תאכלנו". (9) ונאכלים בעזרה רק לזכרי כהונה. (10) משנה זבחים נה. "המורם מהם (=מן השלמים, שהם חזה ושוק) וכיצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם". (11) כן הוא בפרק א מהלכות ביכורים הלכה י. אבל בפירוש המשניות שם כתב רבינו "וכל אלו אוכלין אותם הכהנים זכרים ונקבות לפי שכן בא הכתוב עליהן (ויקרא י, יד) חקך וחק בניך וגו'" ועיקר הלימוד מתחילת הפסוק "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנותיך אתך כי חקך וחק בניך וגו'". (12) נאכל לכהנים זכרים ונקבות. (13) של קרבן שלמים שנאכלים לכהנים זכרים ונקבות. ראה בזבחים נו, שמהפסוק הנ"ל אנו לומדים "מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד". ובתוספתא זבחים פק ו: "הבכור והמורם מן התודה ואיל הנזיר נאכלים לאנשים ולנשים ולעבדים ולשפחות". (14) לנשי הכהנים. (15) תוספתא שם: "זה הכלל כל שהוא אוכל בתרומה אוכל באלו וכל שאינו אוכל בתרומה אינו אוכל באלו". ודע כי יש יוצא מן הכלל הזה והוא: בת כהן שנישאה לישראל ואחר כך נתגרשה, או מת הבעל, ולא היה לה זרע, שחזרת לבית אביה הכהן לאכילת תרומה, ואף על פי כן אינה חוזרת לאכילת חזה ושוק. (16) ובכור נלמד ממה שנאמר בו "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק התרומה". והיינו שנאכלים בכל העיר. (17) כלומר, עובי חלל החלונות שבחומת ירושלים ועובי החומה בראשה למעלה, הם כלפנים, כלומר, כירושלים. (18) ברייתא שם נו: "קדשים הנאכלים לשני ימים ולילה אחת מחשבין בדמן משתשקע החמה וכו' ובבשרן משתשקע החמה של שני ימים". (19) המשך הפסוקים: "והנפש האוכלת ממנה עוונה תשא". (20) במשנה שם: "שלמים וכו' ונאכלין וכו' לשני ימים ולילה אחד, המורם מהם (=חלק הכהנים) כיצא בהם". (21) שנאכלין לשני ימים ולילה אחד, אבל הפסח אינו נאכל אלא בלילה.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום ראשון כ"ה תשרי ה'תשע"א – הלכות מעשה הקרבנות עג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 נֶאֱכָלְתָּ אֶלָּא בְּיוֹם הַזִּבְחָה עִם הַלֵּילָה²²; שְׁנֵאמַר בָּהּ: בְּיוֹם
 - 2 קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל, לֹא יֵנִיחַ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר. וְכֵן אֵיל נִזְיֹר²³.
 - 3 וְהִלָּחַם הָבָא עִמָּהֶן²⁴ - פִּיּוּצָא בִּהְיוֹתָ²⁵, בֵּין חֵלֶק הַפְּהָגִים
 - 4 בֵּין חֵלֶק הַבְּעָלִים²⁶. וְהוּא הִדִּין לַחֲטָאת וּלְאִשָּׁם וּלְשִׁלְמֵי
 - 5 צִבּוֹר וּלְשִׁירֵי מִנְחוֹת, שֶׁהֵכֵל נֶאֱכָל לְיוֹם וְלֵילָה; שְׁנֵאמַר:
 - 6 בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל - כָּל הַקָּרְבָּנוֹת בַּמִּשְׁמֶע²⁷. חוּץ מִן
 - 7 הַשְּׁלָמִים, שֶׁפָּרַשׁ בֵּהֶן הַפְּתוּב, וּבִכּוֹר וּמַעֲשֹׂר הַדּוּמִים לָהֶם.
 - 8 ח. כָּל אֵלּוּ הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם וְלֵילָה - דִּין תּוֹרָה שֶׁהֵן נֶאֱכָלִין
 - 9 עַד שִׁיעָלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר; וְכִדִּי לְהַרְחִיק מִן הַעֲבֵרָה²⁸, אָמְרוּ
 - 10 חֲכָמִים, שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין אֶלָּא עַד חֲצוֹת הַלַּיְלָה.
 - 11 ט. כָּל הַקָּרְבָּנוֹת, בֵּין קִדְשֵׁי קֳדָשִׁים בֵּין קֳדָשִׁים קְלִים, אֵין
 - 12 אוֹכְלִין אוֹתָם אֶלָּא הַטְּהוֹרִים²⁹ בְּלִבְדּוֹ הַמּוֹלִין³⁰. אֶפְלוּ
 - 13 הָעֲרִיב שֶׁמִּשּׁוּ³¹ וְלֹא הִבִּיא בְּפִתּוֹ³² - אֵינוֹ אוֹכֵל בְּקֳדָשִׁים³³.
 - 14 וְהַטְּמִטּוֹס³⁴ אֲסוּר לֶאֱכָל בְּקֳדָשִׁים, לְפִי שֶׁהוּא סֶפֶק עֲרֵל³⁵.
 - 15 אָבֵל הָאֲנָדְרוּגִינוֹס³⁶ - יִרְאֶה לִי שְׂאוּכָל בְּקֳדָשִׁים קְלִים³⁷.
- י. וּמִתָּר לֶאֱכָל אֶת הַקֳּדָשִׁים כָּל מֶאֱכָל³⁸. אֶפְלוּ הַפְּהָגִים³⁹
- מִתָּרִין לֶאֱכָל חֵלֶקֶם, בֵּין מִקְדָּשִׁים קְלִים בֵּין מִקְדָּשֵׁי קֳדָשִׁים,
- כָּל מֶאֱכָל, וּלְשִׁנּוֹת בְּאִכְלִיתָן⁴⁰, וְלֶאֱכָלם צְלוּיִים שְׁלוּקִים⁴¹
- וּמִבְשָׁלִים⁴², וְלִתֵּת לְתוֹכָן תִּבְלִין שֶׁל חֲלִין, אָבֵל לֹא תִבְלִין
- שֶׁל תְּרוּמָה, שֶׁלֹּא יִבְיִאוּ אֶת הַתְּרוּמָה לְיַד פֶּסוּל⁴³. וְהַעֲצָמוֹת
- הַנִּשְׁאָרוֹת⁴⁴ - מִתְּרוֹת, וְעוֹשֶׂה אֹדֶם מֵהֶם כָּל בָּלִים שִׁינָּצָה.
- י. הֵייתָ לָהֶם אֲכִילָה מוּעֵטָה - אוֹכְלִין⁴⁵ עִמָּה⁴⁶
- חֲלִין וְתִרּוּמוֹת, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה נֶאֱכָלָה עִם הַשֶּׁבַע⁴⁷. הֵייתָ
- לָהֶן אֲכִילָה מְרֻבָּה - אֵין אוֹכְלִין עִמָּה חֲלִין וְתִרּוּמָה,
- כְּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה נֶאֱכָלָה אֲכִילָה גִּסָּה⁴⁸. וְכֵן בְּשִׁירֵי
- הַמִּנְחוֹת⁴⁹.
- י. אֵין מִבְשָׁלִין חֲטָאת אוֹ אִשָּׁם⁵⁰ עִם מוֹרֶם מִתּוֹדָה אוֹ
- מֵאֵיל נִזְיֹר⁵¹, מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעֲט בְּאוֹכְלִיתָן⁵² וּבִמְקוֹם אֲכִילָתָן⁵³.
- וְלֹא מוֹרֶם מִתּוֹדָה וּמֵאֵיל נִזְיֹר עִם בִּכּוֹר אוֹ עִם חֲזֶה וְשׁוֹק
- שֶׁל שְׁלָמִים⁵⁴, מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעֲט זִמָּן אֲכִילָתָן⁵⁵. וְלֹא מוֹרֶם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(22) שלאחריו. (23) נאכל ליום ולילה. ולמדו זאת (שם לו.) ממה שנאמר (ויקרא ז, טו) "ובשר זבח תודת שלמיו", שלמיו, לרבות שלמי נזיר וכו'. (24) עם התודה ועם איל הנזיר. (25) שם לו. אמרינן: "לחמי תודה וחלות ורקינים שבנזיר מניין (=שנאכלין ליום ולילה), תלמוד לומר (שם) קרבנו (=ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בקר)". (26) שם נה. במשנה "המורם מהם (=מן התודה ומאיל הנזיר, שהם חזה ושוק וארבע חלות שבתודה וזורע בשלה וחזה ושוק ושתי חלות שבאיל נזיר) כיצא בהן (=כבשר)". (27) ראה שם לו. בברייתא: "ובשר זבח תודת שלמיו (שם) למדנו לתודה שנאכלת ליום ולילה, חליפין וולדות תמורות מניין, תלמוד לומר ובשר, חטאת ואשם מניין, תלמוד לומר זבח, ומניין לרבות שלמי נזיר ושלמי פסח (=חגיגת י"ד), תלמוד לומר שלמיו, לחמי תודה וחלות ורקינים שבנזיר מניין, תלמוד לומר קרבנו", ורבינו שכתב כי מ"קרבנו" משמע כל הקרבנות, "כוונתו לומר מהכרח הייתורים כמו שאמרו בגמרא, אלא שלא נראה לו להאריך" (לחם משנה). (28) שלא תדחק עליו השעה ויבוא לאכול לאחר שעלה עמוד השחר. (29) שנאמר (במדבר יח, יא) "כל טהור בביתך יאכל אותו". (30) אבל הערלים אינם אוכלים בקדשים שאצל פסח (שהוא מקדשים קלים) נאמר (שמות יב, מח) "וכל ערל לא יאכל בו", ומזה אפשר ללמוד שהוא הדין בקדשים קלים אחרים, ואילו קדשי קדשים יש ללמוד בקל וחומר. (31) כלומר, אפילו טבל הטמא וגם שקעה שמשו של יום הטהרה שבתרומה הוא מותר. (32) קרבן טהרה, כגון הזב והזבה היולדת והמצורע. (33) ולמדו זאת (יבמות עד:) ממה שנאמר (ויקרא יב, ח) "וכפר עליה הכהן וטהרה", שכל זמן שלא הביא קרבן (אף על פי שטבל והעריב שמשו) אינו אוכל בקדשים. (34) שאין לו לא זכרות ולא נקבות, אלא הוא אטום, ואין ידוע אם הוא זכר או נקבה. (35) שמא הוא זכר. (36) שיש לו גם זכרות וגם נקבות. (37) אם נימול (כסף משנה). לפי שגם נקבה אוכלת בקדשים קלים. אבל בקדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לזכרים - אינו אוכל שמא הוא נקבה. (38) והיינו, בין צלי בין שלוק ובין מבושל, ולא כקרבן פסח, שאינו נאכל אלא צלי. ומה שנאמר באיל נזיר (במדבר ו, יט) "ולקח הכהן את הזורע בשלה מן האיל" - בישול לאו דווקא, אלא אף צלי ושלוק. (39) [עיקר החידוש בזה שמותר לשנות אפילו קדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לכהנים]. (40) כלומר, לא רק שמותר לאכול בכל מאכל אלא גם רשאי לשנות, דהיינו שאם צלאו, יכול להוסיף עליו בתבלין וכן אם בשלו יכול אחר כך לשלוק או לצלאו. (41) מבושלים הרבה מאד עד שנימחו. (42) בגמרא זבחים צא. למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ח) "למשחה" - לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים". ומה שכתב רבינו בפרק ט מהלכות ביכורים הלכה כב: "ואין הכהנים אוכלין המתנות אלא צלי בחדל, שנאמר למשחה כדרך שאוכלים המלכים" - אין הכוונה שאינו אוכל אלא צלי, שהרי כאן מפורש שאוכל בין צלי בין שלוק ובין מבושל אלא הכוונה שאם הוא נהנה הנאה שווה בצלי ובמבושל ובשלוק, יאכל צלי שהוא דרך גדולה יותר. אבל אם נהנה מבישול ושלוק - אוכל מבושל ושלוק כדרכו. (43) שהרי זמן אכילת תרומה אינו מוגבל, ואילו זמן אכילת קדשים מוגבל הוא, ואחרי עבור זמן אכילת קדשים, הם נעשים נותר ונאסרו באכילה ואם ייתן לתוכם תבלין של תרומה, יאסרו גם התבלין, שהרי יש בהם טעם של בשר נותר. (44) והיינו, כשאין בעצמות שום דבר הראוי לאכילה. (45) כלומר, אם היו הקדשים הנאכלים מעט ואין בהם כדי שביעה. (46) ועיין שם ברש"י ותוספות שנחלקו אם מותר לאכול החולין בעזרה, או שאוכלם מחוץ לעזרה. (47) על השובע, "דרך גדולה" (קריט ספר). ו"שלא יצא משולחן רבו רעב". (48) ואכילה גסה אינה אכילה. (49) ובתמורה שם על הפסוק (ויקרא ו, ט) "והנתרת ממנה (=מן המנחה) יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדוש בחצר אוהל מועד יאכלוה" אמרו: "יאכלו מה תלמוד לומר, מלמד שאם הייתה אכילה מועטת אוכלין עימה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השובע, יאכלוה מה תלמוד לומר, שאם הייתה אכילה מרובה אין אוכלין עימה חולין ותרומה, כדי שלא תהא נאכלת על הגסה". (50) שאינם נאכלין אלא לזכרי כהונה, ובעזרה. (51) שנאכלין לזכרים ונקבות בכל העיר. (52) של מורם מתודה ואיל נזיר, שאין הנשים אוכלות אותם בגלל טעם החטאת והאשם אשר בהם. (53) שלא יוכלו לאוכלם בכל העיר, בגלל החטאת והאשם. אבל מזמן אכילתם אינו ממעט, שהרי כולם אינם נאכלים לשני ימים ולילה. ועל אחת כמה וכמה שאין לבשל החטאת והאשם עם השלמים, שממעט גם בזמן אכילתו, שהרי השלמים נאכלים לשני ימים ולילה. (54) [הוא הדין שאסור לבשל בשר תודה ואיל נזיר עם בשר של שלמים, אלא שכיוון שדובר פה גם בחטאת ואשם, שאינם נאכלים אלא לכהנים, נקט גם מורם מתודה ואיל נזיר ומשלמים, שהם לכהנים]. (55) שהרי מורם מתודה ואיל נזיר נאכלין ליום ולילה,

- 1 מְשַׁלְמִים שֶׁל אֶמֶשׁ⁵⁶ עִם חֲטָאת וְאֶשֶׁם שֶׁל יוֹם, מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעֲט
2 בְּאוֹכְלֶיהָ⁵⁷ וּבִמְקוֹם אֲכִילָתָהּ⁵⁸ וּבְזֶמַן אֲכִילָתָהּ⁵⁹. אָבָל חֲטָאת
3 וְאֶשֶׁם מִתְּבַשְּׁלִין זֶה עִם זֶה⁶⁰, וְתוֹדָה וְאֵיל נִזִּיר זֶה עִם זֶה⁶¹,
4 וְהַבְּכוֹר וְחִזָּה וְשׁוֹק זֶה עִם זֶה⁶². חֲתִיכָה שֶׁל קֹדֶשִׁי קֹדָשִׁים⁶³
5 אוֹ שֶׁל פְּגוּלָה⁶⁴ אוֹ נֹתֵר⁶⁵ שֶׁנִּתְּבַשְּׁלָה עִם חֲתִיכוֹת אֲחֵרוֹת⁶⁶ -
6 אוֹתָן הִחֲתִיכוֹת אֲסוּרוֹת לְזָרִים וּמִתְּרוֹת לְכֹהֲנִים⁶⁷.
7 י.ג. בֶּשֶׂר קֹדֶשִׁי קֹדָשִׁים אוֹ בֶּשֶׂר קֹדֶשִׁים קְלִים שֶׁנִּתְּבַשְּׁלָה עִם
8 בֶּשֶׂר תְּאֵנָה - הֲרִי⁶⁸ בֶּשֶׂר הַתְּאֵנָה אֲסוּר לְטִמְאִים וּמִתֵּר
9 לְטְהוּרִים⁶⁹.
10 יד. נֶאֱמַר בְּעוֹלָה: עוֹר הָעֵלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לִכְהֵן לוֹ יִהְיֶה;
11 וְנֶאֱמַר בְּחֲטָאת: הִכְהֵן הַמִּחְטָא אֹתָהּ יֹאכְלֶנָּה; וְנֶאֱמַר
12 בְּאֶשֶׁם: הִכְהֵן אֲשֶׁר יִכְפֹּר בּוֹ לוֹ יִהְיֶה; וְנֶאֱמַר בְּשָׁלְמִים:
13 לִכְהֵן הַזֶּרֶק אֶת דָּם הַשָּׁלְמִים לוֹ יִהְיֶה; וְנֶאֱמַר בְּמִנְחָה: הִכְהֵן
14 הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ יִהְיֶה. אֵין הַפְּתוּב מְדַבֵּר בְּכָל אֵלּוּ אֶלָּא
15 בְּרֹאיוֹ: שֶׁהִכְהֵן הָרֹאיוֹ לְעֻבְדָּהָ⁷⁰ - זֶהוּ שֵׁשׁ לוֹ חֵלֶק לְאָכֹל;
16 וּמִי שֶׁאֵינוֹ רֹאיוֹ בְּשַׁעַת הַקֶּרֶבֶן, כְּגוֹן שֶׁהָיָה טָמֵא - אֵין לוֹ
17 חֵלֶק לְאָכֹל אֲפִלּוּ כְּשִׁיטְהָר לְעֶרֶב. אָבָל לְעִנְיַן חֲלֻקָּה - הַכֹּל
18 לְאַנְשֵׁי בֵּית אֲבִי⁷¹ שֶׁמִּקְרִיבִין בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם. וְכֹלֶם חוֹלְקִים
19 בְּכָל קֹדֶשִׁי הַמִּקְדָּשׁ אִישׁ בְּאַחֲיוֹ, בֵּין זֶה שֶׁהִקְרִיב בֵּין אֲחֵיו
20 שֶׁעָמְדוּ בְּמִקְדָּשׁ שְׁלֵא הִקְרִיב⁷².
- טו. וְלִמָּה חֵלֶק הַפְּתוּב בְּמִנְחוֹת בֵּין מִנְחוֹת הָאֲפוּיוֹת וּמִנְחַת
הַסֶּלֶת? שֶׁהָרִי בְּאֲפוּיוֹת הוּא אוֹמֵר: כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תֹּאכְלָה
בַּתּוֹר, לִכְהֵן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִּהְיֶה⁷³; וּבְמִנְחַת הַסֶּלֶת הוּא
אוֹמֵר: וְכָל מִנְחָה בְּלִילָה בְּשֶׁמֶן וְחִמְצָה, לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן
תִּהְיֶה אִישׁ בְּאַחֲיוֹ⁷⁴. שֶׁהָאֲפוּיָה, כְּשֶׁחוֹלְקִין אוֹתָהּ אֲנָשִׁי בֵּית
אָב, כָּל שִׁגְיַע לוֹ חֵלֶק, אֲפִלּוּ כְּזֵית פֶּת - הָרִי הוּא רֹאיוֹ
לוֹ, שֶׁהָרִי אוֹכְלוֹ מִיָּד; אָבָל הַסֶּלֶת, אִם יִחְלְקוּהָ בִּיגִינָה, וְנִמְצָא
מִגִּיעַ לָזֶה מְלֵא פֶּפוֹ סֶלֶת אוֹ פָּחוֹת, שֶׁאֵינוֹ רֹאיוֹ לֹא
לְלוֹשׁ אוֹתוֹ וְלֹא לְאַפּוֹתוֹ, לְפִיכָף הָיָה עוֹלָה עַל הַדָּעַת
שֶׁיִּחְלְקוּ מִנְחָה כְּגֹד מִנְחָה⁷⁵, וְלֹא יִחְלְקוּ מִנְחָה זֹו בְּפָנֵי
עֲצָמָה עַל כָּל אֲנָשִׁי בֵּית אָב; הַדָּרָךְ הַפְּתוּב לִזְמַר בָּהּ: לְכָל
בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה אִישׁ בְּאַחֲיוֹ - לִזְמַר שֶׁיִּחְלְקוּהָ בְּפָנֵי עֲצָמָה.
מִכָּאֵן אֲמָרוּ חֲכָמִים: אֵין חוֹלְקִין מִנְחָה כְּגֹד מִנְחָה, אֲפִלּוּ
מִעֲשֵׂה מִחְבַּת כְּגֹד מִעֲשֵׂה מִחְבַּת אוֹ סֶלֶת כְּגֹד סֶלֶת; אֶלָּא
כָּל אַחַת וְאַחַת חוֹלְקִין שְׁרִירָה בְּפָנֵי עֲצָמָה.
טז. וְכֵן אֵין חוֹלְקִין עוֹף כְּגֹד עוֹף⁷⁶, וְלֹא חֲטָאת כְּגֹד
חֲטָאת, וְלֹא חִזָּה וְשׁוֹק כְּגֹד חִזָּה וְשׁוֹק⁷⁷; אֶלָּא כָּל חֵלֶק
וְחֵלֶק חוֹלְקִין אוֹתוֹ בִּיגִינָה בְּשׁוּהָ.
יז. אֵין הַקֶּטֶן חוֹלֵק⁷⁸ אֲפִלּוּ בְּקֹדֶשִׁים קְלִים⁷⁹, אִף עַל פִּי
שֶׁמֶתֵּר לְהַאֲכִילוֹ קֹדֶשִׁי קֹדָשִׁים⁸⁰. וְכֵן אֲשֶׁר וְאֶנְדְּרוּגִינוֹס אֵין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

והבכור והשלמים נאכלין לשני ימים ולילה. אבל באוכלים ובמקום האכילה הם שווים, כי כולם נאכלים בכל העיר לזכרים ולנקבות. (56) שעבר יום ולילה ונשאר רק יום אחד לאכילה. (57) של השלמים. כי החטאת והאשם אינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ואילו המורם מהשלמים נאכלים גם לזכרים וגם לנקבות, כנ"ל. (58) של השלמים, שהחטאת והאשם אינם נאכלים אלא בעזרה ואילו השלמים נאכלים בכל העיר. (59) של החטאת והאשם, שהם נאכלים ליום ולילה, ואילו השלמים של אמש אחרי שעברו עליו יום ולילה לא נשאר מזמן אכילתן אלא יום אחד בלבד. (60) לפי שדינים שווה. (61) שדינים שווה. (62) שאף הם דינים שווה. (63) ערלה פרק ב משנה טז, כדעת תנא קמא, ולא כרבי שמעון האומר שגם לזרים מותרות. (64) כלומר, חתיכה זו של קדשי קדשים הייתה של פיגול וכן "או נותר" שבסמוך, היינו, שחתיכה זו של קדשי קדשים הייתה נותר, אבל קדשים קלים שהם פיגול או נותר שנתבשלו עם החתיכות - אותן החתיכות מותרות גם לזרים וגם לכהנים. (65) "נותר" זה אינו הנותר שבכל מקום אלא המדובר שחשב בשעת העבודה לאכול חוץ לזמנו, שהוא פיגול, ו"פיגול" שלמעלה הוא שחשב בשעת העבודה לאכול חוץ למקומו. (66) של חולין או של קדשים קלים. (המדובר כשהיה בהן כדי ביטול, דהיינו מאה כנגד האיסור, שביטול קדשים - במאה). והמדובר כשהכירו את החתיכה האסורה והוציאוה, באופן שאין כאן בעיה של "חתיכה הראויה להתכבד" שאינה בטלה בתערובת. (67) [כן כתב רבינו גם בהלכות פסולי המוקדשין (שם הלכה כד) שחתיכה של חטאת (טהורה) או פרוסה של לחם הפנים טהור שנתערבו במאה חתיכות של חולין הרי אלו לא יעלו, אלא יאכל הכל לכהנים (שאינו כאן אלא הפסד מועט - ואף על פי שתרומה עולה במאה ואחד אף על פי שגם שם אינו אלא הפסד מועט - בקדשים החמירים)]. (68) בשר חולין. (69) כלומר, "אם היה בשר קדשי קדשים (הוא) זה שנתבשל עם בשר תאוה, אוכלין הכל טהורי זרים ולא נחוש בזה העניין ודומה לו לאחד משישים כיוון שהכל מותר ואין שם דבר ייאסר אכילתו". (70) אף על פי שלא עבד. והמדובר כשראו גם לאכילת קדשים. (71) ספרא שם. [ומה שאמרו (זבחים צט). "והרי משמרה כולה דאין מחטין (=זורקים הדם על גבי המזבח) ואוכלים", לא אמרו כן אלא להיתר אכילה, שהרי בתחילת הסוגיא שם לא דיברו על חלוקה, וראה בלחם משנה. ומה שאמרו בפסחים נו. שתיקנו שיחלקו בערב שבת לכל המשמר (ולשון הגמרא "דאיתין כולוהו משמרות", לא דווקא) - אין זה אלא בעורות, אבל בבשר אי אפשר לתקן כן, שהרי ייפסל בנותר]. (72) אלא שראוי להקריב. (73) שהיה נראה שכל המנחה שייכת לכהן המקריב. (74) שמכאן למדו שהיא נחלקת לכל אנשי בית אב, ולא אמרה התורה דין חלוקה במנחת סולת. (75) כלומר, מנחה שלמה, שאם היו עשרים כהנים בבית אב והיו שם עשרים מנחות, יקבל כל אחד מנחה שלמה, ולא שכל אחד ואחד יקבל חלק אחד מעשרים מכל מנחה ומנחה. (76) היינו חטאת העוף הנאכלת לזכרי כהונה. (77) (ויקרא ז, י"ב) איש כאחיו - וסמך ליה ואם על תודה, כשם שאין חולקין בקדשי קדשים כך אין חולקים בקדשים קלים". (78) כלומר, אין לו חלק במתנות כהונה, משום שנאמר (שם ז, י) "איש כאחיו" ודרשו (קידושין ומנחות וספרא שם) "איש חולק וכו' ואין הקטן חולק וכו'". (79) שהרי הפסוק "איש כאחיו", שממנו למדו חלוקת קדשים ושאיין הקטן חולק - מדבר גם בקדשים קלים. (80) זבחים צט. "הרי קטן דאינו ראוי לחיטוי - ואוכל", וכתב רש"י שם בדיבור המתחיל קטן: "דאמרינן במנחות (עג). איש כאחיו, איש חולק ואין קטן חולק ומדמעט ליה מחלוקה מכלל דאכיל, ועוד כל זכר כתיב" (ויקרא ו, יא; ז, ו). והרי הפסוק הראשון מדבר במנחה והפסוק השני במנחה ובאשם, ושניהם קדשי קדשים.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום ראשון כ"ה תשרי ה'תשע"א – הלכות מעשה הקרבנות עה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 חולקים להם בקדשי המקדש פללי⁸¹, שנאמר: איש
 - 2 כאחיו⁸². אבל בעל מום, בין קבוע בין עובר, בין שנולד
 - 3 במומו בין שהיה תמים ונפסל⁸³ - חולק⁸⁴ ואוכל; שנאמר:
 - 4 לחם אלהיו מקדשי הקדשים⁸⁵ וגומר. והוא שיהיה ראוי
 - 5 לאכילה⁸⁶. אבל אם היה טמא - אינו חולק לאכל לערב.
 - 6 יח. וכהן גדול אוכל⁸⁷ שלא בחלקה, אלא נוטל כל מה
 - 7 שירצה⁸⁸.
 - 8 יט. כל הראוי לאכילת הקדשים⁸⁹ בשעת הקרבן - חולק
 - 9 לאכל; וכל מי שאינו ראוי לאכל בשעת העבודה, אף על
 - 10 פי שהוא ראוי לעבודה⁹⁰ והרי הוא ראוי לאכל לערב - אין
 - 11 חולק כדי להניח חלקו לערב. כיצד? טבול יום⁹¹ ומחסר
 - 12 כפורים⁹² והאונן⁹³ ביום הקבורה⁹⁴, בין כהן גדול⁹⁵ בין כהן
 - 13 הדיוט, אין חולקין לאכל לערב.
 - 14 כ. כל שאינו ראוי לאכל - אינו ראוי לעבד; חוץ מכהן
 - 15 גדול האונן, שהוא מקריב ואינו אוכל⁹⁶, כמו שבאנו. וכל
 - 16 שאינו ראוי לעבד - אינו ראוי לאכל; חוץ מבעל מום,
 - 17 שהרי נתפרש בתורה⁹⁷.
 - 18 כא. כל שאין לו חלק בפשר - אין לו חלק בעורות⁹⁸.
 - 19 אפלו טמא בשעת זריקת דמים וטהור בשעת הקטר
 - 20 חלבים⁹⁹ - אינו חולק בפשר¹⁰⁰. שנאמר: המקריב את דם
- השלמים ואת החלב מבני אהרן, לו תהיה שוק הימין למנה
- עד שיהיה טהור וראוי לעבודה משעת זריקה עד אחר
הקטר חלבים¹⁰¹.
כב. נטמא אחר זריקה וטבל, והרי הוא טהור אף בשעת
הקטר חלבים - הדבר ספק אם חולק אם אינו חולק.
לפיכך, אם תפס - אין מוציאין מידו.
כג. קרבן צבור הבא בטמאה, אף על פי שהטמאים
מקריבין אותו¹⁰² - אין חולקין עם הטהורין לאכל לערב,
מפני שאינם ראויים לאכילה¹⁰³.
- ## פרק אחד עשר
- א. כל האוכל פזית מבשר העולה, בין לפני זריקת דמה
בין לאחר זריקת דמה - לוקה. שנאמר: לא תוכל לאכל
בשעריך מעשר דגנך תירשך ויצהרך וגומר וכל נדריך אשר
תדר; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לאוכל בשר העולה.
ב. וכלבה ובשרה וסלתה ושמנה וזין של נסכיה - חמשתן
מצטרפין לכזית.
ג. וכן האוכל פזית מפל האמורין, בין לפני זריקה בין
לאחר זריקה, בין כהן בין ישראל - לוקה. שהאמורין פליל
למזבח בכל העולה, והרי נאמר במנחת פהנים: פליל תהיה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(81) כלומר, לא רק בקדשי קדשים שאסורים בהם באכילה - אינם חולקים, אלא אפילו בקדשים קלים שמוותרים להם באכילה, אינם חולקים בהם, כדין הקטן. (82) עיקר הלימוד הוא מתחילת הפסוק: "לכל בני אהרן" - "בני אהרן ולא בנות אהרן". (83) ונתרבה ממה שכתוב (ויקרא ז, ו) אצל אשם "כל זכר בכהנים יאכלנו". (84) יש לו חלק. (85) בזבחים שם למדו מפסוק זה שבעל מום אוכל בקדשים, ואילו זכות חלוקה בקדשים למדו ממה שנאמר שלש פעמים "כל זכר" (א) אצל מנחה (שם ו, יא); (ב) אצל חטאת (שם, כב); (ג) אצל אשם (שם ז, ו), אנו למדים מפסוק אחד כי בעל מום חולק, אף כי אינו ראוי לעבודה ומפסוק שני - כי גם הנולד במומו חולק, ומהפסוק השלישי - כי גם בעל מום קבוע בכלל זה. (86) בזבחים צט. "בעי ריש לקיש בעל מום והוא טמא מהו שיחלקו לו כיוון דלא חזי ורחמנא רבייה לא שנא מה לי טמא מה לי בעל מום, או דלמא ראוי לאכילה חולק שאינו ראוי לאכילה אינו חולק, אמר רבה תא שמע כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל, ואינו חולק לאכול בערב, שמע מינה ראוי לאכילה בעיניו, שמע מינה". (87) בקדשי המקדש אבל לא בקדשי הגבול. (88) בספרא פרשת צו פרשה ב הלכה ח על מה שנאמר (ויקרא ו, ט) "והנותנת ממנה יאכלו אהרן ובניו", דרשו: "לאהרן ובניו", לאהרן תחילה ואחר כך לבניו, לאהרן שלא במחלוקת ולבניו במחלוקת, מה אהרן כהן גדול אוכל שלא במחלוקת אף בניו כהנים גדולים אוכלים שלא במחלוקת". (89) [ננוסף למה שהוא ראוי לעבודה (למעלה הלכה יד) ואם כן קטן שאינו ראוי לעבודה, אף על פי שהוא ראוי לאכילה - אינו חולק. ולא הוצרך רבינו למעט, שהרי ממילא הוא ממועט, והוא הדין לאשה ואנדורגינס, ועיין בלחם משנה]. (90) כגון כהן גדול אונן, וטמא שראוי בקרבנות צבור (להלן הלכה כג), וכגון שהקריבו הטהורים, אבל בהקריבו הטמאים אינו נאכל כלל, אלא נשרף כשאר קדשים שננטמו. (91) כל שננטמא בטומאה מן התורה וטבל ועדיין לא העריב שמש. (92) כגון הזב, הזבה, היולדת והמצורע שטבלו והעריב שמשן ולא הביאו כפרתן (=קרבן טהרה), (93) "אונן נקרא האדם, שימות לו מת שחייב עליו אבלות, ויום המיתה בלבד הוא אונן מדאורייתא, ואסור לו לאכול בקדשים כל זמן שהוא באנינות. (94) היינו כשיום הקבורה אינו ביום המיתה, שאז אינו אונן בלילה שלאחריו אפילו מדרבנן. (95) אף על פי שהוא מקריב. (96) והטעם בזה "משום שנאמר (ויקרא כא, יב) בכהן גדול) ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, כלומר ישב, ויעבוד עבודה שהיה עוסק בה ואינה מתחללת", ו"אסור לאכול בקדשים משום שנאמר (שם י, יט) באהרן הכהן הגדול) ואכלתי חטאת היום היטב בעיני ה'" (שם הלכה ח). וטמא שמקריב בקרבנות צבור ואינו אוכל (ראה השגת הראב"ד) אינו משום שהוא פסול, אלא מחמת שהקרבן נטמא ואינו ראוי לאכילה. (97) ויקרא ו, כב, "כל זכר בכהנים" לרבות בעל מום. (98) ולמדו זאת בספרא פרשת צו פרק ט הלכה ה ממה שנאמר (ויקרא ז, ח) "עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה - פרט לטבול יום ולמחוסר כיפורים ולאונן". (99) כלומר, בלילה. שטבל והעריב השמש. (100) להשמיענו שצריך "שיהיה טהור וראוי לעבודה משעת זריקה עד אחר הקטר חלבים". למעט מי שהיה טהור בשעת זריקה וטמא בשעת הקטרה. (101) למעט מי שהיה טהור בשעת זריקה וטמא בשעת הקטר חלבים. (102) כלומר, ראויין להקריב אותו, אבל למעשה לא הקריבוהו אלא הטהורים, שאם הקריבו הטמאים, אין הקרבן נאכל אלא נשרף כשאר הקרבנות שננטמו. (103) בזבחים צט. "בעי רב אושעיא טמא בקרבנות צבור (=שהקריבוהו טהורים) מהו שיחלקו לו, מי אמרינן המחטא אמר רחמנא, והאי נמי מחטא הוא, או דלמא ראוי לאכילה חולק, שאין ראוי לאכילה אינו חולק, אמר רבינא תא שמע כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל, ואינו חולק לאכול לערב, שמע מינה ראוי לאכילה בעיניו שמע מינה".

1 לא תאכל; כל שהוא כלי למזבח - אכילתו בלא תעשה,
2 ולוקין עליו בכזית. וכן האוכל כזית מבשר חטאות
3 הנשרפות - לוקה; שנאמר: וכל חטאת אשר יבא מדמה
4 אל אהל מועד לא תאכל, באש תשרף.

5 ד. כל האוכל כזית מבשר הקדשים, אפילו קדשים קלים,
6 קדם זריקת דם - לוקה. שנאמר: לא תוכל לאכל בשעריך
7 מעשר דגןך תירשך ויצהרך ונדבתך. כלומר, לא תוכל
8 לאכל נדבותך בשעריך קדם שזורקין דמן בשערי המקום.
9 מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לאוכל תודה או שלמים
10 קדם זריקת דמים. והוא הדין לשאר קדשים, בין קלים בין
11 חמורים. וישנה דברים שבתודה, שהם: החלב והבשר,
12 והסלת והשמן והזין, והלחם - כלן מצטרפין לכזית.

13 ה. כל האוכל כזית מבשר קדשי קדשים חוץ לעזרה -
14 לוקה. שנאמר: לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגןך
15 תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך; מפי השמועה למדו,
16 שזו אזהרה לאוכל מבשר חטאות ואשמות חוץ לעזרה.
17 והוא הדין לאוכל קדשים קלים חוץ לירושלים, שהוא
18 לוקה; שחומת ירושלים לקדשים קלים כחומת העזרה
19 לקדשי קדשים. ואחד בשר חטאת ואשם או שרי מנחות.
20 ו. בשר קדשי קדשים שיצא חוץ לחומת העזרה, ובשר
21 קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים - נפסל ונאסר
22 לעולם, ואף על פי שחזר למקומו - אסור לאכלו. והאוכל
23 ממנו כזית - לוקה; שנאמר: ובשר בשדה טרפה לא תאכלו
24 - בין שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטרפה, כמו
25 שבארנו בהלכות מאכלות אסורות.

26 ז. נכנס בשר קדשים קלים להיכל - הרי זה בשר.
27 ח. זר שאכל כזית מבשר קדשי קדשים בעזרה אחר זריקת
28 דמים - לוקה. שנאמר: ואכלו אתם אשר כפר בהם וגומר,
29 וזר לא יאכל וגומר; במקום שהכהן אוכל ובעת שראוי
30 לאכל, אם אכלו שם הזר - לוקה. אבל אם אכל הזר בשר
31 קדשי קדשים בחוץ - לוקה משום אוכל בחוץ, לא משום
32 זר שאכל קדש, שהרי אינם ראויין שם לפהגים. וכן אם
33 אכלן בעזרה קדם זריקה - לוקה משום אוכל קדם זריקה
34 בלבד, לא משום זרות.

35 ט. זר שאכל כזית מחטאת העוף - לוקה שמים: אחת
36 משום זר שאכל את הקדש, ואחת משום אוכל נבלה. שכל
37 מליקה נבלה היא, וכשהתרה - לפהגים התרה, לא לזרים;
38 והרי הן שני אסורין הבאין באחד, כמו שבארנו.

פרק שנים עשר

39 א. המנחות הם מן הקרבנות. והמנחות הבאות בפני עצמן
40 ואינן באות משום נסכים - מהם מנחת צבור, ומהם מנחת
41 יחיד.

42 ב. וכל המנחות סלת חסין; חוץ ממנחת סוטה ועמר
43 התנופה, שהם מן השעורים.

44 ג. שלש מנחות לצבור: עמר התנופה. והוא קרב למזבח,
45 כמו שיתבאר. ושתי הלחם שמביאין ביום עצרת. ואילו
46 נקראו מנחה, ואינן קרביין לגבי המזבח, והן חמץ. ועליהם

47 נאמר: קרבן ראשית תקריבו אתם לה', ואל המזבח לא
48 יעלו. והמנחה השלישית הוא לחם הפנים שעושין בכל
49 שבת. ואינו קרב לגבי המזבח, אלא פלו נאכל לפהגים,
50 כמו שיתבאר.

51 ד. ותשע מנחות היחיד, וכלן קרביין למזבח, ואילו הן:
52 מנחת חוטא. והיא המנחה שמקריב העני כשיתחייב חטאת
53 ולא תגיע ידו. מנחת סוטה. והיא מנחת הקנאות, ששכר
54 נתפרשו מעשיה. המנחה שמקריב כל כהן תחלה כשיכנס
55 לעבודה, שמקריב אותה בידו, והיא הנקראת מנחת חנוף.
56 המנחה שמקריב כהן גדול בכל יום, והיא הנקראת חבתין.
57 מנחת הסלת. והיא באה בנדר ונדבה. מנחת המנחה. והיא
58 באה בנדר ונדבה. מנחת המרחשת. והיא באה בנדר ונדבה.
59 מנחת מאפה תנור. והיא באה בנדר ונדבה. מנחת ריקין.
60 והיא באה בנדר ונדבה.

61 ה. כל המנחות הקרבנות לגבי המזבח - אין כל אחת מהן
62 פחותה מעשרון. ומעוטו מצב את פלו. וחמש מנחות
63 הבאות בנדר ונדבה - יש לו להתנדב ולנדר מהן כל מה
64 שירצה, אפילו אלף עשרון. אבל מנחת העמר ומנחת חוטא
65 ומנחת קנאות ומנחת חנוף והחבתין - כל אחת מהן עשרון
66 אחד, לא פחות ולא יתר.

67 ו. כל המנחות הקרבנות לגבי המזבח טעונות הגשה במערב
68 בנגד חדה של כרן דרומית מערבית, ואינן טעונות תנופה;
69 חוץ ממנחת סוטה ועמר התנופה, ששניהן טעונות תנופה
70 והגשה.

71 ז. כל המנחות הקרבנות לגבי המזבח טעונות שמן וילבונה.
72 לג שמן לכל עשרון, וקמץ לבונה לכל מנחה, בין שהיתה
73 עשרון אחד בין שהיתה ששים עשרונים; שאין מביאין
74 בכלי אחד יתר על ששים עשרון, כמו שיתבאר. חוץ
75 ממנחת קנאות ומנחת חוטא, שנאמר: לא ישים עליה שמן
76 ולא יתן עליה לבנה.

77 ח. נתן והקריב - לוקה על השמן בפני עצמו ועל הלבונה
78 בפני עצמה. נתן כלי שיש בו שמן או לבונה על גביה -
79 אינו עובר, ולא פסל. מנחת חנוף והחבתין - מוסיף לכל
80 אחת מהן שמן, כמו שיתבאר.

81 ט. כל המנחות הקרבנות לגבי המזבח נקמצות, ומקטיר
82 הקמץ פלו על גבי המזבח, והשאר נאכל לפהגים; חוץ
83 ממנחת זכרי כהנה, שאינה נקמצת, אלא מקטירין אותה
84 כלה, שנאמר: וכל מנחת כהן וגומר. הא למדת, שמנחת
85 חנוף והחבתין וכהן שהביא מנחת חוטא או מנחת נדבה -
86 כלן נשרפות על גבי המזבח, ואינן נקמצות.

87 י. הפהגות - מנחתה נקמצת ממנחת ישראל, וישירה נאכלין.
88 יא. ולדות שנתקברו והרי כל אחד מהן ספק - מנחתם
89 נקמצת ממנחת ישראל, ואינה נאכלת ממנחת כהנים. כיצד
90 עושים? הקמץ קרב בפני עצמו, והשירים מתפורין על בית
91 הדשן.

92 יב. כל הנשואות לכהנים, בין כהנת בין ישראלית - אין
93 שירי מנחותיהן נאכלים, מפני חלק הפעל שאינו אוכל,
94 ואינה כלה לאשים, מפני חלק האשה; אלא הקמץ קרב

1 לעצמו, והשירים מתפזרין על בית הדשן. הקמיצה בכל
2 מקום בעזרה. ואם קמץ בהיכל - כשרה.
3 יג. מקדישין מנחה בכלי שזל גבי קרקע, וקומצין מפלי
4 שזל גבי קרקע; ואין מקדישין הקמץ בכלי שזל גבי
5 קרקע. ומאימתי יתרו השירים באכילה? משניצת האור
6 ברב הקמץ.
7 יד. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח - מזה. וכן שרי
8 המנחות שאוכלין הכהנים, אף על פי שהן מתרין לאכלן
9 בכל מאכל ובדבש - אין אוכלין אותן חמץ; שגאמר: לא
10 תאפה חמץ חלקם - אפלו חלקם לא יחמיצו. ואם החמץ
11 שריה - לוקה. והמחמץ אחר המחמץ - חיב. ולוקין על
12 כל עשיה ועשיה שבה.
13 טו. כיצד? לשה חמץ, או ערכה חמץ, או קטפה חמץ, או
14 אפאה חמץ - לוקה. שגאמר: לא תעשה חמץ, וגאמר: לא
15 תאפה חמץ - לחיב על כל מעשה יחידי שבה. עשה חמץ
16 מתחלה ועד סוף - לוקה על כל מעשה מהן.
17 טז. הניח שאור על גבי העסה והלך וישב לו ונתחמצה
18 מאליה - לוקה; שהנחת השאור הוא המעשה.
19 יז. תבל השירים בקצח או בשמשמין או בכל מיני תבלין
20 ושמן - כשרה. מזה היא, אלא שנקראת מזה מתבלין.
21 יח. המחמץ מנחה פסולה - פטור; שגאמר: אשר תקריבו
22 לי לא תעשה חמץ - הכשרה להשם, לא הפסולה. חמצה
23 כשהיא כשרה ויצאת לחוץ, וחזר וחמצה אחר שנספלה
24 ביציאתה - אינו לוקה. חמצה בראשו של מזבח - אינו
25 לוקה; שגאמר: אשר תקריבו, וכבר קרבה זו והיא כשרה.
26 יט. המחמץ לחם הפנים - לוקה; שגאמר: כל המנחה.
27 אבל מנחת נסכים - אין בה מלקות; שאם גבלה במים -
28 הרי נפסלה קדם שתתחמץ, ואם גבלה ביון של נסכים -
29 מי פרות הן ואין מחמיצין.
30 כ. החטים של מנחות אין לותתין אותן, שגאמר: יחמיצו;
31 שרי בחוץ לותתין אותן, ואין הפל זריזין לשמן. אבל

32 מנחת העמר, הואיל והיא של צבור - לותתין אותה; שרי
33 הצבור זריזין הן ומשמרין אותה.
34 כא. כל המנחות הנאפות נלושות בפושרין, ומשמרין שלא
35 יחמיצו; הואיל ולישתן ואפיתן בפנים בעזרה, אנשי פנים
36 זריזין הן.
37 כב. ובמקום שמבשלין קדשי קדשים, שם אופין את
38 המנחות; שגאמר: זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את
39 האשם ואת החטאת, אשר יאפו את המנחה וגומר.
40 כג. כל המנחות - טחינתן והרקדתן בחוץ, ולישתן
41 ועריכתן ואפיתן בפנים. וכל מעשיהן כשרים בזה, עד
42 שיבואו לבית הקמיצה. ומחבת ומרחשת היו בעזרה,
43 ושתיהם מפלי השרת ומקדישין. ותנור של מקדש של מתכת
44 היה.
45

יום שני כ"ו תשרי ה'תשע"א

פרק שלשה עשר

46
47 א. מצות עשה לעשות כל מנחה כמזוהה האמורה
48 בתורה.
49 ב. וכיצד עשית חבתי כהן גדול? מביא עשרון שלם²
50 ומקדישין, וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש; שאף על פי
51 שהיא קרבה חציין - אינה מתקדשת לחציין⁴. ומביא עמה
52 שלשת לגין שמן. שגאמר: בשמן תעשה - להוסיף לה שמן
53 כנסכי הכבש. וכולל הסלת בשמן, וחולטה ברותחין⁶, ולש
54 מכל חצי עשרון שש חלות. נמצאו שמים עשרה חלות⁷.
55 ג. ואחת אחת היו נעשות. וכיצד עושה? מחלק השלשה
56 לגין ברביעית שבמקדש, רביעית לכל חלה, ואופה החלה
57 מעט ואחר כך קולה⁸ אותה על המחבת⁹ בשאר רביעית
58 השמן שלה. ואינו מבשלה הרבה¹⁰, שגאמר: תפיני - בין
59 בשל ונא.
60 ד. ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים באמדי¹¹, כדי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) שנאמר (ויקרא ב, א"ז) "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' וגו' ואם מנחה על המחבת קרבנך וגו' ואם מנחת מרחשת", ואמר להשלמת המעשה (שם ו, ז) "וזאת תורת המנחה". (2) של סולת. (3) על ידי נתינת הסולת לתוך מדת העשרון שבמקדש. (4) משנה שם נ: ובגמרא שם: "אילו נאמר מנחה מחצית הייתי אומר מביא חצי עשרון מביתו שחרית ומקריב, חצי עשרון מביתו ערבית ומקריב, תלמוד לומר (שם, יג) מחציתה בבקר ומחציתה בערב, מחצה משלם (=מעשרון שלם שנאמר שם עשירית האיפה סלת מנחה) הוא מקריב, הא כיצד מביא עשרון שלם וחוצהו, ומקריב מחצה בבקר, ומחצה בין הערביים". (5) "כשנותנין וכו' הוותחים על הקמח קורין אותו חליטה". (6) "תעשה מרבכת, מלמד שנעשית ברותחין כל צרכה". ובפירוש המשנה למנחות פרק ט משנה ג כתב רבינו על דברי הספרא הנ"ל: "והעניין הזה הוא שיהא כל שמן שעושין עימה רותח. אבל מדברי רבינו כאן ולמעלה פרק ט הלכה יט נראה כי חליטה היא במים רותחים וכן פירש הראב"ד בספרא שם. (7) משנה מנחות עו. "כל המנחות באות עשר עשר, חוץ מלחם הפנים וחביתיה כהן גדול שהם באות שמים עשרה". ובגמרא שם נלמדו חביתיה כהן גדול בגזירה שווה "חוקה - חוקה" מלחם הפנים: נאמר בחביתין (ויקרא ו, טו) "חק עולם לה" ונאמר בלחם הפנים (שם כד, ט) "מאשי ה' חק עולם" מה בלחם הפנים שמים עשרה חלות, שנאמר (שם, ה) "ואפית אותה שמים עשרה חלות", אף חביתיה כהן גדול שמים עשרה חלות. (8) מטגן בשמן. (9) שהרי נאמר בהם (שם ו, יד) "על מחבת בשמן תעשה", הרי שצריכים טיגון בשמן, וגם נאמר (שם) "תופיני", הרי שצריך גם אפייה בתנור. (10) כלומר, אינו אופה אותה הרבה, "כיוון שצריך לטגנה אחר כך במחבת". (11) כלומר, ביד ולא בכלי. וכן הוא במנחות פז: "בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא חביתיה כהן גדול במה מחלקן לחלות, ביד או בכלי, פשיטא דביד, דאי בכלי, וכי טורטני (=משקולת) יכניס (=בעזרה), ויכניס, כיוון דבקללה כתבי (והשיבו לחמכם במשקל" - שם כו, כו), לאו אורח ארעא".

- 1 שִׁיקְרִיב הַחֲצִי בַּבֶּקֶר וְהַחֲצִי בַּעֲרֵב. וְלוֹקֵחַ הַחֲצִיִּים וְכוּפֵל
2 כָּל אֶחָד מֵהֶן לְשֵׁנִים וּפֹתֶתָ, עַד שֶׁתִּמָּצֵא כָּל פְּתִיתָה כְּפֹלָה
3 לְשֵׁנִים¹². וּמִקְרִיב הַחֲצִיִּים עִם חֲצִי קֶמֶץ לְבוֹנָה בַּבֶּקֶר¹³,
4 וְהַחֲצִי הַנֶּשָּׂאָר עִם חֲצִי קֶמֶץ לְבוֹנָה - בַּעֲרֵב. וְאִם הָיְתָה
5 מִנְחַת חֲנוּךְ¹⁴ - אֵינּוּ חוֹצֶה, אֲלָא מִקְרִיבָה כָּלָה כְּאַחַת עִם
6 קֶמֶץ לְבוֹנָה¹⁵. וּשְׂתִיתָהּ כָּלִיל לְאֲשִׁים.
7 ה. מִנְחַת הַסֶּלֶת פִּיצֵד הָיְתָה נֶעֱשִׂיתָ? מֵבִיא עֲשָׂרוֹן
8 סֶלֶת¹⁶, אוּ כִּמָּה עֲשָׂרוֹנוֹת¹⁷, אוּ כָּפִי נִדְרָו¹⁸, וְשֶׁמֶן הָרָאוּ
9 לָהּ¹⁹. וּמוֹדֵר בַּעֲשָׂרוֹן שֶׁל מִקְדָּשׁ²⁰. וְנוֹתֵן שֶׁמֶן בְּכָלִי,
10 וְאַחֵר כֶּף נוֹתֵן עָלָיו אֶת הַסֶּלֶת²¹, וְאַחֵר כֶּף נוֹתֵן שֶׁמֶן
11 אַחֵר עַל הַסֶּלֶת וּבֹלֵל הַסֶּלֶת בּוֹ²², וְאַחֵר כֶּף נוֹתֵנָה בְּכָלִי
12 שְׂרֵת וְצֶק לְתוֹכָהּ שֶׁמֶן²³. וְשֶׁמֶן שֶׁנָּתַן תַּחֲלָה עִם הַשֶּׁמֶן
13 הַבִּלְוִיל עִם שֶׁמֶן שִׁיֵּצֵק - הַכֹּל לֵג לְעֲשָׂרוֹן. וְנוֹתֵן עָלֶיהָ
14 לְבוֹנָתָה²⁴.
15 ו. מִנְחַת הַמִּחְבַּת וְהַמִּרְחֶשֶׁת פִּיצֵד? נוֹתֵן הַשֶּׁמֶן בְּכָלִי וְנוֹתֵן
16 עָלָיו הַסֶּלֶת, וְנוֹתֵן עַל הַסֶּלֶת שֶׁמֶן אַחֵר וּבֹלֵל הַסֶּלֶת, וְאַחֵר
17 כֶּף לִשְׂה בַּפּוֹשְׁרִין²⁵ וְאוֹפֶה אוֹתָהּ בַּמִּחְבַּת אוּ בַּמִּרְחֶשֶׁת כְּמוֹ
- 18 שְׂנֹדֶר²⁶, וּפֹתֶת אוֹתָהּ פְּתִים²⁷ וְנוֹתֵנָה בְּכָלִי שְׂרֵת²⁸, וְיוֹצֵק
19 עָלֶיהָ שְׂאֵר הַשֶּׁמֶן²⁹, וְנוֹתֵן לְבוֹנָתָה³⁰.
20 ז. מֵה בֵּין מִחְבַּת לְמִרְחֶשֶׁת? מִרְחֶשֶׁת יֵשׁ לָהּ שְׂפָה³¹,
21 וְהַבֶּצֶק שְׂאוּפִין אוֹתוֹ עָלֶיהָ רֶךְ, שְׂהָרִי יֵשׁ לָהּ שְׂפָה וְאֵינּוּ
22 יוֹצֵא. וּמִחְבַּת אֵין לָהּ שְׂפָה, וְהַבֶּצֶק שְׂאוּפִין אוֹתוֹ כֶּה קֶשֶׁה,
23 כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא מִכָּאן וּמִכָּאן.
24 ח. מִנְחַת מֵאָפֶה תִּנּוֹר פִּיצֵד? אִם חֲלוֹת הִיא³² - בּוֹלֵל³³
25 הַסֶּלֶת בַּשֶּׁמֶן, וְלֵשׁ בַּפּוֹשְׁרִין וְאוֹפֶה, וּפֹתֶת³⁴ וְנוֹתֵן בְּכָלִי
26 שְׂרֵת, וְנוֹתֵן עָלֶיהָ לְבוֹנָתָה. וְאֵין כֶּה יִצִּיקַת שֶׁמֶן³⁵, שְׂנֹאָמֶר:
27 חֲלוֹת מֵצַת בְּלוֹלַת בַּשֶּׁמֶן³⁶. וְאִם רִקְקִין הִיא - לֵשׁ אֶת
28 הַסֶּלֶת בַּפּוֹשְׁרִין³⁷ וּמוֹשֵׁחַ אֶת הָרִקְקִין בַּשֶּׁמֶן, שְׂנֹאָמֶר:
29 וְרִקְקִי מֵצוֹת מְשָׁחִים בַּשֶּׁמֶן. וְיִרְאֶה לִי, שְׂאֵחֵר אֶפִּיָּה מוֹשֵׁחַ
30 אוֹתָם³⁸.
31 ט. וְכִיצֵד מוֹשֵׁחַן? מֵבִיא לֵג שֶׁמֶן לְכָל עֲשָׂרוֹן וּמוֹשֵׁחַן
32 וְחֹזֵר וּמוֹשֵׁחַן עַד שֶׁיִּכְלָה כָּל הַשֶּׁמֶן שֶׁבִּלֵּג.
33 י. כָּל אֲרָבַע מִנְחוֹת אֵלוֹ הָאֶפִּיּוֹת³⁹, בְּשְׂאוּפִין אוֹתָן - אוֹפִין
34 כָּל עֲשָׂרוֹן עֶשֶׂר חֲלוֹת⁴⁰. וְאִם רֶבֶה בְּחֲלוֹת אוּ חֶסֶר -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(12) במנחות עה: במשנה: "מנחת כהן משיח לא היה מקפלה" ובגמרא שם: "אמר רבה אינו מקפלה לארבעה אבל מקפלה לשניים". (13) כדעת חכמים במנחות נב. שמפריש לה קומץ אחד, חצי קומץ שחרית וחצי קומץ בין הערביים. (14) ראה למעלה פרק י"ב הלכה ד' כי כל כהן, כשיכנס לעבודה בתחילה, מקריב מנחת חינוך. (15) כן הוא בספרא (פרשת צו פרק ד הלכה ו'): "מה אהרן מביא חצאים אף בניו יהיו מביאים חצאים, תלמוד לומר זה" (משנה למלך). (16) "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח אין כל אחד מהן פחותה מעשרון". (17) כגון במנחת נסכים, שמביא על הכבש שלושה עשרונים ועליהם שלושה לוגים שמן. (18) כי "חמש מנחות הבאות בנדר ונדבה (ומנחת סולת אחת מהן), יש לו להתנדב ולנדור מהן כל מה שירצה אפילו אלף עשרון". (19) דהיינו לוג שמן לכל עשרון. (20) מנחות פז. במשנה: "שתי מדות של יבש היו במקדש, עשרון וחצי עשרון וכו', עשרון מה היה משמש שבו היה מודד לכל המנחות". (21) משנה במנחות עד: "כל המנחות הנעשות בכלי (=כגון מחבת ומרחשת - רש"י ורבינו בפירוש המשנה שם) טעונות שלש (ה) מתנות שמן, יציקה ובלילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן". (22) שם עה. בברייתא: "כיצד עושה (המדובר בכל המנחות - רש"י) נותן שמן בכלי קודם לעשייתן ונותנה (לסולת) ונותן שמן עליה ובוללה וכו'". (23) שם בברייתא: "נותן שמן כו' ונותן שמן עליה ובוללה וכו' ונותן עליה שמן וכו'". וממה שאמרו בסוטה יד: "ונותנה לתוך כלי שרת ומקדשה בכלי שרת ונותן עליה שמנה ולבונה", נראה שקודם היציקה נותן אותה בכלי שרת. (24) שנאמר (ויקרא ב, א) "ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה". והיינו קומץ לבונה. (25) משנה שם נה. "כל המנחות נילושות בפושרין ומשמן שלא יחמיצו". (26) אם מרחשת - מרחשת, ואם מחבת - מחבת. (27) משנה שם עה. "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה". שנאמר במחבת (שם ב, ו) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן מנחה היא", ואמרו שם בברייתא "לרבות כל המנחות לפתיתה", אפילו מאפה תנור. (28) לכאורה נראה שעד כאן לא היה בכלי שרת, אבל צריך עיון, הרי מחבת ומרחשת הן כלי שרת. (29) שכן נאמר (שם) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן". וראה מנחות עה. שלדעת כולם, יוצק אחר פתיתה. (30) משנה מנחות נט. "ואלו טעונות שמן ולבונה, מנחת הסולת והמחבת והמרחשת", משום שנאמר (שם ב, א) במנחת סולת, "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה", ודרשו בגמרא שם "נפש" לרבות כל מנחת יחיד שטעונה לבונה, וכשם שבמנחת סולת נותן הלבונה אחר יציקת השמן, כן במחבת ומרחשת. (31) סביב. וכדברי ר' חנינא (במשנה במנחות סג.) "מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשין ורכין, מחבת צפה ומעשיה קשין". כלומר, "מרחשת כלי עמוק שיש לו שפה והעיסה שמבשלים בה רך ויגיר מאד, הוא עניין מה שאמר ומעשיה רכין, ומחבת כלי שאין לו שפה ולפיכך תהיה העיסה קשה כדי שלא תגר, וזה העניין שאמר מעשיה קשין". (32) שכן נאמר (שם, ד) "וכי תקריב וגו' מאפה תנור וגו' חלות מצות וגו' ורקיקי מצות וגו'". (33) ראה מנחות עד: במשנה: "החלות טעונות בלילה ורקיקין משיחה". ושם עה. "חלות בלולות ואין רקיקין בלולין, רקיקין משוחין ואין חלות משוחות". (34) שם עה. במשנה: "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה", שנאמר במנחת מחבת (שם ב, ו) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן, מנחה היא", ואמרו בברייתא שם "לרבות כל המנחות לפתיתה", אפילו מאפה תנור. (35) שנתמטטה מנחת מאפה מיציקת שמן. (36) לפיכך צריכה בלילה. (37) כלומר, בזה מתחיל עשיית המנחה, כי אין בה בלילה. (38) כן נראה ממה שאמר רבי (שם עה.) חלות בוללן אחר האפייה, ואם כן הוא הדין לרקיקין, שלדברי הכל "רקיקים מושחין" - שמושחין אחר האפייה. (39) מחבת, מרחשת, מאפה תנור חלות, ומאפה תנור רקיקין. אבל מנחת סולת לא הייתה נאפית לפני שמחלקים אותה לכהנים, ואין לה צורך בעשר חלות. (40) ובגמרא שם למדו כן מלחמי תורה "מה לחמי תודה עשר (=לכל מין עשר), אף כאן עשר".

- 1 פְּשֵׁה⁴¹. וְכִיצַד פּוֹתֵתִין אוֹתָן⁴²? כּוֹפֵל הַחֵלָה לְשָׁנִים,
- 2 וְהַשָּׁנִים לְאַרְבָּעָה, וּמִבְדִּיל⁴³. וְאִם הָיְתָה הַמִּנְחָה שֶׁל זָכְרִי
- 3 כֶּהֱנָה⁴⁴ - אֵינּוּ מִבְדִּיל וּפּוֹתֵת⁴⁵. וְכָל⁴⁶ פְּתִיתִין בְּזִיתִים⁴⁷.
- 4 וְאִם הִגְדִּיל הַפְּתִיתִין אוֹ הַקֶּטֶץ אוֹתָן - בְּשָׁרִים⁴⁸.
- 5 יֵא. לֹא בָלָל⁴⁹, לֹא פָתַת⁵⁰, לֹא הִגִּישׁ⁵¹, לֹא מָשַׁח אֶת
- 6 הָרִקִּיקִין - בְּשֵׁה⁵²; לֹא נָאֲמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אֶלָּא
- 7 לְמַצּוֹה, שֶׁכָּךְ הִיא מִצְוָה.
- 8 יב. סֵדֶר הַבָּאָה הַמִּנְחָה בִּיצֵד? מֵבִיא אָדָם סֵלֶת מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ
- 9 בְּקִלְתוֹת שֶׁל כֶּסֶף אוֹ שֶׁל זָהָב אוֹ שֶׁל שָׁאֵר מִיָּנִי מִתְּכֹת,
- 10 כְּלִי שֶׁהוּא רְאוּי לְכָלִי שֶׁרֶת⁵³. וְאִם הָיְתָה מִנְחַת הַסֵּלֶת⁵⁴ -
- 11 נִוְתְּנָה לְכָלִי שֶׁרֶת⁵⁵ וּמִקְדָּשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת⁵⁶. וְאִם הָיְתָה מִן
- 12 הַמִּנְחֹת הַנָּאֻפוֹת - אוֹפָה אוֹתָהּ שֶׁם בְּמִקְדָּשׁ, וּפּוֹתֵת כִּמוֹ
- 13 שֶׁבְּאַרְנוֹ, וְנוֹתֵן הַפְּתִיתִין לְכָלִי שֶׁרֶת. וְנוֹתֵן עָלֶיהָ שִׁמְנָה
- 14 וּלְבִנְתָּהּ וּמוֹלִיכָה אֶצֶל כֶּהֱנָן⁵⁷. וְהִכְהֵן מוֹלִיכָה אֶצֶל

- 15 הַמִּזְבֵּחַ⁵⁸ וּמִגִּישָׁה בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מִמִּצְרֵית כְּנָדָה שֶׁל קֶרֶן
- 16 וְיָדָיו. וּמִסְלָק אֶת כָּל לְבִנְתָּה לְצֵד אֶחָד⁵⁹, וְקוֹמֵץ מִמָּקוֹם
- 17 שְׁנִיתָרְבָּה שְׁמָנָה; שְׁנֵאֲמַר: מִסְלָתָהּ וּמִשְׁמָנָה. וְנוֹתֵן הַקֶּמֶץ
- 18 לְכָלִי שֶׁרֶת וּמִקְדָּשׁוֹ בְּכָלִי שֶׁרֶת⁶⁰. וְקֶמֶץ שֶׁחֲלָקוֹ בְּשָׁנֵי כָּלִים
- 19 - אֵינּוּ קְדוֹשִׁים⁶¹, וְחוֹזֵר וּמִקְדָּשׁ⁶². וּמִלָּקֵט אֶת כָּל לְבִנְתָּהּ
- 20 וְנוֹתְנָה עַל הַקֶּמֶץ שֶׁבְּכָלִי וּמַעֲלָהּ עַל הַמִּזְבֵּחַ וּמוֹלֵחַ⁶³,
- 21 וְנוֹתְנָה עַל גְּבֵי הָאֲשִׁים מִכָּלִי שֶׁרֶת⁶⁴. וְאִם מִנְחַת כֶּהֱנִים הִיא
- 22 - אֵינּוּ קוֹמֵץ⁶⁵, אֶלָּא נִוְתֵן מִלַּח עַל כֶּלָּה⁶⁶ וּמִשְׁלִיךְ הַכֹּל עַל
- 23 גְּבֵי הָאֲשִׁים.
- 24 יג. בִּיצֵד קוֹמֵצִין מִנְחֹת הַנִּקְמָצוֹת? כְּדֶרֶךְ שֶׁקוֹמֵץ כָּל
- 25 הָאָדָם⁶⁷: פּוֹשֵׁט אֶצְבָּעוֹתָיו עַל פֶּס יָדוֹ וְקוֹמֵץ⁶⁸. קֶמֶץ
- 26 בְּרָאשֵׁי אֶצְבָּעוֹתָיו⁶⁹ אוֹ מִן הַצִּדִּדִּין⁷⁰ - לֹא יִקְטִיר, וְאִם
- 27 הַקֶּטֶר - הַרְצָה⁷¹. וְאִם הוֹסִיף בְּקֶמֶץ, בְּגוֹן שֶׁהִרְחִיק
- 28 אֶצְבָּעוֹתָיו וְקֶמֶץ - הָרִי זֶה פְּסוּל⁷².

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(41) וכן הדין נותן שהרי תודה עצמה שממנה למדו לכל המנחות - לא נאמר בה ארבעים חלות אלא למצוה. (42) לארבע מנחות הללו, אבל מנחת סולת אין בה פתיחה, שאין פתיחה אלא לפני קמיצה, וזו נקמצה בעודה סולת. (43) כלומר, מקפל את החלה לארבע, ומבדיל (=מנתק) את כל ארבעת החלקים אחד מן השני. (44) שאינה נקמצת, אלא כולה כליל על המזבח. אבל מנחת נקבות מן הכהנים, שנאכלת ונקמצת, דינן כדין מנחת ישראל. ולענין מנחת חביתי כהן גדול. (45) כלומר, פותת (=כופל לארבע), אבל אינו מבדיל את הפתיחים אחד מן השני, וכן הוא במשנה שם: "מנחת כהנים קופל אחד לשנים ושניים לארבעה ואינו מבדיל", משום דלא בעי קמיצה. (46) אף אלו שפותתן ומבדיל. (47) משנה שם: "ויכולן פותתן כזיתים" ופירש רבינו שם: "אמר רחמנא פתות אותה פתים, ואמרו [בגמרא] אותה פתים ולא פתיחה פתיחין, רוצה לומר שאינו מפליג בפתיחה, רק לא יהו פחות מכזית". (48) משנה במנחות יח. "לא יצק וכו' ולא פתת וכו' או שפתתן פתים מרובות וכו' כשרה", ובגמרא (שם יח): "מאי פתין מרובות, שריבה בפתיחין (=באופן שכל פתיחה ופתיחה פחותה משיעור כזית), ואיבעית אימא לעולם פתים מרובות ממש (=שמייעט בפתיחין, באופן שכל פתיחה ופתיחה הייתה גדולה יותר משיעור כזית)". (49) את הסולת עם השמן. (50) מדברי רבינו נראה שאפילו לא פתת כלל כשר. ומה שכתב רש"י שם "לא פתת אלא כדי קמיצה" היינו שבקמיצתו פתת שיעור קומץ. (51) את המנחה לקרן דרומית מערבית. (52) במשנה שם: "לא יצק לא בלל ולא פתת ולא מלח ולא הניף לא הגיש וכו' ולא משחן כשרה" ורבינו השמיט "לא יצק" משום שאמרו שם בגמרא, שאין הכוונה שלא יצק כלל, שאם כן - פסול, אלא "לא יצק כהן אלא זר". (53) בגמרא סוטה שם אמרו: "בקלתות של כסף ובקלתות של זהב וכו', בכלים הראויין לכלי שרת וכו' דתניא כלי שרת שעשאן של עץ רבי פוסל" וכן פסק רבינו למעלה (פרק א מהלכות בית הבחירה הלכה יח): "וכל כלי שרת אין עושין אותן אלא מן המתכת לבד ואם עשאן של עצים או של עצם או אבן או של זכוכית פסולין". (54) למעט מאפה תנור. (55) והיינו לאחר הבליה, לפני היציקה. (56) היינו, שמכווין לקדשה, לפי שאין כלי שרת מקדשין, אלא מדעת. (57) "דכתיב (ויקרא ב, ב) 'והביאה אל בני אהרן וגו'". (58) דכתיב (שם, ח) והגישא אל המזבח". (59) ובגמרא שם: "כי היכי דלא תקמוץ בהדי מנחה, כדתנן קמץ ועלה בידו צרור או גרגר מלח או קורט לבונה פסול". (60) בגמרא שם: "למה לי, הא קדשה חדא זימנא - דם אף על גב דקדישתיה סכין בצוואר בהמה, הדר מקדיש ליה בכלי שרת, הכא נמי לא שנא". (61) במנחות ז: "אתמר קומץ שחלקו בשני כלים רב נחמן אמר אינו קדוש ורבא אמר קדוש, הדר ביה רבא מההיא (=רבא חזר בו מדעתו, והסכים לדעת רב נחמן, שאינו קדוש)". (62) כלומר, על ידי עירובן ונתינתן בכלי אחד (משנה למלך). [ואין זה דומה ל"נשפך הדם מצוואר הבהמה ואספו", שפסול - שכיוון שנתנו לכלי שרת, אף על פי שנתנו לחצאין, אינו נפסל, והוא הדין לדם שנתקבל בשני כלים בזה פחות משיעור הזאה, שגם כן חוזר ומערב כולו בכלי אחד, וכשר. ומקור דברי רבינו ממה שאמרו קומץ שחלקו בשני כלים - אינו קדוש (וכן הלשון גבי דם) ולא אמרו: הרי זה פסול]. (63) שנאמר (שם ב, יג) "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח" (סוטה שם). וראה למעלה בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג: "בשלושה מקומות היו נותנין המלח, בלשכת המלח וכו' ובראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'". (64) בגמרא (שם טו). "ומקטירו בכלי שרת, בכלי שרת מקטיר ליה? אלא אימא מעלהו בכלי שרת להקטירו". (65) "חוץ ממנחת זכרי כהונה שאינה נקמצת אלא מקטירין אותה כולה, שנאמר וכל מנחת כהן כליל תהיה". (66) ראה למעלה בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג שבראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה ומנחות הנשרפות (=מנחת כהנים. ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים - מנחות כא:). (67) מנחות יא. "אמר רב פפא פשיטא לי מלוא קומצו, כדקמצי אינשי". (68) שם במשנה. ופס ידו פירושו כף ידו. ו"כך היא עבודת הקמיצה: קודם שיתחב אצבעותיו בקמח, כופף ופושט אצבעותיו על פס ידו, ומניח ריווח בין האצבעות לפס היד, ומכניס צד פסת ידו בקמח, ועל ידי זה הקמח נדחק ונכנס לתוך הרווח שבין האצבעות הכפופים לפס היד, ומוציא ידו מהקמח". (69) "השכנים ראשי אצבעותיו בקמח ופס ידו כלפי הקמח וקומץ מלא קומצו עד פס ידו". (70) "שנתן גב ידו על הקמח והוליד ידו עד שנכנס הקמח דרך צידו לתוך ידו (=דרך אצבעותיו). לשון אחר: מן הצדדין מצידי הכלי שלא קמץ באמצע הכלי". (71) במנחות וביומא שם הן בעיות של רב פפא, ונשארו כולן ב"תיקון". ולפיכך פסק רבינו שלכתחילה לא יקטיר, ובדיעבד הורצה. (72) משנה במנחות ו. "הקומץ היתר והחסר, פסול, ואיזהו היתר שקמצו

אָשם וְאָמַר: הָרִי זֶה לְחַטָּאתִי אוֹ לְאָשְׁמִי, אוֹ הָרִי הַמַּעֲוֹת
הָאֵלֹהִי לְחַטָּאתִי אוֹ לְאָשְׁמִי - דְּבָרָיו קְנִימִים.
ט. הָאֹמֵר: קָרְבֵּן מִצְרָע זֶה אוֹ יוֹלֶדֶת זֶה עָלַי, אִם הָיָה אוֹתוֹ
מִצְרָע אוֹ הַיּוֹלֶדֶת עֲנִיִּים - מֵבִיא הַנּוֹדֵר קָרְבֵּן עֲנִי; וְאִם הָיָה
עֲשִׂירִים - מֵבִיא הַנּוֹדֵר קָרְבֵּן עֲשִׂיר, אֶף עַל פִּי שֶׁהַנּוֹדֵר עֲנִי.
י. הָאֹמֵר: חֲטָאתוֹ וְעוֹלָתוֹ וְאָשְׁמוֹ וְשִׁלְמֵיו שֶׁל פְּלוֹנִי עָלַי,
אִם רָצָה אוֹתוֹ פְּלוֹנִי - הָרִי זֶה מִנִּיחוֹ לְהַקְרִיבֵן עַל יָדוֹ
וּמִתְכַּפֵּר לוֹ. רָצָה בִּשְׁעַת הַפֶּרֶשָׁה וְלֹא רָצָה בִּשְׁעַת הַקֶּרֶבָה,
אֶלָּא חֲזָר בּוֹ: בְּעוֹלָה וּבְשִׁלְמִים - מִקְרִיבִין וּמִתְכַּפֵּר לוֹ בָּהֶן,
אֶף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה עֲתָה, שֶׁהָרִי רָצָה בִּשְׁעַת הַפֶּרֶשָׁה;
אֲבָל בְּחַטָּאת וְאָשֶׁם לֹא נִתְכַּפֵּר לוֹ עַד שִׁירְצָה מִתְחִלָּה וְעַד
סוּף.
יא. הָאֹמֵר: הָרִי עָלַי בְּנִדְרֵי רְשָׁעִים שֶׁמִּנְדְּרִיהֶן נִזִּיר וְקָרְבֵּן
וּשְׁבוּעָה - חֵיב בְּכֻלָּן. בְּנִדְרֵי כָּשָׁרִין - לֹא נִתְחַיֵּב כְּלוּם. הָרִי
עָלַי בְּנִדְבוֹת כָּשָׁרִין - הָרִי זֶה נִדֵּר בְּנִזִּיר וּבְקָרְבֵּן. וְכָל כְּנוּיֵי
קָרְבֵּן - בְּקָרְבֵּן.
יב. אֵין הַנּוֹדֵר וְלֹא הַמִּתְנַדֵּב חֵיב עַד שֶׁיִּהְיֶה פִּיו וְלִבּוֹ שׁוֹיִן.
כִּיצַד? הַמִּתְנַדֵּב לֹאמַר 'הָרִי עָלַי עוֹלָה' וְאָמַר 'שִׁלְמִים', אוֹ
שֶׁנִּתְנַדֵּב לֹאמַר 'הָרִי זֶה עוֹלָה' וְאָמַר 'שִׁלְמִים' - לֹא אָמַר
כְּלוּם. נִתְנַדֵּב לְנִדֵּר בְּעוֹלָה וְאָמַר 'קָרְבֵּן', לְנִדֵּר בְּחֶרֶם וְאָמַר
'הַקֹּדֶשׁ' - דְּבָרָיו קְנִימִים; שֶׁהַעוֹלָה קָרְבֵּן, וְהַחֶרֶם הַקֹּדֶשׁ. וְכֵן
כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. בְּנִדְרִים וּנְדָבוֹת אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹצִיא בִּשְׁפָתָיו
כְּלוּם, אֶלָּא אִם גָּמַר בְּלִבּוֹ וְלֹא הוֹצִיא בִּשְׁפָתָיו כְּלוּם - חֵיב.
כִּיצַד? גָּמַר בְּלִבּוֹ שֶׁזֶּה עוֹלָה אוֹ שֶׁיִּבְיֵא עוֹלָה - הָרִי זֶה חֵיב
לְהִבְיֵא; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל נָדִיב לֵב יִבְיֵאָה - בְּנִדְבוֹת לֵב יִתְחַיֵּב
לְהִבְיֵא. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה מִנְדְּרֵי קִדְשִׁים וּנְדָבוֹת.
יג. אֶחָד נְדָרִים וּנְדָבוֹת עִם שְׂאֵר הַדְּבָרִים שֶׁאֵדָם חֵיב
בָּהֶן מִצְרִיכִין וְדָמִים וּמַעֲשָׂוֹת וּמִתְנֻת עֲנִיִּים, מִצְוֹת עֲשֵׂה
מִן הַתּוֹרָה שֶׁיִּבְיֵא הַכֹּל בְּרִגְלָה שֶׁפָּגַע בּוֹ תִּחְלָה. שֶׁנֶּאֱמַר:
וּבִאֲתָ שָׁמָּה וְהִבַּאתֶם שָׁמָּה וְגוֹמֵר. כְּלוּמַר, בַּעֲת שֶׁתְּבוֹא
לְחֹג - תִּבְיֵא כָּל מַה שֶׁאֲתָה חֵיב בּוֹ, וְתִתֵּן כָּל חֹב שֶׁעָלֶיךָ
לְשֵׁם. הַגִּיעַ הַרְגֵּל וְלֹא הִבִּיא - הָרִי זֶה בְּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה.
עֲבָרוֹ עָלָיו שֶׁלֹּשָׁה רְגָלִים וְלֹא הִבִּיא קָרְבָּנוֹתָיו שֶׁנֶּדֶר אוֹ
הַתְּנַדֵּב אוֹ שֶׁלֹּא נָתַן הַעֲרִיכִים וְהַחֲרָמִים וְהַדָּמִים - הָרִי זֶה
עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תֵּאָחֵז לְשִׁלְמוֹ. אֵינוֹ עֹבֵר
בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַד שֶׁיַּעֲבֹרוּ עָלָיו רְגָלֵי הַשָּׁנָה כְּלָה. וְאֵין לוֹקֵן
עַל לֹא זֶה, לִפִּי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה.
יד. הַקֹּדֶשׁ בְּהֵמָה לְמִזְבֵּחַ וְעֲבָרוֹ עָלָיו שְׁנֵי רְגָלִים וְנֶפֶל בָּהּ
מוֹם וּפְדָאָה עַל גֵּב בְּהֵמָה אַחֶרֶת - אֵינוֹ עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה
עַד שֶׁיַּעֲבֹרוּ עַל הָאֲחֶרֶת שֶׁלֹּשָׁה רְגָלִים. וְאֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד
הָאִשָּׁה עֹבֵר בְּכָל תֵּאָחֵז. אֲבָל הַיּוֹרֵשׁ אֵינוֹ עֹבֵר בְּכָל תֵּאָחֵז.

יד. אֵין קִמֵּץ פָּחוֹת מִכִּשְׁנֵי זִיתִים. וּמִקְצֵת הַקִּמֵּץ מַעֲכָב אֶת
כְּלוֹ⁷³. וְהַקִּמֵּץ וְהַלְבוּנָה מַעֲכָבִין זֶה אֶת זֶה. הַסֵּלֶת וְהַשֶּׁמֶן
מַעֲכָבִין זֶה אֶת זֶה, וּמִקְצֵת הַשֶּׁמֶן מַעֲכָב אֶת כְּלוֹ⁷⁴. אֵין
פָּחוֹת מִלֵּג לַעֲשָׂרוֹן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

א. מִתְנַדֵּב אָדָם וְנֹדֵר עוֹלָה וְשִׁלְמִים וְכָל מִין שִׁירְצָה
מִחֲמַשָּׁה מִיָּנִי מִנְחוֹת הַבָּאִין בְּגִידֵי וּנְדָבָה. וּמִתְנַדֵּב אוֹ נֹדֵר
מִנְחָה מִמִּנְחַת נְסֻכִּים לְבִדָּה מֵאִי זֶה מִין מִשְׁלָשָׁה מִיָּנִי
מִנְחוֹת נְסֻכִּים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וּמִתְנַדֵּב אוֹ נֹדֵר יֵין בְּפָנֵי
עֲצָמוֹ, אוֹ לְבוֹנָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, אוֹ שֶׁמֶן בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אוֹ עֲצִים
לְמַעֲרֹכָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּקָרְבֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלִקְרָבֵן הָעֲצִים.
ב. שְׁנֵים מִתְנַדְּבִין אוֹ נֹדְרִין קָרְבֵּן אֶחָד עוֹלָה אוֹ שִׁלְמִים,
אֶפְלוּ פְּרִידָה אַחַת שֶׁל תּוֹרִים אוֹ בְּגִי יוֹנָה מִבִּיאֵין אוֹתָהּ
בְּשִׁתְּפוּת. אֲבָל הַמִּנְחָה אֵינָה בָּאָה בְּשִׁתְּפוּת. וְדָבָרִים אֵלֹו
הֵן דְּבָרֵי קִבְלָה.
ג. הֵנִיחַ מִנְחָה לְשָׁנִי בְּנִי וְמָת - הָרִי אֵלֹו מִבִּיאֵין אוֹתָהּ.
ד. אֵי זֶה הוּא נִדֵּר וְאֵי זֶה הִיא נְדָבָה? הָאֹמֵר: הָרִי עָלַי
עוֹלָה, אוֹ הָרִי עָלַי שִׁלְמִים, אוֹ הָרִי עָלַי מִנְחָה, אוֹ הָרִי דָּמִי
בְּהֵמָה זֶה עָלַי עוֹלָה אוֹ שִׁלְמִים - זֶהוּ הַנִּדֵּר. אֲבָל הָאֹמֵר:
הָרִי בְּהֵמָה זֶה אוֹ דָּמִי בְּהֵמָה זֶה עוֹלָה אוֹ שִׁלְמִים, אוֹ הָרִי
הָעֲשָׂרוֹן הַזֶּה מִנְחָה - הָרִי זֶה נְדָבָה.
ה. מַה בֵּין נְדָרִים לְנִדְבוֹת? שֶׁהַנּוֹדֵר, אִם הַפְּרִישׁ קָרְבָּנוֹ
וְאָבֵד אוֹ נִגְנַב - חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ עַד שֶׁיַּקְרִיב כְּמוֹ שֶׁנֶּדֶר;
וְהַמִּתְנַדֵּב וְאָמַר 'זוֹ', אִם מָת אוֹ נִגְנַב - אֵינוֹ חֵיב
בְּאַחֲרֵיתוֹ.
ו. הָאֹמֵר: דָּמִי שׁוֹר זֶה עָלַי עוֹלָה וְדָמִי בֵּית זֶה עָלַי קָרְבֵּן,
וְמָת הַשׁוֹר וְנֶפֶל הַבֵּית - חֵיב לְשִׁלְשׁ. אָמַר: הָרִי עָלַי עוֹלָה
עַל מִנְתָּ שֶׁלֹּא אֶתְחַיֵּב בְּאַחֲרֵיתָהּ - אֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵיתָהּ.
ז. כֹּכֵר בִּאֲרָנוּ, שֶׁהָעוֹשָׂה בֵּית חוּץ לְמִקְדָּשׁ לְהַקְרִיב בּוֹ
קָרְבָּנוֹת - אֵינוֹ כְּבִית עֲבוּדָה זֶה. וְהָאֹמֵר: הָרִי עָלַי עוֹלָה
שֶׁאֲקָרִיבָנָה בְּמִקְדָּשׁ, וְהַקְרִיבָה בְּבֵית זֶה - לֹא יֵצֵא.
שֶׁאֲקָרִיבָנָה בְּבֵית זֶה, וְהַקְרִיבָה בְּמִקְדָּשׁ - יֵצֵא; וְאִם
הַקְרִיבָה בְּאוֹתוֹ הַבֵּית - יֵצֵא. הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁנֶּדֶר עוֹלָה עַל
מִנְתָּ שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב בְּאַחֲרֵיתָהּ. וְעָנוּשׁ פָּרַת עַל הַעֲלִיתָהּ
בַּחוּץ. וְכֵן אִם אָמַר: הָרִינִי נִזִּיר עַל מִנְתָּ שֶׁאֲגַלַּח בְּבֵית זֶה,
אִם גָּלַח שָׁם - יֵצֵא. הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁנֶּדֶר לְצַעַר עֲצָמוֹ, וְהָרִי
צַעַר עֲצָמוֹ, וְאֵינָה נִזִּירוּת.
ח. חֲטָאת וְאָשֶׁם אֵינָן בָּאִין אֶלָּא עַל חֲטָא, וְאֵינָן בָּאִין בְּגִידֵי
וּנְדָבָה. הָאֹמֵר: הָרִי עָלַי חֲטָאת אוֹ אָשֶׁם, אוֹ שֶׁאָמַר: הָרִי
זֶה חֲטָאת אוֹ אָשֶׁם - לֹא אָמַר כְּלוּם. הָיָה מִחֵיב חֲטָאת אוֹ

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום שלישי כ"ז תשרי ה'תשע"א – הלכות מעשה הקרבנות פא

מתוך מהדורת וגשל

טו. כל הקרבנות שעברו עליהן שלשה רגלים - לא נפסלו, אלא מקריבין וכשרים. ובכל יום ויום אחר השלשה רגלים הוא עובר בלא תאחר. ובית דין מצוין לעשותו מיד עד שיקריב קרבנותיו ברגל שפגע בו תחלה.

טז. אף על פי שצאמר 'לרצנו', כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. בין שגדר ולא הפריש בין שהפריש ולא הקריב - כופין אותו עד שיקריב.

יז. כל חיבי עולות ושלמים - ממשפנן אותם. אף על פי שאין מתכפר לו עד שירצה, שצאמר 'לרצנו' - כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. אבל חיבי חטאות ואשמות - אין ממשפנן אותן; הואיל והם מעכבי כפרה, אין חוששין להם שמה יפגעו וישהו קרבנותיהן. חוץ מחטאת נזיר, הואיל ואינה מעכבתו מלשתות יין - שמה יאחר אותה, לפיכך ממשפנן אותו עליה.

פרק חמשה עשר

א. האומר: ילדה של זו עולה והיא שלמים - דבריו קנינים. היא שלמים וילדה עולה: אם לקח נתפזן - דבריו קנינים; ואם אחר שגמר בלבד והוציא בשפתיו שתהיה שלמים חזר בו ואמר 'וילדה עולה', אף על פי שחזר בו בתוך כדי דבור - הרי ילדה שלמים; שאין חזרה בהקדש ואפילו בתוך כדי דבור.

ב. האומר: ידה של זו עולה או רגלה של זו עולה - תמכר לחיבי עולות, ודמיה חלין חוץ מדמי אותו אבר. והוא שיהיה זה המחביב עולה שקנה אותה נדר עולה בדמים קצובים. האומר: לבה או ראשה של זו עולה, הואיל ודבר שהנשמה תלויה בו הוא - בלה עולה. הקדיש אבר אחד מן העוף - הרי זה ספק אם נתקדש בלו או לא נתקדש.

ג. האומר: בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים - קדשה, ואינה קרבה, אלא תרעה עד שיפול בה מום ותמכר, ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים. היה מחביב חטאת ואמר: חציה חטאת וחציה עולה או שלמים, או שאמר: חציה עולה או שלמים וחציה חטאת - הרי היא תמות, כמו שיתבאר בחטאות המתות.

ד. בהמת השתפין שהקדיש אחד מהן חציה שלו, וחזר ולקח חציה האחר והקדישו - הרי זו קדשה וקרבה. אף

על פי שמתחלתה דחוייה היתה בשהקדיש חציה - אין הדחוי מעקרו דחוי. ואף על פי שהוא קדשת דמים, הואיל והיא בעלי חיים - אין בעלי חיים נדחים. והרי נראית בלה להקרבה, לפיכך תקרב, ועושה תמורה.

ה. האומר: דמי בהמה זו עולה, או הרי זו לעולה, אם היתה ראויה לקרב עולה - נתקדשה קדשת הגוף, והיא עצמה תקרב עולה; ואם אינה ראויה - תמכר ויביא בדמיה עולה.

ו. אמר על בהמה טמאה וכיוצא בה מאסורי קרבן שאין קדשה חלה עליהן: הרי אלו עולה - לא אמר כלום, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח. אמר: הרי אלו לעולה - ימכרו ויביא בדמיהן עולה.

ז. האומר: דמי פרה זו לעולה כל שלשים יום ולאחר שלשים יום שלמים, או שאמר: דמיה שלמים כל שלשים יום ולאחר שלשים יום לעולה - דבריו קנינים. ואם הקריב דמיה בתוך שלשים יום - מביא בהן כמו שגדר, ואם הקריבו לאחר שלשים יום - מביא כמו שגדר.

ח. היתה לו בהמה מעוברת ואמר: אם תלד זכר - הרי הוא עולה, ואם היא נקבה - זבחי שלמים, ילדה זכר - קרב עולה, ילדה נקבה - תקרב זבחי שלמים. ילדה זכר ונקבה - תזכר קרב עולה, ותנקבה זבחי שלמים. ילדה שני זכרים - אחד קרב עולה, והשני ימכר לצרכי עולה ודמיו חלין. וכן אם ילדה שתי נקבות - אחת תקרב שלמים, ושניה תמכר לצרכי שלמים ודמיה חלין. ילדה טמטום ואנדרוגינוס - אינן קדשים והרי הן חלין, כמו שבארנו. והמקדיש עבר במעי בעלת מום וכיוצא בה - הרי זה קדוש.

יום שלישי כ"ז תשרי ה'תשע"א

פרק נששה עשר

א. הנזיר גדול והביא קטן - לא יצא¹; קטן והביא גדול - יצא². כיצד? אמר 'הרי עלי עולה או שלמים' כבש³ והביא איל⁴, או שגדר עגל⁵ והביא שזר⁶, גדי⁷ והביא שעיר⁸ - יצא¹⁰.

ב. נדר עולה¹¹ מן הכבשים או מן האילים¹² והביא פלגס¹³ - הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא יצא¹⁴. וכן הנזיר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) משנה במנחות קז: לדברי הכל. משום שלא הביא כמו שנדר. (2) משום שיש בכלל מרובה מועט. [=יש בכלל מאתיים - מנה]. (3) ראה למעלה פרק י"ד הלכות א"ח, כי רק עולה ושלמים באים בנדר ונדבה, ולא חטאת ואשם. (4) שהוא בן שנה. (5) שהוא בן שנתיים. (6) שהוא בן שנה. (7) שהוא בן שנתיים. (8) הוא שעיר עזים, שהוא בן שנה. (9) שהוא בן שנתיים. (10) ולהיפך, שאם הביא קטן במקום גדול, לא יצא. (11) הוא הדין אם נדר שלמים. (12) כלומר, בין אם נדר רק כבש או רק איל ובין אם נדר ואמר הרי עלי עולה מאיזה שארצה אם מן הכבשים או מן האילים. (13) כי "כל מקום שנאמר בתורה כבש או כבשה או כבשים הרי אלו בני שנה, וכל מקום שנאמר איל או אילים הם הזכרים בני שנתיים ומאימתי נקרא איל משיכנס בשנה שנייה ל"א יום, אבל ביום למ"ד, אינו כשר לא לכבש ולא לאיל והוא הנקרא פלגס". (14) בחולין שם: "בעי ר' זירא האומר עלי עולת בהמה מן האיל או מן הכבש והביא פלגס מהו, אליבא דר' יוחנן לא תיבעי לך דאמר ברייה הווי וכו'. כי תיבעי לך אליבא דבר פדא דאמר מייתי ומתני (מביא נסכים בתנאי) מי אמרינן איל וכבש מתנה (שספק הוא אם הוא כבש או איל), בברייה לא מתנה (שוודאי אינו ברייה בפני עצמו), או דלמא בברייה נמי מתנה, דאמר אי ברייה הווי ליהווי כולה (כל הנסכים) נדבה, תיקון". כלומר, בעיית ר' זירא היא במה שאמר בר פדא כי הפלגס הוא ספק, אם כוונתו לספק כבש ספק איל, ולפי זה אם אמר "הרי עלי עולה מאיזה

פב שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום שלישי כ"ז תשרי ה'תשע"א – הלכות מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 עולת עוף¹⁵ מן התורים או מן בני היונה¹⁶ והביא תחילת
- 2 הצהוב¹⁷ שפנה ושפנה¹⁸ - הרי זה ספק¹⁹. נדר שחור והביא
- 3 לבן, לבן והביא שחור, זכר והביא נקבה, נקבה והביא
- 4 זכר²⁰ - לא יצא.
- 5 ג. הנודר סתם - מביא מן הגדולים²¹ שפמין שפנדר.
- 6 ואם אותו המקום רגילין לקרות בסתם לאחד מן המינין
- 7 - מביא פאנשי המקום. ביצד? נדר עולה מן הבקר -
- 8 יביא שור. אמר: הרי עלי עולה, אם דרך אנשי המקום
- 9 לקרות עולה סתם אפילו לעולת העוף - מביא פרידה
- 10 אחת תור או בן יונה²²; ואם דרך שאין קורין עולה
- 11 סתם אלא לעולת בקר - יביא שור. וכן כל פיוצא
- 12 בזה.²³
- 13 ד. מי שפנדר שור או איל או כבש או עגל וכיוצא בהם -
- 14 לא יביא פחוש פיתור שבאותו המין, מפני שדמיו
- 15 מועטין²⁴; ואינו חייב להביא הפה השמן ביותר שאין שם

- 16 למעלה ממנו²⁵, אלא יביא הבינוני. ואם הביא הפחוש -
- 17 יצא ידי נדר²⁶.
- 18 ה. האומר: הרי עלי שור שנה מנה - יביא שור שנה מנה
- 19 באותו מקום חוץ מנסכיו. הביא שנים במנה - לא יצא.
- 20 ו. האומר: שור זה עולה, ונפל בו מום - אם רצה, יביא
- 21 בדמיו שנים²⁷; ואפילו הביא בדמיו איל אחד - יצא²⁸. אמר:
- 22 שני שורים אלו עולה, ונפל בהם מום - אם רצה, יביא
- 23 בדמיהם אחד. איל זה עולה, ונפל בו מום - אם רצה, יביא
- 24 בדמיו כבש. וכן אם נדר כבש ונפסל²⁹ - אם רצה, יביא
- 25 בדמיו איל.
- 26 ז. אמר: הרי עלי עולה³⁰, והפריש שור ונגנב - פוטר עצמו
- 27 בפשה³¹. אמר: שור זה ודמיו עלי עולה - הקבע³², ואם
- 28 נפסל³³ - לא יביא בדמיו אלא שור³⁴.
- 29 ח. האומר: אחד מכבשי הקדש ואחד משורי הקדש, והיו
- 30 לו שנים - הגדול שפנה הקדש³⁵. היו שלשה - הגדול

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שארצה, אם מן הכבשים ואם מן האילים, יכול להביא פלגס, ממה נפשך, או אולי יש גם ספק שלישי אם הוא ברייה בפני עצמו, או לא, ולפי זה אינו יכול להביא פלגס, שמא אינו לא כבש ולא איל, אלא ברייה בפני עצמו, ומכיוון שנשאר הדבר בתיקו, פסק רבינו כי הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא. (15) ואילו שלמים אינם באים מן העוף. (16) כלומר, מאיזה שירצה: מן התורים או מן בני היונה. וראה למעלה פרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ב כי המביא ממין התורים צריך להביא גדולים, ואילו קטנים פסולים, והמביא ממין היונים צריך להביא קטנים, ואילו גדולים פסולים. (17) שהוא פסול גם בתורים וגם בבני יונה, מספק שמא כבר גדלו (לעניין בני יונה) או לא גדלו עדיין (לעניין תורים). וראה עוד להלן שישנו ספק נוסף: אולי הם ברייה בפני עצמה. ותחילת הציהוב הוא כשמתחילים להביא נוצה יפה צהובה סביב לצוואר. (18) כלומר, הביא שניהם: גם תורים בתחילת ציהוב וגם בני יונה בתחילת ציהוב, וחוף מהספק הרגיל שמא הם גדולים ושמא הם קטנים, שלפי זה היה יוצא ידי נדרו, ממה נפשך, אם תחילת ציהוב הוא סימן גדלות, הרי הוא יוצא ידי חובתו בבני היונים. וכגון שעבר הכהן והקריב, אבל לכתחילה אסור להקריבם שהרי ממה נפשך אחד מהם פסול. (19) חולין כב: בעיית ר' זירא ולא נפשטה. ולפיכך פסק שהרי זה ספק, כלומר, מספק יש בו שלושה ספקות, כנ"ל. (20) "נלמד בקל וחומר משחור והביא לבן". (21) "האומר אחד מכבשי הקדש וכו' והיו לו שניים, הגדול שבהן הקדש". [אבל צריך עיון: הרי אם יש שם שלושה - חוששין לבינוני]. (22) שם במשנה: "הרי עלי עולה יביא כבש, ר' אלעזר בן עזריה אומר או תור או בן יונה". ובגמרא (שם קז): "ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה" ומפרש רש"י "באתריה דתנא קמא גריעא כבש מעוף ובאתריה דר' אלעזר גריע עוף מכבש", וכתב רבינו שם בפירוש המשנה כי "במקומו של תנא קמא לא היו קורין שם עולה מוחלט אלא עולת בהמה וכו' ובמקומו של ר' אלעזר בן עזריה קורין שם עולה מוחלט אפילו לעולת העוף ועל כן אמר תור או בן יונה". אבל צריך עיון, למה בנודר מן הבקר מביא מן הגדולים, ובאומר "הרי זה עלי עולה", מביא מן הקטנים שבו, אם הם נקראים עולה, ועיין לחם משנה. (23) אם קוראים עולה רק לכבש - יביא כבש. (24) כלומר, כל זה הוא רק אם יש לו שמן ומביא כחוש בגלל ערכו המועט, אבל אם הסיבה להבאת הכחוש אינו משום כך, אלא בגלל שאין לו אחר, ואין לו להשיג יותר משובח, שאז מביא הכחוש לכתחילה. (25) במשנה מנחות קז: "הרי עלי שור יביא הוא ונסכיו במנה, עגל יביא הוא ונסכיו בחמש, איל יביא הוא ונסכיו בשתיים, כבש יביא הוא ונסכיו בסלע". ומשמע לרבינו שדמים אלו הם דמי הבינוני שבכל מין" (26) דבר זה יצא לו לרבינו מהפסוק במלאכי האומר "וארור נוכל ויש בעדרו זכר ונודר וזוהב משחת לה", הרי שגם המביא משחת לה" הוא נקרא "נודר וזוהב" למדנו מכאן שיצא ידי נדרו גם בכחוש. (27) שם קח. במשנה: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שניים", ואף כי באומר הרי עלי שור שווה מנה והביא שניים במנה לא יצא, היינו משום שאמר "הרי עלי" שחייב באחריותו עד שיביאנו, מה שאין כן באומר "שור זה עולה" שאינו חייב באחריותו. (28) בגמרא שם: "איבעיא להו ממינא למינא מאי? (כגון שור שנסתאב אם אפשר לו להביא איל), תא שמע שור זה עולה ונסתאב לא יביא בדמיו איל, אבל מביא בדמיו שתי אילים וכו' שמע מינה. אי הכי מאי איריא תרי אפילו חד נמי וכו' תרי תנאי ואלו דרבנן", ופסק רבינו כדעת התנא המתיר אפילו אחד. ואם כי בנדרה אינו חייב באחריות, - אין זה אלא אם נגנב או נאבד, שאינו ברשותו, אבל אם נפל בו מום - מוכרו ומביא בדמיו אחר. (29) שנפל בו מום. (30) שחייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר. והמודבר כשדרך בני אדם לקרוא עולה סתם, גם בכבש, שאם רצה מביא כבש. (31) כלומר הנודר פוטר עצמו. (32) במנחות קח: על דברי המשנה שם עמוד א: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שניים" - "אמר רב מנשה בר זבדי אמר רב לא שנו אלא דאמר שור זה עולה אי נמי אמר שור זה עלי עולה, אבל אמר שור זה ודמיו עלי עולה הוקבע", וכתב רש"י: "הוקבע אחריותו עליו להביאו עולה אחת ולא לשתי עולות". (33) נפל בו מום. (34) ולא שה, שמכיוון שהוקבע להביא עולה אחת ולא שתיים הוקבע גם להביא שור ולא שה. (35) משום שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום שלישי כ"ז תשרי ה'תשע"א – הלכות מעשה הקרבנות פג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 שִׁבְהֵן הַקֹּדֶשׁ, וְחוֹשְׁשִׁין לְבִינֹנִי³⁶. פִּיּוּד יַעֲשֶׂה³⁷? יִמְתִּין
- 2 לְבִינֹנִי עַד שִׁיפֹל בּוֹ מוֹם, וְתַחֲוֹל הַקֹּדֶשׁ עַל הַגְּדוֹל
- 3 לְבִדּוֹ³⁸. וְאִם אָמַר: שׁוֹר שֶׁבִשְׁנֵי הַקֹּדֶשׁ - הַגְּדוֹל שִׁבְהֵם
- 4 הַקֹּדֶשׁ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְבִינֹנִי³⁹.
- 5 ט. פֶּרֶשׁ אֶחָד מֵהֶן⁴⁰ וְשָׁכַח, אוֹ שָׁאֲמַר לוֹ אֲבִיו⁴¹ אֶחָד מֵהֶן
- 6 הַקֹּדֶשׁ⁴² - הָרִי זֶה מִקְדִּישׁ⁴³ גְּדוֹל שִׁבְהֵן⁴⁴ וְאֶחָד כֶּף יֵצֵא יָדִי
- 7 חוֹבְתָּ. וְכֵן הַגְּדוֹר עוֹלָה⁴⁵ מִן הַבֶּקֶר וְקִבַּע נִדְרוֹ וְשָׁכַח מֶה
- 8 קִבַּע, אִם שׁוֹר אִם עֶגֶל - הָרִי זֶה יֵבִיא שׁוֹר⁴⁶. וְכֵן אִם קִבַּע
- 9 בִּכְבָּשִׁים וְשָׁכַח מֶה קִבַּע - יֵבִיא אֶל. קִבַּע בְּעִזִּים וְשָׁכַח -
- 10 יֵבִיא שְׁעִיר. שָׁכַח בְּאֵיזָה מִן מִן הַבְּהֵמָה קִבַּע עוֹלָתוֹ⁴⁷ -
- 11 יֵבִיא שׁוֹר וְאֵיל וְשְׁעִיר⁴⁸. וְאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ שְׂמָא קִבַּע עוֹלָתוֹ
- 12 בְּעוֹף - יוֹסִיף תּוֹר וְכֵן יוֹנָה⁴⁹.
- 13 י. נִדָּר תּוֹדָה⁵⁰ אוֹ שְׁלָמִים⁵¹ וְקִבַּע נִדְרוֹ⁵² בִּבְקָר⁵³ וְשָׁכַח בְּמִי
- 14 קִבַּעוֹ⁵⁴ - יֵבִיא פֶּר וּפְרָה⁵⁵. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ בִּכְבָּשִׁים -

- 15 יֵבִיא אֵיל וְרַחֵל. נִסְתַּפֵּק לוֹ בְּעִזִּים - יֵבִיא שְׁעִיר וְשְׁעִירָה.
- 16 שָׁכַח בְּאֵי זֶה מִן קִבַּע נִדְרוֹ⁵⁶ - מִבִּיא פֶּר וּפְרָה, אֵיל וְרַחֵל,
- 17 שְׁעִיר וְשְׁעִירָה⁵⁷. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי עוֹלָת עוֹף - מִבִּיא תּוֹר
- 18 אוֹ בֶּן יוֹנָה. פֶּרֶשׁ וְשָׁכַח בְּאֵי זֶה מִן קִבַּע נִדְרוֹ - מִבִּיא תּוֹר
- 19 וְכֵן יוֹנָה.
- 20 יא. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי לְמִזְבֵּחַ - יֵבִיא קֶמֶץ לְבֹנָה; שְׂאִין
- 21 לֶךְ דָּבָר שֶׁקָּרַב פְּלוֹ לְמִזְבֵּחַ פְּמוֹת שֶׁהוּא אֶלָּא לְבֹנָה⁵⁸. פֶּרֶשׁ
- 22 נִדְרוֹ וְשָׁכַח מֶה פֶּרֶשׁ - יֵבִיא מֶכֶל דָּבָר שֶׁקָּרַב פְּלוֹ לְמִזְבֵּחַ.
- 23 לְפִיכָף מִבִּיא עוֹלָת בְּהֵמָה, וְעוֹלָת הָעוֹף, וּמִנְחַת נְסִכִּים⁵⁹,
- 24 וְלְבֹנָה, וְיֵין בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ⁶⁰.
- 25 יב. אָמַר: הָרִי עָלִי בְּסֻלַּע לְמִזְבֵּחַ - יֵבִיא כֶּבֶשׂ⁶¹; שְׂאִין לֶךְ
- 26 דָּבָר שֶׁקָּרַב בְּסֻלַּע לְמִזְבֵּחַ אֶלָּא כֶּבֶשׂ. פֶּרֶשׁ וְשָׁכַח מֶה
- 27 שְׁפִירָשׁ⁶² - יֵבִיא בְּסֻלַּע מֶכֶל דָּבָר וְדָבָר שֶׁקָּרַב לְמִזְבֵּחַ⁶³.
- 28 יג. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי לְבֹנָה - לֹא יִפְתַּח מִקְמָץ⁶⁴. הָרִי עָלִי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(36) כלומר, אף לבינוני. וראה במשנה שם: "אחד מכבשי הקדש ואחד משורי הקדש והיו לו וכו' שלושה בינוני שבהם הקדש", ובגמרא שם הקשו על זה: הרי אמרו, אם היו שניים - הגדול שבהם הקדש, אלמא מקדיש בעין יפה מקדיש, אימא סיפא בינוני שבהם הקדש, אלמא מקדיש בעין רעה מקדיש, אמר שמואל חוששין אף לבינוני, שלגבי קטן עין יפה הוא. (37) שם בגמרא: "הכי עבדי, אמר רבי חייא בר רב ממתין לו עד שיוקם ומחיל לה לקדושתה בגדול". (38) כלומר, מחלל הקדושה של הבינוני על הגדול, ואומר כך: אם הקדשתי את הבינוני, יהא מחולל על הגדול, והגדול יהיה הקדש, ואם הקדשתי את הגדול, הרי הבינוני חולין מלכתחילה. (39) שם בגמרא: "אמר רבה בר אבוא לא שנו (דחוששין אף לבינוני) אלא דאמר אחד משוורי הקדש, אבל אמר שור בשוורי הקדש, הגדול שבהם הקדש, תורא בתוראי קאמר (=שור החשוב שבשוורי קאמר)", ודווקא אם אמר "שור שבשוורי", אבל אמר "שור משוורי" - חוששין לכולם. (40) כלומר, היו לו שלושה בעדרו, ובירר אחד מהם, והקדישו. (41) בשעת מיתתו. (42) כלומר, בירר אחד משלושת השוורים והקדישו. (43) אין הכוונה שצריך להקדישו, שהרי כבר הקדישו הוא או אביו, אלא מחזיקו בתורת הקדש. (44) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי או שאמר לי אבא ואיני יודע מה? הגדול שבהם הקדש", שמן הסתם הגדול שבהם הקדיש, שכן נאמר (דברים יב, יא) "וכל מבחר נדריכם" (רש"י שם). ומה שחוששין לבינוני אם אמר אחד משוורי הקדש הוא משום "שכיוון שאמר אחד מהן הקדש ולא ידענא אהי מינייהו חייל ההקדש, אי אגדול, אי אבינוני, דהווי עין יפה לגבי הקטן, הלכך אתרווייהו חייל, ומיהו לא קרב למזבח אלא חד מינייהו, אבל היכא דאמר פירשתי, ליכא לספוקי דוודאי גדול פירש" (רש"י שם). (45) שאינה אלא זכר ולא נקבה. (46) ראה שם קז. במשנה: "פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל", ובגמרא (שם קז): אמרו: "הא מני רבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא". ואם כן, לדעת רבינו (למעלה הלכה א) שהנודר קטן והביא גדול יצא - אינו צריך להביא אלא שור בלבד. (47) אם מן הבקר אם מן הכבשים אם מן העזים. (48) שהם הגדולים שבכל מין ומין, ואף על פי שבמשנה שם (קז): אמרו: "מן הבהמה ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל ואיל ושעיר גדי וטלה". הרי בגמרא שם אמרו שמשנה זו היא לפי דעתו של רבי שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן - מביא הגדול שבכל מין ממיני הבהמה, ויצא, וכן פסק רבינו. וראה בהשגת הראב"ד. (49) משנה שם. ורוצה לומר שביא גם תור וגם בן יונה, שהרי הם שני מינים נפרדים כמו כבשים ובקר בבהמה. (50) שלמים הבאים עם הלחם הם תודה. (51) כי השלמים באים מזכרים ונקבות. (52) שאמר הרי עלי תודה או שלמים, מזה או מזה. (53) במין הבקר. (54) אם זכר אם נקבה. (55) במשנה שם: "פירשתי מן בקר ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ופרה עגל ועגלה". והוא לפי דעת רבי, שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן - די בפר ופרה בלבד, וצריך שניהם, שהרי המשנה מזכר נקבה או להיפך - לא יצא. (56) אם מן הכבשים אם מן העזים אם מן הבקר, וכמו כן שכן במי קבעו אם זכר אם נקבה. (57) שהם הגדולים שבכל מין ומין, ומספק מביא מכל מין ומין, זכר ונקבה. (58) ובגמרא שם הקשו: "והא איכא עולה (שהיא כליל), איכא עורה לכהנים. והא איכא עולת העוף, איכא מוראה ונוצה (שמשליכן לבית הדשן), והאיכא נסכים, לשיתין אזלי, והאיכא מנחת נסכים (היינו הסולת שבה והא כולה כליל), כיוון דאיכא מנחה דאכלי כהנים מינה - לא פסיקא ליה". (59) אף על פי שאם אמר "הרי עלי למזבח", אין עולת העוף ומנחת נסכים בכלל - בפירש ואינו יודע מה פירש, יש להסתפק אולי אמר מפורש "הרי עלי עולת העוף למזבח", שהרי סוף כל בשרה ועורה נקטרים על גבי המזבח, או הרי עלי עולת בהמה למזבח, שהרי כל בשרה נקטר על גבי המזבח, וכמו כן במנחת נסכים שכולה ממש על גבי המזבח. וראה ברש"י שם שלא הזכיר אלא עולת העוף ומנחת נסכים ונראה מדבריו שעולת בהמה אינה בכלל, שהרי עורה לכהנים. (60) כלומר, חוץ מן היין שמביא במנחת נסכים - מביא גם יין בלי מנחה [ואף על פי שגם יין הבא בפני עצמו אינו לאישים, אלא לשיתין] - אף על פי שאינו בכלל "הרי עלי למזבח", הרי הוא בכלל המפרש ואינו יודע מה פירש (כסף משנה). (61) ברייתא במנחות קז: וכריתות י: ובכריתות שם: "ממאי, מדאמר רחמנא (ויקרא ה, טא) איל אשם, בכסף שקלים (דהיינו שני סלעים) מכלל דכבש בן שנה בסלע". (62) כלומר, אמר הרי עלי בסלע דבר מסויים ושכח. (63) מנחות שם. "ובלבד שיוכל לקנות דבר שלם בסלע". (64) "מגלן דכתיב (שם ו, ח) והרים ממנו בקומצו מסולת המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה, מקיש לבונה להרמה דמנחה מה הרמה דמנחה קומץ, אף לבונה נמי קומץ".

פרק שבעה עשר

1 עצים - לא יפחת משני גזרים, עֲבֵין כְּמַחֲוֹקוֹת⁶⁵ וְאֶרְבֵּן
2 אִמָּה⁶⁶. הָרִי עָלֵי עֵץ - מביא גֵזֶר אֶחָד אֲרָכּוֹ אִמָּה. וְאֵם רִצָּה
3 לְהִבִּיא דְּמֵי הָעֵצִים - יְבִיא⁶⁷.
4 יד. מי שְׁנָדָר או הִתְנַדָּב שְׁמֹן⁶⁸ - פִּיצֵד עוֹשִׂין בו? קוֹמֵץ
5 מִמֶּנּוּ קִמֵּץ וְנוֹתֵן עָלָיו מֶלַח⁶⁹ וְזוֹרְקוֹ עַל גְּבִי הָאִשִּׁים,
6 וְהַשָּׂאָר נֹאכֵל לַכֹּהֲנִים כְּשִׁנְי מִנְחוֹת. וְכִיצַד עוֹשִׂין בִּזְיִן הַבָּא
7 בַּפְּנֵי עֲצָמוֹ? נוֹתֵן עָלָיו מֶלַח⁷⁰ וּמִנְסָכּוֹ כֵּלּוּ עַל גְּבִי הַשִּׁיתִין⁷¹
8 כָּל הַנִּסְכִּים⁷². וְהַלְבוּנָה הַבָּאָה בַּפְּנֵי עֲצָמָה⁷³ - נוֹתֵן עָלֶיהָ
9 מֶלַח⁷⁴ וְכֵלָה לְאִשִּׁים.
10 טו. מי שְׁנָדָר גֵּזֶר - לֹא יְבִיאֵנוּ מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי; שֶׁהָרִי
11 נִתְחַיֵּב בְּקֶרְבֵּן זֶה, וְכֵל הַמִּחְיֵב בְּקֶרְבֵּן - לֹא יְבִיא קֶרְבֵּנוֹ אֶלָּא
12 מִן הַחֲלִין⁷⁵.
13 טז. אָמַר: הָרִי עָלֵי תוֹדָה מִן הַחֲלִין וְלַחֲמָה מִן הַמַּעֲשֵׂר -
14 לֹא יְבִיא לַחֲמָה אֶלָּא מִן הַחֲלִין; שֶׁהָרִי גֵזֶר בְּקֶרְבֵּן תוֹדָה,
15 וְהַתּוֹדָה אֵינָה בָּאָה אֶלָּא עִם הַלֶּחֶם⁷⁶ מִן הַחֲלִין.
16 יז. פֶּרֶשׁ וְאָמַר: הָרִי עָלֵי לְהִבִּיא תוֹדָה מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂר
17 שְׁנִי וְלַחֲמָה מִן הַחֲלִין - יֵשׁ לוֹ לְהִבִּיא כִּמוֹ שְׁנָדָר⁷⁷.
18 וְאֵם הִבִּיא הַכֹּל מִן הַחֲלִין - יִצָּא⁷⁸. וְכֵן אִם פֶּרֶשׁ וְאָמַר:
19 הָרִי עָלֵי תוֹדָה הִיא וְלַחֲמָה מִן הַמַּעֲשֵׂר - יְבִיא⁷⁹. וְלֹא
20 יְבִיא לַחֲמָה מִחֲשֵׁי מַעֲשֵׂר שְׁנִי, אֶלָּא מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי,
21 כִּמוֹ הַבְּהֵמָה שֶׁהִיא מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי. וְאִף עַל פִּי
22 שֶׁפֶּרֶשׁ שֶׁיְבִיא לַחֲמָה מִן הַמַּעֲשֵׂר - לֹא יְבִיא נִסְכִּיהָ
23 מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי; שֶׁאֵין הַנִּסְכִּים בָּאִין לְעוֹלָם אֶלָּא
24 מִן הַחֲלִין, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן: וְהַקְרִיב
25 הַמִּקְרִיב קֶרְבֵּנוֹ - עַד שֶׁיִּהְיֶה מִשְׁלוֹ וְלֹא יִהְיֶה בָּהֶן צַד
26 לְגִבּוֹת כָּלָל.

27 א. הַנּוֹדָר מִנְחָה מֵאִפָּה תִּנּוֹר - לֹא יְבִיא מֵאִפָּה בִּפְתָּה, וְלֹא
28 מֵאִפָּה רַעְפִּים, וְלֹא מֵאִפָּה יוֹרוֹת הָעֲרֻכִּים.
29 ב. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלֵי בְּמַחְבַּת, וְהִבִּיא בְּמַחְשֶׁת; בְּמַחְשֶׁת,
30 וְהִבִּיא בְּמַחְבַּת - מֵה שֶׁהִבִּיא הִבִּיא, וְיָדִי חוֹבְתוֹ לֹא יִצָּא.
31 וְאֵם אָמַר: זֶה לְהִבִּיא בְּמַחְשֶׁת, וְהִבִּיאָה בְּמַחְבַּת; או
32 בְּמַחְבַּת, וְהִבִּיאָה בְּמַחְשֶׁת - הָרִי זֶה פְּסוּלָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
33 בְּזֶה. וְכֵן הָאוֹמֵר: הָרִי עָלֵי שְׁנֵי עֲשָׂרוֹנוֹת לְהִבִּיאַן בְּכָלִי
34 אֶחָד, וְהִבִּיאַן בְּשְׁנֵי כָּלִים; בְּשְׁנֵי כָּלִים, וְהִבִּיאַן בְּכָלִי אֶחָד
35 - מֵה שֶׁהִבִּיא הִבִּיא, וְיָדִי חוֹבְתוֹ לֹא יִצָּא. שֶׁנֶּאֱמַר: כֹּאֲשֶׁר
36 נִדְרָתָ לֵי.
37 ג. אָמַר: אֵלּוּ לְהִבִּיא בְּכָלִי אֶחָד, וְהִבִּיא בְּשְׁנֵי כָּלִים; או
38 לְהִבִּיא בְּשְׁנֵי כָּלִים, וְהִבִּיא בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין. לֹא
39 קִבְּעָן בְּשַׁעַת הַנֶּדֶר, אֶלָּא אָמַר: הָרִי עָלֵי שְׁנֵי עֲשָׂרוֹנוֹת, וּבְשַׁעַת
40 הַפֶּרֶשָׁה קִבְּעָן וְהִפְרִישׁ בְּשְׁנֵי כָּלִים, וְחִזֵּר וְהִבִּיאַן בְּכָלִי אֶחָד -
41 הָרִי אֵלּוּ כְּשִׁרִים; שֶׁנֶּאֱמַר 'כֹּאֲשֶׁר נִדְרָתָ', וְלֹא 'כֹּאֲשֶׁר הִפְרַשְׁתָּ'.
42 אָמַר: הָרִי עָלֵי שְׁנֵי עֲשָׂרוֹנוֹת לְהִבִּיא בְּכָלִי אֶחָד, וְהִבִּיאַן בְּשְׁנֵי
43 כָּלִים, אָמַרוּ לוֹ: בְּכָלִי אֶחָד נִדְרָתָ, הַקְרִיבֶם בְּשְׁנֵי כָּלִים - הָרִי
44 אֵלּוּ פְּסוּלִין; הַקְרִיבֶם בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלּוּ כְּשִׁרִים.
45 ד. אָמַר: הָרִי עָלֵי שְׁנֵי עֲשָׂרוֹנוֹת לְהִבִּיא בְּשְׁנֵי כָּלִים, וְהִבִּיא
46 בְּכָלִי אֶחָד, אָמַרוּ לוֹ: בְּשְׁנֵי כָּלִים נִדְרָתָ, הַקְרִיבֶם בְּשְׁנֵי כָּלִים
47 - הָרִי אֵלּוּ כְּשִׁרִים; הַקְרִיבֶם בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלּוּ כְּשִׁתִּי
48 מִנְחוֹת שֶׁנֶּחֱעֲרְבוּ.
49 ה. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלֵי מִנְחָה - יְבִיא אַחַת מִמִּשְׁת מִיָּנִי
50 מִנְחוֹת הַבָּאוֹת בְּנֶדֶר וּנְדִבָּה. אָמַר: הָרִי עָלֵי מִנְחוֹת - יְבִיא
51 שְׁנֵי (מִיָּנִי) מִנְחוֹת מִמִּשְׁתָּן. אָמַר: הָרִי עָלֵי מִן מִנְחוֹת -
52

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

65) ראה למעלה פרק ז מהלכות איסורי מזבח הלכה ג: "והגזרין שעשה משה אורכן ואמה רוחבן ועוביין כמחק גודש של סאה וכמותן עושין לדורות", היינו, כעובי מדת סאה כשהיא מלאה וגדושה, אבל מחוקה למעלה, כלומר, ישרה עם פי הכלי. 66) וכמו כן רחבן אמה. 67) תוספתא שקלים פרק ג: "האומר הרי עלי עצים מביא דמי שני גזרי עצים ונותן לשופר וכהנים לוקחים בהם עצים ומקריבין אותן לגבי המזבח". 68) ראה למעלה פרק י"ד הלכה א, שמתנדב אדם, או נודר, שמן בפני עצמו. 69) כי "מצות עשה למלוך כל הקרבנות קודם שיעלו למזבח, שנאמר על כל קרבנך תקריב מלח". 70) ואף שכתב רבינו כי יין הנסכים קרב בלא מלח - אין זה אלא בין הבא עם הנסכים, אבל יין הבא בפני עצמו טעון מלח (כסף משנה). 71) ואף על פי שכל עיקר דבר זה, שייך הבא עם הנסכים אינו טעון מלח, הוא, משום שאינו על האישים (מנחות כא.), והרי גם יין הבא בפני עצמו אינו בא על גבי האישים - כבר כתבנו (למעלה הלכה יא ובפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא) שעיקרו של יין הבא בפני עצמו, לבוא על האישים, אלא שאיסורו אחר גרם לו. 71) ואינו מזולפו על גבי האש, מפני שאסור לכבות האש שעל המזבח, ואף על פי שאינו מתכוין לכך - הרי זה פסיק רישיה. 72) כלומר, כמו היין הבא עם הנסכים. 73) כי מתנדב או נודר לבונה בפני עצמה. 74) כי "בראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'". 75) במשנה שם פב. "מנין לאומר הרי עלי תודה שלא יביא אלא מן החולין, תלמוד לומר (דברים טז, ב) וזבחת פסח לה' אלוֹקֶיךָ צֹאן וּבָקָר, והלא פסח אין בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן מה תלמוד לומר צֹאן וּבָקָר, להקיש כל הבא מן הצאן ומן הבקר לפסח, מה פסח דבר שבחובה, ואין בא אלא מן החולין (שנלמד מפסח מצרים שאז לא היה עוד מעשר שני - גמרא ורש"י שם), אף כל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין. לפיכך האומר הרי עלי תודה הרי עלי שלמים הואיל ובאין חובה לא יביאו אלא מן החולין". 76) כלומר, כיוון שאמר הרי עלי תודה מן החולין נתחייב מיד בתודה, ודינה של תודה לבוא עם הלחם, ונתחייב מיד גם בלחם, ואם כן גם הלחם הוא דבר שבחובה, ואינו בא אלא מן החולין. 77) שם במשנה: "תודה מן המעשר ולחמה מן החולין, יביא". כלומר, ואין מקום לחייבו להביא גם לחם מן המעשר, שהואיל ועיקר המצוה הוא להביא מן החולין והוא לא מביא את הזבח מן החולין כמצוותו - לא נגרר הלחם אחר הזבח. 78) כן כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "מה שאמר (במשנה) יביא, רוצה לומר, שמותר לו להביא כמו שאמר, ואם הביא הכל מן החולין הרי זה משובח". 79) שניהם מן המעשר. גם על זה כתב רבינו שם "יביא, רוצה לומר, מותר להביא כמו שאמר, ואם הביא מן החולין הרי זה משובח".

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום שלישי כ"ז תשרי ה'תשע"א - הלכות מעשה הקרבנות פה

מתוך מהדורת וגשל

1 וְיָבִיא שְׁתֵּי מִנְחֹת מִמִּין אֶחָד. הָרִי עָלֵי מִינֵי מִנְחֹת - יָבִיא
2 שְׁתֵּי מִנְחֹת מִשְׁנֵי מִינִים. וְכֵן אִם אָמַר: מִינֵי מִנְחָה - יָבִיא
3 שְׁנֵי מִינִין. קָבַע נִדְרוֹ בְּמִין מֶהֱן וְשִׁכְחוּ - מִבֵּיא חֲמִשָּׁתָן.
4 וְ. אֵין הִיחִיד מִבֵּיא מִנְחָה בְּכָלִי אֶחָד יוֹתֵר מִשְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן.
5 וְאִם נָדַר יוֹתֵר מִשְׁשִׁים - מִבֵּיא שְׁשִׁים בְּכָלִי אֶחָד, וְהִשָּׁאָר
6 בְּכָלִי שְׁנֵי. שְׁאִין יְכוּלִין לְהַבְלִיל כְּאֶחָד אֲלָא שְׁשִׁים, אֲכָל יִתֵּר
7 עַל שְׁשִׁים אֵין נִבְלָלִין. אִף עַל פִּי שְׁאִין הַבְּלִילָה מִעֲפָכֶת,
8 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, אֲמָרוּ חֻכְמִים: כָּל הָרָאוּי לְבִילָה - אֵין הַבְּלִילָה
9 מִעֲפָכֶת בּוֹ, וְכָל שְׁאִינוֹ רָאוּי לְבִילָה - הַבְּלִילָה מִעֲפָכֶת בּוֹ.
10 ז. אָמַר: הָרִי עָלֵי מֶאֱהָ וְעֶשְׂרִים וְאֶחָד עֶשְׂרוֹן - מִבֵּיא מֶאֱהָ
11 וְעֶשְׂרִים בְּשְׁנֵי כָלִים, שְׁשִׁים בְּכָלִי כָלִי, וּמִבֵּיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד
12 בְּכָלִי הַשְּׁלִישִׁי. אָמַר: הָרִי עָלֵי עֶשְׂרוֹן - יָבִיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד;
13 הָרִי עָלֵי עֶשְׂרוֹנוֹת - יָבִיא שְׁנַיִם. פֶּרֶשׁ נִדְרוֹ וְשִׁכַּח כְּמָה
14 עֶשְׂרוֹן פֶּרֶשׁ - יָבִיא שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן בְּכָלִי אֶחָד. שִׁכַּח כְּמָה
15 עֶשְׂרוֹן פֶּרֶשׁ וּבָאִי זֶה מִין קָבַעוּ - הָרִי זֶה מִבֵּיא שְׁשִׁים
16 עֶשְׂרוֹן מִכָּל מִין וּמִין מִחֲמִשָּׁתָן.
17 ח. קָבַע נִדְרוֹ וְשִׁכַּח כְּמָה עֶשְׂרוֹנוֹת נִדְרוֹ וּבְכָמָה כָלִים נָדַר
18 - הָרִי זֶה מִבֵּיא מֶאֱחָד וְעַד שְׁשִׁים בְּשְׁשִׁים כָלִים. כִּיצַד?
19 מִבֵּיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד בְּכָלִי רֹאשׁוֹן, וְשְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים בְּכָלִי שְׁנִי,
20 וְשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרוֹנִים בְּשְׁלִישִׁי, עַד שִׁיְהִיו עַד שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן
21 בְּכָלִי הָאֶחָד. וְאִם שִׁכַּח אִף בָּאִי זֶה מִין קָבַע - מִבֵּיא עַל
22 סֹדֶר זֶה שְׁשִׁים כָלִים מִכָּל מִין. וְנִמְצָא מִבֵּיא מִכָּל מִין אֶלְךָ
23 וְשִׁמּוֹנָה מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים עֶשְׂרוֹן.
24 ט. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלֵי מִנְחַת שְׁעוּרִים, אוֹ מִנְחַת חֲצִי עֶשְׂרוֹן,
25 אוֹ מִנְחַת בְּלֹא שְׁמֵן וּלְבוֹנָה - הָרִי זֶה פְטוּר; שְׁלֹא הִתְנַדֵּב
26 דָּבָר שֶׁכְּמוֹהוּ מִקְרִיבִין. אָמַר: הָרִי עָלֵי מִנְחָה מִן הַשְּׁעוּרִים
27 אוֹ מִן הַעֲדָשִׁים, אוֹ מִנְחָה בְּלֹא שְׁמֵן וּלְבוֹנָה, אוֹ מִנְחָה חֲצִי
28 עֶשְׂרוֹן - שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ. אִם אָמַר: לֹא נִדְרַתִּי אֲלָא עַל דַּעַת
29 שְׁמֹתָ לְהַקְרִיב כְּזֶה, וְאִלּוּ יִדְעִיתִי שְׁאִין מִקְרִיבִין אֲלָא עֶשְׂרוֹן
30 שְׁלֹם סֹלֶת בְּשְׁמֵן וּלְבוֹנָה לֹא הִיִּיתִי נוֹדֵר - הָרִי זֶה פְטוּר;
31 וְאִם אָמַר: אִלּוּ הִיִּיתִי יוֹדֵעַ הִיִּיתִי נוֹדֵר כְּדֶרֶךְ שְׁמִקְרִיבִין -
32 הָרִי זֶה חֵיב לְהַקְרִיב כְּדֶרֶךְ שְׁמִקְרִיבִין.
33 י. נָדַר עֶשְׂרוֹן וּמִחְצָה, וְאָמַר: אִלּוּ הִיִּיתִי יוֹדֵעַ הִיִּיתִי נוֹדֵר
34 כְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִין - הָרִי זֶה מִבֵּיא שְׁנַיִם. אָמַר: הָרִי עָלֵי קֶמַח,
35 אוֹ הָרִי עָלֵי חֲצִי עֶשְׂרוֹן, וְלֹא הִזְכִּיר שֵׁם מִנְחָה - הָרִי זֶה
36 פְטוּר כְּמִי שְׁלֹא נָדַר מֵעוֹלָם. וְכֵן הָאוֹמֵר: הָרִי עָלֵי תוֹדָה
37 בְּלֹא לֶחֶם, וְזָבַח בְּלֹא נֶסֶכִּים - הָרִי זֶה פְטוּר. וְאִם אָמַר:
38 אִלּוּ הִיִּיתִי יוֹדֵעַ שְׁאִין מִקְרִיבִין כֹּף הִיִּיתִי נוֹדֵר כְּדֶרֶךְ הַנּוֹדְרִין
39 - הָרִי זֶה חֵיב לְהַקְרִיב כְּדֶרֶךְ הַמִּקְרִיבִין.
40 יא. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלֵי לֶחֶם תוֹדָה - יָבִיא תוֹדָה וְלֶחֶם;
41 שֶׁהִדְבֵּר יוֹדֵעַ שְׁאִין מִקְרִיבִין לֶחֶם בְּלֹא תוֹדָה, וְסוֹף הַקְּרָבָן
42 הַזֶּה. אָמַר: הָרִי עָלֵי לֶחֶם לְפֶטֶר תוֹדָתוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי - יָבִיא
43 לֶחֶם תוֹדָה עִם תוֹדַת חֲבֵרוֹ.
44 יב. מִתְנַדֵּב אוֹ נוֹדֵר אֶדָם יֵין בִּפְנֵי עֲצָמוֹ. וְאִין מִתְנַדְּבִין לֹג
45 יֵין וְלֹא שְׁנֵי לֵגִין, שְׁאִין בְּנֶסֶכִּים לֹא לֹג וְלֹא שְׁנַיִם. וְאִין
46 מִתְנַדְּבִין חֲמִשָּׁה, שְׁאִין חֲמִשָּׁה לֵגִין רֹאשִׁין לֹא לְנִסְכֵּי כְּמָה
47 אַחַת וְלֹא לְנִסְכֵּי שְׁתֵּי כְּמָמוֹת. אֲכָל מִתְנַדְּבִין שְׁלֹשָׁה

פרק שמונה עשר

א. כָּל הַקְּרָבָנוֹת בָּלָן, בֵּין קְרָבָנוֹת בְּהֶמָה וְעוֹף בֵּין קְרָבָנוֹת
מִנְחֹת, מִצּוֹת עֲשֵׂה לְהַקְרִיב בְּבֵית הַבְּחִירָה; שְׁנֵאָמַר: וְשֵׁם
תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה. וְכֵן מִצּוֹת עֲשֵׂה לְהִיטֵב כָּל אֶדָם
מִטְּפֵל וּמִבֵּיא קְרָבָנוֹת בְּהֶמָה שְׁנֵתִּיחֵב לְהַקְרִיב מִחוּצָה
לְאֶרֶץ לְבֵית הַבְּחִירָה. שְׁנֵאָמַר: קִדְּשִׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ וּנְדָרֶיךָ
תִּשָּׂא וְגוֹמֵר; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׁאִינוֹ מְדַבֵּר אֲלָא
בְּקִדְּשֵׁי חוּצָה לְאֶרֶץ, שֶׁהוּא מִטְּפֵל בָּהֶם עַד שִׁיָּבִיאוּ לְבֵית
הַבְּחִירָה.
ב. הַמִּקְרִיב קְרָבָן חוּץ לְעֹזְרָה - בְּשֵׁל מִצּוֹת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר עַל
לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאָמַר: הַשְּׁמֵר לְךָ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ בְּכָל מְקוֹם
אֲשֶׁר תִּרְאֶה. וְאִם הַקְרִיב: בְּמִזֵּיד - חֵיב כֶּרֶת, שְׁנֵאָמַר: אֲשֶׁר
יַעֲלֶה עֲלֶה אוֹ זָבַח וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיאוּ וְנִכְרַת;
מַעֲמִיר; בְּשׁוֹגֵג - מִבֵּיא חֲטָאת קְבוּעָה.
ג. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט קִדְּשִׁים חוּץ לְעֹזְרָה, אִף עַל פִּי שְׁלֹא הֶעֱלָם:
אִם הָיָה מִזֵּיד - חֵיב כֶּרֶת, שְׁנֵאָמַר: אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ
כֶּשֶׁב אוֹ עֵז וְגוֹמֵר, דָּם יִחֲשֹׁב לְאִישׁ הַהוּא דָם שְׁפָף וְנִכְרַת;
וְאִם שְׁחַט בְּשׁוֹגֵג - מִבֵּיא חֲטָאת קְבוּעָה.
ד. וְהִכֵּן הַזֹּהִיר עַל הַשְּׁחִיטָה בַּחוּץ? בְּהֶקֶשׁ. נֹאמַר: שֵׁם
תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ, וְנֹאמַר: וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה;
מִה הֶעֱלִיָה בַּחוּץ, שְׁעִנֵּשׁ עָלֶיהָ, הַזֹּהִיר עָלֶיהָ בְּפִרוּשׁ,
שְׁנֵאָמַר: הַשְּׁמֵר לְךָ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ; אִף עֲשִׂיָה, שֶׁבְּכָלִל
הַשְּׁחִיטָה, שְׁעִנֵּשׁ עָלֶיהָ בְּפִרוּשׁ, הָרִי הוּא מְזַהֵר עָלֶיהָ. שְׁלֹא
עֵנֵשׁ הַכְּתוּב אֲלָא אִם כֵּן הַזֹּהִיר.
ה. הַשּׁוֹחֵט קִדְּשִׁים וְהֶעֱלָם בַּחוּץ - חֵיב שְׁתֵּים: אַחַת עַל
הַשְּׁחִיטָה וְאַחַת עַל הֶעֱלִיָה. שְׁחַט בַּפְּנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ -
חֵיב עַל הֶעֱלִיָה. וְכֵן אִם שְׁחַט בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַּפְּנִים - חֵיב
עַל הַשְּׁחִיטָה.

- 1 ו. אינו חייב אלא על שחיטת קדשים הראויין לקרב
2 לגבי מזבח; אבל השוחט בחוץ אחד מאסורי מזבח
3 או מחטאות המתות - הרי זה פטור. שניאמר: לפני
4 משכן ה'; וכל שאינו ראוי לבוא אל משכן ה' - אין
5 חייבין עליו.
- 6 ז. שחט בחוץ מחסר זמן בגופו או בפעלים, הואיל ואינו
7 ראוי עתה לבוא בפנים - פטור.
- 8 ח. אי זהו מחסר זמן בגופו? בהמה בתוך שבעת ימי
9 הולדה; ותורין שלא הגיע זמנו; ואותו ואת בנו שנשחט
10 אחד מהם היום, שאין השני ראוי עד למחר.
- 11 ט. ואי זהו מחסר זמן בפעלים? קרבן שעדין לא
12 הגיע זמן בעליו להקריבו. ביצד? הוזב והזכה והילדת
13 ששחטו חטאתם בחוץ [בתוך] ימי ספירה - פטורין.
14 וכן מצרע ששחט חטאתו ואשמו בחוץ בתוך ימי
15 הספירה - פטור. שעדין לא נראו בעלי הקרבנות האלו
16 לכפרה. אבל אם שחטו עולותיהן בחוץ בתוך ימי
17 הספירה - חייבין; שהעולה דורון היא, והחטאת
18 והאשם היא עקר הכפרה. וכן נזיר ששחט חטאתו
19 בחוץ בתוך ימי נזירותו - פטור, הקריב עולתו או
20 שלמיו בחוץ - חייב; שהחטאת היא המעפכתו, והיא
21 עקר הנזירות.
- 22 י. אשם תלוי וחטאת העוף הבאה על הספק שהקריבן
23 בחוץ - פטור; שהרי לא נקבע האסור. אשם מצרע ששחטו
24 בחוץ שלא לשמו - חייב, הואיל ושלל לשמו ראוי בפנים
25 וכשר, כמו שיתבאר. וכל קרבן שהוא פטור על שחיטתו
26 בחוץ - כך הוא פטור על העלאתו.
- 27 יא. שני שעירי יום הכפורים ששחטם בחוץ: אם עד
28 שלא התודה עליהם - חייב כרת על שגיהן, הואיל
29 וראויין לבוא לפני השם לודוי; ואם אחר שהתודה -
30 פטור על המשתלח, שהרי אינו ראוי לבוא לפני השם.
31 יב. השוחט שלמים בחוץ קדם שיתחתו דלתות ההיכל
32 - פטור; שהרי הן מחסרים מעשה ואחר כך יהיו ראויין
33 לקרב לפני השם, כמו שבארנו. והשוחט את הפסח
34 בחוץ, אפלו בשאר ימות השנה, בין לשמו בין שלא
35 לשמו - חייב; שהפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא.
36 יג. בהמת חלין שעברה קדשי מזבח - אסור לשחטה
37 בחוץ. ואם שחטה - אינו לוקה, מפני שאינה ראויה לבוא
38 לפני השם.

יום רביעי כ"ח תשרי ה'תשע"א

פרק תשעה עשר

- 68 א. אין המעלה בחוץ חייב עד שיעלה לראש המזבח
69 שיעשה בחוץ¹; אבל אם העלה על הסלע או על האבן -
70 פטור. שאין קרוי קרבן אלא על המזבח, ואף על פי שהוא
71 בחוץ, שניאמר: ויכן נח מזבח². ואינו חייב עד שיעלה
72 לשם³; שניאמר: לעשות אתו לה⁴ - עד שיתפנו לשם.
73 ב. אינו חייב אלא על העלאת דבר הראוי לאשים ולמזבח⁵,
74

(1) משנה בזבחים קח. כדעת ר' יוסי. ובתוספתא שם נוסף עוד בדברי ר' יוסי "ויסדר את המערכה". (2) שם קח: בגמרא בדברי רב הונא. וברש"י שם: "ויכן נח מזבח, אלמא במת יחיד, שהיא בחוץ, אינה העלאה בלא מזבח", ומה שנאמר אצל מנוח (שופטים יג, יט) "ויקח מנוח את גדי העזים ואת המנחה ויעל על הצור לה", הוראת שעה הייתה. (3) להקב"ה. אבל המעלה לשם הדיוט - אינו חייב. וראה למעלה פרק י"ח הלכה טז, כי בשחיטה חייב אף אם כיוון להדיוט. (4) "ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה". שם בגמרא. (5) כלומר, דבר הראוי לשריפה על המזבח, ולא דבר הראוי לאכילה ולא דבר הראוי לשריפה שלא על המזבח.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום רביעי כ"ח תשרי ה'תשע"א – הלכות מעשה הקרבנות פז

מתוך מהדורת וגשל

- 1 פגון העולה⁶; שְׁנָאֹמֶר; אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֲלֶה או זָבַח - מֶה עוֹלָה
- 2 שְׂרָאוּיָה לְאִשִּׁים, אֵף כָּל שְׂרָאוּי לְאִשִּׁים הוּא שְׁחִיבִין עַל
- 3 הַעֲלָאָתוֹ בַּחוּץ.
- 4 ג. מִפָּאן אֲמָרוּ: הַזֹּרֵק אֶת הַדָּם⁷, או הַמִּקְטִיר אִיבְרֵי עוֹלָה⁸
- 5 או אֲמֹרִין⁹, או קָמֵץ או לְבוֹנָה¹⁰ או קְטֶרֶת¹¹, או מִנְחַת
- 6 כֹּהֲנִים¹² או מִנְחַת נְסִכִּים¹³, או הַמִּנְסֵף שְׁלֹשָׁה לֵגִין יֵין¹⁴ או
- 7 מִים¹⁵ בַּחוּץ - חִיב¹⁶; שְׁנָאֹמֶר: לֹא יִבְיָאֲנוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ -
- 8 כָּל הַמִּתְקַבֵּל בַּפְּנִים חִיבִין עָלָיו בַּחוּץ.
- 9 ד. אֲבָל הַזֹּרֵק שְׂרֵי הַדָּם בַּחוּץ, אֶפְלוּ שְׂרֵי דָמִים
- 10 הַפְּנִימִים¹⁷ - פְּטוּר; שְׁזָרִיקַת שְׂרֵי הַדָּם שְׂרֵי מִצְוֶה הֵם
- 11 וְאֵינָן מִעֲכָבִין¹⁸. וְכֵן הַמִּנְסֵף יֵין או מִים פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה לֵגִין
- 12 בַּחוּץ - פְּטוּר¹⁹, בֵּין בְּחָג בֵּין בְּשָׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה; הוֹאִיל
- 13 וְחֹסֶר הַשְּׁעוּר²⁰ הָרִי אֵינָן רְאוּיִין לְהַתְקַבֵּל בַּפְּנִים. וְכֵן
- 14 הַמַּעֲלָה מִבֶּשֶׂר חֲטָאֵת²¹, מִבֶּשֶׂר אֲשֶׁם, מִבֶּשֶׂר שְׁלָמִים, בֵּין
- 15 שֶׁל יָחִיד בֵּין שֶׁל צְבוּר, מִשְׁרֵי מִנְחוֹת, מִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם,
- 16 מִלֶּחֶם הַפְּנִים, בַּחוּץ - פְּטוּר; שְׁכָּל אֵלוֹ רְאוּיִין לְאֲכִילָה,
- 17 לֹא לְאִשִּׁים²².
- 18 ה. הַמַּעֲלָה אֶת הַבְּהֵמָה כֹּלָה בַּחוּץ - חִיב מִפְּנֵי הָאֲמֹרִין.
- 19 וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִפְרִישָׁן - אֵין בֶּשֶׂר הַזָּבַח חוֹצֵץ, וְכֵאלוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(6) שכולה ראוייה להקרבה על המזבח. (7) משנה בזבחים קי. ובברייתא (שם קז.): "מנלן, מדרגת דם ייחשב (ויקרא יז, ד) לרבות הזורק, דברי ר' ישמעאל. רבי עקיבא אומר או זבח (שם, ח) לרבות את הזורק". (8) שם קט. ודווקא איברי עולה, אבל לא איברי שאר קרבנות, שהם לאכילה. (9) בין של עולה ובין של שאר הקרבנות. בברייתא שם: "תנו רבנן אשר יעלה עולה או זבח, אין לי אלא עולה מנין לרבות אימורי אשם ואימורי חטאת ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים, תלמוד לומר זבח. מנין לרבות הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח והמנסך שלושת לוגין יין ושלושת לוגין מים, תלמוד לומר, ואל פתח אוהל מועד, כל הבא לפתח אוהל מועד חייבין עליו בחוץ". (10) שנקרבים על גבי המזבח. (11) שמקטירין אותם על מזבח הזהב בכל יום. (12) שקריבה כולה על גבי המזבח. (13) כי הסולת לבד, שמביאין עם הקרבן, נקראת "מנחת נסכים", ונשרפת כולה על גבי המזבח. (14) ודווקא שלושה לוגין יין או שלושה לוגין מים ולא פחות. (15) כלומר, שלושה לוגין מים. (16) במים אינו חייב אלא בחג הסוכות (כסף משנה). וראה להלן הלכה ד, שכתב "בין בחג בין בשאר ימות השנה", וצריך עיון. וראה בזבחים קי: וברש"י ותוספות שם. (17) כלומר, של חטאות הפנימיות, והן החטאות הנשרפות, שזריקת דמן לפנים בהיכל על מזבח הזהב ושיירי הדם שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון. (18) שלא כר' נחמיה (שם קי): שאמר שיירי הפנימיים שהקריבם בחוץ, חייב, לפי שהם מעכבים, אלא כר' עקיבא (שם קיא). שאפילו השיירי הפנימיים אינם מעכבים. (19) כן הוא בברייתא (שם קט): "יכול המנסך פחות מג' לוגין יין ופחות מג' לוגין מים יהא חייב, תלמוד לומר (שם) לעשות, על השלם חייב ואינו חייב על החסר". (20) שלושה לוגין יין הם הפחות שבנסכים. וכמו כן שיעור המים שמנסכים בהם הוא שלושה לוגין. (21) כלומר, חטאת חיצונה, שבשרה נאכל לכהנים. (22) כלומר, אינם ראויים להעלאה על המזבח. (23) בגמרא (שם קי): "אמאי, האיכא חציצה (בין האמורים למערכה), אמר שמואל כשהפכן וכו', רב אמר מין במינו אינו חוצץ", ופסק כרב. (24) על העלאת חוץ. (25) אלא לאחר הקמיצה, אבל האימורים ברוורים ומובדלים, אף קודם ההפרשה. (26) ונתערב עם שאר הסולת. (27) ואין הקומץ בטל ברוב. (28) משנה שם קיב: "והוא שיוצק השמן על המנחות והוא מה שנאמר (שם, ו) ויצקת עליה שמן". (29) שכולל הסולת בשמן. (30) "הוא הפותח לחם המנחות, כמו שנאמר (שם) פתות אותה פתים". (31) "הוא נותן המלח למנחה, שנאמר (שם, יג) על כל קרבןך תקריב מלח". (32) "הא מה שנאמר (במדבר ו, כ) והניף אותם תנופה". (33) "הוא מה שנאמר (שם, ח) והגיש" (34) "הוא המסדר את לחם הפנים על השולחן". (35) [אין הכוונה להטבת הנרות בבוקר, שהרי לדעת רבינו "הדלקת הנרות היא הטבתם". ואם כן הרי היא גמר עבודה, אלא הכוונה להטבת הנרות בערב, שהיא דישונם, והיא אינה גמר עבודה, אלא הכנה להדלקה]. (36) צריך עיון למה לא מנה הקומץ ביחד עם כל עבודות המנחה, יוצק וכולל וכו'. (37) משנה שם קיב. והיינו חוץ ממקום מערכתה ששחטוה שם. (38) כלומר, עבר עליו הלילה, ולא זרקו את הדם, או שלא הקריבו את הבשר או את האימורים על גבי המזבח. (39) שיצא בשר הזבח חוץ לעזרה. (40) שנטמא הקרבן. (41) כגון מחשבת זמן, או מחשבת מקום, או מחשבת שינוי השם ושינוי בעלים. (42) בברייתא שם: "מנין לרבות פסולין כגון הלך והיוצא והטמא ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו וכו', תלמוד לומר (שם) יביאנו לעשות, כל המתקבל בפתח אוהל מועד חייבין עליו בחוץ". (43) שכל אלו אם עלו למזבח, לא ירדו.

- 1 ח. כל דבר שחייבין על העלאתו בחוץ, בין שהעלה ממנו
- 2 כזית בחוץ - חייב. בין שהעלה בפנים תחלה וישר ממנו
- 3 כזית והעלהו בחוץ⁴⁴, בין שהניח הכל בפנים⁴⁵ ולקח ממנו
- 4 כזית והעלהו בחוץ⁴⁶. אבל אם חסר אותו דבר הקרב⁴⁷ כל
- 5 שהוא⁴⁸ בפנים⁴⁹, והעלה שאריתו בחוץ - פטור.
- 6 ט. כיצד? הקמץ⁵⁰ או הלבונה⁵¹ והאמורין והעולה⁵²
- 7 ומנחה הנשפרת⁵³ והנסכין⁵⁴ שחסרו מקצתם בפנים והקריב
- 8 שאריתן בחוץ - פטור; שהרי נאמר: לעשות אתו - על
- 9 השלם הוא חייב, ואינו חייב על החסר. הוציאו שלם וחסר
- 10 בחוץ והעלהו - הרי זה ספק⁵⁵, לפיכך אינו לוקה.
- 11 י. העלה אבר שאין בו כזית בשר והיה העצם משלימו
- 12 לכזית - חייב, מפני שהוא מחבר⁵⁶. היה מלח משלימו
- 13 לכזית - הרי זה ספק, לפיכך אינו לוקה⁵⁷. ועולה ואמורה
- 14 מצטרפין לכזית⁵⁸.
- 15 יא. העלה וחזר והעלה - חייב על כל אבר ואבר⁵⁹. זרק
- 16 הדם והעלה האכרים - חייב שתיים⁶⁰, שהרי חלק התוב
- 17 בין מעלה לעושה; שהרי נאמר: אשר יעלה עלה, ונאמר:

- 18 לעשות אתו. העלה אבר חסר - פטור⁶¹; שנאמר: לעשות
- 19 אתו - על השלם הוא חייב.
- 20 יב. שנים ששחטו - פטורים. שנים שאחזו באבר והעלהו
- 21 בחוץ - חייבין; שנאמר: איש איש אשר יעלה עלה - אפלו
- 22 איש ואיש שהעלה חייבין.
- 23 יג. הזורק מקצת מתנות⁶² בחוץ - חייב. המקבל דם
- 24 חטאת⁶³ בכוס אחד, נתן ממנו בחוץ וחזר ונתן⁶⁴ בפנים⁶⁵
- 25 - חייב על הנתן בחוץ, שהרי פלו ראוי לקרב בפנים; ואם
- 26 נתן ממנו בפנים⁶⁶ וחזר ונתן בחוץ - פטור, מפני שהן
- 27 שירים⁶⁷. אבל אם קבל בשני כוסות, בין שנתן שניהן
- 28 בחוץ⁶⁸, או אחד בחוץ ואחד בפנים⁶⁹, או אחד בפנים ואחד
- 29 בחוץ⁷⁰ - הרי זה חייב.
- 30 יד. הקמץ והלבונה⁷¹ של מנחה שהקריב אחד מהן
- 31 בחוץ⁷², או הקריב האחד בפנים והשני בחוץ - חייב⁷³. וכן
- 32 שני בזיכי לבונה של לחם הפנים⁷⁴ שהקריב אחד מהן
- 33 בחוץ⁷⁵, או אחד בפנים והשני בחוץ - חייב⁷⁶.
- 34 טו. מי ששחט קדשים בזמן הזה והעלה חוץ לעזרה⁷⁷ -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(44) במשנה שם קט: לדברי הכל. (45) ולא קרבו. (46) שם במשנה מחלוקת תנא קמא ור' אליעזר, והלכה כתנא קמא. (47) אבל אם חסרו השיריים, ולא הדבר הקרב, והקריב הדבר הקרב בשלימותו, בחוץ - חייב, שהרי שיריים שחסרו מקטיר עליהם הקומץ. (48) כגון שנאבד או נשרף. (49) אבל אם נחסר בחוץ, הדבר ספק. (50) כי מקצת הקומץ מעכב את כולו. (51) וכגון שהתנדב קומץ לבונה בפני עצמו, שאם חסר כל שהוא פסול. או בלבונה הבאה עם המנחה, וחסרה, ולא נשאר בה אלא קורט אחד, שהיא פסולה. (52) דעת רבינו, כי מה שאמרו במשנה שם: "וכולן שחסרו כל שהוא והקריבו בחוץ פטור", מוסב גם על אימורים ועולה המוזכרים במשנה הקודמת "המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ חייב". (53) מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים. אבל שאר המנחות - נקמצות והשאר נאכל לכהנים. (54) היין והמים. (55) בגמרא שם קי. "איבעיא להו חיסרון דחוץ (הוציאו שלם וחסר בחוץ) שמה חיסרון או לא שמה חיסרון", ולא נפשטה. (56) שם קז: "אטמרי המעלה ואין בו כזית ועצם משלימו לכזית, ר' יוחנן אומר חייב וריש לקיש אמר פטור. ר' יוחנן אמר חייב חיבורי עולין (=הקריבים על המזבח) כעולין וכו', ופסק כר' יוחנן. (57) שם: "בעי רבא המעלה ראש בן יונה שאין בו כזית ומלח משלימו לכזית מהו וכו', תיקר". (58) שם קט. במשנה: "המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ חייב", שהרי כולה כליל (רש"י שם). (59) במשנה שם קח. העלה וחזר והעלה וחזר והעלה, חייב על כל עלייה דברי ר' שמעון. ר' יוסי אומר אינו חייב אלא אחת, ואמר ר' יוחנן (שם קח): כי לא נחלקו אלא באבר אחד, אבל בארבעה וחמשה אברים - לדברי הכל חייב על כל אבר ואבר. (60) בגמרא שם קז: "אמר ר' אבהו וכו' זרק והעלה לדברי ר' ישמעאל חייב שתיים, לדברי רבי עקיבא אינו חייב אלא אחת, אביי אמר אפילו לדברי רבי עקיבא חייב שתיים, להכי פלגינהו קרא (דברים יב, יד) שם תעלה ושם תעשה". (61) כרבי יוסי לפי פירושו של ר' יוחנן (שם קח): בחוץ חייב ומר סבר (ר"י) פטור. (62) אף מתנה ראשונה של דם מדמים הפנימיים, בכלל זה, אף על פי שאין הקרבן כשר בפנים, אלא אם כן קיים כל המתנות כמפורש במשנה זבחים לו: (63) משנה שם קיא: ונקט רבינו "חטאת" כלשון המשנה, אף על פי שהוא הדין לקרבנות אחרים, והמשנה נקטה "חטאת" דווקא, שהרי מפורש בה שאם נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ - חייב, וכדעת ר' נחמיה הסובר "שיריים מעכבים" וזה אינו אלא בדמים הפנימיים, ומכיוון שאין דמים פנימיים אלא בקרבן חטאת - נקטה המשנה "חטאת". (64) הוא הדין אם לא נתן אחר כך בפנים ונקט "נתן בפנים" אגב הדין הבא "נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ". (65) על המזבח. (66) היינו, כל המתנות שבפנים. (67) ואינם מעכבים. ואף על פי שבמשנה שם מפורש שגם באופן זה חייב, - הרי אמרו בגמרא (שם קיב) כי משנה זו היא כר' נחמיה, אבל לר' עקיבא - גם שיריים הפנימיים אינם מעכבים, ופסק רבינו כמותו. (68) ואם הייתה לו ידיעה בינתיים - חייב שתיים. (69) שם במשנה: "חייב על החיצון והפנימי מכפר". (70) במשנה שם מפורש שהוא פטור, ובגמרא שם קיב. אמרו, כי אפילו ר' נחמיה שאומר "שיריים מעכבים", מודה בזה שפטור, משום שאין שיריים אלא באותו הכוס אבל הכוס השני - האחד עושה מחבירו דיחוי. (71) שמעכבים זה את זה. (72) כתנא קמא (שם קי) במשנה) ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון שהם מעכבים זה את זה - אינו חייב עד שיקריב שניהם. (73) שם במשנה, ובזה ר' אליעזר מודה, כיוון שכבר הקריב הראשון בפנים. (74) לחם הפנים היה ערוך בשני סדרים: שש חלות בכל סדר, ובצד כל מערכה נותנים כלי שיש בו קומץ לבונה, וכלי זה הוא הנקרא בוך, נמצאו שני קומצי לבונה בשני הבזיכין. ואין הכהנים אוכלים לחם הפנים עד שיקטירו שני בזיכי לבונה על האש. (75) ואף כי שני הבזיכין מעכבים זה את זה, אין צריך שיקריב את שניהם כדי להתחייב על העלאת חוץ, וכתנא קמא (שם במשנה) ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון ששניהם מעכבים זה את זה - אינו חייב עד שיקריב שניהם. (76) וגם ר' אליעזר מודה בזה. (77) כרבי יוחנן בזבחים קז: ושם אמרו: "המעלה בזמן הזה, רבי יוחנן אמר חייב - קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא". ולא נזכרה שחיטה בחוץ, אלא העלאה בלבד, וכתבו התוספות (שם נט) דיבור המתחיל (עד) שעל שחיטה פטור, לפי שאינו ראוי לפתח אהל מועד, שהרי אין מקריבין אלא אם יש מזבח, ואם כן מה שכתב רבינו "מי

ש'ל שחר, ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים; 39
חוץ מקרבן פסח לבדו, שאי אפשר שיקריבו כל ישראל 40
פסחיהן בשתי שעות. 41
ד. אין שוחטין את הפסח אלא אחר תמיד של בין 42
הערבים. וכן מחסרי פפורים מקריבין פורתן אחר תמיד של 43
בין הערבים ביום ארבעה עשר, כדי שיהיו טהורין לאכל 44
פסחיהן לערב. 45
ה. ערבי פסחים, בין בחל בין בשבת, היה התמיד נשחט 46
בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה, כדי שיהיה להם 47
פנאי לשחט פסחיהם. ואם חל ערב פסח להיות ערב שבת 48
- היה שוחטין אותו בשש ומחצה, בתחלת זמנו, וקרב 49
בשבע ומחצה, כדי שיהיה להם רוח לצלות קדם שיכנס 50
שבת. 51
ו. אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים, 52
מקטירין כל דבר הראוי להקטרה כל היום. ומקטירין איברי 53
עולות והאמורין עד חצי הלילה, כמו שבארנו במעשה 54
הקרבנות. ואיברין ואמורין שלא נתאכלו, בין מן התמיד 55
בין משאר הקרבנות - מהפכין בהן כל הלילה עד הבקר; 56
שנאמר: כל הלילה עד הבקר. 57
ז. איברים של תמיד דוחין את הטמא, ואין דוחין את 58
השבת. אלא בערב שבת בלבד מקטירין איברי תמיד של 59
ערב שבת. שהתמיד - תחלתו דוחה שבת, וסופו אינו 60
דוחה. חלבי שבת קרבין בלילי יום טוב, אם חל יום טוב 61
להיות במוצאי שבת, אכל אין קרבין בלילי יום הכפורים; 62
שנאמר: עלת שבת בשבתו - ולא עולת שבת זו בשבת 63
אחרת, ולא עולת חל ביום טוב. 64
ח. ארבעה עשר שחל להיות בשבת - מקטירין חלבי 65
הפסחים בלילי יום טוב, מפני שהם כחלבי שבת. 66
ט. אין פותחין מששה טלאים המבקרין בלשפת הטלאים 67
שבמקדש. ויהיו מוכנים קדם יום הקרבה בארבעה ימים. 68
ואף על פי שהיו מבקרין אותו מתחלה, לא היה שוחטין 69
את התמיד עד שמבקרין אותו שניה קדם שחיטה לאור 70
האבוקות. ומשקין אותו מים בכוס של זהב, כדי שיהיה 71
נוח להפשט. 72
י. במעשה תמיד של שחר, כן מעשה תמיד של בין 73
הערבים. והכל במעשה העולה שפכתנו במעשה הקרבנות. 74
ולא היו כופתין את הטלה, שלא יחכו את המניין, אלא 75
אוחזין ידיו ורגליו בידיהן. וכן היתה עקידתו: ראשו 76
לדרום ופניו למערב. 77
יא. תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית 78

חבי, מפני שהוא ראוי לקרב בפנים; שהרי מתר להקריב 1
אף על פי שאין בית, מפני שקדשה ראשונה קדשה לשענה 2
וקדשה לעתיד לבוא. 3
טז. השוחט קדשי נדרים 78 בחוץ - חבי. וכן המעלה אותן 4
בחוץ 79. והנדרים מתרין להקריב עולות לשם בכל מקום 80.
והוא שיקריבו במקום שכתוב 81. ואסור לסיען 82 ולעשות 7
שליחותן 83, שהרי נאסר עלינו להקריב בחוץ. ומתר להורות 8
להם וללמדם היאך יקריבו 84 לשם האל ברוך הוא.
סליקו להו הלכות מעשה הקרבנות בסיעתא דשמיא 9

הלכות תמידין ומוספין

יש בכללן תשע עשרה מצות. שמונה עשרה מצות עשה, 11
ואחת מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) להקריב שני 12
כבשים בכל יום עולות. (ב) להדליק אש על המזבח בכל 13
יום. (ג) שלא לכבותה. (ד) להרים את הדשן בכל יום. (ה) 14
להקטיר קטרת בכל יום. (ו) להדליק גרות בכל יום. (ז) 15
שיקריב בהן גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת חבתין. 16
(ח) להוסיף שני כבשים עולות בשבת. (ט) לעשות להם 17
הפנים. (י) מוסף ראשי חדשים. (יא) מוסף הפסח. (יב) 18
להקריב עמר התנופה. (יג) מוסף עצרת. (יד) להביא שתי 19
הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל הלחם ביום עצרת. (טו) 20
מוסף ראש השנה. (טז) מוסף יום צום. (יז) מוסף הקג. (יח) 21
מוסף שמיני עצרת. (יט) לספר כל איש ואיש שבועה 22
שבועות מיום הקרבת העמר. 23
ובאור מצות אלו בפרקים אלו: 24

פרק ראשון

א. מצות עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום, והם 26
הנקראים תמידין, אחד בבקר ואחד בין הערבים; שנאמר: 27
שנים ליום עלה תמיד וגומר. 28
ב. ואימתי זמן שחיטתן? של בקר שוחטין אותו קדם 29
שתעלה החמה, משאור פני כל מזרח. ופעם אחת דקה 30
השעה את הצבור בבית שני, והקריבו תמיד של שחר 31
בארבע שעות ביום. 32
ג. תמיד של בין הערבים שוחטין אותו משאריך הצל 33
וראה לכל שהאריך, והוא משש ומחצה ומעלה, עד סוף 34
היום. ולא היה שוחטין אותו בכל יום אלא בשמונה שעות 35
ומחצה, וקרב בתשע ומחצה. ולמה מאחרין אותו שתי 36
שעות אחר תחלת זמן שחיטתו? מפני הקרבנות של יחידים 37
או של צבור. לפי שאסור להקריב קרבן כלל קדם תמיד 38

ששחט" אין כוונתו לחייבו גם על השחיטה, אלא כתב כן, לפי שכן הוא הדרך: לשחוט ולהקריב, שהרי אי אפשר להקריב מחיים, ועיין משנה למלך. (78) כי מקבלים מהגויים עולות להקריבן למזבח. (79) חייב, שהרי הושוו העלאת ושחיטה. (80) ברייתא שם קט: "דבר אל בני ישראל (ויקרא יז, ב), בני ישראל מצווין על שחוט חוץ ואין הגויים מצווין על שחוט חוץ". (81) שם בברייתא: "לפיכך כל אחד ואחד בונה במה לעצמו ומקריב עליה כל מה שירצה". וראה שם קח: ולמעלה הלכה א, כי אין העלאת בלא בנין, שנאמר (בראשית ח, כ) "ויבן נח מזבח לה'". (82) שם: "אמר רב יעקב בר אחא אמר רב אסי אסור לסייען ולעשות שליחותן". (83) אף בעבודה כזו שאין חייבים עליה בחוץ (תוספות שם דיבור המתחיל אסור). (84) שם: "אמר רבה ולאורינהו שרי".

1 של בית המטבחים על טבעת שניה; ושל בין הערבים -
2 על קרן צפונית מזרחית ממנה על טבעת שניה, כדי שיהיה
3 כנגד השמש. דברי קבלה הן, שיהיו נשחטין כנגד השמש.
4 יב. טעו או שגגו, אפלו הזידו, ולא הקריבו תמיד של שחר
5 - יקריבו תמיד של בין הערבים. במה דברים אמורים?
6 בשנתחנף המזבח; אבל היה מזבח חדש שעדין לא קרב
7 עליו כלום - לא יקריבו עליו תחלה בין הערבים; שאין
8 מתחנכין מזבח העולה אלא בתמיד של שחר.

פרק שני

9
10 א. מצות עשה להיות אש יקודה על המזבח תמיד,
11 שנאמר: אש תמיד תוקד על המזבח. אף על פי שהאש
12 ירדה מן השמים, מצוה להביא אש מן ההדיוט, שנאמר:
13 ונתנו בני אהרן הכהנים אש על המזבח.
14 ב. בבקר עורכין עצים, ועורכין בראש המזבח מערכה
15 גדולה של אש, שנאמר: ובער עליה הפהן עצים בבקר
16 בבקר. וכן מצוה להעלות שני גזרים של עץ עם תמיד של
17 שחר יותר על עצי המערכה, שנאמר: ובער עליה הפהן
18 עצים בבקר. וכן מוסיפין שני גזרים עם תמיד של בין
19 הערבים, שנאמר: וערכו עצים על האש; מפי השמועה
20 למדו, שבתמיד של בין הערבים הכתוב מדבר.
21 ג. שני גזרים של בין הערבים מצלין אותן שני כהנים, כל
22 אחד ואחד בעץ יחידי בידו; שנאמר: וערכו - הרי כאן
23 שנים. אבל של שחר - ככהן אחד.
24 ד. שלש מערכות של אש עושין בראש המזבח בכל יום.
25 ראשונה - מערכה גדולה, שעליה מקריבין התמיד עם שאר
26 הקרבנות. שניה - בצדה, קטנה, שממנה לוקחין אש
27 במחתה להקטיר קטרת בכל יום. שלישית - אין עליה
28 כלום, אלא לקיים מצות האש, שנאמר: אש תמיד תוקד.
29 ה. מפי השמועה למדו, שזה שנאמר: על מוקדה על
30 המזבח - זו מערכה גדולה; ואש המזבח תוקד בו - זו
31 מערכה שניה של קטרת; והאש על המזבח תוקד בו - זו
32 מערכה שלישית של קיום האש. אבל איברים ופדרים שלא
33 נתאכלו מבשר - נוטין אותן בצדי מערכה גדולה.
34 ו. המכבה אש המזבח - לוקה, שנאמר: לא תכבה. אפלו
35 גחלת אחת, ואפלו הורידה מעל המזבח וכבה - לוקה. אבל
36 אש מחתה ואש מנורה שחכינה במזבח להדליק ממנה, אף
37 על פי שפכה אותן בראש המזבח - פטור; שהרי נתקח
38 למצוה אחרת, ואין אני קורא בהן אש המזבח.
39 ז. כשמסדר עצי מערכה גדולה - מסדרה במזרח המזבח,
40 ויהיה מראה שהתחיל לסדר מן המזרח. ורוח היה בין
41 הגזרים. וראשי הגזרים הפנימיים היו נוגעין בדשן
42 שבאמצע המזבח, והוא הנקרא תפוח.
43 ח. ואחר שמסדר מערכה גדולה חוזר ובוזר עצי תאנה
44 יפים ומסדר מערכה שניה של קטרת מכנגד קרן מערבית
45 דרומית, משוכה מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות, ובה כמו
46 חמש סאין גחלים. ובשבת עושין בה כמו שמונה סאין

47 גחלים, מפני שעליה מקטירין בכל שבת שני בזיכי לבונה
48 של לחם הפנים.
49 ט. מערכה שלישית של קיום האש עושה אותה בכל מקום
50 שירצה מן המזבח, ומצית בה את האש. ולא יצית האש
51 למטה ויעלה אותה למזבח, אלא במזבח עצמו מציתין;
52 שנאמר: ואש המזבח תוקד בו, מכאן להצתה שלא תהיה
53 אלא בראשו של מזבח.
54 י. הרמת הדשן מעל המזבח בכל יום - מצות עשה,
55 שנאמר: והרים את הדשן. והיא עבודה מעבודות כהנה.
56 ובגדי כהנה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הבגדים
57 שמשמש בהם בשאר עבודות; שנאמר: ופשט את בגדיו
58 ולבש בגדים אחרים והרים את הדשן. אינו אומר 'אחרים'
59 שיהיו בגדי חל, אלא שיהיו פחותין מן הראשונים. לפי
60 שאינו דרך ארץ שימזג כוס לרבו בבגדים שבשל בהם
61 קדרה לרבו.
62 יא. אימתי תורמין הדשן? בכל יום - משיעלה עמוד
63 השחר; ובגלים - מתחלת שליש אמצעי של לילה; וביום
64 הכפורים - מחצות הלילה.
65 יב. כיצד תורמין? מי שזכה לתרם - טובל ולובש בגדי
66 הרמה, ומקדש ידיו ורגליו. ואומרים לו: הזהר שמה תגע
67 בכלי עד שתקדש ידך ורגליך. ואחר כך לוקח המחתה,
68 ושל כסף היתה. והיא היתה נתונה במקצוע, בין כבש
69 למזבח, במערכו של כבש. ונוטל את המחתה ועולה לראש
70 המזבח, ומפנה את הגחלים אילף ואילף, וחותרה מן
71 הגחלים שנתאכלו בלב האש, ויורד למטה לארץ. והופך
72 פניו לצפון, ומחלף בארץ למזרח הכבש כמו עשר אמות
73 כלפי הצפון, וצובר את הגחלים שחתה על גבי הרצפה
74 רחוק מן הכבש שלשה טפחים, במקום שנותנים מראת
75 העוף ודשון המזבח הפנימי והמנורה. וחתה זו שחתה
76 במחתה ומוריד לרצפה אצל המזבח היא המצוה של כל
77 יום.
78 יג. אחר שירד זה שתורם רצים אחיו הכהנים ומקדשין
79 ידיהם ורגליהם במהרה, ונוטלין את המגרפות ואת
80 הצנורות ועולין לראש המזבח, וכל איברי העולות ואמורי
81 הקרבנות שלא נתאכלו כל הלילה מחזירין אותם לצדדי
82 המזבח. אם אין הצדדין מחזיקין - סוברים אותם בכבש
83 כנגד הסוכב. ואחר כך גורפין את הדשן במגרפות מכל
84 צדדי המזבח, ומעלין אותו ערמה על גבי התפוח. וגורפין
85 אותה הערמה בפסכתה, והוא כלי גדול שמחזיק לתה,
86 ומורידין אותו למטה. ובגלים לא היו מורידין אותו, אלא
87 מניחין הערמה גבוהה באמצע המזבח, מפני שהוא נוי
88 למזבח.
89 יד. כל מי שירצה מן הכהנים ממלא מן הדשן שהורידו
90 למטה ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן. ואין להוצאת הדשן
91 לחוץ פיוס, אלא כל הרוצה. ומעולם לא נתעצל כהן
92 מלהוציא את הדשן.
93 טו. ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה, אין בעלי

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום חמישי כ"ט תשרי ה'תשע"א – הלכות תמידין ומוספין צא

מתוך מהדורת וגשל

1 מומין מוציאין אותו. וכשמוציאין אותו לחוץ לעיר -
2 מניחין אותו במקום שאין הרוחות מנשבות בו בחזקה, ולא
3 חזירים גורפים אותו. ולא יפגרונו שם, שנאמר: ושמו -
4 שיניחנו בנחת. ואסור להנות בו.

יום חמישי כ"ט תשרי ה'תשע"א

פרק שלישי

16 ג. בעת שמקטירין הקטרת בהיכל בכל יום¹⁴ פורשין כל
17 העם מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח¹⁵, לא יהיה שם אדם
18 עד שיצא זה שהקטיר הקטרת¹⁶. וכן בשעה שיפגס בדם
19 חטאות הנעשות בפנים¹⁷ פורשים הכל מבין האולם
20 ולמזבח עד שיצא. שנאמר: וכל אדם לא יהיה באהל מועד
21 בבואו לכפר בקדש וגומר - בנין אב לכל כפרה שבקדש
22 שלא יתא שם אדם.
23 ד. ביצד סדר הקטרת הקטרת בכל יום? מי שזכה בדשון
24 המזבח הפנימי נכנס¹⁸ בכלי קדש, וטני היה שמו¹⁹, ושל
25 זהב היה, ומחזיק קבים וחצי. מניח הטני בארץ לפניו,
26 וחופן בידיו האפר והפחם שבתוך המזבח ונותן לתוך
27 הטני, ובאחרונה²⁰ מכבד²¹ את השאר לתוכו²², ומניחו²³
28 שם בהיכל ויוצא²⁴. ומי שזכה בקטרת נוטל כלי מלא
29 קטרת גדוש. וכסוי היה לזה²⁵, ובזוף היה שמו²⁶. ונותן הבזוף
30 בתוך כלי אחר, וכף היה שמו²⁷. ומכסה את הכף בבגד
31 קטן²⁸, ואוחז הכף בידו, ונכנס עמו אחד במחתה של אש
32 בידו²⁹.

7 א. מצות עשה¹ להקטיר הקטרת על מזבח הזהב² שבהיכל
8 פעמים בכל יום: בבקר ובין הערבים, שנאמר: והקטיר
9 עליו אהרן קטרת סמים³. לא הקטירו בבקר - יקטירנו בין
10 הערבים⁴, אפלו היו מזידין⁵. ואין מחנכין מזבח הזהב אלא
11 בקטרת של בין הערבים⁶.
12 ב. כמה מקטירין ממנה בכל יום? משקל מאה דינרין⁷.
13 חמשים בבקר וחמשים בין הערבים⁸. מזבח שנעקר⁹ -
14 מקטירין הקטרת במקומו¹⁰. וקטרת שפקעה¹¹ מעל המזבח,
15 אפלו קרטין שבה¹² - אין מחזירין אותה¹³.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1 על הכהנים. (2 שנאמר (שמות ל, א-ג) "ועשית מזבח מקטר קטורת וגו' וצפית אותו זהב טהור וגו'". והוא המזבח הפנימי שבהיכל. (3 וגומר: "בבוקר בבוקר בהיטבו את הנרות יקטירנה, ובהעלות אהרן את הנרות בין הערביים יקטירנה". (4 כלומר, יקטיר קטורת של בין הערביים וכתנא קמא של ר' שמעון במנחות מט. במשנה. ודלא כר' שמעון (שם), שמקטיר בערב של הבוקר ושל בין הערביים. (5 אין הקטורת של הבוקר מעכבת את הקטורת של בין הערביים, ואף לר' שמעון (שם) שאמר: "אם היו מזידין ולא הקריבו כבש בבוקר לא יקריבו בין הערביים" - אין זה אלא בתמיד שהוא עולה ומצויות עולות במקדש לכן גזור חכמים שלא יקריבו, חששו שמא יפגעו ולא יקריבו עוד, אבל בקטורת שאינה מצויה אלא פעמיים ביום ועוד שהיא מעשרת - לא חששו שמא יפגעו ולא יביאו קטורת. (6 ובגמרא שם (ג). למדו זאת ממה שנאמר (שמות שם, ז) "בבוקר בבוקר בהיטבו את הנרות יקטירנה". ואף כי רבינו סובר להלן הלכה יב, כי הטבת הנרות היא הדלקתם, אין זה אלא בנר שכבה, אבל נר שלא דלק מעולם והדליקו אין זה נחשב הטבה, וכן נשמע בדברי רבינו שם, שהרי כתב: "ומדליק נר שכבה והדלקת הנרות היא הטבתם". וראה בלחם משנה שם. (7 כי משקל כל הקטורת בכל שנה הוא שלוש מאות ושישים ושמונה מנה, ומקטיר ממנה בכל יום מנה, שהם שס"ה מנים כנגד ימות החמה, ונשארו שלושה מנים שמהם מכניס כהן גדול מלוא חפניו ביום הכיפורים. (8 משנה יומא מג: "בכל יום מקריב פרס (=חצי מנה) בשחרית ופרס בין הערביים", משום שנאמר (שמות שם) "בבוקר בבוקר בהיטבו את הנרות יקטירנה, ובהעלות וגו' בין הערביים יקטירנה", אם כן חציו בבוקר וחציו בין הערביים. (9 שנהרס. (10 כלומר, במקום שהיה המזבח קיים, והם דברי רב גידל בזבחים נט. אף על פי שלענין דמים הכל מודים שצריך מזבח. (11 שקפצה בכח האש, מנחות כו: (12 שלמים וחשובים שבה" (רש"י במנחות שם). (13 למזבח. משום שנאמר (ויקרא ו, ג) "אשר תאכל האש את העולה על המזבח", ודרשו (מנחות שם, יומא מה: וזבחים פג:) "עיקולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עיקולי קטורת", שהיו על מזבח הזהב ופקעו ממנו. (14 אבל בקטורת של יום הכיפורים שהיא לפני ולפנים, בקודש הקדשים, אמרו בברייתא שאין צריך לפרוש אלא מההיכל שהוא קרוב לקודש הקדשים, אבל מבין האולם ולמזבח אין צריך לפרוש (כסף משנה). (15 ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא טז, יז) "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו", - "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד, יכול אפילו בעזרה, תלמוד לומר באוהל מועד, אין לי אלא באוהל מועד שבמדבר, שילה ובית עולמים מנין, תלמוד לומר בקודש, אין לי אלא בשעת הקטרה, בשעת מתן דמים מנין, תלמוד לומר בבואו לכפר". (16 יומא שם: "אין לי אלא בכניסתו, ביציאתו מנין, תלמוד לומר (ויקרא שם) עד צאתו". (17 בהיכל, והוא דם פר כהן משיח ופר העלם דבר של צבור ושעירי עבודה זרה. (18 להיכל. (19 "לשון ושמת בטנא, דומה לסל ופיו רחב". (20 כלומר, אחרי שגמר כל החפינה, שאפשר שנשאר רק קצת שאינו ניתן לקבלו בחפניו. (21 כלומר, מטאטא אותם בדבר המיוחד לכך. (22 לתוך הטני. (23 לטני. (24 שם משנה ט: "נכנס ונטל את הטני והניחו לפניו והיה חופן ונותן לתוכו, ובאחרונה כיבד את השאר לתוכו והניחו ויצא". ואחרי זריקת דם התמיד ודישון המנורה, היה מוציא ומניחו אצל המזבח החיצון במקום הדרשן. ועשו כן מפני הנס שהיה בזה, שדישון מזבח הפנימי ודישון המנורה היו נבלעים במקומם, ובכדי שלא להטריח, כביכול כלפי מעלה, לעשות הנס פעמיים, כרכו את שניהם ביחד. (25 לאותו כלי. ומה ששינו שם בפרק ז משנה ב "והכף וכסויו", הוונה למטוטלת. (26 של הכלי הנ"ל. (27 והוא דומה לתרפק גדול ומחזיק שלושה קבין, ומשל זהב היה. (28 במשנה שם: "וכיסוי היה לו וכמין מטוטלת היה עליו מלמעלה", ופירש רבינו שם: "שהיו ממלאין הבזך קטורת, ומכסים במכסה, ונותנין על המכסה מלמעלה מפה קטנה". הרי ששני כיסויים היו: האחד, הכיסוי שהיה לו לבזך, והשני המטוטלת. (29 הוא זה שזכה בתרומת הדרשן, שזוכה גם בזה.

- 1 ה. וכיצד חותה? זה שזכה במחנה³⁰ לוקח מחנה
- 2 של כסף³¹ ועולה לראש המזבח³², ומפנה את הגחלים
- 3 אילף ואילף, ונוטל מן הגחלים³³ שנתאכלו במערכה
- 4 שניה, ויורד³⁴ ומערן³⁵ לתוך מחנה של זב³⁶. אם
- 5 נתפזר מן הגחלים כמו קב או פחות³⁷ - מכבדן
- 6 לאמה³⁸. ובשבת³⁹ כופה עליהן הפסכת⁴⁰. ואם נתפזר
- 7 יתר על קב - חוזר וחותה⁴¹.
- 8 ו. שלשה דברים היה הפסכת משמש: כופין אותו על
- 9 הגחלים ועל השרץ בשבת⁴², ומורידין בו את הדשן מעל
- 10 המזבח.
- 11 ז. ומקדים לפניהם זה שדשן המזבח הפנימי⁴³ ונוטל
- 12 הטני שבו דשון המזבח⁴⁴ ומשתחוה ויוצא⁴⁵. וזה שבידו
- 13 המחנה צובר את הגחלים על גבי המזבח הפנימי,
- 14 ומרדדן⁴⁶ בשולי המחנה, ומשתחוה ויוצא⁴⁷. וזה שבידו
- 15 הפך נוטל את הכוץ מתוך הפך⁴⁸ ונותנו⁴⁹ לאוהבו או
- 16 לקרובו⁵⁰. ורואה, אם נתפזר מן הקטרת מעט כפף -
- 17 אוהבו או קרובו נותן לו⁵¹ לתוך חפניו זה שנתפזר עם
- 18 הקטרת שבפזדן⁵², ומשתחוה ויוצא⁵³.
- 19 ח. ואומרין לזה המקטיר⁵⁴: הזהר שלא תתחיל

- 20 מלפניך, שלא תפנה⁵⁵. ומתחיל ומשליך הקטרת על
- 21 האש בנחת כמי שמרדד סלת עד שתתרדד על כל
- 22 האש.
- 23 ט. ואין המקטיר מקטיר עד שהממנה⁵⁶ אומר לו הקטיר.
- 24 ואם כהן גדול הוא⁵⁷ - אומר לו הממנה: אישי כהן גדול,
- 25 הקטיר⁵⁸. ואחר שאומר יפרשו כל העם⁵⁹, ונקטיר המקטיר
- 26 וישתחוה ויצא.
- 27 י. דשון המנוחה והטבת הנרות בבקר וביין הערבים - מצות
- 28 עשה, שנאמר: יצרף אתו אהרן ובניו⁶⁰. והדלקת הנרות
- 29 דוחה את השבת⁶¹ ואת הטמאה⁶² בקרבנות שקבוע להן
- 30 זמן, שנאמר: להעלות גר תמיד.
- 31 יא. וכמה ששמן הוא נותן לכל נר? חצי לג שמן. שנאמר:
- 32 מערב עד בקר⁶³ - תן לו כמדה שיניה דולק מערב עד
- 33 בקר. ואין מחנכין את המנוחה אלא בהדלקת שכבה
- 34 גרונה בין הערבים⁶⁴.
- 35 יב. מהו דשון המנוחה? כל נר שכבה - מסיר הפתילה וכל
- 36 השמן שבנר⁶⁵ ומקנחו⁶⁶, ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר
- 37 במדה, והוא חצי לג⁶⁷. וזה שהסיר משליכו במקום הדשן
- 38 אצל המזבח עם דשון המזבח הפנימי⁶⁸ והחיצון, ומדליק

(30) כלומר, זה שזכה בתרומת הדשן. (31) של ארבעה קבין. (32) החיצון. (33) היינו שלושה קבים גחלים. (34) מעל המזבח. (35) מריקן. (36) מחתה של זהב בת שלושת קבין (יומא מג: במשנה). שתהא מלאה, שזהו כבוד של מעלה. ולא היה חותה בשל זהב שמה תתקלקל, והתורה חסה על ממונו של ישראל. ולא היה מריקה לתוך של זהב, בהיותו למעלה על גבי המזבח, לפי שהמחתה של זהב הייתה מלאה, וחששו שמה יתפזרו בדרתו בשיפוע הכבש. (37) משנה בתמיד שם: "נתפזר ממנו כקב גחלים (ו) היה מכבדן לאמה". (38) כלומר, לאמת המים שבעזרה שלא ייכוו בהן הכהנים, שהולכין יחפין ואין כאן איסור כיבוי גחלת של המזבח - כיוון שניתקה למצוה אחרת. (39) שאסור לכבות. (40) והוא כלי גדול שמחזיק לתך. (41) כן נראה מלשון המשנה "כקב", הרי שרק אם נתפזרו כקב עדיין שם "מליאה" עליה, אבל ביתר מכן, אין זו מליאה. (42) השרץ שנמצא בעזרה וחוששין שמה יגע בו אדם, כופין עליו הפסכת, ואין מוציאין אותו בשבת משום איסור מוקצה, שיש שבות שאסורו גם במקדש, כמו שאמרו גבי לחם הפנים. (43) ראה שם פרק ו משנה א: "החלו עולים במעלות האולם, מי שזכו בדישון מזבח הפנימי והמנוחה היו מקדימים לפניהם". ורבינו לא הזכיר כאן את זה שזכה בדישון המנוחה, מפני שאינו מדבר כאן אלא בעבודה שעל מזבח הפנימי. (44) שם במשנה. כלומר, נכנס להיכל ונוטל את הטני שהשאר שם כשיצא לאחר שדישן את המזבח. (45) "כעבד שמשמש את רבו וגמר עבודתו ונוטל רשות ויוצא". (46) כלומר, מציע ופורש אותם על המזבח שלא יהיו משופעים כדי שלא יפול הקטורת אחר שיניחם. (47) כי עתה גמר עבודתו. (48) כי הבזך היה בתוך הכף. (49) לבזך. (50) "שבא לשם עימו לצורך כך". (51) כלומר, אוהבו וקרובו, נותן לו, למקטיר. (52) שם במשנה ג: "מי שזכה בקטורת היה נוטל את הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו, נתפזר ממנו נותנו לו בחפניו". כלומר, אוהבו וקרובו נותן בחפניו של המקטיר את כל הקטורת, גם מה שנשאר בבזך וגם מה שנתפזר לתוך הכף. (53) במשנה לא הזכיר כאן שמשתחוה ויוצא, אבל פשוט הוא, לפי שכל אדם אסור להיות שם בהיכל ובין אולם למזבח בשעה שמקטיר עד שיצא המקטיר, לכן כשגמר מעשה השתחוה ויצא. (54) שלא הקטיר מעולם, לכן לפני שנכנס להקטיר למדוהו להיזהר. (55) כלומר, המקטיר עומד במזרחו של המזבח ומלמדים אותו להתחיל בפנים, במערב, ולהמשיך למזרח, שאם יתחיל לפניו במזרח, וימשיך בפנים למערב - ייכוהו. (56) לדעת רש"י (יומא כח). הוא הסגן, ולדעת התוספות מנחם ק. דיבור המתחיל אמר, הוא הממונה על הפייסות. (57) המקטיר. (58) משום דרך של כבוד. (59) מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח. (60) וגומר: "מערב עד בוקר לפני ה'", חוקת עולם לדורותם מאת בני ישראל". (61) שמותר להדליק בשבת. (62) שמותר להדליקם גם בטומאה, וכגון שנשטמו הנרות או הכהנים. (63) ברייתא שם פט. "מערב עד בוקר, תן לה מידתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בוקר וכו' ושיערו חכמים חצי לוג מאורתא (=מערב) ועד צפרא (=בוקר)", כלומר, אפילו כלילה ארוך כלילי טבת, שיערו חכמים, שאין צריך יותר מחצי לוג מערב עד בוקר. (64) ולמדו זאת ממה שנאמר (שמות ל, ז) "בבוקר בבוקר בהיטבו את הנרות יקטירנה", - ו"אי לאו דעבד הדלקה מאורתא, הטבה בצפרא מהיכא?" הרי שחינוך המנוחה - בין הערביים. (65) שכיוון שכבו, הרי הם כדשן, ואינם ראויים עוד. (66) לנר. (67) שם בגמרא: "איבעיא ליה ר' זריקא, כשהוא נותן בה שמן כמדה ראשונה (דהיינו חצי לוג) או כמי שחסרה. אמר ר' ירמיה פשיטא דכמידה ראשונה, דאי כמה שחסרה מנא ידעינן מאי חיסר". (68) "שני בתי דשני היו שם אחד במזרחו של כבש ואחד במזרחו של מזבח, זה שבמזרחו של כבש, שם היו נותנין מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי והמנוחה".

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום חמישי כ"ט תשרי ה'תשע"א – הלכות תמידין ומוספין צג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 גר שפכה. והדלקת הנרות היא הטבתם. וגר שמצאו שלא
2 ככה - מתקנו⁶⁹.
- 3 יג. גר מערבי⁷⁰ שפכה - אין מדליקין אותו אחר דשוננו
4 אלא ממזבח החיצוני⁷¹; אבל שאר הנרות, כל גר שפכה מהן
5 - מדליקו מגר חברו⁷².
- 6 יד. וכיצד מדליקו? מושף הפתילה עד שמדליקה
7 ומחזירה⁷³. לפי שהנרות קבועים במנורה, ואינו יכול
8 להדליק בגר אחר⁷⁴ משום בזיון⁷⁵.
- 9 טו. כל הפתילות⁷⁶ שאסור להדליק בהן בשבת - אסור
10 להדליק בהן במקדש במנורה⁷⁷; שנאמר: להעלת גר תמיד
11 - שתהא שלהבת עולה מאליה⁷⁸.
- 12 טז. לא היה מטיב כל הנרות בפעם אחת, אלא מטיב
13 תמשה גרות ומפסקי, ועושין עבודה אחרת, ואחר כך נכנס
14 ומטיב השנים, כדי להרגיש את כל העזרה.
- 15 יז. כל גר שפכה - מדליקין אותו מגר אחר מהן, כמו
16 שבארנו. וכיצד סדר הטבתה? זה שזכה בדרשון המנורה
17 נכנס⁷⁹ וכלי בידו, וכזו שמו, ושל זהב היה, דומה לקיתון
18 גדול. מדשן בו את הפתילות שפכו ואת השמן הנשאר בגר,

- 1 ומטיב תמשה גרות, ומניח הפזו שם לפני המנורה על
2 מעלה שניה משלש מעלות שלפניה⁸⁰, ויוצא. ואחר כך⁸¹
3 נכנס ומטיב שני הנרות, ונוטל הכזו בידו ומשתחוה ויוצא.
4 יח. תבתי כהן גדול⁸² - מצות עשה להקריב בכל יום
5 מחצה בבקר עם תמיד של שחר⁸³ ומחצה בין הערבים עם
6 תמיד של בין הערבים⁸⁴. ולישתן ואפיתן דוחין את השבת⁸⁵
7 ואת השמאה⁸⁶, ככל קרבן שקבוע לו זמן; שנאמר: תפיני
8 - שתהא נאה ולא תאפה מבשר⁸⁷. ועוד, אם תאפה מבשר
9 - תפסל בלינה⁸⁸; שהמחשת מקלי הקדש היא, כמו
10 שבארנו.
11 יט. טחינת סלתן והקדן - בחוץ⁸⁹, ואינן דוחין את
12 השבת⁹⁰.
- 13 כ. כהן⁹¹ שהקריב מחצה בשחרית, ומת או נטמא או נולד
14 לו מום, ומנו כהן אחר תחתיו - לא יביא חצי עשרון מביתו
15 ולא חצי עשרון של ראשון; אלא מביא⁹² עשרון שלם
16 וחוצהו, ומקריב מחצה⁹³ ומחצה אבר⁹⁴.
- 17 (כא). נמצאו שני חצאים קרבים⁹⁵, ושני חצאין אובדין⁹⁶.
18 ואלו שני החצאין האובדים - מניחין אותן⁹⁷ עד שתעבר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

69 כלומר, "הטבה" היא הדלקת נר שכבה, או תיקון נר שלא כבה, אבל הדלקת נר שלא הודלק מעולם, אין זה נחשב להטבה, כי אם להדלקה. 70 הוא הנר האמצעי שבמנורה והמנורה עמדה ברוחב הבית, בין הצפון ובין הדרום. ומה שכתב רבינו בפירוש המשנה (תמיד פרק ג משנה ט) כי נר מערבי הוא הנר הראשון - לא כתב כן אלא לפי דעת משנה זו הסוברת כמאן דאמר שהמנורה עמדה לאורך הבית בין המזרח והמערב, אבל לפי מה שפסק רבינו (שם הלכה יב) שעמדה בין הצפון והדרום - נר המערבי הוא האמצעי, וראה לחם משנה כאן. 71 ולמדו כן ביומא מה: ממה שנאמר (ויקרא ו, ו) "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" "אש תמיד" שאמרת לך (הוא של מנורה, שנאמר בה (שמות כז, כ) "להעלות נר תמיד"), לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון" ומה שאמרו בתמיד פרק ג משנה ט "שמדליקין מן הדולקים" (ראה בראב"ד) אין המדובר שם בנר מערבי (לחם משנה). 72 ואינו יכול להדליקו בנר אחר משום בזיון. 73 כי הפתילות היו ארוכות. 74 כלומר, להדליק נר מנר על ידי נר של חולין. 75 שמדליק נר של חולין מנר של מנורה. 76 בשבת כא. "תני רמי בר חמא פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, אין מדליקין בהן במקדש, משום שנאמר (שמות כז, כ) להעלות נר תמיד, הוא תני לה והוא אמר לה כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר". 77 אבל שלא במנורה, כגון בשמחת בית השואבה מותר להדליק בפתילות של בלאי מכנסי כהנים ומהמייניהם שיש בהם הרבה צמר, אף על פי שבשבת אסור להשתמש בפתילות של צמר. 78 פרט לאלה שאינן עולות אלא על ידי תיקון. 79 כי נכנס ביחד עם זה שזכה בדרשון מזבח הפנימי, וכאן לא הזכיר אלא מה ששייך לעבודת המנורה. 80 כי "אבן הייתה לפני המנורה ובה שלוש מעלות (=דרגות) שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות ומניח עליה כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה". 81 אחר שנעשו העבודות, המפורטות להלן פרק ו הלכות ג. 82 המנחה שמקריב כהן גדול בכל יום נקראת חביתין. 83 שנינו במשנה יומא לא: שמקריבים את איברי התמיד, ואחרי כן את החביתין, ואחרי כן את היין (של מנחת התמיד), "ואברים [קודמים] למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכים". הרי שהחביתין קרבים עם תמיד של שחר. 84 נלמד מחביתין של בוקר, שהם תמיד של שחר, שהוא הדין לחביתין של ערב, שהם עם תמיד של בין הערביים. 85 משנה צו. "ודוחות את השבת וכו' כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת וכו' ושאי אפשר לה לעשותה מערב שבת, דוחה את השבת". 86 מנחות נ: "דברי ר' ישמעאל תנא תעשה ואפילו בשבת, תעשה ואפילו בטומאה" והיינו כשנטמאה כל הסולת, ואין סולת אחרת, או שנטמאו כל הכהנים, אבל אם נטמא רק הסולת של החביתין או נטמא רק הכהן הגדול, - מביאים עשרון אחר וממנין כהן אחר. 87 במנחות שם: מנא הני מילי, אמר רב הונא תופיני תאפינה נאה ואי אפי לה מאתמול אינשפה לה (=נפוחה ברוח - רש"י). 88 שם נא. "רבא אמר על מחבת (שם) מלמד שטעונה כלי, ואי אפי לה מאתמול איפסל ליה בלינה". 89 לעזרה ככל המנחות. אבל לישתן ועריכתן ואפיתן בפנים העזרה. 90 משנה מנחות צו. "טחינתן והקדנתן אינו דוחה את השבת, כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת ושאי אפשר וכו'". 91 כהן גדול. 92 מביתו. 93 משום שנאמר (ויקרא ו, יג) "מחציתה בבוקר ומחציתה בערב" ומהאזן היתירה של "ו"מחציתה, למדו ש"מחצה משלם הוא מביא ומקריב, הא כיצד? מביא עשרון שלם וחוצהו". וחזן מזה מביא עוד עשרון שלם לחינוכו. 94 "אבר" היינו שאינו ראוי לכלום, לא להקריבה ולא להשתמשות אחרת. 95 מחצית של הכהן הקודם ומחצית של הכהן שבא אחריו. 96 המחצית הנשארת של הכהן הראשון והמחצית הנשארת של הכהן שבא במקומו. 97 מנחות שם: "תני תנא קמיה דרב נחמן מחצה ראשון ומחצה שני תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה".

1 צורתן⁹⁸, ויוצאין לבית השרפה⁹⁹. וכן אם אבד או נטמא
2 החצי של בין הערבים¹⁰⁰. והיכן שורפין אותן? בעזרה.
3 כב. מת כהן גדול בשחרית אחר שהקריב חצי העשרון
4 ולא מנו כהן אחר - מביאין הירושין עשרון שלם¹⁰¹ עבור
5 כפרתו¹⁰² ועושין אותו חבתין, ושלמה היתה קרבה¹⁰³. מת
6 כהן גדול קדם שיקריבו בבקר ולא מנו כהן אחר - מקריבין
7 אותו עשרון שלם בבקר ועשרון שלם בין הערבים¹⁰⁴. ואין
8 כופלין שמנה ולבונתה, אף על פי שנקפלה הסלת; אלא
9 מפרישין להם שלשה לגי שמן וקמץ לבונה, לג ומחצה
10 שמן וחצי קמץ לבונה - לעשרון של בקר, ולג ומחצה שמן
11 וחצי קמץ לבונה - לעשרון של בין הערבים.

פרק רביעי

12
13 א. כל העבודות האלו שעושין בכל יום - בפסח היו עושין
14 אותן. וכיצד היו עושין? כל כהני בתי אבות של יום נכנסין
15 ללשכת הגזית אחר שיעלה עמוד השחר, ומלכשין הן
16 בבגדי כהנה, והממנה שעל הפסות עמהן, והן עומדין
17 בהקפה, והממנה נוטל מצנפת מעל ראשו של אחד מהן
18 ומחזירה, והוא האיש שמתחילין למנות ממנו ומפסין כמו
19 שיתבאר.
20 ב. ויוצאין לעבודה אנשים שעובדין בו. ושאר הכהנים
21 מוסרין אותן לחזנין, ומפשיטין אותן את בגדי הקדש, ולא
22 היו מניחין עליהן אלא המכנסים בלבד, עד שילבשין בגדי
23 חל, וחוזרין ופושטין את המכנסים של קדש, ומחזירים
24 החזנים את הכלים לחלונות.
25 ג. כיצד מפסין? עומדין בהקף, ומסכימין על מנן -
26 שמונים, מאה, או אלה, או כל מנן שישכימו עליו. והממנה
27 אומר להם הצביעו, והן מוציאין אצבעותיהן אחת או
28 שתיים. ואם הוציא שלש - מונין לו שלש. ואין מוציאין
29 גודל במקדש, מפני הרמאים; שהגודל קצר ונוח להוציאו
30 ולכפותו. והמוציא גודל - אין מונין אותו לו. ומתחיל
31 הממנה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחלה,
32 ומונה על אצבעותיהן, וחוזר חלילה, עד שישלם המנן
33 שהסכימו עליו. והאיש ששלם המנן אצל אצבעו הוא
34 שיצא בפסח ראשון לעבודה.
35 ד. ולמה מונה המנן שהסכימו עליו על האצבעות
36 שהוציאו, ולא היה מונה על האנשים עצמן? לפי שאסור

למנות ישאל אלא על ידי דבר אחר, שנאמר: ויפקדם
בטלאים.
ה. ארבעה פסות היו מפסין בכל יום בשחרית. הפס
הראשון - מי תורם את המזבח. הפסו וזכה מי שזכה
לתרם, והוא מסדר את המערכה, והוא מעלה שני גזרי
עצים למזבח, והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח
החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטרת.
ו. הפס השני זוכין בו שלשה עשר על סדר עמידתן.
כיצד? הממנה אומר להם הצביעו, ומונה כדרך שבארנו.
וזה שיצא בפסח ראשון הוא שוחט תמיד של שחר. והשני
שעומד בצדו הוא מקבל את דם התמיד והוא זורקו.
והשלישי הסמוך לשני מדשן המזבח הפנימי, שהוא מזבח
הקטרת. והרביעי שבצדו מדשן את המנורה ומיטיב את
הנרות. והחמישי מעלה ראש התמיד ורגלו לכבש. והששי
מעלה שתי הידים. והשביעי מעלה העקץ והרגל. והשמיני
מעלה הקנה והגרה. והתשיעי מעלה שתי הדפנות.
והעשירי מעלה הקרבים. והאחד עשר מעלה סלת הנסכים.
והשנים עשר מעלה החבתין. והשלשה עשר מעלה היין
של נסכים.
ז. הפס השלישי - אומר להן הממנה לכל אנשי בית אב
של אותו היום: מי שלא הקטיר קטרת מימיו יבוא ויפס.
ויתקבצו אצל הממנה ויפסו, ומי שיצא בפסח זה ראשון
הוא שיזכה להקטיר קטרת.
ח. הפס הרביעי - מתקבצין כלן ומפסין לידע מי מעלה
איברים מן הכבש למזבח. הפסו וזכה מי שזכה. תמיד של
בין הערבים אין מפסין לו פס אחר, אלא כל כהן שזכה
בעבודה מן העבודות שחרית יזכה בין הערבים; חוץ מן
הקטרת, שהן מפסין לה פס אחר בין הערבים, ויבוא כל
מי שלא הקטיר קטרת מעולם מאנשי אותו בית אב ויפסו
עליה. ואם כבר הקטירו כלן מימיהן - מפסין להן כלן
בשחרית בפסח שלישי, וזה שזכה בה שחרית מקטירה בין
הערבים.
ט. בשבת, שיש שם תמידין ומוספין ושני זבחי לבונה -
כיצד הם עובדין? מפסין בשחר אנשי אותו בית אב של
משמר היוצא, ומקריבין תמיד של שחר ושני כבשי עולה
של מוספין. וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר
הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף. והמשמר האחר שנכנס

98 כלומר, יניח אותן עד שיתקלקלו או עד שייפסלו בלינה, ואחר כך ישרפו, אבל בלי עיבור צורה אסור לשרפן, שמכיוון שהפסול אינו בסולת עצמה, הרי אם ישרפן הוא מבזה קדשים, אבל אחר שעובר צורתם הרי נפסל גם הסולת עצמו ואין זה מבזה קדשים. וביארו בגמרא שם: שהמחצה הנשארת מן הכהן הראשון בוודאי טעונה עיבור צורה, שהרי מקודם הייתה ראוייה להקרבה, אלא אפילו המחצית הנשארת מהכהן השני שלכתחילה הופרשה לשריפה - גם היא צריכה עיבור צורה, שהרי לא היה ידוע בתחילה איזו מחצית תקרב ואיזו תישאר ותישרף. 99 היינו, בעזרה. 100 מביא הכהן הגדול עשרון שלם מביתו וחוצהו ומקריב מחצה, והמחצה השנייה וכמו כן המחצה שנטמאה יצאו לבית השריפה, אלא שזו השנייה תעובר צורתה. אבל זו שנטמאה, שפסולה בגופה, תישרף מיד. 101 ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, טו) "והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה". 102 כלומר, במקומו, מה שהוא היה צריך להביא, מביאים יורשיו תחתיו. 103 שם במשנה. ואמרו שם בברייתא "יכול יקריבנה חצאין תלמוד לומר (שם) "אותה", כולה ולא חצייה, דברי רבי יהודה". 104 וראה בתוספתא הטעם דשלימה הייתה קריבה בין בבוקר בין בערביים שנאמר (שם) "כליל תקטר".

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום חמישי כ"ט תשרי ה'תשע"א - הלכות תמידין ומוספין צה

מתוך מהדורת וגשל

מִשְׁבֶּט מִפִּסִּין פִּסִּוֹת אַחֲרוֹת לְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים. וְאֵלּוּ
שְׁחֹלְקִין שְׁתֵּי הַמִּשְׁמְרוֹת, הַנִּכְנָסֵת וְהַיּוֹצֵאת, עִם כֶּהֱן גָּדוֹל,
וְאֹכְלִין אוֹתוֹ.
ד. וְכִיצַד מְסַדְרִין אֶת הַלֶּחֶם? אַרְבָּעָה כֶּהֱנִים נִכְנָסִים, שְׁנַיִם
בִּידָן שְׁנֵי סֻדְרֵי וְשְׁנַיִם בִּידָם שְׁנֵי בְּזִיכִין. וְאַרְבָּעָה מְקַדְּמִין
לִפְנֵיהֶם, שְׁנַיִם לְטַל שְׁנֵי סֻדְרִים וְשְׁנַיִם לְטַל שְׁנֵי בְּזִיכִין
שֶׁהֵיוּ שָׁם עַל הַשְּׁלֶחֶן. הַנִּכְנָסִין עוֹמְדִין בְּצִפּוֹן וּפְנֵיהֶם
לְדָרוֹם, וְהַיּוֹצֵאִין עוֹמְדִים בְּדָרוֹם וּפְנֵיהֶם לְצִפּוֹן. אֵלּוּ
מוֹשְׁכִין וְאֵלּוּ מְנִיחִין, וְטַפְחוֹ שֶׁל זֶה בְּתוֹךְ טַפְחוֹ שֶׁל זֶה;
שְׁנָאֹמֶר: לְפָנֵי תַמִּיד.
ה. יָצְאוּ וְנִתְּנוּ אֶת הַלֶּחֶם שֶׁהוֹצִיאוּ עַל שְׁלֶחֶן זֶהב אַחֵר
שֶׁהָיָה בְּאוֹלָם, וְהַקְטִירוּ הַבְּזִיכִין, וְאַחֵר כֹּף מִחֻלְקִין
הַחֲלוֹת. וְאִם חָל יוֹם הַפְּפוּרִים לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - הַחֲלוֹת
מִתְחַלְקוֹת לְעֶרֶב.
ו. כִּיצַד מַעֲשֶׂה לֶחֶם הַפָּנִים? מְבִיא אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים סָאִים
חֲטִים הָרְאוּיִין לְמִנְחוֹת, וְשֹׁפִין אוֹתָם וּבוֹעֲטִין בִּהֶן כֶּשֶׁאֵר
חֲטִי מִנְחוֹת, וְטוֹחֲנִין אוֹתָן, וּמִנְפִּין מִהֶן בְּאַחַת עֶשְׂרֵה
נֶפֶשׁ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים עֶשְׂרוֹן סֵלֹת, וְעוֹשִׂין מִהֶם שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה חֲלוֹת מִצּוֹת. לֹא נֶפֶשׁ אוֹתָם בְּאַחַת עֶשְׂרֵה נֶפֶשׁ,
אוֹ שְׁלֹשׁ הוֹצִיאוּ מִעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע סָאִים, הוֹאִיל וְנַעֲשׂוּ
סֵלֹת מִכָּל מְקוֹם - כְּשֵׁרוֹת; לֹא נֶאֱמָרוּ הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ
אֶלָּא לְמַצָּה.
ז. לִישֶׁתָּן וְצִרְכְּתָן - בַּחוּץ, וְאַפִּיתָן - בְּפָנִים בְּעוֹרָה, כֶּשֶׁאֵר
הַמִּנְחוֹת. וְלִשֶׁן אוֹתָן אַחַת אַחַת, וְאֹפִין אוֹתָן שְׁתֵּים שְׁתֵּים.
ח. וְשִׁלְשָׁה דְּפוּסִין שֶׁל זֶהב הֵיוּ לֵהֶם: אֶחָד שְׁנוֹתְנִין בּוֹ
הַחֲלָה וְהִיא בָּצֵק; וְהַשְּׁנִי שְׁאוּפִין אוֹתָהּ בּוֹ; וְהַשְּׁלִישִׁי
שְׁנוֹתְנִין אוֹתָהּ בּוֹ כְּשֵׁרוּדָה אוֹתָהּ מִן הַתַּנּוּר, כְּדִי שְׁלֹא
תִתְקַלְקַל.
ט. כָּל חֲלָה מִהֶן מְרַבֶּעֶת, שְׁנָאֹמֶר: לֶחֶם הַפָּנִים - שִׁיְהִיו
לוֹ פָּנִים רַבִּים. אַרְךָ כָּל חֲלָה מִהֶן עֶשְׂרֵה טַפְחִים, וְרֹחְבָּהּ
חֲמִשָּׁה טַפְחִים, וְרוּמָהּ שֶׁבַע אֲצָבָעוֹת. וְהַשְּׁלֶחֶן אָרְכוֹ
שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה טַפַּח, וְרֹחְבוֹ שֶׁשֶׁה טַפְחִים. נוֹתֵן אַרְךָ הַחֲלָה
עַל רֹחַב הַשְּׁלֶחֶן, נִמְצָאת הַחֲלָה יּוֹצֵאת שְׁנֵי טַפְחִים מִכָּאן
וְשְׁנֵי טַפְחִים מִכָּאן. וְכוֹפֵל אֶת הַיּוֹצֵא מִכָּאן וּמִכָּאן, וְיִשְׁאֵר
בֵּין שְׁנֵי הַקְּצוּוֹת רוֹחַ בְּאֲמָצֵעַ. וְכֵן מְנִיחַ חֲלָה עַל גְּבִי
חֲלָה, עַד שֶׁעוֹרֵף שֶׁשׁ חֲלוֹת. וְכֵן עוֹשֶׂה בְּצֵד הַמַּעֲרָכָה
שְׁנֵיהֶם שֶׁשׁ חֲלוֹת.
י. אֵין אָפִיתָ לֶחֶם הַפָּנִים דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת
יוֹם טוֹב; אֶלָּא בְּעֶרֶב שַׁבָּת אוֹפִין אוֹתָן, וְעוֹרְכִין אוֹתָן
לְמָחָר. וְאִם חָלוּ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה
לִהְיוֹת בְּחִמִּישִׁי וּבְעֶרֶב שַׁבָּת - אוֹפִין אוֹתָן מִיּוֹם רַבִּיעִי.
יא. לֹא סִדּוּר הַקְּנִים וְלֹא נִטְלָתָן דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת; אֶלָּא
מְעֶרֶב שַׁבָּת נִכְנָס וְשׁוּמְטִין וְנוֹתְנִין לְאַרְךָ הַשְּׁלֶחֶן, וּבְאַחֵד
בְּשַׁבָּת נִכְנָס וּמְכַנִּים אֶת הַקְּנִים בֵּין הַחֲלוֹת.
יב. סִדּוּר הַלֶּחֶם בְּשַׁבָּת כְּמִצְוָתוֹ, וְלֹא הֵנִיחַ עִמּוֹ בְּזִיכִי
לְבוֹנָה עַד לְמָחָר, וְלִשְׁבֶּט הַבָּאָה הַקְטִיר הַבְּזִיכִין - נִפְסַל
הַלֶּחֶם וְאֵינוֹ קָדוֹשׁ. וְכֵן אִם סִדּוּר הַלֶּחֶם וְהַבְּזִיכִין בְּאַחֵד
בְּשַׁבָּת וְהַקְטִיר הַבְּזִיכִין לְאַחֵר שַׁבָּת הַבָּאָה - הַלֶּחֶם אֵינוֹ

בְּשַׁבָּת מִפִּסִּין פִּסִּוֹת אַחֲרוֹת לְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים. וְאֵלּוּ
וְאֵלּוּ חוֹלְקִין בְּלֶחֶם הַפָּנִים.
י. וְאֵין אוֹכְלִין אֶת הַלֶּחֶם עַד שִׁיקְטִירוּ שְׁנֵי בְּזִיכִי לְבוֹנָה
עַל הָאֵשׁ. וְהַלְבוֹנָה טְעוּנָה מִלַּח כֶּשֶׁאֵר הַקְּרִבָּנוֹת.
יא. וְאַחֵר קָרְבַּן הַמוֹסְפִין מְקַטִּירִין שְׁנֵי הַבְּזִיכִין. וְשְׁנֵי
כֶּהֱנִים מְקַרְבִּין אֶת שְׁנֵי הַבְּזִיכִין.
יב. כִּיצַד חוֹלְקִין לֶחֶם הַפָּנִים בְּכָל שַׁבָּתוֹת הַשָּׁנָה?
מְשַׁמֵּר הַנִּכְנָס נוֹטֵל שֶׁשׁ חֲלוֹת, וּמְשַׁמֵּר הַיּוֹצֵא נוֹטֵל שֶׁשׁ.
הַנִּכְנָסִין חוֹלְקִין בִּיְנֵיהֶם בְּצִפּוֹן, שֶׁהָיָה הֵן מוֹכְנִים
לְעַבְדָּהּ, וְהַיּוֹצֵאִין חוֹלְקִין בְּדָרוֹם. וּבִזְמַן שִׁיְהִיהָ יוֹם טוֹב
שֶׁל אֶחָד מִשְׁלֹשׁ רִגְלִים בְּשַׁבָּת, וְכֵן בְּשַׁבָּת שַׁבְּתוֹךְ הַחֵג
- חוֹלְקִין כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת בְּשִׁנָּה בְּלֶחֶם הַפָּנִים. וְכֵן אִם
חָל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֵג בְּאַחֵד בְּשַׁבָּת - חוֹלְקִין
כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת בְּשִׁנָּה מְעֶרֶב יוֹם טוֹב שֶׁהוּא שַׁבָּת בְּלֶחֶם
הַפָּנִים, מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּימוּ לְעַבְדָּהּ. וְכֵן אִם חָל יוֹם טוֹב
הָאַחֲרוֹן לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת - חוֹלְקִין כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת
בְּשִׁנָּה בְּלֶחֶם הַפָּנִים בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת שֶׁהִיא מוֹצָאֵי הַחֵג.
וְדָבָר זֶה תִּקְנָה, כְּדִי שִׁיתְּאָחֲרוּ הַכֹּהֲנִים בְּשִׁבְלֵי חֲלוּק
לֶחֶם הַפָּנִים; וְאִם נִתְּאָחֲרָה אֶחָד מִבְּעָלֵי מְשַׁמֵּר וְלֹא בָּא
- יִמָּצֵא אַחֵר.
יג. חָל יוֹם אֶחָד לְהַפְסִיק בֵּין הַשַּׁבָּת וּבֵין יוֹם טוֹב, כְּגוֹן
שֶׁהָיָה יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֵג בְּשָׁנִי, אוֹ יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן
בְּחִמִּישִׁי, אוֹ יוֹם שֶׁל עֲצֵרֶת שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשָׁנִי אוֹ בְּחִמִּישִׁי
- מְשַׁמֵּר שְׁנוֹמָנוּ קְבוֹעַ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת נוֹטֵל עֶשְׂרֵה חֲלוֹת, וְזֶה
הַנִּכְנָס נוֹטֵל שְׁתֵּים. שֶׁהָיָה לֹא נִשְׁאָר לֵהֶם לְעַבְדָּהּ הֵם לְבָדָם
אֶלָּא יוֹם אֶחָד, שֶׁהוּא עֶרֶב שַׁבָּת אוֹ אֶחָד בְּשַׁבָּת, וּמִתְעַצְלִין
וְאֵין בָּאִין מִהֶן אֶלָּא מַעַט.
יד. כֶּהֱן גָּדוֹל לְעוֹלָם נוֹטֵל מִכָּל מְשַׁמֵּר חֲצֵי הַחֲלוֹת שְׁנֵי
כֶּהֱן; שְׁנָאֹמֶר: וְהִתְּהָ לְאַחֲרָן וּלְכֹהֲנָיו - מִחֻצָּה לְאַחֲרָן וּמִחֻצָּה
לְכֹהֲנָיו. וְאֵין כֶּהֱן גָּדוֹל נוֹטֵל פָּרֶס, שְׁאִין זֶה כְּבוֹדוֹ.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְסִדּוּר לֶחֶם הַפָּנִים בְּכָל יוֹם שַׁבָּת עַל הַשְּׁלֶחֶן
לְפָנֵי ה' בְּהִיכָל, שְׁנָאֹמֶר: בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרַכְנוּ
הַכֶּהֱן וְגוֹמֵר.
ב. וְדָבָר בְּרוּר בְּתוֹרָה שֶׁהוּא שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת, כָּל
חֲלָה שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים. וְעוֹרְכִין אוֹתוֹ שְׁנֵי סֻדְרִים, שֶׁשׁ חֲלוֹת
בְּכָל סֻדָּר, חֲלָה עַל גְּבִי חֲלָה, וּבֵין כָּל שְׁתֵּי חֲלוֹת
שְׁלֹשָׁה קְנִים שֶׁל זֶהב, כְּדִי שִׁתְּהִיָּה הָרוּחַ מִנִּשְׁבָּת בּוֹ.
וְסוּמָךְ כָּל מְעֶרְכָּה בְּשְׁתֵּי קִשּׁוּוֹת. וְנוֹתְנִין בְּצֵד כָּל מְעֶרְכָּה
כְּלִי שִׁישׁ בּוֹ קִמָּץ לְבוֹנָה, שְׁנָאֹמֶר: וְנִתְּתָה עַל הַמַּעֲרָכָה
לְבוֹנָה זָכָה. וְכִלִּי זֶה הוּא הַנִּקְרָא בִּזְזָה. נִמְצָאוּ שְׁנֵי קְמָצֵי
לְבוֹנָה בְּשְׁנֵי הַבְּזִיכִין. וְשׁוֹלִים הֵיוּ לְבְּזִיכִין, כְּדִי שִׁיְנִיחוּם
עַל הַשְּׁלֶחֶן.
ג. שְׁנֵי הַסֻּדְרִים מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה, וְשְׁנֵי הַבְּזִיכִין מְעַכְבִּין
זֶה אֶת זֶה, וְהַסֻּדְרִין וְהַבְּזִיכִין מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה. וְאֵין
מִתְחַנְכִּין אֶת הַשְּׁלֶחֶן אֶלָּא בְּלֶחֶם הַפָּנִים בְּשַׁבָּת. מִיּוֹם הַשַּׁבָּת
לְיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹצִיאוֹת אֶת הַלֶּחֶם שֶׁהוּא שָׁם עַל הַשְּׁלֶחֶן

יום שישי ל' תשרי ה'תשע"א

קדוש ונפסל. אבל אם הקטיר הבזיכין בשבת - [לא] נפסל הלחם.

פרק ששי

יג. כיצד יעשה בלחם ובזיכין שסדרן לאחר השבת? יניחם שם על השלחן עד שיעבר עליהן יום השבת והן מסדרין, ואחר כך יקטיר הבזיכין לשבת הבאה אחר השבת שעברה עליהן והן מסדרין. שאפלו נשאר הלחם עם הבזיכין על השלחן פמה שבתות - אין בכך כלום. יד. סדר את הלחם ואת הבזיכין בשבת פמאותן, והקטיר את הבזיכין לאחר השבת, בין לאחר שבת זו בין לאחר שבת אחרת הבאה - נפסל הלחם. והרי הוא כקנשים שנפסלו, שחביבין עליהן משום פגול ונותר וטמא, כמו שיתבאר. טו. נפרסה חלה אחת מן הלחם: אם עד שלא הסיר הלחם מעל השלחן נפרסה - הלחם פסול, ואינו מקטיר עליו את הבזיכין; ואם אחר שהסיר הלחם נפרסה - הלחם פסול, ומקטיר עליו את הבזיכין. טז. הגיע זמן הלחם להסירו - הרי זה פמי שהסירו, ואם נפרס הלחם - מקטיר הבזיכין ואף על פי שלא פרק המערכה. נטמא אחד מן הסדרין, בין לפני הקטרה בין לאחר הקטרה, או שנטמא אחד מן הבזיכין - הטמא בטמאתו והטהור בטהרתו.

א. סדר עבודות התמידות בכל יום כך הוא: סמוך לעלות השחר יבוא הממנה שעל הפסוק¹ ויקיש על העזרה² ופותחין לו³. ומבלשין את כל העזרה⁴. ומעמידין עושי חבתין⁵ לעשות החבתין. וכל הפהנים ששם כבר טבלו קדם שיבוא הממנה ולכשו בגדי כהנה, ויבואו ויעמדו בלשפת הגזית⁶ ויפסו פיס ראשון ושני⁷ ויוזקה כל אחד במלאכתו, כמו שבארנו. ומתחיל זה שזכה בתרומת הדשן⁸ ותורם על הסדר שאמרנו, ואחר כך מסדר מערכה גדולה⁹, ואחר כך מסדר מערכה שניה¹⁰, ואחר כך מעלה שני גזרי עצים ומניחין על מערכה גדולה להרבות האש. ואחר כך נכנסין ללשכת הכלים¹¹ ומציאין כל כלי השרת הצריכין להן כל היום¹². ומשקין את התמיד מים¹³, וזה שזכה בשחיטתו מושכו לבית המטבחים, והולכין אחריו הפהנים שזכו להעלות האבירים¹⁴, ושוהין שם עד שפותחין שער ההיכל הגדול¹⁵, ובשעת פתיחת השער שוחטין את התמיד¹⁶. ואחר כך נכנסין להיכל שני כהנים¹⁷: האחד שזכה בדשון המזבח הפנימי, והשני שזכה בדשון המזבח.

(1) ראה משנה תמיד כו. "וכי באיזה שעה בא הממונה לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו או מאחוריו", ובפירוש המשנה שם: "וקריאת הגבר וכו' שהיה מכריז במקדש בעלות השחר רוצה לומר קרוב לעלות השחר". (2) למעלה בהלכות בית הבחירה שם כתב רבינו: "יבוא הממונה של מקדש". (3) שם במשנה "הממונה בא ודפק עליהן", ובפירוש המשנה שם: "ולשון דופק מורה על המקיש בפתח בנחת, כמו קול דודי דופק" (שיר השירים ה, ב), וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם כי "היה דופק על הכהנים שבבית המוקד", וכן נשמע מדברי המשנה שם כח. "ומשום שחציו של בית המוקד היה בנוי בקדש, לכך קורא לו רבינו, עזרה". (4) שם במשנה. וראה שם כח. במשנה ולמעלה בהלכות בית הבחירה שם, כי אחרי שפתחו לו הכהנים את בית המוקד היה נוטל את המפתח ופתח את הפשפש (=השער הקטן) שהיה אצל השער הגדול שבין בית המוקד לעזרה ונכנס לשם. (5) בודקין את העזרה. ראה במשנה שם ובהלכות בית הבחירה שם, כי אחר הממונה היו נכנסים הכהנים ושתי אבוקות של אור בידם ונחלקו לשתי כתות, כת אחת הולכת למזרח וכת אחת הולכת למערב, והיו בודקים את כל העזרה עד שמגיעים למקום בית עושי חבתין, לראות אם ימצאו כלי המקדש במקומם, ושיהיו שמורים יפה. (6) כלומר, חביתי כהן גדול, ראה פירוש המשנה שם. ואמרו (תמיד כח:): כי עשייה זו אינה ההקטרה, שהרי היא הייתה אחר תמיד של שחר, אלא הכנת החמין לרבוכה ועל הכנה זו לא היה פייס. (7) וזה היה אחר שיעלה עמוד השחר, שאף על פי שהממונה היה בא קודם עלות השחר, עד שנכנסו כולם וברדקו ובאו ללשכת הגזית, כבר עלה השחר. (8) נראה מכאן כי הפיס הראשון והשני היו תכופים זה לזה, וזה תמוה שהרי במשנה (יומא כב.) ובגמרא שם כד: מבואר כי הייתה שהות והפסק בין כל פיס ופיס. (9) מעל המזבח החיצוני. (10) כי "מי שזכה לתרום הוא מסדר את המערכה והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת". (11) ויש אומרים כי היה מסדר גם מערכה שלישית לקיום האש. (12) לפי סדר המשנה היה כאן הפיס השני, אבל כבר כתבנו למעלה, בהלכה זו, כי לדעת רבינו היה הפיס השני מיד אחרי הפיס הראשון. ולשכת הכלים לא מבואר במשנה (וכמו כן בדברי רבינו בהלכות בית הבחירה) היכן מקומה, וכמו כן לא נזכרת במסכת מדות, וראה ירושלמי שקלים פרק ה הלכה ד כי שתי לשכות היו במקדש אחת לשכת חשאין ואחת לשכת הכלים, וראה פירוש הראב"ד תמיד שם שכתב וזה לשונו "ולא ידענו אי דווקא במקדש קאמר כגון סניף למקדש או בעזרה וכדאמר בעלמא אין שבות במקדש דהיינו נמי העזרה וכו'". (13) במשנה תמיד שם: "נכנסו ללשכת הכלים והוציאו משם תשעים ושלושה כלי כסף וכלי זהב", ורבינו בפירוש המשנה שם כתב: "מנין זה אפשר שהוא כנגד מה שצריכין לעבודת היום מן הכלים, ובגמרא חגיגה ירושלמי אמרו כנגד תשעים ושלוש אזכרות שכתוב בפרשת חגי זכריה ומלאכי". (14) תמיד שם במשנה, כדי שיהא נוח להפשט. (15) שם במשנה. כדי שיאחזו את התמיד בשעת השחיטה שהרי "לא היו כופתין את הטלה אלא עוקדין אותו, מי שזכו באברים אוחזין בו". (16) כלומר השער הגדול של ההיכל. (17) תמיד שם במשנה: "לא היה השוחט עד ששומע שער הגדול שנפתח". (18) הם שפתחו את השער הגדול שבהיכל.

- 1 ב. והמדשן את המזבח מדשנו בשעה שהשוחט שוחט את
2 התמיד. ואחר כך זורק הדם¹⁹ זה שקבלו.
3 ג. ואחר שזרקין את הדם מטיב²⁰ זה שבהיכל חמש גרות,
4 ויוצאין שניהן מן ההיכל²¹. ואלו שבבית המטבחים
5 מפשיטין ומנתחין, וכל אחד ואחד²² מעלה אבר שזכה בו
6 לכבש. ונותנין האיברים מחצי כבש ולמטה במערבו. ושל
7 מוספין היו נותנין אותן מחצי כבש ולמטה במזרחו. ושל
8 ראשי חדשים²³ נותנין על המזבח מלמעלה בין קרן לקרן
9 במקום הלוח רגלי הפהנים²⁴, כדי לפרסמו שהוא ראש
10 חדש²⁵. ומולחין שם את האיברים. וזורקין מלח על גבי
11 הכבש, אפלו בשבת, כדי שלא יחליק ויפלו הפהנים שם²⁶
12 בעת הליכתן בעצים למערכה²⁷. ואף על פי שהמלח חוצץ
13 בין רגליהם ובין הפכש, והוא לא יאין ההולכה הזאת²⁸
14 עבודה - אינן חוששין.
15 ד. ואחר שמעלין האיברים לכבש מתפנסין פלן ללשכת
16 הגזית²⁹, והממנה אומר להם: ברכו ברכה אחת. והן
17 פותחין וקורין אהבת עולם, ונעשרת הדברות³⁰, ושמע, והיה
18 אם שמוע³¹, ויאמר, ואמת ויציב³², ורצה, ושים שלום³³.
- 19 ובשבת³⁴ מוסיפין ברכה אחת, והיא שיאמרו אנשי משמר
20 היוצא לאנשי משמר הנכנס: מי ששכן את שמו בבית הזה
21 לשכן בניכם אהבה אהבה ושלום ורעות³⁵. ואחר כך מפיסין
22 פיס שלישי³⁶ ורביעי³⁷, וזוכה בקטרת מי שזוכה, ונכנס
23 ומקטיר. ואחר כך נכנס זה שזכה בדשון המנורה ומטיב
24 שתי הנרות³⁸. ויוצא זה שהקטיר עם מדשן המנורה, ועומד
25 על מעלות האולם הוא ואחיו הפהנים³⁹.
26 ה. כשיגיע בין האולם למזבח⁴⁰, נטל אחד המגפרה וזרקוה
27 בין האולם למזבח⁴¹, והיה לה קול גדול⁴². ושלשה דברים
28 היתה משמשת בהן: השומע את קולה היה יודע שאחיו
29 הפהנים נכנסין להשתחוות והוא רץ ובא⁴³. וכן לוי השומע
30 את קולה היה יודע שאחיו הלויים נכנסין לדבר בשיר והוא
31 רץ ובא⁴⁴. וראש המעמד, כשהיה שומע את קולה, היה
32 מעמיד את הטמאים⁴⁵ על שער המזרח⁴⁶, מפני החשד,
33 שידעו הכל שצדין לא הביאו כפרתן⁴⁷. ואחר כך מעלה זה
34 שזכה באיברים את האיברים מן הכבש למזבח⁴⁸. ואחר
35 שמעלין את האיברים, מתחילין אלו ששל מעלות האולם⁴⁹
36 ומברכין ברכת פהנים⁵⁰ ברכה אחת בשם המקדש, כמו

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(19) כחכמים הסוברים שבקטורת הוא מפסיק בין חמש נרות לשתים נרות, ולא כאבא שאול האומר (שם לג.) שבשחיטת התמיד ובזריקתו הוא מפסיק ביניהם. (20) כלומר, מדליק. (21) שהרי גמרו עבודתם. (22) מאלו שזכו בפס. (23) כלומר מוספי ראשי חדשים. (24) שקלים שם: "של ראשי חדשים ניתנין על כרכוב המזבח מלמעלה", ובירושלמי שם: "איזהו כרכוב המזבח אמה בין קרן לקרן מקום הלוח רגלי הכהנים". (25) ירושלמי שקלים שם וכן בבלי סוכה נה. "אמר ר' יוחנן כדי לידע שהוקבע ראש חודש בזמנו". ומפרש רש"י סוכה שם "לכך סודרין אותן למעלה משאר אברים להראות שהן חשובין ולהודיע שהוקבע החדש בזמנו". (26) משנה עירובין קד. "בזוקין מלח על גבי כבש (בשבת) בשביל שלא יחליק". ומפרש רש"י: "מפזרין ומכתתין על הכבש מפני שחלק הוא וכשהגשמים נופלין עליו הוא מחליק". (27) כן הוא בגמרא שם כי דברי המשנה הנ"ל אינם אלא בעת הולכת עצים למערכה, שאין זו עבודה, אבל בשעת הולכת האברים, שהיא עבודה, המלח חוצץ בין רגלי הכהנים לכבש. (28) של העצים. (29) משנה תמיד פרק ד (לא): "ובאו להן ללשכת הגזית לקרות את שמע", וברש"י שם: "והכי נכון הדבר שיתפללו קודם שיקטירו שום הקטר ויעל קרבנם לריח נוח". (30) שם במשנה. "ולפי שהם עיקר הדת וראשיתו". (31) שם במשנה. ואף על פי שלא הגיע זמן קריאת שמע (כמו שאמרו ביומא לו: הקורא שמע עם אנשי משמר לא יצא, מפני שאנשי משמר משכימין), מקדימים הכהנים, שהעבודה מוטלת עליהם, לקרותה קודם היום, שמה תימשך עליהן העבודה ויימנעו לקרות. (32) כלומר פרשת הציצית. (33) שם במשנה: "ברכו את העם שלוש ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים", וכתב רבינו בפירושו המשנה שם כי ברכת כהנים הכוונה לברכת "שים שלום", ולפי שכולן (=אמת ויציב, רצה ושים שלום) תפלה על ישראל ועליהם אמרו וברכו את העם, אבל ברכת כהנים הידועה והוא "ברכך ה'", לא הייתה בלשכת הגזית, אלא על מעלות האולם אחר גמר העבודה. (34) שאז מתחלפין המשמרות. (35) שם במשנה: "ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא", ובברכות יב. אמרו: "מאי ברכה אחת? אמר רבי חלבו משמר היוצא אומר למשטר הנכנס מי ששיכן את שמו בבית הזה הוא ישיכן בניכם אהבה ואחוה ושלום ורעות". (36) מי מקטיר הקטורת. (37) מי מעלה אברים מן הכבש למזבח. (38) כרבנן (יומא יד:): שמקטיר קטורת ואחר כך מטיב שתי נרות, ולא כאבא שאול (שם לג.) שהטבת שתי נרות קודמת לקטורת. (39) תמיד פרק ז משנה ב: "באו ועמדו על מעלות האולם עמדו הראשונים לדרום אחיהם הכהנים". (40) זה היה בשעה שנכנסו להקטיר הקטורת, כמבואר בתמיד פרק ה משנה ו. ואם כן זה היה לפני שעמדו על מעלות האולם. באופן שדברים אלו לא נכתבו לפי הסדר (כסף משנה). (41) תמיד שם במשנה. וראה בתוספות יום-טוב שם שכתב שהיו שלוש מגרפות, אחת שגורפים בה הדשן (שם פרק ב משנה א), השנייה שהיא כלי שיר (שם פרק ג משנה ח) ושלישית, מגריפה זו שמשמיעה קול בשעה שזורקין אותה. (42) ראה שם במשנה כי "אין אדם שומע קול חבירו בירושלים מקול המגריפה". (43) ואין הכוונה שמיד השתחוו, אלא לאחר גמר עבודת התמיד. (44) שם. ואין הכוונה שהיו שרים מיד, אלא מכינים עצמם לשיר, שהרי השיר היה אחר גמר כל העבודות, בשעת ניסוך היין. (45) המצורעים שכבר טהרו מצרעתם, אלא שצריך עוד לזרוק עליהם דם האשם. (46) שער ניקנור. (47) פסחים פב. כדעת רבא. ורוצה לומר שלא יחדשו שאינם נכנסים לפי שאין נכבד בעיניהם המקום המקודש. אלא עומדים ומחכים להיכנס בשער זה ולקבל את ההזאות. (48) ביומא לג. אמרו שלדעת אבא שאול "הטבת שתי נרות קודם לקטורת וקטורת קודם לאברים". ולדעת רבנן (שם יד:): קטורת קודמת להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודמת לאברים. (49) מכאן מוכח שמה שכתב רבינו למעלה (בתחילת ההלכה) "כשיגיע בין האולם וכו'", לא נכתב לפי הסדר, שאם זהו לפי הסדר, אם כן הרי כבר ירדו ממעלות האולם. (50) "אף על פי שהמשנה סתמה הסדר, למדנו מתוך המקראות וההלכות שבמסכת יומא, שאלו העומדים על מעלות האולם לא היו נושאים את כפיהן עד שהעלה, מי שזכה באברים, את האברים מן הכבש למזבח שנאמר וירד מעשות וכו' וישא אהרן את ידיו וכו'".

- 1 שְׁבָאֲרָנוּ בַּמְקוֹמָה⁵¹. וְאַחַר כֵּךְ מַעְלִין סֵלֶת הַנֶּסֶכִּים⁵². וְאַחַר
2 הַסֵּלֶת מַקְטִיר הַחֲבִיתִין. וְאַחַר הַחֲבִיתִין מַעְלִין אֶת הַיֵּין
3 לְנִסּוֹף. וּבִשְׁעַת הַנִּסּוֹף אוֹמְרִין הַלּוּיִם הַשִּׁיר, וּמִפִּי
4 הַמְשׁוֹרְרִין בְּמִינֵי נִגּוֹן שְׁבַמְקֻדָּשׁ, וְתוֹקְעִין תִּשְׁעַת תִּקְיעוֹת עַל
5 פְּרָקֵי הַשִּׁיר.
6 ו. כִּשְׁהָיו נֹתֵנִין הַיֵּין לְמִנְסָף⁵³, הָיוּ שְׁנֵי כֹהֲנִים עוֹמְדִין עַל
7 שֻׁלְחַן הַחֲלָבִים⁵⁴ וְשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת בִּינָד, וְהִסְגִּין⁵⁵ עוֹמֵד עַל
8 קֶרֶן הַמִּזְבֵּחַ⁵⁶ וְהַסוֹדְרִין⁵⁷ בִּידוֹ, וְתִקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ. וּבָאוּ
9 וְעִמְדוּ אֶצֶל זֶה הַמִּמְנָה עַל הַצִּלְצָל⁵⁸, אֶחָד מִימִינוֹ וְאֶחָד
10 מִשְׂמָאלוֹ⁵⁹.
11 ז. שֶׁהָיוּ הַמִּנְסָף לְנִסּוֹף⁶⁰, מִנִּיף הִסְגִּין בַּסוֹדְרִין⁶¹, הַקִּישׁ זֶה
12 בַּצִּלְצָל⁶², וְתִקְעוּ אֵלָיו בַּחֲצוֹצְרוֹת⁶³, וְדָבְרוּ הַלּוּיִם בְּשִׁיר.
13 הַגִּיעוּ לְפָרֶק - תִּקְעוּ⁶⁴, וְהִשְׁתַּחֲוּ כָל הָעָם שְׁבַעֲנָה. עַל כָּל
14 פָּרֶק תִּקְיעָה, וְעַל כָּל תִּקְיעָה הִשְׁתַּחֲוּהָ. וְכָל הַתִּקְיעוֹת שָׁעַל
15 הַתְּמִיד תִּשְׁעַת, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ.
- ח. אֵין אוֹמְרִין שִׁירָה אֶלָּא עַל עוֹלוֹת הַצֶּבֶר וְזִבְחֵי
שְׁלֵמִיָּהּ הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה; אֲבָל עוֹלוֹת נִדְבָה שְׁמֶקְרִיבִין
מִמּוֹתֵר תְּרוּמַת הַלֶּשֶׁכָּה, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיוּ שָׁל צֶבֶר - אֵין
אוֹמְרִין שִׁירָה עֲלֵיהֶן. וְכֵן נִסְכִּים הַכֹּהֲנִין בְּפָנֵי עֶצְמָן - אֵין
אוֹמְרִין עֲלֵיהֶן שִׁירָה.
ט. הַשִּׁיר שֶׁהָיוּ הַלּוּיִם אוֹמְרִין: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִין:
לֵה' הָאֶרֶץ וּמִלּוֹאָהָ⁶⁵. בְּשָׁנֵי הָיוּ אוֹמְרִין: גְּדוֹל ה' וּמִהֲלָל
מָאֵד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הָרַ קָדְשׁוֹ וְגוֹמְרִים⁶⁶. בְּשָׁלִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִין:
אֱלֹהִים נֶצֶב בְּעֵדֶת אֵל, בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט⁶⁷. בְּרִבְעִי הָיוּ
אוֹמְרִין: אֵל נִקְמוֹת ה', אֵל נִקְמוֹת הוֹפִיעַ⁶⁸. בַּחֲמִישִׁי הָיוּ
אוֹמְרִין: הִרְנִינוּ לְאֱלֹהִים עוֹזֵנוּ, הִרְיעוּ לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב⁶⁹.
בְּשִׁשִּׁי הָיוּ אוֹמְרִין: ה' מֶלֶךְ גְּאוֹת לְבָשׁ, לְבִשׁ ה', עַז הַתְּאֲזָר
וְגוֹמְרִים⁷⁰. בְּשִׁבְתָּ הָיוּ אוֹמְרִין: מְזִמּוֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשְּׁבִתָּה⁷¹.
בְּמוֹסְפֵי שִׁבְתָּ אוֹמְרִים שִׁירַת הָאֲזִינוּ. וְחֹלְקִין אוֹתָהּ לְשִׁשָּׁה
פְּרָקִים, הַזִּי"ו ל"ף⁷², כְּדֶרֶךְ שְׁקוֹרְאִין אוֹתָהּ שִׁשָּׁה בְּבֵית

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(51) בפרק י"ד מהלכות תפילה הלכה י. (52) ראה יומא שם "אביי מסדר וכו', ואברים למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכים". ומפרש רש"י: "למנחה, מנחת נסכו של תמיד, דכתיב (במדבר כח, ה) ועשירית האיפה סולת למנחה וכו'. לנסכין, לנסך יינו של תמיד". (53) תמיד פרק ז משנה ג. ונראה מסימנים לשונו של רבינו כי משנה זו היא בכל הכהנים, ולא דווקא בכהן גדול. וכן הוא בפירוש המשנה שם על דברי המשנה "בא לו להקיף את המזבח מהיכן מתחיל מקרן דרומית מזרחית", כי הוא בכל הכהנים, וכן דעתו גם למעלה בפרק ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יב. וראה להלן בסמוך. אבל הרא"ש שם כתב כי משנה זו היא דווקא בכהן גדול (וכן דעת רש"י בזבחים סד.). (54) משנה שם. "כבר נתבאר בששי משקלים (משנה ד. וראה למעלה פרק ב מהלכות בית הבחירה הלכה טו) שהיו במערבו של כבש שתי שולחנות אחד של כסף נותנין עליו כלי שרת ואחד של שיש נותנין עליו האברים והוא שולחן החלבים הנזכר כאן". (55) ראה פרק ד מהלכות כלי המקדש הלכה טז כי "ממנין כהן אחד יהיה לכהן גדול כמו המשנה למלך והוא הנקרא סגן והוא הנקרא ממונה". וברור הדבר כי הסגן אינו מופיע אלא עם הכהן הגדול אבל אם כהן הדיוט הוא המנסך - עומד כהן הדיוט על הקרן ולא הסגן. וראה בפירוש הראב"ד (סוף מסכת תמיד) שגם דעתו כנ"ל, אלא שהסתפק אם כהן אחר מחזיק את הסודרים, או שהמנסך עצמו היה מניף ומנסך. (56) שהיא אמה על אמה. (57) "הם דגלים". (58) שם במשנה: "באו ועמדו אצל בן ארזא וכו' והקיש בן ארזא בצלצל". "והצלצל הן שתי קערות נחושת שמכין זה בזה" (ערך). (59) כדי לתקוע. (60) כלומר "כל מה שהיה לו לנסך היה מניף" (מלאכת שלמה בשם ראב"ד). [נרצה לומר: המנסך היה שוה בניסוכו והיה מנסך לאט לאט ולא בבת אחת, מפני ש"אין אומרים שירה אלא על היין" (ברכות לה.). היינו, "בעת ניסוך היין" (למעלה פרק ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב.). ולפיכך דקדקו שהמניף יניף בעת פעולת הניסוך, בכדי שהשירה אף היא תתחיל בעת הניסוך ממש, ולא אחריו]. (61) לסימן ללוויים שעומדים על הדוכן, שידעו להתחיל בשיר בשעת הניסוך. (62) ראה למעלה הלכה ה כי המשוררים מכים במיני ניגון, "אלא שהצלצל היה כלי זמר מיוחד שאין שם אלא הוא וקול גדול היה לו והוא המתחיל". (63) לפי שאפשר ללוי שלא יראה הנפת הסודרים כשיפנה לבו לדבר, וגם אפשר שהיו בתוך הלשכות או בהר הבית, לא בעזרה (שאינם רואים בעת שמניף הסודרים), אבל קול התקיעות אי אפשר שלא ישמעו, ולפיכך תקעו כדי שיפנו לראות בהנפת הסודרים הואיל ועיקר התקנה הנפת הסודרים היא. (64) "פרקים היה להם בשיר שהיו מפסיקין שם, ובתוך אותו הפיסוק היו תוקעין" (הראב"ד). "ושלושה פרקים היה בשיר שהן מפסיקין, ועל כל פרק ופרק תקיעה, תרועה ותקיעה וכו' והיינו דתנן (סוכה ג.): אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש, שלוש לפתיחת שערים ותשע לתמיד של שחר וכו' והיינו שלוש תקיעות, תקיעה ותרועה ותקיעה, על כל פרק" (הרא"ש שם). (65) וטעם לאמירת פרק זה ביום ראשון הוא משום שיום ראשון הוא תחילת מעשה בראשית. ולשון הגמרא (ראש השנה לא.) "על שם שקנה והקנה ושלט בעולמו". (66) "משום שביום שני נחלקו המים והיו השמים תחתיהם אומר גדול ה'. ולשון הגמרא ראש השנה שם "על שם שחילק מעשיו ומלך עליהן". (67) משום שביום שלישי נראתה הארץ שעליה יהיה הדין והדיינין, אומר א' ניצב בעדת א"ל (רבינו שם). "על שם שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו". (68) משום שבו נברא השמש והירח, אומר א"ל נקמות ה' שהוא נוקם מן התועים אחר עבודתם (רבינו שם). ולשון הגמרא שם "על שם שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן". (69) משום שבו נברא מיני בעלי חיים, ויש בזה פלאים מפני החילוק שבמיניהם ותנועתם מעצמם ופלאים אחרים שיש בבעלי חיים, אומר הרנינו לא' עוזינו, לפי שבשעה שרואים אותן משבחים הבורא ומגדלים אותו, ולשון הגמרא שם "על שם שברא עופות ודגים לשבח שמו". (70) משום שבו נשלמו מעשי בראשית, ונברא האדם גם כן, שמבין גדולת הבורא יתעלה, אומר ה' מלך גאות לבש. ולשון הגמרא שם "על שם שגמר מלאכתו ומלך עליהן". (71) "על שם ששבת". (72) האזינו, זכור ימות עולם, ירכבהו על במתי ארץ, וירא ה' וינאץ, ל'ו חכמו, כ"י אשא אל שמים (ראה בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ה.).

י. וְרָכַן הָיָה לְהִבְיָא מְשֻׁדָּת שְׁבֻדָּרוּם. הָיָה נָר חֲצִי הַשָּׁדָה
וְזוֹרֵעַ חֲצִיָּה בְּשֶׁנָּה זֹו, וּבְשֶׁנָּה אַחֲרָת נָר חֲצִי הַשָּׁדָה שְׁנָרַע
וְזוֹרֵעַ הַחֲצִי שְׁנָר וּמִבְיָא מִמֶּנּוּ.
יא. עֲמַר זֶה מִן הַשְּׁעוּרִים הָיָה בָּא. וְדָבָר זֶה הִלְכָה מִמֶּשֶׁה
רַבִּנּוּ. וְכִיצַד הָיָה נַעֲשֶׂה? מַעֲרָב יוֹם טוֹב יוֹצֵאֵין שְׁלוּחֵי בֵּית
דִּין וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ פְּרִיכוֹת בְּמַחֲבָר לְקַרְקַע, כְּדִי שִׁיְהִיָּה נֹחַ
לְקַצֹּר. כָּל הַעֲצֵרוֹת הַסְּמוּכוֹת לְשֵׁם מִתְּפַסְּסוֹת, כְּדִי שִׁיְהִיָּה
נִקְצָר בְּעֶסֶק גְּדוּל. וְקוֹצְרִין שְׁלֹשׁ סָאִין שְׁעוּרִין בְּשִׁלְשָׁה
אַנְשִׁים, וּבְשִׁלְשׁ קְפוֹת, וּבְשִׁלְשָׁה מַגְלוֹת. בֵּינָן שִׁחֲשֻׁכָּה,
אוֹמֵר לָהֶם הַקּוֹצֵר לְכָל הָעוֹמְדִים שָׁם: בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמְרִין
לוֹ: הֵן! בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמְרִין
לוֹ: הֵן! מַגָּל זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! מַגָּל זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן!
הֵן! מַגָּל זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! קֶפֶה זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! קֶפֶה
זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! קֶפֶה זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! וְאִם
הָיָה שֶׁבֶת - אוֹמֵר לָהֶן: שֶׁבֶת הַיּוֹם? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! שֶׁבֶת
הַיּוֹם? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! שֶׁבֶת הַיּוֹם? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! וְאַחֲרֵי
כֵן אוֹמֵר לָהֶן: אֶקְצֹר? וְהֵן אוֹמְרִין לוֹ: קֶצֶר! אֶקְצֹר? וְהֵם
אוֹמְרִים לוֹ: קֶצֶר! אֶקְצֹר? וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ: קֶצֶר! שְׁלֹשׁ
פַּעֲמִים עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר. וְכָל כֵּן לָמָּה? מִפְּנֵי אֵלּוּ הַטּוֹעִים
שֶׁיֵּצְאוּ מִכָּל יִשְׂרָאֵל בְּבֵית שְׁנֵי. שֶׁהֵן אוֹמְרִין, שֶׁזֶּה שְׁנֵי אֲמָר
בַּתּוֹרָה 'מִמַּחֲרַת הַשֶּׁבֶת' הוּא שֶׁבֶת בְּרֵאשִׁית; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה
לְמַדוֹ שֶׁאֵינָה שֶׁבֶת, אֲלָא יוֹם טוֹב. וְכֵן רָאוּ תַּמִּיד הַנִּבְיָאִים
וְהַסֵּנְהֶדְרִין בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, שֶׁהֵיוּ מְנִיפִין אֶת הָעֲמָר בְּשִׁשָּׁה
עָשָׂר בְּנִיטָן, בֵּין בַּחַל בֵּין בְּשִׁבְתָּה. וְהָיָה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְלָחֶם
וְקָלִי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה; וְנֶאֱמַר: וְיֹאכְלוּ
מִצֵּבוֹר הָאֶרֶץ מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח מִצּוֹת וְקָלִי. וְאִם תֹּאמַר,
שֶׁאוֹתוֹ הַפֶּסַח בְּשֶׁבֶת אֶרֶץ, כִּמוֹ שֶׁדָּמּוּ הַטָּפְשִׁים - הֵיאָף
תִּלָּה הַכְּתוּב הַתֵּר אֲכִילָתָם לַחֲדָשׁ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ הָעֶקֶר וְלֹא
הַסִּבָּה אֲלָא נִקְרָא נִקְרָא? אֲלָא מֵאַחֵר שֶׁתִּלָּה הַדָּבָר בְּמַחֲרַת
הַפֶּסַח, הַדָּבָר בְּרוּר שֶׁמַּחֲרַת הַפֶּסַח הִיא הָעֵלָה הַמִּתְרַת אֶת
הַחֲדָשׁ, וְאֵין מִשְׁגִּיחִין עַל אֵי זֶה יוֹם הוּא מִימֵי הַשְּׁבוּעָה.
יב. קֶצְרוּהוּ וְנִתְנוּהוּ בַּקְּפוֹת, וְהִבְיָאוּהוּ לַעֲזָרָה וְחִבְטוּהוּ,
וְזוֹרִין וּבוֹרְרִין. וְלֹקְחִין אֶת הַשְּׁעוּרִין וּמִהֶבְהִיבִין אוֹתוֹ בְּאוֹר
בְּאֵיבִיב מִנְּקָב, כְּדִי שִׁיְהִיָּה הָאֵשׁ שׁוֹלֵט בְּכֻלָּן. שְׁנֵי אֲבִיב
קְלוֹי בְּאֵשׁ גֶּרֶשׁ כְּרָמֶל; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוֹ, שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר
אֲלָא בְּמִנְחַת הָעֲמָר בְּלִבָּר. וְאַחֲרֵי שֶׁקוֹלִין אוֹתוֹ שׁוֹטְחִין
אוֹתוֹ בְּעֵזְרָה וְהַרִיחַ מִנְּשִׁבָּת בּוֹ. וְנוֹתֵנִין אוֹתוֹ לְרִיחִים שֶׁל
גְּרוֹסוֹת, וְטוֹחֲנִין אֶת הַשֶּׁלֶשׁ סָאִין, וּמוֹצִיאִין מִן הַכֹּל עֶשְׂרוֹן
שֶׁהוּא מִנְּפָה בְּשִׁלְשׁ עֶשְׂרֵה נֶפֶשׁ. וְהַשָּׂאֵר נִפְדָּה וְנֶאֱכָל לְכָל
אָדָם, וְחֵיב בַּחֲלָה וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

הַפֶּסַח, וְאוֹמְרִין פָּרָק בְּכָל שֶׁבֶת. גָּמְרוּ הַשִּׁירָה בְּשִׁשָּׁה
שֶׁבֶתוֹת - חוֹזְרִין לְרֹאשׁ. בְּמִנְחָה שֶׁל שֶׁבֶת אוֹמֵר אֲזַי יִשִּׁיר
מֹשֶׁה⁷³ וּמִי כְּמִכָּה⁷⁴ וְגוֹמְרִים⁷⁵. בְּמוֹסֵף שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה
אוֹמְרִין: הִרְנִינוּ לֵאלֹהִים עֲזוּנֵנוּ⁷⁶. וְאִם חָל לֵהִיּוֹת
בְּחִמְשֵׁי⁷⁷ - אוֹמְרִים: הַסִּירוֹתִי מִסֶּכֶל שְׁכָמוֹ וְגוֹמְרִים⁷⁹.
בְּמִנְחָה שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה אוֹמְרִים: קוֹל ה' יַחֲלִי מְדָבָר
וְגוֹמְרִים⁸⁰.
י. רֹאשׁ חֲדָשׁ שֶׁחָל לֵהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת - שִׁירָה שֶׁל רֹאשׁ חֲדָשׁ
דּוֹחָה אֶת שִׁירָה שֶׁל שֶׁבֶת, כְּדִי לְפָרֶסֶם שֶׁהֵיוּ רֹאשׁ
חֲדָשׁ.
יא. בְּשֶׁבֶת מְקַטְרִין אֶת שְׁנֵי בִזְיָכִי לְבוֹנָה עִם הַמוֹסְפִין⁸¹,
קֶדֶם נְסוּף הַיּוֹם שֶׁל מוֹסְפִין. וְכִסְדָּר שְׁעוֹשִׂין בְּכָל יוֹם בְּבִקְרָה,
כֵּן עוֹשִׂין בֵּין הָעֲרָבִים; חוּץ מִהֶרְמַת הַדָּשָׁן מִמִּזְבֵּחַ
הַחִיצוֹן⁸² וְסִדּוּר הַמַּעֲרֻכוֹת וְהַפִּסְסוֹת⁸³, שֶׁאֵין עוֹשִׂין דְּבָרִים
אֵלּוּ אֲלָא בְּכָל יוֹם בְּשַׁחַר לְבָד, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁸⁴.

פָּרָק שְׁבִיעִי

א. בְּרֵאשִׁי חֲדָשִׁים מְקַרְבִּין מוֹסֵף רֹאשׁ חֲדָשׁ אַחֵר תַּמִּיד
שֶׁל שַׁחַר. וְכִמָּה הוּא מוֹסֵף רֹאשׁ חֲדָשׁ? פָּרִים שְׁנַיִם וְאַיִל
אֶחָד וְשִׁבְעָה כִּבְשִׁים, הַכֹּל עוֹלוֹת, וְשִׁעִיר עִזִּים חֲטָאָה.
ב. מַעֲשֶׂה כָּל הָעוֹלוֹת אֶחָד הוּא כְּמַעֲשֶׂה הַתַּמִּיד, וּמַעֲשֶׂה
הַחֲטָאוֹת שֶׁל רֵאשִׁי חֲדָשִׁים וְשֶׁל מוֹעֲדוֹת - כְּמַעֲשֶׂה הַחֲטָאָה
הַנֶּאֱכָלֶת שְׁבֻאֲרָנוּ.
ג. בְּפֶסַח מְקַרְבִּין קֶרֶבֶן מוֹסֵף בְּכָל יוֹם, מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד
יוֹם הַשְּׁבִיעִי, כְּמוֹסֵף רֵאשִׁי חֲדָשִׁים: פָּרִים שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד
וְשִׁבְעָה כִּבְשִׁים, הַכֹּל עוֹלוֹת, וְשִׁעִיר חֲטָאָה הַנֶּאֱכָלֶת. בְּיוֹם
שְׁנֵי שֶׁל פֶּסַח, שֶׁהוּא יוֹם שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיטָן, מְקַרְבִּין יֵתֵר
עַל מוֹסֵף שֶׁל כָּל יוֹם כִּבְשִׁי לְעוֹלָה עִם עֶמֶר הַתְּנוּפָה. וְהִיא
מִנְחָה שֶׁל צִבּוֹר, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.
ד. וְזִמְנוּ קְבוּעַ, וְלִפְיָכָף דּוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֶת הַשְּׁמָאָה.
ה. אֵין מְבִיאִין מִנְחָה זֹו אֲלָא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵי אֲמָר:
וְהִבְאֵתָם אֶת עֲמֹר רֵאשִׁית קִצְרֵכֶם אֶל הַכֹּהֵן. מִצּוֹתוֹ לְבֹא
מִן הַקְּרוֹב. לֹא בָּא מִן הַקְּרוֹב - מְבִיאִין אוֹתָהּ מִכָּל מְקוֹם
מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
ו. מִצּוֹתוֹ לְהַקְצֹר בְּלִילָה, בְּלִיל שִׁשָּׁה עָשָׂר, בֵּין בַּחַל בֵּין
בְּשֶׁבֶת.
ז. וְכָל הַלִּילָה כָּשֶׁר לְקַצִּיר הָעֲמָר. וְאִם קֶצְרוּהוּ בְּיוֹם -
כָּשֶׁר.
ח. מִצּוֹתוֹ לְבֹא מִן הַקָּמָה. לֹא מֵצָאוּ - יְבִיאוּ מִן הָעֲמָרִים.
ט. מִצּוֹתוֹ לְבֹא מִן הַלֶּחֶם. לֹא מֵצָאוּ - יְבִיאוּ מִן הַיֵּבֶשׁ.

(73) שירת הים עד "מי כמוכה". (74) שם, יא עד סוף כל השירה. (75) בגמרא שם אמרו: אז ישיר, ומי כמוכה, ואז ישיר [ישראל עלי באר - במדבר כא, יז] וכנראה שרבינו לא גרס שם אלא "אז ישיר משה ומי כמוכה". (76) שבו נאמר "תקעו בחודש שופר". (77) שאומרים בו בשחרית תמיד הרנינו, כנ"ל. (78) במוסף. (79) והטעם בזה כדי שלא לחזור ולכפול את כל הפרק. (80) כדי להוכיח זכות קול שופר של מתן תורה (רש"י). (81) כלומר, אחר הקרבת המוספין. (82) שאינה אלא בבוקר. אבל דישון המזבח הפנימי ודישון המנורה היו גם בערב. (83) פיס ראשון ושני ורביעי, אבל פיס שלישי של קטורת - מפסין גם בערב. (84) למעלה פרק ד שם לעניין פייסות, ולמעלה פרק ב הלכה ב לעניין סידור מערכות.

פרק שמיני

49

א. ביום חמשים מספירת העמר הוא חג השבועות, והוא
עצרת. וביום הזה מקריבין מוסף כמו מוסף ראש חודש:
שני פרים ואיל ושבעה כבשים, כלם עולות, ושעיר חטאת.
ואלו הן הקרבנות האמורות בחומש הפקודים, והם מוסף
היום. ועוד מביאין יתר על המוסף ביום הזה מנחה חדשה
- שתי הלחם; ומקריבין עם הלחם פרו ושני אילים ושבעה
כבשים, הכל עולות, ושעיר חטאת, ושני כבשים זבח
שלמים. ואלו הן הקרבנות האמורות בחומש ויקרא. נמצא
הקרב ביום זה יתר על שני התמידין: שלשה פרים ושלשה
אילים וארבעה עשר כבשים, הכל עשרים בהמה עולות,
ושני שעירי חטאות נאכלים, ושני כבשים שלמים נאכלים.
ב. שתי הלחם אינן באין אלא מן הארץ ומן התרומה,
שנאמר: ממושבתיכם תביאו לחם תנופה וגומר. לא מצאו
חדש - יביאו מן העלילה.
ג. חטים שירדו בעבים - יש בהם ספק, אם אני קורא בהם
'ממושבתיכם' או אינם 'ממושבתיכם'; לפיכך לא יביא,
ואם הביא - כשר. וכיצד היו עושין? מביאין שלש סאין
חטין חדשות, ושפין אותן ובוטטין בהם בדרך כל המנחות,
וטוחנין אותן סלת, ומנפין מהן שני עשרונות מנפה בשתים
עשרה נפה. והשאר נפדה ונאכל לכל אדם, ותיב בחלה
ופטור מן המעשרות, כמו שבארנו.
ד. שתי הלחם, שהן מן התרומה - צריכין לבוא עשרון מכל
סאה ומחצה, ומנפין אותן בשתים עשרה נפה. ולחם
הפנים, שהוא בא מן הישן - די לו באחת עשרה נפה, והוא
בא עשרון מכל סאה. אבל העמר, שהוא בא מן השעורים
חדשות - אינו בא מן המבחר, אלא משלש סאין ובשלש
עשרה נפה.
ה. וכלן, אם רבה במדת הסאין שבאין מהן או מעט -
כשר.
ו. ולוקחין שני העשרונות ולשין אותן אחת אחת, ואופין
אותן אחת אחת.
ז. ולישתן וצריכתן - בחוץ, ואפיתן בפנים, ככל המנחות.
ח. ואין עשיתן דוחה יום טוב, ואין צריך לומר שבת, אלא
אופין אותן מערב יום טוב. שנאמר: הוא לבדו יעשה לכם;
'לכם' - ולא לגבוה.
ט. היה ערב יום טוב שבת - אופין אותן מערב שבת;
ונאכלות בשלישי לאפיתן, שהוא יום טוב. והרי מפרש
בתורה שהם חמץ, וכיצד עושה? מביא שאור ממקום אחר
ונותנו לתוך העשרון, וממלא העשרון סלת ומחמצו באותו
השאור.
י. ומרבעות הן. ארץ כל חלה שבעה טפחים, ורחבה
ארבעה טפחים, וגובהה ארבע אצבעות.
יא. כיצד הנפת הלחם עם שני כבשי השלמים? מביא שני
הכבשים ומניפם בעוזן חיים, שנאמר: והניף אתם תנופה.
ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו - יצא. ואחר כך
שוטטין אותן ומפשיט, ולוקח חזה ושוק מכל אחד

ולוקחין זה העשרון של סלת השעורים, ובוללין אותו בלג
שמן בששה עשר בניסן, ונותנין עליו קמץ לבנה בשאר
המנחות. ומניפו במזרח, מוליך ומביא מעלה ומוריד,
ומגישו כנגד חזה של קרן מערבית דרומית בשאר המנחות.
וקומץ ומקטיר, והשאר נאכל לכהנים כשני כל המנחות.
ואימתי קומצין אותו? לאחר שמקריבין מוסף היום וכבש
העולה, קדם תמיד של בין הערבים.
יג. אסור לקצר בארץ ישראל מין מחמשת מיני תבואה
קדם לקצירת העמר, שנאמר: ראשית קצירכם - שיהיה
תחלה לכל הנקצרים. במה דברים אמורים? בקציר שאר
להביא ממנו עמר; אבל בית השלחין שבעמקים, הואיל
ואינו ראוי להביא ממנו - קוצרין אותו מלפני העמר, אבל
לא יגדש.
יד. תבואה שהשרישה קדם העמר - העמר מתירה; ואם
לאו - אסור לקצרה בדרך שאסור לאכלה עד שבא העמר
הבא.
טו. תבואה שלא הביאה שליש - מתר לקצר ממנה
להאכיל לבהמה. וקוצרין מפני הנטיעות שלא יפסדו.
וקוצרין לפנות מקום לבית האכל או לבית המדרש;
שנאמר: קצירכם - ולא קציר מצוה.
טז. ואף על פי שמתר לקצר - לא יעשה אותן כריכות
בדרך הקוצרין, אלא יניחם צבתים צבתים.
יז. כבר בארנו, שאין מביאין מנחות ולא מנחת נסכים ולא
בפורים מן החדש קדם הבאת העמר, ואם הביא - פסול.
ולא יביא קדם להבאת שתי הלחם, ואם הביא - כשר.
יח. וכל המקריב מנחה מן החדש תחלה - מברך שהחיינו.
יט. תבואה שזרעה אחר שקרב העמר וקצרה אחר שקרב
העמר של שנה הבאה - הרי זו ספק אם מביאין ממנה
מנחות לכתחלה טרם הבאת שתי הלחם, הואיל ותבואה זו
עבר עליה הבאת שתי הלחם וקצירת העמר, או אין מביאין
עד שביאו שתי הלחם אחר הבאת העמר של שנה אחת.
כ. וכן תבואה שהיתה בקרקע וחתטו עליה או הגזו עליה
שלה כשהביאו שתי הלחם - הרי זה ספק, אם הנצת העלין
או חנטטן כמו השרשה והתירה להביא ממנה מנחות, או
אינה חשובה השרשה. לפיכך לא יביא, ואם הביא - הרצה.
כא. והקוצר קדם קצירת העמר - אינו לוקה, והקציר כשר.
כב. מצות עשה לספר שבע שבתות תמימות מיום הבאת
העמר, שנאמר: וספרתם לכם ממחרת השבת שבע שבתות.
ומצוה למנות הימים עם השבועות, שנאמר: תספורו
חמשים יום. ומתחילת היום מונין, לפיכך מונה בלילה מליל
ששה עשר בניסן.
כג. שכח ולא מנה בלילה - מונה ביום. ואין מונין אלא
מעמד, ואם מנה מישוב - יצא.
כד. מצוה זו על כל איש מישראל, ובכל מקום ובכל זמן.
ונשים ובעדים פטורין ממנה.
כה. וצריך לברך בכל לילה: ברוך אתה יי אלהינו מלך
העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על ספירת העמר -
קדם שספר. מנה ולא ברה - יצא, ואינו חוזר ומברך.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – שבת קודש א' מרחשון ה'תשע"א – הלכות תמידין ומוספין קא

מתוך מהדורת וגשל

בגלל הלחם - אינן מעבדין זה את זה. ואם נשחטו פלן -
מעבדין זה את זה.
כ. התמידין אינם מעבדין את המוספין, ולא המוספין מעבדין את התמידין; ולא המוספין מעבדין זה את זה, ולא מנין העולות פלן מעבד. כיצד? הרי שלא מצאו אלא ששה כבשים - מקריבין ששה. אפילו לא מצאו אלא אחד - מקריבין אותו. בין בקראשי חדשים בין בימי המועדות והשבתות. ואינן חביבין להקריב השאר למחר או למועד אחר, אלא כל קרבן צבור שעבר זמנו - בטל קרבנו. לא מצאו אלא שני כבשים, אם הקריבו אותן למוסף היום אין להן תמידין למחר - הרי הדבר שקול; אם הקריבו למוסף היום - הקריבו, ואם רצו להניחם למחר לתמידין - יניחו.

שבת קודש א' מרחשון ה'תשע"א

פרק תשיעי
א. באחד בתשרי מקריבין מוסף היום² פר ואיל ושבעה כבשים, הכל עולות³, ושעיר חטאת⁴ הנאכלת. וזה מוסף היום יתר על מוסף ראש חודש הקרב בכל ראש חודש⁵. לפיכך, אם חל להיות בשבת - היו שם שלשה מוספין: מוסף שבת, ומוסף ראש חודש, ומוסף היום.
ב. וכיצד סדור הקרבנות? מוסף שבת תחלה, ואחריו מוסף החודש, ואחריו מוסף יום טוב⁶; שכל התדיר מחברו - קודם את חברו⁷. וכן כל המקדש מחברו - קודם את חברו⁸. הנה לפני תדיר ומקדש⁹ - יקדים איזה מהם שיירצה.
ג. עבר או שחט ושחט את שאינו תדיר¹⁰ או הפחות בקדשה תחלה¹¹ - מקריבו, ואחר כך שחט את התדיר או את המקדש¹².
ד. ואם נשחטו שניהם כאחד¹³ - יהיה זה מקרס בדם¹⁴ עד שיזרק דם התדיר או דם המקדש.
ה. דם החטאת קודם לדם העולה¹⁵, מפני שדם החטאת מכפר¹⁶. איברי עולה קודמין לאמורי חטאת¹⁷, מפני

משניהם ומניחן בצד שתי הלחם, ומניח שתי ידיו מלמטן ומניף הכל באחד במזרח במקום כל התנופות, מוליד ומביא מעלה ומוריד. ואם הניפן אחד אחד - יצא. ואחר כך מקטיר אמורי שני הכבשים, ושאר הכשר נאכל לכהנים. וכן שתי החלות - נוטל מהן גדול אחת מהן, והשניה מתחלקת לכל המשמרות. ושתיהן נאכלות אותו היום ויחצי הלילה, כבשר קדשי קדשים.
יב. שחט שני כבשים על ארבע חלות: אם אמר יקדשו שתיים מתוך ארבע - מושך שתיים מהן ומניפן, והשאר פודין אותן בפנים ונאכלין בחוץ כשאר החלין; ואם לא התנה - לא קדש הלחם.
יג. שחט ארבעה כבשים על שתי חלות - מושך שנים מהם וזורק דמן שלא לשמן, ומניף השנים הנשארים הכשרים עם שתי הלחם.
יד. שתי החלות מעבבות זו את זו, ושני הכבשים מעבדין זה את זה. מת אחד משניהם או ברח או נעשה טרפה - יקח זוג לשני. שחט אחד לשמו - יקח לו זוג.
טו. שתי הלחם מעבבים את הכבשים, ושני הכבשים אינן מעבבים את הלחם. ואם היונפו עם הכבשים - מעבדין זה את זה; ואם אבד הלחם - יאבדו הכבשים, ואם אבדו הכבשים - יאבד הלחם, ויביאו לחם אחר וכבשים אחרים.
טז. שתי הלחם הפאות בפני עצמן בלא כבשים - כיצד עושין בהן? יונפו ותעבר צורתן ויצאו לבית השרפה. גזרה שמא ימצאו כבשים לשנה הבאה ויביאו לחם בלא כבשים. הפר ושני האילים ושבעת הכבשים והשעיר הבאים ביום זה בגלל הלחם אינן מעבדין את הלחם, ולא הלחם מעבדין. שני פרים של מוסף היום ופר הבא בגלל הלחם - אינן מעבדין זה את זה.
יח. איל של מוסף היום ושני אילים הבאין בגלל הלחם - אינן מעבדין (זה את זה).
יט. שבעה כבשים של מוסף היום ושבעה כבשים הבאים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) שהוא ראש השנה. (2) ואף שלפעמים היו עושים גם במקדש שני ימים - לא היו מקריבין מוסף כי אם יום אחד. (3) שנאמר (במדבר, א"ב) "ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש וגו' ועשיתם עולה לריח ניחוח לה' פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים". (4) שנאמר (שם שם, ה) "ושעיר עזים אחד חטאת לכפר עליכם". (5) שנאמר (שם שם, ו) "מלבד עולת החודש ומנחתה וגו'". (6) ראש-השנה. שם במשנה והיינו שלא יביאו לכהן מוספי ראש חודש לפני שהקריבו מוספי שבת, וכמו כן לא יביאו לכהן מוספי יום טוב לפני שהקריבו מוספי יום טוב וראש חודש, ישנן גם חטאות ויצטרך להקריב חטאת של ראש חודש ויום טוב לפני העולות של שבת ושל ראש חודש, שהרי חטאות קודמות לעולות. (7) ולמדו כן ממה שנאמר "מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה" לימא קרא "מלבד עולת הבקר" ותשתוק, ו"אשר לעולת התמיד" מיותר, ללמד על כל תדיר שהוא קודם. ושבת תדירה יותר מראש חודש, וראש חודש תדיר יותר מראש השנה. (8) אין זה המשך ממה שלמעלה, אלא הוא דין חדש, לענין שדם חטאת קודם לדם עולה ואברי עולה קודמים לאימורי חטאת וכו'. (9) כגון דם עולת תמיד, שהוא תדיר, ודם חטאת, שהוא מקודש. (10) לפני זה שהוא תדיר. (11) כלומר, לפני המקדש יותר. (12) שאם ימתין ולא יזרוק דמו, אלא ישחוט את התדיר או את המקדש וגם יזרוק דמו, יש חשש שמא יקרוש הדם בינתיים. (13) לאו דווקא כאחד, אלא אפילו אם עבר ושחט התדיר או המקדש אחר ששחט שאינו תדיר ושאינו מקודש, לפני שזרק את הדם. (14) "פירוש ממשמש בו ומניעו כדי שלא יקרוש". (15) אם שניהם שחוטין ועומדין לזרוק. ואפילו שחט קודם העולה דם החטאת קודם לזריקה. (16) ואילו העולה אינה אלא דורון לה'. (17) כלומר אם נזרקו דם שניהם. זבחים פט. במשנה: כל המקדש מחברו קודם את חברו. דם החטאת קודם לדם העולה מפני שהוא מרצה, כלומר, "מכפר על חייבי כריתות הצריך ריצוי

קב שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – שבת קודש א' מרחשון ה'תשע"א – הלכות תמידין ומוספין

מתוך מהדורת וגשל

- 1 שְׁהָעוֹלָה כֻּלָּה לְאִשִּׁים¹⁸. דָּם חֲטָאת וְאִיכָרִי עוֹלָה - אִי זֶה
- 2 שִׁירְצָה יִקְדִּים¹⁹. וְכֵן דָּם עוֹלָה וְאִמּוּרֵי חֲטָאת²⁰, אוֹ דָם
- 3 עוֹלָה וְדָם אֲשֶׁם²¹ - אִי זֶה שִׁירְצָה יִקְדִּים.
- 4 ו. חֲטָאת קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה²², אֲפֹלוּ חֲטָאת הָעוֹף קוֹדֶמֶת
- 5 לְעוֹלֹת בְּהֵמָה; שְׁנֹאמֵר: אֵת אֲשֶׁר לְחֲטָאת רִאשׁוֹנָה - בִּנְיָן
- 6 אֲב לְכָל חֲטָאת שֶׁהִיא קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה²³ הֵבֵא עִמָּה. וְכֵן
- 7 בִּשְׁעַת הַפָּרֶשָׁה - מִפְּרִישׁ הַחֲטָאת תַּחֲלָה וְאַחֵר כֹּף הָעוֹלָה²⁴.
- 8 ז. בְּקִרְבָּנוֹת הַחֵקֶם²⁵ אֵינוּ פֶּן, אֲלֵא קִרְבִּין עַל סֵדֶר הַפִּתּוּב,
- 9 שְׁנֹאמֵר: כִּמְשַׁפֵּטִים²⁶. בִּיצֵד? בַּתְּחִלָּה פָּרִים, וְאַחֲרֵיהֶם
- 10 אֵילִים, וְאַחֲרֵיהֶם כִּבְשִׂים, וְאַחֲרֵיהֶם שְׁעִירִים, אָף עַל פִּי
- 11 שֶׁשְּׁעִירִים חֲטָאת וְכָל אֵלוֹ שֶׁקִּדְּמוּ אוֹתָן עוֹלוֹת. וְכֵן
- 12 בִּשְׁגָגָה צָבוּר בַּעֲבוּדָה זָרָה, שֶׁהֵן מִבִּיאִין פֶּר עוֹלָה וְשְׁעִיר
- 13 חֲטָאת²⁷ - הֵפֶר קוֹדֶם, שְׁנֹאמֵר בּוֹ: כִּמְשַׁפֵּט. וּפֶר כֶּהֱן
- 14 מְשִׁיחַ²⁸ קוֹדֶם לְפֶר הָעֵלֶם דָּבָר שֶׁל צָבוּר²⁹. וּפֶר הָעֵלֶם³⁰

- 15 קוֹדֶם לְפֶר עֲבוּדָה זָרָה³¹. וּפֶר עֲבוּדָה זָרָה קוֹדֶם לְשְׁעִיר
- 16 שְׁלָה, אָף עַל פִּי שֶׁהֵפֶר עוֹלָה וְהִשְׁעִיר חֲטָאת, שֶׁכֹּף הוּא
- 17 סֵדֶר הַפִּתּוּב בַּתּוֹרָה. שְׁעִיר עֲבוּדָה זָרָה³² קוֹדֶם לְשְׁעִיר
- 18 נָשִׂיא³³, שֶׁהִנְשִׂיא יָחִיד³⁴. וְשְׁעִיר נָשִׂיא קוֹדֶם לְשְׁעִירֵת
- 19 יָחִיד³⁵. וְשְׁעִירֵת יָחִיד קוֹדֶמֶת לְכִבְשָׁה³⁶, אָף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם
- 20 חֲטָאת; שֶׁהִשְׁעִירָה רִאשׁוֹנָה לְבּוֹא עַל הַכְּרִיתוֹת³⁷ שֶׁמִּבִּיאִין
- 21 עֲלֵיהֶם חֲטָאת, וְהַכְּשָׁה אֵינָה בָּאָה עַל שְׁגָגָה עֲבוּדָה זָרָה³⁸.
- 22 ח. אֲפֹלוּ חֲטָאת הָעוֹף שֶׁל יוֹלֶדֶת קוֹדֶמֶת לְכִבְשָׁה³⁹. חֲטָאת
- 23 קוֹדֶמֶת לְאֲשֶׁם, מִפְּנֵי שֶׁדָּמָה נִתֵּן עַל אֲרֻבַּע קִרְנוֹת וְעַל
- 24 הַיִּסּוּד⁴⁰. וְכָל חֲטָאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה קוֹדְמִין לְכָל הָאֲשָׁמוֹת, חוּץ
- 25 מֵאֲשֶׁם מִצְרַע⁴¹, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּא עַל דִּי הַכְּשָׁר⁴². הָאֲשֶׁם
- 26 קוֹדֶם לַתּוֹרָה וְלֵאֵיל נֹזֵר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קֹדֵשׁ קֹדְשִׁים. תּוֹרָה
- 27 וְאֵיל נֹזֵר⁴³ קוֹדְמִים לְשִׁלְמִים⁴⁴, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נֶאֱכָלִין לְיוֹם
- 28 אֶחָד וְטַעֲמוֹנִין לְחֵם⁴⁵; וְהַתּוֹרָה קוֹדֶמֶת לְאֵיל נֹזֵר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

גדול" (רש"י שם). (18) ואילו בחטאת רק האימורים נקטרים על המזבח והבשר נאכל ולפיכך יש בעולה צד ריבוי קדושה. ומצד כפרה אין החטאת קודמת, שהרי אין כפרה אלא בדם ולא בהקטרת אימורים. (19) שדם חטאת יש לו מעלה שמכפר, ואיברי עולה יש להם מעלה שהם כליל לאישים. (20) ששניהם אין בהם מעלה עצמית, אלא הם באים מכח מעלה: דם העולה אינו מכפר אבל הוא בא מכח כליל, ואימורי חטאת אף הם אינם מכפרים ואינם כליל אלא הם באים מכח מכפר ואף זו בעיא שם ולא נפשטה. (21) גם זו בעיא שם שלא נפשטה, שמה דם עולה קודם, שבא מכח כליל, ולעומת זה דם אשם אינו בא מכח כליל וגם הכפרה שלו אינו ככפרת דם חטאת, שהרי אין דמו נזרק ארבע מתנות על ארבע קרנות כדם חטאת, או אולי דם האשם קודם, שסוף סוף יש בו כפרה יותר מבדם עולה. (22) כלומר, שחיתת חטאת קודמת לשחיתת עולה. (23) שם צ. אמרו: "והקריב את אשר לחטאת ראשונה מה תלמוד לומר שאין תלמוד לומר ללמד שתקרב ראשונה שהרי כבר נאמר (שם, שם, י) ואת השני יעשה עולה, אלא זה בנה אב לכל חטאות שיקדמו לעולות הבאות עימהן בין חטאת העוף לעולת העוף בין חטאת בהמה לעולת בהמה ואפילו בין חטאת העוף לעולת בהמה". (24) שם פט. במשנה "חטאת העוף קודמת לעולת העוף, וכן בהקדשה", "רוצה לומר כי בשעה שפירש קרבנותיו אומר הרי זו חטאת ואחר כך אומר הרי זו עולה". וכן הוא בתוספתא שם פרק י "חטאת העוף קודמת לעולת העוף בהקדבה, אף בהפרשה לא יאמר זה לעולתי וזה לחטאתי, אלא אומר זה לחטאתי וזה לעולתי". (25) חג הסוכות. (26) "ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפטים". (27) שנאמר (במדבר טו, כד) "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה לריח ניחוח לה' ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטאת". (28) כי כהן המשיח שעבר בשגגה על אחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה) - מביא פר לחטאת. (29) ראה להלן שם פרק י"ב הלכה א, כי אם שגגו בית דין הגדול בהוראה, ושגגו העם בהוראתו ועשו העם אחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה), מביאין כל השבטים ביחד שנים עשר פרים לחטאת, וכל פר מהן נקרא פר העלם דבר של צבור. (30) דבר של צבור, שהיא חטאת. (31) שהיא עולה. (32) כלומר צבור ששגגו בעבודה זרה, שמביאים פר לעולה ושעיר עזים לחטאת. (33) ראה בפרק א מהלכות שגגות הלכה ד, כי נשיא שחטא בשגגה באחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה) מביא שעיר לחטאת. (34) ושעיר עבודה זרה הוא של צבור. (35) ראה בהלכות שגגות שם כי הדיוט ששגג באחת מכל חייבי כריתות בין בעבודה זרה ובין בשאר מצוות - מביא שעירת עזים. וראה בהוריות שם "שעיר נשיא קודם לשעירת יחיד מאי טעמא האי מלך והאי הדיוט". (36) כלומר, שניים ששגגו ואחד הביא שעירה ואחד הביא כבשה - הכבשה קודמת. ראה בהלכות שגגות שם כי אם שגג באחת מכל המצוות (חוץ מעבודה זרה) מביא כבשה או שעירה. (37) כלומר, ראוייה לבוא על כל חייבי הכריתות ששגגו, ובכללם גם על שגגת עבודה זרה, ראה הלכות שגגות שם כי על שגגת עבודה זרה מביא היחיד שעירת עזים. (38) אלא על שגגת שאר כל המצוות. (39) כלומר, לכבש (זכר) שלה. (40) כלומר, החטאת דמה ניתן על ארבע קרנות המזבח. ומפורש בה בתורה שהשירים נשפכים על יסוד המזבח ואילו האשם דמו ניתן שתי מתנות שהן ארבע, ולא נאמר בו מפורש ששיריו נשפכים ליסוד, אלא נלמד מדרשה. (41) כי קרבנות המצורע הם: שני כבשים, אחד לעולה ואחד לאשם, וכבשה לחטאת. (42) משנה בזבחים צ: "כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא על הכשר", "וענין להכשיר שהוא מתקן האדם ומשלים טהרתו והוא מה שנאמר ולקח הכהן מדם האשם ונתן על תנוך". (43) משנה שם פט. "אשם קודם לתורה ואיל נזיר מפני שהוא קדשי קדשים". כלומר האשם הוא קדשי קדשים, ואילו התורה ואיל נזיר, שניהם קדשים קלים. וקדשי קדשים עדיפים מקדשים קלים. (44) כי בשלמי יחיד ישנם שלושה מינים: האחד הוא הבא בלא לחם כגון שלמי חגיגה ושלמי שמחה וזהו הנקרא שלמים, השני, שלמים הבאים עם לחם בנדר או נדבה וזהו הנקרא תודה, והשלישי, שלמים שמקריב הנזיר ביום מלאת נזרו והם באים עם לחם וזהו הנקרא איל נזיר. (45) כלומר, השלמים אינם באים עם לחם ונאכלין שני ימים ולילה אחד, ואילו התורה ואיל נזיר טעונין לחם, שיש בזה עדיפות על השלמים, וכמו כן הם נאכלין רק ליום ולילה, ויש גם בזה עדיפות כי הם דומים בכך לחטאת ואשם ושלמי צבור שהם קדשי קדשים ונאכלים ליום ולילה.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – שבת קודש א' מרחשון ה'תשע"א – הלכות תמידין ומוספין קג

מתוך מהדורת וגשל

1. יא. מנחות קודמין לזין⁶⁴, והיין קודם לשמן⁶⁵, והשמן קודם ללבונה⁶⁶, ולבונה קודמת למלח⁶⁷, ומלח קודם לעצים⁶⁸. אימתי? בזמן שקבאו פלן באחד; אבל הבא ראשון - קרב ראשון, והבא אחרון - קרב אחרון⁶⁹.
2. יב. כל הקודם בהקרבה - קודם באכילה⁷⁰.
3. יג. היו לפניו שלמים של אמש⁷¹ ושלמים של יום⁷² - של אמש קודמין⁷³, שהרי קרב זמנן⁷⁴. שלמים של אמש וחסטת או אשם של יום - חטאת ואשם קודמין, מפני שהן קדשי קדשים⁷⁵, כמו שבארנו.

פרק עשירי

32. א. ביום הפורים מקריבין מוסף פמוסף ראש השנה: פר ואיל, ואיל זה נקרא איל העם, ושבועה כבשים, פלן עולות, ושבועה חטאת, והוא נאכל לערב.
33. ב. ועוד מקריבין הצבור שעיר חטאת, והוא נשרף, שכן זוגו שעיר המשתלח.
34. ג. ביום הראשון של חג הסוכות מקריבין מוסף היום שלשה עשר פרים ושני אילים וארבעה עשר כבשים, פלן עולות, ושעיר חטאת נאכלת. וכן כל יום ויום משבעת ימי החג מקריבין שני אילים וארבעה עשר כבשים ושעיר חטאת.
35. ד. אבל הפרים פוחתין אחד אחד בכל יום: בשני מקריבין

1. בזה ארבעה מיני מנחה⁴⁶. שלמים קודמין לבכור, מפני שהן טעונין מתן שתיים שהן בארבע, וטעונין סמיכה ותנופה ונסכים⁴⁷. הבכור קודם למעשר בהמה, מפני שקדשותו מרחם, ונאכל לפניהם בלבד⁴⁸. המעשר⁴⁹ קודם לעופות⁵⁰, מפני שהוא זבח⁵¹, ויש בו קדשי קדשים - דמו ואמורי⁵². והעופות קודמין למנחות, מפני שהן מיני דמים⁵³. הרי שהיו לפניו חטאת העוף ומעשר - המעשר קודם, מפני שהוא זבח. היו שם חטאת העוף ומעשר ועולת בהמה, הואיל ועולה קודמת למעשר⁵⁴ וחטאת העוף קודמת לעולת בהמה - מקריב חטאת העוף תחלה, ואחר כך העולה, ואחר כך המעשר.
2. ט. הרי שהיו מיני בהמה הרבה ממין קרבן אחד⁵⁵ - ביצד הן קריבין? הפרים קודמין לאילים, שכן נתרבו בנסכים⁵⁶. ואילים קודמין לכבשים, שכן נתרבו בנסכים⁵⁷. וכבשים קודמין לשעירים, שכן נתרבו באמורים; שפכלל אמורי כבשים האליה, ואין בשעירים אליה. העמר קודם לכבש הבא עמו, וישתי הלחם קודמין לשני כבשים. זה הכלל: דבר הבא בגלל היום⁵⁸ קודם לדבר הבא בגלל הלחם⁵⁹.
3. י. מנחת האיש קודמת למנחת האשה⁶⁰. מנחת חטים⁶¹ קודמת למנחת שעורים⁶². מנחת חוטא קודמת למנחת נדבה, מפני שהיא באה על חטא. מנחת נדבה ומנחת סוטה - אי זו שירצה מהם יקדים⁶³.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(46) כלומר, ארבעה מיני חלות, עשר חמץ, ושלושים מצה והם: עשר מהם מאפה תנור, עשר ריקקים ועשר מורבכת, ואילו איל נזיר מביא רק שני מיני חלות, עשרה ריקקין משוחין בשמן ועשר חלות לותת הסולת שלהן בשמן. (47) וראה בפרק ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז שהבכור אינו טעון אלא שפיכה אחת כנגד היסוד ושם פרק ג הלכה ו שאין בו סמיכה, ושם פרק ב הלכה ב שאינם טעונים נסכים אלא עולה ושלמים בלבד. (48) ואילו מעשר בהמה נאכל לבעלים ואין קדושתו מרחם. (49) מעשר בהמה. (50) ואף על פי שקרבן העוף הוא קדשי קדשים, שהרי הוא חטאת או עולה - מעשר הבהמה קודם מפני שהוא זבח. (51) כלומר שנזבח בסכין, ואילו עוף נמלק בצפורן, וזביחה בסכין חשובה יותר שהרי הוא נעשה בכל הקרבנות אף בקדשי קדשים, וזבחים חשובים מפני שמצוותם מרובה, שכל הקרבנות באין מהן (רש"י שם במשנה). (52) כלומר, יש במעשר שני דברים שהם קדשי קדשים: דמו ואימוריו. אבל חטאת העוף אין למזבח ממנה אלא דמה. (53) ומיני דמים כפרתן מרובה (רש"י שם) "דהיינו שבאין מכל הקרבנות, וגם כי בו נפש החי ודמיון יתר לנפש האדם". (54) שהעולה כולה לגבוה. (55) שהיו כולם עולות, או כולם חטאות וכו'. (56) שהרי לפר מביא שלושה עשרונים סולת בלול בחצי ההין שמן וחצי ההין יין לנסך ואילו לאיל שני עשרונים סלת בלול בשלישית ההין שמן ויין לנסך בשלישית ההין שמן ויין לנסך ואילו לכבש מביא עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין. (58) שהם העומר ושתי הלחם. (59) שהם הכבש הבא עם העומר והכבשים הבאים עם שתי הלחם. (60) וכגון שהקרבנות שווים, אבל אם קרבן האשה משובח יותר כגון שהאשה מביאה פר והאיש מביא איל - קרבן האשה קודם. (61) כגון מנחת חוטא, כי מנחת נדבה ומנחת סוטה, אי זו שירצה יקדים. (62) מנחת סוטה. מקור דבר זה בתוספתא שם, והטעם בזה משום שחטים ישנן בכל המנחות, ואילו שעורים אינן אלא בעומר ובמנחת סוטה. (63) שם צ. בעיניי שלא נפשטה, אם מנחת נדבה קודמת מפני שהיא טעונה שמן ולבונה, או שמנחת סוטה קודמת, שהיא באה לברר עוון. וראה למעלה הלכה ב"ה, ובפרק ח הלכה כ שדעת רבינו בבעיניי שלא נפשטה, כי איזה שירצה יקדים. (64) שהרי מתנדב אדם יין לחוד בפני עצמו. (65) אם התנדב שמן בפני עצמו. משום שיש מנסכו כולו על גבי השיתין, ואילו שמן פסק כשמואל דקומצו והשאר נאכל לכהנים. (66) שמתנדב אדם לבונה בפני עצמה. (67) היינו, התנדב מלח בפני עצמו שכשם שישן ושמן הבאים בחובה באים נדבה כמו כן מלח הבא בחובה בא נדבה. (68) משום שמלח נקרא קרבן בתורה (=על כל קרבן תקריב מלח, ויקרא ב, יג) ואילו עצים לא נקראו קרבן אלא בכתובים דנאמר (נחמיה י, לה) "על קרבן העצים". (69) ונראה שזה מוסב על כל מה שלמעלה, ובכלל זה גם מנחת האיש והאשה. (70) וזה מוסב על כל אלה שהם בני אכילה, כגון חטאת לאשם, אשם לתורה ותורה לשלמים ושלמים לבכור. (71) כלומר, שנקרבו אתמול. (72) שנקרבו היום. (73) משנה שם, והיינו שקודמין לאכילה. (74) כלומר, זמנם של אמש באכילה, אינו אלא היום, ואילו של היום נאכלין גם היום וגם בלילה שלאחריו וגם ביום המחרת. ולכן של אמש קודמין. (75) ואינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ולפניהם מן הקלעים, ולפיכך הם עלולים יותר לבוא לידי נותר אף על פי שהם נאכלים ליום ולילה, אבל שלמים של אמש, אף על פי שזמנם מוגבל עד הלילה, אינם עלולים לבוא לידי נותר, לפי שהם נאכלים בכל העיר ולכל אדם.

בְּרִבְעֵי הָיוּ שֵׁם עֲשָׂרָה פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֶר
מִקְרִיב אֶחָד. נִשְׁאָרוּ שֵׁם אַרְבָּעָה עֶשֶׂר כִּבְשִׁים לְאֶחָד עֶשֶׂר
מִשְׁמֶר. שְׁלֹשָׁה מִקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וּשְׁמוֹנָה מִקְרִיבִין אֶחָד
אֶחָד. בְּחִמִּישֵׁי הָיוּ שֵׁם תִּשְׁעָה פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל
מִשְׁמֶר מִקְרִיב אֶחָד. נִשְׁאָרוּ שֵׁם אַרְבָּעָה עֶשֶׂר כִּבְשִׁים לְשְׁנַיִם
עֶשֶׂר מִשְׁמֶר. שְׁנֵי מִשְׁמֶרוֹת מִקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְעֲשָׂרָה
מִקְרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בְּשִׁשִּׁי הָיוּ שְׁמוֹנָה פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים
וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֶר מִקְרִיב אֶחָד. נִשְׁאָרוּ שֵׁם אַרְבָּעָה עֶשֶׂר
כִּבְשִׁים לְשְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר מִשְׁמֶר. מִשְׁמֶר אֶחָד מִזֶּה מִקְרִיב שְׁנֵי
כִּבְשִׁים, וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר מִשְׁמֶר מִקְרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בְּשִׁבְעִי
הָיוּ שֵׁם שְׁבַע פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. וְאַרְבָּעָה עֶשֶׂר
כִּבְשִׁים כְּמִנְיֵן הַמִּשְׁמֶרוֹת. נִמְצָא כָּל מִשְׁמֶר מִקְרִיב בְּהֵמָה
אֶחָת.
יג. וְכָל מִי שֶׁהָיָה מִקְרִיב פֶּרֶם הַיּוֹם - לֹא הָיָה מִקְרִיב פֶּרֶם
לְמַחֲרָה, אֲלֵא חוֹזְרִין חֲלִילָה. בְּשְׁמִינֵי חוֹזְרִין לְפָסִיס בְּלֵן כְּאֶחָד
כִּשְׁאֵר הַגְּזֵלִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
יד. בְּיוֹם טוֹב הִרְאִשׁוּן שֶׁל חֵג שֶׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת הָיָה שֵׁם
מִנְחַת נִסְכִּים שֶׁל מוֹסְפִין וְשֶׁל תְּמִידִין שִׁשִּׁים וְאֶחָד עֶשְׂרוֹן,
וְלֹא הָיוּ מְעַרְבִין אוֹתוֹ.
טו. וְלַעֲוֹלָם אֵין מְעַרְבִין נִסְכִּים, אֲלֵא נִסְכֵּי הַפָּרִים לְבָדָם,
וְנִסְכֵּי הָאֵילִים לְבָדָם, וְנִסְכֵּי כִבְשִׁים לְבָדָם, בֵּין בְּקִרְבָּנוֹת
צָבוֹר בֵּין בְּקִרְבָּנוֹת יָחִיד.
טז. וְכָל הַחֲלָבִים שֶׁל קִרְבָּנוֹת, בֵּין קִרְבָּנוֹת צָבוֹר בֵּין
קִרְבָּנוֹת יָחִיד - אֵין מְעַרְבִין אוֹתָן זֶה בָּזֶה, אֲלֵא מִקְטִירִין
אִמּוּרֵי כָּל קִרְבֵּן וְקִרְבֵּן בְּפָנָיו עֲצָמוֹ. וְאֵם נִתְעַרְבוּ - מִקְטִיר
הַכֹּל כְּאֶחָד.
יז. מִנְחוֹת שֶׁל נִסְכִּים שֶׁנִּתְעַרְבוּ זוּ בְּזוֹ אַחֵר שֶׁנִּבְלַל כָּל מִין
וּמִין בְּפָנָיו עֲצָמוֹ - כְּשִׁרוֹת.
יח. וְכִינֹן שֶׁנִּבְלָלוּ הַמִּנְחוֹת וְנִתְעַרְבַּ שְׁמֵנָה וְסִלְתָּן - הָרִי זֶה
מִתָּר לְעֶרֶב יֵין שֶׁלֹּהֶן לְכַתְחֵלָה. וְכֵן אִם הִקְטִיר מִנְחוֹת שֶׁל
נִסְכִּים כָּל אֶחָת וְאֶחָת בְּפָנָיו עֲצָמָה - הָרִי זֶה מִתָּר לְעֶרֶב הַיּוֹם
שֶׁלֹּהֶן.
יט. כִּשְׁמִעָרְבִים הַיּוֹם שֶׁל נִסְכִּים - יֵשׁ לוֹ לְעֶרֶב יֵין נִסְכִּים
שֶׁל אִמּוֹ שֶׁל יוֹם, וְשֶׁל יָחִיד בְּשֵׁל צָבוֹר. וְכִשְׁמִעָרְב -
מְעַרְב יֵין נִסְכֵּי פָּרִים בֵּינָם נִסְכֵּי אֵילִים, יֵין נִסְכֵּי כִבְשִׁים בֵּינָם
נִסְכֵּי כִבְשִׁים; אֲבָל אֵין מְעַרְבִין יֵין נִסְכֵּי כִבְשִׁים בֵּינָם נִסְכֵּי
פָּרִים וְאֵילִים.
כ. וְלַעֲוֹלָם אֵין מְעַרְבִין הַיּוֹם לְכַתְחֵלָה, אֲלֵא אַחֵר שֶׁנִּתְעַרְבָה
הַסִּלְתָּ אוֹ אַחֵר שֶׁהִקְטִירוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסְפִין בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא

הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין

יג. בְּכָלֵן שְׁמוֹנָה מִצּוֹת. שְׁתֵּי מִצּוֹת עֲשֶׂה, וְשֵׁשׁ מִצּוֹת לֹא
תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶט: (א) שְׁלֹא לֵאכֹל קֹדְשִׁים שֶׁנִּסְפְּלוּ אוֹ
שֶׁהוּטַל בָּהֶם מוֹם. (ב) שְׁלֹא לֵאכֹל פְּגוּל. (ג) שְׁלֹא יוֹתִיר
קֹדְשִׁים לְאַחַר זְמַנָּם. (ד) שְׁלֹא יֵאכֹל נֹתֵר. (ה) שְׁלֹא יֵאכֹל
קֹדְשִׁים שֶׁנִּסְטְמוּ. (ו) שְׁלֹא יֵאכֹל אֶדָם שֶׁנִּסְטְמָא קֹדְשִׁים. (ז)
לְשֹׁרֶף הַנּוֹתֵר. (ח) לְשֹׁרֶף הַטְּמֵא.

שְׁנַיִם עֶשֶׂר, בְּשְׁלִישֵׁי אֶחָד עֶשֶׂר, עַד שִׁמְצָא קִרְבֵּן יוֹם
שְׁבִיעִי: פָּרִים שְׁבַעָה, אֵילִים שְׁנַיִם, כִּבְשִׁים אַרְבָּעָה עֶשֶׂר,
הַכֹּל עוֹלוֹת, וְשְׁעִיר חֲטָאֹת.
ה. בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצַרְתָּ מִקְרִיבִין מוֹסֵף הַיּוֹם פֶּר וְאֵיל וְשְׁבַעָה
כִּבְשִׁים, בְּלֵן עוֹלוֹת, וְשְׁעִיר חֲטָאֹת. וְזֶה מוֹסֵף בְּפָנָיו עֲצָמוֹ.
ו. כָּל שְׁבַעָת יְמֵי הַחֵג מִנְסָכִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ.
וְדָבָר זֶה הִלְכָה לְמִשְׁחָה מִסִּינִי. וְעַם נִסּוּף הַיּוֹם שֶׁל תְּמִיד שֶׁל
שַׁחַר הָיָה מִנְסָף הַמִּזְבֵּחַ לְבָדוֹ.
ז. וְאֵם עָרָה הַמִּזְבֵּחַ לְתוֹף הַיּוֹם אוֹ הַיּוֹם לְתוֹף הַמִּזְבֵּחַ וְנִסּוּף
שְׁנֵיהֶם מִכְּלִי אֶחָד - יֵצֵא. וְאֵם הַקֳּדִים נִסּוּף הַמִּזְבֵּחַ לְזִבְחָה,
אֲפִלּוּ נִסְכֵּן בְּלִילָה - יֵצֵא. וְכִקְרָן דְּרוּמִית מְעַרְבִית הָיָה מִנְסָף
לְמַעַלָּה מִחֲצִי הַמִּזְבֵּחַ, וְהַכֹּל יוֹרֵד לְשִׁיתִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
יג. פִּיּוֹד הָיוּ עוֹשִׂין? צְלוּחִית שֶׁל זֶהָב מִחֲזָקַת שְׁלֹשָׁה לְגִין הָיָה
מְמַלֵּא אוֹתָהּ מִן הַשִּׁילּוֹחַ. הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַמִּזְבֵּחַ - תִּקְעוּ
וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ. עֲלֵה לְכַבֵּשׁ וּפְנֵה לְשִׁמְאָלוֹ וְנוֹתֵן הַמִּזְבֵּחַ מִן
הַצְּלוּחִית לְתוֹף הַסֶּפֶל שֶׁהָיָה שֵׁם. וּשְׁנֵי סֶפֶלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ
שֵׁם, מְעַרְבִי הָיָה בּוֹ הַמִּזְבֵּחַ, וּמְזֻרְחִי הָיָה בּוֹ הַיּוֹם שֶׁל נִסּוּף.
וְהָיוּ מְגַקְבִין כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דִּקְיָן. וְשֶׁל מִזֵּם הָיָה נֶקֶב שֶׁל
דָּק מִשְׁל יֵין, כְּדִי שִׁיכֹּלָה הַמִּזְבֵּחַ עִם הַיּוֹם כְּאֶחָד.
יח. זֶה שֶׁמִּנְסָף הַמִּזְבֵּחַ הָיוּ אוֹמְרִין לוֹ: הִגְבֵּה יָדְךָ. שִׁפְעַם
אֶחָת נִסּוּף אֶחָד עַל רִגְלָיו, וְיִגְמְוֵהוּ כָּל הָעָם בְּאַתְרוּגֵיהֶן.
יט. שִׁאֲמָרוּ צְדוּקִי הוּא, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִין אֵין מִנְסָכִין מִיָּם.
כ. כְּמַעֲשֵׂהוּ בַּחֹל כֶּף מַעֲשֵׂהוּ בְּשַׁבָּת. אֲלֵא שֶׁהָיָה מְמַלֵּא
מְעַרְב שַׁבָּת חֲבִית שֶׁל זֶהָב, וְאֵינָהּ מִכְּלִי הַשִּׁירָה, וּמִנִּיחָהּ
בְּלִשְׁכָּה, וְלִמְחֹר מְמַלֵּא מִמֶּנָּה.
כא. אֵם נִשְׁפָּכָה אוֹ נִתְגַּלְתָּה - מְמַלֵּא מִן הַפִּיּוֹר וּמִנְסָף.
כב. בְּכָל יוֹם יוֹם מִיָּמֵי הַחֵג הָיוּ אוֹמְרִים שִׁירָה בְּפָנָיו עֲצָמָה
עַל מוֹסֵף הַיּוֹם. בְּרִאשׁוֹן מִיָּמֵי חֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד הָיוּ אוֹמְרִין:
הָבּוּ לָהּ בְּנֵי אֵילִים. בְּשִׁנִּי - וְלָרִשָׁע אֲמַר אֱלֹהִים וְגוֹמֵר.
כג. בְּשְׁלִישִׁי - מִי יָקוּם לִי עִם מְרַעִים. בְּרִבְעִי - בִּינוּ בְּעָרִים
כְּעֵם וְגוֹמֵר. בְּחִמִּישִׁי - הִסִּירוּתִי מִסֶּכֶל שְׁכָמוֹ. בְּשִׁשִּׁי -
יְמוּטוֹ כָּל מוֹסְדֵי אֶרֶץ וְגוֹמֵר. וְאֵם חָל שַׁבָּת לְהִיּוֹת כְּאֶחָד
מֵהֶן - יְמוּטוֹ יִדְחָה.
כד. כְּכֹר בְּאֲרָנוּ, שֶׁכָּל מִשְׁמֶרוֹת כְּהֵנָּה עֲשִׂים וְאַרְבָּעָה, וְכָלֵן
עוֹבְדִין בְּשִׁוְהָ בְּרָגְלִים. וּבַחֵג הַסִּפּוֹת הָיָה כָּל מִשְׁמֶר מִקְרִיב
פֶּר אֶחָד אוֹ אֵיל אֶחָד אוֹ שְׁעִיר חֲטָאֹת. אֲבָל הַכִּבְשִׁים -
יֵשׁ מִשְׁמֶר שֶׁמִּקְרִיב מִזֶּה שְׁנֵי כִבְשִׁים, וְיֵשׁ מִשְׁמֶר שֶׁמִּקְרִיב
כִּבְשִׁי אֶחָד. פִּיּוֹד בְּיוֹם טוֹב הִרְאִשׁוּן שֶׁל חֵג הָיוּ שֵׁם
שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֶר מִקְרִיב
בְּהֵמָה אֶחָת מֵהֶם. נִשְׁאָרוּ שֵׁם אַרְבָּעָה עֶשֶׂר כִּבְשִׁים לְשְׁמוֹנָה
מִשְׁמֶרוֹת. שִׁשָּׁה מִשְׁמֶרוֹת מִקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וּשְׁנֵי
מִשְׁמֶרוֹת מִקְרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בְּשִׁנִּי הָיוּ שֵׁם שְׁנַיִם עֶשֶׂר
פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֶר מִקְרִיב אֶחָד. נִשְׁאָרוּ
שֵׁם אַרְבָּעָה עֶשֶׂר כִּבְשִׁים לְתִשְׁעָה מִשְׁמֶרוֹת. חֲמִשָּׁה
מִקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְאַרְבָּעָה מִקְרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בְּשְׁלִישִׁי
הָיוּ שֵׁם אֶחָד עֶשֶׂר פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשְׁעִיר. כָּל מִשְׁמֶר
מִקְרִיב אֶחָד. נִשְׁאָרוּ אַרְבָּעָה עֶשֶׂר כִּבְשִׁים לְעֲשָׂרָה מִשְׁמֶרוֹת.
אַרְבָּעָה מִקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְשִׁשָּׁה מִקְרִיבִין אֶחָד אֶחָד.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – שבת קודש א' מרחשון ה'תשע"א – הלכות פסולי המוקדשין קה

מתוך מהדורת וגשל

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א. כל הפסולין לעבודה מתרין לשחט קדשים לכתחלה, ואפלו קדשי קדשים; חוץ מן הטמא, שאינו שוחט לכתחלה, ואף על פי שהוא חוץ לעזרה ופשוט ידיו ושחט בעזרה, גזרה שמה יגע בפשר. ב. ואם עבר ושחט - הוצח פשר. וכן פר כהן גדול של יום הכפורים, אף על פי שגאמר בו: ושחט אהרן, אם שחטו זר - פשר. אף פרה אדמה ששחטה זר - פשרה. שאין לה שחיטה פסולה בזר. ג. השוחט את הקדשים ולא נתפון לשחיטה, אלא כמתעסק - הרי אלו פסולין, עד שיתפון לשחיטה. ד. ולא ישחט שני ראשים כאחד בקדשים. ואם שחט - הרי אלו פשרים. ה. אכל שנים שוחטין בהמה אחת בקדשים בחלין. ו. הקטן אינו שוחט קדשים אף על פי שהגדול עומד על גביו; שהקדשים צריכין מחשבה, וקטן אין לו מחשבה. אפלו היתה מחשבתו נכרת מתוך מעשיו - אינה מחשבה להקל, אלא להחמיר. ביצד? היתה עולה עומדת בדרום, ומשכה הקטן והביאה לצפון ושחטה, שהרי ממעשיו נכר שמחשבתו לשחיטת קדשים - הרי זו פסולה. ז. קדשי קדשים ששחטו בדרום או שנתקבל דמם בדרום - פסולין. ח. הנה עומד בדרום והושיט ידו לצפון ושחט - שחיטתו כשרה. ט. הנה עומד בדרום והושיט ידו וקבל הדם בצפון - קבלתו פסולה. י. הכניס ראשו ורבו לצפון - הרי הוא כעומד בצפון. יא. שחטה בצפון ופרכסה ויצאת לדרום, אפלו הוציאה לדרום - פשרה. פרכסה ויצאת לדרום וחזרה לצפון, ואחר כך קבל דמה בצפון - פשרה. וכן קדשים קלים שהיו בפנים ועמד חוץ לעזרה והכניס ידו לפנים ושחט - שחיטתו כשרה. יב. הכניס ידו וקבל - קבלתו פסולה. אפלו הכניס ראשו ורבו, אפלו הנה העובד בלו בפנים וציצתו בחוץ - עבודתו פסולה; שגאמר: בבאכם אל אהל מועד - עד שיבואו בלן. יג. פרכסה בהמה ויצאת לחוץ אחר קבלת דמה - פשרה; שאפלו יצאו האמורין והפשר קדם זריקה בקדשים קלים - הוצח פשר, כמו שיתבאר. יד. היתה בהמה כלה בפנים ורגליה בחוץ ושחטה - הוצח פסול; שגאמר: והביאום לה' - עד שתהיה כלה בפנים. טו. שחטה והיא כלה בפנים, ואחר כך הוציאה ורגלה לחוץ - חותך הפשר עד שהוא מגיע לצעם ואחר כך מקבל הדם. ואם קבל ואחר כך חתך - פסול, מפני שמגונגית הפשר שבחוץ. ובקדשים קלים אין צריך לחתך, אלא

מחזיר ורגלה לפנים ומקבל; שפשר קדשים [קלים] שיצא קדם זריקה - פשר. טז. תלה בהמה ושחטה באויר העזרה - פסולה; שגאמר: על ירך המזבח - עד שישחוט בארץ. יז. היתה בהמה בארץ ונתלה ושחט והוא תלוי באויר: בקדשי קדשים - פסול, בקדשים קלים - פשר. יח. שחט מעוט סימנים בחוץ וגמרו בפנים, או ששחט מעוטין בדרום וגמרו בצפון - פסולין; שישנה לשחיטה מתחלתה ועד סוף. יט. נתלה וקבל הדם מצואר בהמה המנחת בקרקע - פסול; שאין הדרך שרות בקף. כ. הנה עומד בעזרה ותלה המזרק בידו וקבל הדם באויר, או שהגביה בהמה וקבל הדם באויר - פשר; שאויר המקום במקום. כא. נתן מזרק לתוך מזרק וקבל - פשר; מין במינו אינו חוצץ. הניח סיב בתוך המזרק וקבל - פשר; מפני שהסיב חלול, והרי הדם יורד לתוך המזרק, ואין כאן חציצה. אכל אם עשה כן בקמיצת המנחה וקמץ מתוך הסיב - פסולה. כב. קבלת הדם והולכתו למזבח וזריקתו, וכן הולכת איברים לכבש - כל אחת מאלו אינה כשרה אלא בכהן הפשוט לעבודה, כמו שבארנו בקמיצת המנחה ובמליקת העוף. כג. והולכה שלא ברגל - אינה הולכה. לפיכך, כהן גדול שקבל את הדם ועמד במקומו וזרקו למזבח - נפסל הוצח. כד. קבל בימינו ונתן לשמאלו - יחזיר לימינו. קבל בכלי חל - נפסל הוצח. קבל בכלי קדש ונתן לכלי חל - יחזיר לכלי קדש. כה. נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו - פשר. אכל אם נשפך מצואר בהמה על הרצפה ואספו ונתנו לכלי השרת - נפסל הוצח. כו. נשפך מקצת הדם מצואר בהמה על הארץ ולא אספו, וקבל מקצתו מצואר בהמה - הרי זה פשר; ובלבד שיהיה זה הדם שנתקבל דם הנפש, לא דם התמצית ולא דם העור. כז. כל הזבחים שקבל דמם אחד מן הפסולין לעבודה, או שהוליד את הדם למזבח, או שזרקו למזבח כהלכתו - נפסל הוצח. קבל הפשר ונתן לפסול, ולא הלך בו הפסול אלא עמד במקומו - יחזיר לפשר. אכל דם שהולידו הפסול לעבודה והחזירו לפשר והולידו, או שהולידו כהן תחלה והחזירו ונתנו לפסול והולידו, הואיל והולידו הפסול בין בתחלה בין בסוף - נפסל הוצח, שהרי אי אפשר לתקן דבר זה. כח. קבל הפסול, אם נשאר דם הנפש - חזר הפשר ומקבל ומוליד וזרק; שאין הפסולין לעבודה עושין הדם הנשאר שירים. חוץ מן הטמא, הואיל והוא ראוי לעבודה בקרבן הבא בטמאה, כמו שבארנו - עושה שירים. ביצד? קבל הטמא, אף על פי שקבל אחריו הפשר דם הנפש וזרקו - נפסל הוצח; שנה שקבל הפשר באחרונה שירים הוא ואינו כלום.

18 וְנִזְרָק הַדָּם וְהֵם בַּחוּץ - לֹא נִפְסַל הַזֶּבֶחַ, וְאִם הִחְזִירָן -
19 מִקְטִירִין אוֹתָן. וְאִם עַל פִּי שְׁלֹא הִחְזִירָן - חִיבִין עֲלֵיהֶן
20 מִשּׁוּם פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא.
21 לֵד. כָּל הַזִּבְחִים שֶׁל יָחִיד, בֵּין שֶׁנִּטְמָא בְּשֹׁר וְהַחֲלָב קִיָּם
22 בֵּין שֶׁנִּטְמָא חֲלָב וְהַבֶּשֶׂר קִיָּם - זֹרֵק אֶת הַדָּם. נִטְמָא
23 שְׂגִיָּהּ - לֹא יִזְרַק, וְאִם יִזְרַק - הִרְצָה; שֶׁהֵצִיץ מִרְצָה עַל
24 הַטְּמֵאָה. וְכֵן אֲמִירִין אוֹ אִיבְרֵי עוֹלָה שֶׁנִּטְמָאוּ וְהִקְטִירָן -
25 הֵצִיץ מִרְצָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְכָל קֶרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר שֶׁנִּטְמָא
26 הַבֶּשֶׂר וְהַחֲלָב כֻּלּוֹ - הָרִי זֶה זֹרֵק אֶת הַדָּם.
27 לֵה. דָּם קִדְּשִׁים שֶׁיֵּצֵא חוּץ לְעֹזְרָה - נִפְסַל הַזֶּבֶחַ, וְאִם עַל
28 פִּי שֶׁחִזֵּר וְהִכְנִיסוּ וְיִזְרְקוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹא נִרְצָה.
29 לוֹ. וְכָל דָּם הַקִּדְּשִׁים אֵינּוּ מִקְבֵּל טְמֵאָה כָּלָל. שֶׁנֶּאֱמַר בְּדָם:
30 עַל הָאֶרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ פָּמִים - דָּם שֶׁנִּשְׁפָּךְ פָּמִים הוּא הַנִּחָשֵׁב
31 פָּמִים וּמִקְבֵּל טְמֵאָה; אֲבָל דָּם קִדְּשִׁים, שֶׁאֵינּוּ נִשְׁפָּךְ פָּמִים,
32 אֵינּוּ מִקְבֵּל טְמֵאָה.
33 לז. וְדָם שֶׁשִּׁקְעָה עָלָיו חֲמָה וְלֹא יִזְרַק - נִפְסַל הַזֶּבֶחַ, וְאִם
34 יִזְרַק - לֹא הִרְצָה.

1 כֹּט. בְּהִמָּה שֶׁחִסַּר מֵאִיבְרֵיהָ כָּל שֶׁהוּא אַחֵר שֶׁחִטָּה קִדְּשׁ
2 קִבְּלָתָהּ הַדָּם - נִפְסָלָה. אֲפִלּוּ צֹרֵם בְּאֻזָּה קִדְּשׁ קִבְּלָה - הָרִי
3 זֶה לֹא יִקְבֵּל. שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָקַח מִדָּם הַפָּר - שִׂיָּהּ שֶׁלָּם כֻּלּוֹ
4 בִּשְׁעַת הַקִּבְּלָה. וְאִם קִבֵּל מִן הַחֲסֵרָה וְיִזְרַק - הָרִי זֶה פָּסוּל.
5 ל. אֲבָל אִם חֲסֵרָה אַחֵר קִבְּלָה קִדְּשׁ וְיִרְקָה, אֲפִלּוּ אֲבָד
6 הַבֶּשֶׂר קִדְּשׁ וְיִרְקָה הַדָּם אוֹ נִשְׂרַף: אִם נִשְׁתַּיַּר כְּזֵית מִן
7 הַבֶּשֶׂר אוֹ כְּזֵית מִן הָאֲמִירִין - זֹרֵק אֶת הַדָּם, וְאִם לֹאוּ -
8 אֵינּוּ זֹרֵק. וּבַעֲוֹלָה - אֲפִלּוּ כִּחְצִי זֵית מִן הַבֶּשֶׂר וְחֲצִי זֵית
9 מִן הָאֲמִירִין, מִפְּנֵי שֶׁכָּלָה לְאִשִּׁים.
10 לֹא. נִשְׂאָר פָּחוֹת מִכְּזֵית - לֹא יִזְרַק, וְאִם יִזְרַק - לֹא הִרְצָה.
11 נִפְסַל הַבֶּשֶׂר קִדְּשׁ וְיִרְקָה אוֹ שֶׁיֵּצֵא חוּץ לְעֹזְרָה - לֹא יִזְרַק
12 הַדָּם, וְאִם יִזְרַק - הִרְצָה.
13 לב. בְּשֹׁר קִדְּשִׁים קָלִים שֶׁיֵּצֵא חוּץ לְעֹזְרָה קִדְּשׁ וְיִרְקָה
14 דָּמִים, אִם עַל פִּי שֶׁנִּזְרַק הַדָּם וְהַבֶּשֶׂר בַּחוּץ - הַזֶּבֶחַ כָּשֵׁר,
15 מִפְּנֵי שֶׁסּוּף הַבֶּשֶׂר לְצִאָתוֹ. וְהִזְרִיקָה מוֹעֵלֶת לִיּוֹצֵא לְשֹׁרְפוֹ,
16 אֲבָל לֹא לְאֲכֹלוֹ.
17 לג. וְכֵן אֲמִירֵי קִדְּשִׁים קָלִים שֶׁיֵּצֵאוּ לִפְנֵי וְיִרְקָה דָּמִים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ה תשרי א' מרחשון ה'תשע"א

53 ג. כָּל הַדָּמִים הַנִּתְּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, אִם חִסַּר אַחַת מֵהֶן
54 - לֹא כִּפּוּר, אֲלֵא כִּלְיָן הֵן עֵקֶר הַכִּפּוּרָה; שֶׁהָרִי הַכְּתוּב הַקָּפִיד
55 עַל מִנְיָנָם, שֶׁנֶּאֱמַר: שִׁבְעַת פְּעָמִים.
56 ד. חֲטָאת שֶׁנֶּתַּן מִמֶּנּוּ מִתְּנָה אַחַת וּמִתּוֹ הַבְּעִלִּים - יִשְׁלִים
57 אַרְבַּע מִתְּנֹת לְאַחֵר הַמִּיתָה.
58 ה. אֲבָל אִם נִתַּן הָאֶחָד בְּיוֹם - לֹא יִתֵּן הַשֵּׁלֶשׁ בְּיֶלְהָ.
59 ו. וְאִם נִתַּן אַחַת בְּפָנִים וְהַשְׁלִימָן בַּחוּץ - חִיב מִשּׁוּם מַעֲלָה
60 בַּחוּץ.
61 ז. הִיָּה מִזָּה וְנִקְטְעָה יָדוֹ שֶׁל מִזָּה קִדְּשׁ שֶׁיֵּגִיעַ דָּם לְאֹוִיר
62 הַמִּזְבֵּחַ - לֹא עֲלֵתָה לוֹ הַיָּה.
63 ח. שֶׁנָּה מִתֵּן קֶרְבָּנוֹת בַּחֲטָאת, בֵּין בַּחֲטָאת הַנֶּעֱשִׂית בְּפָנִים
64 בֵּין בַּחֲטָאת הַנֶּעֱשִׂית בַּחוּץ - נִפְסָל. אֲבָל בִּשְׂאֵר קִדְּשִׁים -
65 כְּשִׂירִין.
66 ט. נִתַּן הַדָּם מִן הַקֶּרֶן וְלִפְנִים, בֵּין בַּחֲטָאת בֵּין בִּשְׂאֵר
67 קִדְּשִׁים, בֵּין בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי בֵּין בַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן - פָּסוּל.
68 י. דָּם שֶׁמִּצֹּתוֹ לִתֵּן אוֹתוֹ לְמַעַלָּה מִחְצִי הַמִּזְבֵּחַ שֶׁנִּתְּנוֹ
69 לְמִטָּה, אוֹ שֶׁמִּצֹּתוֹ לִתְנוֹ לְמִטָּה וְנִתְּנוֹ לְמַעַלָּה, אוֹ שֶׁמִּצֹּתוֹ
70 לִתְנוֹ בְּפָנִים בְּהִיכָל וְנִתְּנוֹ עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אוֹ הַנִּתְּנִין עַל
71 מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁנִּתְּנוּ לִפְנִים בְּהִיכָל, אוֹ שֶׁנִּתְּנוּ דָּם הַנִּתְּנִין
72 בַּחוּץ עַל הַכֶּכֶשׁ שֶׁלֹּא כִּנְגֵד הַיָּסוֹד - הָרִי בְּשֹׁר הַזֶּבֶחַ פָּסוּל.
73 וְאִם עַל פִּי כֵן, נִתְּכַפְּרוּ הַבְּעִלִּים בּוֹ; בֵּינָם שֶׁהֵגִיעַ דָּם
74 לְמִזְבֵּחַ, אִם עַל פִּי שֶׁהֵגִיעַ שְׁלֹא לְמִקְוֵמוֹ - הָרִי הוּא כְּמוֹ
75 שֶׁהֵגִיעַ לְמִקְוֵמוֹ לְכִפּוּר. בְּמָה דְּכָרִים אֲמִירִים? כִּשְׂהִיָּה זֶה
76 הַזֹּרֵק כֶּשֶׁר לְעֹבֹדָה; אֲבָל אִם קִבֵּל הַבֶּשֶׂר וְנִתַּן לְפָסוּל,
77 וְנִתַּן הַפָּסוּל אֶת הַנִּתְּנִין לְמַעַלָּה לְמִטָּה, וְאֵת הַנִּתְּנִין בְּפָנִים
78 בַּחוּץ, וְאֵת הַנִּתְּנִין בַּחוּץ בְּפָנִים, אוֹ שֶׁנִּתַּן עַל הַכֶּכֶשׁ שֶׁלֹּא

יום ראשון כ"ה תשרי ה'תשע"א 35

הלכות תמידין ומוספין

פרק שמיני, נדפס לעיל עמ' ק 37

יום שני כ"ו תשרי ה'תשע"א 38

פרק תשיעי, נדפס לעיל עמ' קא 39

יום שלישי כ"ז תשרי ה'תשע"א 40

פרק עשירי, נדפס לעיל עמ' קג 41

יום רביעי כ"ח תשרי ה'תשע"א 42

הלכות פסולי המקדשין

פרק ראשון, נדפס לעיל עמ' קה 44

יום חמישי כ"ט תשרי ה'תשע"א 45

פרק שני

47 א. כָּל הַדָּמִים הַנִּתְּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אִם נִתַּן מִתְּנָה
48 אַחַת בְּלִבָּד - כִּפּוּר. וְאֲפִלּוּ בַּחֲטָאת - מִתְּנָה אַחַת הִיא הַעֲקָר,
49 וּשְׂאֵר הָאֲרֻבַּע מִתְּנֹת לְמִצְוָה. שֶׁנֶּאֱמַר: וְדָם זִבְחֶיךָ יִשְׁפֹּךְ עַל
50 מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ - שֶׁפִּיכַת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ הִיא הַעֲקָר.
51 ב. וְכָל הַנִּתְּנִין בְּזִרְקָה שֶׁנִּתְּנוּ בִּשְׁפִיכָה - יֵצֵא; שֶׁנֶּאֱמַר:
52 וְדָם זִבְחֶיךָ יִשְׁפֹּךְ.

יט. הכניס דם חטאת העוף להיכל בצוארה - הרי זה ספק
 49 אם הצואר חשוב ככלי.
 כ. נשפך דם חטאת העוף ואספו - הרי זה ספק אם הכלי
 51 פוסל בדמה או אינו פוסל; לפיכך תשנה, ככל חטאת העוף
 52 שהוא ספק.
 כא. חטאת שקבל דמה בארבעה כוסות, ונתן מתנה אחת
 53 מכל כוס וכוס - שגרי ארבעתן נשפך על היסוד, שנאמר:
 54 ואת כל דמה ישפך. נתן ארבע המתנות מכוס אחד - שגרי
 55 אותו הכוס נשפך על היסוד, ושאר הכוסות נשפכין לאמה.
 56 כב. דם שנפל לתוך המים או לתוך דמי חלין - לא יזה
 57 ממנו, ואם הזה - פסול. נפל מים לתוך הדם שבמזרק, אם
 58 יש בו מראה דם - כשר. נפל לתוכו יין או דם חלין -
 59 אומדין אותו אלו היו מים: אם ראויין לבטל דם שבמזרק
 60 עד שלא יהיו מראיו מראה דם - הרי זה לא יזה ממנו;
 61 ואם אינם ראויין לבטל מראיו - יזה ממנו.
 62 כג. דם הקדשים שנתערב בדם פסולי המזבח או בדם
 63 הקדשים שנפסלו בשחיטה - ישפך הכל לאמה. ואפלו
 64 קרבו כל הכוסות חוץ מאחד - ישפך לאמה. וכל אותן
 65 הזבחים פסולים. נתערב בדם התמצית - ישפך לאמה; ואם
 66 לא שאל ונתן - כשר.
 67 כד. האמורין ואיברי העולות, והקמצים והלבונה ומנחות
 68 הנשפרות אחר שנתקדשו בכלי שרת, אם זרק אחד מכל
 69 אלו על גבי האשים בין ביד בין בכלי, בין בזמן בין
 70 בשמאל - הרי אלו כשרים.
 71 כה. הזין והמים שנשפכו בין בקערה בין בהין בין בשאר
 72 כלי השרת - כשרים. נשפך בכלי חל או בידו - פסולין.
 73 כו. איברים שסדרן, וכן קמץ שסדרו, וסדר העצים של
 74 מערכה למעלה מהם, או שסדרן מצדי העצים - הרי זה
 75 ספק אם דרך הקטרה בכך או אין דרך הקטרה בכך; לפיכך
 76 לא יעשה בן לכתחלה, ואם עשה - הרצה.
 77

יום שישי ל' תשרי ה'תשע"א

פרק שלישי

א. קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח - כאלו שחטן
 81 בצפון; שנאמר: וזבחת עליו את עלתיד ואת שלמיד -
 82 מלמד, שכל המזבח ראוי לשחיטת העולה ושחיטת
 83 השלמים.
 ב. עולה ששחטה בראש המזבח, או ששחטה למטה
 84 והעלה אותה לראש המזבח - נפשיט אותה וינתנה
 85 במקומה, ומוריד הקרבים ומדיחן למטה וחוזר ומעלה
 86 אותן, ומוריד העור ונותנו לפהנים.
 87 ג. וכן זבחים שחוטים שעלו לגבי המזבח - מפשיטן
 88 ומנתחן במקומן, ומוריד הקרבים ומדיחן במים וחוזר
 89 ומעלה אותן, ומוריד את העור ואת הפשר ונותנו לבצלים,
 90 וחוזר ומקטיר את השאר. ומפני מה לא יוריד הכל, אלא
 91 יפשיט וינתח בראש המזבח? שכל הראוי לאשים, אם עלה

1 כנגד היסוד - לא נפסל בשר הזבח, אם נשאר דם הנפש,
 2 אלא יחזר הכשר ויקבל שאר דם הנפש ויזרק הדם
 3 במקומו.
 4 יא. דמי קדשים שנתערבו, בין דם בדם בין כוסות
 5 בכוסות: אם נתערבו הנתנין מתנה אחת בנתנין מתנה אחת
 6 - יתן הכל מתנה אחת. וכן הנתנין מתן ארבע בנתנין מתן
 7 ארבע - יתן הכל מתן ארבע. נתערבו הנתנין מתנה אחת
 8 בנתנין מתן שמים שהן ארבע - יתן הכל מתנה אחת.
 9 נתערבו הנתנין למעלה בנתנין למטה - ישפך הכל לאמה,
 10 והזבחים פסולין. אפלו נתערבו שגרי החטאת עם דם
 11 העולה, שמקום הכל למטה - ישפך הכל לאמה.
 12 יב. ואם לא שאל, אלא נתן מן התערובות למעלה ולמטה
 13 - הרי זה כשר. נתן למעלה ושאל - יתן למטה, ואלו ואלו
 14 עלו לו.
 15 יג. נתערבו הנתנין בפנים בנתנין בחוץ - ישפך הכל
 16 לאמה. ואם לא שאל ולקח דם התערבת ונתן ממנו בפנים
 17 ובחוץ, בין שנתן בפנים וחזר ונתן בחוץ או בחוץ וחזר
 18 ונתן בפנים - הכל כשר. במה דברים אמורים? בשאר דמים
 19 הנתנים בחוץ, חוץ מן החטאת; אבל דם חטאת הנעשית
 20 בחוץ שנתערב בדם חטאת הנעשית בפנים: אם נתן בחוץ
 21 וחזר ונתן בפנים - כשר, נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ -
 22 פסולה. שדם חטאת שנכנס להיכל, אפלו חטאת יחיד
 23 הנאכלת - אסורה; שנאמר: וכל חטאת אשר יובא מדמה
 24 וגומר. והוא שיבוא דרך שער ההיכל, שנאמר: יובא - דרך
 25 ביאה; אבל אם הכניסו בפשפש או דרך חלון או גג - אינו
 26 נפסל.
 27 יד. פר העלם ושעיר עבודה זרה, שדמם נכנס להיכל, אם
 28 הכניסו לקדש הקדשים - נפסל; שבמקום זה פנימה של
 29 מקומן הוא. וכן פר ושעיר של יום הכפורים, שדמם נכנס
 30 לקדש הקדשים, אם הכניס דמם לקדש הקדשים והזה ממנו
 31 והוציאו להיכל, וחזר והכניסו לקדש הקדשים - נפסל,
 32 ואינו גומר ממנו הזיות שבקדש הקדשים; כיון שיצא יצא.
 33 וכן אם גמר הזיות שבקדש הקדשים והוציאן להיכל, והזה
 34 מקצת הזיות והוציאן חוץ להיכל, וחזר והכניסן להיכל -
 35 אינו גומר הזיות שבהיכל; שפיון שיצא הדם חוץ למקומו
 36 נפסל.
 37 טו. חטאת שקבל דמה בשני כוסות ויצא אחד מהם לחוץ
 38 - הפנימי כשר ויזה ממנו. נכנס אחד מהם להיכל והזה
 39 ממנו שם - אף החיצון פסול. שנאמר: אשר יובא מדמה;
 40 אפלו מקצת דמה אם נכנס לכפר בקדש - נפסלה.
 41 טז. דם חטאת שהכניסו לכפר בו בפנים ולא כפר, אלא
 42 הוציאו ולא הזה ממנו בפנים כלום: אם הכניסו בשוגג -
 43 הרי זה כשר, ומזה ממנו בחוץ, שהרי לא כפר בקדש; ואם
 44 הכניסו במזיד - פסול.
 45 יז. הכניס החטאת עצמה להיכל - כשרה; שנאמר: אשר
 46 יובא מדמה - ולא בשרה.
 47 יח. חטאת העוף שפרכסה ונכנסה להיכל - כשרה.

1 לראש המזבח - לא ירד; שְׁנֵאֵמַר: כָּל הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ.
2 יָכוֹל אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רְאוּיָה? תִּלְמוּד לומר: הִיא הָעֵלָה עַל
3 מִזְבֵּחַהּ. מִה עוֹלָה, שֶׁהִיא רְאוּיָה לְאֲשִׁים, אִם עֲלָתָה - לֹא
4 תֵרָד; אֵף כָּל הָרְאוּיָה לְאֲשִׁים, אִם עֵלָה - לֹא יֵרָד.
5 ד. עוֹלָה שֶׁהָעֵלָה מִיָּה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - תֵּרָד, שֶׁעֲדִין אֵינָה
6 רְאוּיָה.
7 ה. וְכֵן קָמַץ הַמִּנְחָה שֶׁלֹּא נִתְקַדַּשׁ בְּכָלִי שֶׁרָת. וְכָל אֲסוּרֵי
8 הַמִּזְבֵּחַ שֶׁעָלוּ - יֵרְדוּ, לִפִּי שְׂאִינָן רְאוּיִין מִתְחַלְתֵּן.
9 ו. וְכֵן בְּהִמַּת קֳדָשִׁים שֶׁנִּשְׁחַטָּה בְּלִילָה אוֹ נִשְׁפָּךְ דָּמָה אוֹ
10 שִׁצְצָאֵת חוּץ לְעֹזְרָה, אִם עֲלָתָה - תֵּרָד.
11 ז. אֲבָל קֳדָשִׁים שֶׁלְּנֹו אוֹ שֶׁלֵּן הֵדֶם אוֹ הַבֶּשֶׂר אוֹ הָאֲמוּרִים,
12 וְזָבַח שִׁצְצָא חוּץ לְעֹזְרָה, אוֹ שֶׁנִּשְׁחַט אוֹ נִפְסַל בְּמִחְשַׁבְתּוֹ
13 הַזֶּמֶן אוֹ בְּמִחְשַׁבְתּוֹ מִקּוֹם אוֹ בְּמִחְשַׁבְתּוֹ שְׁנוּי, אוֹ שֶׁקָּבְלוּ
14 הַטְּמָאִים וְזָרְקוּ אֶת דָּמֹו, הוֹאִיל וְרְאוּיִין בְּעִבּוּדֵת קֶרְבֵּן הֵבֵא
15 בְּטִמְאָה, וְשִׁנְתֵּן דָּמוֹ חוּץ לְמִקְוָמוֹ, אוֹ קֳדָשִׁי קֳדָשִׁים
16 שֶׁנִּשְׁחַטוּ בְּדָרוֹם אוֹ שֶׁנִּתְקַבַּל דָּמָם בְּדָרוֹם, אֵף עַל פִּי שֶׁכָּל
17 אֵלֹו פְּסוּלִים, אִם עָלוּ לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - לֹא יֵרְדוּ.
18 ח. כָּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּקֳדָשׁ - הַקֳּדָשׁ מִקָּבְלוֹ. וְכֵשֶׁם שֶׁאִם עָלוּ -
19 לֹא יֵרְדוּ, כִּךְ אִם יֵרְדוּ - לֹא יַעֲלוּ שְׁנִיָּה, שֶׁהִרְיָ פְּסוּלִין הֵם.
20 ט. וְאִם מְשֻׁלָּה בְּהֵם הָאוֹר, אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּרְדוּ - יַעֲלוּ שְׁנִיָּה
21 וְיִשְׁלִים הַקְּטָרֶתָן.
22 י. קָמַץ שֶׁנִּתְפַּגֵּל וּמִקְצָתוֹ בְּאֶרֶץ וּמִקְצָתוֹ מְשֻׁלָּה בּוֹ הָאוֹר -
23 יַעֲלֶה בָּלוֹ.
24 יא. אֵיבָרִים וְחִלְבִּים וְקַמְצִים שֶׁלְּנֹו בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ -
25 בָּאֵלוֹ לֵנוּ בְּעֹזְרָה, וְאִם יֵרְדוּ - לֹא יַעֲלוּ; אֲבָל אִם לֹא יֵרְדוּ
26 - מִקְטָרִין אוֹתָן לְעוֹלָם.
27 יב. וְאוֹר מִזְבֵּחַ - בַּמִּזְבֵּחַ. וְאֲמוּרֵי קֳדָשִׁים קְלִים שֶׁהָעֵלָן
28 קֳדָם זְרִיקַת דָּמִים - לֹא יֵרְדוּ, שֶׁהִרְיָ נַעֲשׂוּ לְחֵמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ.
29 יג. הַפְּרִישׁ שֶׁנִּי אֲשָׁמוֹת לְאַחֲרִיּוֹת, וְשִׁחַט אֶת שְׁנֵיהֶם, וְקֳדָם
30 וְהָעֵלָה אֲמוּרִים שֶׁל אֶחָד מֵהֶם קֳדָם זְרִיקָה - הִרְיָ אֵלֹו יֵרְדוּ.
31 יד. הַזָּבַח הַפְּסוּל וְהַנִּסְכִּים הַפְּסוּלִים שֶׁעָלוּ לְמִזְבֵּחַ - הַזָּבַח
32 לֹא יֵרָד, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְאוּיָה לְאֲשִׁים, וְהַנִּסְכִּים
33 יֵרְדוּ. וְכֵן נִסְכִּים הַבָּאִים בְּפָנֵי עֶצְמָן שֶׁנִּפְסְלוּ וְעָלוּ - יֵרְדוּ.
34 טו. עוֹף שֶׁמָּלְקוֹ זֶר וְעֵלָה - לֹא יֵרָד; וְקָמַץ הַמִּנְחָה שֶׁקָּמַצוּ
35 זֶר וְעֵלָה - יֵרָד. אֵף עַל פִּי שֶׁזֶה פְּסוּל וְזֶה פְּסוּל - זֶה בָּאֵלוֹ
36 לֹא נִתְקַדַּשׁ כָּלָל. וְאֶחָד הֵזֶר וְאֶחָד שֶׁאֵר הַפְּסוּלִים.
37 טז. וְאֵלֹו אִם יַעֲלוּ - יֵרְדוּ: כָּל שְׂאִינוֹ רְאוּיָה לְאֲשִׁים. בֶּשֶׂר
38 קֳדָשִׁים וְבֶשֶׂר קֳדָשִׁים קְלִים, מוֹתֵר הָעֵמֶר וְשִׁנְיָ
39 מִנְחוֹת וְשִׁתִּי הִלָּחֵם וְלָחֵם הַפָּנִים וְהַקְּטָרֶת, וְצִמְרֵי שֶׁבִּרְאִשֵׁי
40 כִּבְשִׁים וְשִׁעִר שֶׁבִּזְמֵן הַתִּשְׁבִּים וְהַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים, וְהַקְּרָנִים
41 וְהַטְּלָפִים בְּזִמְנָן שְׂאִינָן מִחִבְּרִים, אִם עָלוּ - יֵרְדוּ.
42 יז. קָמַץ שֶׁמֶצֶה שֶׁמֶנוֹ עַל הָעֶצֶם וְיֵרָד הָעֶצֶם - יִחְזִירוּ;
43 שֶׁהִדְבֵּר סֶפֶק, שֶׁמָּא חִבּוּרֵי עוֹלִין כְּעוֹלִין הֵם חֲשׂוּבִין.
44 יח. מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מִקְדָּשׁ פְּסוּלִין בֵּין רְאוּיִין לוֹ בֵּין שְׂאִינָן
45 רְאוּיִין לוֹ; אֲבָל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אֵינוֹ מִקְדָּשׁ אֲלֹא פְּסוּלִין
46 הָרְאוּיִין לוֹ, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. כִּיצַד? מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁעָלוּ לוֹ
47 זָבָחִים שֶׁנִּפְסְלוּ - לֹא יֵרְדוּ. עֲלָתָה לוֹ קִטְרֶת זָרָה - תֵּרָד,
48 שְׂאִין הַקְּטָרֶת זָרָה רְאוּיָה לְמִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. אֲבָל מִזְבֵּחַ

הַפְּנִימִי שֶׁעָלָה לוֹ קָמַץ מִנְחָה, בֵּין בֶּשֶׂר בֵּין פְּסוּל - לֹא יֵרָד.
וְכֵן כָּל כִּיצָא בְּזָה. כֵּשֶׁם שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ אֶת הָרְאוּיָה לוֹ,
כִּךְ הַכֶּבֶשׁ וְשֶׁאֵר כָּלִי הַשֶּׁרֶת מִקְדָּשִׁין אֶת הָרְאוּיָה לָהֶם, שֶׁהִרְיָ
נִאֲמַר בְּכָלִים: כָּל הַנִּגַּע בְּהֵם יִקְדָּשׁ. מִשְׁנִיעַ לְכַבֵּשׁ דָּבָר
הָרְאוּיָה לוֹ - לֹא יֵרָד, וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַל. וְכֵן כִּשְׁנִיעַ לְכָלִי
שֶׁרָת כָּל דָּבָר הָרְאוּיָה לוֹ - מִתְקַדַּשׁ, וְלֹא יִפְדֶּה לְעוֹלָם, וְאֵף
עַל פִּי שֶׁנִּפְסַל, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּאֲסוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ.
יט. אֵין כָּלִי הֵלַח מִקְדָּשׁוֹת אֶת הַיֶּבֶשׁ, וְלֹא כָלִי הַיֶּבֶשׁ
מִקְדָּשׁוֹת אֶת הֵלַח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִדּוֹת הֵלַח
וְהַיֶּבֶשׁ שֶׁהִי בַּמִּקְדָּשׁ, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכּוֹת כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ;
אֲבָל הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁוֹת הֵלַח וְהַיֶּבֶשׁ. וְכָלִי שֶׁרָת מִקְדָּשִׁין
דָּם הַפְּסוּל לְקָרֵב.
כ. כָּל כָּלִי הַשֶּׁרֶת אֵין מִקְדָּשִׁין אֲלֹא בַּמִּקְדָּשׁ, וְאֵין מִקְדָּשִׁין
אֲלֹא מִדְּעַת, וְאֵין מִקְדָּשִׁין אֲלֹא מִתּוֹכָן, וְאֵין מִקְדָּשִׁין אֲלֹא
שְׁלָמִים. נִקְבּוּ, אִם עוֹשִׂין מַעֲשֵׂין מִלֹּאקְתָּן שֶׁהִי עוֹשִׂין וְהֵם
שְׁלָמִים - מִקְדָּשִׁין, וְאִם לֹא - אֵין מִקְדָּשִׁין. וְאֵין מִקְדָּשִׁין
אֲלֹא מִלֵּאֵין. אֲבָל הַמִּדּוֹת אֵין מִקְדָּשׁוֹת חֲסִרוֹת אֲלֹא אִם
דְּעִתוֹ לְמִלֵּאֵתָן; וְאִם אֵין דְּעִתוֹ לְמִלֵּאֵתָן - מִקְדָּשׁוֹת לְהַפְּסֵל,
אֲבָל לֹא לְקָרֵב.
כא. כָּלִי שֶׁרָת מִקְדָּשִׁין שֶׁלֹּא בְּזִמְנָן לְהַפְּסֵל, אֲבָל לֹא
לְהַקְרֵב. כִּיצַד? דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בְּיוֹם שֶׁנִּתְקַדַּשׁ בְּכָלִי שֶׁרָת
בְּלִילָה - נִפְסַל וְיִשְׁרָף, אֲבָל אֵינוֹ קָרֵב. כִּגוֹן שֶׁקָּמַץ מִנְחָה
בְּלִילָה וְנָתַן קָמָצָה לְכָלִי שֶׁרָת - הִרְיָ זֶה נִשְׂרָפָת.
כב. מִזְבֵּחַ שֶׁנִּפְסַג - נִפְסְלוּ כָּל הַקֳּדָשִׁים שֶׁהִי שֵׁם שְׁחוּטִין
בַּמִּקְדָּשׁ שֶׁעֲדִין לֹא נִזְרַק דָּמָם; שֶׁהִרְיָ אֵין שֵׁם מִזְבֵּחַ לְזֶרֶק
עָלָיו, וְנִאֲמַר: וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֶתֶךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ. כְּלוּמַר,
תִּזְבַּח וְהוּא עוֹמֵד בְּתִקּוּנוֹ, לֹא פָּגוּם.
כג. אֲבָל קֳדָשִׁים חַיִּים שֶׁהִי שֵׁם בְּעֹזְרָה כִּשְׁנִפְסַג - לֹא
נִפְסְלוּ, אֲלֹא כִּשְׁיִבְנָה הַמִּזְבֵּחַ יְקָרְבוּ; שְׂאִין בְּעָלִי חַיִּים נִדְּחִין.
כד. הַקֳּדָשׁ בְּהִמּוֹת עַד שֶׁלֹּא נִבְנָה הַמִּזְבֵּחַ - כִּשְׁיִבְנָה
מִקְרִיבִין אוֹתָן; שֶׁהִדְחִי מִעֲקָרוֹ אֵינוֹ דָּחוּי.
כה. וְכֵן אֵין אוֹכְלִין קֳדָשִׁים וְהַמִּזְבֵּחַ פָּגוּם, שֶׁנִּאֲמַר:
וְאִכְלוּהָ מִצֹּאת אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ. וְהוּא הֵדִין לְקֳדָשִׁים קְלִים,
שְׂאִין אוֹכְלִין אוֹתָן בִּירוּשָׁלַיִם וְהַמִּזְבֵּחַ פָּגוּם עַד שִׁיִּבְנָה.

שבת קודש א' מרחשון ה'תשע"א

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. וְלֹד חֲטָאֵת וְתַמּוּרַת חֲטָאֵת וְחֲטָאֵת שֶׁמִּתּוֹ בְּעֵלִיָּה
וְחֲטָאֵת שֶׁאֲבָדָה וְנִמְצָאֵת אַחֵר שֶׁכִּפְּרוּ הַבְּעָלִים - הִרְיָ אֵלֹו
יְמוּתוֹ. נִמְצָאֵת אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַטָּה הַחֲטָאֵת הַשְּׁנִיָּה שֶׁהַפְּרִישׁ
קֳדָם שִׁיזְרַק דָּמָה - הִרְיָ זֶה סֶפֶק אִם תָּמוּת אִם תִּרְעָה עַד
שִׁיפּוֹל בָּהּ מוֹם, לִפְיָךְ תָּמוּת. וְכִיצַד הֵן מִתּוֹת? לֹא
שִׁיְהוּגָם בְּכָלִי אוֹ בִּידוֹ, אֲלֹא יִכְנִסֵם לְבֵיתוֹ וְנִוְעַל עָלֵיהֶם עַד
שִׁיְמוּתוֹ. וְדָבָרִים אֲלֹו כָּלָם מִפִּי מִשָּׁה רַבְּנוֹ נִשְׁמָעוּ. אֵין כָּל
הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֲלֹא בְּחֲטָאֵת יָחִיד בְּלִבָּד; אֲבָל חֲטָאֵת
צָבּוּר שֶׁאֲבָדָה וְנִמְצָאֵת אַחֵר כְּפָרָה, בֵּין רְאוּיָה בֵּין אֵינָה
רְאוּיָה - תִּרְעָה עַד שִׁיפּוֹל בָּהּ מוֹם, וְתִמְכֹּר וְיִפְּלוּ דָמֶיהָ

48 יג. היתה נחבאת אחורי הדלת או בסתר המדרגה - הרי
49 זו אבונה, שהרי אין אדם רואה אותה בשעת כפרה. היתה
50 בשדה או באגם - הרי זו ספק אבונה, שמא יש שם אדם
51 רואה אותה בשעת כפרה, לפיכך תמות מספק.
52 יד. השולח חטאתו ממדינת הים - מקריבין אותה בתזקת
53 שהוא קרם. במה דברים אמורים? בחטאת העוף, או
54 בחטאת בהמה של אשה, שאינה בת סמיכה, כמו שבארנו.
55 אבל אשם ודאי שמתו בעליו ושכפרו בעליו - ירעה עד
56 שיפיל בו מום, וימכר ויפלו דמיו לנדבה. שכל שבחטאת
57 תמות - באשם ירעה עד שיפיל בו מום, ויפלו דמיו לנדבה.
58 טו. כל אשם שנפסק לרעה, אם הקריבו עולה - כשר.
59 ולמה לא יקרב בעצמו עולה לכתחלה? גזרה לאחר כפרה
60 משום לפגי כפרה.
61 טז. המפריש נקבה לאשמו - תרעה עד שיפיל בה מום,
62 ותמכר ויביא בדמיה אשם. אם הקריב אשמו - יפלו דמיה
63 לנדבה. וכן ולדה.
64 יז. הפריש נקבה לעולתו וללדה זכר - ירעה עד שיפיל בו
65 מום, ויביא בדמיו עולה.
66 יח. אבל הדיוט שהפריש זכר לחטאת, ונשיא שהפריש
67 שעירה לחטאת, וכהן משיח שהפריש פרה לחטאת - הרי
68 אלו אין מתקדשין לא קדשת הגוף ולא קדשת דמים,
69 לפיכך ימכרו שלא במום.
70 יט. הביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא או שחטא ודאי:
71 אם עד שלא נשחט - ירעה עד שיפיל בו מום, ויפלו דמיו
72 לנדבה; מפני שלבו של אדם דנה על עונותיו, והואיל ועל
73 ספק הפרישו - גמר בלבו להקדיש. הפרישו אפלו על פי
74 עדים והונומו - יפלו דמיו לנדבה. ואם אחר שנשחט נודע
75 לו - הדם ישפך והבשר ישור, כשאר פסולי המקדשין. נודע
76 לו אחר שנזרק הדם - הבשר יאכל לכהנים ככל האשמות.
77 כ. אשם ודאי אינו כן. אם עד שלא נשחט נודע לו שלא
78 חטא - יצא וירעה בער פשע החלין, ואין בו קדשה כלל;
79 ואם משנשחט - הרי זה יקרב; ואם משנזרק הדם - הבשר
80 יצא לבית השורפה, כשאר פסולי המקדשין.
81 כא. מי שנתחייב באשם תלוי והפריש שנים לאחריות -
82 מתכפר באחד, והשני ירעה עד שיפיל בו מום, ויפלו דמיו
83 לנדבה. ואין צריך לומר באשם ודאי שהוא כן.
84 כב. כל האשמות שבתורה באין בגי שמים ובאים בכסף
85 שקלים; חוץ מאשם מצרע ואשם נזיר, שהם בגי שנה ואין
86 לדמיהם קצבה. אשם תלוי בא מן הקטנים או מן הגדולים.
87 ומפי השמועה למדו, שאינו בא אלא בכסף שקלים.
88 כג. הוזלו אילים ולא ימצא איל בשתי סלעים - אין לו
89 תקנה, אלא ישהה עד שייקרו ויביא בשתי סלעים; שהרי
90 הקפידה תורה על דמיו ונתנה לו קצבה.
91 כד. הפריש אשמו, והיה בשעת הפרשה יפה סלע, ובשעת
92 כפרה יפה שמים - כשר; שהדחוי מעקר אינו דחוי, ועדין
93 לא נראה עד שנעשה שוה שמים. ואף על פי שהשבים
94 מאליהם - אדם מתכפר בשבח הקדש. היה בשעת הפרשה

1 לנדבה. ואין אתה יכול לומר בחטאת צבור ולד או תמורה
2 או שמתו בעליה, שכל קרבנות הצבור זכרים, ואין הצבור
3 עושין תמורה, כמו שיתבאר, ואין כל ישראל מתיים.
4 ב. פר ושיעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים
5 תחתייהן, וכן שעירי עבודה זרה שאבדו והפריש אחרים
6 תחתייהן - ירעו עד שיפיל בהן מום, וימכרו ויפלו דמיהן
7 לנדבה; שאין חטאת הצבור מתה. ולמה לא יקריבו עצמן
8 נדבה, שהרי זכרים הם? גזרה לאחר כפרה משום לפגי
9 כפרה.
10 ג. המפריש חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתייה,
11 ונמצאת הראשונה והרי שתיהם עומדות: משך אחת
12 משתייהן ונתכפר בה - האחרת תמות; בא להפליג - אומרין
13 לו שיתכפר בזו שהפריש בראשונה, והשניה תרעה עד
14 שיפיל בה מום, ויפלו דמיה לנדבה. היתה אחת מהן תמימה
15 ואחת בעלת מום - תמימה תקרב, ובעלת מום תפדה.
16 נשחטה בעלת מום קדם שיזרק דם התמימה - הרי זו
17 אסורה בהנאה. היו שתיהן בעלי מומין - ימכרו שתיהן
18 ויביא מדמיהם חטאת, והשאר יפול לנדבה.
19 ד. הפריש חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתייה ואבדה,
20 והפריש אחרת ונמצאו האובדות והרי שלשתן עומדות
21 ונתכפר בראשונה - שניה מתה, ושלישית רועה; נתכפר
22 בשלישית - שניה מתה, וראשונה רועה; נתכפר באמצעית
23 - שתיהם מתות.
24 ה. המפריש שתי חטאות לאחריות - מתכפר באי זו
25 שירעה, והשניה תרעה עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה
26 לנדבה.
27 ו. הפריש חטאת מעברת וילדה - הרי היא וילדה כשתי
28 חטאות שנתפרשו לאחריות.
29 ז. המפריש חטאתו ועברה שנתה - תרעה עד שיפיל בה
30 מום, ותמכר ויביא בדמיה אחרת. וכן אם הפריש חטאתו
31 ונפל בה מום - יביא בדמיה אחרת.
32 ח. כל חטאת שאבדה ונמצאת קדם כפרה, (אף על פי
33 שנמצאת בעלת מום או שנמצאת אחר שעברה שנתה) -
34 אינה מתה, אלא תרעה עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה
35 לנדבה. נמצאת אחר כפרה, אף על פי שנמצאת בעלת מום
36 או עברה שנתה, הואיל והיתה אבונה בשעת כפרה - הרי
37 זו תמות.
38 ט. היתה גנובה או גזולה בשעת כפרה ואחר כך חזרה -
39 אינה מתה, אלא תרעה. לא שמעו ממשה רבנו אלא
40 אבונה. היתה עקר אבונה בלילה, אף על פי שהיתה
41 אבונה בשעת כפרה - אינה מתה, אלא תרעה.
42 י. אבדה ממנו ולא מן הרועה, או שאבדה מן הרועה ואינה
43 אבונה מבצלה - אינה מתה, אלא רועה.
44 יא. וכל אלו שרועות - רועות עד שיפיל בהן מום, ויפלו
45 דמיהן לנדבה.
46 יב. היתה אבונה ממנו ומן הרועה ואחר מכירה אפלו
47 בסוף העולם - הרי זו ספק, לפיכך תמות.

9 פסול, ותעבר צורתו ויצא לבית השרפה. זה הפלל: כל
10 הפסול בחטאת - פסול באשם; חוץ מן האשם ששחטו
11 שלא לשמו, שהוא פשר, כמו שיתבאר.
12 כז. עולת נזיר, עולת יולדת, עולת מצרע, ששחטן בני
13 שנים עשר חדש ויום אחד, או מחסרי זמן בפעלים -
14 פשרים וטעונין נסכים. זה הפלל: כל שאינו פוסל בעולת
15 נדבה - אינו פוסל בעולת חובה, בין עלתה לפעלים בין
16 שלא עלתה להם.

1 יפה שמים, ובשעת פפרה יפה סלע - הרי זה פסול. חזר
2 ונעשה יפה שמים - יחזר לכשרותו; שאין בעלי חיים
3 נדחין, כמו שבארנו. למה הדבר דומה? למום שנפל ועבר.
4 כה. הפריש שתי סלעים לאשם, ולקח בהם שני אילים
5 לאשם, אם היה אחד מהן יפה שתי סלעים - יקרב לאשמו,
6 והשני ירעה עד שיפיל בו מום, ויפלו דמיו לנדבה.
7 כו. היה חביב באשם בן שנה והביא בן שמים, או בן
8 שמים והביא בן שנה, או ששחטו מחסר זמן בפעלים -

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ה תשרי"א' מרחשון ה'תשע"א

45 אָמְרוּ: "וְנִפְשׁ כִּי-תִקְרִיב קֶרְבֵּן מִנְחָה לֵה' וְגו';
46 וְאִם-מִנְחָה עַל-הַמִּזְבֵּחַ קֶרְבֵּן וְגו'; וְאִם-מִנְחַת
47 מִרְחֶשֶׁת" (שם ב, א. ה, ז). וְאָמַר לְהַשְׁלֵמַת
48 הַמַּעֲשֵׂה: "וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה וְגו'" (ויקרא ו, ז).
49 וְדִינִי מִצְוָה זוֹ עַל חִלְקֶיהָ הַרְבִּים מִבְּאָרִים
50 בַּמִּסְכָּתָא הַמִּיחָדָת לְכֹף, כְּלוּמַר: מִסְכַּת מִנְחוֹת.
51 הַמִּצְוָה הַק"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְתֵּן שָׁמֶן
52 זֵית בְּמִנְחַת חוּטָא, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-יִישִׁים
53 עָלֶיהָ שָׁמֶן" (שם ה, יא). וְיִי שְׁנוֹתָן עָלֶיהָ שָׁמֶן —
54 לֹקְחָה.

55 הַמִּצְוָה הַק"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְהִקְרִיב
56 מִנְחַת חוּטָא עִם לְבוֹנָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
57 "וְלֹא-יִתֵּן עָלֶיהָ לְבוֹנָה" (שם); וְיִי שְׁנוֹתָן עָלֶיהָ
58 לְבוֹנָה — לֹקְחָה. וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (מִנְחוֹת נט):
59 "וְחִיב עַל הַשָּׁמֶן בְּפָנֶי עֲצָמוֹ וְעַל הַלְבוֹנָה בְּפָנֶי
60 עֲצָמָה", לְפִי שֶׁהֵם שְׁנֵי לְאוּיִן בְּלִי סִפְקָא. וְכִבֵּר
61 נִתְבָּאֵרוּ דִּינִי מִצְוָה זוֹ, כְּלוּמַר: מִנְחַת חוּטָא,
62 בְּפָרֶק ה' מִמִּנְחוֹת (שם).

63 הַמִּצְוָה הַק"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ (גם)
64 הַכַּהֲנִים) מִלְאָכֹל מִנְחַת כֹּהֵן (אִם שְׂאוּכָלִים הַכַּהֲנִים
65 שִׁירֵי מִנְחַת יִשְׂרָאֵל), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכָל-
66 מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל" (שם ו, טז).
67 וְנִכְפַּל הֵלָא בַּחֲבַתִּי כֹהֵן גָּדוֹל שֶׁגַּם הִיא מִנְחָה,
68 (וְנִקְרָאת כֵּךְ לְפִי שְׁנַעֲשִׂית ב'מִחֲבַת'). וְהָעוֹבֵר עַל זֶה
69 — לֹקְחָה. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פִּרְשֵׁת צו, שם): "כָּלִיל
70 תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל" — כֹּל שֶׁהוּא ב'כָּלִיל תִּהְיֶה",
71 לְתֵן לֹא-תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ.

יום ראשון כ"ה תשרי ה'תשע"א

17

18 מצות עשה סו.

19 מצות לא תעשה קמז. מצות עשה סז.

20 מצות לא תעשה קב. קג. קלח.

21 הַמִּצְוָה הַס"ו — הַצְוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ שִׁיְהֵא מַעֲשֵׂה
22 זִבְחַת הַשְּׁלָמִים בְּאֶפֶן הַנִּזְכָּר בְּאִמְרוֹ: "וְאִם-זִבְחַת
23 שְׁלָמִים קֶרְבֵּנוֹ וְגו'" (ויקרא ג, א). וְאָמַר עוֹד
24 לְהַשְׁלֵמַת הַמַּעֲשֵׂה: "וְזֹאת תֹּרַת זִבְחַת הַשְּׁלָמִים
25 וְגו' אִם עַל-תּוֹדָה יִקְרִיבוּ" (שם ז, יא-יב). אַרְבַּעַת
26 הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה — כְּלוּמַר: מַעֲשֵׂה הָעוֹלָה
27 וְהַחֲטָאת וְהָאֵשֶׁם וְהַשְּׁלָמִים — הֵם כָּל-מַעֲשֵׂי
28 הַקֶּרְבָּנוֹת, לְפִי שֶׁכָּל-קֶרְבֵּן בְּהֵמָה שֶׁמִּקְרִיב הַיָּחִיד
29 אוֹ הַצִּבּוּר אֵינוֹ אֵלָּא אֶחָד מֵאַרְבַּעַת הַסּוּגִים הָאֵלֶּה,
30 חוּץ מִן-הָאֵשֶׁם שֶׁהוּא לְעוֹלָם קֶרְבֵּן יָחִיד, כְּמוֹ
31 שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמָה פְּעָמִים. וּמִסְכַּת זִבְחִים כּוֹלֶלֶת גַּם
32 דִּינֵי אַרְבַּע מִצְוֹת אֵלּוּ וְהִנְסַפַּח אֲלֵיהֶן מִן הַדּוּמָה
33 לְהֵן, דְּבָרִים שֶׁחֻבָּה לַעֲשׂוֹתָם (וְעִשְׂיָתָם מִעֲכָבֶת),
34 וְדְבָרִים שֶׁחֻבָּבִים עֲלֵיהֶם (שֶׁאִסּוּר לַעֲשׂוֹתָם), וְדְבָרִים
35 שֶׁאֵם עֲשֵׂה פֶסֶל (אֵת הַקֶּרְבֵּן), וְהִנְעֲשֶׂה כִּתְקֵנוֹ.

36 הַמִּצְוָה הַקמ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְאָכֹל
37 בְּשֵׁר קִדְשִׁים קָלִים קִדְשִׁים וְרִיקַת דָּמִים, וְהוּא אָמְרוּ:
38 "לֹא-תוֹכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ וְגו' וְנִדְבַתִּיךָ" (דְּבָרִים
39 יב, יז), בְּאֵלּוּ אָמַר: לֹא תוֹכַל לֶאֱכֹל נִדְבַתִּיךָ. וְכֹא
40 בְּקִבְלָהּ (סִפְרֵי פִּרְשֵׁת רֹאֵה שֶׁם): לֹא בֹא הַכֶּתוּב
41 אֵלָּא לְאֹכֵל תּוֹדָה וּשְׁלָמִים לְפָנֶי זְרִיקַת דָּמִים
42 שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, וְגַם זֶה לֹקְחָה.

43 הַמִּצְוָה הַס"ז — הַצְוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ שִׁיְהֵא מַעֲשֵׂה
44 הַמִּנְחָה בְּאֶפֶן הַנִּזְכָּר בְּכָל-סוּג וְסוּג מִהֵן, וְהוּא

יום שני כ"ז תשרי ה'תשע"א

מצות לא תעשה קכד. מצות עשה פח.

פג. מצות לא תעשה קנה.

המצוה הקכ"ד — האזהרה שהזהרנו מלאפות
שגרי מנחות (הנשאר לאחר הקמיצה) — חמץ,
והוא אמרו יתעלה: "לא תאפה חמץ חלקם נתתי
אתה מאשי" (ויקרא ו, י), כאלו אמר שחלקם שהוא
שגרי המנחה לא יאפה חמץ. ומי שאפה אותו
חמץ — חייב מלקות, כמו שבארה המשנה (מנחות
פרק ה משנה ב), ואמרה: וחיבין על אפיתה. וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' ממנחות (נה).

המצוה הפ"ח — הצווי שנוצטוויי הכהנים לאכל
שגרי (הקומץ מה) מנחות, והוא אמרו יתעלה:
"והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל"
(שם ו, ט). ולשון ספרא (פרשת צו): "מצות תאכל
— מצוה. פיוצא בו: יבמה יבוא עליה (דברים
כה, ה) — מצוה", כלומר: שאכילת שגרי מנחות
היא כמו ביאת היבמה שהיא מצות עשה לא דבר
של רשות בלבד. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
במקומם במסכת מנחות (עב): ולשון התורה הוא
שמצוה זו מיחדת בזכרים, והוא אמרו יתעלה:
"כל-זכר בבני אהרן יאכלנה" (ויקרא ו, יא).

המצוה הפ"ג — הצווי שנוצטווינו לצאת ידי
כל-הקרבנות המטלים עלינו ברגל הראשון
שיעבר עלינו משלשה רגלים כדי שלא יחלף רגל
משלשה רגלים, אלא-אם-פן כבר הקריב כל-
קרבן המטל עליו. והוא אמרו יתעלה: "לשכנו
תדרשו ובאת שמה והבאתם שמה עלתיכם"
(דברים יב, הו). ענין צווי זה הוא, שהוא אומר:
בזמן שתבוא שמה — והוא בכל-רגל משלשה
רגלים (שיש חובת ראייה בבית המקדש) — חייב
אתה להביא כל-קרבן המטל עליך. ולשון ספרי
(פרשת ראה): "ובאת שמה, והבאתם שמה —
למה נאמר? לקבועם חובה שיביאו ברגל הראשון
שפגע בו". ושם נאמר: "אינו עובר עליו משום
'בל תאחר' עד שיעברו עליו רגלי שנה בלה",
כלומר: אם עברו עליו שלשה רגלים ולא הביא,
אז זה עובר על לאו; אבל אם עבר עליו רגל
אחד — הרי זה עובר על עשה בלבד. ובגמרא

ראש השנה (ו): אמר רבא: כיון שעבר עליו רגל
אחד עובר בעשה. ואמרו בתלמוד (שם צ): "מאי
טעמיה דרבי מאיר? (האומר: "כיון שעבר עליו רגל
אחד עובר ב"בל תאחר") דכתיב: ובאת שמה
והבאתם שמה (וכאילו אמר הכתוב): — כי אתית
(כשהנך בא לבית המקדש) איתי (הבא הקרבנות).
ורבנן אמרי: לעשה הוא דאתא, הנה נתבאר לך,
שזה שנאמר "והבאתם שמה" — מצות עשה,
והוא: שיביא כל-החובות לה' המטלות עליו.
ויצא ידי חובתו בכל-רגל, בין שאלה הם ממניי
הקרבנות ובין שהם דמים (האומר "דמי עלי")
וערכים (האומר "ערכי עלי") וחרמים (האומר על
ממון שהוא "חרם") והקדשות ולקט ושכחה ופאה
(אם עבר ולקחם). ומצות עשה היא לצאת ידי
החובות הללו ברגל ראשון שפגע בו, כמו
שנתבאר בגמרא ראש השנה.

המצוה הקנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלאחר
את-הנדרים והנדבות ושאר הקרבנות שאנו חייבים
בהם, והוא אמרו יתעלה: "כי-תדר נדר לה'
אלהיך לא תאחר לשלמו" (שם כג, כב), ובא
בקבלה (ראש השנה ד): שאינו עובר על לאו זה,
עד שיעברו עליו שלשה רגלים. וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בתחלת ראש השנה (שם).

יום שלישי כ"ח תשרי ה'תשע"א

מצות עשה פד. פה.

מצות לא תעשה צ.

המצוה הפ"ד — הוא הצווי שנוצטווינו להקריב
כל-הקרבנות בבית הבחירה בלבד, והוא אמרו
יתעלה: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה" (דברים
יב, יד), וכאשר רצו לקיים את-האזהרה על הקרבה
בחוץ של איזה קרבן שיהיה מפל-הקרבנות, הביאו
ראיה מאמרו יתעלה: "פן-תעלה עלתיך בכל-
מקום" (שם, יג). אמרו בספרי (פרשת ראה): "אין לי
אלא עולות, שאר קדשים מניין? תלמוד לומר:
"ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה". ועדין אני
אומר: עולה בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא
יהיו אלא בעשה? תלמוד לומר: ושם תעשה וגו',
כמו שאבאר במקומו (לא תעשה פט) כשנדבר על
הלאו. וענין אמרם "עולה בעשה ולא-תעשה"

1 הוא: שֶׁהַמִּקְרִיב עוֹלָה בַּחוּץ עוֹבֵר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה
2 וּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, עַל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר
3 "פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלוֹתֶיךָ"; וְעַל מִצְוֹת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר:
4 "וְשֵׁם תַעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ" — וְזֶה לֹא עֲשֵׂה
5 שֵׁם. וְשָׂאֵר קִדְשִׁים לֹא יִהְיוּ אֵלָּא בַעֲשֵׂה, כְּלוּמַר:
6 שֶׁעֹבֵר עַל מֵה-שֶׁאֱמַר לוֹ "וְשֵׁם תַעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר
7 אֲנִי מֵצִוְךָ" בְּלִבָּד. וְנִתְבָּאֵר שֵׁם (בספרי), שֶׁגַּם שָׂאֵר
8 קִדְשִׁים הֵם בְּלֹא-תַעֲשֶׂה נֹסֵף עַל הַעֲשֵׂה. וְכִבֵּר
9 נִתְבָּאֵר בְּסוֹף מִסְכַּת זִבְחִים (קִיט), שֶׁכָּל-הַקִּדְשִׁים
10 שֶׁהִקְרִיבָם בַּחוּץ — הָרִי אֵלָיו בַּעֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה
11 וְחִיבִים עָלֵיהֶם כָּרַת. הִנֵּה נִתְבָּאֵר מִכָּל מֵה-
12 שֶׁאֱמַרְנוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר "וְשֵׁם תַעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִי
13 מֵצִוְךָ" — מִצְוֹת עֲשֵׂה גְמוּרָה.

14 הַמִּצְוָה הַפ"ה — הַצִּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהִבְיֵא כָּל
15 מֵה-שֶׁנִּתְחַיְבָנוּ — חֲטָאֵת וְעוֹלָה וְאִשָּׁם וְשִׁלְמִים
16 — לְבֵית-הַבְּחִירָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵם בַּחוּצָה
17 לָאֶרֶץ, כְּלוּמַר: אֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּתְחַיְבָנוּ בָּהֶם בַּחוּצָה
18 לָאֶרֶץ, הָרִי נִצְטְוִינוּ לְהִבְיֵא־ם לְבֵית הַבְּחִירָה.
19 וְחוּבָה לְהַעֲלוֹתָם עַל אֶף רְחוֹק הַדֶּרֶךְ (וְאִינוּ רִשְׁאֵי
20 לַפְּדוּתוֹ), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "רִק קִדְשִׁיךָ אֲשֶׁר-
21 יִהְיֶה לְךָ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל-הַמָּקוֹם" (שם, כו).
22 וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשֶׁת רֹאה): "רִק קִדְשִׁיךָ" — אִינוּ
23 מְדַבֵּר אֵלָּא בְּקִדְשֵׁי חוּצָה לָאֶרֶץ, "תִּשָּׂא וּבָאתָ"
24 — מְלַמֵּד שֶׁחִיב בְּטַפּוּל הַבָּאָתוֹ עַד שִׁיבִיאָנוּ
25 לְבֵית הַבְּחִירָה. וְנִתְבָּאֵר שֵׁם, שֶׁזֶּה אִינוּ מְדַבֵּר אֵלָּא
26 בַּחֲטָאֵת וְאִשָּׁם וְעוֹלָה וְשִׁלְמִים שֶׁנִּתְחַיְבִּים הָאָדָם.

27 הַמִּצְוָה הַמְשָׁלִימָה תִּשְׁעִים — הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהַרְנוּ
28 מִלְשַׁחוּט שׁוֹם דָּבָר מִן-הַקִּדְשִׁים בַּחוּץ, וְזֶה נִקְרָא:
29 "שׁוֹחֵט בַּחוּץ", וְכִשְׁמֹנוּ בְּרִיש כָּרְתוֹת (פֶּרֶק א
30 מִשְׁנָה א) כָּל-מִחְיָבֵי כָּרַת, מִנוּ הַשׁוֹחֵט וְהַמַּעֲלָה —
31 שְׁנַיִם. וְזֶה שֶׁהַשׁוֹחֵט בַּחוּץ חִיב כָּרַת אֶף-עַל-פִּי
32 שֶׁלֹּא הָעֵלָה (לְמִזְבֵּחַ — הַקְרִיב), אֵלָּא מִשְׁשַׁחַט
33 בְּלִבָּד, הוּא לְשׁוֹן הַתּוֹרָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
34 "אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ-כֶשֶׂב אוֹ-עִז בַּמִּחְנֶה אוֹ אֲשֶׁר
35 יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּחְנֶה וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא
36 יִבְיֵאוּ לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן לָהּ דָּם יִחְשֹׁב לְאִישׁ הַהוּא
37 דָּם שִׁפָּךְ וְנִכְרַת" (וִיקְרָא יז, גִּיד). וְהָאֲזִיזָה שְׁלוֹ,
38 כְּלוּמַר: הָאֲזִיזָה עַל שְׁחִיטַת קִדְשִׁים בַּחוּץ אִינָהּ
39 בְּפִרּוּשׁ, אֲבָל גִּלְמַדַּת בְּדִין: "לֹא עֲנֵשׁ הַכְּתוּב אֵלָּא-
40 אִם-פֶּן הִזְהִיר", כִּפִּי הַכָּלִילִים שֶׁקִּבְעָנוּ בַּהֲקָדְמוֹת

41 שֶׁהִקְדַּמְנוּ לְמִצְוֹת אֵלָיו (כָּלִל יד). וְזֶה לְשׁוֹן גְּמָרָא
42 זִבְחִים (קו): הַשׁוֹחֵט וְהַמַּעֲלָה בַּחוּץ — חִיב עַל
43 הַשְׁחִיטָה וְחִיב עַל הַהַעֲלָאָה. בְּשִׁלְמָא 'הַעֲלָאָה'
44 כְּתִיב עֲנֵשׁ וְכְּתִיב אֲזִיזָה; עֲנֵשׁ — "וְאֶל-פֶּתַח
45 אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְאֵנוּ וְנִכְרַת" (שם); אֲזִיזָה —
46 "הַשְּׂמֵר לְךָ פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלוֹתֶיךָ". (דְּבָרִים יב, יג)
47 וְכִדְרֵי אֲבִין, דָּאֱמַר רַבִּי אֲבִין אָמַר רַב לִיָּא:
48 כָּל-מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "הַשְּׂמֵר", "פֶּן" וְ"אֶל" — אִינוּ
49 אֵלָּא מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה; אֵלָּא שְׁחִיטָה בְּשִׁלְמָא עֲנֵשׁ
50 כְּתִיב: "וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיֵאוּ וְנִכְרַת",
51 אֵלָּא אֲזִיזָה מָנָא לָן? וְאַחֵר מִשָּׂא וּמִתָּן מְרַבָּה
52 הַחֲלִט הַדָּבָר בְּלְשׁוֹן זֶה, אָמְרוּ (נֶאֱמַר בַּפְּסוּק): "שֵׁם
53 תַּעֲלֶה וְשֵׁם תַעֲשֶׂה" — מִקִּישׁ עָלֶיהָ לַעֲשִׂיהָ: מָה
54 עָלֶיהָ עֲנֵשׁ וְהִזְהִיר, אֶף עֲשִׂיהָ עֲנֵשׁ וְהִזְהִיר. יוֹרוּ
55 בְּאֶמְרָם "שֵׁם תַּעֲלֶה וְשֵׁם תַעֲשֶׂה" עַל אָמְרוּ
56 יִתְעַלֶּה: "שֵׁם תַּעֲלֶה עֲלוֹתֶיךָ" (שם, יד) — וְזוֹ הִיא
57 הַהִקְרָבָה, כְּלוּמַר: הַהִקְטָרָה עַל גְּבִי הָאֵשׁ; וְאָמַר:
58 "שֵׁם תַעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ" (שם) — זֶה
59 כּוֹלֵל הַהִקְרָבָה וְהַשְׁחִיטָה, לְפִי שֶׁהוּא גַּם צִוָּה
60 בְּשְׁחִיטָה. וְדַע שֶׁהַשׁוֹחֵט בַּחוּץ בְּשׁוֹגֵג — חִיב גַּם
61 הוּא חֲטָאֵת קְבוּעָה. וּמֵמָה-שֶׁאֲתָפָה צָרִיךְ לְדַעַת,
62 שֶׁהַמִּקְרִיב קִדְשִׁים בְּזִמְן הַזֶּה חוּץ לְמָקוֹם הַעֲזָרָה
63 — חִיב כָּרַת. וּבְפִירוּשׁ אָמְרוּ (שם קז): "הַמַּעֲלָה
64 בַּחוּץ בְּזִמְן הַזֶּה רַבִּי יוֹחֲנָן אוֹמֵר: חִיב". וְכֵן הִלְכָה,
65 מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לִקְרֹב, לְפִי שֶׁהַכָּלִל הִנָּכוֹן אֲצִלָּנוּ:
66 מִקְרִיבִין אֶף-עַל-פִּי שָׂאִין בֵּית (מִקְדָּשׁ). וְכִבֵּר
67 נִתְבָּאֵרוּ גַּם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק י"ג מִזִּבְחִים (שם).

יום רביעי כ"ח תשרי ה'תשע"א

68 מצוות לא תעשה פט.
69 מצוות עשה לט. כט.
70 מצוות לא תעשה פא. מצוות עשה ל.
71

72 הַמִּצְוָה הַפ"ט — הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְהַקְרִיב
73 שׁוֹם קֶרֶבֶן בַּחוּץ, כְּלוּמַר: חוּץ לַעֲזָרָה, וְזֶה נִקְרָא:
74 "מַעֲלָה בַּחוּץ", וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "הַשְּׂמֵר לְךָ
75 פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלוֹתֶיךָ בְּכָל-מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה" (שם,
76 יג). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשֶׁת רֹאה שם): "אִין לִי אֵלָּא
77 עוֹלוֹת, שָׂאֵר קִדְשִׁים מִנֵּין? תִּלְמִיד לּוֹמַר: "וְשֵׁם
78 תַעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ" (שם, יד), וְעִדִּין אֲנִי
79 אוֹמֵר: עוֹלָה בַעֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, שָׂאֵר קִדְשִׁים לֹא

41 וסדר הקרבנות ועשייתם בפרק ב' מיומא (כו):
42 ובמסכת תמיד.

43 המצוה הכ"ט — הצווי שנוצטוינו להבעיר אש
44 על המזבח בכל-יום תמיד, והוא אמרו: "אש
45 תמיד תוקד על-המזבח לא תכבה" (ויקרא ו, ו) —
46 וזה לא יתכן אלא במה שצוה להתמיד ולשים
47 את-העצים בכל-בקר ובין הערבים, כמו שנתבאר
48 בפרק ב' מיומא (כו): ובמסכת תמיד (פרק ב).
49 ובפרוש אמרו (יומא כא:): "אף-על-פי שהאש
50 יורדת מן-השמים, מצוה להביא מן-ההדיוט".
51 וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ד' מכפורים
52 (שם כה). ובפרק ב' מתמיד, רצוני לומר מצות
53 מערכות האש הנעשית בכל-יום במזבח.

54 המצוה הפ"א — האזהרה שהזהרנו מלכבות אש
55 המזבח, והוא אמרו יתעלה: "אש תמיד תוקד
56 על-המזבח לא תכבה" (שם). ובספרא (פרשת צו):
57 "לא תכבה — מלמד שכל-המכבה עובר בלא-
58 תעשה"; וכל-העובר על לאו זה וכבה אפלו
59 גחלת אחת מגחלי המזבח — לוקה. וכבר
60 נתבארו דיני מצוה זו בפרק י' מזבחים (צא:).

61 המצוה המשלימה שלשים — הצווי שנוצטוו
62 הכהנים להסיר את-הדשן (האפר) בכל-יום מעל
63 גבי המזבח וזהו שקוראים: "תרימת הדשן",
64 והוא אמרו יתעלה: "ולבש הפהן מדו בד
65 ומכנסי-בד וגו' והרים את-הדשן" (שם, ג). וכבר
66 נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות במסכת
67 תמיד (פרק א משנה ד) וכפורים (כ:).

יום חמישי כ"ט תשרי ה'תשע"א

68 מצות עשה כח. כה. מ. מא.
69 כז. מב.

71 המצוה הכ"ח — הצווי שנוצטוו הכהנים לתן
72 את-הקטרת בכל-יום פעמים על מזבח הזהב,
73 והוא אמרו יתעלה: "והקטיר עליו אהרן קטרת
74 סמים בבקר בבקר בהיטיבו את-הנרות יקטירנה
75 ובהעלת אהרן את-הנרות בין הערבים יקטירנה" (שמות ל, זח).
76 וכבר נתבארו דיני קטרת זו ועשייתה
77 ותאור ההקטרה בה בכל-יום בריש כרתות (ו).
78 ובמקומות במסכת תמיד (פרק ג משנה ח ועוד).

1 יהיו אלא בעשה — תלמוד לומר: "ושם תעלה
2 עלתיד" (שם). עלה בכלל (של "כל אשר .. מצוך")
3 היתה, ולמה יצאת (ונכתבה שוב במפורש)? להקש
4 אליה: מה עולה שהיא מיוחדת שהיא בעשה
5 ולא-תעשה, כך כל שהוא בעשה הרי הוא בלא-
6 תעשה". ואני אבאר לך פסוק זה — אף-על-פי
7 שהוא פשוט — כדי שיתבאר הענין. והוא:
8 שהעולה נאמר עליה פסוק להזהיר על הקרבנות
9 בחוץ, והוא אמרו יתעלה: "פן-תעלה עלתיד",
10 ובא פסוק אחר לצוות להקריב את-העולה בפנים
11 והוא אמרו יתעלה: "שם תעלה עלתיד" — וזו
12 מצות עשה שתקריב העולה במקום אשר יבחר
13 ה'. אבל שאר קדשים באו בעשה בלבד, שיגורבו
14 בפנים, והוא אמרו: "ושם תעשה כל אשר אנכי
15 מצוך"; אלא שממה-שאמר: "שם תעשה" משמע
16 שבחוץ לא-תעשה — וכלל הוא אצלנו: לאו
17 הבא מפלל עשה, עשה הוא. וזהו אמרם פאן
18 (בספרי הנ"ל): "ועדין אני אומר שאר קדשים לא
19 יהיו אלא בעשה", כלומר שיהא המקריב שאר
20 קדשים בחוץ עובר על לאו הבא מפלל עשה
21 בלבד — ולפיכך אמר "ושם תעלה עלתיד" כדי
22 שישג ההקש ויהיו שאר קרבנות בעולה: כשם
23 שמקריב עולה בחוץ בלא-תעשה, כך שאר
24 קרבנות בלא-תעשה. והעובר על לאו זה במזיד
25 — ענוש כרת; ובשוגג — חייב חטאת קבועה.
26 ולשון הכרת בפרשת אחרי מות אהר בלעלה
27 בחוץ: "אשר-יעלה עלה או-זבח ואל-פתח אהל
28 מועד לא יביאנו לעשות אתו לה' ונכרת האיש
29 ההוא מעמיו" (ויקרא יז, ח"ט). ובספרא: "ונכרת
30 מעמיו" — ענש שמענו, אזהרה מנין? תלמוד
31 לומר: "השמר לך פן-תעלה עלתיד". ולשון
32 גמרא זבחים (קו:): "העלאה, כתיב ענש וכתיב
33 אזהרה; ענש — כתיב: "ואל-פתח אהל מועד
34 וגו' ונכרת"; אזהרה — דכתיב: "השמר לך
35 פן-תעלה עלתיד". וכבר נתבארו דיני מצוה זו
36 בפרק י"ג מזבחים (שם).

37 המצוה הל"ט — הצווי שנוצטוינו להקריב
38 במקדש שני כבשים בכל-יום, ואלה נקראים
39 "תמידין", והוא אמרו יתעלה: "שנים ליום עלה
40 תמיד" (במדבר כה, ג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו

1 המצוה הכ"ה — הצווי שנוצטוינו להדליק
2 הנרות (המנורה) תמיד לפני ה', והוא אמרו
3 יתעלה: "באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על-
4 הערת יערך אתו אהרן ובניו" (שם כז, כא) —
5 וזוהי מצות הטבת הנרות. וכבר נתבאר פל-דיני
6 מצוה זו בפרק ח' ממנחות (פו). ובפרק א' מיומא
7 (יד): ובמקומות במסכת תמיד.

8 המצוה המשלימה ארבעים — הצווי שנוצטוינו
9 שיקריב כהן גדול בכל-יום תמיד, מנחה בפקר
10 ובין הערבים, והיא הנקראת: חבתי כהן גדול (כי
11 נעשית במחבת), ונקראת גם: מנחת כהן משיח.
12 והוא אמרו יתעלה: "זה קרבן אהרן ובניו אשר-
13 יקריבו לה'" (ויקרא ו, יג). וכבר נתבאר דיני
14 מצוה זו ומתי קרבה ואיך קרבה בפרק ו' (עד):
15 ובפרק ט' (פז): ממנחות ובמקומות ביומא (לד).
16 ותמיד.

17 המצוה המ"א — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן
18 בכל-יום שבת נוסף על תמיד של כל-יום —
19 וזהו מוסף שבת. והוא אמרו יתעלה: "וביום
20 השבת שני-כבשים" (במדבר כח, ט). וכבר נתבאר
21 סדר הקרבתו בפרק ב' מיומא (כו): ובתמיד.

22 המצוה הכ"ז — הצווי שנוצטוינו לשם לחם
23 הפנים (שתיים עשרה חלות "שש להם פנים") לפני
24 ה' תמיד, והוא אמרו יתעלה: "ונתת על-השלחן
25 לחם פנים לפני תמיד" (שמות כה, ל). וכבר ידעת
26 לשון התורה בנתינת לחם חדש כל-שבת, ושיהא
27 עמו לבונה, ושיאכלו הכהנים מה-שנעשה בשבת
28 הקודמת. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י"א
29 ממנחות (צד).

30 המצוה המ"ב — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן
31 בכל-ראש-חדש נוסף על תמיד של כל-יום —
32 וזהו מוסף ראש-חדש. והוא אמרו יתעלה:
33 "ובראשי חדשיכם וגו'" (במדבר כח, יא).

יום שישי ל' תשרי ה'תשע"א

34 יום שישי ל' תשרי ה'תשע"א

35 מצות עשה מג. מד.

36 מה. מו. מז. מח. נ. נא.

37 המצוה המ"ג — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן
38 נוסף על התמיד בכל-שבועת ימי הפסח — וזהו

מוסף חג המצות. והוא אמרו יתעלה: "שבועת
ימים תקריבו אשה לה'" (ויקרא כג, לו).

41 המצוה המ"ד — היא מנחת העמר (שם מדה —
42 וכך היתה מדת מנחה זו), והיא המצוה שנוצטוינו
43 להקריב מנחת שעורים ביום ט"ז בניסן, ונקריב
44 עמה כבש בן-שנתו לעולה. והוא אמרו יתעלה:
45 "והבאתם את-עמר ראשית קצירכם אל-הכהן
46 (שם, י). ומנחה זו היא הנקראת: "מנחת כפורים",
47 ועליה הקמו באמרו יתעלה: "ואם-תקריב מנחת
48 כפורים לה' אביב קלוי באש גרש פרמל" (שם ב,
49 יד). ולשון המכלתא (פרשת יתרו): "כל-אם ואם
50 שבתורה — רשות, חוץ משלשה שהן חובה,
51 ואחד מהם הוא: ואם תקריב מנחת כפורים".
52 אמרו: "חובה. אתה אומר חובה, או אינו אלא
53 רשות? תלמוד לומר: תקריב את מנחת כפורך
54 — חובה ולא רשות". וכבר נתבאר דיני מצוה
55 זו בלם בשלמות בפרק י' ממנחות.

56 המצוה המ"ה — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן
57 מוסף גם ביום חמשים מיום הקרבת העמר שהוא
58 יום ט"ז בניסן, וזהו מוסף עצרת (חג השבועות),
59 והוא הנזכר בספר "במדבר-סיני". והוא אמרו:
60 "וביום הכפורים בהקריבכם מנחה חדשה לה'
61 וגו' והקרבתם עולה לריח ניחח" (במדבר כח,
62 כו-כז).

63 המצוה המ"ו — הצווי שנוצטוינו להביא שתי
64 לחם חמץ למקדש עם הקרבנות הכתובים שהם
65 באים בגלל הלחם ביום עצרת הקבוע (ביום
66 החמישים לעומר), ולהקריב הקרבנות כמו שפרש
67 הכתוב בויקרא (כג, יח-יט). ואוכלים הכהנים שתי
68 הלחם אחר הנפתן עם כבשי שלמים. והוא אמרו
69 יתעלה: "ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שתיים
70 שני עשרנים" (ויקרא כג, יז). וכבר נתבאר בפרק
71 ד' ממנחות (מה:), שקרבן זה הבא בגלל הלחם
72 חלוק ממוסף היום ושנה זולת (קרבן שונה מזה).
73 וכבר בארנו את-זה באור מספיק במסכת מנחות
74 (פרק ד משנה ב), וכל-דיני מצוה זו כבר נתבאר
75 בפרק ד' ופרק ה' ופרק ח' (ט) ופרק י"א ממנחות.

76 המצוה המ"ז — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן
77 נוסף (על התמיד ועל מוסף ר"ח —) ביום א'

אֹתָהּ כָּל-מִי-שֶׁקִּדְמָנִי — כְּמִצְוֶה אַחַת, וְנִכּוֹן הוּא 33
מֵה שֶׁעָשׂוּ בָּזֶה. וְאֵל יִטְעֶךָ אָמְרָם (ראש השנה ה', 34
חגיגה יז: מנחות סו.): "מִצְוֶה לְמִמְנִי (למנות) יוֹמִי 35
וּמִצְוֶה לְמִמְנִי שְׁבוּעִי" עַד שֶׁתַּחֲשׁוּב שָׁהֵן שְׁתֵּי 36
מִצְוֹת — לְפִי שֶׁכָּל-חֶלֶק-וְחֶלֶק מִחֲלָקִי אִיזוּ מִצְוֶה 37
שֵׁשׁ לָהּ חֲלָקִים, מִצְוֶה לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ הַחֶלֶק מִמֶּנָּה. 38
אָבֵל הָיוּ נַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלּוּ אָמְרוּ (חז"ל, 39
בגמרא): מִנֵּין הַיָּמִים מִצְוֶה, וּמִנֵּין הַשְּׁבוּעוֹת מִצְוֶה. 40
וְזֶה דִּבְרֵי שֶׁלֹּא יַעֲלֶם מִמִּי שֶׁמְדַקְדָּק בַּדְּבָרִים, שֶׁהָיָה 41
אִם תֹּאמַר: חוֹבָה לַעֲשׂוֹת כֶּךָ וְכָךְ, אֵין לְשׁוֹן זֶה 42
מְחִיב שֶׁתִּהְיֶה אוֹתָהּ הַפְּעֻלָּה מִצְוֶה בְּפָנֶי עֲצָמָה. 43
וְרָאִיָּה בְּרוּרָה עַל זֶה (ששתי הספירות נכללים במצוה 44
אחת), זֶה שֶׁאֵנוּ מוֹנִים גַּם אֶת-הַשְּׁבוּעוֹת כָּכָל-לֵילָה 45
בְּאִמְרָנוּ, שֶׁהֵם כֶּךָ וְכָךְ שְׁבוּעוֹת וְכָךְ וְכָךְ יָמִים, וְאֵלּוּ 46
הָיוּ הַשְּׁבוּעוֹת מִצְוֶה בְּפָנֶי עֲצָמָה, לֹא הָיוּ מִתְקִינִים 47
מִנֵּינָם אֶלָּא בְּלִילֵי הַשְּׁבוּעוֹת בְּלִבָּד, וְאִזּוֹ הָיוּ לְהֵן 48
שְׁתֵּי בְּרָכוֹת: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל 49
סְפִירַת יְמֵי הָעָמֵר" וְ"עַל סְפִירַת שְׁבוּעֵי הָעָמֵר", 50
וְאֵין הַדְּבָר בֵּן, אֶלָּא הַמִּצְוָה הִיא סְפִירַת הָעָמֵר — 51
יָמָיו וְשְׁבוּעָיו, כְּמוֹ שֶׁצִּוְּהָ. וְאֵין הַנָּשִׁים חַיִּבוֹת 52
בְּמִצְוֶה זוֹ. 53

הַמִּצְוָה הַפְּשָׁלִימָה מֵאֵה וְאַרְבָּעִים — הָאֲזִיזָה 54
שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכֹל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁאֲסוּר 55
לְאָכְלָם, וְהוּא שִׁיְהִיָּה מוֹם שֶׁעָשִׂינוּהוּ בָּהֶם בְּכּוֹנֶנָה, 56
כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת (לה.), אוֹ שֶׁנִּפְסַל 57
אוֹתוֹ הַקֶּרֶן אַחֵר שֶׁחִטְּתוֹ בְּדֶרֶךְ מִדְּרָכֵי הַפְּסוּל 58
הַמוֹנְעִים אֲכִילָתוֹ, וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאכַל 59
כָּל-תּוֹעֵבָה" (שם יד, ג). וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פרשת ראה 60
שם): "לֹא תֹאכַל כָּל-תּוֹעֵבָה" בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין 61
הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וְשֵׁם אָמְרוּ: "רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן-יַעֲקֹב 62
אוֹמֵר: מִנֵּין לְצוּרִם (חותך) בְּאֵזֶן הַבְּכוֹר וְאָכַל 63
מִמֶּנּוּ שֶׁעוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה? תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "לֹא 64
תֹאכַל כָּל-תּוֹעֵבָה"; וּמִי שֶׁאָכַל לּוֹקָה. וְכָבֵד 65
נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוֶה זוֹ בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת. 66

בְּתִשְׁרִי, וְהוּא מוֹסֵף רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְהוּא אָמְרוּ 1
יִתְעַלֶּה: "וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ וְגו' 2
וַעֲשִׂיתֶם עָלָה לְרִיחַ נִיחַח לַה'" (במדבר כט, א-ב). 3
הַמִּצְוָה הַמִּי"ח — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְהַקְרִיב קֶרֶן 4
נוֹסֵף בַּיּוֹם הַעֲשִׂירִי בְּתִשְׁרִי, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: 5
"וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי וְגו' וְהַקְרַבְתֶּם עָלָה לַה' 6
רִיחַ נִיחַח" (שם, ז-ח). 7

הַמִּצְוָה הַפְּשָׁלִימָה חֲמִשִּׁים — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ 8
לְהַקְרִיב קֶרֶן נוֹסֵף בַּיּוֹם חַג הַסִּכּוֹת, וְהוּא אָמְרוּ 9
יִתְעַלֶּה: "וְהַקְרַבְתֶּם עָלָה אֲשֶׁה רִיחַ נִיחַח לַה'" 10
(שם, יג), וְזֶהוּ מוֹסֵף הַחֵג. 11

הַמִּצְוָה הַנִּי"א — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְהַקְרִיב קֶרֶן 12
נוֹסֵף בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁל חַג הַסִּכּוֹת, וְזֶהוּ מוֹסֵף 13
שְׁמִינִי עֲצֵרֶת. וּמֵה-שֶׁחִיב אוֹתָנוּ לְמִנּוֹת מוֹסֵף זֶה 14
בְּפָנֶי עֲצָמוֹ, נִבְדָּל מִכָּל-יָמֵי סִכּוֹת, הוּא שֶׁהַכָּלָל 15
אֲצִלָּנוּ: שְׁמִינִי עֲצֵרֶת רִגְלָה בְּפָנֶי עֲצָמוֹ. וּבְפָרוּשׁ 16
אָמְרוּ (סוכה מח.), שֶׁהוּא "רִגְלָה בְּפָנֶי עֲצָמוֹ, קֶרֶן 17
(מוסף) בְּפָנֶי עֲצָמוֹ". הִנֵּה זֶה רִאִיָּה שֶׁקֶרְבָּנוֹ חֲלוּקִי. 18
וְזֶה פָּשוּט בְּתַכְלִית הַפְּשָׁטוּת. 19

שבת קודש א' מרחשון ה'תשע"א

מִצְוֹת עֲשֵׂה קֹסָא. 21
מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה קֹמָ. 22
הַמִּצְוָה הַקֹּס"א — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ בְּסְפִירַת 23
הָעָמֵר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחֲרַת 24
הַשַּׁבָּת" (ויקרא כג, טו). דַּע, שֶׁכְּמוֹ שֶׁחִיב בֵּית דִּין 25
לְסַפּוֹר שְׁנֵי יוֹבֵל, שָׁנָה שָׁנָה וּשְׁמִטָּה שְׁמִטָּה, כְּמוֹ 26
שֶׁבִּאֲרָנוּ לְעִיל (מִצְוֹת עֲשֵׂה קֹמָ), כֶּךָ חִיב כָּל-אַחַד 27
וְאַחַד מֵאֲתָנוּ לְסַפֵּר יְמֵי הָעָמֵר, יוֹם יוֹם וְשְׁבוּעַ 28
שְׁבוּעַ, שֶׁהָיָה אָמְרוּ: "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם" (שם, טז), 29
וְאָמְרוּ: "שְׁבַעֲהָ שְׁבַעֲת תִּסְפְּרֶה-לָךְ" (דברים טז, ט), 30
כְּשֶׁם שֶׁמִּנֵּין הַשָּׁנִים וְהַשְּׁמִטִּים מִצְוֶה אַחַת, כְּמוֹ 31
שֶׁבִּאֲרָנוּ, כֶּךָ סְפִירַת הָעָמֵר מִצְוֶה אַחַת, וְכֶךָ מִנָּה 32

שמואל-א יז מדרגה

מד ויאמר הפלשתי אלידוד לכה אלי ואתנה את-בשרך לעוף השמים ולבהמת השדה: ס מה ויאמר דוד אל-הפלשתי אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון ואנכי בא-אליך בשם יהוה צבאות אלהי מחערכות ישראל אשר חרפת: מו היום הזה יסגרף יהוה ביד י והפיתך והסרתי את-ראשך מעליך ונתתי פגר מחנה פלשתים היום הזה לעוף השמים ולחית הארץ וידעו פל-הארץ כי יש אלהים לישראל: מז וידעו פל-הקהל הזה כי-לא בחרב ובחנית יהוה ישע יהוה כי ליהוה המלחמה ונתן אתכם בידנו: מח והיה בייקם הפלשתי וילך ויקרב לקראת דוד וימחר דוד וירץ המערכה לקראת הפלשתי: מט וישלח דוד את-ידו אליהפלי ויקח משם אבן ויקלע ויך את-הפלשתי אלימנצחו ותטבע האבן במנצחו ויפל על-פניו ארצה: נ ויחזק דוד מן-הפלשתי בקלע ובאבן ויך את-הפלשתי וימיתוהו וחרב אין ביד-דוד: נא וירץ דוד ויעמד אל-הפלשתי ויקח את-חרבו וישלפה מתערה וימתתוהו ויכרת-בה את-ראשו ויראו הפלשתים פרימת גבורם וינסו: נב ויקמו אנשי ישראל ויהודה ויעו וירדפו את-הפלשתים עד-בואך נא ועד שערי עקרון ויפלו חללי פלשתים בדרך שערים ועד-גת ועד-עקרון: נג וישבו בני ישראל מדלק אחרי פלשתים וישפו את-מחניהם: נד ויקח דוד את-ראש הפלשתי ויבאהו ירושלם ואת-כליו שם באהל:ס נה וכראות שאל את-דוד יצא לקראת הפלשתי אמר אל-אבנך שר הצבא בן-מיונה הנער אבנך ויאמר אבנך חי-נפשך המלך אס-ידעתי:

רש"י

ראוהו מתנהג בטכסיסי מלכות, אמר שאל: אם בא ממשפחת פרץ, מלך יהיה, שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין ממחין בידו, ואם ממשפחת זרח בא, חשוב יהיה. אמר לו דואג: עד שאתה שואל אם בא ממשפחה שיהא הוא הגון למלכות אם לאו, שאל אם ראוי לבא בקהל אם לאו, שהרי מרות המואביה בא. אמר לו אבנר: שנינו עמוני ולא עמונית. אמר לו דואג: אם כן ממזר ולא ממזרת. אמר לו: כאן נאמר (דברים כג ה): על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, ואין דרך אשה בכך. אמר לו: היה להם לקדם אנשים לקראת אנשים, ונשים לקראת נשים. נשתתק אבנר, אמר לו שאל:

מצודת ציון

(מו) יסגרף. ענין מסירה, כמו (עמוס א ו): להסגיר לאדום: פגר. כן יקרא גוף המת: (מז) יהושע. מלשון תשועה: (מט) ויקלע. זרק האבן בכלי הקלע: ותטבע. מלשון טביעה: (נא) וישלפה. הוציאה, כמו (שופטים ח כ): ולא שלף הנער חרבו: מתערה. הוא תיק החרב, כמו (יחזקאל כא לה): השב אל תערה: (נב) ויריעו. מלשון תרועה: עד בואך גיא. עד אשר תבוא לגיא, וכאלו מדבר עם מי שמכיר המקום: (נג) מדלוק. מדרוף, כמו (בראשית לא ו): כי דלקת אחרי: ויששו. רמסו, או בזזו:

מצודת דוד

(מה) בא אלי בחרב. רצה לומר: כל בטחונך בחרב וכו': בשם ה'. במבטח שם ה': אשר חרפת. חוזר הוא על מערכות ישראל: (מו) ונתתי פגר. כי כשאמיתך, ינוסו כולם ויפלו חללים: (מז) כי לא בחרב. כי הלא אינם ביד: כי לה' המלחמה. על ה' להלחם על שחרפת עמו, ובידו לתת אתכם בידנו מבלי חרב: (מח) וירץ המערכה. כלפי מערכת פלשתים: (מט) אל הכלי. כלי הרועים אשר שם האבנים בה: במנצחו. נכנסה בכובע הנחושת ונקבה ונטבעה במנצחו: (נ) ויחזק. נתגבר על הפלשתי המזוין ולא היה בידו כי אם הקלע והאבן: וחרב אין ביד דוד. לכרות בה ראש הפלשתי:

(נא) אל הפלשתי. סמוך לו, כי בעת קלעו באבן, עמד ממרחק: את חרבו. של הפלשתי: וימותתוהו. וכבר המיתו בהקלע, ועתה כרת ראשו בחרבו: (נב) ויריעו. תרועת שמחה ונצחון: (נג) ויששו. רמסו ובזזו כל אשר היה במקום שעמד שם מחנה פלשתים: (נד) ויביאהו ירושלים. לבשר את העם: (נה) וכראות שאל. מאז בא להלחם עם הפלשתי: בן מי זה הנער. מפני הרוח הרעה שחש שם אביו: חי נפשך. הריני נשבע בחי נפשך אם ידעתי:

דברי הימים ב לו יג

יג וְגַם בַּמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוּ בָּאלֹהִים וַיִּקַּשׁ אֶת־עֲרֹפֹ וַיֹּאמְרָן אֶת־לִבָּם מִשׁוּב אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יד גַּם כָּל־שָׂרֵי הַפָּהָגִים וְהָעָם הָרָבוּ לַמַּעוֹל (לְמַעַל קרי) מֵעַל כָּל הַעֲבֹת הַגּוֹיִם וַיִּטְמְאוּ אֶת־בֵּית יְהוָה אֲשֶׁר הִקְדִּישׁ בִּירוּשָׁלַם: טו וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם עֲלֵיהֶם בְּיַד מְלָאכָיו הַשָּׁכֵם וְשָׁלוּחַ בִּירְחֻמֶּל עַל־עַמּוֹ וְעַל־מַעוֹנָו: טז וַיְהִיו מְלַעֲכִים בְּמִלְאכֵי הָאֱלֹהִים וּבִזְזִים דְּבָרָיו וּמִתַּעֲתֵים בְּנִבְאָיו עַד עֲלוֹת חֲמַת־יְהוָה בְּעַמּוֹ עַד־לְאִין מִרְפָּא: יז וַיַּעַל עֲלֵיהֶם אֶת־מֶלֶךְ פְּשָׁדִים (פְּשָׁדִים קרי) וַיַּהֲרֹג בַּחֲוִרֵיהֶם בַּחֲרֹב בְּבֵית מִקְדָּשָׁם וְלֹא חָמַל עַל־בַּחֲוֹר וּבַתּוֹלָה זָקֵן וַיִּשֶׁשׁ הַכֹּל נֶתֶן בְּיָדוֹ: יח וְכָל כָּלִי בֵּית הָאֱלֹהִים הַגְּדֹלִים וְהַקְטָנִים וְאֶצְרוֹת בֵּית יְהוָה וְאֶצְרוֹת הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו הַכֹּל הֵבִיא בָבֶל: יט וַיִּשְׁרְפוּ אֶת־בֵּית הָאֱלֹהִים וַיִּנְתְּצוּ אֶת חוֹמַת יְרוּשָׁלַם וְכָל־אֲרָמְנוֹתֶיהָ שָׂרְפוּ בָאֵשׁ וְכָל־כָּלִי מִחֲמַדֶּיהָ לַהֲשָׁחִית: כ וַיִּגַּל הַשְּׂאִרִית מִן־הַחֲרֹב אֶל־בָּבֶל וַיְהִי־לוֹ וּלְבָנָיו לַעֲבָדִים עַד־מֶלֶךְ מַלְכוּת פָּרַס:

רש"י

שאפילו שלוחי בשר ודם אין מבזין אותן ויראים לעבור על צויו בין לרע בין לטוב ועמו בזו דבריו והלעיבו ותעתעו בנביאיו כל כך וגו': (יז) ויעל עליהם את מלך כשדים. שהם אומה שפלה שנאמר (ישעיה כג) הן כשדים עם לא היה וכאן נתקיים (דברים ל"ב) הם קנאוני בלא אל וגומר עד בגוי נבל אכעיסם: ויהרוג בחוריהם בחרב בבית מקדשם. והושב להם גמולם שכתוב ויטמאו את בית ה' ונתקיים מה שאמר (יחזקאל ט') והכו אל תחוס עיניכם וגו' עד צאו ויצאו והכו בעיר: ולא חמל על בחור ובתולה זקן וישש. מה שאין כן מנהג אנשי חיילים כשנוצחים במלחמה והורגו אנשי המלחמה אבל על זקן בחור ובתולה חומלים ומתמלאים רחמים וגם נבואת משה רבינו נתקיימה (דברים לב) מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה גם בחור גם בתולה וגומר: (יח) וכל כלי בית האלהים הגדולים והקטנים. שנותרו מגלות יהויקים ויכניה: (כ) ויהיו לו ולבניו לעבדים עד מלכות פרס. ולמה עד מלכות פרס כי עד מלכות פרס עד אותו הזמן לא נתפייסה הארץ את שבתותיה והוא שכתוב (ויקרא כו) כל ימי השמה תשבות:

מצודת ציון

(יג) ויאמץ. חיזק: (טו) מעונו. מדורו כמו השקיפה ממעון קדשך (דברים כו): (טז) מלעיבים. ענין לעג כי והייתי בעיניו כמתעתע (בראשית כז) ת"א כמתלעב: במלאכי. בשלוחי: (יז) וישש. כמו וישיש והוא רב הימים מאד כמו גם שב גם ישיש בנו (איוב טו) והוא מל' יש ר"ל עמד בו הישות ימים רבים:

כמלעיג ומתעה: עד לאין מרפא. עד שלא רצה לכפר עוד ועל שהחטא הוא חולי הנפש אמר לשון רפואה על הכפרה וכן ושב ורפא לו (ישעיה נ): (יז) ויעל. העיר לב מלך כשדים לעלות עליהם: הכל נתן בידו. ה' מסר בידו את הכל: (יט) להשחית. שברו וקלקלו להשחית אותם: (כ) השאריית. מה שנשארו מן החרב הגלה לבבל: עד מלך פרס. עד שכתב מלך פרס את בבל ומלך בה:

מצודת דוד

(יג) אשר השביעו. להיות לו לעבד: ויקש את ערפו. הוא ענין מליצה כאלו נתקשה ערפו עד שהיה לו מהאי אפשר לסבב פניו אל ה': (טו) וישלח. שלח דבריו עליהם: השכם ושלוח. שלח בהשכמה ר"ל בזריזות: כי חמל. וחשב אולי ישובו ולא יאבדו הם והבית לא יחרב: (טז) ומתעתעים בנביאיו. ר"ל אמרו שעוד הנביאים המה תועים מדרך הישר, או הוא ענין לעג כמו והייתי בעיניו כמתעתע (בראשית כ"ו) ור"ל

כמלעיג ומתעה: עד לאין מרפא. עד שלא רצה לכפר עוד ועל שהחטא הוא חולי הנפש אמר לשון רפואה על הכפרה וכן ושב ורפא לו (ישעיה נ): (יז) ויעל. העיר לב מלך כשדים לעלות עליהם: הכל נתן בידו. ה' מסר בידו את הכל: (יט) להשחית. שברו וקלקלו להשחית אותם: (כ) השאריית. מה שנשארו מן החרב הגלה לבבל: עד שכתב מלך פרס את בבל ומלך בה:

רש"י

עין יעקב

דף טז עמוד ב שְׁמַעוֹן בן שֹׁמֶץ תִּקַּן³¹² בְּתֵבָה לְאִשָּׁה³¹³, וְגוֹר
טִמְאָה עַל כָּלִי מִתְכוֹת³¹⁴. כָּלִי מִתְכוֹת? דְּאוֹרֵיתָא נִינְהוּ!³¹⁵
דְּכְתִיב: (במדבר לא) "אֵךְ אֶת הַזֶּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף" וְגוֹ'³¹⁶. לֹא
נִצְרָכָה³¹⁷, אֶלָּא לְטִמְאָה יִשְׁנָה³¹⁸, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב:
מַעֲשֵׂה בְּשִׁלְצִיּוֹן הַמִּלָּכָה, שְׁעִשְׂתָּה מִשְׁתָּה לְבָנָה, וְנִמְאָו כָּל
כָּלִיָּה³¹⁹, וְשִׁבְרָתָן³²⁰, וְנִתְנָתָן לְצוֹרֵף וְרִתְכוֹן, וְעָשָׂה מֵהֶם כָּלִים
חֲדָשִׁים. וְ³²¹אָמְרוּ³²² חֲכָמִים: יִחְזְרוּ³²³ לְטִמְאָתָן יִשְׁנָה. מֵאֵי
טַעמָא³²⁴? מִשּׁוּם³²⁵ גִּדְרָה³²⁶ מִי־חֲטָאת נִגְעוּ בָּהּ³²⁷.

דף יז עמוד א אָמַר לִיָּה הִלֵּל לְשִׁמְאִי: מִפְּנֵי מָה³²⁸ בּוֹצְרִין³²⁹
בְּמַהֲרָה³³⁰, וְאֵין מוֹסְקִין³³¹ בְּמַהֲרָה³³²? אָמַר לִיָּה³³³: אִם
תְּקַנִּיטִי³³⁴, גּוֹזְרִי טִמְאָה אֵף עַל הַמְּסִיקָה³³⁵. נִעְצּוּ חֲרָב³³⁶
בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, אָמְרוּ: הִנֵּכֶם יִפְּנֶם, וְהִיזְעָא אֶל יֵצֵא³³⁷. וְאוֹתוֹ

בשליציון. בימי שמעון בן שטח
היתה: כל בליה. במת שהיתה
צריכה להמתין הזאת שלישי
ושביעי לפיכך שברתן למחר
טהרתן לבו ביום: וריתכן.
שולדי"ר בלע"ז שמחבר כסף
במקום שבר: גדר מי חטאת.
נמצאו מי חטאת בטלים שאין לך
אדם ממתין ז' ימים אלא שוברן
ותשתכח תורת מי חטאת:

מפני מה בוצרין במהרה. מפני מה
אתה מצריך לבצור בכלים
טהורים דקאמרת (הבוצר לט) [הוכשר]
ואין אתה מצריך למסוק זיתים
בכלים טהורים: יבנם. לבה"מ:
והיוצא אל יצא. לפי שהיו רוצים
לעמוד במנין: קשה. לפי שהלל

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

בְּנִקְלָה, מִפְּנֵי שְׁמַת מִטְמֵא בְּאֵהָל, עַל כֵּן אִם נִקְלְעוּ נוֹשְׂאֵי
מִטַּת מֵת לְקִרְבַּת מְקוֹם, וְנִקְ אַחֵר כֶּף גָּלוּ שִׁישְׁנו אֵיזָה
עַץ או מִרְפֶּסֶת הַמַּאֲהִילִים עֲלֵיהֶם וְעַל מַחֲסֵן הַכָּלִים,
נִטְמָאִים בֶּן־רִגְעָה כָּל הַכָּלִים, או אֶפְלוּ אִם אָחָד הַעוֹבְדִים
נִטְמָא בְּמֵת וְלֹא יָדַע זֹאת, וְאַחֵר כֶּף טָפַל בְּכָלִים וְנִגְעָה
בָּהֶם. אַחֵר שְׁנוּדַע לוֹ שֶׁהוּא טִמְא, יֵשׁ לְטַהַר אֶת כָּל
הַכָּלִים שֶׁהוּא נִגְעָה בָּהֶם. אֵף שֶׁל־צִיּוֹן רָצְתָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ
בְּכָלִים עוֹד בְּאוֹתוֹ יוֹם, מָה עָשִׂיתָ? (320) אֶת הַכָּלִים
הַטְּמֵאִים, (321) עַל כֵּן. (322) ה' (323) הַכָּלִים. (324) מָה הִטְעַם
וּמִדּוּעָה? עַל כֶּף הַשִּׁיבּוֹ. (325) בְּגִלָּל. (326) סִיג וְתִקְנָה שֶׁל. (327)
שְׁמָא תִשְׁכַּח תּוֹרַת אֶפְרַיִם פָּרָה אֲדָמָה עַל יְדֵי עֲקִיפַת
הַלִּיכִי הַטְּהָרָה הַמְּקַבְּלִים. (328) בְּשַׁעֲהָ שֶׁ (329) עֲנִיבִים, יֵשׁ
לְהַקְפִּיד שְׁזָה יַעֲשֶׂה (330) וּבּוֹצֵר טִמְא נִפְסַל לְמִלְאָכָה זֹאת
בְּטָרֶם יִטְהַר אֶת עֲצָמוֹ. (331) זֵיתִים, כְּלוּמַר: אֵין צָרָךְ
לְמִסּוֹק זֵיתִים (332) אֶלָּא גַם אִם הַמְּסָקִים לֹא יִזְהָרוּ בְּשַׁעֲת
הַמְּסִיקָה, לֹא יִטְמָאוּ הַזֵּיתִים. (333) שְׁמָאֵי לְהִלָּל (334)
תְּרַגְזִינִי, וְלֹא תִתְבּוֹנוּ בְּעֲצָמְךָ לְהִבִּין אֶת הַהִבְדָּל, לֹא יִהְיֶה
מְנוּס, וְ (335) כְּדֵי שֶׁשְׁמָאֵי יוּכַל לְקַבֵּעַ גִּזְרָה זֹאת, שֶׁמִּסִּיקַת
זֵיתִים צְרִיכָה אֵף הִיא לְהַעֲשׂוֹת בְּטַהֲרָה, יֵשׁ צָרָךְ בְּרַב.
עַל כֵּן הוֹצִיאָו כָּל תַּלְמִידֵי שְׁמָאֵי וְתַלְמִידֵי הִלָּל צוּ, וְקִרְאוּ
לְכֻלָּם לְבֹא וּלְהַפְקֵד לְצָרָךְ הַצְּבָעָה, וְלַהֲחִלִּיט בְּרַב קוֹלוֹת
לְאַחַד הַצְּדָדִים, כִּפִּי שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: "אַחֲרֵי רַבִּים
לְהִטּוֹת". לְשֵׁם כֶּף (336) כְּלוּמַר פִּקְדוֹ בְּתַקִּיפוֹת (337) אֶלָּא

(312) אֲתֵרִיּוֹת. (313) שְׁכָל נְכֹסִי הַבֶּעַל יִהְיֶה אֲחֵרָאִים לְתַשְׁלוּם
כְּתִבְתָּהּ שֶׁל הָאִשָּׁה. (314) שְׁאִם מֵת או טִמְאָת מֵת נִגְעוּ
בְּכָלִי, הוּא יִהְיֶה טִמְא וְיִצְטָרֵף לְהַטְהַר עַל יְדֵי הַזֵּיה מֵאֶפְרַיִם
פָּרָה אֲדָמָה. עַל כֵּן שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: הֲאִם שְׁמַעוֹן בֶּן
שֹׁטֶח גָּזַר זֹאת? הֲרִי טִמְאָת. (315) מִהִתְזָרָה הִיא! (316) —
— כָּל אֲשֶׁר יָבֵא בְּאֵשׁ, תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטַהֲרוּ. זֹאת כְּדֵי
לְהוֹצִיא מִהַכָּלִי אֶת הָאֵכֶל הַלֵּא כִּשְׁר הַכְּלוּעַ בְּדַפְנוֹתָיו.
אַחֵר כֶּף נֶאֱמַר: "אֵף בְּמִי נִדָּה יִתְחַטֵּא", כְּלוּמַר: שֶׁהַכָּלִים
צְרִיכִים גַּם טְהָרָה מִטְּמֵאָת מֵת. כִּיצַד אִם כֵּן נֶאֱמַר שְׂרָבִי
שְׁמַעוֹן גָּזַר טִמְאָה עַל כָּלִי מִתְכָּה? עַל שְׁאֵלָה זֹאת הִשְׁיבּוּ
אֵלָה שֶׁהִיָּתָה לָהֶם מְסִרַת עַל פְּרִטִי הַתִּקְנָה וְאָמְרוּ: (317)
תִּקְנָתוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן בֶּן שֹׁטֶח. (318) הַחוּזָרָה לְכָלִי מִתְכָּה
שֶׁנִּשְׁטְהָרוּ עַל יְדֵי שְׂבִירָה, מִפְּנֵי שְׁאִם כָּלִי טִמְא נִשְׁבַּר,
פּוֹקַעַת מִמֶּנּוּ טִמְאָתוֹ, בְּתַנְאִי שֶׁהַשְּׂבָר אֵינוֹ קָטָן בְּאִיזוֹ
פְּנֵה נִדְחָת, אֶלָּא שְׂבָר מִשְׁמַעוֹתִי הַמְּבַטֵּל אֶת שֵׁם הַכָּלִי
מִמֶּנּוּ. יוֹצֵא אִם כֵּן שִׁישְׁנָה אֶפְשָׁרוֹת לְקַצֵּר אֶת זְמַן
הַהִתְמַתְּנָה שֶׁל הַזֵּית אֶפְרַיִם אֲדוּמָה וְלַעֲקוֹף אֶת הַלִּיכִי
הַטְּהָרָה הַמְּמַשְׁכִּים, שֶׁהֲרִי בְּמִקּוֹם לְהַזִּית פַּעַם אַחַת בְּיוֹם
הַשְּׁלִישִׁי לְטִמְאָה וּפַעַם נֹסֶפֶת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי, אֶפְשָׁר
לְשַׁבֵּר אֶת כָּלִי הַמִּתְכָּה וּמִיָּד לְתַקְּנָם. 'רַעֲיוֹן' זֶה רָצָה
שְׁמַעוֹן בֶּן שֹׁטֶח לְמַנְעַ, עַל כֵּן גָּזַר שֶׁתִּקְוֶן כָּלִי מִתְכָּה
טִמְאִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ יִשְׁיב לָהֶם אֶת הַטְּמָאָה שֶׁהִיָּתָה לָהֶם
טָרֶם שְׂבִירָתָם. (319) בְּטִמְאָת מֵת, דְּבָר שִׁיכּוֹל לְהַתְרַחֵשׁ

עין יעקב

רש"י

נשיא וענוותן וגזור שמאי והלל
ולא קבלו מינייהו ואתו תלמידיהו
[וגזור] וקבלו מינייהו:

ומדבריהם למדנו בו. ונ"מ לשכר
הכובס: לקצרא. כובס: כמה בעית
עלויה. בשכר כבוס: כבר קדמוך
רבנן. שלמדוני שהלבנים קשים
לכבסן יותר מן הצבועים: במשחא.
ימדדנו בנתינתו ובחזירתו: רבוצי.
ברותחים:

חרתא. שם מקום: ארגיו. אדם אחד
היה אמגושי שבנאה לאותה העיר
ורב המנונא דר בה ועדיין [מערת]
קבורתו קיימת שם כך מצאתי
בתשובה: והא כרבי שמעון סבירא
לן. השתא כדלקמן ואמאי
שמתיה:

היום היה הלל כפוף ויושב לפני שמאי באחד מן התלמידים,
והיה קשה לישראל, ביום שנעשה בו העגל. ו³³⁸גזור שמאי
והלל³³⁹ ו³⁴⁰לא קבלו מהם³⁴¹, ו³⁴²אתו³⁴³ תלמידיהו³⁴⁴
וגזור³⁴⁵, ו³⁴⁶קבלו מיניהו³⁴⁷.

דף י"ט עמוד א תנאי, אמר רבי צדוק: כך היה מנהגו של בית
רבן גמליאל, שהיו נותנין כלי³⁴⁸ לבן³⁴⁹ לפובס, שלשה ימים
קדם לשבת³⁵⁰, ו³⁵¹צבועין³⁵² אפלו בערב שבת³⁵³. ומדבריהם
למדנו, ש³⁵⁴הלבנים קשים לכבסן, יותר מן הצבועין. אביי
הוה יהיב³⁵⁵ ליה³⁵⁶ ההוא מנא³⁵⁷ דצביעא³⁵⁸ לקצרא³⁵⁹, אמר
ליה³⁶⁰: כמה בעית עלויה³⁶¹? אמר ליה³⁶²: ברחיורא³⁶³. אמר
ליה³⁶⁴: כבר קדמוך רבנן³⁶⁵. אמר אביי: האי מאן דיהיב מנא
לקצרא³⁶⁶ במשחא³⁶⁷ ניתיב³⁶⁸ ליה, ובמשחא³⁶⁹ לישקול
מיניה³⁷⁰, דאי טפי³⁷¹ אפסדיה³⁷², דמתחיה³⁷³, ואי בציר³⁷⁴
אפסדיה³⁷⁵, דכוצי³⁷⁶.

דף י"ט עמוד ב ההוא תלמידא³⁷⁷, דאורי³⁷⁸ ב³⁷⁹ חרתא ד³⁸⁰ארגיו, ³⁸¹כרבי שמעון³⁸², שמתיה³⁸³
רב המנונא. והא³⁸⁴, כרבי שמעון סבירא לן³⁸⁵?! באתריה³⁸⁶ דרב הוה³⁸⁷, ו³⁸⁸לא איבעי
ליה³⁸⁹ (למימר) [למעבר] הכי³⁹⁰.

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

זול יותר. ⁽³⁶⁶⁾ הנותן בגד לפובס. ⁽³⁶⁷⁾ במדה. ⁽³⁶⁸⁾ שיתן.
⁽³⁶⁹⁾ ובמדה. ⁽³⁷⁰⁾ שיקח חזרה ממנו. מדוע? ⁽³⁷¹⁾ שאם
התרחב הבגד. ⁽³⁷²⁾ הפסיד הפובס את הבגד וקלקלו.
⁽³⁷³⁾ שמתח אותו. ⁽³⁷⁴⁾ ואם הבגד יותר קטן – גם כן
⁽³⁷⁵⁾ קלקלו. ⁽³⁷⁶⁾ שהבגד התכוץ. ⁽³⁷⁷⁾ תלמיד אחד.
⁽³⁷⁸⁾ שהורה הלכה. ⁽³⁷⁹⁾ עיר בשם: ⁽³⁸⁰⁾ שבנה אותה אדם
בשם: ⁽³⁸¹⁾ בעיר זו הורה התלמיד. ⁽³⁸²⁾ שהוא מקל בדיני
מקצה יותר משאר חכמי דורו, והתלמיד הורה שם כרבי
שמעון והתיר לטלטל מקצה, על כן. ⁽³⁸³⁾ החרים אותו.
⁽³⁸⁴⁾ על חרם זה שואלת הגמרא: והרי כלנו. ⁽³⁸⁵⁾ אנו
סוברים! מדוע קרא רב המנונא תגר, על מי שאמר בקול
את פסק ההלכה הרווח בכל ערי ישראל? על כך השיבו:
רב המנונא התייחס לפסק זה בחריפות, כי פסק הלכה
זה לא רוח בכל ישראל! אנו אומנם פוסקים כך, אבל.
⁽³⁸⁶⁾ במקומו של. ⁽³⁸⁷⁾ הפעשה, ורב – המרא דאתרא אינו
סובר כרבי שמעון. ⁽³⁸⁸⁾ לכן. ⁽³⁸⁹⁾ לא היה התלמיד צריך.
⁽³⁹⁰⁾ לפסק כן, נגד רב העיר.

כלם יגיעו לכאן וישארו כאן. ⁽³³⁸⁾ תחלה ⁽³³⁹⁾ על הטמאה
⁽³⁴⁰⁾ העם ⁽³⁴¹⁾ את הגזרה, אלא נהגו על פי ההרגלים
הקודמים והמשיכו שלא להקפיד על מסיקה בטירה
⁽³⁴²⁾ אחר כך ⁽³⁴³⁾ באו ⁽³⁴⁴⁾ תלמידיהם ⁽³⁴⁵⁾ שנית ⁽³⁴⁶⁾ הפעם
כן ⁽³⁴⁷⁾ מהם ⁽³⁴⁸⁾ בגדי ⁽³⁴⁹⁾ שהם דורשים השריה וכבוס
רב, לכן היו נותנים אותם ⁽³⁵⁰⁾ כדי שהכובס יספיק לסים
את מלאכתו עד שבת. ⁽³⁵¹⁾ אלו בגדים ⁽³⁵²⁾ הזקוקים
לכבוס קל יותר, היו נותנים לפובס ⁽³⁵³⁾ כי פבוסם מהיר,
והפובס עשוי לגמור את מלאכתו עוד לפני השבת. לכן
אפלו אם הוא יתמהמה ויתחיל לכבס בשבת, אין אסור
בדבר, מפני שהוא עשה זאת על חשבון זמנו הפרטי,
והלא לגוי אין מצוה לשמר שבת, אלא רק שיהודי לא
יגרם לו לעשות זאת. ⁽³⁵⁴⁾ הבגדים ⁽³⁵⁵⁾ היה נותן
⁽³⁵⁶⁾ לפובס ⁽³⁵⁷⁾ כלי, בגד ⁽³⁵⁸⁾ צבועי ⁽³⁵⁹⁾ לפובס. ⁽³⁶⁰⁾ אביי
לפובס ⁽³⁶¹⁾ כמה אתה דורש עבור? ⁽³⁶²⁾ הפובס ⁽³⁶³⁾ כמו
עבור בגד לבן ⁽³⁶⁴⁾ אביי לפובס: ⁽³⁶⁵⁾ חכמי התורה כבר
הקדימוך, ולמדונו שמחיר פבוס הבגדים הצבועים הוא

ואף בסתם אבנים לא בכל אופן נחלקו, אלא בַּמְקוֹרְבוֹת נָמִי – כשהאבנים סמוכות מאד למרקוליס, כגון אמה או חצי אמה, גם כן לא נחלקו, דכיון דְּאִיכָא לְמִימַר מִינֵיהּ נָפֵל – שיש לומר שנפלו ממנו, לְדַבְרֵי הַכֹּל אֲסוּרוֹת, אף אם הן שתיים. כִּי פְּלִיגִי, פֶּאֱבָנִים הַמְרוֹחֲקוֹת מִמְּרָקוּלִיס יוֹתֵר מֵאֲמָה, אף שהן בתוך ארבע אמותיו, שאז ודאי לא נפלו ממנו.

לפני שתסיים הגמרא את ביאור מחלוקתם, מקשה הגמרא: כיצד ניתן לומר שהם חולקים באבנים רחוקות, והא' בַּצֵּד מְרָקוּלִיס קִתְּנִי במשנה שנחלקו. מתרצת הגמרא: מֵאֵי בַּצֵּד מְרָקוּלִיס, בַּצֵּד אֵיכָּנֶע אֲמוֹת, אִידֵיהּ – בתוך ארבע אמות שלו, אך במרחק הגדול מאמה, ובאופן זה עדיין נחשב שנמצאות בצידו, אך מכל מקום רחוקות הן מכדי לחשוש שנפלו ממנו.

מסיים רבי יוחנן לבאר את סברות המחלוקת: רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל סָבַר שהדרך היא שְׁעוּשֵׁין מְרָקוּלִיס קִטְּנִי בַּצֵּד מְרָקוּלִיס גְּדוֹל, כדי להרבות עבודה זרה, ולכן יש לתלות שהאבנים המרוחקות הן מרקוליס קטן שעשו בצידו של הגדול, ובה יש חילוק, שֶׁלֹּשׁ אַבְנִים, דְּדָמִין – שהן דומות לאופן עשיית מְרָקוּלִיס, שדרך עשייתו היא בהנחת שתי אבנים זו בצד זו ואחת על גביהן, אֲסוּרוֹת, אבל שְׁתֵּים שֵׁאִינן דּוֹמוֹת כֻּלָּל לִמְרָקוּלִיס, מוֹתְרוֹת, שאינן נראות כמרקוליס קטן, ואף לא יתכן שנפלו מהגדול, שהרי הן רחוקות ממנו. ואילו רַבִּינָן סָבַר, אֵין עוּשֵׁין – הדרך היא שלא לעשותו מְרָקוּלִיס קִטְּנִי בַּצֵּד מְרָקוּלִיס גְּדוֹל, ומיילא לֹא שָׁנֵא – אין הדין שונה אם נמצאות שם שֶׁלֹּשׁ אַבְנִים וְלֹא שְׁנֵא שְׁתֵּים, שהרי אף משלש אבנים אין דרך לעשות מרקוליס חדש, אלא אם האבנים נִרְאוֹת עִמּוֹ – עם המרקוליס, והיינו שמקורבות לו מאד ויש לתלות שנפלו ממנו, אֲסוּרוֹת, ככל שברי מרקוליס שדינם כמרקוליס, כפי שהתבאר לעיל (מס), ואבנים שֵׁאִינן נִרְאוֹת עִמּוֹ, אלא מרוחקות ממנו ארבע אמות, מוֹתְרוֹת, שבדאי לא נפלו ממנו.

מקשה הגמרא על ביאורו של רבי יוחנן: אֲמַר מַר, בְּאֹפֶן שִׁידוּעַ שְׁנֵשְׁרוּ מִמֶּנּוּ לְדַבְרֵי הַכֹּל אֲסוּרוֹת, ואפילו אם הן שתיים, וְרַבִּינָהּ וקשה ממה ששינוי בברייתא. אֲבָנִים שִׁידוּעַ שְׁנֵשְׁרוּ מִן הַמְרָקוּלִיס, אם נִרְאוֹת עִמּוֹ אֲסוּרוֹת, כיון שבאופן זה עדיין נחשבות לעבודה זרה, וְשֵׁאִינן נִרְאוֹת עִמּוֹ, מוֹתְרוֹת, שכיון שאינן נראות עמו, שוב אינן נחשבות לעבודה זרה אלא לשברים, ואין עובדים לשברים. וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אָמַר, שֶׁלֹּשׁ אֲסוּרוֹת ואף שאינן נראות עמו, כיון שהן כ'מרקוליס קטן', שְׁתֵּים מוֹתְרוֹת ואף שנראות עמו, כיון שיצאו מכלל מרקוליס. ומבואר שלדעת חכמים אם אינן נראות עמו מותרות, ואף לרבי ישמעאל שתיים מותרות, ורק שלש אסורות, ואף על פי שידוע שנשרו ממרקוליס.

מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבָּא, לֹא תֵימָא – אל תאמר בברייתא 'אבנים שְׁנֵשְׁרוּ', אֲלֵא אִיכָא אֲבָנִים שְׁנִמְצְאוּ, והיינו כאופן המבואר במשנה, שבה נחלקו רבי ישמעאל וחכמים, אבל כשידוע שנפלו ממנו, לדברי הכל אבנים אסורות.

הגמרא מקשה על המשך דברי רבי יוחנן, שלרבי ישמעאל שתי אבנים הנמצאות בתוך ארבע אמות מן המרקוליס, מותרות. מקשה הגמרא: וְכִי סָבַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שֶׁאֵם נִמְצְאוּ שְׁתֵּים מוֹתְרוֹת, וְהַתְּנִיָּא בברייתא, רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אָמַר, אֵם נִמְצְאוּ שְׁתֵּים – שתי אבנים בַּמְרוֹחַק תִּפְסִיחַ לוֹ – למרקוליס, והיינו בתוך ארבע אמות, אֲסוּרוֹת, ואם נמצאו שֶׁלֹּשׁ, אֲפִילוּ מְרוֹחֲקוֹת יוֹתֵר מִכְּדֵי תִפְסִיחַ, אֲסוּרוֹת, ומבואר שלרבי ישמעאל שתי אבנים בתוך ארבע אמות למרקוליס אסורות, ושלא כדברי רבי יוחנן.

מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבָּא, לֹא קָשְׁיָא, בְּאֵן – בברייתא מדובר שהאבנים נמצאו בתוך ארבע אמות, בַּתְּפִיחָא אחת – באופן שניתן לתופסן ממקום המרקוליס בתפיסה אחת, ולכן גם שתיים אסורות בין לרבי ישמעאל בין לחכמים, כיון שנחשב שנראות עמו ועדיין נחשבות עבודה זרה. ואילו בְּאֵן – במשנה, מדובר אמנם שהאבנים בתוך ארבע אמות, אך הן בְּשְׁתֵּי תִפְסִיחוֹת, וְהִכִּי דָמִי – ומהו אופן זה, כגון דְּאִיכָא גִּבְהָהּ בִּינִי וְבִינִי – שיש תל המפסיק בין האבנים למרקוליס, ובאופן זה אף שהן בתוך ארבע אמות הן נחשבות

כמרוחקות ממנו ואין אומרים שממנו נפל, ולכן הן מותרות. ושלש אבנים אסורות לרבי ישמעאל, כיון שנחשבות מרקוליס קטן, שהדרך לעשותו בצד מרקוליס גדול כפי שביאר רבי יוחנן.

הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן ששלש אבנים זו בצד זו נחשבות למרקוליס קטן. מקשה הגמרא: וּמְרָקוּלִיס כִּי הֵאָּ נִוּוֹנָא מִי הָיוּ – וכי ניתן לומר שבאופן זה שלש אבנים מונחות זו בצד זו סובר רבי ישמעאל שנחשב הדבר למרקוליס, והא' תְּנִיָּא בברייתא, אֵלּוּ הֵן אֲבָנֵי בֵּית קוּלִיס – כך מסודרות האבנים שמחן עשוי המרקוליס, אַחַת מִכָּאן, וְאַחַת מִכָּאן, וְאַחַת מוֹנַחַת עַל גְּבִיהֶן, וכיצד אמר רבי יוחנן שאף אם האבנים מונחות זו בצד זו, הן נחשבות כ'מרקוליס'. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבָּא, כִּי תְּנִיָּא הֵהִיא – הברייתא שביארה את אופן עשיית מרקוליס, עסקה בְּעֵשִׂית עֵינָךְ מְרָקוּלִיס, אבל מרקוליס קטן שעושים בצד הגדול, נעבד אף כשהאבנים מונחות זו בצד זו.

הגמרא מביאה מעשה בענין הנאה מאבני מרקוליס, ודנה אם שייך לבטלו או לא: כִּי יֵצֵא מִלְּבָא חֲרוֹב – ביתו של ינאי המלך נחרב, אָתּוּ – (באו) עוֹבְדֵי בּוֹכְכִים אֱוִיקִמוּ בֵּיהּ – והעמידו בו מְרָקוּלִיס. לאחר מכן אָתּוּ עוֹבְדֵי בּוֹכְכִים אֲחֵרִינִי – באו גויים אחרים דְּלֹא פְּלִיגִי – שאינם עובדים לְמְרָקוּלִיס, ולא החשיבוהו, שְׁקָלִינְהוּ – נטלו את אבני המרקוליס, וְחִפּוּ – (כיסו) בָּהֶן את הַדְּרָכִים שהולכים בהם בתוך העיר וּסְמִיךְמָאוֹת – מסילות המובילות מעיר לעיר, ובכך ביטלו את האבנים מלהיות מרקוליס.

נחלקו החכמים האם אכן הועיל ביטול אבני המרקוליס או לא, אִיכָא רַבִּינָן דְּפָרְשִׁי – יש מן החכמים שנמנעו מללכת שם, וְאִיכָא רַבִּינָן דְּלֹא פָּרְשִׁי. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן לַחֲכָמִים שֶׁלֹּא הִלְכוּ שָׁם, וְהָרִי בָּנִן שֶׁל קְדוּשִׁים מְהֵלֵךְ עֲלֵיהֶן ואינו פורש, וְכִי אָנִי – (אנו) נהיה צדיקים יותר ממנו ונִפְרֹשׁ מִהֶן. ומבארת הגמרא: מֵאֵן נִהְיָ – מי הוא בָּנִן שֶׁל קְדוּשִׁים, רַבִּי מִנְהֶם בְּרַבִּי סִימְיָא הוּא. וְאִמָּא קְרוּ לֵיהּ – ומדוע היו קוראים לו בָּנִן שֶׁל קְדוּשִׁים, משום דְּאֲפִילוּ בְּצוּרְתָא דְּזוּזָא לֹא מִיִּסְתַּבֵּל – שלא היה מסתכל אפילו בצורה שעל גבי המטבע.

מבארת הגמרא את סברות המחלוקת: מֵאֵי טַעְמָא דְּמֵאֵן דְּפָרְשִׁי – מה טעמו של מי שפרש מללכת בדרכים שכוסו באבני המרקוליס, סָבַר לֵהּ כִּי הָא – הוא סובר שהנידון כאן דומה לדין זה, דְּאֲמַר רַב גִּדְלִי, אֲמַר רַב חִיָּא בְּרַי יוֹסֵף, אֲמַר רַב, מִנֵּין – מהיכן למדים לְתַקְרוּבָתָהּ שהקריבה לְעִבְדוֹת בּוֹכְכִים, שֵׁאִין לֵהּ בְּטִיחָה עוֹלָמִית, אף אם יעשו בה גויים מעשה ביטול, כגון שישברוהו או ישתמשו בה לדברים אחרים, שְׁנִמְצְאוּ (תהליך קו כח) וְיִצְמְדוּ לְכַעַל פְּעוֹר וְיִאֲכֹלוּ וְכִי מֵתִים, ומלשון וְכִי מֵתִים יש ללמוד שמדובר בענין תקרובת עבודה זרה, והקישם הכתוב זה לזה, מֵה מֵת אֵין לוֹ בְּטִיחָה לְעוֹלָם, כלומר שאסור בהנאה לעולם (לעיל בט) ולא ניתן לבטל איסורו, אֵף תַּקְרוּבָתָהּ עֲבֻדָת בּוֹכְכִים אֵין לֵהּ בְּטִיחָה לְעוֹלָם אף אם השתמשו בה לדברים אחרים, ולכן אף במרקוליס, כיון שדרך עבודתו בוריקת אבנים, נחשבות האבנים כתקרובת עבודה זרה, ואף שכיון בהן את הדברים אין להן בטלה, ואין ללכת בדרכים אלו כיון שבכך נהנים מאבני המרקוליס. וּמֵאֵן דְּלֹא פָּרִישׁ אֲמַר – וסברתו של מי שלא פרש מללכת בדרכים אלו היתה, שאכן תקרובת עבודה זרה אינה מתבטלת, אך כדי להחשיב דבר כתקרובת עבודה זרה בְּעֵינָא פְּעִין פְּנִים – יש צורך שתהיה ההקרה כעין זביחת הקרבנות בבית המקדש, שנאמר (שמות כב יט) וְיָבֹחַ לְאֱלֹהִים יִתְּרֵם בְּלֵית לֵה' לְבָדוֹ, שרק בדברים שעובדים בהם ל'ה' בבית המקדש יש איסור תקרובת אם עושים כן לעבודה זרה, וְלִיכָא – ובאבנים אין שייך ענין זה, שהרי אין עובדים בהן בפנים, ולכן לא נאסרו משום תקרובת, אלא אסורות משום עבודה זרה עצמה, ובה שייך ביטול.

הגמרא מביאה ברייתא המחלקת בענין בין נכרי לישראל: אֲמַר רַב יוֹסֵף בְּרַבָּא, אִיכָלַע רַבָּה בְּרַי יְרֵמְיָה לְאֲתֵרִין – רבה בר ירמיה נקלע למקומו, וְאֵתָא – ובא לבית המדרש וְאִיִּיתִי מִתְּנִיתָא בִּידֵיהּ – והביא ברייתא בידו שמבארת את הדין בענין זה כן, עוֹבֵד בּוֹכְכִים שְׁהִיָּא אֲבָנִים מִן הַמְרָקוּלִיס, וְחִפּוּ בָּהֶן דְּרָכִים (וטרטיות) [וּסְרִיטִיאוֹת],

עבודה זרה. פרק רביעי – רבי ישמעאל דף נ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קכא רש"י

במקורבות – כגון באמה וחצי אמה. מרוחקות – בארבע אמות, דודאי לאו מיניה נפול. עושין מרקולים קמן – כלומר, דרכן לעשות כן. נראות עמו – מקורבות מאד. שאין נראות עמו מותרות – דלאו מיניה נפול. אבנים שנשרו – היינו בידוע. נראות עמו – אבתי הוה עבודה זרה. שאין נראות עמו – הוה לחו שברים. תני שנמצאו – נראות עמו אסורות, שממנו נפול. ושרשים דמרקולים דאי אסורין, כדאמרן. שאין נראות עמו מותרות – דלאו מיניה נפול. וסבר רבי ישמעאל שתיים – בתוך ארבע אמותיו, מותרות? והתניא רבי ישמעאל אומר שתיים בתפיסה לו – וסתם תפיסה ארבע אמות, וקתני אסורות בתפיסה אחת – הא דקתני אסורות – בתפיסה אחת, שאין הפסק בינם למרקולים, ואסורה בין לרבי ישמעאל בין לרבנן, דכל תוך ארבע אמות "נראות עמו" קרי ליה, ובשלש מרוחקות הוא דפליגי. והא דאוקימנא לעיל פלוגתייהו בתוך ארבע אמות, ולרבי ישמעאל שתיים מותרות ולרבנן שלש נמי מותרות – בשתי תפיסות, כדמפרש. דאיכא גובהא – תל מפסיק בינם למרקולים, דהוה לחו כמרוחקות, דליכא למימר מיניה נפול. הלכך, לרבי ישמעאל שתיים מותרות אבל שלש אסורות, דעושין מרקולים קמן בצד מרקולים גדול. כהאי גוונא – זו בצד זו. עיקר מרקולים – תחילתו. אבל קטן הנעשה בצד הגדול עובדין לו כל דהו. הכי גרסינן: אמאי קרי ליה בנן של קדושים דלא איסתכל בצורתא דחזא. פנין לתקרובת ב' – והני תקרובת ניהו, דחורק אבן למרקולים זו היא עבודתו, הלכך לאו עבודה זרה עצמה היא דתיסגי להו בביטול. בעין פנים – זבחים שבמקדש הוא דהוי תקרובת, כדכתיב (שמות כב): "זבח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו", אלמא דומה כלפנים קרי זבח עבודה זרה, ואבנים אין עובדין להם בפנים. מותרות

במקורבות נמי, דאיכא למימר מיניה נפל – דבכר הכל אסורות, כי פליגי – במרוחקות. – והא "בצד מרקולים" קתני! – מאי "בצד"? בצד ארבע אמות ידיה; רבי ישמעאל סבר: עושין מרקולים קמן בצד מרקולים גדול, שלש דדמיון למרקולים – אסורות, שתיים – מותרות; רבנן סברי: אין עושין מרקולים קמן בצד מרקולים גדול, לא שניא שלש ולא שניא שתיים, נראות עמו – אסורות, שאין נראות עמו – מותרות. אמר ר' יודן: בידוע ששנשרו מננו – דבכר הכל אסורות. ורמינן: אבנים ששנשרו מן המרקולים, נראות עמו – אסורות, שאין נראות עמו – מותרות; ורבי ישמעאל אומר: שלש – אסורות, שתיים – מותרות! אמר רבא, לא תימא: "שנשרו", אלא אימא: "שנמצאו". וסבר רבי ישמעאל שתיים מותרות? והתניא, רבי ישמעאל אומר: שתיים בתפיסה לו – אסורות, שלש אפילו מרוחקות – אסורות! אמר רבא, לא קשיא: כאן בתפיסה אחת, כאן בשתי תפיסות; והכי דמי? דאיכא גובהא ביני וביני. – ומרקולים כהאי גוונא מי הוי? והא תניא, אלו הן אבני בית קולים: אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן! אמר רבא: כי תניא תחיה – בעיקר מרקולים. פי ינאי מלכא חרוב, אתו גוים אוקימו ביה מרקולים, אתו גוים אחרני דלא פלחי למרקולים שקלינהו וחיפו בהן דרכים וסטרטאות, איכא רבנן דפרשי ואיכא רבנן דלא פרשי. אמר רבי יוחנן: בנן של קדושים מהלך עליהן, ואנן נפרוש מהן? מאן ניהו "בנן של קדושים"? רבי מנחם ברבי סימאי. ואמאי קרו ליה "בנן של קדושים"? דאפילו בצורתא דזווא לא מיסתכל. מאי

במקורבות אסורות – פירש בקונטרס: מקורבות מאד, כגון באמה או בחצי אמה, דמיניה נפול. מרוחקות – כלומר בתוך ארבע אמות – מותרות, דלאו מיניה נפול. ובסמוך פירש: בתפיסה אחת – שאין הפסק בינם למרקולים, ואסורים לכלי עלמא, דכל תוך ארבע אמות "נראות עמו" קרי להם. ופלוגתייהו דלעיל בתוך ארבע אמות – בשתי תפיסות, דאיכא גובהא, דהוה לחו כמרוחקות, דליכא למימר מיניה נפול. וקשה בה טובא: חדא, דאין זו שיטת התלמוד שנשחטה הסברה כך, שנמחלה היינו סוברים היכא דליכא גובהא קורא אותם בתוך ארבע אמות "מרוחקות" וליכא למימר מיניה נפול, ולבסוף נאמר כי ליכא גובהא דאי מיניה נפול ואפילו בתוך ארבע. ועוד, אי בליכא גובהא טעמא דשתיים אסורות משום דמיניה נפול, מאי איירא שתיים אסורות? אפילו אחד נמי, והוה ליה למימר: רבי ישמעאל אומר בתפיסה אחת אפילו אחת אסורה, שלש אפילו מרוחקות! ועוד, כיון דכל תוך ארבע אמות "נראות" קרי להו ואסורות אף לרבנן, למה הוכיח רבי ישמעאל "בתפיסה לו אסורות" יותר מרבנן? היה לו לומר לשון "נראות" כמו רבנן, דהא אפילו רבנן מודו דנראות עמו דהיינו בתפיסה לו אסורות! ועוד, דמשמע אף לפי המסקנא דבמקורבות לא פליגי דאפילו איכא גובהא אסורות, והכי נמי אמרין לעיל: במקורבות לא פליגי, ולא הדר ביה תלמודא. ודבר תימה הוא, דכיון שחן מקורבות כל כך אם כן הגבולין בקרוב למרקולים נמשך היה ועובדין אותן האבנים כשנפלות, אם כן הוה לן למימר שאם הגובהא קרוב למרקולים אפילו מרוחקות אסורות כאילו לא היה גובהא, שכיון שעברו הגובהא מה מיק לוח הגובהא מכאן ואילך? מיהו הא לא קשיא כולי האי, דאיכא למימר דהכי קאמר: במקורבות תוך ארבע וליכא גובהא עלמא לא פליגי, אי נמי, כי איכא גובהא ואבני המרקולים אינם גבוהים יותר כי אם מעט כשהם נפלות אינם יכולות להתרחק. לכן נראה לפרש ולעולם כך היא הסברה: דבתוך ארבע אמות נמי יש שאין נראות, כדקרי לעיל "מרוחקות" תוך ארבע אמות. והכי פירשה כאן בתפיסה אחת – דליכא גובהא. ותוך ארבע אמות אף על גב שתי נראות קאמר רבי ישמעאל דאפילו שתיים אסורות, דאיכא למימר מרקולים קטן הם כיון שהם בתוך ארבע אמות. ודוקא שתיים, אבל אחת מותרת, דבאין נראות מיירי ואחת מרקולים לא עבדי. והא דקאמר לעיל: לרבי ישמעאל שתיים מותרין – מיירי בשתי תפיסות, כגון דאיכא גובהא, וכיון דאיכא גובהא לא לאסור שתיים, דלא שכיח לעשות מרקולים קטן בצד גדול היכא דאיכא גובהא ביניהם. אבל שלש אסורות אפילו איכא גובהא, דכיון שחן זו בצד זו מוכחא מילתא דמרקולים עבדינהו. ורבנן סברי: לא שניא תפיסה אחת לא שניא שתי תפיסות, לא שניא שנים לא שניא שלש – נראות אסורות. אינן נראות מותרות, דאין עושין מרקולים קטן בצד מרקולים גדול. ולעיל סלקא דעתך כן במקורבות הרבה שנראות עמו כולי עלמא לא פליגי דאסורות ואפילו אחת. כי פליגי במרוחקות, פירוש: שאין נראות, קא סלקא דעתך במרוחקות הרבה קאמר יותר מארבע אמות. ופריך: והא בצד מרקולים קתני! ומסיק: בצד ארבע אמות קמפלגי, דרבי ישמעאל סבר משום דמוכחא מילתא דהוא מרקולים דעושין קטן בצד גדול, אף על גב דאין נראות עמו, אבל שתיים לא, כיון דאיכא גובהא כדמסיק. אף על גב דאיכא גובהא עושין דוקא תוך ארבע אמות כדנני; ביה מרקולים. וזה דתני בברייתא: שלש אפילו מרוחקות, כיון דאין נראות עמו בשביל הגובהא "מרוחקות" קרי להו. וסבר רבי ישמעאל שתיים מותרות – פירוש: בתוך ארבע אמות. נראה לי דהוא הדין דהוה מצי לאקשוי: וסבר רבי ישמעאל שלש חוץ לארבע מותרות. ולפי המסקנא נראה, ודוק, אבני בית קולים – הקשה רבינו תם: היאך מוכיחין שמה כיון שאינה כתובה בתורה, דבפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין סג, ב) משמע דערב א' ושם אלהים אחרים לא תזכיר! ואומר רבינו תם: ד'קולס' לשון שבח שמה, וחכמים בנו אותה 'קולס' לשון "לעז וקלס" (תהלים מד פסוק יד). והו' "מרקולים" – חילוף קולס, לשון "מר דשחוטת" פרק "גיד הנשה" (תולין צד, א) "מר דכנתא" (בכורות ל, א), ו"הב" גרסינן: בן של קדושים מהלך עליהם – לשון יחיד. וכן בסמוך: אפילו בצורתא דזווא לא מסתכל, דאריב מנחם גופיה קאי ולא על אביו ואמו, כדאייתא פרק בתרא דמועד קטן (כה, ב): כד נח נפשיה דרבי מנחם ברבי סימאי אישתנו כל צילמניי משום דלא איסתכל בצורתא דזווא. ואם תאמר: מה חסידות איכא בזה? הא אמרין פרק "שואל" (שבת קמט, א): דיוקנא עצמה אסורה להסתכל אפילו בחול, כדכתיב "אל תפנו אל האילילים" ושמא בצורתא דזווא שרגיל לראות בה תדיר לא שייכא בה הפנאה, ואפילו הכי לא מסתכל. בעינן כעין פנים וליכא – פירש רבי שמואל בשם רבי שלמה וזה לשונו: מן ביהמה דפנים – והוא הינו לכל שאר תקרובת דמזבח, כגון קטור וניסוך. וכל העולים לגבי מזבח מיקר תקרובת עבודה זרה לעינין שאין יכולין ליטבל, והם כל מיני מאכל, וכדתנן נמי במתניתין: יצות שמנים וסלתות. הלכך הני אבנים לא הוו תקרובת, מיהו אתסוריהו משום דנעשים עבודה זרה עצמה כדלקמן בשמעתין (נא, א) ובעבודה זרה מהני ביטול, והא בטלו – דחפון בהן דרכים. ושמעינן מהכא, דהני נרות של שעה שמביאין דרוך לעבודה זרה ומדליקין בפניהם, ומשכיבין הכומר מכרם או נתנם לישראל – מותר בהנאה, ממה נפשך: אי תקרובת עבודה זרה הוה – אפילו ביטול

ביטול לא צריך, ומותר בלא ביטול דלא דמי לתקרות מזבח, ובתקרות שאינו כעין פנים
לא בעי ביטול. ואי נוי של עבודה זרה היו ולנו מדליקים אותו ושייך להו ביטול כעבודה
זרה עצמה, מכל מקום מכיון שכיבן הכומר אין לך ביטול גדול מזה, דשוב אינו רוצה
להדליק לפני עבודה זרה אלא ליהנות הוא מזה ולצורכו נטל. וחתכות של שעה

שנותין נמי לעבודה זרה מותרות, דאפילו נר
ליכא, ותקרות כעין פנים ליכא, ואין הקדש
לעבודה זרה, ולא צריכי ביטול. וכברת שמביאין
דורון מותרין, שהרי אין מביאין לעבודה זרה כי
אם לשמשים ולכומרים, ותקרות עבודה זרה
לא הו, שאין דרכן להאכיל לעבודה זרה
כדורות ראשונים. כך נראה לרבינו יצחק. והך
מלוש כומרים, נוי שלהם הוא ולא של עבודה
זרה, ומותרין בלא ביטול. וכן כלי שקורין קליצ'א
אין משמשין בו לעבודה זרה. אבל אותן כלי
מחתה שמקטירין בו, אסור משום משמשי עבודה
זרה, וצריך ביטול משום שמקטירין בו לעבודה
זרה. ומכירתו לא היינו ביטול, דקיימא לן כרבנן
דפליגי אדריב במתניתין (עבודה זרה נג, א)
במכרה או כשמשכנה, ואמרי: לא ביטל, והוא
הדין למשמשי עבודה זרה שאינן בטלים בכך.
וכן כל כלי נוי של עבודה זרה, כך פסק רבינו
שמואל בשם רבינו שלמה. משמע מתוך פירושו
שהתיר הכברות לפי שאין עושין אותן תקרות.
הא אם היו מביאין אותן לשם עבודה זרה היו
אסורין, דכעין פנים הוא שהוא ראוי להקריב
לפנים, דדמיא למנחת מאפה תנור, ואף על גב
דליכא זריקה המשתברת, וכן משמע מתוך
פירושו רש"י. ומה שפירש כעין פנים זהו כעין
זכודם שבמקדש דהו תקרות, כדכתיב (שמות
כב) "זכוד אללהים יחרם בלתי לה' לבדו",
אלא דאפילו זריקה שאינה משתברת כיון דהו
דומיא ולפנים קרי זכוד עבודה זרה, ואבנים אין
עובדין בהם בפנים. ואין נראה לרבינו יצחק, דהא
בבבלי שמעתין משמע דאפילו כבעין פנים בעינן
זריקה המשתברת, וכן משמע בסמוך, ואפילו
בעבודה זרה שדרכה לעבודה במקל. לכן נראה
לפרש: כעין פנים – כעין זביחה חזקה, דבר
המשתבר. ואין מתלעין ומוזהמין במועד –
ומיירי כגון שאינו אבד בהמנהג עד לאחר
המועד, דאם לא כן שרי, כיון דאוקומי אילנא
הוא מדשרי ליה בשביעית, דהא דבר האבד
מותר במועד. אי נמי, אפילו הוא אבד ממש
איכא למימר דאסור במועד משום טירחא יתירא,
כדאמרין בפרק קמא דמועד קטן (ד, א) דאסור
להשקות זרעים במי קילון משום טירחא יתירא,
אף על פי שמותר להשקות במי גשמים משום
דבר האבד. ומשקין אותן עד ראש השנה –
פירש הקונטרס: אף על פי שעבודת האילן
אסורה שלשים יום לפני ראש השנה, הכא שרי
שלא ימותו הנטיעות, דהך שלשים יום דרבנן
והכא לא גזור. וקשה: כמאן אי רבי עקיבא –
האמר תוספת שביעית דאורייתא מ"בחדש
ובקציר תשבות, ואי רבי ישמעאל – הלכה
למשה מסני היא אלא יש לפרש: בשביעית בזמן
הזה דרבנן, ורבי היא כדאמר אביי בפרק קמא
דמועד קטן (ב, ב). ולרבא השקאה תולדה היא,

ומותרות, וישראל שהביא אבנים מן המרקולים וחיפה בהן
דרכים וסרמאות – אסורות; ולית נגר ולא בר נגר
דיפרקניה. אמר רב ששט: אָנָא לא נגר אָנָא ולא בר נגר
אָנָא, ופרקנא ליה: מאי קושיא ליה? דרב גידל – בעינא
בעין פנים וליפא. אמר רב יוסף בר אבא: איקלע רבה
בר ירמיה לאתרוי, ואתא ואיייתי מתניתא בדייה:
מתלעין ומוזהמין בשביעית, ואין מתלעין ומוזהמין
במועד, כאן וכן אין מוזהמין, וסכין שמן לגזום בין
במועד בין בשביעית; ולית נגר ולא בר נגר דיפרקניה.
אמר רבינא: אָנָא לא נגר אָנָא ולא בר נגר אָנָא,
וּפְרָקְנָא לָהּ: מאי קא קשאי ליה? אילימא מועד
אשביעית קא קשאי ליה: מאי שְנָא שביעית דשרי, ומאי
שְנָא מועד דאסור? מי דמי? שביעית – מלאכה אסור
רחמנא, מירחא שרי, מועד – אפילו מירחא נמי אסור!
ואלא ויהוים אגזוים קא קשאי ליה: מאי שְנָא ויהוים
דשרי, ומאי שְנָא גזוים דאסור? מי דמי? ויהוים אוקומי
אילנא ושרי, גזוים אכריוי אילנא ואסור! ואלא ויהוים
אזיהוים קא קשאי ליה, דקתני: מתלעין ומוזהמין
בשביעית, ורמינהי: מוזהמין את הנטיעות, וכוברין אותן,
וקוממין אותן, ועושין להם פתים, ומשקין אותן עד ראש
השנה; עד ראש השנה אין, בשביעית לא! ודלמא דרבר
עוקבא בר חמא, דאמר רב עוקבא בר חמא: תרי
קשקושי הוו, חד לאכריוי אילנא ואסור, וחד לסתומי
פילי ושרי; הכי נמי תרי וזהמיוי הוו, חד לאוקומי אילני
ושרי, וחד לאכריוי אילני ואסור! ואלא סיכה אפיקה קא
קשאי ליה, דקתני: סכין שמן לגזום בין במועד ובין
בשביעית, ורמינהי: סכין את הפגיו, ומנקבין ומפפמין
אותן עד ראש השנה; עד ראש השנה אין, בשביעית
לא! מי דמי? הכא אוקומי אילנא ושרי, הָתָם פטומי
פירא ואסור! אמר רב סמא בריה דרב אשי לרבינא:
בר ירמיה, סיכה דמועד אזיהוים דמועד קא קשאי ליה:
מכדי האי אוקומי והאי אוקומי, מאי שְנָא האי דשרי,
ומאי שְנָא האי דאסור? היינו דקאמר ליה: לית נגר ולא
בר נגר דיפרקניה. אמר רב יהודה אמר רב: עבדא זרה
שעובדין אותה במקל, שבר מקל בפניה – חייב, ורק מקל
בפניה – פטור. אמר ליה אביי לרבא: מאי שְנָא שבר?
דהוה ליה בעין זביחה; ורק נמי הוה ליה בעין זריקה!
אמר ליה: בעינא זריקה משתברת וליפא. איתביה: ספת
לה צואה, או שנספד לפניה עכבו של מימי רגלים

חייב

ואבות אסור רחמנא תולדות לא. עוד יש לומר: דרוקא מלאכות של חרישה וזריעה הוו דאורייתא, אבל שאר מלאכות אינן אלא
מדרבנן, שבר מקל בפניה חייב – והוא הדין שבר אבנים לפני מרקולים, שדרכו בוריקה. ספת לה צואה – פירש בקונטרס. האכילה
צואה, לשון "מי ספו לך מאליה" בריש פסחים (ג, ב). ולשון "ספת" קשה, שהיה לומר "ספה". ועוד, דבלשון משנה לא מצינו אכילה בלשון ספיה. לכן נראה לפרש: ליכלכה בצואה, לשון
טיבול, כמו: "לא יספות במלח ויאכל" דפרק "הפועלים" (בבא מציעא פט, ב).

ומותרות – דבטלינהו גוי. נגר בן נגר – חכם בן חכם. דיפרקניה – שיוכל לתרצה.
ולקמן מפרש מאי קא קשאי ליה. דרב גידל – דאין ביטול לתקרות, והכא קתני
ומותרות. מתלעין – נטולק תולעת שבאילן. ומוזהמין – כשיש מכה באילן ונשרה
קצת קליפתו. מדביקין שם זבל וקושרין שלא ימות. ולא דמי האי ל"אין מוזבלי"
דמועד קטן (ג, א), דהתם זבל דקרקע והוא
עבודה ששדור ושכבר. כאן וכן –
שביעית ומועד, אין מגומז – קוטע את הדף
כדי שיציא נפוח הרבה סביבות הגזוים. אבל
סכין שמן לגזום – כדי שלא ימות האילן אם
נגזם קודם לכן. מלאכה שודיא עבודה קרקע
אסור רחמנא, והני לאו מלאכת קרקע נינהו,
דאוקומי אילנא בעלמא הוא שלא ימות, ואין
משביחו לאילן אלא מעמידו בכמות שהוא.
אלא ויהוים – דשביעית אגזוים דשביעית
קשאי ליה, דקתני: כאן וכן אין מגומז.
אוקומי – שלא יתקלקל מכמות שהוא, אבל
אינו משביחו. אכריוי – מחזיקו ומשביחו.
ועושין להם פתים – גדר אמה גובה
סביבותיו, וממלאין אותו עפר. עד ראש
השנה – של ערב שביעית. אף על פי שעבודת
האילן אסור שלשים יום לפני ראש השנה –
הכא שרי, שלא ימותו הנטיעות, דהך
שלשים יום מדרבנן קו, והכא לא גזור. דרב
עוקבא – במסכת סוכה בפרק "לולב וערבה".
קישקושי – חפציה תחת הזיתים. סתומי פילי
– אם נתגלו שריש האילן – שרי, דאוקומי
הוא. את הפגין – פגי תאינה, סכין אותן בשמן
כשהו חונטין כדי שיהו שמינות. מפפמין אותן
– ממלאין את הנקבין שמן. "פגין" הוא פיר
עצמו כשגדל מעט. האי אוקומי והאי אוקומי
– ויהוים נמי אוקומי הוא, מדשרי ליה
בשביעית כדשנינן לעיל: מאי שנא סיכה
דשרי, דקתני סכין שמן לגזום בו. עבודה זרה
שעובדין אותה במקל – שמקשקשין לפניה
במקל. שבר מקל בפניה חייב – כדאמרין
בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין ס, ב) דכל
עבודות שבפנים שעבד בהן עבודה זרה, בין
דרכה בכך בין שאין דרכה בכך – חייב, דכתיב
"זכוד אללהים" וגו', אלא מדי דחוי לשם
אסור לכל עבודה זרה. ודבר שאינו כעין
פנים, דרכה בכך – חייב, דנפקא לן מ"איכה
יעברו הגוים האלה" וגו', אין דרכה בכך –
פטור. וזו, אם לא היו עובדין אותה במקל לא
מחייב בשבר מקל, דלא שייכא בפנים, ואם
היו עובדין אותה בוריקת מקל לא מצי למידק.
זרק מקל בפניה פטור. ואם בשבירת מקל
פלחי לה – פשיטא דחייב, ואפילו לא דמי
לפנים, אלא כגון שהיו עובדין אותה בקשקוש
מקל או בענין אחר. הלכך, שבר מקל בפניה
חייב ואף על פי שאין עובדה בכך, דכיון
דדמי בשבירה לזביחת בהמה של פנים שבר
מפרקתה – הרי זכוד לפניה דבר שגילה בו
אבל זרק – פטור, והואיל ואין עבודתה בכך,
והא לא דמיא לעבודת פנים כדמפרש לקמן.
וזריקה המשתברת – כגון זריקה דם של פנים,
שאינה מחוברת, אלא משתבר ונפול טיפים
טיפים. ספת לה צואה – האכילה צואה.

עבודה זרה דף נ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קכג

אכן מותר הדבר, אך בשיעור עצמה לא, ובכלל זה אף זיהום האילן, שהוא אסור בשיעור. גם על זה יש לתרץ, ודלמא – ושמא יש ליישב את המשנה והברייתא בעין ביאורו דרב עוקבא בר חמא לגבי חפירה תחת האילן במועד, דאמר רב עוקבא בר חמא, תרי קשקשי הוו – יש שני מיני חפירות הנעשות תחת עצי הזיתים, חד – אחד מהם נעשה לאברוי אילנא – להשביח את האילן ואסור לעשותו בשיעור, וחד נעשה לפתומי פילי – לסתום בעפר את שרשי האילן שנתגלו, כדי שלא ייבש האילן וימות, ושרי – ומותר לעשות כן בשיעור, ואם כן הלא נמי – אף כאן לגבי זיהום האילן בשיעור, יש לומר דתרי זיהומי הוו – שישנם שני מיני זיהום, חד לאוקומי אילני – אחד מהם בא לסתום המכה שבו ולהעמידו שלא ימות מחמתה, ושרי – ומותר לעשותו אף במועד, ובזה עסקה הברייתא, וחד לאברוי אילני – ואחד מהם בא רק להשביח את האילן ואסור לעשותו במועד, ובזה עסקה המשנה האוסרת. ואלא נאמר ש'סיכה' א'סיכה' קא קשיא ליה, דקתני בברייתא, סכין שמן לגזום בין במועד ובין בשיעור, ורמינהי – וקשה על כך ממשנה (שביעית פ"ב מ"ה), ששינוי בה, סכין את הפגין – את התאנים הקטנות בתחילת גידולם בשעת חנטון מהעץ, כדי שיהיו שמנות, וקנקנין ומפסמין אותן – מנקבים וממלאים את הנקבים בשמן כדי לפטם את התאנים שיהיו שמנות ומשובחות, עד ראש השנה של שנת השביעית, ומשמע שדוקא עד ראש השנה אין, אך בשיעור עצמה לא. אך גם זו אינה קושיא, מי דמי, הלא הלא, הלא, בברייתא, סיכת האילן הגזום במקום החתך אוקומי אילנא – העמדת האילן היא שיתקיים ולא ימות, ושרי – ודבר זה מותר בשיעור, אולם הלא, במשנה, סיכת פגי התאנה פסומי פירא – פטום חפירות הוא כדי שיהיו משובחים ושמנים יותר, ודבר זה אסור בשיעור. ולאחר כל התירוצים האמורים לא הבין רבינא מה קשה לרבה בר ירמיה, שהרי לכל קושיא ושאלה יש תירוצ. אמר ליה רב סמא בריה (בנו) דרב אשי לרבינא, לרבה בר ירמיה, הדין בסיכה דמועד – סיכת אילן גזום במקום החתך, שמבואר בברייתא שמותר במועד, ואיהוים דמועד – על הדין בזיהום מכה שבאילן לרפאה, שמבואר בברייתא שאסור במועד, קא קשיא ליה, מכדי האי אוקומי והאי אוקומי – הרי בין סיכת מקום החתך באילן גזום, ובין זיהום מכת האילן לרפאה, ענינם אחד הוא, העמדת האילן שיתקיים ולא ימות, אם כן מאי שנא האי דשרי – במה שונה הסיכה שמותרת במועד, ומאי שנא האי – ובמה שונה זיהום מכת האילן דאסור במועד. סיים רב סמא: הנינו דקאמר רבה בר ירמיה (ליה) לית נגר ולא בר נגר דיפרקניה, שאין תירוצ לשאלה זו. הגמרא חוזרת לדון בעבודה זרה, ומבארת אימתי חייב עליה: אמר רב יהודה אמר רב, עבודת פוכבים שעובדין אותה פסול, כגון שמכים בו על דבר אחר להשמיע קול לפניה, אם שבר מקל בפניה חייב, משום שעבודה זו דומה לעבודת בית המקדש, שהיא כעין מעשה זבחת בהמה, ששובר בו את מפרקתה, אך אם זרק מקל בפניה פטור, משום שאין כעין עבודה זו בעבודת הקרבנות בבית המקדש. מקשה הגמרא: אמר ליה אבי לרבא, לדברי רב, מאי שנא שבר מקל, שחייב, הרי זהו משום דהוה ליה – שנחשב הדבר כעין זבחה הנהוגת בפנים, והרי זרק נמי – גם כשורק מקל הוה ליה כעין זריקה של הדם על המזבח, והרי זו כעין עבודה שנהוגת בפנים. מתרצת הגמרא: אמר ליה רבא, זריקה כזו אינה נחשבת כעין זריקת הדם שבפנים, שכן בענינא – צריך לשם כך שתהיה זריקה משתכרת כעין זריקת הדם, שאינו מחובר, אלא הדם משתבר תוך כדי זריקתו ונופל טיפות טיפות, וליכא – ובאן אין זו זריקה המשתגרת, שהרי המקל אינו משתבר תוך כדי זריקה, אלא נזרק כשהוא שלם. הקשה אביי על דברי רבא אלו: איתיביה אביי לרבא, שנינו בברייתא, ספת לה – האביל את העבודה זרה צואה, או שנשך לפניה עבית – כלי העשוי מחרס של מימי רגלים,

האבנים מוקרות, כיון שסתין הגוי וביטל מהן שם מרקוליס, ועתה הן כסתם אבנים, אך ישראל שהביא אבנים מן המרקוליס, ותיפה בהן דרכים וסמאות, הרי הן אסורות כמו שהיו, לפי שרק גוי יכול לבטל עבודה זרה, ולא ישראל. וסיים רבה בר ירמיה ואמר על ברייתא זו, ולית נגר ולא בר נגר – ואין חכם ולא בן חכם דיפרקניה – שיתרצה. מבארת הגמרא מה קשה בברייתא זו, ומה יש לתרץ בזה: אמר רב ששת, אנא לא נגר אנא, ולא בר נגר אנא – איני חכם ולא בן חכם, ואף על פי כן פירקנא ליה – אתרץ ברייתא זו. מאי קושיא ליה – הרי מה קשה לרבה בר ירמיה על הברייתא, דבריו דרב גידל המובאים לעיל (ע"א), שתקרובת עבודה זרה אין לה ביטול עולמית, ואילו בברייתא מבואר שנכרי יכול לבטל את אבני המרקוליס. ויש לתרץ, שכדי לאסור דבר משום תקרובת עבודה זרה בענינא בעין פנים – צריך שתהא עבודתו כעין עבודת בית המקדש, וליכא – ואבני המרקוליס אינם דומים לעבודת בית המקדש, ולכן אינן אסורות משום תקרובת אלא כשאר עבודה זרה, ומועיל להן ביטול. מביאה הגמרא ברייתא נוספת שהביא רבה בר ירמיה, והתקשה בה: אמר רב יוסף בר אבא, איקלע רבה בר ירמיה לאתרי, ואתא לבית המדרש, ואיתי מתינתא בדיה – והביא ברייתא בידו, ששינוי בה, מתליעין – נוטלים תולעת הנמצאת באילן, ומוחמין – ומדביקים וקושרים ובל על המכה שבאילן, כדי שלא ימות, בשנה השביעית. ואף על פי שעבודת הקרקע אסורה בה, עבודות אלו מותרות, כיון שאינן נעשות כדי להשביח את האילן, אלא כדי שלא יתקלקל, ומניעת הפסד מותרת בשיעור, ואין מתליעין ומוחמין בחול המועד. כאן וקאן – בשיעור ובמועד, אין מנמין – אסור לגזום ולחתוך את הענפים מן האילן כדי שיוציא ענפים רבים יותר סביבות הגיזום, משום שעבודה זו נעשית להשבתת האילן, ואסורה בשיעור ובמועד. וסכין שמן לאילן הגזום כבר קודם שביעית, במקום החתך, כדי שלא ימות מחמת הגיזום, בין במועד ובין בשיעור, כיון שמלאכה זו רק מעמידה אותו שלא ימות. סיים רבה בר ירמיה ואמר, לית נגר ולא בר נגר דיפרקניה. הגמרא דנה מה הקושיא על הברייתא, וכיצד יש לתרצה: אמר רבינא, אנא לא נגר אנא ולא בר נגר אנא, ומפרקנא לה, וכי מאי קא קשיא ליה לרבה בר ירמיה, אילמא מועד אשביעית קא קשיא ליה – אם נאמר שמדין המועד על דין השביעית קשה לו, והיינו מאי שנא – במה שונה הדין בשיעור דשרי – שמותר להוציא תולעת, ולהדביק ולקשור זיהום על המכה שבאילן, ומאי שנא מועד דאסור, הרי אין זו קושיא כלל, מי דמי – וכי שני ענינים אלו דומים זה לזה, בשיעור, מלאכה' מלאכה' אסור דחמא – אסרה התורה רק עשיית מלאכה, אך טירחא שרי – לטרוח בדבר שאינו מלאכה, מותר, אולם במועד אפילו טירחא אסור – גם טירחה גדולה אסורה, ועבודות אלו אמנם אינן בכלל 'מלאכה' האסורה, שהרי עשיית מלאכה בדבר אסור מותרת בחול המועד (מ"ק יב), אך מכל מקום יש בהן טירחה יתירה, האסורה במועד. ממשיך רבינא ומבאר: ואלא נאמר ש'יהוים' א'יהוים' קא קשיא ליה, והיינו מאי שנא ויהוים, דשרי – שמותר בשיעור, ומאי שנא ויהוים דאסור בה. והרי גם זו אינה קושיא, מי דמי – וכי הדברים דומים זה לזה, הרי ויהוים, אוקומי אילנא – העמדת האילן הוא, שלא יתקלקל, ושרי – ומותר אף בשיעור, אך ויהוים, אברוי אילנא – השבתת האילן וחיווקו הוא, שחותך את הזמורות כדי שיצמחו אחרים תחתיהם, ואסור בשיעור. ואלא נאמר ש'יהוים' א'יהוים' קא קשיא ליה, דקתני בברייתא, מתליעין ומוחמין בשיעור, ורמינהי – וקשה על דין זה ממה ששינוי במשנה (שביעית פ"ב מ"ד), מוחמין את הנמיעות, וכו' רבין אותן במטליות להגן עליהן בחורף מפני הצינה, וקוממין אותן בראשיתן כדי להשביחן שיצמחו יותר, ועושים להם בתים – גדרות סביבותיהן וממלאים את הגדרות בעפר, ומשקין אותן, עד ראש השנה של השנה השביעית. ומדויק מדברי המשנה, שעד ראש השנה אין –

תניי, ואף שאין דרכה של עבודה זרה זו במעשים אלו, מאחר
שעובדים אותה במעשים אחרים הנעשים בצוואה או מי רגלים,
ומשום שזריקתם היא כעין עבודת הזריקה שבפנים. וקשה, בְּשִׁלְמָא
– הדבר מובן לגבי עֲבִידָא שֶׁל מִימֵי רְגִלִים שחייב אף שאין דרכה
בכך, משום שדומה לעבודה שבפנים, שכן במעשה זה אִיכָא – ישנה
זְרִיקָה מִשְׁתַּבְּרָת כדם הקרבנות, אִלָּא בְּצוּאָה, מֵאֵי זְרִיקָה
מִשְׁתַּבְּרָת אִיכָא – כיצד שייכת זריקה המשתברת, הלא הצוואה
קשה ואינה נשברת ונופלת בזריקתה. ומוכח שחייב אף על זריקה
שאינה משתברת, ושלא כדברי רבא.

מתרצת הגמרא: מדובר בְּצוּאָה לְחָה שנשברת ונופלת בטיפות
בזריקתה, ולכן שייכת בה זריקה המשתברת, וחייב.

הגמרא רוצה לתלות במחלוקת תנאים את דברי רב (לעיל ג), שכל
עבודה שהיא כעין זביחה אף שאינה כעין פנים חייב עליה: לִימָא
בְּתַנְיָא – שמא נאמר שדברי רב שנויים במחלוקת תנאים, ששינוי
בברייתא, שֶׁחָטָא לָהּ – לעבודה זרה חָטָא, רַבִּי יְהוּדָה מְחִיב, בין אם
דרכה של אותה עבודה זרה בכך ובין אם אין דרכה בכך, וְחֻכְמִים
פּוֹמְרִים. מֵאֵי לָאוּ בְּהָא קָמִיפְלִי – האם לא בזה נחלקו התנאים,
דָּמַר – שרבי יהודה שמחייב גם בעבודה זו כָּכָר, אֲמַרְיִן שחייב על
עבודה שהיא בְּעֵין זְבִיחָה, אף שאין בפנים כעבודה זו ממש, וכפי
שאמר רב ששכיר מקל דומה לשחיטה וחייב עליה, וְכָר –
וחכמים שפטרוהו סבור, לֹא אֲמַרְיִן שחייב על עבודה שהיא בְּעֵין
זְבִיחָה אִלָּא רק כאשר היא בְּעֵין עבודות פְּנִים, כלומר ששייכת
ממש בפנים, ושחיטת חגב אינה שייכת בפנים ולכן פטור, והוא הדין
שיפטרו את השובר מקל.

דוחה הגמרא: לֹא, דְּכֹלֵי עֲלָמָא – לדברי הכל לֹא אֲמַרְיִן שחייב
על עבודה שאין דרך עבודה זרה בה כשהיא בְּעֵין זְבִיחָה, אִלָּא
עבודה שהיא בְּעֵין עבודת פְּנִים בְּעֵינָם – צריכים שיעשה לעבודה
זרה כדי להתחייב, וְשֹׁאֲנֵי חָטָא – ושונה היא שחיטת חגב שחייב רבי
יהודה, הוֹאִיל וְצִוְּאָרָא דְּמִזְמָה לְצוּרָא בְּהִמָּה, כלומר שיש לו צוואר
בבהמה, ונחשבת שחיטתו כשחיטת בהמה, ולפיכך הרי זו ממש כעין
עבודה שבפנים, ולכן חייב אף אם אין דרכה של אותה עבודה זרה
בכך.

רב ממשיך לדון בעבודה זרה שעבודתה במקל, ועתה מבאר את דין
ההשתמשות במקל שעבד בו: אֲמַר רַב נַחֲמָן אֲמַר רַבָּה בַּר אֲבִינָה
אֲמַר רַב, עֲבֹדָת בּוֹכְבִים שְׁעוֹבְדִין אוֹתָהּ בְּמַקֵּל, אִם שֹׁכֵר מַקֵּל
בְּפִנֶּיהָ חֵיִב, וְנִאֲסָרָת תְּקֻרְבָת עבודה זרה זו, דהיינו המקל ששבר
בפניה, אך אם זרק מַקֵּל לְפִנֶּיהָ, חֵיִב אִם דרך עבודתה בזריקת מקל,
וְאִף עַל פִּי כֵן אֵינָה נִאֲסָרָת, משום שאין זריקת המקל נחשבת
לעבודה שהיא כעין עבודה שבפנים, וכפי שיתבאר, ומשום כך לא
חל עליה איסור הנאה של תקרובת עבודה זרה, אף על פי שהוא חייב
על העבודה עצמה.

רב נחמן מבאר מדוע אין זה נחשב כעבודה שבפנים: אֲמַר לִיה רַבָּא
לְרַב נַחֲמָן, מֵאֵי שָׁנָא – במה שונה שֹׁכֵר מַקֵּל לפני עבודה זרה
שנאסר המקל משום תקרובת, הרי זהו משום דְּהוּא לִיה – שנחשב
בְּעֵין זְבִיחָה, הרי זרק מַקֵּל נִמֵּי – גם כן הוּא לִיה בְּעֵין זְרִיקָה של
דם הקרבנות, וצריך המקל להאסר. אֲמַר לִיה רַב נַחֲמָן, כדי שתהא
זריקתו כעין עבודה שבפנים ויתחייב עליה, בְּעֵינָם שתהא זְרִיקָה
המְשַׁתְּבְּרָת, וְלִיכָא – ובזריקת מקל אין המקל נשבר.

הקשה לו רבא: אִלָּא מַעֲתָה שיש צורך בזריקה המשתברת, קשה,
אֲבִי בֵּית מִרְקוּלִים, שזו עבודה זרה העשויה מאבנים, ועובדים
אותה על ידי זריקת אבנים עליה, בְּמָה יֵאָסְרוּ, הלא אין זריקתן
משתברת, ואילו במשנתנו (לעיל מט) מבואר שהאבנים אסורות
בהנאה. אֲמַר לִיה רַב נַחֲמָן, אִף לְיָדֵי קִשְׁיָא לִי – אף אני התקשיתי
בקושיא זו, וְשֹׁאֲלִיתָה – ושאלתי זאת לְרַבָּה בַּר אֲבִינָה, וְרַבָּה בַּר
אֲבִינָה שאל זאת לְחִיָּא בַּר רַב, וְחִיָּא בַּר רַב שאל לְאֲבִי רַב, וְאֲמַר
לִיה, הוזרק אבן למרקוליס נְעֻשָׁה בְּמַגֵּל עֲבֹדָת בּוֹכְבִים עצמה,
כיון שהמרקוליס עשוי מאבנים, והאבנים שזורק עליו נוספים עליו
ונעשה עבודה זרה גדול, ונאסרים האבנים מחמת היותן עבודה זרה

בצעמן, ולא משום תקרובת, ולכן נאסרות אף שאין זריקתן זריקה
המשתברת כעין זריקת הדם שבפנים. אולם הוזרק מקל לפני עבודה
זרה, אין המקל עצמו נעשה חלק מן העבודה זרה, שהרי עיקרה של
העבודה זרה אינו המקל אלא דבר אחר, ואי אפשר לאוסרו משום
תקרובת, כיון שאין זו זריקה המשתברת, ואינה דומה לעבודת פנים.
הקשה רבא לרב נחמן על תשובה זאת: הִנֵּיחָא – מובן הדבר לְמַאן
דְּאֲמַר שְׁעִבְדָת בּוֹכְבִים שֶׁל עוֹבֵד בּוֹכְבִים אֲסוּרָה מִיָּד כשעשאה,
וזו דעת רבי עקיבא (ע"ב), ולדבריו גם אבני המרקוליס נאסרו מיד
כשנזרקו, וככל עבודה זרה שעדיין לא עבדה, אִלָּא לְמַאן דְּאֲמַר
שאינה אסורה עַד שְׁתַּעֲבֵד, וזו דעת רבי ישמעאל (ת"ש), תִּישְׁתַּרִי –
תהא האבן שנזרקה על המרקוליס מותרת, דְּהָא לֹא פְּלִחָה – שהרי
לא עבדה, אלא רק הקריבה לעבודה זרה ונעשתה חלק ממנה,
ומשום תקרובת אינה נאסרת משום שאינה נעבדת כעבודה שבפנים,
כפי שנתבאר.

אֲמַר לִיה רַב נַחֲמָן, אבני המרקוליס נחשבות כאילו נעבדו, כיון שֶׁכָּל
אֶחָת וְאֶחָת מהן נְעֻשִׁית בזריקתה עֲבֹדָת בּוֹכְבִים, וכן נעשית
תְּקֻרְבָת לְחֻכְמִים, שהרי זרקוה והקריבוה לכבוד חברתה, ובכך
עבדו לחברתה, ונמצא שכל אחת מהאבנים נעבדת על ידי האבן
הנזרקת אחריה, ולכן נאסרת עד שיבטלוה.

שאל רבא את רב נחמן: אֵי הָכִי, שטעם האיסור באבנים הוא מחמת
שהן נעבדות על ידי האבנים שנזרקות אחריהן, בְּתַרְיִיתָא מִיָּהָא
הַתְּשַׁרְיָא – מכל מקום תהא האבן האחרונה שנזרקה עד עתה מותרת,
שהרי עדיין לא הקריבו לכבודה אבנים נוספות, והרי היא כעבודה
זרה שעדיין לא נעבדה, המותרת. אֲמַר לִיה רַב נַחֲמָן, אמנם האבן
האחרונה אינה נאסרת, וְאִי יִדְעָת לָהּ זֵיל שְׁקָלָה – אם יודע אתה
איזו היא, לך ותטלנה, אמנם כיון שלפי האמת אין לה היכר ואי
אפשר לדעת איזו היא, יש לאסור מספק את כל האבנים.

הגמרא מביאה שיטה אחרת מדוע כל אבני המרקוליס אסורות, ואף
האחרונה שנזרקה: רַב אֲשִׁי אֲמַר, כָּל אֶחָת וְאֶחָת מהאבנים נְעֻשִׁית
תְּקֻרְבָת לְעֻצְמָה וְתְּקֻרְבָת לְחֻכְמִים, כלומר, כיון שצורת עבודת
המרקוליס היא רק על ידי זריקת אבנים, הרי שהזריקה נחשבת
כעבודה לא רק לאבנים שכבר נמנחות שם, אלא אף לאבן עצמה
שנזרקה עתה, ובכך שעבודה עשאה 'עבודה זרה', ולכן אף האבן
האחרונה נאסרת.

הגמרא מקשה ממשנה על דברי רב גידל (לעיל ג), שרק עבודה שהיא
כעין עבודה שבפנים נאסרת משום תקרובת עבודה זרה, ועל דברי
רבא (ג), שרק זריקה המשתברת נחשבת כעין עבודה שבפנים
ואסורה: הִנֵּן במשנה (ע"ב), מִצְוָה בְּרָאשׁוֹ של המרקוליס בְּסוּת וּמַעוֹת
אוּ בָלִים, הֲרִי אֱלֹו מוֹתְרִין בהנאה, כיון שאינם עשויים לנוי, ואף
לא נתנו אותם לשם כך, אך אם מצא בראשו פְּרָכְלִי עֲנָבִים –
זמורות עם ענבים התלויים בהם, וְעֻמְרוֹת שֶׁל שְׂפָלִים – שבלים

מעוטרים בפירותיהם, וְיִינִיּוֹת או שְׂמָנִים וְסִלְתוֹת, וְכָל דָּבָר שְׂפִיזָא
בּוֹ קֶרֶב לְגַבִּי הַמְּזֻבָּה, אֲסוּר בהנאה, כיון שתולים אותו לנוי בראש
המרקוליס. מסיימת הגמרא את הקושיא: בְּשִׁלְמָא יִינִיּוֹת שְׂמָנִים
וְסִלְתוֹת אסורים בהנאה, כיון דְּאִיכָא בְּעֵין פְּנִים – ששייכת עבודה
כעין זו בפנים, שהרי מנסכים יין על המזבח בבית המקדש, ומערבים
שמן במנחות הקרבות על המזבח, והמנחות עצמן עשויות מסלתות,
וְאִיכָא – וגם יש בהם בְּעֵין זְרִיקָה הַמְשַׁתְּבְּרָת, שהרי כשנזרקם
נופלים ומשתברים, אִלָּא בְּפִרְכִּילִי עֲנָבִים וְעֻמְרוֹת שֶׁל שְׂפָלִים, לֹא
בְּעֵין פְּנִים אִיכָא – אינם שייכים בפנים, וקשה על רב גידל שאמר
לעיל (ג), שאין דבר נאסר משום תקרובת עבודה זרה אלא אם שייך
בפנים, וְלֹא בְּעֵין זְרִיקָה הַמְשַׁתְּבְּרָת אִיכָא, שהרי אינם משתברים
בזריקתם, וקשה על רבא שאמר (שם ע"ב) שצריך שתהיה בו זריקה
המשתברת.

מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבָּא, אֲמַר עוֹלָא, המשנה האוסרת זמורות
ענבים ועטרות שבלים התלויים בראש המרקוליס עוסקת באופן בְּנִין
שְׂפָצָרָן מִתְחַלֵּה לָכָּה – לשם עבודה זרה, שבמעשה זה יש עבודה
כעין זביחה שבפנים.

עבודה זרה. פרק רביעי – רבי ישמעאל דף נא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קכה

חייב – אפילו אין עבודתה בכך. לימא – מילתיה דרב כתנאי. שחט לה חגב – לכל עבודה זרה שבעולם, בין דרכה בין אין דרכה בכך. מר סבר – רבי יהודה סבר: אמרינן כעין זביחה, ואף על פי דלא זביחה ממש היא, דהא אין שחיטת חגבים נוהגת, והוא כשבירת מקל דחייב הואיל ואיכא למימר כעין זביחה, והוא דחין שבירת מקל דהויא שבירה חזיתוך. מלאא משמעין אווה ותרנגול דשייב ביה שחיטה ממש. ורבנן – סברי: לא אמרינן בשבירה כעין זביחה. לא דכולי עלמא לא אמרינן כעין זביחה – ובמקל אפילו רבי יהודה פטר, וליתא לדרב, דכעין פנים בעינן מידי דדמי לזביחה, כגון חיה ועוף ובהמה אפילו אין ראיין לקרבן. ושאיני חגב הואיל וצוארו דומה לבחמה – מייש לה צואר כבהמה, ולחייב מחייב רבי יהודה, דכעין שחיטת פנים הוא. שבר מקל לפניה חייב ונאסרת – המקל, בין שעבודתה בשבירה בין שאין עבודתה בשבירה, היא עבודה להחתיב, והוא תקרובת ליאסר כדאמרן, דכעין זביחה היא. זרק מקל בפניה חייב – וכגון שעבודתה בזריקת מקל, מ"איכא יעבדו. ואינה נאסרת – המקל, דלא הוי תקרובת אלא מידי דכעין פנים. אלא מעתה – דבעינן כעין פנים, אבנים הנורקות למרקוליס במה יאסרו? כמגדל עבודה זרה – ההטופת על המרקוליס קטן ליעשות מרקוליס גדול, ואיסורו משום עבודה זרה עצמה ולא משום תקרובת. אבל מקל לא איתעביד עבודה זרה, דעיקרה של עבודה זרה לאו מקל נינהו. הא לא פלחה – דהא כולה גידול עבודה זרה נינהו. ותקרובת להחיתרה – לענין שתהא חבירתה נעבדה ממנה, ונאסרה ממנה חבירתה משום עבודה זרה, וניתרת בביטול. אבל תקרובת למהו זבחי מתים שאין בטלין עולמית לא הוו. דכעין פנים בעינן, ומקל לא אתעביד עבודה זרה ושרי לגמרי. בתרייתא תשתרי – שהרי עבודה זרה נעשית, אבל לא נעבדה עדיין. אי ידעת לה – אם אתה מכירה לאחרונה זיל שקלה. כלומר, שאין לה דוכר, לפיכך כולה אסורה. תקרובת לעצמה – שהרי אין לה עבודה אחרת אלא זריקה, ובזריקתה נעשית עבודה זרה ונעבדה, ואפילו אחרונה נאסרת משום עבודה זרה עצמה. הרי אלו מותרין – בגמרא מפרש טעמא לקמן (עמוד ב.) שבצרון מותחלה – לצורך עבודה זרה, ובבצירתו עבדה לעבודה זרה, דהוי כשבר מקל לפניה, דדמי לזביחה. בלתי לה – משמע שראוי לשם הכתוב מדבר. דוקין = טייל"א. לבני נח – כל זמן שלא ניתנה תורה אף ישראל נקראו בני נח. הויא לגבוה כבמה ידדהו – דלפנין לקמן דמחוסר אבר נאסר להן ולא מום אחר. אלא כמחוסר אבר – דלא אשכחן דליתחיו לגבוה. הבא בהמה שחין ראשי אברים שלה – שגלוי וידוע לפניו שעתיד להקריב נח, כדכתיב "ויקח מכל בהמה הטהורה" וגו'. מלחחיות זרע נפקא – יולדת – איצטערן – מכל החי" למעוטה, דלא נפקא מלחחיות זרע. בדומין לך – ולא טריפה. הלכך "מכל החי" למחוסר אבר אתא. ודלמא נח גופיה טריפה הוה – ואף על גב דנח כמה שנים – דלמא טריפה היה. הלכך לא נפקא מ"אתר" למעוטי טריפה, ואתא "מכל החי" למעוטה. ולא ממשמעוהא ד"החי" דהא טריפה היה, אלא מריבויא, ומפרשים להאי "החי" לשון בריאות. וטריפה הוא דאימעיט אבל מחוסר אבר לא! להחיות זרע למה לי – הא אימעיט טריפה. אי מתאך – טריפה הוא דממעט, אבל זקן וסריס מחמת חולי, דאנא אמניא לצוותא בעלמא אמר רחמנא לעיילינהו, וטריפה לא ניעול שתמות בתיבה, אבל לעשות פירות לא איכפת, ואפילו זקן וסריס ליעול, קמשמע לן. למרקוליס – אף על פי שאין עבודתו בזביחה. לכדרכה – לעבדה זרה שעבודתה בזביחה, דהא נפקא לן מ"איכא יעבדו".

חייב; בשלמא עביט של מימי רגלים – איכא זריקה משתפרת, אלא צואה – מאי זריקה משתפרת איכא? – בצואה לחת. לימא פתנאי: שחט לה חגב – רבי יהודה מתייב, וחכמים פוטרין; מאי לאו בהא קמפילגי, דמר סבר: אמרינן פשין זביחה, ומר סבר: לא אמרינן פשין זביחה אלא פשין פנים? – לא, דכולי עלמא – לא אמרינן פשין זביחה, אלא פשין פנים פשין, ושאיני חגב, הואיל וצוארו דומה לבחמה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה אמר רב: עבודה זרה שעובדין אותה במקל, שבר מקל בפניה – חייב, ונאסרת; זרק מקל לפניה – שבר? דהויא ליה פשין זביחה, זרק נמי הויא ליה פשין זריקה! אמר ליה: פשין זריקה משתפרת וליכא. – אלא מעתה, אבני בית מרקוליס במה יאסרו? אמר ליה: אף לדידי קשיא לי, ושאלתיה לרבה בר אבבה, ורבה בר רב לרבה, ואמר ליה: נעשה כמגדל עבודה זרה. – הניחא למאן דאמר: עבודה זרה של גוי אסורה מיד, אלא למאן דאמר: עד שתעבד, תישתרי, דהא לא פלחה! אמר ליה: כל אחת ואחת נעשית עבודה זרה ותקרובת להחיתרה. – אי הכי, בתרייתא מיהא תשתרי! אמר ליה: אי ידעת לה זיל שקלה. רב אשי אמר: כל אחת ואחת נעשית תקרובת לעצמה ותקרובת להחיתרה. תנן: מצא בראשו פסות ומעוטה או פלים – הרי אלו מותרין; פרפילי ענבים, ועטרות של שבלים, ויגיות, שמנים וסלתות, וכל דבר שפיצא בו קרב לגבי מזבח – אסור; בשלמא יגיות שמנים וסלתות – איכא פשין פנים ואיכא פשין זריקה משתפרת, אלא פרפילי ענבים ועטרות של שבלים – לא פשין פנים איכא, ולא פשין זריקה משתפרת איכא! אמר רבא אמר עולא: גגון שבצרון מותחלה לך. אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: מנזן לזבוח בהמה בעלת מום לעבודה זרה, שהוא פטור? שגאמר: "זבח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו", לא אסרה תורה אלא פשין פנים. הוי בה רבא, במאי? אילימא בדוקין שפשין, השתא לבני נח חזיא לגבוה בבמה ידיהו, לעבודה זרה מיפשעא? אלא כמחוסר אבר, וכדרכי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: מנזן למחוסר אבר שהוא אסור לבני נח? שגאמר: "ומכל החי מכל בשר שנים מפל", אמרה תורה: הבא בהמה שחין ראשי אברין שלה. – האי "ומכל החי" מיפשע ליה למעוטי טריפה! – מ"להחיות זרע" נפקא. – הניחא למאן דאמר: טריפה אינה יולדת, אלא למאן דאמר: טריפה יולדת, מאי איכא למימר? – אמר קרא: "אתך", אתך – בדומין לך. – ודלמא נח גופיה טריפה הוה! – "תמים" פתיב ביה. – דלמא תמים בדרכיו! – "צדיק" פתיב ביה. – דלמא תמים בדרכיו, וצדיק במעשיו! – לא מצית אמרת דנח גופיה טריפה הוה, דאי סלקא דעתך נח טריפה הוה, אמר ליה רחמנא: דכוותך עייל, שלמין לא תעיל? השתא דנפקא מ"אתך", "להחיות זרע" למה לי? – אי מ"אתך", הוה אמניא לצוותא בעלמא, ואפילו זקן ואפילו סריס, קא משמע לן: "להחיות זרע". אמר רבי אלעזר: מנזן לשוחט בהמה למרקוליס שהוא חייב? שגאמר: "ולא יבחו עוד את זבחייהם לשעירים", אם אינו ענין לכדרכה, דכתיב: "איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם", תנחו ענין לשלא כדרכה. – והא להכי הוא דאיתא? האי מיפשע ליה לכדתנאי: עד

עד כאן – האי "ולא יזכור" בפרשת שחטי חוץ כתיב, ועד פסוק זה הענין מדבר בקדשים שהקדישם בשעת איסור הבמות, לאחר שהוקם המשכן, והקריבן בשעת איסור הבמות. שהרי עונשן אמור – שגילה לך הענין את עונשן שהן בכרת. מכאן ואילך – האי "ולא יזכור עוד". בשעת היתר – קודם שהוקם המשכן, והזהיר הכתוב שאף על פי שהיו מוקדשין לשם הקרבת במה לא יקריבום עוד בבמה לגבוה, שנאמר: "את זבחיםם" – וזבחים העומדים קודם לכן שהתרתיו בבמה לגבוה בשעת איסור הבמות – כזוהב על פני השדה לעבודה זרה. זו מצות עשה – כאלו שהוקדשו קודם הקמת המשכן והקריבן אחרי כן בבמה, שעובר בעשה. יכול ויא עונש כרת – כאילו הקדישן בשעת איסור והקריבן, דענוש בהן כרת לעיל; זאת להם – עשה ולא תעשה. ואין אחרת להם – כרת. אלמא לאזהרה שחטי חוץ קדשים שהוקדשו בשעת היתר הבמות אתא, ואזהרת מוקדשים מנלן? קרי ביה ולא יזכור וקרי ביה ולא עוד – והאי "עוד" לא איצטריך, שדי אזהרה אתרוייהו ותחשביה תרי לאוי. משנה מצא בראשו של מוקדשים מעות כסות וכלים – מותרין, שאינן של נוי, כדמפרש בגמרא. גמרא עין ואבן כסף וזהב אשר עמהם – משמע שהיו מקריבין עץ ואבן וכסף וזהב, וקרי ליה קרא שקוצים, אלמא כל מה דמקריבין קמיה מיתסר. וכתוב אחד אומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם – אבל עץ ואבן לא כתיב. הא כיצד עמח דומיא דעליון – מה "עליון" דבר של נוי אסור, דהא כסף וזהב הוא, אף "עמח" דכתיב עץ ואבן, אם של נוי הוא אסור ואם לאו מותר. ולקמן פריך: דא מעות דבר של נוי הוא! כל שעמהם – דהא כתיב נמי עץ ואבן, וסחם עץ ואבן לא דנייניו. אם כן לא יאמר עליהם – כוליה קרא לא איצטריך, דהשתא מה שעמח דאניו עליו ממש אשמועינן קרא דשקוצים נינהו ואסורי, שעליהן מביענין לך? לשון אחר: כל שעמח, ד"אשר" ריבויא הוא. מעות דבר של נוי הוא – ואמאי קתני מתניתין דמותר? בקפולת – מכופלת, פליד"א בלעז. דסחיפא לה משכילתא ארישיה – כפוייה לו גביע ארישיה. ואינה עשויה כמין כובע, אלא כלי ארון, ובלשון כנען אקרוין, ונותנן בו מים כדאמרין (שבת עז, ב): משכילא משי כולה, שמכבסין בו בגדים ורוחצין בו ידיהן. קלקלין – מחיצה היא פרוסה לפני עבודה זרה, וקלקלין הוא כינוי של קלעים. אפילו מים ומלח – דלא לנייניו, כיון דכעין פנים נינהו הוה תקרובת. חוץ לקלקלין – לאו משום תקרובת איתיה. הלכך של נוי אסור – דנפקא מ"אשר עמחן. שאניו של נוי מותר – ואפילו הוא כעין פנים, דהא חוץ לקלקלין לא מנדו תקרובת. אין קלקלין – אין תורת קלקלין לא לפעור ולא למקדשים. למאי הלכתא – אין לו קלקלין? אי נימא – דלא מיתסר דבר שאין של נוי לפנים מקלקלין דדיה, כשאר עבודה זרה. השתא פעורי מפערין קמיה מתניתין לפני. אפילו חוץ כפניו דמי – ומיתסר, שהרי כל עבודתו דרך בזיון, וקלקלין הוי צניעות ולכבוד, הלכך לא שייכי ביה ולא מפסקי. משנה נהנין ממנה שלא במטבח – שלא יעלו שבר לכומרים, דאין הקדש לעבודה זרה, כדאמרן בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מ, ב). גמרא עובדה – גוים מעובדין אותה, לא יאכפת לן אי יחיבין להו שאר טובת הנאה פורתא. כל שכן ארישא – דכיון דכולה דעבודה זרה אסור לתת שבר. בכלים שנשתמשו בהן לעבודה זרה הכתוב מדבר – ולקמן פריך: הא מקדשים אוקימתה, עבודה זרה מנלן דעד שתיעבד? חילוף הדברים – ולקמן מפרש טעמא. את אלהיהם – את אלהיהם" בהחייא קרא כתיב.

אפילו מים ומלח אסור – פירוש: ואפילו שאין עבודתה בכך, דאי עבודתה בכך – אפילו בכלי צואה נמי. והטעם, שלפנים מן הקלקלין מקריבין כל דבר אף על פי שאינו נוי, וטעם האיסור מטעם תקרובת. חוץ לקלקלין, דבר של נוי אסור מטעם תקרובת, שאינו של נוי מותר, כי אין מקריבין שם אלא דבר של נוי. ודלא כפירוש הקנטרס, שפירש דחוץ לקלקלין אין שם תקרובת, ודבר של נוי אסור משום "ולא תחמוד כסף וזהב", אם כן גבי פעור קאמר חוץ כפנים דמיתסר, ואמאי? כיון שאין במיאין חוץ לקלקלין דבר של תקרובת, ומים ומלח אינו לנייניו תנודו

עד כאן הוא מדבר בקדשים שהקדישן בשעת איסור הבמות והקריבן בשעת איסור הבמות, שהרי עונשן אמור, שנאמר: "ולא יזכור עוד". בשעת היתר – קודם שהוקם המשכן, והזהיר הכתוב שאף על פי שהיו מוקדשין לשם הקרבת במה לא יקריבום עוד בבמה לגבוה, שנאמר: "את זבחיםם" – וזבחים העומדים קודם לכן שהתרתיו בבמה לגבוה בשעת איסור הבמות – כזוהב על פני השדה לעבודה זרה. זו מצות עשה – כאלו שהוקדשו קודם הקמת המשכן והקריבן אחרי כן בבמה, שעובר בעשה. יכול ויא עונש כרת – כאילו הקדישן בשעת איסור והקריבן, דענוש בהן כרת לעיל; זאת להם – עשה ולא תעשה. ואין אחרת להם – כרת. אלמא לאזהרה שחטי חוץ קדשים שהוקדשו בשעת היתר הבמות אתא, ואזהרת מוקדשים מנלן? קרי ביה ולא יזכור וקרי ביה ולא עוד – והאי "עוד" לא איצטריך, שדי אזהרה אתרוייהו ותחשביה תרי לאוי. משנה מצא בראשו של מוקדשים מעות כסות וכלים – מותרין, שאינן של נוי, כדמפרש בגמרא. גמרא עין ואבן כסף וזהב אשר עמהם – משמע שהיו מקריבין עץ ואבן וכסף וזהב, וקרי ליה קרא שקוצים, אלמא כל מה דמקריבין קמיה מיתסר. וכתוב אחד אומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם – אבל עץ ואבן לא כתיב. הא כיצד עמח דומיא דעליון – מה "עליון" דבר של נוי אסור, דהא כסף וזהב הוא, אף "עמח" דכתיב עץ ואבן, אם של נוי הוא אסור ואם לאו מותר. ולקמן פריך: דא מעות דבר של נוי הוא! כל שעמהם – דהא כתיב נמי עץ ואבן, וסחם עץ ואבן לא דנייניו. אם כן לא יאמר עליהם – כוליה קרא לא איצטריך, דהשתא מה שעמח דאניו עליו ממש אשמועינן קרא דשקוצים נינהו ואסורי, שעליהן מביענין לך? לשון אחר: כל שעמח, ד"אשר" ריבויא הוא. מעות דבר של נוי הוא – ואמאי קתני מתניתין דמותר? בקפולת – מכופלת, פליד"א בלעז. דסחיפא לה משכילתא ארישיה – כפוייה לו גביע ארישיה. ואינה עשויה כמין כובע, אלא כלי ארון, ובלשון כנען אקרוין, ונותנן בו מים כדאמרין (שבת עז, ב): משכילא משי כולה, שמכבסין בו בגדים ורוחצין בו ידיהן. קלקלין – מחיצה היא פרוסה לפני עבודה זרה, וקלקלין הוא כינוי של קלעים. אפילו מים ומלח – דלא לנייניו, כיון דכעין פנים נינהו הוה תקרובת. חוץ לקלקלין – לאו משום תקרובת איתיה. הלכך של נוי אסור – דנפקא מ"אשר עמחן. שאניו של נוי מותר – ואפילו הוא כעין פנים, דהא חוץ לקלקלין לא מנדו תקרובת. אין קלקלין – אין תורת קלקלין לא לפעור ולא למקדשים. למאי הלכתא – אין לו קלקלין? אי נימא – דלא מיתסר דבר שאין של נוי לפנים מקלקלין דדיה, כשאר עבודה זרה. השתא פעורי מפערין קמיה מתניתין לפני. אפילו חוץ כפניו דמי – ומיתסר, שהרי כל עבודתו דרך בזיון, וקלקלין הוי צניעות ולכבוד, הלכך לא שייכי ביה ולא מפסקי. משנה נהנין ממנה שלא במטבח – שלא יעלו שבר לכומרים, דאין הקדש לעבודה זרה, כדאמרן בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מ, ב). גמרא עובדה – גוים מעובדין אותה, לא יאכפת לן אי יחיבין להו שאר טובת הנאה פורתא. כל שכן ארישא – דכיון דכולה דעבודה זרה אסור לתת שבר. בכלים שנשתמשו בהן לעבודה זרה הכתוב מדבר – ולקמן פריך: הא מקדשים אוקימתה, עבודה זרה מנלן דעד שתיעבד? חילוף הדברים – ולקמן מפרש טעמא. את אלהיהם – את אלהיהם" בהחייא קרא כתיב.

זרה אסור לתת שבר. בכלים שנשתמשו בהן לעבודה זרה הכתוב מדבר – ולקמן פריך: הא מקדשים אוקימתה, עבודה זרה מנלן דעד שתיעבד? חילוף הדברים – ולקמן מפרש טעמא. את אלהיהם – את אלהיהם" בהחייא קרא כתיב.

עבודה זרה דף נא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קכז

57 פְּרָבִילִי עֲנִיבִים – זמורות שענבים תלויים בהם, וְעֲמֻרֹת שֶׁל שְׁבִילִים
58 – שבלים מעוטרים בתבואה, וְיִינִית או שְׁמָנִים וּסְלִתֹת, וְכָל דָּבָר
59 שֶׁיּוֹצֵא בּוֹ קֶרֶב עַל גַּבִּי הַמִּזְבֵּחַ כְּמוֹ אֵלּוּ, אִסּוּר בְּהִנָּה.

נמרא

60 התבאר במשנה שמעות, כסות וכלים שנמצאו על מרקוליס, מותרים.
61 מבררת הגמרא: מִנְהֵי מִיָּלִי – מדיחין למדים דברים אלו. מבארת
62 הגמרא: אִמֵּר רַב חִיָּיא בְּרַי יוֹסֵף, אִמֵּר רַב אִישְׁעִיא, כְּתוּב אֶחָד
63 אֹמֵר (דברים כט טו) 'וְיִתְּרָאוּ אֶת שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלּוּלֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן
64 בְּסֶף וְוָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם', ויש לפרש שבי'עץ וְאֶבֶן בְּסֶף וְוָהָב אין
65 הכוונה לעבודה זרה עצמה, אלא הכל הוא בכלל 'אֲשֶׁר עִמָּהֶם',
66 כלומר שאף העץ והאבן הם דברים שהקריבו הגויים לפני העבודה
67 זרה, ואת הכל כינה הכתוב 'שְׁקוּצֵיהֶם', ללמד שכל המוקרב לעבודה
68 זרה נאסר בהנאה, וְכְּתוּב אֶחָד אֹמֵר (שם טז ה') 'לֹא תִחְמוֹד בְּסֶף וְוָהָב
69 עֲלֵיהֶם', ומשמע שדווקא בְּסֶף וְוָהָב שמקריבים אינם נאסרים. הָא כִּי צִיד – איך ניישב
70 את שני הפסוקים, וצריך לדרוש ולומר שהכתוב הראשון שנאמר בו
71 'עִמָּהֶם' הוא דְּוָמִיא – בדומה דְּמָה שנאמר 'עֲלֵיהֶם', מָה בכתוב
72 שנאמר בו 'עֲלֵיהֶם' מבואר שרק דָּבָר שֶׁל נֹי אִסּוּר, שהרי נאמר בו
73 רק בְּסֶף וְוָהָב שהם דברי נוי, אך דבר שְׁאִינוֹ שֶׁל נֹי מוֹתֵר, אף בכתוב
74 'עִמָּהֶם' דווקא דָּבָר שֶׁל נֹי אִסּוּר, ואילו דבר שְׁאִינוֹ שֶׁל נֹי מוֹתֵר,
75 ומה שנאמר שם 'עץ ואבן' היינו כגון כלי מצויר העשוי מהם.
76 שואלת הגמרא: וְשִׁמָּא נִאֵמַר לְהִפֵּר, שהכתוב 'עֲלֵיהֶם' שבו
77 כתובים רק בְּסֶף וְוָהָב, הוא דְּוָמִיא דְּמָה שנאמר 'עִמָּהֶם', שבפסוק זה
78 נכללו גם עץ ואבן, ונדרוש כך, מָה 'עִמָּהֶם' היינו כָּל מָה שֶׁעִמָּהֶם,
79 ואף דבר שאינו של נוי, שהרי נאמר שם 'עץ ואבן' שסתם דבר העשוי
80 מהם אינו של נוי, אף הכתוב 'עֲלֵיהֶם' כולל כָּל מָה שֶׁעֲלֵיהֶם ואף דבר
81 שאינו של נוי. משיבה הגמרא: אִם כֵּן שְׁדוּרִשִׁים את הכתוב 'עֲלֵיהֶם'
82 שהוא בדומה לכתוב 'עִמָּהֶם', וכל דבר אסור, אף שאינו של נוי, לֹא
83 יִאֲמַר הכתוב את הפסוק 'עֲלֵיהֶם' כָּלֵל, שהרי אין למדים משם דבר,
84 אלא ודאי נאמר 'עֲלֵיהֶם' כדי ללמד על הפסוק 'עִמָּהֶם', שאף הוא
85 עוסק רק בדברים של נוי, ומה שנאמר בו 'עץ ואבן' היינו בכלים של
86 נוי. וכיון שדרשנו מהפסוקים שרק דבר של נוי אסור, לכן התירה
87 משנתנו דברים שאינם של נוי שנמצאו על גבי העבודה זרה.

88 מקשה הגמרא: הרי במשנה התבאר שמעות שנמצאו שם ומותרות,
89 והרי מְעוֹת דָּבָר שֶׁל נֹי הוּא, ומדוע אינו נאסר. מתרצת הגמרא:
90 אֲמַרִי דְּבִי רַבִּי יֵנָאי – אמרו החכמים שבבית המדרש של רבי ינאי,
91 במשנה מדובר בְּכִים (בארנקן) קְשוּר וְתִלְוִי לֹא למרקוליס בְּצִנְאָרוֹ,
92 שאין בוה נוי לעבודה זרה, ויתכן שהניחום בעליהם להצניעם שם, או
93 על מנת ליתנם לשכר כומרי העבודה זרה.
94 ממשיכה הגמרא ומקשה: הרי במשנה מבואר שאם מצא שם כסות
95 ו-בגד מותרת, ומדוע, הלא בְּסוֹת דָּבָר שֶׁל נֹי הוּא. מתרצת
96 הגמרא: אֲמַרִי דְּבִי רַבִּי יֵנָאי, במשנה מדובר בְּכִסּוֹת מְקוּפָּלֹת
97 וּמוֹנָחֹת לֹא למרקוליס עַל רִאשׁוֹ, שאין זה נוי עבורו.

98 ממשיכה הגמרא ומקשה: מדוע התירה המשנה כלי המונח שם, והרי
99 כָּלִי דָּבָר שֶׁל נֹי הוּא. מבארת הגמרא: אִמֵּר רַב פִּפְסָא, מדובר
100 במשנה באופן דְּסְחִיפָא לִיה מִשְׁכִּילָתָא אֲרִישִׁיָּה – שנמצא גביע
101 ארוך מונח על ראשו בצורה הפוכה, שדבר זה ביוזן הוא לו ולא נוי.
102 הגמרא מביאה כלל נוסף בדברים הנמצאים לפני עבודה זרה: אִמֵּר
103 רַב אִסִּי בְּרַי חִיָּיא, כָּל דָּבָר שֶׁהוּא נִמְצָא לְפָנֵים מִן הַקִּלְקִלִין –
104 המחיצה הפרוסה לפני העבודה זרה, אֲפִילוּ אִם נִמְצָא שם מִים
105 וְקִלְחָ, שודאי לא ניתנו לנוי, אִסּוּר בְּהִנָּה, כיון שאנו תולים שלשם
106 תקרובת לעבודה זרה הונחו שם, ומים ומלח כעין עבודה שבפנים
107 הם, ולכן אסורים אף אם אין דרך עבודתה בכך. וכל דבר הנמצא
108 מחוץ לְקִלְקִלִין, ודאי אינו מונח שם לשם תקרובת עבודה זרה, ורק
109 אם דָּבָר שֶׁל נֹי הוּא אִסּוּר, כפי שלמדו לעיל מהפסוקים, אך דבר
110 שְׁאִינוֹ שֶׁל נֹי, מוֹתֵר, ואף אם הוא דבר הקרב בפנים, כיון שמחוץ
111

1 נאמר באיסור הקרבת שחוטי חוץ (ויקרא יז ד) 'וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא
2 הֵבִיאוּ לְהִקְרִיב קֶרֶבֶן לָהּ' וגו', עַד כָּאן הוּא מְדַבֵּר בְּקִדְּשֵׁים
3 שֶׁהִקְדִּישׁ לְהִקְרִיבם לָהּ' בבמה מחוץ לאהל מוֹעֵד בְּשַׁעַת אִיסוּר
4 הַבְּמוֹת, והיינו לאחר שהוקם המשכן ונאסרו הבמות, וְאֵף הִקְרִיבִין
5 בבמה בְּשַׁעַת אִיסוּר הַבְּמוֹת, שֶׁהָיָה עוֹנֵשׁן אִיסוּר בְּתוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר
6 (שם) 'וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ' וגו' ונִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב
7 עַמּוֹ. עוֹנֵשׁ שְׁמַעֲנִי – למדנו מהפסוק, אֲוִהֶרָה שלא לעשות כך מִנִּי, וְ
8 תִּלְמוּד לֹמֵר 'הִשְׁמַךְ לָךְ שֶׁן תַּעֲלֶה עוֹלֹתֶיךָ בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה'
9 (דברים יב יג).

10 הגמרא מפסיקה באמצע הברייאא ומבארת כיצד פסוק זה נחשב
11 לאזהרה: וְכִדְרֵי אֲבִין אִמֵּר רַבִּי אִילָא, דְּאִמֵּר רַבִּי אֲבִין, אִמֵּר רַבִּי
12 אִילָא, כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֶחָד מִן הַלְשׁוֹנוֹת 'הִשְׁמַךְ' ו'שֶׁן' ו'אֵל', אִינוּ
13 בא לומר אִלָּא שהעושה מעשה זה עובר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, ואף כאן כיון
14 שנאמר 'הִשְׁמַךְ' ו'שֶׁן', הרי זו 'אזהרה', איסור לא תעשה, לשוחט
15 מחוץ לאהל מוֹעֵד.

16 מביאה הגמרא את המשך הברייאא: מִכָּאן – מהפסוק (ויקרא יז ד)
17 'לִמְעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ' וגו' וְאִילָא, ובכלל זה האיסור של 'לֹא יִזְבְּחוּ' וגו',
18 הוּא מְדַבֵּר בְּקִדְּשֵׁים שֶׁהִקְדִּישׁ לָהּ' בְּשַׁעַת הֵיתֵר הַבְּמוֹת, והיינו
19 קודם שהוקם המשכן, על מנת להקריבם בבמה, וְהִקְרִיבִין בבמה
20 בְּשַׁעַת אִיסוּר הַבְּמוֹת – לאחר שהוקם המשכן ונאסרו הבמות,
21 שֶׁנֶּאֱמַר באותו ענין 'וּלְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר
22 הֵם זֹבְחִים עַל פְּנֵי הַשָּׁדָה וְהִבִּיאוּ לָהּ' אֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, ומלשון
23 הפסוק 'זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים' משמע שהכוונה לזבחים שֶׁהִתְרִיתִי
24 לָךְ בְּכָר לזוּבַחם בבמות, שאף זבח שהוקדש בשעת היתר הבמות,
25 נאסר לאחר מכן, כשהוקם המשכן ונאסרו הבמות. ממשיכה
26 הברייאא לדרוש את המשך הפסוק: מָה שנאמר 'עַל פְּנֵי הַשָּׁדָה',
27 מִלְּמַד שֶׁכָּל הַזֹּבֵחַ בְּבִמָּה בְּשַׁעַת אִיסוּר הַבְּמוֹת, מַעֲלֶה עָלָיו
28 הַכְּתוּב בְּאִילוֹ הוּא זֹבֵחַ עַל פְּנֵי הַשָּׁדָה, לעבודה זרה, שהשהה
29 אותם הכתוב. ומה שנאמר בהמשך הפסוק 'וְהִבִּיאוּם לָהּ', זו מְצוֹת
30 עֲשֶׂה להביא את הזבח לָהּ' והיינו לאהל מוֹעֵד, והעובר על כך
31 מבטל מצות עשה. וּמְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שלא להקריבו בבמה מחוץ
32 לאהל מוֹעֵד מִנִּי, תִּלְמוּד לֹמֵר לגבי זבח בבמה בשעת איסור
33 הבמות (שם יז ד) 'לֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זִבְחֵיהֶם לְשַׁעִירִם', הרי זו אזהרה
34 שלא להקריב מחוץ לאהל מוֹעֵד, שהקריבה בחוץ נחשבת כהקריבה
35 לעבודה זרה. יָכוֹל היית לומר שִׁיחָא עוֹנֵשׁ בְּרַת אף באופן זה
36 שהקדיש בשעת היתר הבמות והקריב בשעת איסור הבמות, כפי
37 שיש עליו כשהקדיש בשעת איסור הבמות, תִּלְמוּד לֹמֵר 'חֲקַת
38 עוֹלָם תִּהְיֶה זֹאת לָהֶם', ודורשים שדווקא 'זֹאת' – חיוב עשה וחיוב
39 לא תעשה, לָהֶם – למקדיש בשעת היתר הבמות ומקריב בשעת
40 איסורן, וְלֹא אֲחֵרָת – עונש כרת, לָהֶם. ומבואר אם כן בברייאא,
41 שהפסוק 'לֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זִבְחֵיהֶם לְשַׁעִירִם' נאמר לאיסור שחוטי
42 חוץ בבמה אף אם הקדישם בשעת היתר הבמות, ולא להזהיר על
43 שחיטה לעבודה זרה שאין דרכה בכך, וקשה מהיכן למדים אזהרה
44 לכך.

45 מתרצת הגמרא: אִמֵּר רַבָּא, אף את האזהרה שלא לשחוט למרקוליס
46 ניתן ללמוד מפסוק זה, שהרי תיבת 'עוֹד' שנאמרה בו מיותרת, אלא
47 קָרִי בִּיה – יש לקרוא את הפסוק כאילו תיבת 'ולא' נאמרה גם על
48 הוֹבִיחָה, שישנה אזהרה של 'לֹא יִזְבְּחוּ', וקָרִי בִּיה כאילו תיבת
49 'ולא' נאמרה גם על 'עוֹד' וכאילו נאמר 'לֹא עוֹד', ונמצא שנאמרו
50 שני לאוין בפסוק, ויש לדרוש אחד מהם שמוזהר שלא לזבוח בחוץ
51 אף אם הקדיש זבחו בשעת היתר הבמות, ואחד מהם שמוזהר שלא
52 לזבוח לעבודה זרה שאין דרכה בכך.

משנה

53 המשנה דנה בדברים שונים שנמצאו אצל המרקוליס, האם הם
54 אסורים משום תקרובת עבודה זרה: מִצָּא בְּרִאשׁוֹ של מרקוליס
55 מְעוֹת, בְּסוֹת ו-בגד או בָּלִים, הָרִי אֵלָיו מוֹתֵרִין. אך אם מצא שם
56

תַּנְהוּ עֵינֶיךָ לְלַמֵּד אִיסוּר בְּלִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה.
הַגְמָרָא מְבַאֵר אֶת מִקְוֵוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בַּהֲמַשְׁךְ הַבְּרִייתָא,
שֶׁעֲבוּדָה זָרָה שֶׁל נֹכְרִי אֵינָה אִסוּרָה עַד שֶׁתִּיעֵבֵד. שְׁנֵינוּ בְּבְרִיתָא:
מִכָּאן אָמְרוּ – לְמַדוּ חֻמִּים מִהַפְסוּק (דברים יב ט) 'אֶבֶד תֶּאֱבְדוּן אֶת כָּל
הַמִּקְוֹמוֹת אֲשֶׁר עֲבָדוּ שֵׁם הַגּוֹיִם' שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ לִשׁוֹן עֲבוּדָה, שֶׁעֲבָדוֹת
בּוֹכְבִּים שֶׁל עֹבֵד בּוֹכְבִּים אֵינָה אִסוּרָה אֲלָא עַד שֶׁתִּיעֵבֵד, וְשֶׁל
יִשְׂרָאֵל אִסוּרָה מִיָּד.

תַּמְחָה הַגְמָרָא: כִּיצַד נִיתֵן לְלַמֵּד מִפְּסוּק זֶה שֶׁעֲבוּדָה זָרָה אִסוּרָה רַק
מִשְׁתִּיעֵבֵד, וְהָאֵל אֲוִיכֵמָא לָהּ – הֲלֹא הֶעֱמַדְנוּ לַעֲלִיל אֶת
הַפְּסוּק בַּעֲנֵן אִיסוּר כֻּלִּים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁוּ בָּהֶם לַעֲבוּדָה זָרָה. מִשִּׁיבָה
הַגְמָרָא: בַּהֲמַשְׁךְ הַפְּסוּק (שם) **אָמַר קְרָא 'אֲשֶׁר אֲתֶם יְרִשִׁים אֲתֶם אֶת**
אֱלֹהֵיהֶם, וְאֹתָם' הֵינִי הַמִּקְוֹמוֹת' הָאֲמֹרִים בַּפְּסוּק זֶה, וְכִין
שֶׁמִּקְוֹמוֹת' הֵם כֻּלִּים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁוּ בָּהֶם לַעֲבוּדָה זָרָה, וְכִמוֹ שֶׁהִתְבָּא,
מִקִּישׁ הַכְּתוּב אֶת 'אֱלֹהֵיהֶם' לְכֻלִּים, מָה בְּלִים אֵינֶם אִסוּרִים עַד
שִׁיעֵבְדוּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'אֲשֶׁר עֲבָדוּ שֵׁם הַגּוֹיִם, אֵף אֱלֹהֵיהֶם וְהַעֲבוּדָה
זָרָה עֲצֻמָּה נָמִי – גַּם כֵּן אֵינֶם אִסוּרִים עַד שִׁיעֵבְדוּ.

מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא אֶת דַּעַת רַבִּי עֲקִיבָא: וְרַבִּי עֲקִיבָא דִּלָּא מִקִּישׁ
'אֱלֹהֵיהֶם' לְכֻלִּים, וְסוֹבֵר שֶׁעֲבוּדָה זָרָה שֶׁל נֹכְרִי אִסוּרָה מִיָּד מִשְׁעַת
עֲשִׂיתָהּ, **אָמַר לָךְ שֶׁאֵין לַהֲקִישׁ עֲבוּדָה זָרָה לְכֻלִּים, כִּיִּן שְׁבִיתִית**
'אֶת' שֶׁנֶּאֱמָר בֵּין 'אֱלֹהֵיהֶם' לְבֵין 'אֹתָם' הַפְּסִיק הַכְּתוּב אֶת הָעֵנִין.
הַגְמָרָא מְבַאֵר אֶת מִקְוֵוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעֵאל שֶׁעֲבוּדָה זָרָה שֶׁל
יִשְׂרָאֵל אִסוּרָה מִיָּד. מִבְּרִית הַגְמָרָא: וְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל, אֲמַנֵם אֲשַׁבְּחֵן
– מִצָּאנוּ לִימּוּד מִהַפְּסוּק עַל עֲבֹדָת בּוֹכְבִּים שֶׁל עֹבֵד בּוֹכְבִּים,
דִּאֵין אִסוּרָה עַד שֶׁתִּיעֵבֵד, אֲךָ עֲבוּדָה זָרָה דִּישְׂרָאֵל דִּאִסוּרָה מִיָּד,
מִנָּא לִיָּה – מִהֵיכֵן לְמַד.

מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא: דִּין זֶה סְבָרָא הוּא, מִכָּךְ שֶׁפִּירְשָׁה הַתּוֹרָה שֶׁעֲבוּדָה
זָרָה דִּעֻבֵּד בּוֹכְבִּים אֵינָה אִסוּרָה עַד שֶׁתִּיעֵבֵד, מוֹכֵחַ שֶׁעֲבוּדָה זָרָה
דִּישְׂרָאֵל שֶׁאֵין בָּהּ לִימּוּד זֶה, אִסוּרָה מִיָּד.

שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: **אֵימָא** – שְׁמָא נֶאֱמַר שִׁישׁ לִדִּיק מִכָּךְ לַהֲפִיךְ,
שֶׁעֲבוּדָה זָרָה דִּישְׂרָאֵל כָּלָל וְכָלָל לֹא נֶאֱסֵרָה, וְאִף מִשְׁתִּיעֵבֵד, שֶׁאִף
שֶׁעֲבָדָה פַּעַם אַחַת, אֵינוֹ טוֹחַ בַּהּ לַעֲוֹלָם, וְלֹא יִמְשִׁיךְ לַחֲיוֹת עֲלֶיהָ
שֶׁם עֲבוּדָה זָרָה לַהֲיָאֵסֵר בַּהֲנָאָה. מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא: אֵין לֹמַר כֵּךְ, שֶׁהִי
כָּל שֶׁכֵּן הוּא, הַשְׁתָּא גְּנִיזָה בְּעָמָא – עֵתָהּ, שֶׁהִדִּין הוּא שֶׁעֲבוּדָה זָרָה
שֶׁל יִשְׂרָאֵל טַעוּנָה גְּנִיזָה וְאֵין מוֹעִיל לָהּ בִּטּוּל, אִיתְסוּרִי לֹא
מִיתְסָרָא – וְכִי לַהֲיָאֵסֵר בַּהֲנָאָה לֹא תִיאֵסֵר.

מִמִּשְׁבִּיבָה הַגְמָרָא וְשׁוֹאֵלֶת: מִנֵּין לְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל שִׁישׁ לִדִּיק שֶׁעֲבוּדָה
זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל דִּינָה שׁוֹנָה, וְאֵימָא – שְׁמָא נֶאֱמַר שְׁדִינָה בְּעֲבוּדָה
זָרָה דִּעֻבֵּד בּוֹכְבִּים, שֶׁאֵינָה נֶאֱסֵרָה עַד שֶׁתִּיעֵבֵד.

הַגְמָרָא חוֹזֶרֶת בַּהּ מִמָּה שֶׁאֲמָרָה שְׁדִין עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִלְמַד
מִסְבָּרָא. אוֹמֶרֶת הַגְמָרָא: הַמִּקְוֵוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעֵאל שֶׁעֲבוּדָה זָרָה שֶׁל
יִשְׂרָאֵל נֶאֱסֵרָה מִיָּד הוּא מִפְּסוּק, דִּאָמַר קְרָא לִגְבִי חֹטָא הֶעֱגַל (דברים
ט כא) 'וְאֵת חֲטָאֲתֶכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם אֶת הָעֶגֶל, וּמִכָּךְ שֶׁאֲמַר מִשֶּׁה
'אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם' וְלֹא 'אֲשֶׁר עֲבַדְתֶּם' מְבֹאֵר, שִׁישְׁמַעֵאל הָעוֹשֶׂה עֲבוּדָה
זָרָה, מִשְׁעַת הָעֲשִׂיָּה כִּבְרָתָהּ לִיָּה – עוֹמֵד הוּא בְּחֵמָא, וְאֵם כֵּן גַּם
נֶאֱסֵרָה בַּהֲנָאָה כִּבְרָתָהּ מִשְׁעַת עֲשִׂיתָהּ. דּוּחָהּ הַגְמָרָא: **אֵימָא** – שְׁמָא
נֶאֱמַר הֵינִי מִיָּלִי – שְׁדַבְרִים אֵלוֹ אֵינֶם אֲלָא לְמִיקָם נִבְרָא – לַהֲעַמִּיד
אֶת הָאֵדָם בְּחֵמָא מִשְׁעַת הָעֲשִׂיָּה, אֲךָ אִיתְסוּרִי לֹא מִיתְסָרָא –
לַהֲיָאֵסֵר בַּהֲנָאָה אֵינָה נֶאֱסֵרָה עַד שֶׁתִּיעֵבֵד, כַּעֲבוּדָה זָרָה שֶׁל נֹכְרִי.

הַגְמָרָא מְבַאֵר פְּסוּק אַחֵר לְדִין זֶה: **אָמַר קְרָא** (שם כו טו) 'אֲרוּר הָאִישׁ
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה, וּמִכָּךְ שֶׁנֶּאֱמַר 'אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה' וְלֹא 'אֲשֶׁר
יַעֲבֹד' מְבֹאֵר שֶׁכִּבְרָתָהּ הָעֲשִׂיָּה קָם לִיָּה – עוֹמֵד הוּא בְּאִרְוִי'
אִף שֶׁלֹּא עַבְד לֵה, וְהוּא הָדִין שֶׁנֶּאֱסֵרָה בַּהֲנָאָה כִּבְרָתָהּ מִשְׁעַת עֲשִׂיתָהּ.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: **אֵימָא** – שְׁמָא נֶאֱמַר גַּם כֵּאֵן הֵינִי מִיָּלִי – שְׁדַבְרִים אֵלוֹ
אֵינֶם אֲלָא לְמִיקָם נִבְרָא – לַהֲעַמִּיד אֶת הָאֵדָם הָעוֹשֶׂה אֶת הָעֲבוּדָה
זָרָה בְּאִרְוִי, אֲךָ אִיתְסוּרִי לֹא מִיתְסָרָא – לַהֲיָאֵסֵר בַּהֲנָאָה אֵינָה
נֶאֱסֵרָה עַד שֶׁתִּיעֵבֵד. מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא: 'תּוֹעֵבָתָהּ ה' בְּתִיבָה בַּהֲמַשְׁךְ
אוֹתוֹ פְּסוּק, כְּלוֹמֵר אוֹתָהּ עֲבוּדָה זָרָה שֶׁעָשָׂה יִשְׂרָאֵל, אִף נִחְשָׁבֶת
'תּוֹעֵבָתָהּ ד' וְנֶאֱסֵרָה מֵאוֹתָהּ שַׁעַתָּה.

מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא אֶת דַּעַת הַחֹלֶק: וְרַבִּי עֲקִיבָא יִבְאֵר שֶׁאֵין הַכּוֹנוּהַ
שֶׁכִּבְרָתָהּ עֵתָהּ הִיא 'תּוֹעֵבָתָהּ ד', אֲלָא שֶׁעֲבוּדָה זָרָה זֶה הִיא דְּבִרָתָהּ הַמְּבִיאָה
לְיָדִי תּוֹעֵבָתָהּ, כְּלוֹמֵר שֶׁמְבִיא לְכָךְ שְׁעוֹבִדִים אוֹתוֹ וְנִהְיָה תּוֹעֵבָה
וְאִסוּר בַּהֲנָאָה.

הַגְמָרָא מְבַאֵר אֶת מִקְוֵוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁעֲבוּדָה זָרָה שֶׁל נֹכְרִי
אִסוּרָה מִיָּד מִשְׁעַת עֲשִׂיתָהּ. מִבְּרִית הַגְמָרָא: וְרַבִּי עֲקִיבָא, עֲבֹדָת
בּוֹכְבִּים שֶׁל עֹבֵד בּוֹכְבִּים, דִּאִסוּרָה מִיָּד מִנָּא לִיָּה – מִהֵיכֵן לְמַד
שֶׁנֶּאֱסֵרָה בַּהֲנָאָה מִיָּד מִשְׁעַת עֲשִׂיתָהּ. מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא: **אָמַר עוֹלָא,**
דִּאָמַר קְרָא לִגְבִי עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל הָעַמִּים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (דברים י כה)
'פְּסִילִי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ', וְתִיבַת 'פְּסִילִי' מִיּוֹתֶרֶת, שֶׁהִי יִכּוֹל
הִיָּה לֹמַר רַק 'אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ', אֲלָא יֵשׁ לְדַרְשׁ אֶת הַתִּיבָה
'פְּסִילִי' מִלִּשׁוֹן 'פְּסִילוֹ', כְּלוֹמֵר יִצִּיתָ הָאֵלִיל, שֶׁכִּבְרָתָהּ מִשְׁעַת שֶׁפְּסִילוֹ
– שִׁיזָר אוֹתוֹ, נִעֲשֶׂה אֱלֹהִים וְאִסוּר בַּהֲנָאָה.

מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא אֶת דַּעַת רַבִּי יִשְׁמַעֵאל: וְאֵיךְ – וְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל שֶׁכִּבְרָתָהּ
שֶׁעֲבוּדָה זָרָה שֶׁל נֹכְרִי אֵינָה אִסוּרָה עַד שֶׁתִּיעֵבֵד, סָבַר שֶׁהָהוּא – מָה
שֶׁנֶּאֱמַר 'פְּסִילִי' מִיַּעֲשֵׂי לִיָּה לְכַדְתָּנִי רַב יוֹסֵף – נִצְרָךְ כְּדִי לְלַמֵּד אֶת
מָה שֶׁשָּׁנָה רַב יוֹסֵף, דִּתָּנִי רַב יוֹסֵף, מִנֵּין לְעֻבֵּד בּוֹכְבִּים שֶׁפְּסִילוֹ
אֱלֹהִים – שִׁיכּוֹל לְבַטֵּל אֶת הָעֲבוּדָה זָרָה שֶׁלּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'פְּסִילִי'
אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ', וְתִיבַת 'פְּסִילִי' נִדְרֶשֶׁת מִלִּשׁוֹן פְּסִילָה, לְלַמֵּד
שֶׁנֹּכְרִי יִכּוֹל לְפַסּוֹל וּלְבַטֵּל אֶת אֱלֹהִים.

מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא: וְאֵיךְ – וְרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁלֵּמַד מִ'פְּסִילִי' שֶׁכִּבְרָתָהּ מִשְׁעַת
הָעֲבוּדָה זָרָה הִיא נֶאֱסֵרָה בַּהֲנָאָה, מִנֵּין לוֹ שְׁגִי יִכּוֹל לְבַטֵּל אֶת
אֱלֹהִים, נִפְקָא לִיָּה מִדְּשִׁמּוּאָל – הוּא לּוֹמֵד זֹאת מֵאוֹתוֹ מִקּוֹם שֶׁלֵּמַד
זֹאת שִׁמּוּאָל, דְּשִׁמּוּאָל רַבִּי – הִקְשָׁה סְתִירָה בֵּין הַפְּסוּקִים, בְּתִיב
'פְּסִילִי' אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ לֹא תִחְמוֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם,
וְעֲלֵיהֶם' הֵינִי עַל 'פְּסִילִי' אֱלֹהֵיהֶם' שֶׁנֶּאֱמַר קֹדֶם, לְלַמֵּד שֶׁאֲסוּר
לִיָּהוֹנֹת מִזְכָּכָה וְזָהָב שֶׁל הָעֲבוּדָה זָרָה, וְגַם לְאַחֵר מִכָּן בְּתִיב
'וְלִקְחָתָהּ לָךְ', וּמִשְׁמַע שְׁמוֹתָ לִיָּהוֹנֹת מֵהֶם, הָאֵל בְּיָצָד, אֲלָא יֵשׁ
לְדַרְשׁ אֶת תִּיבַת 'פְּסִילִי' בְּשְׁנֵי אֹפְנִים, אִם פְּסִילוֹ לְאֱלֹהִים, כְּלוֹמֵר
שִׁיזָר אוֹתוֹ לַעֲבוּדָה זָרָה, עֲלִיוֹ נֶאֱמַר 'לֹא תִחְמוֹד' וְאִסוּר בַּהֲנָאָה,
וְאִם פְּסִילוֹ מֵאֱלֹהִים, כְּלוֹמֵר שֶׁבִּטְלוּ מִדִּיּוֹת עֲבוּדָה זָרָה, עֲלִיוֹ נֶאֱמַר
'וְלִקְחָתָהּ לָךְ' וּמוֹתֵר בַּהֲנָאָה.

הַגְמָרָא מְבַאֵר מִנֵּין לְמַד רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁעֲבוּדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵינָה
אִסוּרָה עַד שֶׁתִּיעֵבֵד. מִבְּרִית הַגְמָרָא: וְרַבִּי עֲקִיבָא, אֲמַנֵם אֲשַׁבְּחֵן –
מִצָּאנוּ לִימּוּד עַל עֲבֹדָת בּוֹכְבִּים שֶׁל עֹבֵד בּוֹכְבִּים דִּאִסוּרָה מִיָּד,
אֲךָ עֲבוּדָה זָרָה דִּישְׂרָאֵל שֶׁאֵינָה אִסוּרָה עַד שֶׁתִּיעֵבֵד, מִנֵּין.
מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא: **אָמַר רַב יְהוֹדָה**, דִּאָמַר קְרָא לִגְבִי עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל
יִשְׂרָאֵל (דברים כו טו) 'אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה תּוֹעֵבָתָהּ ד',
וְגו' וְשֵׁם בְּסִתְרָה, וְתִיבּוֹת וְשֵׁם בְּסִתְרָה' מִיּוֹתֶרֶת, וִישׁ לְדַרְשׁ
מִמִּשְׁמַעוֹתָן שֶׁאֵין הָעֲבוּדָה זָרָה שֶׁעָשָׂה נִחְשָׁבֶת 'תּוֹעֵבָתָהּ ד' וְנֶאֱסֵרָה
בַּהֲנָאָה עַד שֶׁתִּיעֵבֵד לָהּ דְּבָרִים שֶׁפְּסִילוֹ, דִּהֵינִי שִׁיעֲבַדְנָה, שֶׁהוּא
דְּבַר שְׁעוֹשָׂה בִּסְתֵר, כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁמַעוּ בֵּית דִּין שֶׁעֲבוֹדָה זָרָה הִיא חֹסֶר.

מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא אֶת דַּעַת רַבִּי יִשְׁמַעֵאל: וְאֵיךְ – רַבִּי יִשְׁמַעֵאל הַסּוֹבֵר
שֶׁעֲבוּדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל אִסוּרָה בַּהֲנָאָה מִיָּד, סָבַר שֶׁהָהוּא – מָה
שֶׁנֶּאֱמַר 'וְשֵׁם בְּסִתְרָה' מִיַּעֲשֵׂי לִיָּה לְכַדְתָּנִי יִצְחָק – נִצְרָךְ לְלַמֵּד מָה
שֶׁלֵּמַד מִמֶּנּוּ רַבִּי יִצְחָק, דִּאָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִנֵּין לְעֻבֵּד בּוֹכְבִּים שֶׁל
יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּיעֵבֵד גְּנִיזָה, כְּלוֹמֵר, שֶׁאֵינוֹ יִכּוֹל לְבַטֵּלָה אֲלָא גְּנִיזָה
בְּשִׁלְמִיתָהּ בְּקִרְקַע, שֶׁנֶּאֱמַר 'אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה
וְגו' וְשֵׁם בְּסִתְרָה', וְדוֹרְשִׁים שֶׁכֵּךְ אֲכַן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת עֲמָה, לְגִזְזָה
בְּסִתְרָה הַקִּרְקַע.

מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא: וְאֵיךְ – וְרַבִּי עֲקִיבָא נִפְקָא לִיָּה – לְמַד כֵּן מִדְּרַשְׁתּוֹ
דְּרַבִּי חֲזַקְיָא אָמַר רַב, דִּאָמַר רַב חֲזַקְיָא אָמַר רַב, מִנֵּין לְעֻבֵּד
בּוֹכְבִּים שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּיעֵבֵד גְּנִיזָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טו כב) 'לֹא תִמַּעַ לָךְ
אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ אֲצִל מִזֶּבֶח ד' אֱלֹהֶיךָ, וּמִכָּךְ שֶׁנֶּאֱמַרו אֲשִׁירָה וּמוֹבָח
בַּפְּסוּק אַחַד יֵשׁ לְלַמֵּד לְדוֹרֶשֶׁם בְּהִיקָשׁ, מָה מִזֶּבֶחַ מִעֻנָּה גְּנִיזָה כְּשֶׁאֵין
מִשְׁתַּמֵּשִׁים בּוֹ, שֶׁהִי הוּא אִסוּר בַּהֲנָאָה, אִף אֲשֶׁרָה מִעֻנָּה גְּנִיזָה.

מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא: וְאֵיךְ – וְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל סוֹבֵר שֶׁהָהוּא – מָה שֶׁנֶּאֱמַר
לֹא תִמַּעַ לָךְ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ אֲצִל מִזֶּבֶחַ, מִיַּעֲשֵׂי לִיָּה לְכַדְתָּנִי לְקִישׁ,

עבודה זרה. פרק רביעי – רבי ישמעאל דף נב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קכט

תוספות

1 תנהו ענין לכלים – ולא דמי לתקרות הר שהתירו לעיל בפרק "כל הצלמים" (מה) א
2 דיבור המתחיל (אלהים) דשאני התם דכתיב (תהלים קו) "ויאכלו וזחי מתי" ו
3 ומיניה נפקא לן תקרות עבודה זרה, וקרא כי כתיב בפעור כתיב, שהוא תלוש ונאטר, ולהכי
4 תקרותיו אסורה. אבל גבי עבודה זרה של מחובר לא מצינו איסור בתקרותיו, אלא גבי כלים
5 כדמסיק הכא. ואף על גב דדברי קבלה הן, עד
6 דאחא דוד גמרא גמירי לה ואתא דוד ואסמיהו
7 אקרא. ורבי עקיבא דלא מקשה בו – הא (ואת
8 "את") לא הוצרך אלא לאפוקי מדרשא דרבי
9 ישמעאל, דאילו רבי עקיבא טעמא מ'פסילי
10 אלהים. מה מוזב טעון גזירה – כמו כלי שרת
11 דאמרין שגונזה, אף אשרה טעונה גזירה, פירוש:
12 ביעור בלא הנאה, כמו עגל ששחקוהו וחרוהו.
13 ומיזה מעגל ליבא למילק, בין לרבי יוסי בין
14 לרבנן, דלרבי יוסי – שמו בשביל כבודן של
15 ישראל שאירעה להם תקלה וקלון על ידו עשה
16 כן, ולרבנן – בקש לבדוקן כסוטות. תבעי ליה
17 שאר טומאות דרבנן – פירוש: בכלים שנטמאו
18 במשקין, כמו שפירש הקונטרס. ובכלים שעיקר
19 טומאתן דאורייתא, דאילו בכלי זבוכית וכן
20 ובפרק קמא דשבת (טו, א) מייתי לה, דאין חזוין
21 לטומאה ישנה, והיינו משום דעיקר טומאתן אף
22 בשרץ ובמת מגבס אינם אלא מדרבנן.

תנהו ענין לכלים. מ'פאן א'מרו: ע'בודה ז'רה ש'ל נ'כרי
א'ינה א'סורה א'לא עד ש'תע'בד, ו'של י'שרא'ל – מ'יד. –
ו'הא ב'כלים א'וקימ'נא ל'ה! – א'מר ק'רא: "א'שר א'תם
י'רש'ים א'תם א'ת א'להי'הם", מ'קיש א'להי'הם ל'כלים, מ'ה
פ'לים עד ש'יע'בדו, א'ף א'להי'הם נ'מי עד ש'יע'בדו. ו'רבי
ע'קיבא ד'לא מ'קיש, א'מר ל'ד: "א'ת" ה'פ'סיק ה'ענין. ו'רבי
י'שמע'אל, א'שבח'ן ע'בודה ז'רה ש'ל נ'כרי ד'אין א'סורה עד
ש'תע'בד, ד'י'שרא'ל ד'א'סורה מ'יד מ'נא ל'יה? – ס'ב'רא ה'וא:
מ'דנ'כרי עד ש'תע'בד, ד'י'שרא'ל א'סורה מ'יד. – א'ימ'א:
ד'י'שרא'ל כ'לל ו'כלל ל'א! – ה'ש'תא ג'ניז'ה ב'ע'ינא, א'יתס'ורי
ל'א מ'יתס'ר? – ו'א'ימ'א: כ'דנ'כרי! – א'מר ק'רא: "ו'את
ח'טא'תכם א'שר ע'שיתם א'ת ה'עג'ל", מ'שעת ע'ש'יה ק'ם
ל'יה ב'חמ'א. – א'ימ'א: ה'ני מ'ילי ל'מ'יקם ג'ב'רא ב'חמ'א,
א'יתס'ורי ל'א מ'יתס'ר! – א'מר ק'רא: "א'רור ה'איש א'שר
י'ע'שה פ'סל ו'מס'כה", מ'שעת ע'ש'יה ק'ם ל'יה ב'א'רור". – א'ימ'א: ה'ני מ'ילי ל'מ'יקם ג'ב'רא ב'א'רור",
א'יתס'ורי ל'א מ'יתס'ר! – "ת'ע'בת ה'" כ'תיב. – ו'רבי ע'קיבא? ד'כר ה'מכ'יא ל'יד ת'ע'בה. ו'רבי
ע'קיבא, ע'בודה ז'רה ש'ל נ'כרי ד'א'סורה מ'יד, מ'נא ל'יה? א'מר ע'ול'א, א'מר ק'רא: "פ'סילי א'להי'הם
ת'שרפ'ן ב'א'ש", מ'שפ'סלו ע'ש'ה א'לוה. – ו'א'ידך? ה'הוא מ'יב'עי ל'יה ל'כ'ד'תני ר'ב י'וסף, ד'תני ר'ב
י'וסף: מ'זין ל'גוי ש'פ'סל א'לוה? ש'נא'מר: "פ'סילי א'להי'הם ת'שרפ'ן ב'א'ש". – ו'א'ידך? נ'פ'קא ל'יה
מ'ד'שמו'אל, ד'שמו'אל ר'מי, כ'תיב: "ל'א ת'חמד כ'סף ו'זהב ע'ליהם", ו'כתיב: "ו'לקחת' ל'ד", ה'א
כ'יצ'ד? פ'סלו ל'לוה – "ל'א ת'חמד", פ'סלו מ'אלוה – "ו'לקחת' ל'ד". ו'רבי ע'קיבא, א'שבח'ן ע'בודה
ז'רה ש'ל נ'כרי ד'א'סורה מ'יד, ד'י'שרא'ל עד ש'תע'בד מ'נלן? א'מר ר'ב י'הודה, א'מר ק'רא: "ו'שם
ב'סת'ר", עד ש'יע'ש'ה ל'ה ד'כרים ש'ב'סת'ר. – ו'א'ידך? ה'הוא מ'יב'ע'נא ל'יה ל'כ'ד'רבי י'צחק,
ד'א'מר ר'בי י'צחק: מ'זין ל'ע'בודה ז'רה ש'ל י'שרא'ל ש'טע'ונה ג'ניז'ה? ש'נא'מר: "ו'שם ב'סת'ר".
– ו'א'ידך? נ'פ'קא ל'יה מ'ד'רב חס'דא א'מר ר'ב, ד'א'מר ר'ב חס'דא א'מר ר'ב: מ'זין ל'ע'בודה
ז'רה ש'ל י'שרא'ל ש'טע'ונה ג'ניז'ה? ש'נא'מר: "ל'א ת'טע ל'ד א'שרה כ'ל ע'ין א'צל מ'זבח", מ'ה
מ'זבח ט'עון ג'ניז'ה, א'ף א'שרה ט'עונה ג'ניז'ה. – ו'א'ידך? ה'הוא מ'יב'עי ל'יה ל'כ'ד'רבי ל'קיש,
ד'א'מר ר'יש ל'קיש: כ'ל ה'מ'עמיד ד'יין ש'אינו ה'גון – כ'אילו נ'וטע א'שרה ב'י'שרא'ל, ש'נא'מר:
"ש'פ'טים ו'ש'מים ת'תן ל'ד כ'כל ש'ערי'ד", ו'סמ'יד ל'יה: "ל'א ת'טע ל'ד א'שרה כ'ל ע'ין". א'מר ר'ב
א'שי: ו'במ'קום ת'למ'ידי ח'כמים – כ'אילו נ'טעו א'צל מ'זבח, ש'נא'מר: "א'צל מ'זבח". כ'עי ר'ב ה'מ'ננ'א:
ר'יתך כ'לי ל'ע'בודה ז'רה, מ'הו? – ע'בודה ז'רה ד'מאן? א'ילימ'א ע'בודה ז'רה ד'נ'כרי – ב'ין ל'רבי
י'שמע'אל ו'בין ל'רבי ע'קיבא מ'שפ'שי ע'בודה ז'רה הן, ו'מ'שפ'שי ע'בודה ז'רה אין א'סורין עד ש'יע'בדו!
א'לא ע'בודה ז'רה ד'י'שרא'ל; א'ליבא ד'מאן? א'ילימ'א א'ליבא ד'רבי ע'קיבא, ה'ש'תא ה'יא ג'ופה ל'א
מ'יתס'ר עד ש'תע'בד, מ'שפ'שיה מ'יב'ע'נא? ו'א'לא א'ליבא ד'רבי י'שמע'אל ד'א'מר: א'סורה מ'יד,
מ'אי? מ'שפ'שין מ'שפ'שין ג'מ'ינן, מ'ה ה'תם עד ש'יע'בדו – א'ף ה'כא עד ש'יע'בדו, או ד'למ'א מ'ינה
ג'מר: מ'ה ה'יא א'סורה מ'יד – א'ף מ'שפ'שיה א'סורין מ'יד? מ'אי א'יר'א ד'קא מ'יב'ע'נא ל'יה ר'יתך
כ'לי? ת'יב'עי ל'יה ע'ש'ה! – ר'ב ה'מ'ננ'א מ'שום ט'ומא'ה י'שנה ק'מ'יב'ע'נא ל'יה, ד'תנן: כ'לי מ'תכ'ות –
פ'שו'מיהן ו'מק'בליהן מ'מא'ין, ג'שת'ב'רו – ט'ה'רו, ח'זר ו'ע'ש'אן כ'לים – י'חזרו ל'ט'ומא'ה י'שנה; ו'הכי
ק'מ'יב'ע'נא ל'יה: כ'י ה'דר'א ט'ומא'ה – ה'ני מ'ילי ל'ט'ומא'ה ד'א'וריית'א, א'כל ט'ומא'ה ד'רבנן ל'א, או
ד'למ'א ל'א ש'נא? – ו'ת'יב'עי ל'יה ש'אר ט'ומא'ות ד'רבנן! – ח'דא מ'גו ח'דא ק'מ'יב'ע'נא ל'יה: ט'ומא'ה
ד'רבנן מ'י ה'דר'א או ל'א ה'דר'א? ו'אם ת'יב'עי ל'ימ'א ל'א ה'דר'א, ט'ומא'ה ד'ע'בודה ז'רה, מ'שום ח'ומ'ר
ד'ע'בודה ז'רה מ'י ש'וויה ר'בנן כ'ט'ומא'ה ד'א'וריית'א, או ל'א? ת'יקו. כ'עי מ'יניה ר'בי ו'תנן מ'רבי נ'נאי:
תק'רו'בת ע'בודה ז'רה ש'ל א'וכל'ים, מ'הו? מ'י מ'הניא ל'הו כ'יט'ול ל'טה'רינהו מ'ט'ומא'ה, או ל'א? –
ו'ת'יב'עי ל'יה כ'לים! – פ'לים ל'א ק'מ'יב'ע'נא ל'יה, כ'יין ד'אית ל'הו ט'ה'רה כ'מ'קנה ט'ומא'ה נ'מי כ'ט'לה,
כ'י ק'מ'יב'ע'נא ל'יה – א'וכל'ין. – ו'ת'יב'עי ל'יה ע'בודה ז'רה ג'ופה! – ע'בודה ז'רה ג'ופה ל'א מ'יב'ע'נא ל'יה,

כיון

מ'קיש א'לוה ל'מק'ומות – ד'אוק'מין כ'כלים. מ'ה כ'לים עד ש'יע'בדו – דכתיב: "א'שר
ע'בדו ש'ם". ה'ש'תא ג'ניז'ה כ'ע'י – ד'ילפ'ינן ל'קמן מ'ד'שם כ'סת'ר". ו'א'ימ'א כ'נ'כרי – עד
ש'תע'בד. ו'רבי ע'קיבא – ד'אמר כ'של י'שרא'ל עד ש'תע'בד, ה'אי "ת'וע'בת ה'" ל'או
ד'מיתס'ר מ'שעת ע'ש'ייתה, א'לא ה'כי ק'אמר: א'רור מ'שעת ע'ש'יה, ד'עש'יה מ'ביאתו
ל'ידי ת'וע'בה ש'ע'בדה. ש'פ'סל א'לוה –
ש'יכול ל'בט'לו. כ'תיב ל'א ת'חמדו ו'כתיב –
ו'לקחת ל'ך – ו'תרו'ייהו כ'חד ק'רא, ו'רש'א
ד'קרא: "פ'סילי א'להי'הם ת'שרפ'ן ב'אש ל'א
ת'חמדו" ו'גוי, ה'כי ק'אמר פ'סלו ל'אלוה –
כ'יפה ל'עבודה ז'רה – "ל'א ת'חמדו". פ'סלו
מ'אלוה – ש'בט'לו, מ'לשון פ'סולת – "ו'לקחת
ל'ך". ד'פ'סילי" ד'רש'א ד'קרא ת'רי ג'וני
מ'מעמד, ו'ד'רש'ינן ל'יה א'איסור ו'אד'יתר ד'קרא.
ד'כרים ש'ב'סת'ר – ע'בודות ש'ב'סת'ר ה'וא
ע'ובדה, ש'לא י'שמעו ב'ית ד'ין ו'יסק'לוהו.
ש'טע'ונה ג'ניז'ה – ד'כש'היא ש'לימה ג'נוח
ב'קרקע. מ'ה מ'זבח ט'עון ג'ניז'ה – ד'הא א'סור
ב'הנאה. א'צל מ'זבח – ת'למ'ידי ח'כמים,
ד'א'שרה א'וק'מין ב'דין ש'אינו ה'גון, ה'לכך
מ'זבח נ'מי ג'ב'רי. ר'יתך כ'לי – כ'לי ש'נש'ב'ר
ו'הק'יש ע'ליו ב'קורט' עד ש'ריק'עו, ו'נתפ'ש
ו'נתמ'לא פ'נימ'תו. כ'ין ל'רבי י'שמע'אל כ'י –
מ'שפ'שי ע'בודה ז'רה ש'ל ג'וי אין א'סורין עד
ש'יע'בדו, כ'דאמרן לעיל (נא, א) ה'ביאום ו'לא
נ'שתמש ב'הן, י'כול י'הו א'סורין; ת'למוד ל'ומר
ד'א'שר ע'בדו. ו'רבי ע'קיבא כ'ע'בודה ז'רה
ע'צמה פ'ליג, א'בל כ'כלים ל'א פ'ליג. מ'שפ'שין
– ד'ישרא'ל, מ'שפ'שי ע'בודה ז'רה ד'גוי ג'מר,
ו'לא מ'יתס'ר עד ש'שתמשו ב'הן ל'ע'בודה ז'רה.
ע'ש'ה – ע'שאו (כ'ולו) ו'כל'ין ל'ע'בודה מ'תח'ילה.
ח'זרו ל'ט'ומא'תן י'שנה – ו'צריכ'ה ט'בילה,
ו'ב'צ'יאות הש'בת" (שבת טו, ב) מ'פרש ט'עמא:
ג'ורה ש'מא י'אמר ט'בילה ב'ת י'ומא ע'ולה. ו'קא
מ'יב'ע'י: כ'לי ש'נשתמשו ב'ו ל'ע'בודה ז'רה,
ו'אמרין ב'מסכת שבת ב'פרק "אמר ר'בי
ע'קיבא" (פג, א) מ'שפ'שיה ט'מאין, ש'ברן כ'די
ל'ה'תן ח'זרו ו'ריתבן ל'ע'בודה ז'רה ו'עדיין ל'א
נ'שתמש ב'ו, מ'י ה'דר ט'ומא'ה ק'מית'א או
ל'או? מ'י א'מרין ה'ני מ'ילי – ד'חזו'רין
ל'ט'ומא'תן י'שנה ד'אוריית'א. א'בל ט'ומא'ת –
ע'בודה ז'רה ד'רבנן ה'יא, ו'קראי א'סמכת'א
כ'עלמ'א. ש'אר ט'ומא'ות ד'רבנן – כ'גון כ'לי
ד'מטמא'ו ב'משקין, ד'מדאוריית'א ל'א מ'טמא'ו
מ'שקין כ'לי, ו'רבנן ג'זור מ'שום מ'שק' ז'ב ו'זבח
כ'גון ר'וקו ו'מ'מי ר'גלי, ד'אב ה'ט'ומא'ה נ'ינהו
ו'מ'טמאי כ'לי. ח'דא מ'גו ח'דא – כ'לומר, ב'שאר
ט'ומא'ות נ'מי מ'יב'ע'י ל'יה, ו'האי ד'נקט ע'בדה
ז'רה, ש'אילה א'חרת ו'היא הנשאלת מ'תוך
פ'שטה ש'ל ראשונה; אם ת'מצ'י ל'ומר ב'שאר
ט'ומא'ות ד'רבנן ל'א ה'דרי, ה'כא מ'אי? ת'קרות
ע'בודה ז'רה ש'ל א'וכל'ין מ'הו – מ'י ס'לקא
ט'ומא'ה מ'ינייהו עד י'די כ'יט'ול או ל'א? ו'ת'יב'עי
ל'ך כ'לים – ש'נשתמשו ב'הן ל'ע'בודה ז'רה, אי
ס'לקא ט'ומא'ה מ'ינייהו כ'י ה'יכא ד'ס'לקא
א'יסורא כ'יין ד'אית ל'הו ש'תרה – כ'שאר
ט'ומא'ות ב'מקוה, ה'כא ד'מקוה ד'ידיה ה'יינו
כ'יט'ול, כ'יין ד'איסורא כ'יט'ול מ'ינייהו – ט'ומא'ה
ד'אי נ'מי ס'לקא. כ'י ק'מ'יב'ע'י ל'ן א'וכל'ין –
ד'לית ל'הו ט'ה'רה כ'שאר ט'ומא'ות ב'מקוה.
ו'ת'יב'עי ל'יה ע'בודה ז'רה – ש'ל א'וכל'ין, כ'גון
ה'שתח'זה ל'פה, ו'ת'יב'עי ל'ך אי ס'לקא ט'ומא'ה
כ'יט'ול או ל'א!

באי

כיון דאסורה בטיל - וגבי כלים לעיל (עמוד א) דלא קאמר הכי - דמיירי בכלים של תקרובת עבודה זרה שאין להם בטול, ודלא כפירוש הקונטרס שנשתמשו בהן לעבודה זרה. **ברוך** אתה לשמים שהחזרת לי אבדתי - שהקדשנו אחרים תחתיהם. ואף על גב דמדאורייתא לא מיתיר, דהא דהקדש נינהו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ואם כן להדיוט שרי, מכל מקום קנסו לאסור לגבוה.

הוא דמייתי מהדיא קרא לקמן (נד, ב) למלתיה דעולא דכיון ששחט בה סימן אחד אסרה, דמייתי אף להדיוט כדמוכח בחולין פרק שני (מ, א) הכי מייתי: מדאסר לגבוה במעשה וזוטא שלא נשתנה הכלי, אם כן במעשה רבה יש לאסור אף להדיוט. **משום** כספה וזהבה של ירושלים - שזיה המטבע של כסף ושל זהב. **דינרי** הדינא טריינא שיפא - פירש בקונטרס: על שם מלכי רומי נעשו הצורות, ושמן אדריינוס טריינא. שיפא - שנישוף ואין צורתה ניכרת מחמת יושנה. וקשה לרבינו תם, דהא אמרינן ב"הגדול קמא" (בבא קמא צו, ב): איזה מטבע של ירושלים - דוד ושלמה מצד אחד וירושלים עיר הקדש מצד אחר? ובערך פירש כפירוש הקונטרס, ונראה לי לתרץ קושיא דרבינו תם, דהאי אדריינוס וטריינא כשמשלו על ישראל פסלו צורת מטבע הראשונה והחמת בה שמם, ולאחר החזירן הרהב בקשו לגנו. ונראה לרבינו תם לפרש: הדינא - עגול, לשון "הדורא דבנתא" (חולין ק"ג, א), טריינא - גדול כתרשטא. כדאמרין: המלה את חבירו על המטבע אפילו כנפה כתרשטא. שיפא - שנישוף ואין האותיות ניכרות בו, שהיו דוד ושלמה שמם כתוב במטבע ולא צורתם. כדאמרין לעיל (מג, א) דצורת אדם אסורה, ומתוך שנישוף לא היו יכולין להכיר. אבל

שלמות אמר רחמנא, נסרינהו - "לא תניף עליהם ברזל" אמר רחמנא. - ואמאי? ליתבריהו ולישקלינהו לנפשיהו! מי לא אמר רב אושעיא: בקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם משום כסףא ודחבא של ירושלים; והוינן בה: ירושלים הויה רובא דעלמא? אלא אמר אבוי: בקשו לגנוז דינרא דהדינא טריינא שיפא, מפני מטבעה של ירושלים, עד שפצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר: "ובאו בה פריצים וחללוהו"! - התם לא אשתמשו בהו לגבוה. הכא כיון דאשתמשו בהו לגבוה - לא אורח ארעא לאשתמשו בהו הדיומא. **משנה** נכרי מבטל עבודה זרה שלו ושל חבירו, וישראל אין מבטל עבודה זרה של נכרי. המבטל עבודה זרה - מבטל משמשיה, ביטל משמשיה - משמשין מותרין והיא אסורה. **גמרא** מתיני ליה רבי לרבי שמעון ברבי: נכרי מבטל עבודה זרה שלו ושל חבירו. אמר לו: רבי, שנית לנו בילדותך: נכרי מבטל עבודה זרה שלו ושל ישראל. דיישראל מי קא מבטלה? והא "ושם פסתר" פתבי! אמר רבי הילל בריה דרבי וולס: לא נצרכה, שיש לו בה שותפות. בילדותו מאי קסבר, ובקנותו מאי קסבר? בילדותו סבר: ישראל אדעתא דנכרי פלח, כיון דנכרי מבטל דנפשיה - דיישראל גמי מבטלה; ובקנותו סבר: ישראל אדעתא דנפשיה פלח, כי מבטל נכרי - דנפשיה, דיישראל לא פטיל. איפא דמתני לה אסיפא: ישראל אינו מבטל עבודה זרה של נכרי. - פשיטא! אמר רבי הילל בריה דרבי

בהו רבנן. התם קרא אשכח ודרוש - דמדאורייתא אסירי אפילו להדיוט. דכתיב ובאו בה פריצים וחללוהו - מכיון שנכנסו גוים להיכל יצאו כליו לחולין, וכיון דנפיק לחולין קנינהו בהפקרא והוה להו דידהו, וכשנשתמשו בהן לעבודה זרה נאסרו. אמרי - הנך דבית חשמונאי כשנצחום: היכי נעביד? ניביריהו - על יד גי כדי לבטלן. אבנים שלימות - שאין בהם פגומות, ואפילו בפגומות סכין שתחגור בה צפורן פוסלת בהן, כדאמרין ב"הכל שוחטין" (חולין יח, א). נסרינהו - לאחר שבירתן, להשקות פגיתמן - "לא תניף עליהם ברזל" כתיב. ועמדו וגנוזם. ונחברינהו - כדי לבטלן מעבודה זרה. ונשקלינהו לנפשיהו - שהרי חולין הן, וכדאמר: "ובאו בה פריצים וחללוהו". **משום** כספה וזהבה של ירושלים - שרובה הקדש. טריינא הדינא שיפא - מטבעות של ירושלים טריינא הדינא. על שם מלכי רומי נעשו הצורות ושמן טוריינוס אדריינוס. שיפא - ישן ביותר, שנישוף מחמת ישנו ואין הצורה ניכרת. **משנה** ישראל אינו מבטל עבודה זרה של נכרי - דנכרי פוסל אלאוהו לפיקן, ולא ישראל, וכל שכן דיישראל אינו מבטל עבודה זרה דיישראל, דאין לה בטילה עולמית, דהא וישם בסתר כתיב. **גמרא** שנית לנו בילדותך שול ושל ישראל - ועכשיו אתה שונה לנו: ושל חבירו, אבל של ישראל לא. ומקשי תלמודא: דיישראל מי בטלה - והא וישם בסתר כתיב שיש לו לגוי בה שותפות - ובקנותו חזר בו, דאף על גב שיש לו שותפות אינו יכול לבטל חלקו של ישראל. ואיכא דמתני לה - לרבי הילל בריה דרבי וולס. **אסיפא** - דמתניתין.

מאי כיון דאסורה לא בטיל - מדרב גידל בריש פירקין (עבודה זרה נ, א) בשאר טומאה דלית ליה טהרה במקוה, דנימא כי היכי דשאר טומאות סלקי אף נמי קלה למיסק מנייהו. **טומאה נמי לא בטלה** - כיון דליכא למימר הכי. בית חוניו - מפרש בשמעתין בתרייתא דמנחות: חוניו - בנו של שמעון הצדיק שברח למצרים מפני אחיו ובנה שם מזבח, ופליגי התם, איכא למאן דאמר לשם עבודה זרה, ואיכא למאן דאמר לשם שמים. וקמיעיאי ליה לרבי יוסי בן שאול אליבא דמאן דאמר לאו בית עבודה זרה היא. דאליבא דמאן דאמר דעבודה זרה היא לא קמיעיאי ליה, דהשתא להדיוט אסורין, כדאמר לעיל: בכלים שנשתמשו בהן לעבודה זרה הכתוב מדבר, לגבוה מביעאי: ואין צריך לומר לדבר אחר - כהנים ששימשו לעבודה זרה, אין צריך לומר שלא ישמשו עוד למקדש, כדכתיב ביהוקאל (מד): "וען אשר ישרתו אותם לפני גלוליהם" וגו' וכתיב בתריה: "לא יגשו אלי לכהן". ומדאמר "אין צריך לומר לדבר אחר", מכלל דבית חוניו לאו דבר אחר הוא, ואפילו הכי קתני דכהנים אסירי, וקמיעיאי ליה לרבי יוסי כלים מאי. **כהנים** דבני דעה ניהו - וידעי שנאסרו המבות אף לשם גבוה, והלכו ועברו בבמה - הוא דקנסו רבנן. אבל כלים לא - קנסו, או דלמא לא שנא. מקרא היה ביריני - בהנך דעבודה זרה, דהיכא דמדאורייתא הוה בהו טעמא להתיירא קנסוהו רבנן אף על גב דלאו בני דעה ניהו. הכא נמי, אף על גב דלאו בית עבודה זרה ולא מיתסרי, מדאורייתא קנסוהו רבנן בכלים ככהנים. כל הכלים - כהנים שבימי חזקיהו היו מגידין לו: כל הכלים של בית המקדש אשר הונחי אחז במלכותו במעלו לעבודה זרה. הכנו והקדשנו מאי לאו הכנו דאמבלינהו - מטומאת עבודה זרה. והקדשנום דאקדישנהו - שחזרו ומשחום בשמן המשחה, אלמא, כיון דמדאורייתא לא מתסרי, דהא הקדש ניהו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אינהו נמי לא גזרו עליהו הואיל ולא בני דעה ניהו. שהחזרת לי אבדתי - זהו המקרא שכתבתי. שהקדשנו אחרים תחתיהן - אבל הנך קנסוהו רבנן וגנוזם. מורחית צפונות - שימוש ארבע לשכות שהיו במקצעות העזרה קא חשיב במסכת מדות (פרק א משנה ו). **ואמר** רב ששת ששיקצום לעבודה זרה - אלמא, אף על גב דלהדיוט לא מיתסרי, דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, גזור בהו רבנן לגבי גבוה ואף על גב דלאו בני דעה ניהו. ובבית חוניו נמי, אף על גב דלאו בית עבודה זרה ולא מיתסרי כלים ידיה מדאורייתא, גזור

כיון דאסורה בטיל, **טומאה נמי פטילה**, **כי קא מיפעיאי ליה** - תקרובת לעבודה זרה של אוכלין, מאי? **כיון דאסורה לא בטיל כדרך גידל** - **טומאה נמי לא פטילה**, או דלמא אסור דאורייתא לא בטיל, **טומאה דרבנן בטילה**? תיקו. בעא מיניה רבי יוסי בן שאול מרבי: כלים ששימשו בהן בבית חוניו, מהו שישמשו בהן בבית המקדש? וקא מיפעיאי ליה אליבא דמאן דאמר: בית חוניו לאו בית עבודה זרה היא; דתנן: פהנים ששימשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואינו צריך לומר לדבר אחר; פהנים הוא דקנסיהו רבנן משום דבני דעה ניהו, אבל כלים לא, או דלמא לא שנא? אמר לו: אסורים הן, ומקרא היה ביריני ושכחנהו. איתביה: "כל הפלים אשר הונחי המקדש אחז במלכותו במעלו הכנו והקדשנו", מאי לאו "הכנו" - דאמבלינהו, "הקדשנו" - דאקדישנהו? אמר לו: ברוך אתה לשמים שהחזרת לי אבדתי, "הכנו" - שגנוזם, "הקדשנו" - שהקדשנו אחרים תחתיהם. לימא מסייע ליה: מורחית צפונות - בה גנוז בית חשמונאי את אבני המזבח ששיקצו אנשי יוון; ואמר רב ששת: ששיקצו לעבודה זרה? אמר רב פפא: התם קרא אשכח ודרש, דכתיב: "ובאו בה פריצים וחללוהו", אמרי: היכי נעביד? ניביריהו - "אבנים שלמות" אמר רחמנא, נסרינהו - "לא תניף עליהם ברזל" אמר רחמנא. - ואמאי? ליתבריהו ולישקלינהו לנפשיהו! מי לא אמר רב אושעיא: בקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם משום כסףא ודחבא של ירושלים; והוינן בה: ירושלים הויה רובא דעלמא? אלא אמר אבוי: בקשו לגנוז דינרא דהדינא טריינא שיפא, מפני מטבעה של ירושלים, עד שפצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר: "ובאו בה פריצים וחללוהו"! - התם לא אשתמשו בהו לגבוה. הכא כיון דאשתמשו בהו לגבוה - לא אורח ארעא לאשתמשו בהו הדיומא. **משנה** נכרי מבטל עבודה זרה שלו ושל חבירו, וישראל אין מבטל עבודה זרה של נכרי. המבטל עבודה זרה - מבטל משמשיה, ביטל משמשיה - משמשין מותרין והיא אסורה. **גמרא** מתיני ליה רבי לרבי שמעון ברבי: נכרי מבטל עבודה זרה שלו ושל חבירו. אמר לו: רבי, שנית לנו בילדותך: נכרי מבטל עבודה זרה שלו ושל ישראל. דיישראל מי קא מבטלה? והא "ושם פסתר" פתבי! אמר רבי הילל בריה דרבי וולס: לא נצרכה, שיש לו בה שותפות. בילדותו מאי קסבר, ובקנותו מאי קסבר? בילדותו סבר: ישראל אדעתא דנכרי פלח, כיון דנכרי מבטל דנפשיה - דיישראל גמי מבטלה; ובקנותו סבר: ישראל אדעתא דנפשיה פלח, כי מבטל נכרי - דנפשיה, דיישראל לא פטיל. איפא דמתני לה אסיפא: ישראל אינו מבטל עבודה זרה של נכרי. - פשיטא! אמר רבי הילל בריה דרבי

בהו רבנן. התם קרא אשכח ודרוש - דמדאורייתא אסירי אפילו להדיוט. דכתיב ובאו בה פריצים וחללוהו - מכיון שנכנסו גוים להיכל יצאו כליו לחולין, וכיון דנפיק לחולין קנינהו בהפקרא והוה להו דידהו, וכשנשתמשו בהן לעבודה זרה נאסרו. אמרי - הנך דבית חשמונאי כשנצחום: היכי נעביד? ניביריהו - על יד גי כדי לבטלן. אבנים שלימות - שאין בהם פגומות, ואפילו בפגומות סכין שתחגור בה צפורן פוסלת בהן, כדאמרין ב"הכל שוחטין" (חולין יח, א). נסרינהו - לאחר שבירתן, להשקות פגיתמן - "לא תניף עליהם ברזל" כתיב. ועמדו וגנוזם. ונחברינהו - כדי לבטלן מעבודה זרה. ונשקלינהו לנפשיהו - שהרי חולין הן, וכדאמר: "ובאו בה פריצים וחללוהו". **משום** כספה וזהבה של ירושלים - שרובה הקדש. טריינא הדינא שיפא - מטבעות של ירושלים טריינא הדינא. על שם מלכי רומי נעשו הצורות ושמן טוריינוס אדריינוס. שיפא - ישן ביותר, שנישוף מחמת ישנו ואין הצורה ניכרת. **משנה** ישראל אינו מבטל עבודה זרה של נכרי - דנכרי פוסל אלאוהו לפיקן, ולא ישראל, וכל שכן דיישראל אינו מבטל עבודה זרה דיישראל, דאין לה בטילה עולמית, דהא וישם בסתר כתיב. **גמרא** שנית לנו בילדותך שול ושל ישראל - ועכשיו אתה שונה לנו: ושל חבירו, אבל של ישראל לא. ומקשי תלמודא: דיישראל מי בטלה - והא וישם בסתר כתיב שיש לו לגוי בה שותפות - ובקנותו חזר בו, דאף על גב שיש לו שותפות אינו יכול לבטל חלקו של ישראל. ואיכא דמתני לה - לרבי הילל בריה דרבי וולס. **אסיפא** - דמתניתין.

עבודה זרה דף נב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר וזהר" (ליום שלישי) קלא

אלא מה שאמרו 'הכנו' כוונתם שנגנום, משום שנאסרו בהנאה
כמשמשי עבודה זרה, ומה שאמרו 'והקדשנו' כוונתם שהקדשנו
כלים אחרים תחתיהם. ולפי זה הפסוק מוכיח כדברי, שאף דבר שלא
נאסר מן התורה מכל מקום קנסו חכמים לאוסרו משום שהשתמשו
בו לדבר איסור, וכיון שמצינו זאת בעבודה זרה, כך הדין גם בכלים
שנשתמשו בהם בבית חנוני לעבודה במזבח שבנה בחור, שאף
שאינם אסורים מן התורה קנסו חכמים לאוסרם לשימוש במקדש.
הגמרא מביאה ראייה לדברי רבי: לִימָא מְסִיעָא לִיה – שמה נאמר
גיש ראייה לרבי ממה ששינו במשנה (מדות פ"א מ"ו) לגבי הלשכה
שבפינה המזרחית צפופית של העזרה, שבה נגזו אנשי בית
השמונאי את אבני המזבח ששקצו אנשי יון. ואמר רב ששת,
כוונת המשנה ששקצו – הקטירו על המזבח לעבודת פוגכים.
ומבואר, שאף שעל ידי השימוש באבני המזבח לעבודה זרה לא
אסרו אותן היונים מן התורה, כיון שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו,
מכל מקום גזרו חכמים לאוסרן לגבוה משום שהשתמשו בהם
לעבודה זרה, ואף על פי שאינם בני דעה, ולכן הוכרחו אנשי בית
חשמונאי לגנוז. ומכאן ראייה לדברי רבי, שאף שהכלים שהשתמשו
בהם בבית חנוני לא נאסרו מן התורה לגבוה, כיון שלא היה זה בית
עבודה זרה, מכל מקום גזרו חכמים לאוסרם.
דוחה הגמרא את הראיה: אָמַר רב פפא, הָתֵם קָרָא אֲשֶׁכַח וְדָרַשׁ
– שם מצאו אנשי בית חשמונאי פסוק מיוחד. וְכָתִיב (יחזקאל ז' כב)
'וְכָאוּ בָּהּ פְּרִיצִים וְחָלְלוּהָ', ופירשו הפסוק הוא שכיין שנכנסו
הנכרים להיכל שבמקדש חיללו את כליו ויצאו לחולין. וכיון שיצאו
הכלים לחולין נעשו הפקר, וכשהחזיקו בהם הנכרים זכו בהם מן
ההפקר, וכשהשתמשו בהם לעבודה זרה אסרום, ולכן נאסרו אף
אבני המזבח מן התורה, כשאר כלי השרת שהיו בהיכל כשנכנסו
אליו הנכרים. אך אם רק השתמשו בכלי המקדש לעבודה זרה בלא
להכנס להיכל, יתכן שלא נאסרו אף מדרבנן.
הגמרא מבארת מדוע הוכרחו אנשי בית חשמונאי לגנוז את אבני
המזבח: אָמַר – אמרו אנשי בית חשמונאי כשנצחו את היונים, הִיכִי
נִצְבֵּד – מה נעשה באבני המזבח כדי לבטל מהם איסור עבודה זרה
שעברו בהן הנכרים. אם יתבררֵיהוּ – נשבור אותן על ידי נכרי כדי
לבטל מהן איסור עבודה זרה, הרי לא נוכל להשתמש בהן לבניית
המזבח מחדש, שכן 'אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ' אָמַר
רַחֲמָנָא – אמרה תורה (דברים כ' א), ואין לבנותו מאבנים הפגומות מן
השביירה. ואם נִסְפְּרֵיהוּ – ננסר את האבנים בסכין של ברזל לאחר
שבירתן כדי להשוות פגמותן ולעשותן שלמות. גם באופן זה לא
נוכל להשתמש בהן לבניית המזבח, שהרי 'וְכָנִית שֵׁם וְגו' מִזְבֵּחַ
אֲבָנִים לֹא תִנֶּיף עֲלֵיהֶם בְּרִזָּל' אָמַר רַחֲמָנָא – אמרה תורה (שם כ' ה),
וכיון שלא היה בידם לבנות את המזבח שוב מאבנים אלו, הוכרחו
לגנוזן.
שאלת הגמרא: וְאֵמָא – מדוע הוצרכו לגנוז את אבני המזבח, הרי
יצאו לחולין כפי שנתבאר, ואם כן לִיתְבַּרְיָהוּ – ישברו אותן על ידי
נכרי כדי לבטל מהן איסור עבודה זרה, וְלִישְׁכַּלְיָהוּ לְנַפְשֵׁיהוּ –
ולאחר מכן יקחו אותן לעצמם להשתמש בהן, ככל דבר חולין
שנתבטל ממנו איסור עבודה זרה. ואין לומר שכיין שהקדש הן
אסורות להדיוט, שכן מִי (–האם) לֹא אָמַר רַב אוֹשְׁעִיָא (בבבא נא,
בְּקִשׁוֹ לִגְנוֹז אֶת כָּל הַכֶּסֶף וְזוֹהֵב שְׁפָעוּלָם, מְשֻׁם כֶּסֶף וְהִקָּא
–כסף וזהב) שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, שרובם שייך להקדש ואסור בהנאה,
וכשנכנסו הנכרים למקדש ונטלו את כספי ההקדש, ערבו עם שאר
הכסף והזהב שהיה ברשותם. וְהוּנָן בָּהּ – ונשאנו ונתנו (שם) בדברי
רב אושעיא, והקשינו, וכי יְרוּשָׁלַיִם הָיְתָא רִיבָא דְעֵלְמָא – נחשבת
לרוב העולם, שביקשו לגנוז מפני כך את כל הכסף וחב
שבעולם. ותירצנו, אֵלָּא אָמַר אַבְי, בְּקִשׁוֹ לִגְנוֹז דִּינָרָא דְהִירִיאָנָא
מוֹרְיָנָא – את כל הדינרים של ירושלים, שהיו מוטבעות עליון
הצורות של טוריינוס ואדריינוס מלכי רומי, שהיו שִׁיפָא – ישנים
ביותר עד שאין הצורה שעליהם ניכרת ואינם ראויים לשימוש, מְסִי
מְבַקָּה (–המטבע) שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, כלומר מפני שדינרים אלו היו

המשך בעמוד קנא

כִּיּוֹן דְאִיסוּרָה בְּטִיל – שמועיל הביטול להתיר את איסור ההנאה
מהעבודה זרה, ודאי הוּמָאָה שעליה נָמִי – גם היא בְּטִילָה. אלא כִּי
קָא מִיפְעִיָא לִיה – אימתי נסתפק רבי יוחנן, בתְּקִרּוּבָתָא לְעִבּוּדָתָא
פּוֹכְכִים, שהתקרבות היא שֶׁל אוֹכְלִין, מָאִי – מה הדין בזה לענין
ביטול טומאת עבודה זרה שעליה, האם כִּיּוֹן דְאִיסוּרָה לֹא בְּטִיל –
שאיסור עבודה זרה שיש על התקרבות אינו מתבטל לעולם, בְּתִרְבָּה
גִּידָל – כפי שאמר רב גידל לעיל (נ), לכן הוּמָאָה שעליה נָמִי – גם
כן לֹא בְּטִילָה לעולם, אוֹ דְלִמָּא, רק אִיסוּר ההנאה שעליה שהוא
מְדִאֲרִינָתָא, לֹא בְּטִיל, אך הוּמָאָה שהיא רק מְדִרְבָּנָא, בְּטִיל.
מסיימת הגמרא, תִּיקָן – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפסטה.
הגמרא מביאה ספק בענין דומה לכלים שהשתמשו בהם לעבודה
זרה: בְּעָא מִינֵיהּ – שאל רבי יוסי בן שאול מרבי, בְּלִים שְׁשִׁימְשׁוּ
בְּהָן לְהַקְרִיב קִרְבָּנוֹת בְּמִזְבֵּחַ שֶׁבִּית חוֹנִינִי, שנבנה בחור לארץ על
ידי כהנים לשם הקרבת קרבנות, מָהוּ שְׁשִׁימְשׁוּ בְּהָן – האם מותר
להשתמש בהם לכלי שרת בְּבִית הַמִּקְדָּשׁ.
הגמרא מבארת את הספק: וְקָא מִיפְעִיָא לִיה – ונסתפק רבי יוסי בן
שאוול אֵלְבָּא דְמָאָר דְאָמַר – לשיטת רבי יהודה הסובר (מנחות טז)
שִׁבִּית חוֹנִינִי לֹא בִּית עִבּוּדָתָא פּוֹכְכִים הִיא, אלא הקריבו שם
קרבנות לשם שמים, וביאור הספק הוא, כִּיּוֹן דִּתְנָן בְּמִשְׁנָה (שם טז)
בְּהִנִּים שְׁשִׁימְשׁוּ בְּבִית חוֹנִינִי, לֹא יִשְׁמְשׁוּ בְּמִקְדָּשׁ שְׁבִירוּשָׁיִם,
וְאִינוּ צָרִיךְ לוֹמַר, שבהנים ששימשו לְדָבָר אַחֵר – לעבודה זרה,
לא ישימשו במקדש. ומכך שאומרת המשנה 'ואינו צריך לומר לדבר
אחר', משמע שהמשנה סוברת שהמזבח שבבית חנוני אינו נחשב
עבודה זרה, וכשיטת רבי יהודה, ונאסר רק משום שאסור להקריב
קרבנות מחוץ למקדש בשעת איסור הבמות אף לשם גבוה, והכהנים
שימשו בו נאסרו לשמש במקדש. ועתה יש להסתפק, האם בְּהִנִּים
הוּא דְקִנְסִינָהוּ בְּרָבָן – דווקא את הכהנים קנסו חכמים שלא ישימשו
במקדש לאחר ששימשו בבית חנוני, מְשֻׁם דְכֵינִי דְעָה נִינְהוּ – שהם
בני דעה, שעברו עבירה מתוך בחירה, אֲכָל אֶת הַכִּלִּים שהשתמשו
בהם שם לֹא קִנְסוּ חֲכָמִים, שהרי אינם בני דעה ואין שייך לקונסם, או
דְלִמָּא לֹא שָׁנָא – או שמה נאמר שאין הדין שונה בכלים ואף בהם
קנסו שלא ישתמשו בהם במקדש.
רבי פושט את הספק: אָמַר לִיה רבי, אִסּוּרִים הֵן, משום שקנסו חכמים
אף בכלים כפי שקנסו בכהנים. וְמִקְרָא הִיָּה בְּרִידִינוּ, שממנו יש ללמוד
שאף כלים שהשתמשו בהם לעבודה זרה היה ראוי להתירם מן
התורה, וקנסום חכמים שלא ישתמשו בהם, וְשִׁכְחִיהוּ לְמִקְרָא זֶה,
ואף כאן בכלים ששימשו בבית חנוני כך ההלכה, שאף שמן התורה
מותר להשתמש בכלים אלו במקדש, קנסו חכמים ואסרו זאת כמו
בכהנים.
רבי יוסי בן שאול מקשה על תשובת רבי: אִיתִיבֵיהּ – הקשה רבי יוסי
בן שאול לרבי, נאמר בפסוק לגבי חזקיהו מלך יהודה, שאמרו לו
הכהנים כָּל הַכִּלִּים אֲשֶׁר הִנִּיתָ הִמָּלֵךְ אִתּוֹ בְּמִלְכוּתוֹ בְּמַעַל הַכֶּנֶז
וְהַקִּדְשָׁנוּ (ד' כ"ט), כלומר, כל כלי המקדש אשר מעל בעל אוח
מלך יהודה ואביו של חזקיהו ונשתמש בהם לעבודה זרה 'הכנו
והקדשנו. מָאִי לָאוּ – האם אין כוונתם כשאמרו 'הכנו', דְאִמְבָּלִינָהוּ
– שהטבילו את הכלים כדי לטהרם מטומאת עבודה זרה שעליהם,
וכשאמרו 'הקדשנו' כוונתם דְאִקְדִּישְׁנָהוּ – שמשחו את הכלים
בשמן המשחה, ובכך הקדישום להשתמש בהם שוב במקדש. והטעם
שלא נאסרו הכלים מן התורה כשנשתמש בהם לעבודה זרה, משום
שמוקדשים היו לבית המקדש ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו.
ומבואר, שכיון שמן התורה לא נאסרו כלים אלו, אף חכמים לא גזרו
שלא ישתמשו בכלים, כיון שאינם בני דעה ואין שייך לקונסם. ויש
ללמוד מכאן שאף בבית חנוני, שהכלים ששימשו בו לא נאסרו מן
התורה, לא קנסו חכמים לאוסרם מהטעם האמור, ושלא כדברי רבי.
רבי מתרץ את קושיית רבי יוסי בן שאול: אָמַר לִיה רבי, בְּרוּךְ אַתָּה
לְשָׁמַיִם שֶׁהַחֲזָרָתָא לִי אֲבִרְתִּי, כלומר, הוכרתני את הפסוק שהוכיח
כדברי ונעלם ממני, והוא פסוק זה שממנו הקשית, שאין כוונת
הכהנים לומר שהטבילו והקדישו את הכלים למקדש כפי שפירשת,

1 דְּרָבִי וּלְסָם, לֹא נִצְרָקָה הַמְשֵׁנָה לומר שישאל אינו מבטל עבודה
2 זרה של גוי, אלא באופן שיש לו בָּה שוֹתֶפֶת, וְאִף שגם בזה פשוט
3 שאין ישראל מבטל חלקו של גוי, מכל מקום קָא מְשַׁמַּע לָן –
4 השמיעתנו המשנה שדווקא יִשְׂרָאֵל הוּא דִּלָּא מְבַטֵּל חִלְקו דְּעוֹבֵד
5 בּוֹכְבִּים, אֲבָל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים דִּנְפְשִׁיה – חלק עצמו מְבַטֵּל, אף שאת
6 חלק הישראל אינו יכול לבטל.

7 הגמרא מביאה לשון שלישית במימרא זו: אִיבָא דְּמִתְנִי לָהּ
8 אֲבֵרִיתָא – יש ששנו דבר זה על מה ששינוי בתוספתא (פ' ה"ב), רַבִּי
9 שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְסֵיא אוֹמֵר, עֲבֹדֵת בּוֹכְבִּים שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵין לָהּ בְּטִילָה
10 עוֹלָמִית. מבררת הגמרא: מַאי 'עוֹלָמִית' – מה חידשה הבריייתא
11 בלשון 'עולמית', הלא די במה שאמרה שאין לה בטלה. מבארת
12 הגמרא: אֲמַר רַבִּי הִילָל בְּרִיה דְּרַבִּי וּלְסָם, לֹא נִצְרָקָה הִבְרִייתָא
13 לומר זאת אֵלָא באופן שיש לו לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים בָּה – בעבודה זרה
14 של ישראל שוֹתֶפֶת, וְקָא מְשַׁמַּע לָן – ומשמיעה לנו הבריייתא,
15 דִּישְׂרָאֵל אֲדַעְתָּא דִּנְפְשִׁיה פְּלָח – שישאל עובד את חלקו בעבודה
16 זרה על דעת עצמו, ולא משום שותפות הגוי, ולכן ביטול הגוי מועיל
17 רק לגבי חלקו, ואילו חלקו של ישראל לא נתבטל.

משנה

18 לאחר שהתבאר (נב) מי יכול לבטל עבודה זרה, המשנה מבארת את
19 דרך ביטולה: בִּיצֵד מְבַטְלָהּ לעבודה זרה, אם היתה בצורת אדם
20 וקָמַע את ראשו –(קצה) אֹנֶה או רֹאשׁ חוֹמָמָה או רֹאשׁ אֲצִבְקָה, או
21 שְׁפָחָה – מעכה בפטיש, אִף עַל פִּי חִסְרָה על ידי ההכאה,
22 בְּיָמָהּ. אבל אם רק –(ירק) בְּפָנֶיהָ או הִשְׁתִּין בְּפָנֶיהָ, או גִּירָה על גבי
23 הטיט, או זָרַק בָּה אֶת הַצֹּאֵה, הָרִי זוּ אֵינָה בְּטִילָה, כי אף שעתה
24 הוא כועס עליה ומבזה אותה, סופו לחזור ולעובדה, שהרי לא עשה
25 בה מעשה לשנות צורתה. מְכָרָה –(את העבודה זרה) או מְשַׁכְנָה
26 אצל אחר תמורת שהלוה לו. רַבִּי אוֹמֵר בְּטִילָה אוֹתָהּ בֶּכָךְ, וְחֻכְמִים
27 אוֹמְרִים לֹא בְּטִילָה.

גמרא

28 שנינו במשנה 'פחסה אף על פי שלא חיסרה ביטלה'. תמזה הגמרא:
29 בִּי –(אם) לֹא חִסְרָה, בְּמַאי בְּטִילָה – מדוע זה נחשב מעשה
30 המבטלה. מיישבת הגמרא: אֲמַר רַבִּי יוֹרְאָה, מדובר שְׁפָחָה – מיעכה
31 בְּפָנֶיהָ וקלקל צורתה.
32 שנינו במשנה: רַקֵּם בְּפָנֶיהָ וְהִשְׁתִּין בְּפָנֶיהָ וכו' אינה בטילה. והטעם
33 לכך, כיון שעתה הוא אמנם כועס עליה ומבזה אותה, אך כשתנוח
34 דעתו יחזור לעבדה. מבררת הגמרא: מִנְהֵי מִילֵי – מניין לנו דברים
35 אלו, שסופו לחזור ולעובדה. מבארת הגמרא: אֲמַר חִזְקִיָּה, דְּאֲמַר
36 קָרָא לגבי עובדי עבודה זרה מעשרת השבטים (שע"ה ח' כא) 'וְהָיָה בִּי
37 יָרֵעַ וְהִתְקַצַּף וְקָלָל מְלִכּוֹ וּבָאֵלָהִיו וּפָנָה לְמַעַלָּה', כלומר, בשעת
38 רעב ומצוקה כועס על העבודה זרה ומקללה, ופונה 'למעלה' לבקש
39 מה' שיושיעו, וּבָתִּיב בְּתֵרִיה – ונאמר בפסוק שאחריו (שם ח' כב) 'וְאֵל
40 אֶרֶץ יִבִּיט וְהָיָה צָרָה וְחִשְׁבָּה' וגו', ופירושו, דָּאָף עַל גַּב דְּקָלָל
41 מְלִכּוֹ וְאֵלָהִיו וּפָנָה לְמַעַלָּה, מכל מקום אחר כך כשנחה דעתו, שוב
42 אֵלָא אֶרֶץ יִבִּיט' – חוזר ועובד לעבודה זרה שבארץ.
43 שנינו במשנה: מְכָרָה או מְשַׁכְנָה רַבִּי אוֹמֵר בְּטִילָה [וכו'] וחכמים
44 אומרים לא ביטל.

45 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור מחלוקת רבי וחכמים:
46 וְעִירֵי אֲמַר ביאור במחלוקת זו בשם רַבִּי יוֹחָנָן, וְרַבִּי יְרֵמְיָה בְּרַ אֲבָא
47 אֲמַר ביאור אחר בשם רַב, הוּא מִדְּמָה אֲמַר, מְחַלְקֵת רַבִּי וְחֻכְמִים הִיא
48 בְּאוֹפֶן שֶׁמֶכֶר את העבודה זרה לְצוּרָה עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, שלדעת רבי
49 כיון שהצורף ישרנה ויתכנה לצורך מלאכתו בבלי מתכות, נמצא
50 שהמכירה עצמה מבטלת, ואילו חכמים סוברים שהמוכר יודע
51 שהעובד כוכבים שקנאה יעבוד לה ולא ישרנה, ואינה מבטלת,
52 אֲבָל בְּצוּרָה יִשְׂרָאֵל שִׁקְנָה מִהֲגוּי את העבודה זרה, לְדַבְּרֵי הַכָּל
53

54 בְּיָמָל המוכר את העבודה זרה, שהרי הוא יודע שהקונה ישרנה
55 ומתכוין לבטלה. וְחַד אֲמַר, בְּצוּרָה יִשְׂרָאֵל מְחַלְקֵת, שלדעת רבי
56 ביטלה המכירה את העבודה זרה, ולדעת חכמים לא ביטל.
57 לפי הדעה האחרונה לא התבאר מה יסברו רבי וחכמים בצורף עובד
58 כוכבים, ומסתפקת בזה הגמרא: אִיבָעִיָּא לָהּ – נסתפקו בני הישיבה,
59 האומר ש'בצורף ישראל מחלוקת', האם כוונתו שרק בְּצוּרָה יִשְׂרָאֵל
60 מְחַלְקֵת, אֲבָל בְּצוּרָה עוֹבֵד בּוֹכְבִּים לְדַבְּרֵי הַכָּל לֹא בְּיָמָל, כיון
61 שהמוכר סובר שהקונה יעבדה, או דְּלָמָא – שמא כוונת דעה זו
62 שֶׁבִּין בָּהּ וּבֵין בָּהּ מְחַלְקֵת, ואף אם הקונה הוא גוי סובר רבי
63 שהמוכר מתכוין לבטלה. ומה שאמר 'בצורף ישראל מחלוקת'
64 כוונתו שגם בצורף ישראל נחלקו.

65 הגמרא מנסה לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע, דְּאֲמַר רַבִּי, אמנם אני
66 שמעתי מרבתי שמכירה מבטלת תמיד, וחבירי שמעו שתמיד אינה
67 מבטלת, אך נִרְאִין דְּבִרֵּי שמכירתה מבטלתה בְּשִׁמְכָרָה לְחִפְלָה
68 –(לשברה). וְאִילוּ דְּבִרֵּי חֲבִירֵי נִרְאִים באופן שְׁמִכָּרָה לְעוֹבֵדָה. ויש
69 לברר, מַאי כוונת רבי כשאמר שמכרה 'לְחִפְלָה' וּמַאי 'לְעוֹבֵדָה',
70 אִילּוּמָא – אם נאמר שלשון 'לְחִפְלָה' שאמר היינו לְחִפְלָה מִמַּשׁ –
71 שמכרה על מנת לחבלה, וְלְעוֹבֵדָה היינו לְעוֹבֵדָה מִמַּשׁ – שמכרה
72 על מנת לעובדה, קשה, כשמכרה לעובדה מַאי מְעַמָּא דְּמָאן דְּאֲמַר
73 בְּיָמָל – מה טעם רבי שאמר שביטל בכך את העבודה זרה, והרי
74 מכרה בפירוש על מנת שימשיכו לעובדה, וכשמכרה לחבלה, מַאי
75 מְעַמָּא דְּמָאן דְּאֲמַר לֹא בְּיָמָל, הלא מכרה בפירוש על מנת
76 לשוברה. אֵלָא לָאו – ודאי כוונת רבי כשאמר 'לְחִפְלָה' שמכרה לְמִי
77 שְׁעֵתִיד לְחִפְלָה, וּמִנֵּי – מי הוא אדם זה, צוּרָה יִשְׂרָאֵל, שבאופן זה
78 מסתבר שהתכוין לבטלה, שהרי ידע שהישראל ישרנה, וְלְעוֹבֵדָה'
79 היינו לְמִי שְׁעֵתִיד לְעוֹבֵדָה, וּמִנֵּי, צוּרָה עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, שבאופן זה
80 מסתבר שאין כוונתו לבטלה. וְשְׁמַע מִיָּנָה – ואם כן מוכח מדברי רבי
81 שֶׁבִּין בָּהּ וּבֵין בָּהּ מְחַלְקֵת, שהרי רק אמר שבזה נראים דבריו
82 ובוזה דברי חבריו, אך נחלקו בשניהם.

83 דוחה הגמרא: לֹא, אֵין להוכיח שכוונת רבי שנחלקו בשניהם ורק
84 נראים דבריהם בזה או בזה, אלא יתכן שנחלקו רק בצורף גוי, אבל
85 אם מכרה לישראל אף לחכמים ביטלה וְשִׁלָּא כדעת האומר
86 ש'בצורף ישראל מחלוקת', ורבי בא לפרש במה נחלקו חכמים עליו
87 ובמה הם מודים לו, וְהָיָה קְאָמַר התנא בבריייתא, אֲמַר רַבִּי, נִרְאִין
88 דְּבִרֵּי לְחֲבִירֵי –(והודו חבריי החכמים לדבריו) בְּשִׁמְכָרָה לְמִי שֶׁעֵתִיד
89 לְחִפְלָה, וּמִנֵּי, צוּרָה יִשְׂרָאֵל, שְׁאֵף חֲבִירֵי לֹא נִחְלְקוּ עָלֵי אֵלָא
90 בְּשִׁמְכָרָה לְגוּי שִׁבְסָתָם עֵתִיד לְעוֹבֵדָה, אֲבָל אם מכרה לישראל
91 שִׁבְסָתָם עֵתִיד לְחִפְלָה, מוֹדוּ לִי שִׁבְטִילָה בֶּכָךְ.

92 הגמרא מקשה על הסובר שרבי וחכמים נחלקו רק בצורף גוי, אך
93 בצורף ישראל לדברי הכל לא ביטלה: מִיָּתִיב – הקשו בני הישיבה
94 ממה ששינוי בבריייתא, חִלּוּקָה דְּרוּמָאֹת – שברי כסף מִן הָעוֹבֵדִי
95 בּוֹכְבִּים, וּמִצָּא בְּהֵן עֲבֹדֵת בּוֹכְבִּים, אִם עַד שְׁלָא נָתַן מְעוֹת לְגוּיִם
96 מִשְׁךָ את הגרוטאות, וְחִזִּיר את העבודה זרה לבעליה הגוי, כיון
97 שמשיתכו היתה בטעות, שהרי לא ידע שיש עבודה זרה בין
98 הגרוטאות, ויבטלנה הגוי, ויחזור ויקנה אותה ממנו אם ירצה, אך אִם
99 מִשְׁתַּן מְעוֹת מִשְׁךָ, יוֹלִיף את העבודה זרה לִּים הַתְּלָח, כיון
100 שאסורה בהנאה ואין לה ביטול. ואף שמשיתכו היתה בטעות אין
101 אומרים שיחזירה לגוי ויטול מעותיו, כיון שאז נראה כמכרה לו.
102 ועל כל פנים מבואר מדברי הבריייתא, שאף שמכרה גוי לישראל לא
103 ביטלה בכך. או אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא – ואמנם הדבר מובן אם תאמר
104 שְׁבָצוּרָה יִשְׂרָאֵל מְחַלְקֵת רַבִּי וְחֻכְמִים, שאז יש לומר הָא מִנֵּי רַבִּינָן
105 הִיא – שבריייתא זו נשנתה כשיטת חכמים, שאם מכרה הגוי לישראל
106 לא ביטלה, אֵלָא או אֲמַרְתָּ – אם תאמר שְׁבָצוּרָה עוֹבֵד בּוֹכְבִּים
107 מְחַלְקֵת, אֲבָל בְּצוּרָה יִשְׂרָאֵל דְּבִרֵּי הַכָּל בְּיָמָל, קשה הָא מִנֵּי –
108 כשיטת מי נשנתה ברייתא זו האומרת שאף אם מכרה גוי לישראל
109 לא ביטלה ויוליך ישראל אותה לים המלח.

110 מתרצת הגמרא: באמת יתכן שגוי שמכר עבודה זרה לישראל

עבודה זרה. פרק רביעי - רבי ישמעאל דף נג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קלג

תוספות

אבל בצורף ישראל - לא דוקא צורף, דאפילו שאינו צורף נמי, דכל ישראל לגבי עבודה זרה כצורף, מדמתיב מלחוקת גרוטאות, ואי כשאינו צורף אסור מאי קפריך? דלמא בשאינו צורף איירי אלא איירי דנקט צורף גוי נקט נמי צורף ישראל. **א** דלמא בין בוז ובין בוז מחלוקת - פירוש, דהכי קאמר: אף בצורף ישראל. הרב רבינו יהודה בן נתן גריס: תיסק, ודוד גריס: מיתביב אמר רבי נראין בו, ומותביב למאן דאמר מחלוקת בצורף גוי, אלמא בין בוז ובין בוז מחלוקת. אבל ליכא למימר דלמיפשט בעיין אתי וקא מוכח דבדבריהו פליגי, כדמשמע מתוך פירוש הקונטרס, דאם בן כי קמשני לדחות שאן דוקא ולא פליגי אלא בחזא כלומר לצורף גוי, אם בן תקשי למאן דאמר בצורף ישראל פליגי, וזהו ליה למימר: תינח למאן דאמר בצורף גוי מחלוקת, אלא למאן דאמר בצורף ישראל דוקא מחלוקת דהכי לישנא דאין לומר דלישנא: נראין דבריי לי במכרה לחבלה דדברי חבירי במכרה לעבודה, דהכי הוה ליה לשוני. ועוד, דאין זה מעין מקומות אחרים, ב"המוכר הספינה" (בבא בתרא עט, א) גבי הקדש, וכן בפרק קמא דחולין (יב, א) גבי אשפה שבושק. ומיהו יש ליישב הגירסא כמו שהיה בספרים וכפירוש הקונטרס. ובא לפשוט הבעיא, וקאמר הכי: תא שמע אמר רבי נראין בו, אלמא בצורף ישראל נמי פליגי, ואיפשטיא בעיין דבין בוז ובין בוז פליגי, ותקשי למאן דאמר בצורף גוי דוקא פליגי, דלא אתיא ברייתא כפשטיה דדחא: כלומר, אפילו למאן דאמר דבצורף גוי דוקא פליגי יש לפרש דברייתא כן. ומיהו הפשיטות לא נדחית, דלמאן דאמר בצורף ישראל פליגי ודא אף בצורף ישראל קאמר. ונראה לי דהוה עיקר, דודאי הפשיטות לא נדחית, דלגריס הרב רבינו יהודה בן נתן נמי יש להקשות: אמאי קאמר "תיקיה" דא כמאן דאמר בצורף ישראל מחלוקת אי אפשר ליישב דברייתא אם לא שאמר בין בוז ובין בוז מחלוקת! ולא קשיא דקאמר "תיקיה" ופשט בזה הכי, דהכי אשכחן בפרק בתרא (עבודה זרה סח, א) גבי בעיא דפגום מעיקרא מחלוקת, דקיימא בתיקו ובתר הכי פשטי ליה. **אם**

אמר רבי הילל לא נצרכה אלא שיש לו - לישאל שותפות בה. והא גופא לא אצטרך לאשמועינן, דהא נמי פשיטא שאינו יכול לבטל חלקו של גוי, שאפילו שלו אין יכול לבטל, אלא למידק מינה: ישראל הוא דלא מבטל חלק חגוי אבל גוי יכול לבטל חלק עצמו, ולא אמרינן: כי היכי דחלקו של ישראל לא בטיל חלק של גוי נמי לא בטיל. שיש לו לגוי בה שותפות - אפילו ביטל גוי חלקו, והוא דישאל לא בטיל. וקא משמע לן ישראל אדעתא דנפשיה פלח - ולא תלי בדעת גוי. **משנה פחמה** - מיעבה בקורנס. גירא - בטש, סחוב והשלך. **אינה בטילה** - דלפום שעתא רתח עלה ודוד פלח לה. כל הני ביטולי בגוי קמיירי. **גמרא** שפחסה בפניה - וקולל צורתה. מנהני מילי - דהדר פלח לה. וקלל במלכו - מקלל את עבודה זרה שלו ומבזה אותה. ופנה למעלה - לבו למעלה לשמים. ואל ארץ יביט - חזור ועובד עבודה זרה שלו. ועזרי משמיה דרבי יוחנן ורבי ירמיה בר אבא משמיה דרב - פליגי בטעמא דמתניין. סתם לוקחי מחבת צורפים הן. בצורף גוי - שמכרה גוי לצורף חבירו - התיב קאמרי רבנן דלא בטלה, דסבר המוכר: כיון דלוקח זה גוי הוא פלח לה ולא תבר לה. אבל מכרה גוי לצורף ישראל - מסתמא בטלה מדעתיה, דמידע דיע דהאי תבר לה. נראין דבריי שמכרה לחבלה - דביטל, ודברי חבירי - דלא ביטל, כשמכרה לעבודה. ומדקתני: נראין דברי בהא, אבל דברי חבירי אין נראין בה - מכלל דחבירי נמי בחבלה פליגי, ומדקאמר: נראין דברי חבירי בלעבודה אבל דבריי אין נראין בה - מכלל דאיהו נמי עלה פליגי. והכי קאמר: אני שמעתי בשתיקן ביטל, וכן שמעו בשתיקא לא ביטל, ונראית שמועתי משמועת חבירי לחבלה, ושמועת חבירי משמועתי בלעבודה. **אליבא לחבלה ממש** - שנתנה על מנת לחבלה. **מאי טעמא דמאן דאמר ביטל** - בלעבודה? הא בהדיא אמר ליה לשם עבודה זרה, אלמא לא אפקיה מוכר מכלל עבודה זרה: **ומאי טעמא דמאן דאמר לא ביטל** - בלחבלה? הא ודאי בטלה מדעתיה: ומנא צורף ישראל - והאי סתמא ובין ליה. ודקאמרי רבנן דלא ביטל - מימר אמר: האי צורף ישראל הדר מוזבן לה לגוי ופלח לה. ורבי סבר: כיון דצורף ישראל הוא, מידע דיע האי גוי דסתמא חבולי מחביל לה ומתיכה בכור. לא - לעולם בצורף ישראל אפילו לרבנן ביטל, והאי דקאמר רבי: נראין דבריי כשמכרה לחבלה - לאו דפליגי רבנן עליה, דנימא נראין דבריי לשמועי מחלוקתנו מדברי חבירי. אלא רבי לפרוש פלוגתיהו אתא.

ולאשמועינן בצורף גוי הוא דפליגי, והכי קאמר: נראין דברי חבירי ומודים הם לי כשמכרה למי שעתיד לחבלה, שדברי חבירי כשמכרה לעבודה הן. ולישנא דמלתא דקא הכי, מדלא קתני "ונראין דברי חבירי" אלא: "ודברי חבירי", מכלל ד"נראין" דרישא לחבירי קאמר דנראין. הלכך, אי הוה תני סיפא "ונראין" הוה משמע: ונראין דברי חבירי לי בלעבודה, ואם בן במאי פליגי: **גרוטאות** = שברי כספים. **אם עד שלא נתן מעות משך יחזור** - לגוי ויבטלנה, ואחר כך אם ירצה יקנה ממנו. ואף על גב דמשך, לא אמרינן עבודה זרה של ישראל היא ואינה בטילה, דהא משיכה בטעות הוא, דלא ידע שיש בהן עבודה זרה. **אם משנתן מעות משך** - יולין הנאה לים המלח, ואין רשאי להחזירה לגוי ולטול מעותיו. ואף על גב דמשיכה בטעות הוא, כיון דיהב דמי, כי הדר שקלינהו מיחוז כמאן דמוזבן. אלמא, אף על גב דובין גוי לישראל קתני אסורה דלא בטלה. **אי אמרת בשלמא כו'** אלא אי אמרת לצורף ישראל דברי הכל בטלה הא - מתנתין דישאלו הוי לוקח, ותקני: יולין לים המלח, מניי שאני התם - דהאי גוי אדעתא דעבודה זרה לא ובין, לא ידע שיש שם עבודה זרה. אבל דחבא דובין עבודה זרה לבהר לצורף ישראל - דברי הכל בטלה מדעתו. לוח עליה - גוי, אפילו מצורף ישראל. או שנפלה עליה מפולת - ואינו חש לפנותה. או שננכה ליסטים - ואינו מחזר אחריה.

מבלחמת

אם עתידין לחזור במלחמת יהושע אינה בטלה עולמית – הא דנקט "עולמית" – משום
מסקנא דאגב אורחא קא משמע לן כדרב יהודה, משום דהויא עבודה זרה של
ישראל כדמסיק, דאלו עבודה זרה של גוי יש לה ביטול, דהא דאי גוי שהניח עבודה
זרה, אף על פי שדעתו היה לחזור ולא בטלה יכולה להתבטל על ידי גוי אחר. ומה
שפירש רש"י נמי בסמוך: הרי היא במלחמת

יהושע שדימו הגוים לחזור – לא פירש כן אלא
לישב הלשון של "הרי היא במלחמת יהושע",
כי אותה אינו תלוי שדימו לחזור במה שלא
נתבטלה לעולם, אלא מפני שעבדום לדעת
ישראל כדמסיק, אלא בכך דומה, כלומר דעתם
לחזור, כמו שהיו האמוריים דעתם לחזור.
ולחכי פרק: למה לי למתלא במלחמת יהושע,
כיון שטעם מלחמת יהושע אינו תלוי בדעתם
לחזור אלא משום שעבדום לדעת ישראל?
ומסיק: כדרב יהודה, ואהא דאי קאי "עולמית"
כדפרישית לעיל. **דא** תנא ליה הוה אמינא
מדלא זבנה לא בטלה – משמע דאתא כרבי,
דאי לרבנן אפילו זבנה לא בטלה. ועוד, מדרתלי
טעמא בעתידין לחזור, דאי לרבנן – אפילו אינן
עתידין לחזור לא עדיף ממכרה. ומכאן יש
לחוכיה דהא דאמר לעיל: משכנה דביטל לרבי
– היינו כיון שנשתקעה, דאי לא נשתקעה מודה
רבי דלא בטל, כיון דדעתו לחזור. **ובא** גו
והשתחוה – פירוש: לאותה לבניה עצמה שוקף
הישראל, אבל בא הגוי וקף אחרת והשתחוה
לה אינה נאסרת, דדלמא לא ניחא ליה
לישראל אלא באותה שוקף, ודלא כפירוש
רבינו שמואל. **והולכים** דרך אחרת –
והכוונתם שעבדום לא עשאום עבודה זרה
אלא לצורך המלכים, וכשוראין שאין המלכים
דוושין בשם גו הם מבטלים אותם.
אמר

גלו אדעתיהו דניחא להו בעבודה זרה, וכי אתו גוים שליחותא דידהו עבדי; הכי נמי
ישראל שוקף לבניה, גלוי דעתיה דניחא ליה בעבודה זרה, וכי אתא גוי ופלה לה, שליחותא
דידיה קעבדי. – ודלמא בעגל הוא דניחא להו, כבידו אחרינא לא! – אמר קרא: "אלה
אלהיך ישראל", מלמד שאיזו לאלוהות הרבה. – אימא: כל דבהדי עגל ניתסרו, מבאן
ואילך נישתרי! – מאן מוכח. **משנה** עבודה זרה שהניח עובדיה, בשעת שלום – מותרת,
בשעת מלחמה – אסורה. בימוסאות של מלכים – הרי אלו מותרות, מפני שמעמידן אותה
בשעה שהמלכים עובדים. **גמרא** אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב: בית גמרו – הרי
היא פעבודה זרה שהניח עובדיה בשעת שלום, ומותר; אף על גב דכי בדרניהו רחמנא
בשעת מלחמה דמי, אי בעיא למיהדר הדור, מדלא הדור בפולי בטלה. "בימוסאות של
מלכים – הרי אלו מותרות". וכי מפני שמעמידן אותה בשעה שהמלכים עובדין מותרין?
אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, הכי קאמר: מפני שמעמידן אותן בשעה שהמלכים
עובדין, ומלכים מניחין דרך זו והולכין בדרך אחרת. כי אתא עולא, יתיב אפיסקא פגיא.
אמר ליה רב יהודה לעולא, והא רב ושמואל דאמרי תרוניהו: בימוס שגפגם – אסור!
ואפילו למאן דאמר: אין עובדים לשברים – הני מילי עבודה זרה, דזילא ביה מלתא למפלח
לשברים, אבל האי לא איכפת ליה! אמר ליה: מאן יהיב לן מעפרא דרב ושמואל ומלאינן
עיינין, הא רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוניהו: בימוס שגפגם – מותר. ואפילו למאן
דאמר: עובדין לשברים – הני מילי עבודה זרה, דכיון דפלחא זילא ביה מילתא לבטולה,
אבל הני שקלי להאי ומייתו בימוס אחרינא. תניא פויתיה דרבי יוחנן וריש לקיש: בימוס
שגפגם – מותר, מוכח שגפגם – אסור עד שינתין רובו. היכי דמי בימוס, היכי דמי מוכח?
אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן: בימוס – אבן אחת, מוכח – אבנים הרבה.

אם עתידין לחזור במלחמת יהושע – אינה בטלה.
וצריכא, דאי תנא ליה עליה – מדלא זבנה לא בטלה,
אבל נפלה עליה מפולח, מדלא קא מפני לה – אימא
בפולי בטלה, צריכא; ואי תנא נפלה עליה מפולח,
משום דסבר: הא מנחת, כל אימת דבעינא לה
שקילנא לה, אבל גבובה לסטים, מדלא קא מהדר
אבתרה בפולי בטלה, צריכא; ואי תנא גבובה לסטין,
משום דסבר: אי גוי שקיל לה – מפלח פלח לה, אי
ישראל שקלה – אידי דדמיה יקרין מוכחין לה לגוי
ופלח לה, אבל הניחיה הפעלים והלכו למדינת הים,
מדלא שקלו בתדיהו בפולי בטלה, צריכא. אם עתידין
לחזור במלחמת יהושע – אינה בטלה. מיד מלחמת
יהושע מיהדר הדור? – הכי קאמר: אם עתידין לחזור
– הרי הוא במלחמת יהושע ואין לה בטלה. – ולמה
לי למיתליה במלחמת יהושע? – מלתא אגב אורחא
קא משמע לן, כי הא דאמר רב יהודה אמר רב:
ישראל שוקף לבניה להשתחוה לה, ובא גוי והשתחוה
לה – אסרה. מנלן דאסרה? אמר רבי אלעזר: בתחילה
של ארץ ישראל, דאמר רחמנא: "ואשריהם תשרפון
באש", מכדי יהושע היא להם מאבותיהם – ואין אדם
אוסר דבר שאינו שלו! ואי משום הנד דמעיקרא –
בביטולא בעלמא סגי להו! אלא מדפלחו ישראל לעגל

אמר

במלחמת יהושע – לקמיה פרק: הא לא הדור אמוריים שיצאו להלחם עם יהושע
הכי קאמר אם עתידין לחזור – הרי היא אסורה כאותה עבודה זרה של אמוריים
שיצאו למלחמה ודימו לחזור, לפיכך נאסרו עבודה זרה שלהם כהנאה, דכתיב:
"לא ידבק בידך מומא מן החרם", שהרי לא ביטלום מדעתם ביציאתם. למה ליה
למיתלינהו במלחמת יהושע – ליחנא: אינה
בטלה מלתא אגב אורחיה קא משמע לן
– לפי דרכו שהיה צריך ללמדנו שלא בטל,
נתן סימן לדבריו ללמדנו מתוך הסימן
מילתא אחרית, לסיוע לרב יהודה דאמר:
ישראל שוקף לבניה בר, דילפינן איסור
דעבודה זרה מאותן שבימי יהושע לכל
דבריה. להשתחוה לה – ולא השתחוה לה,
ובא הגוי והשתחוה לה – אסורה, אף על פי
שאינה שלו. ומנלן דאסרה – אף על פי
שאינה שלו? אמר רבי אלעזר וכו' – אלמא,
ממלחמת יהושע וליף. ואשריהם תשרפון –
אלמא אילנות נמי אסרי. ומכדי הארץ וכל
המחובר לה ירשה לישראל היא
מאבותיהם, שהרי לאברהם נאמר: "כי לך
אתננה", וגוים שבאו אחרי כן לא יכלו
לאסרן בהשתחואה. ואי – משום אשירות
דמעיקרא היו קודם שניחנו לאברהם, ולא
דיענין די ניהו. מכדי עבודה זרה של גוי
בביטול סגי לה – וקיימא לן (עבודה זרה
סד, א): גוי מבטל עבודה זרה על כרחו,
ליכפניהו לגוים וליבטלינהו שליחותיהו
עבדי – הלכך הויא עבודה זרה של ישראל,
ואינה בטלה עולמית. כבידו אחרינא לא –
ניחא להו, ולא אסרי אשירות, דהא לאו
שליחותיהו הוה. כל דבהדי עגל – אותן
אשירות שהיו באותו הזמן יאסרו,
דשליחותיהו הוה, אבל הנעבדות מכאן
ואילך שחזרו בתשובה לאו שליחותיהו
הוה מאן מוכח – מי יודע איוו היתה
באותה שעה ואיהו נעבדה אחרי כן.
משנה שהניח עובדיה – דאין דעתם
לחזור. בשעת שלום מותרת – הואיל ויצאו
לדעת ולא נטלו עמהם, בטלה.
בימוסאות של מלכים – אבני גזית
המתוקנין בדרך מהלך המלך, וכשהמלך
עובר מושבין שם עבודה זרה והוא
משתחוה לה. מפני שמעמידן אותה –
כלומר, מפני שצריך להעמידה בשעה
שהמלכים עובדים, שאין מוכנות למושב
עבודה זרה כל שעה אלא לאותה שעה.
ולקמן פרק: ומשום הכי מותרין? בתמיה.
גמרא בית גמרו – מגדל שבנו דור
הפלגה לעבודה זרה, וגמרו היה מלך
עליהם. דכי בדרניהו רחמנא – שנאמר:
"ויפץ ה' אותם", ומהלכין בדרך אחרת –
ואין חוששין להן, הלכך לאו משמשי עבודה
זרה חשיבי. לא איכפת ליה – לגוי אי
נשבר, דאבתי חזי למושב עבודה זרה. שקלי
האי – בימוס מאחר שנפגם, ושדו ליה
לברא, ומייתו אחרינא. מוכח – שמקריבין
עליו זבח לעבודה זרה. היכי דמי בימוס וכו'
– מנא ידוע לן די הוה בימוס למושב ודי
הוה מוכח שמקריבין עליו דנפרוש מיניה?
מאי

עבודה זרה דף נג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קלה

האיסור שהיה בתחילה של ארץ ישראל, דהיינו כשנכנסו ישראל לארץ, דאמר רחמנא – שאמר ה' בתורה על עבודה זרה של האמוריים (דברים יב א) ואשריהם תשרפון באש, והיינו שאף האילנות שבארץ ישראל שעשו אותם הנכרים לאשירה ועבדום, נאסרו משום כך ויש לשורפם. וקשה, כיצד אסרו הנכרים שבארץ ישראל את האילנות בעבודתם, מכדי (והרי) ארץ ישראל ירושה היא להם – לישראל מאבותיהם, שהרי ניתנה לאברהם, כפי שאמר לו ה' כשהראהו את הארץ (בראשית יג יז) קדם התהלך בארץ וגו' כי לך אתנה, וכל המחובר לה הרי הוא כמותה, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ואם כן לא היו הנכרים יכולים לאסור את האילנות שבארץ ישראל על ידי שעבדו להם. ואי – ואם תאמר שכולם נאסרו משום הנהך דמעינקא – אלו שהיו מתחילה קודם שניתנה הארץ לאברהם, שאותם יכולים הנכרים לאסור, וכיון שאינו יודעים מי הם עצים אלו, כולם אסורים מספק, הרי כביכולא בעלמא סגי להו – די להכריח את הנכרים לבטל את העבודה זרה, שהרי מועיל ביטול של נכרי לעבודה זרה בעל כרחו, ומדוע הצריכה התורה לשורפם. אלא צריך לומר, מדפלחו – שמכיון שעבדו ישראל לעגל קודם שהגיעו לארץ, גלו אדעתיה דניחא להו בעבודת פוכבים – גילו דעתם שרוצים הם את העבודה זרה, וכי אתו – וכשבאו עובדי פוכבים ועבדו לאילנות שבארץ ישראל השייכים לישראל, אינם עובדים רק מצד עצמם ורצונם, אלא שליחותא דיהוה עבדי – עושים הם את שליחות ישראל בזה, והרי זו כעבודה זרה של ישראל שאין לה ביטול כמבואר לעיל (נב), ולכן הצריכה התורה לשורפם. מסיימת הגמרא את הלימוד מאיסור אילנות האשירה לכאן: הקא נמי – אף כאן יש לומר כן, שישאל שוקף לבינה על מנת לעבוד לה, גליא דעתיה דניחא ליה בעבודת פוכבים – גילה דעתו שרוצה בעבודה זרה, וכי אתא עובדי פוכבים ופלח לה – וממילא כשבא הנכרי ועבד לה, שליחותא דיהוה קעבדי – עושה בזה את שליחות ישראל, ולכן אוסרה כאילו עובדה ישראל, ואף שאינה שלו. הגמרא דנה במה שנתבאר שבטא העגל גילו ישראל שרוצים בכל עבודה זרה. מקשה הגמרא: כיצד ניתן לומר שכיון שחטאו ישראל בעגל, גילו דעתם שרוצים בכל עבודה זרה, וידלמא – והרי יתכן שדווקא בעגל הוא דניחא להו – רוצים הם לעבודו, אך במידי אחרניא לא – לדבר אחר אינם רוצים לעבוד. מתרצת הגמרא: יש ללמוד דבר זה ממה דאמר קרא שאמרו ישראל בטא העגל (שמות לב ד) אלה אלהיך ישראל, ולשון אלה, שזו לשון רבים מלמד שאינו – רצו לעבוד לאלוהות הרבה, ולא רק לעגל, ומבואר שאז גילו ישראל דעתם שרוצים בהרבה מיני עבודה זרה, ולכן כשעבדו הנכרים שבארץ ישראל לאילנות האשירה, נחשב שעשו זאת בשליחות ישראל. מקשה הגמרא: עדיין אין זו סברא לאסור את כל האשירות, אלא אימא – נאמר, שרק כל דבדדי עגל ניתסרו – כל האשירות שהיו בזמן העגל איסור משום שנעבדו בשליחות ישראל, והאילנות שנעבדו מכאן ואילך, משעה שחזרו בתשובה לאחר חטא העגל, ושוב אינם רוצים בעבודה זרה, נישתרי – יהיו מותרים, שהרי באותו זמן לא עבדום הנכרים בשליחות ישראל, ואם כן לא אסרום שהרי אינם שלהם, ומדוע הצריכה התורה לשרוף את כל האילנות ולא חילקה. מתרצת הגמרא: מאן מוכח – מי יודע ויכול להוכיח איהו אילן נעבד בשעת חטא העגל ואיהו נעבד רק לאחר שחזר ישראל בתשובה, וכיון שלא ניתן לדעת זאת אסרה התורה את כל האילנות שנעבדו עד שהגיעו ישראל לארץ, והצריכה לשורפם כדין עבודה זרה של ישראל.

משנה

המשנה ממשיכה לבאר אימתי ביטל נכרי עבודה זרה שלו ואימתי לא ביטל: עבודת פוכבים שהניחו עובדיה והלכו על מנת שלא לחזור, אם הניחו בשעת שלום, מותרת, שכיון שהלכו מדעתם

אם עתידין הבעלים לחזור כפי שהיו עתידים לחזור האמוריים במלחמת יהושע, אינה בטילה, כיון שלא ביטלוה מדעתם בפועל במעשים אלו.

מבארת הגמרא: וצריכא – צריך היה התנא להשמיע בברייתא שבכל אופנים האלו אינה בטילה, משום דאי תנא – שאם היה שונה רק את האופן שלוח עליה, היינו אומרים שרק באופן זה אינה בטילה, שכן מדלא זכרה – מכך שלא מכרה אלא רק לזה עליה מוכח שלא בטלה במה שמשכנה, אבל אם נפלה עליה מפולת, מדלא קא מפני לה – מכך שאינו מתאמץ לפנות המפולת מעליה, אימא – שמא תאמרו שפולת בטלה, לכן צריכא – צריך היה התנא להשמיע שאף באופן זה אינה בטילה משום שלא ביטלה בפועל. ואי תנא רק את האופן שנפלה עליה מפולת, היינו אומרים שרק באופן זה אינה בטילה, משום דפסחא מנחת – הרי העבודה זרה מונחת כאן תחת המפולת, ומה לי להתאמץ עתה לפנותה, הרי כל אימת דבעינא לה שקילנא לה – כל זמן שארצה ליטלה אוכל לפנות את המפולת וליטול אותה, ולכן אף אם עתה אינו מתאמץ לפנותה לא ביטלה בכך, אבל אם נזכרה לסטים, מדלא קא מתרה אבתרה – מכך שאינו מחזר אחריה לתופסה מידיהם, אף שהוא יודע שלא בכל זמן יוכל למצואם וליטלה מהם, נאמר שמוכח שפולת בטלה, לכן צריכא להשמיענו שאף באופן זה אינה בטילה.

ואי תנא רק האופן שנזכרה לסטים, היינו אומרים שהטעם שבאופן זה אינה בטילה הוא משום דפסחא מנחת – הרי העבודה זרה מונחת כאן תחת המפולת, ומה לי להתאמץ עתה לפנותה, הרי כל אימת דבעינא לה שקילנא לה – כל זמן שארצה ליטלה אוכל לפנות את המפולת וליטול אותה, ולכן אף אם עתה אינו מתאמץ לפנותה לא ביטלה בכך, אבל אם נזכרה לסטים, מדלא קא מתרה אבתרה – מכך שאינו מחזר אחריה לתופסה מידיהם, אף שהוא יודע שלא בכל זמן יוכל למצואם וליטלה מהם, נאמר שמוכח שפולת בטלה, לכן צריכא להשמיענו שאף באופן זה אינה בטילה.

הגמרא מבארת את מה ששנינו בברייתא לגבי האופן של הלכו הבעלים למדינת הים. שנינו בברייתא: אם עתידין לחזור במלחמת יהושע אינה בטילה. מקשה הגמרא: מידי מלחמת יהושע מיהדר הדור – וכי האמוריים שנלחמו עם יהושע כשכבש את ארץ ישראל חזרו מהמלחמה, הרי לא חזרו ממנה אלא נפלו בה, ומדוע אמר התנא 'אם עתידין לחזור במלחמת יהושע'.

מתרצת הגמרא: הכי קאמר – כך כוונת התנא לומר, אם סבורים בעליה ביציאתם שעתידין הם לחזור, הרי הוא – עבודה זרה זו נחשבת פאותה עבודה זרה של האמוריים שיצאו למלחמת יהושע וסבורים עובדיה שחזרו ממנה, ולכן אסורה בהנאה, ואין לה בטילה, כאותה עבודה זרה של האמוריים.

שואלת הגמרא: ולמה לי למיתליה – מדוע תלטה הברייתא איסור זה דווקא בעבודה זרה של האמוריים שיצאו למלחמת יהושע, הרי ניתן לומר בפשטות 'אינה בטילה', משיבה הגמרא: מלתא אנב אויחא קא מושמע לן – לפי דרכו של התנא שהיה צריך ללמדנו שאינה בטילה, נתן סימן לדבריו ותלה זאת במלחמת יהושע, כדי ללמדנו דבר נוסף, והיינו כי הא – כפי הדין דאמר רב יהודה אמר רב, ישראל שוקף לבינה שלו כדי להשתתות לה, אך בפועל לא השתתוה, והדין הוא שכל זמן שלא עבדה אינה נאסרת (לעיל נא), וקא עובדי פוכבים והשתתוה לה, אסרה אף שאינה שלו, שכיון שישאל גילה דעתו שרוצה לעבודה, ובא נכרי ועבדה, נאסרה. ודין זה נלמד מן העבודה זרה של האמוריים שיצאו למלחמת יהושע כמו שנתבאר הגמרא מיד, ולכן תלה התנא את דינו במלחמת יהושע.

מבררת הגמרא: מנלן – מנין לנו דאסרה הנכרי באופן זה בעבודתו אף שאינה שלו. משיבה הגמרא: אמר רבי אלעזר, איסור זה הוא כפי

הגמרא מבררת המקור שמזבח עשוי מאבנים הרבה: **אָמַר חֲזַקְיָהּ**,
מַאי קָרָא – מאיזה פסוק לומדים שמזבח של עבודה זרה עשוי
מאבנים רבות, ושאסור ליהנות ממנו עד שינתן רובו, שנאמר (ישעיה
40 כו ט) **בְּשׂוֹמוֹ כָּל אַבְנֵי מִזְבֵּחַ בְּאֲבָנֵי נִיר מְנוֹפְצוֹת לֹא יָקֻמוּ אֲשֶׁרִים**
וְחַמְצִימִים, אשרים וחמצים הם מיני עבודה זרה, ומשמע מהלשון 'כל'
אבני מזבח, שהמזבח של העבודה זרה היה עשוי מאבנים רבות,
ומדייק חזקיה מן הפסוק את הדין המבואר בברייתא, שרק מזבח
שניתן רובו מותר בהנאה, אך אם רק נפגם אסור, **אִי אֵיבָא** – אם
יתקיים דבר זה, שכל אבני מזבח יהיו **בְּאֲבָנֵי נִיר מְנוֹפְצוֹת**,
שניתצו אבניו כפי שמנפצים אבני גיר, אז **לֹא יָקֻמוּ אֲשֶׁרִים**
וְחַמְצִימִים – שוב לא יקריבו על המזבח לאשרים וחמצים, וכיון שאינו
משמש לעבודה זרה מותר בהנאה, אך **אִי לֹא** – אם לא ניתצו רוב
אבניו אלא רק נפגם מעט, אז עדיין יקומו האשרים והחמצים, כלומר
עדיין מקריבים על המזבח לכבודם, ואסור בהנאה.
הגמרא דנה לגבי בעל חיים הנעבד אם נאסר לגבוה: **תָּנָא** – שנה
התנא בברייתא, בעל חיים שנגעבד, אם היה שול – של האדם
שעבדו, **אָסוּר** להקריבו לקרבן, ואם היה של חבירו, מותר להקריבו.
שאין אדם יכול לאסור דבר שאינו שלו.
מקשה הגמרא: **וְרַמְיָהּ** – וקשה על כך מברייתא אחרת (תוספתא פ"ז
20 א), **אֵיזוּהוּ נֶעְבֵּד שְׁנֹאסֵר לְגִבּוֹהַ, כָּל שְׁעוֹבְדִים אוֹתוֹ, בֵּין אִם עוֹבְדֵי**
אוֹתוֹ בְּשׂוֹנֵג וּבֵין בְּמִזְרֵה, בֵּין בְּאוֹנֶם וּבֵין בְּרָצוֹן. ויש לברר, הא
אוֹנֶם היכי דמי – באיזה אונס מדובר, **לֹא** – האם אין זה כגון דאָנֶם
– גזל את כהמת חבירו, והשתתחותו לה, ומוכח שהעובד לכהמת
חבירו אסרה לגבוה, ושלא כדברי הברייתא הקודמת שהתירה.
מתרצת הגמרא: **אָמַר רַמִּי בְּרַחֲמָא, לֹא** – אין כוונת הברייתא
לאופן שאנס בהמת חבירו, אלא כגון ששָׁאֲנִסְהוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שאם
לא ישתתחו לכהמתו ייהרגוהו, והשתתחותו לכהמתו יידיה (שלו),
ולכן נאסרה.
הגמרא מקשה על ביאור זה: מִתְקִיף לָהּ רַבִּי יוֹרָא, כיצד ניתן לומר
שהברייתא אוסרת להקריבה בעל חיים שהשתתחו לו בעליו באונס,
הרי **אוֹנֶם רַחֲמָנָא מְפָרֵי** – ה' פטר את העושה עבירה באונס,
דְּכֵתִיב לְגַבֵּי נַעֲרָה הַמְּאוֹרָסָה (דברים כב כו) **וְלִנְעֻרָהּ לֹא**
תֵּעָשֶׂה דָּבָר, שכיון שנבעלה באונס פטורה מעונש, וכן אין לאסור
בהמה זו שהשתתחו לה בעליה באונס. מתרצת הגמרא: **אֲלָא אָמַר**
רַבָּא, חֵבֵל – כל אופני עבודה זרה, בין ברצון ובין באונס, הֵיוּ כְּכֹל
ציווי התורה (שמות כ ה) **וְלֹא תַעֲבֹדֶם**, והעובר על כך חייב מיתה (שם
37 כב ט), **וּבְשִׁפְרֵם לֹדְ הַכְּתוּב בַּעֲנֵן קִיּוֹם הַמִּצְוֹת** (ויקרא יח ה) **וְחֵי כָהֶם**,
יש לדייק ולא שִׁמְיוֹת כָּהֶם, שאין אדם צריך למסור נפשו על קיום
המצוות, וממילא יצא אוֹנֶם ונתמעט מכלל האזהרה שלא לעבוד
עבודה זרה, **וְהָדָר בְּתַב רַחֲמָנָא** – וחזר וכתב ה' בתורה (שם כב לו) **וְלֹא**
תַּחֲלֹל אֶת שֵׁם קְדוֹשִׁי, לרבות דאֲפִילוּ בְּאוֹנֶם אדם מצווה שלא
לחלל את שם ה', ועבודה זרה היא לחלול שמו, וממילא אף אם
אונסים אותו לעבדה מצווה הוא ליהרג ולא לעבוד. וכיון שמצינו
שעבודה זרה באונס נתמעט מאיסור בפסוק **וְחֵי כָהֶם**, ומאידך
נתרבה לאיסור בפסוק **וְלֹא תַחֲלֹל**, הָא בִּיצֵד, אלא יש לחלק, הָא
– מה שהותר משום **וְחֵי כָהֶם** היינו בְּצִנְעָא, שאין עשרה מישראל
רואים אותו, וְהָא – ומה שנאסר אפילו באונס, היינו בְּפִרְהֶסְיָא –
בגלוי, והיינו בפני עשרה מישראל. והברייתא שאמרה לפי ביאורו
של רמי בר חמא שאם עבד עבודה זרה באונס נאסרה בהמתו, היינו
כשעשה כן בפרהסיא.
הגמרא מביאה הוכחה לדברי רבא: **אָמְרוּ לִיה רַבִּנָּן לְרַבָּא, תִּנְיָא**
דְּמִסְתִּיעָא לָךְ – שכן ברייתא המסייעת לדבריו, שהעובד בפרהסיא
אפילו באונס אוסר את הדבר הנעבד בהנאה, וכך שנינו, **בִּימוֹסְיָא**
– אבנים למושב עבודה זרה של עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּשַׁעַת הַגּוֹרָה שגזרו
על ישראל לעבוד עבודה זרה, אֵף עַל פִּי שֶׁהָגוּרָה בְּמִלָּה, אוֹתָן
בִּימוֹסְיָאוֹת לֹא בְּמִלּוֹ, ועדיין אסורות הן בהנאה. והרי העבודה
בשעת הגזירה באונס היא, ואף על פי כן נאסרו הבימוסיות בהנאה,
וודאי הטעם הוא משום שהעבודה בשעת הגזירה דינה כעבודה

בפרהסיא, ומוכח כדבריו שעבודה זרה בפרהסיא אסורה אפילו
באונס, וממילא הדבר הנעבד אסור.
דחה רבא את ההוכחה ואמר להו, **אִי מְשוּם הָא לֹא תִסְתִּיעָן** – אם
מברייתא זו באתם לסייעני, אין ממנה סיוע, שכן **אִימַר** – אפשר לומר
שאותו שעבד על אותו בימוסיות, וישראל מוֹמֵר הָוָה, ופָּלַח
(ו-ועבד) לָהּ בְּרָצוֹן, ולכן נאסרו הבימוסיות, כדין עבודה זרה של
ישראל שאינה בטילה לעולם.
רַב אֲשִׁי תִירֵץ וְאָמַר, לֹא תִימָא אִימַר – אל תאמר שרק יתכן לומר
שהעובד היה ישראל מומר, אֲלָא תאמר שוֹדָא יִשְׂרָאֵל מוֹמֵר הָוָה
וּפָּלַח לָהּ בְּרָצוֹן, לפי שכשוראים שיד ישראל נחלשת באותה שעה,
יש מתוך הישראלים העובדים לה בני אדם שמחמת כן נמשך להם
לעבודה זרה, ובודאי היה מי שעבד לה ברצון.
הגמרא מביאה תירוץ אחר לסתירת הברייתות, האם כשאנס בהמת
חבירו נחשבת לנעבד או לא: **חֲזַקְיָהּ אָמַר**, באמת מדובר בברייתא
השניה כשאנס את בהמת חבירו ועבד לה, ומה שהבהמה נחשבת
לנעבד ואסורה לגבוה, אין זה סותר למה שאמרה הברייתא
הראשונה שאם עבד לבהמת חבירו הרי היא מותרת, משום
שבברייתא השניה מדובר כגון שִׁנְיָסָף לְעֹבְדֵת כּוֹכָבִים וְיֵין עַל
כְּרִנְיָהּ של בהמת חבירו, וכיון שעשה בה מעשה לכבוד עבודה זרה
אסרה אף שאינה שלו, אך בהשתתחותה או עבודה אחרת שאינה בגוף
הבהמה, לא נאסרה כשאינה שלו.
מקשה הגמרא על תירוץ זה: מִתְקִיף לָהּ רַב אֲדָא בְּרַחֲמָה, הָא
נֶעְבֵּד הוּא – וכי בהמה זו שניסף לה יין על קנייה נחשבת לנעבד,
הרי רק כשעבד לה עצמה היא נחשבת כנעבד, ואילו הָא – בהמה
זו, בִּימוֹס בְּעִלְמָא הוּא וְשִׁרְיָה – רק שימשה לצורך עבודה זרה,
שהרי לא עבד לה עצמה, אלא עבד לעבודה זרה אחרת על גבה,
ובהמה ששימשה לעבודה זרה מותרת לגבוה כיון שבעלי חיים אינם
נאסרים משום משמשי עבודה זרה, ומדוע אסרה הברייתא השניה
את הבהמה שעבד לה באופן זה. מתרצת הגמרא באופן אחר: **אֲלָא**
אָמַר רַב אֲדָא בְּרַחֲמָה, הברייתא השניה דיברה כגון שִׁנְיָסָף לָהּ
וְיֵין בִּין כְּרִנְיָהּ, ובכך עבד לבהמה עצמה, דְּעָבֵד בָּהּ – בגופה מְעַשֶּׂה
של עבודה זרה, ובכך שעשה עבודה זרה, ולכן נאסרה משום נעבד
אף שאינה שלו, ואילו הברייתא השניה דיברה רק בהשתתחותה או
עבודה אחרת שעשה לבהמה, שאינן מעשים בגופה, שבהם אינו
אוסרה כיון שאינה שלו. וְכִי הָא דִּתְמָא עוֹלָא – וכפי שאמר עולא
כשבא מארץ ישראל לבבל, כך אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ
חכמים שתְּמַשְׁתַּחֲוִה לְבִהֲמַת חֲבֵירֵי לֹא אָסְרָה, כיון שאינה שלו,
מכל מקום אם עָשָׂה בָּהּ בגופה מְעַשֶּׂה של עבודה זרה, אָסְרָה אף
בהנאה להדיא, ואף באופן זה שאינה שלו.
רב נחמן מביא שרב הונא פסק כעולא: **אָמַר לָהּ רַב נַחְמָן לְבִנִּי**
הִישִׁיבָה שאמר לפניו את דינו של עולא, פִּקּוּךְ [צאון] וְאָמְרוּ לִיה
לְעוֹלָא, בְּבֵר תְּרִנְיָה רַב הוֹנָא לְשִׁמְעוֹתֶיךָ בְּבָבֶל – כבר פירש רב
הונא בבבל את דינך ופסק כמותו, דְּאָמַר רַב הוֹנָא, אם הִיתָה בְּהֵמָה
חֲבִירֵי רְבוּצָה בְּפָנֵי עֹבְדֵת כּוֹכָבִים, בֵּין שֶׁשָּׂחַט בָּהּ סִימֵן אֶחָד
לעבודה זרה, אָסְרָה, אף שאינה שלו, ואף שלא שחטה שחיטה
גמורה אלא רק תחילת השחיטה, כיון שעשה בה מעשה לעבודה זרה
אסרה.
הגמרא מבררת מזהיך למדים שאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי
מעשה לשם עבודה זרה: **מֵנָּא לָן דְּאָסְרָה** – מנין לנו שכך הדין
שבמעשה זה אסר את הבהמה, אִילְלָמָא – אם נאמר שלמדים זאת
מִכְּהִנִּים שאנסום מלכי ישראל להיעשות כומרם לשמש לעבודה
זרה, שעליהם אמר הכתוב (יחזקאל מד א) **וְלֹא יָגִשׁוּ אֵלַי לְכַהֵן לִי**,
שנמצא ששומלי ישראל השתמשו בכהנים שאינם נחשבים לשלם
לצורך שימוש לעבודה זרה, ואף על פי כן נאסרו לשמש לגבוה
במקדש, ומזה יש ללמוד שגם בהמה זו שנעשה בה מעשה לשם
עבודה זרה נאסרה לגבוה. וְדִלְמָא שֶׁאֵינָם בְּהֵמָה דְּכֵנִי דְּעָה נִינְהוּ –
והרי יתכן שיש לחלק, שבאמת אין אדם יכול לאסור דבר שאינו שלו
אף על ידי מעשה לשם עבודה זרה, ובכהנים הדין שונה, שנאסרו

עבודה זרה. פרק רביעי - רבי ישמעאל דף נד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קלז

מאי קרא - דמזבח הוי אבנים חרבה, ואיסורו עד שינתן רובו גיר ככור, גרשלא.
לא יקומו - שוב לא יקריבו עליו. ואי לאו - דלא ניתנו, יקומו. נעבד - בבעלי חיים,
הנאסר לגבוה. אם שלו - היה כשהשתחוה לו - אסור, אם לאו - אינו נאסר לגבוה.
מיד ורצון חדא הוה, אלא תנא רצון אצל אונס. הכל היו - בין אונס בין רצון.
בפרהסיא - "לא תחללו", והאי דקתינא אונס
אסור - בפרהסיא. שעת השמד - פרהסיא -
הוא אונס הוא. ודאי ישראל משומד - דאי
אפשר בכל העובדין שלא יהא בהן אחד
משומד, אחרי שרואה את ישראל ידם מטה
נוטה לבו לעבודה זרה. חזקיה אמר - לעולם
אונס דקתינא - שאנס בהמת חבירו, ואפילו הכי
לא תרמינהו אהדרי, דהא דתני אסור - כגון
שניסך לעבודה זרה בין קרניה של בהמת
חברו, דעביד מעשה, והא דאי מיתסר
כדילין לקמן (עמוד ב). והאי נעבד הואי -
בתמיחה, נעבד לא קרי אלא שעשה את
הבהמה עצמה עבודה זרה. והאי בימוס
בעלמא - שויה, ובעלי חיים לא מיתסרי
משום משמשי עבודה זרה: כגון שניסך לה -
שעשה עבודה זרה ועשה בה מעשה, אבל
בהשתחוה או עבודה אחרת דלאו בגופה -
לא מיתסר דבר שאינו שלו. סימן אחד -
לעבודה זרה. אי נימא מכתבים - שאנסום
מלכי ישראל לעשות כומרים לעבודה זרה,
וכתיב: "ולא יגשו אלי (עוד) לכהן ל"י" (יחזקאל
מד). דבני דעה ניהו - וקנסא הוא. מאכני
מזבח - שגגום מלכי בית חשמונאי משום
דשיקצום מלכי יון לעבודה זרה. ואף על גב
דחקש חו ולא יכול תגוי לאסוק, אפילו הכי
כיון דעבד מעשה אסרינהו רבנן. דלמא כרב
פפא - דאמר: קרא אשכחו ודרוש שיצאו
לחולין, וקנאום הגוים ויכלו לאסוק.
ואלא
לה יון בין קרניה, דעבד בה מעשה. וכי הא דאתא עולא אמר רבי יוחנן: אף על פי שאמרו
המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה, עשה בה מעשה - אסרה. אמר להו רב נחמן, פוקו ואמרו
ליה לעולא: כבד תרגמה רב הונא לשמעתיך בבבל, דאמר רב הונא: היתה בהמת חבירו
רבוצה בפני עבודה זרה, פיון ששחט בה סימן אחד - אסרה. מנא לו דאסרה? אילימא מכתבים
- ודלמא שאני פהנים, דבני דעה ניהו! ואלא מאכני מזבח, ודלמא פפא!
ואלא
התם ברין הוא דפטורה משום דרקע עולם היא! יש לומר: דלא דחוכר קרקע עולם לענין פטור המיתה, ואין טעם לפטור ממיתה אלא משום אונס. תרע, שהרי אם היתה נבעלת
ברצון היתה חייבת ואף על גב שהיא קרקע עולם. וקרקע עולם לגבי מסירת עצמה למיתה חוכר, דמזא הטעם אינה חייבת למסור עצמה אם לא שיאמרו לה: או תהרו או תביא
עליך החרה, אבל אם אמרו לה: או תניחי שבעלך או תהרג - אין לה למסור עצמה, דמרוצח ילפינן, ושם אין לו הטעם למסור עצמו אלא שלא יהרוג בידים, אבל היכא דלא
עביד מעשה כגון שמשליכין אותו על התניק ומתמטך - ודאי אין למסור עצמו. הא בצנעא הא בפרהסיא - לכאורה משמע דרבא סבירא ליה דאונס דצנעא אין לו למסור עצמו,
ומתוך כך היה נראה לפסוק כרבי ישמעאל דשרי נמי עבודה זרה בצנעא. וקשיא: דחס ושלוש שנפסקו עבודה זרה יעבור ואל יחרג ועוד, בשאלות דרב אחאי פרשת וארא (סימן
מב) פוסק כרבי יוחנן, דאמר בשילוח "בן סורר ומורה" (סנהדרין עד, א) משום רבי שמעון בן יוחנן: כל מצות שבתורה יעבור ואל יחרג חוץ מעבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים,
יכול אפילו בפרהסיא? תלמוד לומר "ולא תחללו את שם קדשי" לכך נראה דרבא נמי אית ליה דרבי יוחנן, והא דקא משני - להרצוי הברייתא אפילו אליבא דרבי ישמעאל הוא
דאתא. וכן משמע נמי בפרק שני דכתובות (יט, א) דרבא אית ליה דרבי יוחנן, דאמר ליה רבא: אילו אתו לקמן לאימלוכי אמרין להו זילו תתמו וכו', דאמר מה אין לך דבר שעומד
בפני פיקוח נפש אלא עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים, והתם נמי בצנעא מיירי, דאין דרך שיאנס אותם בפני עשרה. ומורי דודי דרב רבי משה מקצי בספר המצות שחבר,
כתב בסוף פרק "בן סורר ומורה" וזה לשונו: רבא דפרק "רבי ישמעאל" לא פליג עליה דרבי יוחנן, אלא הכי פירוש: אמר רבא הכל היו בכלל "לא תעבדים", בין לאוהרה בין למיתה.
כשהוא אומר "וחי בהם" יצא אונס דצנעא מכל וכל, בין מאוהרה בין ממיתה. אבל הא מורי רבא דאיכא עשה ד"בכל נפשך", שיש למסור עצמו אפילו בכל אונסא, כדאמר רבי
אליעזר בברייתא: כשהוא אומר "לא תחללו" אהדריה בכלליה, והיינו אונס דפרהסיא בין לאוהרה בין למיתה. והואיל ורבא שהוא בתרא לא פליג עליה דרבי יוחנן, שרי וקיים פסק
השאלות שיש לאדם למסור עצמו למיתה ואפילו באונס ובצנעא. עד כאן לשונו. הרי"ה בהמת חברו רבוצה לפני עבודה זרה - פירש בקונטרס: לא מביעיא הריביצה, והגביהה
וקנאה ונעשית שלו. ולא נהירא, דמדפריך התם (חולין מא, א) ממנכך למאן דאמר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, מאי קא פריך? מדאגביהה לכרך קניה והואי שולא אלא ודאי אין
הגבחה מועלת רק להחזיק באונסין. לכך נראה לפרש דרבוצה נקט לרבותא, אף על פי שלא הריביצה ולא עשה בה מעשה גדול אסרה במעשה זוטא, וסימן אחד לאו דוקא, דהוא
הדין כל דהו, שהרי סימן אחד בבהמה אינו גמר דבר. ומייתי "כבר תרגמה" אף על גב דרב הונא מיירי לאסרה להדיות, ונעבד שלו אסור מיירי בלאסרה לגבוה, דכי היכי דמעשה
בגופו כגון שחטת מהני לאסרה להדיט - הוא הדין נמי דמעשי דידיה כגון ניסך לה בין קרניה מהני לאסרה לגבוה. אילימא מכתבים - שעשה מעשה ונאסר. אף על פי שאין זו
ראיה גמורה, דשמן עשו מעשה בשלחם, מכל מקום הכי קאמר: אפילו היו דומים לזה ולא עשו מעשה רק בשל אחרים - לא ראייה אחרים - לא ראייה אחרים. משום דבני דעה ניהו.
מכין

מכרין וקדש בדמיהן מקודשת - פירש רש"י ודוקא קדושי אשה, אבל איתנהוי אסור מדרבנן. ויש ליתן טעם ולחלק, שאין האשה דומה כל כך לחליפי הדמים. אי נמי, משום פרייה ורבייה לא גזרו רבנן. **משום** דהויא עבודה זרה ושביעית שני כתובין הבאים כאחד - תימנה: הא אין שניהם שוין, דעבודה זרה חליפי חליפין אסורין עד סוף כל העולם, ובשביעית דוקא אחרון נתפס והשאר מותרין.

ואם כן, אי הוי כתיב חד לא אתי חבירה מיניה ¹ לזקחין ²

ואלא מפלים, דכתיב: "ואת כל הפלים אשר הונחין

המלך אחז במלכותו במעלו הכנו והקדשנו", ואמר מר:

"הכנו" - שגזגזנו, "והקדשנו" - שהקדשנו אחרים תחתיהן; והא אין אדם אוסר דבר שאינו

שלו? אלא כיון דעבר בהו מעשה איתפרו להו, הכא נמי כיון שעשה בה מעשה - אסרה. כי

אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: אף על פי שאמרו המשפחה לקרקע עולם לא אסרה, חפר בה

בורות שיתחין ומעורות - אסרה. כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן: אף על פי שאמרו

המשפחה לבעלי חיים לא אסרן, עשאן חליפין לעבודה זרה - אסרן. כי אתא רבין אמר: פליגו

בה רבי ישמעאל בר רבי יוסי ורבנן, חד אמר: חליפין אסורין, חליפי חליפין מותרין; וחד אמר:

אפילו חליפי חליפין נמי אסורין. מאי טעמא דמאן דאמר: חליפי חליפין אסורין? אמר קרא:

"היהית חרם כמהו", כל שאתה מזהה ממנו הרי הוא כמותו. - ואידך? אמר קרא: "הוא", הוא

- ולא חליפי חליפין. - ואידך? תהוא מיבעי ליה למעוטי ערלה וכלאי הכרם, שאם מכרין וקידש

בדמיהן - מקודשת. - ואידך? ערלה וכלאי הכרם לא צריכי מיעוטא, דהויא להו עבודה זרה

ושביעית שני כתובין הפאחד, וכל שני כתובין הפאחד אין מלמדין; עבודה זרה -

הא דאמרן. שביעית - דכתיב: "כי יוכל הוא קדש תהיה לכם", מה קדש תופס את דמיו ואסור,

אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה. אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין, אף שביעית

תופסת את דמיה ויוצאה לחולין? תלמוד לומר: "תהיה", בהיותה תהא, הא ביצד? לקח

בפירות שביעית בשור - אלו ואלו מתבערין בשביעית, לקח בפירות דגים - יצא בשור נכנסו דגים,

בדגים יין - יצאו דגים נכנסו יין, כיון שמן - יצא יין ונכנס שמן, הא ביצד? אחרון אחרון נתפס

בשביעית, ופרי עצמו אסור. - ואידך? קסבר: שני כתובין הפאחד מלמדן, ואיצטרך

"הוא" למעוטינהו. מושגה שאלו את הזקנים ברומי: אם אין רצונו בעבודה זרה, למה אינו

מבטלה? אמרו להן: אילו לדבר שאין צורך לעולם בו היו עובדין - היה מבטל, הרי הן עובדין

לחמה וללכנה ולפוכבים ולמזלות, ואבד עולמו מפני השוטים? אמרו להן: אם כן, יאבד דבר

שאין צורך לעולם בו, ויגיה דבר שצורך העולם בו! אמרו להן: אף אנו מחזיקין ידי עובדיהן

של אלו, שאומרים: תדעו שהן אלוהות, שהרי הן לא בטלו. גמרא תנו רבנן, שאלו פלוסופין

את הזקנים ברומי: אם אליהם אין רצונו בעבודה זרה, מפני מה אינו מבטלה? אמרו להם:

אילו לדבר שאין העולם צריך לו היו עובדין - הרי הוא מבטלה, הרי הן עובדין לחמה וללכנה

ולפוכבים ולמזלות, ואבד עולם מפני השוטים? אלא עולם כמנהגו נוהג, ושומים שקלקלו

עתידין ליתן את הדין. דבר אחר: הרי שגול סאה של חטים [והלך] וזרעה בקרקע - דין הוא

שלא תצמח, אלא עולם כמנהגו נוהג והולך, ושומים שקלקלו עתידין ליתן את הדין. דבר אחר: הרי שגא על אשת חבירו - דין הוא

שלא תתעבר, אלא עולם כמנהגו נוהג והולך, ושומים שקלקלו עתידין ליתן את הדין. והיינו דאמר ריש לקיש, אמר הקדוש ברוך

הוא: לא דיין לרשעים שעושים סלע שלי פומבי, אלא שממריחין אותי ומחתימין אותי בעל כרחי. שאל פלוסופוס אחד את רבן גמליאל,

פתיב בתורתכם: "כי ה' אליהיך אש אכלה הוא אל קנא", מפני מה מתקנא בעובדיה ואין מתקנא בה? אמר לו: אמשול לך משל,

למה תדבר דומה? למלך בשור ודם שהיה לו בן אחד, ואותו הבן היה מגדל לו את הפלג והעלה לו שם על שם אביו, ובשהוא

נשבע, אומר: "בחי פלב אבא", בישמע המלך, על מי הוא פועם, על הבן הוא פועם או על הפלג הוא פועם? הוי אומר: על הבן

הוא פועם. אמר לו: פלב אתה קורא אותה? והלא יש בה ממש! אמר לו: ומה ראית? אמר לו: פעם אחת נפלה דליקה בעירנו,

ונשרפה כל העיר פולה ואותו בית עבודה זרה לא נשרף! אמר לו: אמשול לך משל, למה תדבר דומה? למלך בשור ודם ששפרחה

עליו מדינה, בשהוא עושה מלחמה, עם החיים הוא עושה או עם המתים הוא עושה? הוי אומר: עם החיים הוא עושה. אמר לו:

פלב אתה קורא אותה, מת אתה קורא אותה, אם כן יאבדנה מן העולם! אמר לו: אילו לדבר שאין העולם צריך לו היו עובדין -

הרי הוא מבטלה, הרי הן עובדין לחמה וללכנה, לפוכבים ולמזלות, לאפיקים ולנאיות, ואבד עולמו מפני שומים? וכן הוא אומר:

"אסף

ואלא מפלים - של בית המקדש שהוניחם אחז. איתסרו להו - גזרו עליהם חזקה ¹
וסיעתו איסור עולם אף להדויט, דקתני "גזוז", ולא אמרינן: לפרקו ולפקו לחולין. ²
חפר בו בורות - לעבודה זרה, אסרה אף להדויט. לא אסרין - להדויט, אפילו הן שלו. ³
חליפין - החליפין בעבודה זרה, שהיתה לו עבודה זרה והחליפה לגוי בהמתו. הוא - ⁴
"כי חרם הוא". למעוטי ערלה - והכי משמע: ⁵
הוא תופס את דמיו, כדאמרן: כל שאתה ⁶
מזהה, אבל ערלה - היא אסורה בכל מקום ⁷
שהיא, אבל דמיה אינה תופסת לאסור, ואם ⁸
מכרין וקדש בדמיהן - מקודשת, דלא מיתפסי ⁹
באיסורא, וממנא הוא. אף על גב דאיהו ¹⁰
אסור לאתנהוי מינייהו, מיהו ההיא הנאה ¹¹
מטיא לה על ידי ערלה, אבל איהו לא מערלה ¹²
קא מטיא ליה. ודוקא קדושי אשה, אבל ¹³
איתנהוי מינייהו מדרבנן אסור. שני כתובין ¹⁴
הבאין כאחד - לתפוס דמיהן באיסורן, אף על ¹⁵
פי שהן אסורין בכל מקום שהן. הא דאמרן - ¹⁶
"היהית חרם כמותו". קדש תופס את דמיו - ¹⁷
דכתיב "ופדה בערכך". מתבערין - נאכלין ¹⁸
קודם הביעור, קודם שיכלה לחיה מן השדה ¹⁹
אותו המין שמכר. יצא בשור ונכנסו דגים - ²⁰
דכולי האי לא תפסי. ופרי עצמו - פרי של ²¹
שביעית שמכר ראשון. משגה אף אנו ²²
מחזיקין ידיו - של אלו העובדין לחמה ²³
וללכנה, אם היינו רואין ששאר עבודות זרות ²⁴
חריבות מעצמן ואלו קיימות היינו מודים ²⁵
לאלו. גמרא פלוסופין - חכמי האומות. ²⁶
שעושים סלע שלי פומבי - רועש שלי שאני ²⁷
רועש בו, ובלעז קויין. עושי הפקר לכל, שכל ²⁸
הריוצה לחתום בו יחתום בו. כלומר, שבאין ²⁹
על הערה על כרחי ומולידין. אלא שממריחין ³⁰
אותי - שאני יוצר הוולד על כרחי, ומולידין, ³¹
שהרי גזרה לפני שיהנוג העולם כמנהגו. ³²
ומביעיא לי היכא איתמר דריש לקיש, ובאיה ³³
מקרא הוא דורש קבלה זו שהקדש ברוך הוא ³⁴
קובל על כך, ובתנאומא דריש מאותו פסוק ³⁵
"צור ילדך תשי וגו'. אל קנא - מתקנא לנפוק ³⁶
את עובדיהם. עם החיים הוא עושה - ³⁷
מלחמה, ומכלה את ממונם. לאפיקים - ³⁸
אפיקי מוצאי מים. ³⁹

אסף

עבודה זרה דף נד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלט

הערכה או את כלאי הכרם וְקִדְּשׁ אֶשֶׁה בְּדִמְיָהּ, מְקוֹדְשֵׁת לוֹ, כִּיּוֹן
שאינן איסורים אלו תופסים דמיהם לאיסור הנאה, ועל כן נחשבים
ממון לענין קידושין, שנחשב שנותן לה ממון תמורת קידושה.
חזרת הגמרא ומבארת את שיטת החולק, מניין לו להתיר בחליפי
ערלה וכלאי הכרם: וְאֵיךְ – הדמית בחליפי חליפין, סובר שְׁעָרְלָה
וְכֵלְאֵי הַכֶּרֶם לֹא צְרִיכִי מֵיעוּפָא – אינם צריכים מיעוט שחליפיהם
מותרים, שהרי אין צד לאוסרם, ואין ללמוד שאסורים מעבודה זרה,
משום דְּהוּיָא לָהּ – שנחשבים הפסוקים שנאמרו בַּעֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים
וְשִׁבְעִית, שֶׁנִּי כְּתוּבִין הַכָּאִין בְּאֶחָד ללמוד אותו דין, שאף שהן
עצמן עומדות באיסורן אף לאחר שהחליפום, מכל מקום תופסות את
דמיהן באיסורן, וְכֵל שֶׁנִּי כְּתוּבִין הַכָּאִין בְּאֶחָד ללמוד אותו דין, אֵין
מְלַמְדִין דִּין זֶה לענינים אחרים, שבוין שהתורה חזרה ואמרה אותו
דין במקום נוסף, ולא סמכה על כך שנלמד אותו מן הראשון, לימדה
בזה שרק במקומות אלו נוהג דין זה, ואין למדים אותו מהם למקומות
אחרים שבהם לא נאמר.
הגמרא מבארת היכן נאמר בעבודה זרה ושיביעת אותו דין שאף
חליפיהן אסורים: הפסוק המלמד שלגבי עֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים חליפיה
אסורים, היינו הָא דְאֶמְרֵן – הפסוק שהבאנו לעיל, וְהִיִּית חֶרֶם
כְּמוֹהוּ, שכל שאתה מזהה ממנו ו–מקבל תמורתו, דינו כמוהו
ונתפס באיסורו. ובשְׁבִיעִית יש ללמוד דין זה, מִדְּבַרְכִּי לַגִּבִּי שֶׁנֶּת
הויבל וְשִׁדְיָה כְּשִׁבְעִית לַגִּבִּי איסורי עבודת הקרקע' (כִּי יוֹבֵל הוּא
קִדְּשׁ תַּהֲיֶה לָכֶם' (ויקרא כה יב), ומכך שהשוותה התורה שביעית
ל'קודש' דורשים, מָה – כשם שִׁקְדָּשׁ דִּהִינוּ דבר המוקדש לבדק
הבית בבית המקדש, שפדה אותו בדמים, תוֹפֵס אֵת דְּמִיּוֹ, שנאמר
(ויקרא כו כו) 'וּפְדָה בְּעֶרְכָּךְ, וְאִסּוּר, כלומר הדמים אסורים בהנאה
כיון שהם של גבוה, אֵף שְׁבִיעִית – קדושת פירות הגדלים בשביעית
שהחליפם בדמים תוֹפֵסֶת אֵת דְּמִיָּהּ, וְאִסּוּרָהּ, כלומר הדמים
אסורים באכילה לאחר זמן הביעור וכפי שיבואר. אִי – שמה
נאמר, מָה קִדְּשׁ תוֹפֵס בְּקֻדְשׁוֹ אֵת דְּמִיּוֹ שֶׁנִּתְּנוּ בַּפִּדְיוֹנוֹ,
וְהִקְדַּשׁ עֲצָמוֹ יוֹצֵא בְּכָל לְחֻלִּין וּמוֹתֵר בְּהִנָּה, אֵף בְּשִׁבְעִית
נאמר שֶׁתוֹפֵסֶת אֵת דְּמִיָּהּ יוֹצֵאֶהָ לְחֻלִּין, תִּלְמֹד לֹמֵר – לכן
מלמדנו הכתוב האמור 'קִדְּשׁ תַּהֲיֶה' שֶׁהִתְּוִיֵּיתָה תַּהֲא, כלומר
תישאר באיסורה כפי שהיתה.
הגמרא מבארת דין פירות שביעית שהחליפם בדברים אחרים: הָא
בִּיצָד – כיצד נוהג דבר זה, אם לִקַּח בְּפִירוֹת שְׁבִיעִית בֶּשֶׁר, אֱלוֹ
וְאֵלוֹ – גם הפירות וגם הבשר שלקח תמורתם, מִתְּבַעְרִין בְּשִׁבְעִית,
כלומר נאכלים רק עד זמן ביעור פירות השביעית, שהוא בזמן שכלו
מיני פירות אלו מן השדה (פסחים נב), ולאחר מכן חייבים בביעור. ואם
אחרי שקיבל בשר תמורת פירות שביעית לִקַּח בֶּשֶׁר – קנה בו דָּגִים,
יֵצֵא הַבֶּשֶׁר מִקְדוּשַׁת שְׁבִיעִית וְנִכְנָסוּ הַדָּגִים תַּחְתּוּי וְחִיבִים בְּבִיעוֹר.
לִקַּח דָּגִים אֱלוֹ יִין, יֵצֵא הַדָּגִים, וְנִכְנָס הַיֵּין. לִקַּח בִּיַּין זֶה שֶׁמֶן, יֵצֵא
הַיֵּין וְנִכְנָס הַשֶּׁמֶן תַּחְתּוּי. מִסְכֻּמַּת הַגִּמְרָא: הָא בִּיצָד – מה הכלל
בזה, אֲחֵרִין אֲחֵרִין שֶׁנִּלְקַח תְּמוּרָת דָּבָר הַקְדוּשׁ בְּקֻדְשַׁת שְׁבִיעִית, אֵף
שהוא רק חליפי שביעית, נִתְּפֵס בְּקֻדְשַׁת שְׁבִיעִית, וְפָרִי הַשְּׁבִיעִית
עֲצָמוֹ שֶׁמֶכֶר הָרָאשׁוֹן, עֲדִין אִסּוּר, כיון שלא יצאה ממנו קדושת
השביעית. אך הדברים שנקנו ונמכרו בינתיים אינם קדושים, כיון
שאינן קדושת השביעית תופסת חליפיה כל כך עד כדי שאף חליפי
חליפיה ישארו באיסורם לעולם.
הגמרא חוזרת לבאר את טעם הסוברים שחליפי חליפין של עבודה
זרה אסורים, וצריך למעט מ'הוא' שנאמר בה, שחליפי ערלה וכלאי
הכרם מותרים: וְאֵיךְ – והחולק שסבר שצריך למעט ערלה וכלאי
הכרם מאיסור חליפין, קִפְּסֵי שֶׁנִּי כְּתוּבִין הַכָּאִין בְּאֶחָד ללמוד
אותו דין, מְלַמְדִין גַּם לִמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים דִּין זֶה, ואין אומרים שבוין
שנכתב שוב אין למדים ממנו, וממילא אֵי צִמְרִיךְ – הוצרכה תיבת
'הוא' לְמַעוּטֵינָהּ – למעט את ערלה וכלאי הכרם, ולומר שדווקא
עבודה זרה תופסת דמיה באיסורה, אך ערלה וכלאי הכרם שהחליפן
אינן תופסים דמיהן באיסורן.

הגמרא מבארת את מסקנתה, מהיכן למדים שאדם אוסר דבר שאינו
שלו על ידי מעשה: (!) אֱלָא למדים זאת מְכָלִים של בית המקדש
שאסרם אחז מלך יהודה במעשה כזה, דְּבַתִּיב (דְּהִי ב' כט יט) וְאֵת כָּל
הַכֵּלִים אֲשֶׁר הִזְנִיחַ הַמֶּלֶךְ אֲחִז בְּמַלְכוּתוֹ בְּמַעַלּוֹ הַכֵּנוֹ וְהַקְדָּשְׁנוֹ,
וְהִזְנִיחַ בְּמַעַלּוֹ הֵייוֹ שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לַעֲבוּדָה זָרָה, וְאִמְרַי מֶר –
וביאר רבי (לעיל נב) את הפסוק, שמה שאמרו הכהנים 'הַכֵּנוֹ' כוונתם
שֶׁנִּזְנְנוֹם, ומה שאמרו 'וְהַקְדָּשְׁנוֹ' כוונתם שֶׁהַקְדָּשְׁנוֹ אֲחֵרִים תַּתְּחִיבֵהוּ,
והיינו שנאסרו הכלים משום שמעל בהם אחז והשתמש בהם
לעבודה זרה, ולכן הוצרכו לגנוסם ולהקדיש אחרים תחתיהם. וקשה
על זה, וְהָא וְהָרִין אֵין אָדָם אוֹסֵר דְּבָר שְׁאִינוֹ שָׁלוֹ, וכלים אלו היו
שייכים לגבוה לשמש במקדש, וכיצד יכול היה אחז לאוסרם על ידי
השתמשות לעבודה זרה. אֱלָא צריך לומר, שבוין דְּבַעֲבָד כְּהוֹ מַעֲשֵׂה
אִיתְּסְרוּ לָהּ – שעשה בהם מעשה שימוש לעבודה זרה, גזרו עליהם
חזקיה המלך וסיעתו איסור לעולם, ואם כן הָא נָמִי – גם כאן יש
ללמוד שכך הוא, שבוין שְׁעִשָּׂה בָּהּ הַשְׁוֹדֵט בְּהִמָּה מַעֲשֵׂה שְׁחִיטָה
במקצת לשם עבודה זרה, אִסְרָהּ, אף שאינו שלו.
הגמרא מביאה אופן נוסף שבו אדם אוסר דבר משום עבודה זרה רק
על ידי מעשה: כִּי אֲתָא – כשבא רב ירמיה מארץ ישראל לבבל אִמְרַ
בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, אֵף עַל פִּי שְׁאִמְרוּ שֶׁהִשְׁתַּתְּחִיחַ לְקַרְקַע עוֹלָם לֹא
אִסְרָהּ, כיון שהדין הוא שרקע אינה נאסרת על ידי שעבודה זרה
מכל מקום אם חָפֵר בָּהּ בּוֹדוֹת, שִׁיחִין ו–כַּעֲזֵן בּוֹדוֹת (לעיל
וארוכין) וּמַעֲדוֹת לַעֲבוּדָה זָרָה, אִסְרָהּ לְכָל הַקְרַקַּע שֶׁסְּבִיבוֹתֶיהֶם
שַׁעֲבָד לָהּ אֵף לַהֲדִיטוֹ, כיון שעשה בה מעשה לעבודה זרה.
הגמרא מביאה דין דומה, שדבר שאינו נאסר משום עבודה זרה
בהשתחואה, נאסר על ידי מעשה אחר: כִּי אֲתָא – כשבא רב שְׁמוּאֵל
בְּרַי יְהוּדָה מארץ ישראל לבבל אִמְרַ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, אֵף עַל פִּי
שְׁאִמְרוּ שֶׁהִשְׁתַּתְּחִיחַ לְבַעַלִּי חַיִּים לֹא אִסְרָהּ לַהֲדִיטוֹ, ואף אם הם
שלו, כיון שרק לגבוה אסרה תורה בעל חיים שנעבד, ומדויק מכך
שלהדיט מותר, מכל מקום אם עֲשָׂאן חֲלִיפִין לַעֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים,
כלומר שהיתה לו עבודה זרה והחליפה, שנתנה לנכרי תמורת
בהמותיו, אִסְרָהּ לַבְּהֵמוֹת אֱלוֹ, ולהלן תבאר הגמרא מהיכן נלמד דין
זה של חליפי עבודה זרה.
הגמרא דנה בדין חליפי חליפין של עבודה זרה: כִּי אֲתָא – כשבא
רַבִּין מארץ ישראל לבבל אִמְרַ, פְּלִיגוּ בָּהּ – נחלקו בענין חליפי
חליפין של עבודה זרה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּרַי רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּנָּן, חָד – אחד
מהם אִמְרַ, דווקא חֲלִיפִין של עבודה זרה אִסְרוּן, אך חֲלִיפִי חֲלִיפִין
שלה, כגון שהחליפן בהמות אלו שלקח תמורתה בבהמות אחרות,
מִוִּתְרִין בְּהִנָּה. וְחָד – ואחד מהם אִמְרַ, אִפִּילוּ חֲלִיפִי חֲלִיפִין של
עבודה זרה נָמִי – גם הם אִסְרוּן בְּהִנָּה, ולא רק החליפין עצמם.
מבארת הגמרא: מָאִי מַעֲשֵׂא דְמָאן דְאִמְרַ – מה טעם הסובר שאף
חֲלִיפִי חֲלִיפִין אִסְרוּן, אִמְרַ קָרָא – שנאמר בפסוק לגבי עבודה
זרה (דברים יב) 'וְהִיִּית חֶרֶם כְּמוֹהוּ', דורשים, שכל שֶׁאֲתָה מִיָּה
מִמֶּנּוּ, כלומר כל דבר שאתה מקיים ומהווה על ידו, וכגון החליפין
שאתה מקבל תמורתו, ואף חליפי חליפיו, הָרִי הוּא כְּמוֹהוּ ואסור
בהנאה.
מבארת הגמרא את טעם החולק: וְאֵיךְ – והחולק וסובר שחליפי
חליפין מותרים, דורש את הפסוק כך, אִמְרַ קָרָא בסיום הפסוק 'כִּי
חֶרֶם הוּא', דורשים שדווקא הוּא, כלומר העבודה זרה, נחשב לחרם
ואסור בהנאה, וממילא רק חליפיו שנתרבו מתחילת הפסוק 'וְהִיִּית
חרם כמוהו' אסורים בהנאה כמוהו, וְלֹא חֲלִיפִי חֲלִיפִין שלו.
משיכה הגמרא ומבארת את סברת האוסר, מה ידרוש מתיבת
'הוא': וְאֵיךְ – והחולק וסובר שחליפי חליפין אסורים, יאמר שההוא
– אותו מיעוט של תיבת 'הוא' שנאמרה בפסוק, מִיָּבִיעִי לִיָּה לְמַעוּטִי
– נצרך כדי למעט איסורי עֲרָלָה וְכֵלְאֵי הַכֶּרֶם מאיסור חליפין,
שדווקא 'הוא', דהיינו עבודה זרה, תופס את דמיו לאיסור הנאה כפי
שלמדנו לעיל, אך ערלה וכלאי הכרם אף שהם עצמם אסורים בכל
מקום שהם, אך אינם תופסים את דמיהם לאיסור, שָׂאֵם מִכֶּרֶן – את

1 (צפניה א ב-א) 'אִסּוּף אִסּוּף כָּל מַעַל פְּנֵי הָאֱדוּמָה נָאִם ה', אִסּוּף אִדָּם
2 וּבְהִמָּה אִסּוּף עוֹף הַשָּׁמַיִם וְדִינֵי הַיָּם וְהַמַּכְשֹׁלוֹת אֶת הַרְשָׁעִים' [וגו'],
3 כְּבִיכּוֹל ה' תִּמְחָה, וְכִי אֵכֹלָה אֶת הַכֹּל מֵעַל הָאֲדוּמָה, וְכִי מִפְּנֵי
4 שְׁהִרְשָׁעִים נִבְשָׁלִים בָּהֶן – בְּכָל אֱלֹהִים, בָּאִדָּם וּבְהִמָּה, בְּעוֹף הַשָּׁמַיִם
5 וּבְדִינֵי הַיָּם, בְּכָךְ שְׁעוּבִידִים אוֹתָם, 'אִכְרָם מִן הָעוֹלָם, וְהִלָּא אֵף לְאִדָּם
6 הֵן עוֹבְדִין, וְלֹכֵן אוֹמֵר בְּתַמְיִידָהּ בְּהַמְשָׁךְ הַפֶּסֶק (שם) 'וְהִכְרַתִּי אֶת
7 הָאִדָּם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדוּמָה' [וגו'] מִפְּנֵי שְׁעוּבִידִים לוֹ, וְדָאִי שְׁלָא אַעֲשֶׂה
8 כֵּן, אֲלֵא הֵם יִמְשִׁיכוּ לְהַתְקִיִּים עַל אֵף מַעֲשֵׂי הַרְשָׁעִים.

9 הַגְמָרָא מְבִיאָה שְׁאֵלָה דּוּמָה שְׁשָׁאֵל אֶת רַבִּן גַּמְלִיאֵל עַל קִנְיַת ד'
10 בְּעוּבִיד עֲבֹדָה זָרָה: שְׁשָׁל אַגְרִיפָס הַנְּכָרִי שֶׁר הִצְבָּא אֶת רַבִּן
11 גַּמְלִיאֵל, בְּתִיב בְּתוֹרַתְכֶם בְּעֵינֵי אִסּוּר עֲבֹדָה זָרָה (דְּבָרִים ד' כד) 'כִּי ה'
12 אֱלֹהֶיךָ אִשׁ אֵכֹלָה הוּא אֵל קָנָא, וְהִבִּין אַגְרִיפָס שֶׁחֲבוּנָה לְקִנְיָה
13 שֶׁל אֶחָד בְּשֵׁנִי, וְלֹכֵן הִקְשָׁה, בְּלוֹם מִתְקַנָּא – וְהָרִי לֹא מִתְקַנָּא אֱלָא
14 חֲכָם בְּחָכְמָה, וְגִבּוֹר בְּגִבּוּר, וְעָשִׂיר בְּעָשִׂיר, וְאֵם כֵּן מִדּוּעַ מִתְקַנָּא ד'
15 בְּעֹבֶדָה זָרָה הַפְּחוּתָה.

16 הַשֵּׁיב רַבִּן גַּמְלִיאֵל לְאִגְרִיפָס וְאָמַר לוֹ, אֲמַשּׁוּל לָךְ מִשָּׁל לְבָאֵר כּוּנֹת
17 הַפֶּסֶק, לְמָה הִדְבַּר דּוּמָה, לְאִדָּם שְׁנִשָּׂא אִשָּׁה נּוֹסֶפֶת עַל אִשְׁתּוֹ
18 הָרִאשׁוֹנָה, אִם הַשְׁנִיָּה חֲשׁוּבָה מִמֶּנָּה – מִן הָרִאשׁוֹנָה, אִין הָרִאשׁוֹנָה
19 מִתְקַנָּא בָּהּ, כְּלוּמַר, מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה הַשְׁנִיָּה חֲשׁוּבָה מִמֶּנָּה אִין
20 הָרִאשׁוֹנָה מְקַפִּידָה כָּל כֵּךְ עַל בַּעֲלָהּ עַל כֵּךְ שֶׁנִּשָּׂא אֶת הַשְׁנִיָּה, שְׁהָרִי
21 יוֹדֵעַת הִיא שֶׁחֲשׁוּבָה הִיא מִמֶּנָּה, אִךְ אִם הַשְׁנִיָּה פְּחוּתָה מִמֶּנָּה – מִן
22 הָרִאשׁוֹנָה, הָרִאשׁוֹנָה מִתְקַנָּא בָּהּ – כּוּעֶסֶת עַל בַּעֲלָהּ וְשׁוֹנְאָתוֹ עַל
23 כֵּךְ שֶׁנִּשָּׂא אֶת הַשְׁנִיָּה, שְׁהָרִי הִיא פְּחוּתָה מִמֶּנָּה, וְמָה רָאָה לְשִׁאתָהּ
24 וְלִהְיוֹתָהּ צֶרֶתָה לְבִיתָהּ, אֵף כֵּךְ בְּנִמְשָׁל, אִין לֹא קִנְיָה בְּעֹבֶדָה זָרָה,
25 אֲלֵא מְקַנָּא הֵייוֹנוּ שְׁכוּעַס עַל בְּנֵי הָאִדָּם שֶׁעֹזְבוּ אוֹתוֹ מִקּוֹר מֵיַם חַיִּים,
26 וְהִלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל.

27 הַגְמָרָא מְבִאֵר מִדּוּעַ יֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁמִּתְרַפְּאִים כְּשֶׁהוֹלְכִים לְעֹבֶדָה
28 זָרָה: אָמַר לִיהִי יִשְׂרָאֵל שֶׁשְׁמוֹ וּזְנוּן לְרַבִּי עֲקִיבָא, הָרִי לְכִי וְלִפְדֵּךְ יָדְךָ,
29 דְּעֹבֶדְתָּ בּוֹכְכִים לִית בָּהּ מִשָּׁשָׂא – אִין בַּהּ מִמַּשׁ, וְאִינָה מוֹעִילָה.
30 וְלֹכֵן קִשָּׁה לִי, הָא קְחוּיָנוּ נְכָרִי דְּאֵוִלִי בִי מִתְבָּרִי – הָרִי רּוֹאִים אֲנוּ
31 אֲנָשִׁים שֶׁהוֹלְכִים לְעֹבֶדָה זָרָה כְּאִשְׁרֵי רְגִלִּיהֶם שְׁבוּרוֹת, שֶׁנִּתְפָּקְרוּ
32 אִיבְרִיָּהִם מִחֲמַת חוּלִי, וְאֵתוֹ בִּי מִצְמָדִי – וְחוּרִים מִמֶּנָּה כְּשֶׁאִיבְרִיָּהִם
33 צְמוּדִים וּבְרִיאִים, מָאִי מַעֲמָד – מָה טַעַם הַדְּבַר.

34 אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, אֲמַשּׁוּל לָךְ מִשָּׁל, לְמָה הִדְבַּר דּוּמָה, לְאִדָּם
35 נֶאֱמַן שֶׁהָיָה בְּעִיר, וּמִתּוֹךְ נֶאֱמַנּוּתוֹ כָּל בְּנֵי עִירוֹ הָיוּ מִסְּקִידִין אֲצִילוֹ
36 מִמּוֹן שְׁלָא בְּעָדִים, וְכָא אִדָּם אֶחָד שֶׁלֹּא סָמַךְ עַל נֶאֱמַנּוּתוֹ וְהִסְקִיד
37 לוֹ תַּמִּיד רַק בְּעָדִים, פָּעַם אֶחָד שֶׁכָּח אוֹתוֹ אִדָּם וְהִסְקִיד אֲצִילוֹ אֶת
38 מִמּוֹנוֹ שְׁלָא בְּעָדִים. אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ שֶׁל הַנֶּאֱמָן, בּוֹא וְנִכְשְׁרָנוּ
39 כְּשִׁיבּוֹא לִיטוֹל, שְׁהָרִי אֵף הוּא אִינוּ מֵאֲמִין לָנוּ וְאִינוּ סוֹמְךְ עֲלֵינוּ
40 שֶׁנִּשְׁבֵּי לוֹ אֶת מִמּוֹנוֹ. אָמַר לָהּ בַּעֲלָהּ, וְכִי מִפְּנֵי שְׁשׁוּמָה זֶה עָשָׂה
41 שְׁלָא בְּהוֹנֵן וְאִינוּ מֵאֲמִין לָנוּ אֲנִי נֶאֱבָד אֶת אֲמוּנָתִינוּ וְנִכְפּוֹר בּוֹ. אָף
42 בָּךְ לִגְבִי יִסּוּרִין, בִּשְׁעָה שֶׁמִּשְׁנָרִין [שְׁשׁוּלְחִים] אוֹתָן עַל הָאִדָּם,
43 מִשְׁבִּיעִין אוֹתָן, שְׁלָא תִּלְכּוּ עַל אִדָּם זֶה אֵלָּא כִּיּוֹם פְּלוּנִי, וְלֹא קוֹדֵם,
44 וְלֹא תִצָּא מִמֶּנּוּ אֵלָּא כִּיּוֹם פְּלוּנִי וּבִשְׁעָה פְּלוּנִי, וְלֹא קוֹדֵם לָכֵן,
45 וְעַל דִּי רּוֹפָא פְּלוּנִי, וְעַל דִּי סָם פְּלוּנִי. בִּין שְׁהִנִּיעַ זְמַן לְצִאתָהּ
46 מֵאוּתוֹ אִדָּם, הִלָּךְ אִדָּם זֶה לְבִית עֲבֹדָת בּוֹכְכִים, אָמְרוּ הַיִּסּוּרִין, דִּין
47 הוּא שְׁלָא נִצָּא מֵאִדָּם זֶה, שְׁהָרִי הִלָּךְ לְבִית עֲבֹדָה זָרָה, וְחוּרִין
48 וְאִמְרוּרִים, וְכִי מִפְּנֵי שְׁשׁוּמָה זֶה עוֹשָׂה שְׁלָא בְּהוֹנֵן וְהוֹלֵךְ לְעֹבֶדָה
49 זָרָה, אֲנִי (נֶאֱבָד) [נִעְבֹּר עַל] שְׁבוּעָתִינוּ. וְנִמְצָא שְׁאִין הִיסּוּרִים
50 מִסְתַּלְקִים מִחֲמַת הָעֲבֹדָה זָרָה, אֲלֵא לְהִיפֵךְ, עַל אֵף שֶׁהִלָּךְ לְעֹבֶדָה
51 זָרָה מְקִימִים אֶת שְׁבוּעָתָם לְצִאתָהּ מִמֶּנּוּ.

52 הַגְמָרָא מְבִיאָה מֵאֲמַר דּוּמָה בְּעֵינֵי זֶה: וְהֵייוֹנוּ – וּמֵאֲמַר זֶה הוּא כְּפִי
53 מִה דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּבָתִּיב – מִדּוּ בִּיאור הַכְּתוּב (דְּבָרִים כח נט)
54 'וְהִפְלָא ד' אֶת מִכְתָּרִי וְגו' וְהִלָּלִים רָעִים וְנֶאֱמָנִים, 'רָעִים' הֵייוֹנוּ

55 בְּשָׁלִיחוֹתָן, שֶׁשְׁלָחִים עַל הָאִדָּם וּמִיִּסְרִים אֶת גּוֹפֵי, 'וְנֶאֱמָנִים' בְּקִיּוֹם
56 שְׁבוּעָתָן, שֶׁהִשְׁבִּיעוּם לְצִאתָהּ מִמֶּנּוּ בְּזִמְנָן פְּלוּנִי, וְיוֹצֵאִים בְּזִמְנָן זֶה עַל אֵף
57 שֶׁהָאִדָּם שְׁהָיוּ בּוֹ אִינוּ רְאוּי לְכָךְ מִצַּד מַעֲשִׂיוֹ.
58 הַגְמָרָא מְבִיאָה תְּשׁוּבָה לְשִׁאלָה דּוּמָה בְּעֵינֵי מָה שֶׁנִּרְאָה תּוֹעֵלָתָהּ
59 הָעֲבֹדָה זָרָה לְעוּבִידָהּ: אָמַר לִיהִי רַבָּא פִּרְ רַב יִצְחָק לְרַב יְהוּדָה,
60 הָאִיבָא בֵּית עֲבֹדָת בּוֹכְכִים בְּאֶתְרִין – הָרִי יֵשׁ בֵּית עֲבֹדָה זָרָה
61 בְּמִקּוּמֵינוּ, דְּכִי מִצְטְרִיד עֲלֵמָא לְמִבְרָא – שְׁכֵאשֶׁר הָעוֹלָם צָרִיךְ
62 לְגַשְׁמ, מִתְחַזֵּי לָהּ בְּחִלְמָא – נִרְאִיתָ אוֹתָהּ עֲבֹדָה זָרָה לְבִנֵּי הָעִיר
63 בְּחִלוֹם וְאָמַר לָהּ, שְׁחַטְוִי לִי נְכָרָא וְאִיִּיתִי מִבְּרָא – תִּשְׁחַטּוּ לְכַבּוּדִי
64 אִדָּם, וְאֵא יֵרֵד מִטֵּר. וְאִכּוֹן שְׁחַטְוִי לָהּ נְכָרָא, וְאֵתִי מִבְּרָא, כִּיִּצֵּד יִתְכֵּן
65 שֶׁנִּרְאָה שֶׁה' הוֹרִיד מִטֵּר עַל יַד עֲבֹדָה זָרָה.

66 הַשֵּׁיב רַבִּי יְהוּדָה לְרַבָּא וְאָמַר לִיהִי, הַשְׁתָּא אִי הוּי שְׁכִיבָנָא – עֵתָהּ
67 אִם הֵייתִי מִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, לֹא אָמַרִי לְכֹו הָא מְלָתָא – לֹא הֵייתִי
68 אוֹמֵר לָכֵם אֶת הַמֵּאֲמַר דְּלִהֵלן הַמִּתְרָץ קוּשִׁיתְכֶם, דְּאָמַר רַב, מָאִי
69 דְּבָתִּיב – מִדּוּ בִּיאור הַכְּתוּב לְגַבִּי עֲבֹדָה זָרָה (דְּבָרִים ד' ט) 'אֲשֶׁר חָלַק
70 ה' אֱלֹהֶיךָ אוֹתָם לְכָל הָעַמִּים, יֵשׁ לְדַרְשׁ 'חָלַק' מִלְשׁוֹן 'הַחֲלִיק',
71 מִלְּמִיד הַכְּתוּב שֶׁהִחְלִיקוֹן ד' לְכָל הָעַמִּים בְּדָבָרִים שֶׁמִּרְאִים כֵּאִילוֹ יֵשׁ
72 מִמֶּשׁ בְּעֹבֶדָה זָרָה, וְעַל יִדְהֵם הִנִּיחַ לָהֶם לְטַעוֹת אַחֲרֵיהֶם, בְּכִי
73 לְטוֹרְדֵן מִן הָעוֹלָם כְּשִׁיטְעוּ אַחֲרֵיהֶם. וְלֹכֵן הוֹרִיד ד' מִטֵּר לְעוֹלָם לְאַחַר
74 שִׁשְׁחַטּוּ אִדָּם לְעֹבֶדָה זָרָה, כְּדִי לְהַחֲלִיק אֶת הַנְּכָרִים בְּדָבָרִים אֵלּוּ,
75 וְלִהְיוֹתָם לְטַעוֹת וּלְחֲשׁוֹב שֶׁהָעֲבֹדָה זָרָה הוֹרִידָה לָהֶם אֶת הַמִּטֵּר כִּיּוֹן
76 שִׁשְׁחַטּוּ אִדָּם לְכַבּוּדָהּ, וּבְכֵךְ יִלְכוּ אַחֲרֵיהֶם וְיִטְרְדוּ מִן הָעוֹלָם.

77 הַגְמָרָא מְבִיאָה מֵאֲמַר דּוּמָה: וְהֵייוֹנוּ כְּמוֹ דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מָאִי
78 דְּבָתִּיב – מִדּוּ בִּיאור הַכְּתוּב (מַשְׁלֵי ג' ד) 'אִם לְלִצִּים הוּא יִלְיִן וְלִעֲנָנִים
79 יִתֵּן חֵן, אִם כָּא אִדָּם לְטִמָּא, פּוֹתְחִין לוֹ – מִנִּיחִים לוֹ לְהִטְמָא וְאִין
80 מוֹנִיעִים אוֹתוֹ מִכֵּךְ, כְּדָבָרִי הַפֶּסֶק 'אִם לְלִצִּים הוּא יִלְיִן', כְּלוּמַר מְנִיחַ
81 לָהֶם לְהִתְלוֹצֵץ וְאִינוּ מוֹנִיעִם מִכֵּךְ, וְאִילוֹ אִדָּם הִקָּא וְרִצָּה לְטַמָּא, לֹא
82 רַק שְׁמִנִּיחִים לוֹ אֲלֵא אֵף מִסִּיעִין אוֹתוֹ בְּכֵךְ, כְּדָבָרִי הַפֶּסֶק 'וְלִעֲנָנִים
83 יִתֵּן חֵן', כְּלוּמַר שֶׁה' מְסִיעֵעַ לָהֶם וְנוֹתֵן לָהֶם חֵן.

משנה

84 הַמִּשְׁנָה מִתְחִילָה לְבִאֵר דִּינֵי יִין נֶסֶךְ, וְתוֹחִילָה מְבִאֵר מֵאִמְתִּי יֵשׁ דִּין
85 יִין לְעֵינֵי זֶה: לּוֹקְחִין גֵּת בְּעוֹמָה מִן הָעוֹבֵד בּוֹכְכִים – מוֹתֵר לְקִנְיַת
86 מְנַכְרֵי גֵת עִם הָעֲנָבִים שְׁבָה, שְׁהָיָה מְקוֹם דְּרִיכַת הָעֲנָבִים לְעִשְׂתִּי יִין.
87 אֵף לְאַחַר שְׁבַעֲט וְדָרַךְ אֶת הָעֲנָבִים שְׁבָה, אָף עַל פִּי שְׁלֹאֲחֵר הִבְעִיטָה
88 הוּא נּוֹמֵל בִּידוֹ אֶת הָעֲנָבִים שֶׁנִּדְּרָכוּ מִתּוֹךְ הָיִין, שְׁמוֹנִחִים בְּחֹלֶק
89 הָעֲלִיּוֹן שְׁבַגַת שְׁבוּ נִמְצָאִים הָעֲנָבִים, וְנוֹתֵן לְתַפְשׁוֹתָהּ, שְׁהוּא עֵרִימַת
90 עֲנָבִים הַנִּתְנִים תַּחַת הַקּוֹרָה לְסַחֲטָהּ נּוֹסֶפֶת לְאַחַר דְּרִיכַתָּהּ בְּגַת,
91 שְׁבַךְ מוֹכֵרָח שֶׁהִנְכִּיר נּוֹגַע אֵף בֵּינָן שֶׁנִּשְׁאָר בְּגַת, מְכַל מְקוֹם מוֹתֵר
92 כִּיּוֹן שֶׁהֵיִין שְׁבַגַת עֲדִיין אִינוּ נִחְשָׁב לִיין כְּדִי לְהִיּוֹת יִין נֶסֶךְ בְּמַגַּע
93 הַנְּכָרִי. וְהַנְּכָרִי אִינוּ עוֹשֶׂה אֶת הָיִין לִיין נֶסֶךְ בְּמַגַּע, עַד שֶׁיֵּרֵד לְבוֹר
94 הַסְמוּךְ לָגַת, שְׁאִילוֹ יוֹרֵד הָיִין לְאַחַר שֶׁנִּדְּרָךְ וְנִסְחַט בְּגַת וְתַחַת הַקּוֹרָה,
95 כִּיּוֹן שְׁאִינוּ נִקְרָא יִין לְעֵינֵי שֵׁאֵם יֵגַע בּוֹ נְכָרִי יִנְסְכוּ וְלִעֲנִין גִּזִּירַת
96 חֲכָמִים עַל יֵינָם שֶׁל נְכָרִים, עַד שִׁיִּגַּע לִזְמַן שֶׁמִּתְחַיֵּיב בְּמַעֲשֶׂר, וְהֵייוֹנוּ
97 מְשִׁירֵד לְבוֹר, אֲלֵא נִחְשָׁב כְּדָבָר לַח הַיּוֹצֵא מִן הַפְּרִי בְּלִבְד. יֵרֵד הָיִין
98 לְבוֹר, וּבִהְיוֹתוֹ שֶׁם נִגַּע בּוֹ נְכָרִי, מָה שֶׁבְּפֹדֵר אִסּוּר, וְהַשָּׂאֵר – וְאֵם
99 נִגַּע בְּשָׂאֵר הָיִין שְׁעִידִין לֹא יֵרֵד לְבוֹר, אֵף מָה שֶׁהִתְחִיל לִירֵד לְבוֹר,
100 מוֹתֵר, וְאִפִּילוֹ בְּשִׁתִּיהָ.

101 עַד עֵתָהּ בִּיאָרָה הַמִּשְׁנָה דִּין יִין הַנִּקְנָה מְנַכְרִי, וְעֵתָהּ הִיא מְבִאֵר דִּין
102 עִשְׂתִּי יִין עִמּוֹ: דוֹרְכִין עִם הָעוֹבֵד בּוֹכְכִים בְּגַת – מוֹתֵר לְדִרְוֹךְ
103 עֲנָבִים לְשֵׁם עִשְׂתִּי יִין עִם נְכָרִי בְּגַת שֶׁל נְכָרִי תְּמוּרַת שְׁכָר, וְאִין
104 הָעוֹשָׂה כֵּן נִחְשָׁב לְמִשְׁתַּכֵּר בְּאִיסוּר הִנָּאָה שֶׁל יִין נֶסֶךְ שְׁאִסּוּר (לִקְמָן
105 זכ), כִּיּוֹן שֶׁכֵּל זְמַן שֶׁלָּא יֵרֵד הָיִין לְבוֹר אִינוּ אִסּוּר כָּלָל אֵף אִם נִגַּע בּוֹ
106 נְכָרִי כְּפִי שֶׁנִּתְבָּאֵר.

עבודה זרה. פרק רביעי - רבי ישמעאל דף נה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קמא רש"י תוספות

לוקחין גת בעוטה - אף על פי שנטול בידו ונותן לתפוח אינו נעשה יין נסך עד שירד
לבור, כך הגירסא. ויש ספרים שגורסין "שאינו", והוי סיפא פירוש דרישא. אבל
אותן ספרים שגורסין "אינו" ביה, ואם כן נשמע דין אחר, שאפילו נגע גוי בקילוח המושך
מן הגת יורד לבור אינו נאסר. וקשיא: אמאי אצטרך למיתני "אף על פי שנטול בידו ונותן
לתפוח"? הא מסיפא שמעינן יותר, שאינו נעשה

יין נסך כלל עד שירד לבור ויש לומר: דלא זו אף
זו קתני. אי נמי, תנא סיפא לגלוי ירשא, דלא
תימא דנתניה לתפוח כשהכל נאסף אל התפוח
הוי כאילו ירד לבור, קא משמע לן סיפא דירד
לבור דוקא. וירד לבור מה שבבור אסור - פירש
הקונטרס: אם נגע בו גוי אחריו כן. משמע מתוך
פירושו דרוצה לומר: והשאר מותר ואפילו יגע בו
גוי, וכן נראה, דנימא דקתני סיפא דומיא דרישא,
דנתניה לתפוח מיירי בנגיעה אף מותר דסיפא
מיירי בנגיעה. אבל אין לפרש דרוצה לומר:
השאר מותר, שאינו נאסר כשנגע הגוי במה
שבבור על ידי נצוק, אבל דאי אם נגע הגוי הוי
אסור במגע גוי, דשפיר הוי קרוי יין כיון שנתן
הכל אל התפוח. דאם כן, כי מקשה מינה בגמרא
לרב הונא דאמר כיון שהתחיל לימשך עושה יין
נסך - לישני ליה דרב הונא איירי במגע גוי,
דמתניתין נמי הכא אסרה, דלא שריא השאר
אלא על ידי נצוק, וכי תימא, דמקשי כוכל מקום
שפיר, דסמין אהא דשמעינן ליה לרב הונא
דאית ליה בפרק בתרא (עבודה זרה עב, א) דנצוק
תבור, ובמתניתין משמע דנצוק אינו תבור מדקא
שרי השאר שבגת - דאם כן הוה ליה לתלמודא
לאתויי מלתיה דרב הונא דלקמן, כיון דמכח
דההיא פריך. לכן נראה כפירוש רש"י, דמיירי
מתניתין דהשאר מותר אף בנגיעת גוי. והשאר
ניחא, דליכא לשנוי בגמרא דמתניתין לא מיירי
במגע גוי ורב הונא איירי במגע גוי, דעל כרחק
מתניתין נמי מיירי במגע גוי כדפרישית. ורבינו
יצחק פירש, דודאי מיירי במתניתין בנצוק נמי,
ואשמעינן שהשאר אינו נאסר מטעם נצוק.
מדקאמור עלה בגמרא: לא שנו אלא שלא החזיר
גרגותני לגת, פירוש: ואז מותר, שאינו נאסר
מטעם נצוק בר נצוק, ופריך: גרגותני גופה במאי
מתסרא? ומשני: בנצוק. אלמא מתניתין נמי מיירי
בנצוק כדפרישית. ורבינו שמואל בן מאיר פירש:
מה שבבור אסור אף בלא נגיעת גוי, מטעם כדו
של גוי, דגויי ביה רבנן כדאמרין לקמן בפרק
בתרא (עב, ב), והכא נמי מכח דריכתו בגת נמשך
דיין ויורד לבור. והשאר מותר, שאינו נאסר מכדו

כיון שאינו עדיין יין, וגם אינו נאסר לא במגע ולא בנצוק כדפרישית. והשאר מותר - פירוש: אף בשתיה, כפירוש הקונטרס. אבל הרב רבינו שמעיה פירש: מותר בהנאה, דאינו נעשה יין
נסך ליאסר בהנאה עד שירד לבור, אבל בשתיה מיהא אסור. וכן ברישא, לוקחין גת בעוטה כו אף על פי שנטול כו ואינו חשוב כאיסורי הנאה. והקשה הרב רבינו אלחנן: חדא, דלשון
"לוקחין" משמע דמותר אף בשתיה. ועוד, דבגמרא כי פריך לרב הונא, לישני ליה ד"מותר" דמתניתין היינו בהנאה, וכי קאמר רב הונא בשתיה קאמרו! ואי פריך משום דהוכיח רב הונא יין
נסך, דמשמע אף בהנאה - הא לקמן נמי קאמר רב: תינוק בן יומו עושה יין נסך, והיינו בשתיה דוקא כדלקמן (נו, א) בגמרא! לכך נראה לפרש כפירוש רש"י. והא דאמרין בפרק בתרא
(עבודה זרה ער, ב) גבי גת של אבן שזפתה גוי ינגב, ושל עץ, רבי אומר: ינגב, וחכמים אומרים: יקלוף חופת. ואיכא דאמרו: דוקא זפתה, אבל דרך בה לא סגי לה בנגיב. ואמאי? הא קתני
הכא דלוקחין גת בעוטה ויש לומר: דהתם איירי למשנה אחרונה דקימא לן כותיה. וכי פריך התם מתניתין אברייא הוה מצי לשנוי: כאן למשנה ראשונה כאן למשנה אחרונה, אלא
ניחא ליה למימר: מתניתין בלא דרך בה, ברייתא בדרך בה, ולאוקומי תרייהו למשנה אחרונה. דורבין עם הגוי בגת - פירש הקונטרס: ומשום גרם טומאה ליכא, דמשעה שדרך בהן גוי
מגע טמא. משמע מתוך פירושו ש"דורבין" - בסוף דריכה קאמר. וכן נראה לרבינו יצחק, דאין לפרש "דורבין" בתחלת דריכה, ומטעם שנטמא הכל בגת טמאה, דאם כן שריאל העושה
פירותיו בטומאה אמאי לא דורבין עמו כיון שנטמא הכל בגת טמא? לכך נראה כפירוש רש"י דבסוף דריכה קאמר. וכן משמע בירושלמי, דקתני: דורבין עם הגוי בגת. הא דאית אמרת והוא
שהלכו עליו דריכת שתי וערב. אבל לא הלכו עליון שתי וערב לא.

אבל

אסוף אסוף - כלומר, האכלה את הכל? בתמיה. אסוף ארס ובהמה והמכשלות את
הרשעים - כל דברים שהרשעים נכשלין בהן, והכרתו את האדם - בתמיה, שהרי
אף לאדם חן עובדין. אנריפם שר צבא - גוי היה ממונה על ראשי גייסות, ובימי
אגריפס המלך היה. אין מתקנאה בה - אשתו הראשונה אינה מקפדת וכל כן
לשונא את בעלה, ואבל אם פחותה ממנה

מתקנאה ומקפדת עליו לשנאתו. זונין -
ישראל היה. דאולי כי מתכרי - פסחים
ההולכין לעבודה זרה שנתפרקו איבריהן
מחמת חוליין, וחוזרין באיברין מצומדים.
רעים בשליחותן - שמיסרים את הגוף.
שהחליקו בדברים - מניחין לטעות. משנה
גת בעוטה - שבעוטה ודרכה גוי. שהוא נוסף
ענבים מתוך יין בעדשים של גת שקורין
מיי"ש, ונותן לתפוח - אסיפת גל הענבים
שתחת הקורה קרי תפוח, ובלעז ש"ק. וקסבר
תנא דידן: לא הוי יין נסך עד שירד לבור. מה
שבבור אסור - אם נגע בו הגוי אחרי כן. בור
הוי עושין לפני הגת והכלי נתון שם לקבל
היין, ויש שסחין הבור בסיד ודיין משתמר
בתוכו ואינו מאבד טפה, והוא בור סיד.
דורבין עם הנכרי בגת - ולא אמרינן:
משתכר באיסורי הנאה הוא, דאפילו בשתיה
סבר האי תנא דשרי כל זמן שלא ירד לבור.
ומשום גורם טומאה ליכא, שמשעה שדרך
בהן הגוי מגע נטמאו, ומשום מסייע ידי
עוברי עברה ליכא, שהגוי לא נצטווה על כך.
אבל

לה: וכי מפני ששטפה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד את אמונתנו? אף כד יפורין, בשעה
שמשגריין אותן על האדם, משיביעין אותן: שלא תלכו אלא ביום פלוני, ולא תצאו אלא ביום
פלוני ובשעה פלונית, ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני. כיון שהגיע זמן לצאת הלך זה לבית
עבודה זרה, אמרו יפורין: דין הוא שלא נצא, וחוזרין ואומרים: וכי מפני ששטפה זה עושה
שלא כהוגן אנו נאבד שבעותנו? והיינו דאמר רבי יוחנן, מאי דכתיב: "וחלום רעים ונאמנים"?
רעים" - בשליחותן, ונאמנים" - בשבועתן. אמר ליה רבא בר רב יצחק לרב יהודה: האיכא
בית עבודה זרה באתרין, דכי מצטרוד עלמא למטרא, מתחזי להו בחלמא ואמר להו: שחטו
לי גברא ואייתי מטרא, שחטו לה גברא ואיתי מטרא! אמר ליה: השתא אי הוי שכיבנא לא
אמרי לכו הא מלתא, דאמר רב, מאי דכתיב: "אשר חלק ה' אלהיו אתם לכל העמים"?
גמלמד שהחליקו בדרך פדי לטורדן מן העולם. והיינו דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב: "אם
ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן"? פא לטמא - פותחין לו, פא לטהר - מסייעין אותו. משנה
לוקחין גת בעוטה מן הנכרי אף על פי שהוא נוסף בידו ונותן לתפוח, ואינו עושה יין נסך
עד שירד לבור. וירד לבור - מה שבבור אסור והשאר מותר. דורבין עם הנכרי בגת,

אבל

אבל לא בוצרין – פירש הקונטרס: לפי שנותנין בגת טמאה, והוא הדין דהוה מצוי למימרה שמא יבצרו בכלים טמאים, ונראה לי כי לפי מה שפירש הקונטרס נראה, דאפילו אם בצרו בכלים טמאים לא נטמאו עד שלא הוכשרו, דסתמא לא הוכשרו. **אבל** מוליכין פת לפלטר – פירש הקונטרס: אופה הפת, ולא נהירא, דהוה ליה למימרה: לתנור, ועוד, דאמרין בתוספתא: אין מסייעין נחתום העושה

בטומאה, ואין מוליכין עמו (גרונות) וגריעות) לתנור! לכך נראה: פלטר – נחתום קטן, שלוקחין הרבה ככרות ביחד מן הנחתום גדול כדי למוכרם על יד על יד, וטעמא דמוליכין עמו פת לפלטר, היינו משום שכבר נגמרה מלאכת העבודה, וזו מלאכה אחרת היא. אבל דאי הולכה לתנור אסורה, שזו היא סוף הלישה, ובפרק "החב" (בבא מציעא נ"א) נמי משמע דפלטר הוא נחתום קטן, דקתני: נחתום מחד גבא וזבין, פלטר מתרי תלת גברי וזבין, ובירושלמי נמי קאמר: פלטר משתמש הוא בכמה נחתומין. **אמר** רב הונא אין כיון שהתחיל לימשך בו – פירש הקונטרס: שהגת עשויה במדרון, ומשעה שהוא נמשך מצד העליון לצד התחתון קרוי יין, ובסמוך נמי פירש: בגת פקוקה ומלאה – ולא נמשך בה הדין ולא זו ממקומו אלא במקום שנחסט שם עומד. נראה מתוך פירושו דאפילו בגת עצמה, אם פינה החרצנים אילך ואילך ונשאר היין לצד אחד, הוי התחיל לימשך, והוא הדין נמי בגיגית שלנו שדורכים בהם, וכן פירש רבינו שמואל בן מאיר בשם רש"י, וזה לשונו: הלכה במשנה אחרונה, כרב הונא דאמר: יין כיון שהתחיל לימשך עושה יין נסך, ואם מפנין גרעינים שבגיגית אילך ואילך כדי שיכנס היין באמצעותו, נראה (לרבינו יצחק) ולרש"י) אין לך המשכה גדולה מזו ועושה יין נסך, עד כאן לשונו. וצריך לומר לפירושו שפינה הגרעינים עד שולי הגיגית, שאם לא פינה כי אם למעלה – אין כאן המשכה, כיון שיש ענבים תחתיה. וזה, דהא תנן במתניתין: אף על פי שנטול בידו ונתון לתפוח, ואם כן פינה הענבים אילך ואילך, ואפילו הכי שרי בגת פקוקה ומלאה אפילו לרב הונא, כדמשיני בסמוך. אלא לאו שמע מינה דהדיא איכא לאוקמוי שעדיין לא פינה עד שולי הגת, ורבינו תם פירש שהתחיל לימשך – שהתחיל לקלח מן הגת, קודם שירד לבור, ופריך, תנן: לוקחין גת בעטוה אף על פי שנטול בידו ונתון לתפוח, ומשמע אפילו התחיל לימשך! ומשני: בגת פקוקה, שנפקק הצינור ואינו מקלח כלל. ולא גרסינן "ומלאה", וכן בפירוש רבינו חננאל לא גרס ליה. ואי גרסינן ליה, בעי למימרה: ומלאה – שעומדת על מלואה, שאינו נמשך כלל לצד הבור. ולפירושו זה, אם פינה הענבים אילך ואילך ונשאר היין בגומא באמצע הגיגית – אין כאן המשכה, כיון שלא הניח שם גרגותו לסנן היין. אבל אם מושך היין מן הגיגית דרך הברזא – אין לך המשכה גדולה מזו, ואם שולח בגומא שבתוך הגיגית תוס מלא יין, אם הוא מתכוין לשלוטו מן החרצנים ומן הווגין יש לחוש קצת להמשכה, ואם אינו מקפיד בחרצנים ובוגין אין כאן המשכה ושרי. ואם תאמר: כיצד לוקחין יין בגיגית הגוים המלאות ענבים דרוכות? למה אין לנו לחוש כי שמא כבר המשיכו הגוים יין מהם וחזרו ומלאו ענבים? דבשלמא בגיגית קטנות שבוצרין בהן ומביאין אותן מן הכרם אין לחוש, כי אין דרך להמשיך יין מהם, אבל בגיגית גדולות יש לחוש כיון שהעלים ישראל עיניו מהם! ומחמת חשש זה יש שעומדים שם בבציר כשממלאין הגיגית, ואחר כך חותמין אותה כשרוצין שישארה היין בגיגית שנים ימים או שלשה ימים, ומביאים ראיא מהדירושלמי דקאמר על מתניתין דלוקחין גת בעטוה, תני רבי חנין, והוא שלא העלים ישראל עיניו ממנו. ועוד כתב שם בהלכות: דורכין עם הגוי ומסייעין אותו, אם נתעלם מעיניהם נעשה יין נסך. אלאמא משמע מתוך הירושלמי שיש לחוש למשנה ראשונה לשמא יחזיר גרגותו לגת, או למשנה אחרונה לשמא ממשך ממנו. אבל רבינו יצחק פירש שיש להקל ולומר שהדירושלמי לא אסר אלא בגת בעטוה יפה ויש בה יין הרבה ויבא לימשך ממנה בקל, אבל הגיגית שלנו אין בהם יין כל כך לפי שאינם דרוכות יפה, ולא חיישין להמשכה. ורבינו יהודה פירש דהירושלמי קאי אמשנה אחרונה, וכגון שהמשיכו ממנו כבר ונעשה יין, ולפיכך נאסר בהעלמת העין, דיש לחוש שמא יחזיר כלי הבור או גרגותו לגת. והדיא דרבי תנן נמי קאי אמתניתין, דקתני: ירד לבור מה שכבור אסור והשאר מותר, והשתא איכא למיחש בהא, דכיון שירד היין מן הגת לבור יש לחוש שמא יחזיר כלי הבור וגרגותו לגת, ולכך צריך שלא יעלים ישראל עיניו. ועוד כתב רבינו יהודה וזה לשונו: ומאד יש להחמיר בצדי המשכה, והמחמיר לתת סדין על הגיגית ולמלאות הגיגית ולחותמה תכא עליו ברכה, ויש שהיו רוצין למצוא חן בעיני הגוים והיו הגוים דורכים עממה בגיגית קודם המשכה, ושמע רבי יעקב והקפיד ורצה לנדותם אם לא ישמעו וישבו ולא יעשו עד כך, כי אולי אסרו לפי משנה אחרונה דריכה קודם המשכה אטו אחר המשכה, אף על גב דלא גורוין לקמן צייר לידה אטו לא צייר לידה, ואם כן יש להחמיר שלא לדרוך גוי יין ישראל כלל. ועוד, שמא ידרוך לאחר שיתחיל היין למשך בגיגית עצמה, לפירוש רש"י. וכן נראה דברזא שעושים הגוים בגיגית למשך היין חשוב המשכה כמו גרגותו, והקונה יין מניתות הגוים צריך ליזהר שלא תהא ברזא בגיגית, ודוקא ברזא קטנה, אבל ברזא גדולה כעין פי חתית לא חשיב המשכה, מאחר שהענבים נמשכים דרך שם עם היין.

אין בוצרין עם הגת – פירוש: והוא הדין עם ישראל שעושה פירותיו בטומאה, דאיכא חרת: דמסייע יד עוברי עבירה, ועוד שגורם הטומאה. ולכך לא צאצריך למיתני נמי הא. אבל קשיא: למה צריך למיתני? אין דורכין עם ישראל וכו'? פשיטא, השתא אין בוצרין עם הגוי, דליכא אלא גרם טומאה דרבנן, דריכה עם ישראל דאיכא סיעה טומאה דאורייתא לא כל שכן? ויש לומר: דלפי מאי דפרישית דאידיך בסוף דריכה נחא, דאיצטרך לאשמעינן שאסור לסייע ידי עוברי עבירה אף על גב שכבר התחיל בעבירה.

אבל לא בוצרין – לפי שנותנין בגת טמאה, וגורם טומאה הוא, שנותנין לגת לשם דריכה הוא ודריכתו תטמאם. וקודם דריכה ודאי לא מקבלי טומאה, דסתמא לא הוכשרו. והא דקיימא לן הבורצ' לגת הוכשר – היינו היכא דהוכשר דאי, וקסבר: אסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל. **וישראל** – העושה פירותיו בטומאה עובר

עבירה הוא, שהרי נצטווה על כך, הלכך אפילו דורכין נמי אסור, שדריכתו בעבירה בגת טמאה, ודריכתו הוא עיקר טומאתו, כשנעשין משקה הן טמאין על ידי הגת, ואסור לסייע ידי עוברי עבירה, אלא פורשין מהן כדי שלא ייגיל בכך. אבל גוי לאו עובר עבירה הוא, שלא נצטווה. **אבל מוליכין עמו חביות** – ריקניות לגת, ומביאין עמו חביות מלאות מן הגת, דאין כאן עבירה, דמאחר שנטמאו בגת מותר לתת היין בחביות טמאות. **לא לשון ולא עורכין עמו** – שכל מעשה עריכה זו בעבירה. **לפלטר** – שאופה את הפת. **ונמרא** שהתחיל לימשך – שהגת עשויה במדרון, ומשעה שהוא נמשך מצד העליון לצד התחתון קרוי יין. **פקוקה** – שפקקו הצינור על פי הבור שלא יכול לזרז, והיא היתה כולה מלאה ענבים, ולא נמשך בה יין ולא זו ממקומו, אלא במקום שנחסט שם עומד. ומקשין – והא קתני: עד שירד לבור, אבל לנמשך לא חיישין? **הבא נמי בגת פקוקה ומלאה** – ואשמעינן: בגת מלאה אין בה משיכה עד שישול פקק שלפניה וירד היין, והיא משכנתו מיד. **והשאר מותר** – והא הבא דהתחיל לזרז, והרי נמשך, וקתני: מה שבגת מותר? **ב"ד"ב** – סימנין הן, **אין בוצרין עם הנכרי בו** – והוא הדין לישראל העושה פירותיו בטומאה, ומוסיף עליו ישראל שאף אין דורכין עמו. בצריה היא גרם טומאה, שהבוצרו מוליכין לגת והגת טמאה. **ירי עוברי עבירה** – לעיל פרשתי. **אבל דורכין עם הנכרי** – דכיון דכבר נטמאו, וגוי לאו עובר עבירה הוא שלא נצטווה, שרי. **ולא חיישין לדרב הונא** – למיסריה משום משתכר באיסורי הנאה משהתחיל לימשך, דאינו יין עד שירד לבור.

ואין בוצרין עם הנכרי בו – והוא הדין לישראל העושה פירותיו בטומאה, ומוסיף עליו ישראל שאף אין דורכין עמו. בצריה היא גרם טומאה, שהבוצרו מוליכין לגת והגת טמאה. **ירי עוברי עבירה** – לעיל פרשתי. **אבל דורכין עם הנכרי** – דכיון דכבר נטמאו, וגוי לאו עובר עבירה הוא שלא נצטווה, שרי. **ולא חיישין לדרב הונא** – למיסריה משום משתכר באיסורי הנאה משהתחיל לימשך, דאינו יין עד שירד לבור.

עבודה זרה דף נה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קמג

הונא. מתרצת הגמרא: **הָכָא נָפִי** – אף כאן מדובר ב**גַּת פְּקוּקָה** ו**מִלְלָהּ**, שאין היין הנמצא שם נקרא יין לענין יין נסך כיון שלא התחיל להמשך, והשמיעה המשנה בכך שאמרה שאינו נעשה יין נסך עד שירד לבור, שבגת מלאה אין שייך שיתחיל היין להמשך עד שיטול את הפק שבצינור שעל פי הבור ויתחיל היין להמשך, אבל כשהוציא את הפק והתחיל היין לרדת, הרי זו 'המשכה'.

מקשה הגמרא מהמשך המשנה: **תָּא שְׂמַע, יֶרֶד הָיִן לְבוֹר, מָה שֶׁבְּבוֹר אֲסוּר** אם נגע בו נכרי, ו**הַשָּׂאֵר מוֹתֵר**, ומבואר שאף שהתחיל היין להמשך לבור, מכל מקום מה שבגת מותר, ואינו נאסר במגע גוי, ומוכח שאין ההמשכה מחשיבה אותו כ'יין', וממילא אין מגע הגוי אסור.

רב הונא מיישב למסקנא את כל הקושיות עליו ממשנתו: **אָמַר רַב הוֹנָא, לֹא קָשִׁיָא, בָּאֵן** – מה ששנינו במשנתנו שהיין שבגת אינו נקרא יין לענין יין נסך אף שהתחיל להמשך, היינו ב'**מִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה**', קודם שחזרו בהם חכמים, ו**בָּאֵן** – מה שאמרתי שמיד כשהתחיל להמשך יש לו שם יין, היינו ב'**מִשְׁנֵה אַחֲרֹנָה**', לאחר שחזרו בהם חכמים.

רב הונא מביא ברייתא שמבואר בה שיטת חכמים קודם שחזרו בהם ואחר שחזרו בהם: **רֵתְנִיָא, בְּרֵאשׁוֹנָה** – בתחילה היו החכמים **אוֹמְרִים**, **בְּד"ו** וראשי תיבות של 'בוצרים, דורכים, דורכים', וזהו סימן לתחילתם של שלשת הדינים הבאים, כלומר, **אֵין דּוֹרְכִין עִם הָעוֹבֵר בּוֹכְבִים בְּגַת**, מפני ש**אֲסוּר לְגָרוֹם טוֹמְאָה לְחוּלִין שְׂבָאֲרֵין יִשְׂרָאֵל**, וכיון שהנכרי עתיד להוליך את הענבים לגתו הטמאה ולדורכם בטומאה, נמצא שבכך שמסייע לו לבצור את הענבים, גורם טומאה לחולין שבארץ ישראל. **וְאֵין דּוֹרְכִין עִם יִשְׂרָאֵל שְׂעוֹשֶׂה** – מתעסק ב**פִּירוּתֵי בְּטוֹמְאָה**, מפני שהוא עובר עבירה בכך, שהרי אסור לטמא חולין שבארץ ישראל כמבואר, וכיון שבדריכתם יוצא מהם משקה, ומכשיר את הפירות לקבל טומאה, ונטמאים מיד מהגת, נמצא שהדריכה היא עיקר טומאתם, ולכן אסור לסייע לו במעשה זה, משום **שְׂאֲסוּר לְסַיֵּעַ יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבִירָה**, **אֲבָל דּוֹרְכִים עִם הָעוֹבֵד בּוֹכְבִים בְּגַת** ומסייעים לו בדריכתו תמורת שכר, לאחר שכבר התחיל לדרוך וטימא את הפירות, ואינם גורמים טומאה בכך כיון שכבר טימאם בתחילת דריכתו, וגם אינם מסייעים לעוברי עבירה כיון שהנכרי לא נצטווה על כך. **יְכֵן אֵין בּוּזָה מִשּׁוּם אִיסוּר הַשְׁתַּכְרוּת בֵּין נֶסֶךְ**, כיון שלמשנה ראשונה **לֹא חֵיִישִׁין** [אין חוששים] ל**דְּרֹב הוֹנָא** שמיד כשהתחיל היין להמשך הוא נקרא יין לענין איסור יין נסך, אלא עד שירד ממש לבור אינו נעשה יין נסך, ולכן מותר להשתכר ממלאכה הנעשית בו.

ממשיכה הברייתא: ו**חִזְרוּ בָהֶם הַחֲכָמִים מִדְּבִירֵיהֶם הָרֵאשׁוֹנִים לְזוֹמַר, (דב"ד) [דב"ב]** ודורכים, בוצרים, בוצרים, וזהו סימן לתחילתם של שלשת הדינים הבאים, כלומר, **אֵין דּוֹרְכִין עִם הָעוֹבֵד בּוֹכְבִים בְּגַת** תמורת שכר, כיון שהיין הנסחט בדריכתו נחשב יין לענין יין נסך, והנכרי נוגע ביין בדריכתו ומנסכו, ונמצא שהמסייעים לו בדריכתו תמורת שכר משתכרים באיסור הנאה של יין נסך ואסור (לקמן סב).

מבאר הגמרא: והטעם שחזרו בהם חכמים בדין זה, **מִשּׁוּם דְּרַב הוֹנָא** – המשנה אחרונה סברה כדברי רב הונא, שיש שהתחיל להמשך בגת לעבר הבור נחשב יין לענין יין נסך, ולכן אסרה לסייע לנכרי הדורך בגת, משום שהמסייע משתכר באיסור הנאה של יין נסך.

אֲבָל לֹא בּוֹצְרִין עִמּוֹ את ענביו מכרמו על מנת שיתנם בגתו, משום שנתנת הענבים לגת היא לשם דריכה ועשיית יין, ודריכת הנכרי עליהם ברגליו טמאם, שהרי באותו זמן יוצא מהם משקה המכשירם לקבל טומאה, ונמצא שבסיוע לנכרי בבצירה גורמים להם טומאה, ואסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל.

המשנה מבארת את דין עשיית יין עם ישראל העושה זאת בטומאה: **יִשְׂרָאֵל שְׂהוּא עוֹשֶׂה** – מתעסק בפירותיו **בְּטוֹמְאָה**, **לֹא דּוֹרְכִין וְלֹא בּוֹצְרִין עִמּוֹ** את ענביו לצורך עשיית יין, כיון שאסור לטמא חולין שבארץ ישראל, ובבצירה הוא מקרב את הבאת הענבים לגת הטמאה, וגורם להם להטמא, וכטעם שנאסרה בצירה עם גוי, וכאן דריכת הענבים גם כן אסורה, אף שכבר נטמאו הענבים בתחילת הדריכה, כיון שהדריכה היא עיקר הגורם לטומאתם, שהרי בכך יוצא מהם משקה המכשיר את הענבים לקבל טומאה ונטמאים מיד מהגת הטמאה, והרי הוא מסייע בידי עובר עבירה, ואסור לסייע בידי עוברי עבירה כדי שלא יתרגלו לכך. **אֲבָל מוֹלִיכִין עִמּוֹ חֲבִיתוֹת רִיקְנִיתוֹת לְגַת** כדי לתת בתוכן את יינו, ו**מְבִיאִין עִמּוֹ** את החביות כשהן מלאות ביון מן ה**גַּת** לביתו, שכיון שכבר נטמא היין בגת, אין עבירה בנתינתו בחביות טמאות, וממילא גם המסייע לכך אינו נחשב מסייע לעוברי עבירה.

המשנה ממשיכה לבאר דין סיוע לישראל המתעסק בפירות בטומאה, לענין פת: **נִתְתּוֹם** – אדם הלש בצק לצורך אפייתו בתנור, **שְׂהוּא עוֹשֶׂה** – מתעסק בבצק **בְּטוֹמְאָה**, **לֹא לִשִּׁין וְלֹא עוֹרְכִין** [ומרדדים] **עִמּוֹ** את הבצק, כיון שכל מעשה הלישה והעריכה בעבירה הוא, ואסור לסייע לעוברי עבירה כמבואר. **אֲבָל מוֹלִיכִין עִמּוֹ** את ה**פֶּת**, דהיינו את הבצק העומד לאפיה ולהיות פת, **לְפִלְטָר** האופה את הפת, כיון שבגמר הלישה והעריכה נגמר מעשה העבירה, והולכת בצק טמא לאופה אינה עבירה, והמסייע לכך אינו נחשב מסייע לעוברי עבירה.

גמרא

הגמרא מבררת ממתני נגיעת הגוי אוסרת את היין: **אָמַר רַב הוֹנָא, יוֹן מְכִינֵן שֶׁהִתְחִיל לְהַמְשִׁיךְ וְלִירֵד בְּגַת מִן הַצֵּד הָעֲלִינִן שְׁלֵה לְצֵד הַתַּחְתּוֹן**, נקרא יין, ובנגיעת נכרי בו **עוֹשֶׂה יוֹן נֶסֶךְ**.

מקשה הגמרא: **תָּנִן בְּמִשְׁנֵתוֹ, לּוֹקְחִים גַּת בְּעוֹטָה מִן הָעוֹבֵד בּוֹכְבִים, וְאֵף עַל פִּי שְׂנֵמָל הַנֶּכְרִי עֲנָבִים מִן הַגַּת בְּיָדוֹ וְנִתְּן לְתַפְתָּהּ**, ובכך נגע ביין, ומבואר שכל זמן שהיין בגת אינו נקרא יין ואינו נעשה יין נסך בנגיעת הנכרי, ומשמע שאף אם התחיל להמשך ולירד בתוך הגת אינו נקרא יין לענין יין נסך, ושלא כרב הונא.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הוֹנָא**, מה שאמרה המשנה שהיין שבגת אינו נעשה יין נסך, היינו ב**גַּת פְּקוּקָה וּמִלְלָהּ**, כלומר, שפקקו את הצינור שבפי הבור כדי שלא יוכל היין לירד אליו, והגת מלאה כולה בענבים וביין הנסחט מהם, ולא התחיל היין להמשך בה כלל, אלא עומד במקום שנסחט ולא זו ממנו, ולכן עדיין אינו נקרא יין לענין איסור יין נסך, אך אם אין הגת פקוקה והתחיל היין להמשך בה, נקרא יין לענין יין נסך.

מקשה הגמרא מהמשך המשנה: **תָּא שְׂמַע, שְׁנִינוּ בַּהֲמִשְׁךְ מִשְׁנֵתוֹ, וְאִינוּ עוֹשֶׂה יוֹן נֶסֶךְ עַד שֶׁיֵּרֵד לְבוֹר**, ומפורש שאינו נקרא יין לענין יין נסך עד שירד לתוך הבור ממש, ולא משהתחיל להמשך כדברי רב

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום חמישי עמ' א

לשמש לגבוה כיון שבני דעה הם, וקנסום חכמים, אך בהמה שאינה שלו אינה נאסרת אף על ידי מעשה, כיון שאין בה דעת ולא שייך לקנסה.

וְאֵלָּא נאמר שלמדים זאת מ**אֲבֵי הַמִּזְבֵּחַ**, שהשתמשו בהן אנשי יון לעבודה זרה, וגנוזם בית חשמונאי משום שנאסרו לגבוה, כמבואר לעיל (נב), ומוכח שאף שלא היו האבנים שלהם אלא של הקדש נאסרו על ידי שעשו בהן מעשה לשם עבודה זרה, ומזה יש ללמוד

אף לבהמה שאינה שלו שעשה בה מעשה לעבודה זרה, שאסרה. יש לדחות, ו**דְּלִמָּא** – והרי יתכן שיש לחלק בזה ב**דְּבִרְיוֹ דְּרַב פִּפְא** (לעיל שם), ששם מצאו פסוק מיוחד לאוסרם, שנאמר (יחזקאל ז ב) **וְכָאֵן בָּהּ פְּרִיצִים וְחִלְלָהּ**, ולמדו ממנו בית חשמונאי, שכיון שנכנסו היונים להיכל יצאו כליו לחולין, וכיון שיצאו לחולין זכו בהן הנכרים ואסרום משום עבודה זרה, אך דבר אחר שאינו שלו אינו יכול לאסרו משום עבודה זרה אף אם עשה בו מעשה לשמה.

ממשיכה הברייטא: וְאִין בּוֹצְרִין עִם יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹשֶׂה פִּירוּתֵי
בְּטוּמָאָה מְשוּם שְׁגוּרָם טוּמָאָה לְפִירוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַמְּחֻיָּבִים
בְּהַפְרַשַׁת תְּרוּמָה, וְהַדְּבָר אֲסוּר, כִּיּוֹן שֵׁשׁ בָּהֶם חֶלֶק שְׁעֵתִיד לִהְיוֹת
מוֹפְרָשׁ כְּתֻרְמָה, וְכָל שֶׁפֶן שְׂאִין דּוֹרְכִין עִמּוֹ, כִּיּוֹן שְׁדוּרָךְ בְּטוּמָאָה,
וּבְדִרְכֶּיךָ עֲצֻמָּה נְטֻמָּאִים הַעֲנֵבִים וְהִי הוּא מְסִייעַ לַעֲבוּרֵי עֲבִירָה.
אֲכָל בּוֹצְרִין עִם הָעוֹבֵד בּוֹכְבִּים בְּנֵת, כִּיּוֹן שְׁמוּתָךְ לְגִדּוּם טוּמָאָה
לְחֻלּוֹן שְׁבָאָרֵין יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁאֵינָם מְחֻיָּבִים בְּהַפְרַשַׁת תְּרוּמָה, כְּפִירוּת
אֱלוֹ שֶׁל נֹכְרִי.

שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה בַּעֲנִין יֵין שִׁבְגָתָא שֶׁל נֹכְרִי: וְאִינוּ עוֹשֶׂה יֵין נֶסֶךְ עַד שִׁירָד
לְבוֹר. וְהֵינּוּ שְׁמִשְׁנָה שִׁירָד לְבוֹר נִקְרָא יֵין לַעֲנִין יֵין נֶסֶךְ, הַגְּמָרָא
מִקְשָׁה עַל כֵּךְ מִמִּשְׁנָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: (וְהִתְנִי) [וְהִתְנִין] בַּמִּשְׁנָה
(מַעֲשֵׂרוֹת פ"א מ"ז) לִגְבֵי שִׁיעוֹר גָּמֵר מִלֹּאכָה לַעֲנִין חִיּוּב מַעֲשֵׂר, יֵין שִׁיעוֹרוֹ
מִשִּׁיקְפָה – מִשִּׁיעוֹף, כְּלוֹמֵר מַעַת שִׁיעוֹף עַל הֵיין חֲרַצְנֵי הַעֲנֵבִים,
שֶׁמֶהֱם נִסְחָט הֵיין כְּשֶׁהוּא בְּבוֹר. וּמִבּוֹאֵר שֶׁגָּמֵר מִלֹּאכָה הֵיין לְהִקְרָא
יֵין אֵינוּ מִשִּׁירָד לְבוֹר כְּמִבּוֹאֵר בַּמִּשְׁנֵיתוֹ, אֲלָא רַק מִשִּׁיעוֹף בּו
הַחֲרַצְנִים, שֶׁהוּא שִׁיעוֹר מֵאוּחֹר יוֹתֵר.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבָּא, לֹא קָשְׁיָא, הָא – הַמִּשְׁנָה בַּמַּעֲשֵׁרוֹת
שֶׁאִמְרָה שֶׁגָּמֵר מִלֹּאכָה הֵיין הוּא רַק מִשִּׁיקְפָה, הִיא בְּשִׁיטַת רַבִּי
עֲקִיבָא, וְהָא – מִשְׁנֵיתוֹ שֶׁאִמְרָה שֶׁגָּמֵר מִלֹּאכָה הוּא כְּבֵר מִשִּׁירָד
לְבוֹר, הִיא בְּשִׁיטַת רַבְּנָן, וְהִיכֵן נִחְלָקוּ בּוֹז, (דִּתְנִין) [דִּתְנִיָא] בְּבִרְיֵיתָא
בַּעֲנִין גָּמֵר מִלֹּאכָה לַעֲנִין חִיּוּב מַעֲשֵׂר, "יֵין", שְׁמוֹ עֲלֵי מִשִּׁירָד מִן
הַגָּת לְבוֹר. רַבִּי עֲקִיבָא חוֹלֵק וְאִמְרָה, הוּא נֹחֵשֶׁב יֵין רַק מִשִּׁיקְפָה.
הַגְּמָרָא מִסְתַּפֶּקֶת מִהֵיא כּוֹוֹנָת רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁגָּמֵר מִלֹּאכָה הֵיין הוּא
מִשִּׁיקְפָה: אִיבִיעָא לָהּ – נִסְתַּפֶּקוּ בְּנֵי הַיִּשִּׁיבָה, הַקִּיפּוֹי שְׁעֵלֵי דִיבֵר
רַבִּי עֲקִיבָא הוּא קִיפּוֹי דְּבוֹר, כְּלוֹמֵר שִׁיעוֹף הַחֲרַצְנִים עַל פְּנֵי הֵיין
כְּשֶׁהוּא עוֹד בְּבוֹר, אִי קִיפּוֹי דְּחִבִּית, שִׁיעוֹף עַל פְּנֵי כְּשֶׁהוּא כְּבֵר
בַּחֲבִית, שֶׁהוּא שִׁיעוֹר מֵאוּחֹר יוֹתֵר, שֶׁכֵּן לֵאחֹר שְׁתַּסָּה הֵיין מֵעֲבִירִים
אוֹתוֹ מִן הַבוֹר לַחֲבִית.

פּוֹשְׁטָה הַגְּמָרָא: הָא שְׁמַע מִהַמְּשָׁךְ הַמִּשְׁנָה שֶׁהוֹכְרָה לַעֲלִיל לִגְבֵי
מַעֲשֵׁרוֹת (מַעֲשֵׁרוֹת פ"א מ"ז), (דִּתְנִיָא) [דִּתְנִין], יֵין, גָּמֵר מִלֹּאכָתוֹ לַעֲנִין
חִיּוּב מַעֲשֵׂר מִשִּׁיקְפָה, וְאֵיךְ עַל פִּי שִׁיקְפָה, כְּלוֹמֵר שֶׁכְּבֵר הִיָּה בּוֹ קִיפּוֹי
זֶה וְצֵפוּ בּוֹ הַחֲרַצְנִים, קוֹלָט – יָכוֹל לִטּוֹל יֵין מִן הַגָּת הָעֲלִילָנָה,
כְּלוֹמֵר מִן הַגָּת שֶׁבָּה נִסְחָט הֵיין שְׁהִיא עֲלִיוֹנָה מִן הַבוֹר, וּמִן הַצִּינּוֹר
שֶׁבּוּ מִקְלַח הֵיין מִן הַגָּת לְבוֹר, וְשִׁוְתָהּ אֵיךְ בְּלֹא לַעֲשֵׂר, כִּיּוֹן שִׁיין זֶה
לֹא יֵרֵד לְבוֹר וְלֹא קִיפָה לֹא נִגְמְרָה מִלֹּאכָתוֹ לַחִיּוּב מַעֲשֵׂר. שְׁמַע מִיָּנָה
קִיפּוֹי דְּבוֹר קְאָמְרִין – יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִמִּשְׁנָה זֶה, שְׁכוּוֹנָתָה הִתְנָא בְּאוּמְרוֹ

שִׁיעוֹר גָּמֵר מִלֹּאכָה הֵיין הוּא מִשִּׁיקְפָה, לַקִּיפּוֹי בְּבוֹר, שֶׁאִם כּוֹוֹנָתוֹ
לַקִּיפּוֹי בַּחֲבִית מִהֵיא עֲנִינוּ אֲצֵל הֵיין שִׁבְגָתָא אוֹ שֶׁבְּצִינוֹר שֶׁהִיָּתָה הַמִּשְׁנָה
צְרִיכָה לְהַתִּיר אֶת הֵיין שֶׁבָּהֶם בְּלֹא מַעֲשֵׂר, אֲלָא וְדֹאִי כּוֹוֹנָתָה לַקִּיפּוֹי
שֶׁבְּבוֹר. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: שְׁמַע מִיָּנָה – אֲכָן מוֹכַח כֵּךְ.

הַגְּמָרָא מִקְשָׁה סְתִירָה בֵּין הַבְּרִיִּיתָא לַעֲלִיל שֶׁבָּה נִחְלָקוּ רַבִּי עֲקִיבָא
וְחַכְמַיִם, לְבִין בְּרִיִּיתָא אַחֲרָת. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהִתְנִי רַב וְכִידִי בְּרַבִּי
רַבִּי אִשְׁעִיָא – וְהִרִי שְׁנָה רַב זְבִיד בֹּאחַת מִן הַבְּרִיִּיתוֹת שֶׁשְׁנֵנוּ בְּבִית
מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי אוֹשְׁעִיָא, יֵין, גָּמֵר מִלֹּאכָתוֹ לַמַּעֲשֵׂר הוּא מִשִּׁירָד
לְבוֹר וְיִקְפָה, רַבִּי עֲקִיבָא אִמְרָה, גָּמֵר מִלֹּאכָתוֹ מִשִּׁיעוֹף –
מִשִּׁיעוֹף אִיאוּדוֹ מִן הַבוֹר לְהַנִּין בְּחִבִּיוֹת, שֶׁהוּא שִׁיעוֹר מֵאוּחֹר יוֹתֵר מִן
הַקִּיפּוֹי שֶׁבְּבוֹר. וּמִבּוֹאֵר שֶׁלַּחְכְּמַיִם הַשִּׁיעוֹר הוּא מִשִּׁיקְפָה וְלֹא כְּבֵר
מִשִּׁירָד לְבוֹר, וְלִרְבִּי עֲקִיבָא הַשִּׁיעוֹר הוּא מִשִּׁיעוֹף אִיאוּדוֹ מִן הַבוֹר
לַחֲבִית וְלֹא כְּבֵר מִשִּׁיקְפָה בְּבוֹר, וְשֶׁלֹא כְּבִרְיֵיתָא הִרְאֵנוּהָ שֶׁבָּה
אִמֵּר רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁגָּמֵר מִלֹּאכָה הוּא מִשִּׁיקְפָה, וְחַכְמַיִם אִמְרוּ
שֶׁהַשִּׁיעוֹר הוּא מִשִּׁירָד לְבוֹר.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: תְּרַצָּה נָפִי לְהָךְ קְמִיִּיתָא הָכִי – תִּתְרַץ כֵּךְ גַּם אֶת
הַבְּרִיִּיתָא הִרְאֵנוּהָ שֶׁנִּחְלָקוּ בָּהּ רַבֵּנּוּ וְרַבִּי עֲקִיבָא, וְתִגְרֹסוּ יֵין גָּמֵר
מִלֹּאכָתוֹ הוּא מִשִּׁירָד לְבוֹר וְיִקְפָה, וְרַבִּי עֲקִיבָא אִמְרָה, מִשִּׁיעוֹף –
מִשִּׁיעוֹף אִיאוּדוֹ מִן הַבוֹר לְהַנִּין בְּחִבִּיוֹת, כְּלוֹמֵר, מִשִּׁיקְפָה וְיִשְׁלָה
בַּחֲבִית, וְהַמִּשְׁנָה שֶׁשְׁנִינוּ בָּהּ שֶׁהַשִּׁיעוֹר הוּא מִשִּׁיקְפָה בְּבוֹר, נִשְׁנִית
בְּשִׁיטַת חַכְמַיִם שֶׁזֶה שִׁיעוֹר גָּמֵר מִלֹּאכָה הֵיין לַחִיּוּב מַעֲשֵׂר.

הַגְּמָרָא מְבַרֶּרֶת לִפִּי מִסְקָנָא זֶה אֶת טַעַם הַדִּין בַּמִּשְׁנֵיתוֹ: וְאִלָּא
מִתְנִיתִין דְּקִתְנִי – מִהֵיא שֶׁשְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנֵיתוֹ שֶׁאֵינוּ עוֹשֶׂה יֵין נֶסֶךְ עַד
שִׁירָד לְבוֹר, וּמִבּוֹאֵר שֶׁגָּמֵר מִלֹּאכָה הֵיין הוּא כְּבֵר מִשִּׁירָד לְבוֹר אֵיךְ
שֶׁלֹא קִיפָה, לִימָא תְּלִיתָא תְּנָאִי הִיא – וְכִי נֹאמֵר שֶׁנִּחְלָקוּ בַּעֲנִין זֶה
שְׁלֹשָׁה תְּנָאִים, אִימְתִּי נִגְמְרָה מִלֹּאכָה הֵיין, בֵּין לַעֲנִין חִיּוּב מַעֲשֵׂר וּבֵין
לַעֲנִין עֲשִׂיתִי יֵין נֶסֶךְ, וְהִתְנָא שֶׁל מִשְׁנֵיתוֹ סָבַר שֶׁנִּגְמְרָה מִלֹּאכָתוֹ כְּבֵר
מִשִּׁירָד לְבוֹר, וְכַשֵּׁם שֶׁאִמֵּר זֹאת בֵּין נֶסֶךְ כֵּךְ הוּא סוֹבֵר גַּם לִגְבֵי
מַעֲשֵׂר, וְחַכְמַיִם שֶׁבַּמִּשְׁנָה בַּמַּעֲשֵׁרוֹת סוֹבְרִים שֶׁנִּגְמְרָה מִלֹּאכָתוֹ
מִשִּׁיקְפָה בְּבוֹר, וְרַבִּי עֲקִיבָא סוֹבֵר שֶׁרַק מִשִּׁיעוֹף אִיאוּדוֹ מִן הַבוֹר לְהַנִּין
בַּחֲבִית.

דוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא, אֵיךְ לֹמֵר שֶׁלִּתְנָא שֶׁל מִשְׁנֵיתוֹ יֵשׁ שִׁיטָה שְׁלִישִׁית
בַּעֲנִין גָּמֵר מִלֹּאכָה הֵיין, אֲלָא אֵיךְ הוּא סוֹבֵר לִגְבֵי חִיּוּב מַעֲשֵׂר כַּחֲכַמִּים
אוֹ כְּרַבִּי עֲקִיבָא, וְשֶׁאֵינוּ יֵין נֶסֶךְ דְּאִתְּמִירוֹ בֵּית רַבְּנָן – הַדִּין בֵּין נֶסֶךְ
שׁוֹנָה, שֶׁהַחֲמִירוֹ בּוֹ חַכְמַיִם מִפְּנֵי חוֹמֶרֶת עֲבוּדָה זָרָה, וְאִמְרוּ שֶׁנַּעֲשֶׂה
יֵין נֶסֶךְ כְּבֵר מִשִּׁירָד לְבוֹר.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז תשרי, תשס"ו

ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נוי"ע עוסק בצ"צ מוה"ר שמעון ברוך שי שו"ב

שלום וברכה!

לאחרי הדומי הארוכה נעם לי לקבל מכתבו מערב הוש"ר... וברך לקחתי ואשיבנו ממחרת שבת
בראשית, בראשית השנה הבאה עלינו ועל כל ישראל טובה שתה"י שנה מבורכת ומוצלחת בכל אחד ואחת
בעניניו ועניני ב"ב שיחיו, וכיון שכל ישראל ערבים זב"ז, הרי נוסף על הפי' כפשוטו ערבים מלשון ערבות,
הרי ערב[ות] זו באה ע"י הענין השני שבמלת ערבים מלשון עריבות ונעימות שע"ז מקבל כל אחד ברצון
ערבות בעד חבירו, ובמילא ג"כ הענין השלישי שבמלת ערבים מלשון מעורבים זע"ז אשר כולם יחד הם
קומה שלימה.

הרי מתאים לזה בודאי יוסיף ג"כ כת"ר כח ועוז בעסקנות צבורית בכלל, ובעזר להחזקת המוסדות
הק' אחלי יוסף יצחק ליובאוויטש אשר במרוקה בפרט, וגדול זכות השתדלותו בזה להיות צנור וכלי
לברכות השי"ת מעל.

בברכה.

עבודה זרה. פרק רביעי – רבי ישמעאל דף נו עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמה רש"י תוספות

1 ואין בוצרין עם ישראל בו' – משום דגורם טומאה הוא. ואף על גבי דסבירא לן
2 השתא מותר לגרום טומאה לחולין בדתני סיפא – הני מילי דגוי, אבל דישאל
3 טבולים הם לתרומה, ואסור לגרום טומאה לתרומה, דכתיב: "ואני הנה נתתי לך את
4 משמרת תרומותי", בשתי תרומות הכתוב מדבר. וכל שכן שאין דורכין, שדריכתן
5 מטמאתן, ומסייע ידי עוברי עברה. יין
6 משיקה – הוי גמר מלאכה לענין מעשר
7 ליאסר בו שתיית עראי. – משיקה – לשון
8 צה, כמו: "קפא תהומא" דמסכת סוכה (נג, א),
9 שצפין החרצנים על היין כשהוא נח בבור.
10 ואף על פי שקפה – מה שבבור, קולט מן הגת
11 העליונה ושותה, שאותו שלא ירד לבור לא
12 נגמר מלאכתו. מן הצנור – מקום דרך מרוב
13 המקלח היין לבור. שמע מינה קיפוי דבור
14 קאמר – מדקתני: ואף על פי שקפה קולט מן
15 הגת, דאי בחביות – מה ענינו אצל גת. בדבי
16 רבי אושעיא – במתניתין דבי רבי אושעיא.
17 משישלה בחביות – לשון "השולה דגים מן
18 הים" (חולין סג, א), משישלה היין מן הבור
19 להגות בחביות, וכן מפרש בבבא מציעא
20 ב"השוכר את הפועלים" (צב, ב). ולעיל קתני
21 לרבנן משירד לבור, ולרבי עקיבא משיקפה
22 אלא מתניתין דקתני עד שירד לבור – הא
23 ירד לבור, אף על פי שלא קיפה – הוי יין. נימא
24 – כי היכי דקתני לענין נסך, הכי נמי סבירא
25 ליה לענין מעשר, ופליג אדרבנן ואדרבי
26 עקיבא משישלה. שאני יין נסך בו' – אבל במעשר, אי כרבנן אי כרבי עקיבא.
27 ולרבא

1 ואין בוצרין עם ישראל שעושה פירותיו בטומאה, וכל
2 שכן שאין דורכין; אבל בוצרין עם הנכרי פגת, שמוותר
3 לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל. "ואינו עושה יין
4 נסך עד שירד לבור". והתנאי: יין – משיקפה! אמר רבא,
5 לא קשיא: הא רבי עקיבא, הא רבנן; דתנן: יין – משיירד
6 לבור, רבי עקיבא אומר: משיקפה. איבעיא להו: קיפוי
7 דבור או קיפוי דחביות? תא שמע, דתנאי: יין – משיקפה,
8 אף על פי שקפה – קולט מן הגת העליונה ומן הצנור
9 ושותה; שמע מינה: קיפוי דבור קאמרין, שמע מינה.
10 והתני רב זביד ברבי רבי אושעיא: יין – משיירד לבור
11 ויקפה, רבי עקיבא אומר: משישלה בחביות! – תרצה
12 נמי להך קמיתא הכי: יין – משיירד לבור ויקפה, רבי
13 עקיבא אומר: משישלה בחביות. – ואלא מתניתין דקתני:
14 אינו עושה יין נסך עד שירד לבור, לימא, תלתא תנאי
15 היא? – לא, שאני יין נסך, דאחמירו ביה רבנן.
16 ולרבא

1 טומאה, עד שלא נגמרה מלאכתן יעשו משגמרה מלאכתן יעשו בטוהרה ותרומותן
2 תלויה, באיזה ספק אמרו – בדבר הספק לתרומה. אלמא, אפילו בפירות נמי אמרינן הכי? אכן
3 יש לתרץ, דשאני התם שכבר נולד להם ספק טומאה ואי אפשר עוד להיות טהור לגמרי,
4 טומאה, עד שלא נגמרה מלאכתן יעשו משגמרה מלאכתן יעשו בטוהרה ותרומותן
5 תלויה, באיזה ספק אמרו – בדבר הספק לתרומה. אלמא, אפילו בפירות נמי אמרינן הכי? אכן
6 יש לתרץ, דשאני התם שכבר נולד להם ספק טומאה ואי אפשר עוד להיות טהור לגמרי,
7 טומאה, עד שלא נגמרה מלאכתן יעשו משגמרה מלאכתן יעשו בטוהרה ותרומותן
8 תלויה, באיזה ספק אמרו – בדבר הספק לתרומה. אלמא, אפילו בפירות נמי אמרינן הכי? אכן
9 יש לתרץ, דשאני התם שכבר נולד להם ספק טומאה ואי אפשר עוד להיות טהור לגמרי,
10 טומאה, עד שלא נגמרה מלאכתן יעשו משגמרה מלאכתן יעשו בטוהרה ותרומותן
11 תלויה, באיזה ספק אמרו – בדבר הספק לתרומה. אלמא, אפילו בפירות נמי אמרינן הכי? אכן
12 יש לתרץ, דשאני התם שכבר נולד להם ספק טומאה ואי אפשר עוד להיות טהור לגמרי,
13 טומאה, עד שלא נגמרה מלאכתן יעשו משגמרה מלאכתן יעשו בטוהרה ותרומותן
14 תלויה, באיזה ספק אמרו – בדבר הספק לתרומה. אלמא, אפילו בפירות נמי אמרינן הכי? אכן
15 יש לתרץ, דשאני התם שכבר נולד להם ספק טומאה ואי אפשר עוד להיות טהור לגמרי,
16 טומאה, עד שלא נגמרה מלאכתן יעשו משגמרה מלאכתן יעשו בטוהרה ותרומותן
17 תלויה, באיזה ספק אמרו – בדבר הספק לתרומה. אלמא, אפילו בפירות נמי אמרינן הכי? אכן
18 יש לתרץ, דשאני התם שכבר נולד להם ספק טומאה ואי אפשר עוד להיות טהור לגמרי,
19 טומאה, עד שלא נגמרה מלאכתן יעשו משגמרה מלאכתן יעשו בטוהרה ותרומותן
20 תלויה, באיזה ספק אמרו – בדבר הספק לתרומה. אלמא, אפילו בפירות נמי אמרינן הכי? אכן
21 יש לתרץ, דשאני התם שכבר נולד להם ספק טומאה ואי אפשר עוד להיות טהור לגמרי,
22 טומאה, עד שלא נגמרה מלאכתן יעשו משגמרה מלאכתן יעשו בטוהרה ותרומותן
23 תלויה, באיזה ספק אמרו – בדבר הספק לתרומה. אלמא, אפילו בפירות נמי אמרינן הכי? אכן
24 יש לתרץ, דשאני התם שכבר נולד להם ספק טומאה ואי אפשר עוד להיות טהור לגמרי,
25 טומאה, עד שלא נגמרה מלאכתן יעשו משגמרה מלאכתן יעשו בטוהרה ותרומותן
26 תלויה, באיזה ספק אמרו – בדבר הספק לתרומה. אלמא, אפילו בפירות נמי אמרינן הכי? אכן
27 יש לתרץ, דשאני התם שכבר נולד להם ספק טומאה ואי אפשר עוד להיות טהור לגמרי,

1 אבל כאן יש לו לזהר שלא לטמאותה לבתחלה. מיהו קשיא מזההו דפרק "הניקוק" (גיטין סא, א) דקאמר: רישא בטומאת חולין, פירוש: שמותר לסייע קודם שחטיל למים לפי שאין שם
2 אלא טומאת חולין, ואף על פי שיבא להפריש לבסוף חלה בטומאה. ומאי שנא מזהי דהכא? ואומר רבינו תם: דבגישין ליכא אלא חשדא בעלמא, שחשודה לעשות פירותיה בטומאה, אבל
3 כאן דרואי עושה פירותיו בטומאה אסור לסייע לו אפילו מתחלה. וקשה לפירוש זה, דמתניתין קתני: לא לשין ולא עורכין, משמע – הא ברירה וטחינה שריא. ובפרק "הניקוק" (שם סא, א) וברק
4 תנן: בוררת וטוחנת גבי אשת עם הארץ, ופירש רבינו תם: התם דוקא, דאין כאן אלא חשד בעלמא שחשודה לעשות בטומאה, אבל אם עושה בודאי בטומאה לא שריקן. והא הכא דיעשה
5 בודאי בטומאה, ומשמע דברירה וטחינה שרי? ואומר רבינו תם: דהכא מיירי בפירות שלא הוכשרו, ולכן שרינא בה ברירה וטחינה אף בעושה בודאי בטומאה. וההיא דגישין מיירי בפירות
6 שהוכשרו כבר, ולכן ודאי אם עושה בודאי בטומאה אסור אף לברור ולטחון. מיהו בירושלמי תני עלה דמתניתין: לא בוררין ולא טוחנין עמו, ופרין מההיא דגישין דקתני: בוררת וטוחנת,
7 ומשני: כאן בללות כאן בשאיתו לחתה, פירוש: הכא מיירי שהוכשרו וההיא דגישין בלא הוכשרו, ואינו יורד לחלק כלל בין חשוד לעושה בודאי. ולדברי רבינו תם נובל לומר: לא לשין ולא
8 טוחנין בדברי הירושלמי, ומיירי בין הכא בין התם בהוכשרו, וטעמא דהכא משום דעושה בודאי בטומאה הוא, ולכן לא בוררין. ורבי יהודה מצא פירוש אחד בפירוש רבינו שלמה כתב יד:
9 אבל לא בוצרין עם ישראל בו', ואף על גב דסבירא לן השתא דמותר לגרום טומאה לחולין בדתני סיפא – הני מילי דגוי או ישראל חבר שלא יאכלם רק בימי טומאתו, אבל בישראל רשע
10 עובר עברה הוא, שסופו לשותו טמא ודריכתה לכן עומדת, הלכך אסור לסייעו, עד כאן לשוננו. ר"ב עקיבא אומר משיקפה – תימנה: כיון דרבי עקיבא מיקל הוא, "עד שיקפה" מיבעי ליה,
11 כדאמרין פה (בבא מציעא פח, ב) גבי קישואין ודילועין: מאי לאו משיקפסו בשדה? לא, הכי, "עד שיקפסו" מיבעי ליה ויש לומר: דשאני התם,
12 דאיכא למיטעי ולמימר פקס דשדה, אבל הכא ליכא למיטעי מידי, דודאי אין שום קיפוי קודם ירידתו לבור. ואף על פי שקפה קולט מן הגת העליונה – פירוש: אבל מן התחתונה, כלומר
13 מן הבור – אסור לשותו אף עראי, שהרי הוקבע למעשר. תימנה: האי גת היכא קאי? אי בשדה הוא, כדרך כל גתות שלהם שהיו בשדה, כדמוכח בפרק "המוכר את הבית" (בבא בתרא עא,
14 א) דתנן: מוכר את השדה לא מוכר את הגת, וגבי בית לא תני ליה, ואם כן דבגת שבשדה מיירי – לישתרי אפילו מן התחתונה, שהרי לא ראה פני הבית, ואמרין (בבא מציעא פח, ב): אף הטבל
15 מתחייב עד שיראה פני הבית? וכי תימא דמיירי הכא בגת העומד בבית והכניס שם הענבים, אם כן איך יוקבע שוב למעשר, כדאמר גבי תבואה שהכניסה במוץ שלה? ויש לומר: דלעולם
16 אימא לך דמיירי בגת שבשדה, והכי קאמר: קולט מן הגת ויכניסו לבית וישתה, שכל זמן שלא ירד לבור לא נגמרה מלאכתו, ואין ראיית פני הבית מתחייב במעשר אלא בדבר שנגמרה
17 מלאכתו, אבל ודאי לא יקח מן הבור ויכניסו לבית וישתה. ואיבעית אימא: לעולם מיירי בגת שבבית, ולא דמי לתבואה, שאין דרכה להכניסה לבית במוץ, הלכך כי הכניסה במוץ תו לא
18 מיקבע למעשר. אבל יין שדרכו להכניסו בענבים, ושם נעשה גרו – ודאי בעשיית גורן שלו נקבע. וראה מקישואין ודילועין, דאמרין פרק "הפועלים" (שם פח, ב) דמשיקפסו בבית הוי גמר
19 מלאכתו למעשר, ואף על פי שהכניסה בפקס שלהם. תרצה נמי להך קמיתא – ומתניתין ד"אף על פי שקפה", דדייקין מינה: שמע מינה קיפוי דבור, אתיא כרבנן. לימא תלתא תנאי
20 נינהו – תימנה: אמאי לא קא משני מתניתין? עד שירד לבור ויקפה, כדמתרין למתניתין קמיתא? ויש לומר: דאם כן, אדמפלגי בסיפא בין ירד לשאר שבגת – ליפלוז בירד נמי בין קיפוי לשאיני
21 קיפוי, אלא לאו שמע מינה דקסבר מתניתין דמה שבבור אף קודם קיפוי אסור. ואם תאמר: (ברייא) ובמשנה דמעשר (פרק א משנה ז) נמי דתני בה: ואף על פי שקפה קולט מן הגת בו',
22 אדמפלגי בין מה שבבור למה שבגת – ליפלוז וליתני במה שבבור בין קיפוי לשאיני קיפוי? ויש לומר: דאין הכי נמי, דהא תנא ליה רישא: יין משיקפה, אלמא אינו נעשה יין עד שיקפה, אלא
23 בסיפא רבותא נקט, ודסקא דעתך אמאי: כיון שאותו שבבור קפי ויש איסור גמור לפניו, ליגזור על מה שבגת וכווננו אטו דבור, בדקל יבא לשעתא אם נתייר לשותו מן הצנור שישתה גם כן
24 מן הבור הסמוך לו. אבל במתניתין דתני ברישא: אינו נעשה יין נסך עד שירד לבור, ולא הוכיח קיפוי כלל, אם איתא דהוה מפליג בין קיפוי ולא קיפוי, הוה ליה למיתנייה. ואין אומן דהכא
25 נמי אשמעינן רבותא, דאף על גב דמה שבבור אסור איסור גמור מכל מקום השאר מותר, ולא גורנין הא אטו הא. דאין זו רבותא, דבדא ודאי אין לטעות, אם נתייר כשנעשה הגוי במה שבגת
26 להתייר גם מנגע בבור, שהרי הגרונתי מפסיק ביניהם, והכל יודעים שהגרונתי עושה יין, ואדרבה, הוה ליה למנקט רבותא לפלוגי בין קיפוי לשאיני קיפוי.

רבא מוקי לה כחלתא תנאי – ואם תאמר: אמאי לא נקט רביעי לפי משנה אחרונה? ויש לומר: דתנא דמשנה ראשונה דמשנה אחרונה חד חשיב ליה, דמשנה אחרונה נמי התחיל לימשך קובעו למעשר. אבל אם החזיר גרוגתו לגת אסור – פירוש: אף מה שבגת, מפני טיפות יין שבגרוגתו המתערב בגת. ואם תאמר: והלא מסתמא יש בגת יותר ממשים מטפות יין הגרוגתו, ואמרין לקמן בפרק בתרא (סו, א): חמרא חרתא בעינבי, רבא אמר: בנותן טעם, וקיימא לן כרבא לגבי אביי! וכי תימא, כיון דבגת נמי איכא יין עם הענבים, ודוה ליה מין במינו דבמשוה ולא טביל, אכתי תיקשי: לימא סלק מינו דהיינו יין כמי שאינו, ושאינו מינו דהיינו הענבים שבגת רבה עליו ומבטלו, דסבירא ליה נמי לרבא בפרק "גיד הנשה" (תולין ק, ב) גבי חתיכות של דג טמא! ויש לומר, דסבירא ליה כאבי דאמר: חמרא חרתא בעינבי במשוה, ולית ליה נמי סלק את מינו כמי שאינו. עוד יש לומר: דמייירי הכא כגון שיש הרבה יין ביחד בגת, ודוה ליה מין במינו במשוה, ואפילו לרבא אסור. והשאת צריך עיון, דלפירוש ראשון דאמרין דאית ליה כאבי אין לפסוק כותיה, וכשאנו מחזירין בשוגג גרוגתו לגת יש לבטל יין הגרוגתו בעיני דגה, דאנן סבירא לן דבתר שמא אולין. ואם תאמר: לפירוש רבינו תם, דמפרש לקמן בפרק בתרא (עג, א) בדבור המתחיל (יין) סתם יין נסך בששים כשאר איסורין שבתורה אם לא נודע שנתנסך לעבודה זרה, אם כן למה יאסור החזרת גרוגתו? דמסתמא יש ששים בחריצי הגת ממה שבגרוגתו, ואפילו אם יסבור כאבי ידא מותרו ויש לומר: דרב הונא כרב רביא סבירא ליה, דאמר בפרק "גיד הנשה" (תולין ק, א) דסבירא ליה כרבי יהודה, ואומר: מין במינו במשוה בכל איסורין שבתורה. **גרוגתו** גופה במאי מיתסרא בגצוק שמע מינה גצוק חיבור – ואם תאמר: אם כן, מה שבגת היה לנו לאסור מטעם גצוק? ויש לומר: דשאני הכא דהוי גצוק בר גצוק, דמגת לגרוגתו היי גצוק אחד, ומגרוגתו לבור גצוק שני. ומכאן פסקו הרב רבינו יהודה בן נתן והרב רבינו שמואל בן מאיר ורבינו תם בשם רש"י, דאפילו למאן דאמר דגצוק חיבור, מכל מקום גצוק בר גצוק כי הכא אינו חיבור. ואם תאמר: והא אין כאן רק גצוק אחד, דכיון שהגרוגתו עשוי נקבים נקבים אם כן נופל בדואי מן הגת לבורו ויש לומר: דכיון דנקבי הגרוגתו אינם עשויים ביושר אלא מן הצדדין, אם כן לאו חד גצוק הוא. ומעשה בא לפני רש"י בגוי ששפך יין מן הקנקן לכוס, שאז נאסר היין שבכוס משום דמאי דנפיק לבראי גזרו ביה רבנן כדלקמן בפרק בתרא (עב, ב). והיין שבקנקן נאסר נמי מטעם גצוק, ואחר כך משך ישראל יין מן החבית לקנקן (ונתנו ליין שבחבית), והתירו רש"י, ונותן טעם משום שהיין שבקנקן אינו נאסר אלא מטעם גצוק, ואם כן הוי היין שבחבית גצוק בר גצוק. והרב רבינו יצחק ברבי מאיר היה דוחה ראייה זו, כי לעולם אימא לך גצוק בר גצוק חיבור, והא דלא אסרינן הכא יין שבגת משום גצוק – היינו טעמא, דמה שבגת אינו נקרא עדיין יין ואינו נחשב אלא כמאי בעלמא. תדע, דהא אינו נאסר במגע גוי. ואם תאמר: אם כן, גם אותו שבגרוגתו אמאי אסור? שאינו נקרא עדיין יין לפי משנה ראשונה דקאמרין: עד שירד לבור, דלדידיה קיימין השתא! ויש לומר: דלא דמי, כי מה שבשולי הגרוגתו מתחתיו היה בכלל מה שבבור להיות יין גמור, ולכן יאסר מטעם גצוק, וכל שכן דאי נגע ביה גוי דהוי נאסר במגעו. ואם תאמר: אם כן, מנא ליה לתלמודא דנאסר הגרוגתו מטעם גצוק? דלמא נאסר מטעם דנגע ביה גוי בגרוגתו מתחתיו בקילוחו! ויש לומר: דאם כן הוה ליה לרב הונא לפרושי במילתיה: אבל החזיר גרוגתו שנגע בו גוי לגת אסור, ומדלא מפרש ליה פשיטא ליה לתלמודא דמטעם גצוק קאמר. ועוד קשיא, לפי מה שפירש במתניתין גבי "והשאר מותר" שאינו נאסר במגע רק מה שבבור, אם כן היאך נזכיר מכאן דגצוק בר גצוק אינו חיבור? דלמא לעולם חיבור, ושאינו הכא משום דודאי אין לגרוגתו לחבר מה שבגת לבור, כיון שיש לו דין בפני עצמו, שהרי אינו בכלל מה שבגת, דגרוגתו אסור בנגיעת גוי בבור, ומה שבגת אינו נאסר במגע גוי! אבל לפירוש רבינו שמואל בן מאיר, שפירש: מה שבבור נאסר בלא נגיעת גוי, מטעם כחו של גוי בכוחו, ומידו אותו שבגת אינו נאסר מטעם כחו של גוי בכוחו כיון שאינו נקרא עדיין יין, וגם הקילוח שבין גרוגתו עד הבור אינו נאסר מחמת כחו. תדע, דאם לא כן היכי מוכיח דהגרוגתו נאסר בגצוק? דלמא מטעם כחו של גוי הוא! אלא ודאי אין כח הגוי אוסר אלא מה שבבור דוקא. מידו מטעם גצוק אסרינן מה שבגרוגתו, דהא אמרינן לקמן בפרק בתרא (עב, ב): בגואי דמנא לא גזור רבנן, הני מילי למאן דאמר גצוק אינו חיבור, אבל למאן דאמר גצוק חיבור נאסר מה שנאשר בגואי דמנא. ואם כן מאי שנא גרוגתו מגת ליאסר בגצוק? אלא לאו שמע מינה גצוק בר גצוק אינו חיבור. ויש לפרש דברי רב הונא הכי לפירוש זה: לא שנו אלא שלא החזיר גרוגתו לגת, כי אז מה שבבור אסור ולא העלין שנגע על ידי הקילוח, כי הגרוגתו מפסיק והוי גצוק בר גצוק, אבל החזיר גרוגתו לגת – אסור העלין על ידי תערובתו של התחתון. ולפי זה אין צורך לחוכיר מנג גוי כלל, לא כאן ולא במשנתנו. מעשה בא לפני רבי מנחם זכר עדיק לרביה בחבית שכלה היין עד הבורא, והגביה הגוי לבדו החבית ובאותה שעה משך ישראל את הבורא וקילח היין בקנקנו של ישראל, והתיר יין הנשאר בחבית ואסר אותו שיצא לחוץ. דהכי אמרינן ב"השוכר" (עבודה זרה עב, ב): המערה מחבית לבור – קילוח היוצא מחבית ולמטה אסור, ומוקמין לה בגוי המערה, ופרכין: אי הכי, אפילו דגוה דדנא נמי ליתסר! ומשני: דכח דגוי דרבנן, ההוא דנפק לבראי גזרו ביה רבנן, דבחיבת לא גזור ביה רבנן, הלכך שרי מה שבתוך החבית. ואם תאמר: הא אמר רב חסדא לקמן (עב, ב): כי בייליתו חמרא קטיפי קטופי ולא בקילוח, אלמא משמע דאי נפיק בקילוח הוה אסור יין הנשאר בחבית על ידי גצוק! הא לא קשיא, דהתם שפיר, דהיין שבכלי הגוי היה יין נסך גמור – התם ודאי אי לא מקטיפי קטופי נאסר היין שבתוך החבית על ידי גצוק, שהקילוח מקלח תוך יין נסך שהוא בכלי של גוי. אבל הכא, שהיין שבתוך הכלי אין בו איסור יין נסך גמור, אלא מכח גוי – לא נאסר ההוא דלא נפיק לבראי מטעם גצוק שנתחבר ליין הנאסר על ידי כח גוי, דלא הוי גצוק ליין נסך ממש. **שמע** מינה גצוק חיבור – תימנה אין הכי נמי, דבהדיא אמר רב הונא (עבודה זרה עב, א): גצוק וקטפרס חיבור ליין נסך! ואומר רבינו תם: דרב הונא הדר ביה. ומכאן ראייה זו פסק שגם חד גצוק אינו חיבור כמו שנפרש לקמן ועב, ב) דבור המתחיל אמר להו! אם ירצה השם. **מהו** לדרוך עם הנכרי בגת – יש לדקוק, מדלא שאלו: מהו לדרוך נכרי עם ישראל, משמע שהגת של נכרי, ולא להתיר בשותיה שאלו אלא לענין היתר הנאה קא מיבעיא ליה. ומיירי נמי בדצייר ליה לידיה כמו שמפרש, והכי קא מיבעיא ליה: אי ניסוך דרגל הוי ניסוך וליאסר בהנאה אי לא. וצריך לומר שעל ידי מעשה שאלו, דאי לפסוק הלכה שאלו היה לו להשיב: אין דרכין, כמשנה אחרונה. אלא ודאי על מעשה שאלו, ופשוט לו כמשנה אחרונה דאסור כשרישיה. ואם תאמר: כיון שהגת התחיל לימשך, אם כן הוי יין (נסך) גמור לפי משנה אחרונה, ולמה לא יאסר יין הגת בהנאה למאן דאמר גצוק בר גצוק חיבור, על ידי יין הבור שהוא אסור בהנאה? ויש לומר: דגצוק כי האי, שאין הגוי נוגע עתה בבור ואינו עסוק אלא בדריכה, לא אסור בהנאה. תדע, דאמרין לקמן פרק בתרא (עד, א) יין ביין ימכר לגוים חוץ מדמי יין נסך שבו, אלמא אפילו נתערב לגמרי לא אסרינן בהנאה. אבל ודאי אי נגע בסוף הקילוח הוי כאילו נגע בעליון ואסור בהנאה. **הוה** עובדא בנודרעא כי – אומר רבינו יצחק דלא הוה ממש דומיא דעובדא דיעוקא, דההוא יעוקא לא הוה שקיל וטרי אלא למישרא ליה בהנאה, כי הבור היה של גוי ולא שרי אלא בהנאה, ושמואל להתיר אף בשותיה קאמר לפי שהבור היה של ישראל, אלא דומיא דידדו הוה, דהוה הניסוך רק בגלל.

ולרבא דלא שאני ליה, מוקים ליה כחלתא תנאי. "מה שגבור אסור והשאר מותר". אמר רב הונא: לא שנו אלא שלא החזיר גרוגתו לגת, אבל החזיר גרוגתו לגת – אסור. גרוגתו גופה במאי קא מיתסרא? בגצוק; שמע מינה: גצוק חיבור? – פרטין רבי חיאי: שפחסתו צלוחיתו, הכא נמי שפחסתו בורו. ההוא יעוקא דתנא עבודה זרה בשית שני, בעו מיניה: מהו לדרוך עם הנכרי בגת? אמר להו: דורכין עם הנכרי בגת. – והא קא מנסף בידיה! – דציורנא להו לידיה. – והא קא מנסף בהרגל! – ניסוך דהרגל לא שמויה ניסוף. ההוא עובדא דתוה בנהרדעא, דרשו ישראל וגוי לההוא חמרא, ושתייה שמואל תלתא ריגלי. מאי טעמא? אילימא משום דקסבר:

בשוגג גרוגתו לגת יש לבטל יין הגרוגתו בעיני דגה, דאנן סבירא לן דבתר שמא אולין. ואם תאמר: לפירוש רבינו תם, דמפרש לקמן בפרק בתרא (עג, א) בדבור המתחיל (יין) סתם יין נסך בששים כשאר איסורין שבתורה אם לא נודע שנתנסך לעבודה זרה, אם כן למה יאסור החזרת גרוגתו? דמסתמא יש ששים בחריצי הגת ממה שבגרוגתו, ואפילו אם יסבור כאבי ידא מותרו ויש לומר: דרב הונא כרב רביא סבירא ליה, דאמר בפרק "גיד הנשה" (תולין ק, א) דסבירא ליה כרבי יהודה, ואומר: מין במינו במשוה בכל איסורין שבתורה. **גרוגתו** גופה במאי מיתסרא בגצוק שמע מינה גצוק חיבור – ואם תאמר: אם כן, מה שבגת היה לנו לאסור מטעם גצוק? ויש לומר: דשאני הכא דהוי גצוק בר גצוק, דמגת לגרוגתו היי גצוק אחד, ומגרוגתו לבור גצוק שני. ומכאן פסקו הרב רבינו יהודה בן נתן והרב רבינו שמואל בן מאיר ורבינו תם בשם רש"י, דאפילו למאן דאמר דגצוק חיבור, מכל מקום גצוק בר גצוק כי הכא אינו חיבור. ואם תאמר: והא אין כאן רק גצוק אחד, דכיון שהגרוגתו עשוי נקבים נקבים אם כן נופל בדואי מן הגת לבורו ויש לומר: דכיון דנקבי הגרוגתו אינם עשויים ביושר אלא מן הצדדין, אם כן לאו חד גצוק הוא. ומעשה בא לפני רש"י בגוי ששפך יין מן הקנקן לכוס, שאז נאסר היין שבכוס משום דמאי דנפיק לבראי גזרו ביה רבנן כדלקמן בפרק בתרא (עב, ב). והיין שבקנקן נאסר נמי מטעם גצוק, ואחר כך משך ישראל יין מן החבית לקנקן (ונתנו ליין שבחבית), והתירו רש"י, ונותן טעם משום שהיין שבקנקן אינו נאסר אלא מטעם גצוק, ואם כן הוי היין שבחבית גצוק בר גצוק. והרב רבינו יצחק ברבי מאיר היה דוחה ראייה זו, כי לעולם אימא לך גצוק בר גצוק חיבור, והא דלא אסרינן הכא יין שבגת משום גצוק – היינו טעמא, דמה שבגת אינו נקרא עדיין יין ואינו נחשב אלא כמאי בעלמא. תדע, דהא אינו נאסר במגע גוי. ואם תאמר: אם כן, גם אותו שבגרוגתו אמאי אסור? שאינו נקרא עדיין יין לפי משנה ראשונה דקאמרין: עד שירד לבור, דלדידיה קיימין השתא! ויש לומר: דלא דמי, כי מה שבשולי הגרוגתו מתחתיו היה בכלל מה שבבור להיות יין גמור, ולכן יאסר מטעם גצוק, וכל שכן דאי נגע ביה גוי דהוי נאסר במגעו. ואם תאמר: אם כן, מנא ליה לתלמודא דנאסר הגרוגתו מטעם גצוק? דלמא נאסר מטעם דנגע ביה גוי בגרוגתו מתחתיו בקילוחו! ויש לומר: דאם כן הוה ליה לרב הונא לפרושי במילתיה: אבל החזיר גרוגתו שנגע בו גוי לגת אסור, ומדלא מפרש ליה פשיטא ליה לתלמודא דמטעם גצוק קאמר. ועוד קשיא, לפי מה שפירש במתניתין גבי "והשאר מותר" שאינו נאסר במגע רק מה שבבור, אם כן היאך נזכיר מכאן דגצוק בר גצוק אינו חיבור? דלמא לעולם חיבור, ושאינו הכא משום דודאי אין לגרוגתו לחבר מה שבגת לבור, כיון שיש לו דין בפני עצמו, שהרי אינו בכלל מה שבגת, דגרוגתו אסור בנגיעת גוי בבור, ומה שבגת אינו נאסר במגע גוי! אבל לפירוש רבינו שמואל בן מאיר, שפירש: מה שבבור נאסר בלא נגיעת גוי, מטעם כחו של גוי בכוחו, ומידו אותו שבגת אינו נאסר מטעם כחו של גוי בכוחו כיון שאינו נקרא עדיין יין, וגם הקילוח שבין גרוגתו עד הבור אינו נאסר מחמת כחו. תדע, דאם לא כן היכי מוכיח דהגרוגתו נאסר בגצוק? דלמא מטעם כחו של גוי הוא! אלא ודאי אין כח הגוי אוסר אלא מה שבבור דוקא. מידו מטעם גצוק אסרינן מה שבגרוגתו, דהא אמרינן לקמן בפרק בתרא (עב, ב): בגואי דמנא לא גזור רבנן, הני מילי למאן דאמר גצוק אינו חיבור, אבל למאן דאמר גצוק חיבור נאסר מה שנאשר בגואי דמנא. ואם כן מאי שנא גרוגתו מגת ליאסר בגצוק? אלא לאו שמע מינה גצוק בר גצוק אינו חיבור. ויש לפרש דברי רב הונא הכי לפירוש זה: לא שנו אלא שלא החזיר גרוגתו לגת, כי אז מה שבבור אסור ולא העלין שנגע על ידי הקילוח, כי הגרוגתו מפסיק והוי גצוק בר גצוק, אבל החזיר גרוגתו לגת – אסור העלין על ידי תערובתו של התחתון. ולפי זה אין צורך לחוכיר מנג גוי כלל, לא כאן ולא במשנתנו. מעשה בא לפני רבי מנחם זכר עדיק לרביה בחבית שכלה היין עד הבורא, והגביה הגוי לבדו החבית ובאותה שעה משך ישראל את הבורא וקילח היין בקנקנו של ישראל, והתיר יין הנשאר בחבית ואסר אותו שיצא לחוץ. דהכי אמרינן ב"השוכר" (עבודה זרה עב, ב): המערה מחבית לבור – קילוח היוצא מחבית ולמטה אסור, ומוקמין לה בגוי המערה, ופרכין: אי הכי, אפילו דגוה דדנא נמי ליתסר! ומשני: דכח דגוי דרבנן, ההוא דנפק לבראי גזרו ביה רבנן, דבחיבת לא גזור ביה רבנן, הלכך שרי מה שבתוך החבית. ואם תאמר: הא אמר רב חסדא לקמן (עב, ב): כי בייליתו חמרא קטיפי קטופי ולא בקילוח, אלמא משמע דאי נפיק בקילוח הוה אסור יין הנשאר בחבית על ידי גצוק! הא לא קשיא, דהתם שפיר, דהיין שבכלי הגוי היה יין נסך גמור – התם ודאי אי לא מקטיפי קטופי נאסר היין שבתוך החבית על ידי גצוק, שהקילוח מקלח תוך יין נסך שהוא בכלי של גוי. אבל הכא, שהיין שבתוך הכלי אין בו איסור יין נסך גמור, אלא מכח גוי – לא נאסר ההוא דלא נפיק לבראי מטעם גצוק שנתחבר ליין הנאסר על ידי כח גוי, דלא הוי גצוק ליין נסך ממש. **שמע** מינה גצוק חיבור – תימנה אין הכי נמי, דבהדיא אמר רב הונא (עבודה זרה עב, א): גצוק וקטפרס חיבור ליין נסך! ואומר רבינו תם: דרב הונא הדר ביה. ומכאן ראייה זו פסק שגם חד גצוק אינו חיבור כמו שנפרש לקמן ועב, ב) דבור המתחיל אמר להו! אם ירצה השם. **מהו** לדרוך עם הנכרי בגת – יש לדקוק, מדלא שאלו: מהו לדרוך נכרי עם ישראל, משמע שהגת של נכרי, ולא להתיר בשותיה שאלו אלא לענין היתר הנאה קא מיבעיא ליה. ומיירי נמי בדצייר ליה לידיה כמו שמפרש, והכי קא מיבעיא ליה: אי ניסוך דרגל הוי ניסוך וליאסר בהנאה אי לא. וצריך לומר שעל ידי מעשה שאלו, דאי לפסוק הלכה שאלו היה לו להשיב: אין דרכין, כמשנה אחרונה. אלא ודאי על מעשה שאלו, ופשוט לו כמשנה אחרונה דאסור כשרישיה. ואם תאמר: כיון שהגת התחיל לימשך, אם כן הוי יין (נסך) גמור לפי משנה אחרונה, ולמה לא יאסר יין הגת בהנאה למאן דאמר גצוק בר גצוק חיבור, על ידי יין הבור שהוא אסור בהנאה? ויש לומר: דגצוק כי האי, שאין הגוי נוגע עתה בבור ואינו עסוק אלא בדריכה, לא אסור בהנאה. תדע, דאמרין לקמן פרק בתרא (עד, א) יין ביין ימכר לגוים חוץ מדמי יין נסך שבו, אלמא אפילו נתערב לגמרי לא אסרינן בהנאה. אבל ודאי אי נגע בסוף הקילוח הוי כאילו נגע בעליון ואסור בהנאה. **הוה** עובדא בנודרעא כי – אומר רבינו יצחק דלא הוה ממש דומיא דעובדא דיעוקא, דההוא יעוקא לא הוה שקיל וטרי אלא למישרא ליה בהנאה, כי הבור היה של גוי ולא שרי אלא בהנאה, ושמואל להתיר אף בשותיה קאמר לפי שהבור היה של ישראל, אלא דומיא דידדו הוה, דהוה הניסוך רק בגלל.

עבודה זרה דף נו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קמז

עד שטפח בשולי הגרנותי, ונתערב ביין שבו, ואסרו. וממילא אם
החזירו לגת, הרי הוא אוסר את היין שבגת.
הגמרא דנה האם מותר לדרוך עם הנכרי בגת: **ההוא ינוקא** – מעשה
בילד אחד, **דתנא** – ששנה את מסכת **עבודת פוכבים**, וסיימה **בשית**
שני – בהיותו בן שש שנים. **פעו מיניה** – שאלוהו בני הישיבה, **מהו**
– מה הדין, האם מותר לדרוך עם **העובד פוכבים בגת** תמורת שכר,
כלומר, האם היין שבגת אסור בהנאה, וממילא השכר שהוא מקבל
הוא תמורת איסורי הנאה, ויאסר לעשות כן, או שאין היין נאסר
בהנאה, וממילא אף שכר הדריכה מותר.
אמר להו הילד, **דורבין עם העובד פוכבים בגת** תמורת שכר, ואין
חוששים לניסוך היין, וממילא גם אין חשש של השתכרות באיסורי
הנאה.
הקשו לו בני הישיבה: **והא קא מנסף בידיה** – והרי בשעת הדריכה
עלול הנכרי לנסך את היין בידיו, ומסקנת התנאים במשנה אחרונה
(לעיל נה) היא כדברי רב הונא, שיין נעשה יין נסך כבר משעה שהתחיל
להמשך בגת, ולכן אסרו לדרוך עם הנכרי בגת שהיין נמשך בה, כיון
שנמצא שהדורך עמו ומקבל שכר על כך, משתכר בדבר האסור
בהנאה, וכיצד אומר אתה שמותר לעשות כן. תירץ להם הילד:
כוונתי היתה לאופן **דציירנא להו לידיה** – שקושרים את ידיו, כדי
שלא יוכל לנסך בהן, ובאופן זה לא נאסר אף לדעת משנה אחרונה.
חזרו והקשו לו בני הישיבה: אף אם ידיו קשורות, **והא קא מנסף**
ברגל – והרי יכול הוא לנסך ברגלו, כלומר שבעת דריכתו ברגליו על
הענבים לסחוט מהם את היין, יכול לכזין בכך לנסך את היין הנסחט,
וכיצד מותר לדרוך עמו. תירץ להם הילד: **ניסוף דרגל לא שמייה**
ניסוף – ניסוך ברגל אינו ניסוך חשוב, ואין דרך מנסכי יין לעבודה
זרה לנסך כך, ואפילו אם היה עושה זאת ביין גמור לא היה אוסרו.
הגמרא מביאה מעשה בענין זה, שבו אכן התירו את היין משום
שהיה רק ניסוך ברגל: **ההוא עובדא דההו** – מעשה כעין השאלה
האמורה, אירע **פעיר נהרדעא** שבבבל, **דדשו** – (שדרכו) **ישאל**
ועובד פוכבים לההוא חמרא – ליין מסוים יחד, **ושחיייה שמואל** –
ועיכב שמואל את פסק דינו של היין במשך **תלתא יוגלי** – שלשה
רגלים, שהם חג הפסח, חג השבועות (עצרת), וחג הסוכות, שבהם היו
החכמים מתקבצים לשמיעת דרשת הלכות אותו חג, כדי לברר
מפיהם את ההלכה בנידון זה.
מבררת הגמרא: **מאי טעמא** – מה טעמו של שמואל, כלומר באיזו
הלכה נסתפק, שמחמת כן לא פסק את דין היין מיד אלא לאחר
שלשה רגלים, **אילימא** – אם נאמר שהוא **משום דקפסר**,

אמנם אומרת הגמרא, **ולקבא, דלא שאני ליה** – שסבר שדין יין נסך
אינו שונה מדין חיוב מעשר, ובשניהם גמר המלאכה הוא הקובע ולא
החמירו חכמים ביין נסך יותר ממעשר, שהרי תירץ לעיל (ע"א) על
הקושיא מהמשנה במעשרות על משנתנו, שמשנתנו אמרוה חכמים
שזמן גמר מלאכת היין הוא משירד לבור, והמשנה במעשרות אמרה
רבי עקיבא שהזמן הוא משיקפה, ומכך שלא תירץ כפי מסקנת
הגמרא שדין יין נסך שונה מדין מעשר והחמירו בו חכמים מוכח
שסבר שלא החמירו ביין נסך יותר ממעשר, ולכן **מוקים ליה** –
מוכרח רבא להעמיד את הברייתא והמשנה **פתלתא תנאי** –
שנחלקו בזה שלשה תנאים, התנא של משנתנו סבר שזמן גמר
המלאכה הוא כבר משירד לבור, חכמים סברו שהזמן הוא משיקפה
בבור, ורבי עקיבא סבר שהזמן הוא משישלה בחביות.
שנינו במשנתנו: ירד לבור **מה שפבור אסור והשאר** – היין שעדיין
בגת, **מותר**.
הגמרא מביאה אופן שאף היין שבגת נעשה יין נסך: **אמר רב הונא**,
מה שאמרו במשנה שהיין שבגת מותר אף אם נגע בו נכרי, **לא שנינו**,
אלא באופן שלא החזירו את הפרגותני לגת, כלומר, הגרנותני הוא
סל גדול הקשור לצינור המוליך את היין מהגת לבור, וכשהיין עובר
דרכו הוא מסננו מזגים וחרצנים, ואם אחר הסינון הוציאו ולא החזירו
לגת, אין היין שבגת נאסר בנגיעת הגוי, **אכל** אם אחרי שנגע גוי ביין
שבבור ואסרו, **החזירו את הפרגותני לגת**, אף היין שבגת **אסור**, מפני
טיפות היין שבגרנותני המתערבות ביין שבגת ואוסרות אותו.
הגמרא רוצה להוכיח מדברי רב הונא שמשקה הציצוק, המקלח
מלמעלה למטה, נחשב כחיבור בין המשקה העליון לתחתון. מבררת
הגמרא: **פרגותני נופה פמאי קא מיתסרא** – היין שבגרנותני עצמה,
במה נאסר, הרי עדיין לא ירד לבור ולא נגע בו הגוי, ובודאי צריך
לומר שנאסר **פציצוק** – בקילוח היין היורד מן הגרנותני לבור, ומחבר
את היין שבגרנותני ליין נסך שבבור, ועל ידי כך נאסר גם היין
שבגרנותני שלא ירד לבור. ואם כן **שמע מינה** – מוכח מכאן, **שנציצוק**
נחשב **חיבור** לענין איסור יין נסך.
דוחה הגמרא: יש להעמיד את דברי רב הונא **פרגותני** – כפי ששנה רפי
היאי בברייתא (לקמן עב) לגבי המבואר במשנה (שם) שאם שפך ישראל
יין ממשפך שלו לכלי של נכרי, נאסר היין שבמשפך, שאין זה משום
ש'ניצוק' הוא חיבור, אלא כיון שמדובר **שפחסתו צלוחיתו** – שהיין
שבכלי הנכרי עלה על גדותיו וטפח בשולי המשפך, ונתערב יין
הישראל שבמשפך ביין נסך שבכלי הגוי, ונאסר, **הכא נמי** – אף כאן
יש לומר כן, שמדובר **שפחסתו בורו** – שהיין שבבור עלה על גדותיו

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח תשרי, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר א. חנוך שיי

שלום וברכה!

...מ"ש ע"ד פרסום לקוטים מהשיחות שלי בהתועדויות דשנים האחרונות הרי בטח יוסיף בזה

שזהו העתקה וע"פ רשימת השומעים.

מהראוי הי' שהמחברים ובעלי המאמרים שבא עממה בקישור יסביר להם שהספרי' שעל ידי הרי
היא ג"כ תועלת הרבים ובמילא כמה מטובי המחברים ובעלי מאמרים שולחים אלי' המו"ל (מובן שבתור
גומלין יש - כשידרשו - להחליפם על הוצאת קה"ת) בכדי שימצא בספרי' זו גם חוות דעתם ועניניהם הם,
ובהסברה המתאימה, ובפרט אם יקח ע"ע טרחת המשלוח והוצאה שבזה (שההוצאה תוחזר לו כמובן) הרי
בטח יבוא הדבר לפועל...

הגמרא מבארת דין נוסף הנלמד מכך שאיסור עבודה זרה הוא
בעבודה כעין פנים: **אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, מנין לזובח**
בהמה בעלת מום לעבודת כוכבים, שהוא פטור, שנאמר (שמות כב
4) **'זובח לאלהים יתרום בלתי לה' לבדו', וזובח לאלהים פירושו**
5 **זובח לעבודה זרה** (סנהדרין ס), **ו'יחרם' היינו ימות, וממה שנאמר שם**
6 **'בלתי לה' לבדו' מוכח, שלא אסרה תורה אלא זביחה שהיא בעין**
7 **פנים, ואילו בהמה בעלת מום אינה ראויה להקריבה לה, ואינו חייב**
8 **עליה.**

הגמרא מבררת במה מדובר: **הוי קה רבא – דן רבא בדין זה, במאי**
9 **באיזה מום מדובר, אילימא – אם נאמר שמדובר בדוקין שבעין –**
10 **בקרום המכסה את העין, קשה, השתא לכני נח חזיא לנבזה בבמה**
11 **דידהו – הרי בהמה עם מום כזה מותר לבני נח להקריבה לפני ה'**
12 **בבמה שלהם, ורק בהמה מחוסרת אבר נאסר להם להקריבה לה,**
13 **לעבודת כוכבים מיבעיא – וכי צריך לומר שהזובח לעבודת כוכבים**
14 **בהמה כזו חייב, והרי על ידי זה נחשבת זביחתה כעין זביחה שבפנים.**
15 **אלא ודאי צריך לומר, שמדובר בבעל חי מחוסר אבר, שאינו ראוי**
16 **כלל להקרבה לה, ודין זה הוא בדרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר,**
17 **מנין למדים לבעל חי מחוסר אבר שהוא אסור בהקרבה לבני נח,**
18 **שנאמר** (בראשית ו יט) **'ומכל החי מכל בשר שנים**
19 **מכל תביא אל התבה להחית אתך, ומריבוי הכתוב 'ומכל החי' יש**
20 **לדרוש שאמרה התורה הקבא בהמה שחיון כל ראשי האברים**
21 **שלה, אבל אם חסר בה אבר לא יביאנה לתיבה, משום שהיה גלוי**
22 **וידוע לפני ה' שלאחר המבול עתיד נח להקריב מן הבהמות שהביא**
23 **לתיבה, ובהמה שחסר לה אבר אסורה בהקרבה.**

מקשה הגמרא על דרשת רבי אלעזר: הרי **האי 'ומכל החי' מיבעי**
24 **ליה למעוטי טריפה – פסוק זה נצרך לאומרו כדי למעט שאין**
25 **להביא לקרבן בהמה טריפה שאינה יכולה לחיות. מתרצת הגמרא:**
26 **המיעוט של טריפה, (מלחיות) [מ'לחיות] זרע נפקא – הוא נלמד,**
27 **שנאמר** (לנח קודם המבול ג'ס) **שיביא לתיבה 'גם מעוף השמים וגו'**
28 **לחיות זרע על פני כל הארץ, ומדויק מתיבות 'לחיות זרע', שצריך**
29 **להביא בהמה הראויה ללדת ולחיות זרע, ולא טריפה, שאינה ראויה**
30 **ללדת.**

ממשיכה הגמרא ומקשה: הניחא – הדבר מובן למאן דאמר (תוספתא
31 **חולין פ"ג ה'ו) שטריפה אינה יולדת – אינה יכולה ללדת, וניתן למעטה**
32 **מ'לחיות זרע, אלא למאן דאמר שטריפה יולדת, מאי איכא**
33 **למימר – כיצד נבאר זאת ונלמד למעט טריפה מקרבן, הלא לדבריו**
34 **אין למעט טריפה מ'לחיות זרע, אלא צריך למעטה מ'ומכל החי',**
35 **ואם כן אין הפסוק מיותר למעט מחוסר אבר. מתרצת הגמרא: אמר**
36 **קרא (שם ו יט) 'תביא אל התבה להחית אתך, ויש לדייק מלשון**
37 **'אתך', שכונתו שיהיו בעלי החיים ב'דומין' לה, וכשם שנח אינו**
38 **טריפה כך בעלי החיים שמביא אל התיבה לא יהיו טריפה.**

מקשה הגמרא: **ודלמא נח גופיה טריפה הוה – ושמן נח עצמו היה**
39 **טריפה, וממילא אין למעט טריפה מאתך' בדומים לה, אלא יש**
40 **ללמוד למעט מלשון הפסוק 'ומכל החי' שהוא לשון ריבוי, והיינו**
41 **שצריך לחיות חי ובריא ולא טריפה. מתרצת הגמרא: 'תמים' בתיב**
42

43 **ביה – נאמר על נח (שם ו ט) 'צדיק תמים, ו'תמים' היינו שאין בו מום**
44 **העושהו טריפה.**
45 **מקשה הגמרא: דלמא כוונת הפסוק שהוא תמים בדרביו, שמידותיו**
46 **טובות ומתוקנות, שהוא עניו, שפל רוח וסבלן, ולא שאינו טריפה.**
47 **מתרצת הגמרא: לענין דרכיו, 'צדיק' בתיב ביה, ללמדנו שדרכיו**
48 **טובים, וממילא 'תמים' שנאמר שם היינו שאינו טריפה. מקשה**
49 **הגמרא: דלמא כוונת הפסוק שהיה תמים בדרביו, שמידותיו טובות**
50 **ומתוקנות, וצדיק במעשיו, שמעשיו היו טובים בלא מעשי עוול**
51 **וחמס, ולא בא ללמד שלא היה טריפה.**

הגמרא מוכיחה באופן אחר שנח לא היה טריפה: **לא מצית אמרת**
52 **– אינך יכול לומר דנח גופיה טריפה הוה – שאף נח עצמו היה**
53 **טריפה, דאי סלקא דעתך נח טריפה הוה – שאם תעלה בדעתך**
54 **שנח היה טריפה, יקשה, שהרי אמר לו ה' אתך' והיינו דומים לה, וכי**
55 **יתכן דאמר ליה רחמנא, דכוותך עיל – דוקא טריפות הדומים לה**
56 **הכנס לתיבה, אך שלמין לא תעיל – אל תכניס לתיבה, הרי ודאי**
57 **לא יתכן לומר כן, ומכך שאמר לו ה' להכניס בעלי חיים הדומים לו,**
58 **מוכח שלא היה טריפה, וציווה ה' להכניס בעלי חיים שאינם טרפות.**
59 **הגמרא מבררת מה למדים למסקנא מהפסוק 'לחיות זרע', מקשה**
60 **הגמרא: השתא דנפקא מ'אתך' – עתה שלמדים מהפסוק 'להחית**
61 **אתך' למעט טריפה, והיינו שנח הביא לתיבה בעלי החיים הדומים לו,**
62 **שאינם טריפה, אם כן הפסוק (להחיות) [ל'לחיות] זרע' למה לי – מה**
63 **בא ללמד. מתרצת הגמרא: אי – אם היינו למדים את דין הקרבן בכן**
64 **נח רק מתיבת 'אתך', הוה אמינא – היינו אומרים שיכול נח להכניס**
65 **לתיבה בעלי חיים שיהיו לו לצוותא בעלמא – רק לשהות עמו**
66 **לכבודו, והטעם שהקפידה התורה שלא יכניס טריפות הוא מחשש**
67 **שימותו ויתבטל הצוות, אך בעלי חיים שאינם טריפות הוא יכול**
68 **להכניס, ואפילו בעל חיים שהוא זקן, ואפילו סריס, שאינם טריפה,**
69 **אך אינם יכולים להוליד, יכניסם לתיבה, ולא היינו ממעטים אותם**
70 **מהקרבה, קא משמע לן הפסוק (להחיות) [ל'לחיות] זרע', שלא**
71 **יכניס מי שאינו מוליד, משום שגם הוא פסול לקרבן.**

הגמרא מבארת את הדין בזביחה ששייכת בפנים לעבודה זרה שאין
72 **זו דרכה: אמר רבי אלעזר, מנין למדים לשוחט בהמה למרקוליס,**
73 **שהוא חייב, אף שאין דרכו של המרקוליס בזביחה אלא בזריקת**
74 **אבנים, שנאמר לאחר החיוב להביא את הקרבנות לאהל מועד ו'לא**
75 **יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים אשר הם זנים אחריהם' (ויקרא יז ז),**
76 **כלומר שיש איסור לזבוח לעבודה זרה, ואם אינו ענין לבדרבה –**
77 **לאסור זביחה לעבודה זרה שדרכה בכך, שכן איסור זה כבר נלמד**
78 **מדכתיב 'איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני'**
79 **(דברים יב ז), תגהו ענין לשלא בדרבה – לאסור זביחה לעבודה זרה**
80 **שאין דרכה בכך, כגון הזובח בהמה למרקוליס, שחייב.**

הגמרא מקשה על הלימוד מהפסוק 'ולא יזבחו' וגו' לאיסור עבודה
81 **זרה: והא – וכי פסוק זה 'ולא יזבחו' להכי הוא דאמא – לכך הוא**
82 **בא, לאסור זביחה לעבודה זרה אף שאין זו דרכה, הרי האי מיבעי**
83 **ליה – פסוק זה נצרך לבדנתא – ללמד איסור אחר ששינו בברייתא**
84 **(תורת כהנים אחרי פ"ט),**

47 **אָמַר אֲבִי, מַה שֶׁאִמְרָה הַמִּשְׁנָה שְׁבֹאפוֹן זֶה מוֹתֵר לִיהֲנוֹת מֵהֶם אִף**
 48 **בְּמוֹבָה, הֵינּוּ בְּמוֹבָת אֲחֵרִים, שֶׁמִּשְׁלֵם שֹׂכֵר רֶק לְאוֹתָם אֲחֵרִים**
 49 **שֶׁאִף לָהֶם שִׁיךְ הַמֶּרְחָץ אוֹ הַגִּינָה, אֲךָ אִם מִשְׁלֵם גַּם לְמִשְׁרָתִי**
 50 **הַעֲבוּדָה זֹרֶה אֲסוּר, וְזֶה שֶׁאִמְרָה הַמִּשְׁנָה שְׁמוֹתָ לִיהֲנוֹת מֵהֶם וְשֵׁלָא**
 51 **בְּמוֹבָה כּוּוֹנֵתָ שֵׁלָא בְּמוֹבָת הַבּוֹמְרִין, שֶׁאִינוּ מִשְׁלֵם לָהֶם.**
 52 **הַגִּמְרָא מְבֹאֵרֵת אֶת הַמַּחְלֻקָּת בֵּין שְׁתֵּי הַלְשׁוֹנוֹת: מֵאַן דְּמִתְנִי אִסְיָפָא**
 53 **– מִי שֶׁשָּׁנָה אֶת דְּבָרֵי אֲבִי עַל הַסִּיפָא, שֶׁבִּגְיָנָה וּמֶרְחָץ שְׁלָה וְשֵׁל**
 54 **אֲחֵרִים מוֹתֵר לִיהֲנוֹת רֶק כְּשֶׁמִּשְׁלֵם לְאֲחֵרִים וְלֹא לְכַמְרִים, סָבַר שֶׁכָּל**
 55 **שֵׁיכָר שִׁיטְבוֹר אֲבִי כִּפִּי הַלְשׁוֹן שֶׁשָּׁנָה אֶת דְּבָרָיו אֲרִישָׁא, בֹּאוּפֵן שֶׁהֵם**
 56 **שִׁיכָרִים רֶק לְעַבְדָּה זֹרָה, שֶׁבְּטוֹבָה הֵינּוּ בְּטוֹבַת כּוּמְרִים, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁהֵבֵל**
 57 **שִׁיךְ לְעַבְדָּה זֹרָה אֲסוּר לִיהֲנוֹת כְּשֶׁמִּשְׁלֵם לְמִשְׁרָתִיה. וְאִילוּ מֵאַן**
 58 **דְּמִתְנִי אֲרִישָׁא – אֲבֵל מִי שֶׁשָּׁנָה אֶת דְּבָרֵי אֲבִי עַל הַרִישָׁא, שֶׁאֲסַר**
 59 **לִיהֲנוֹת כְּשֶׁמִּשְׁלֵם הֵבֵל לְכּוּמְרִים, יִסְבּוֹר שֶׁדִּין זֶה נֶאֱמָר דּוּקָא בְּרִישָׁא,**
 60 **אֲכָל אִסְיָפָא, שְׁהִי הַגִּינָה אוֹ הַמֶּרְחָץ שְׁלָה וְשֵׁל אֲחֵרִים, לֹא יִסְבּוֹר**
 61 **שֶׁבְּטוֹבָה הֵינּוּ בְּטוֹבַת אֲחֵרִים דּוּקָא, אֲלֵא כִּיּוֹן דְּאִיכָא אֲחֵרִים בְּהִרָה**
 62 **– שִׁישׁ אֲחֵרִים שִׁישׁ לָהֶם חֶלֶק עִם הָעַבְדָּה זֹרָה בְּגִינָה אוֹ בְּמֶרְחָץ, וְאִינוּ**
 63 **מִשְׁלֵם רֶק לְכַמְרִים, אֲלֵא גַּם לְאֲחֵרִים, אִפְּלִי בְּמוֹבָת בּוֹמְרִין נָמִי**
 64 **שִׁפְרִי דְּמִי – אִף שֶׁמִּשְׁלֵם גַּם לְכַמְרִים, מִכָּל מָקוֹם גַּם בֹּאוּפֵן זֶה מוֹתֵר לוֹ**
 65 **לִיהֲנוֹת מִן הַגִּינָה וְהַמֶּרְחָץ, שְׁהִי נִהְיָה מַחֲלָק הָאֲחֵרִים שֶׁבָּהֶם.**
 66 **שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: עֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים שֶׁל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים אֲסוּרָה מִיָּד.**
 67 **מְבֹאֵרֵת הַגִּמְרָא: מִתְנִיתִין מִנִּי – כְּדַעַת מִי שְׁנוּיָה מִשְׁתַּנּוּ, כְּדַעַת רַבִּי**
 68 **עֲקִיבָא הִיא. דְּתִנָּא בְּבִרְיָתָא, נֶאֱמָר בְּתוֹרָה (דְּבָרִים יב א) אֲבָד תֶּאֱבֹדוּן**
 69 **אֶת כָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר עֲבָדוּ שָׁם הַגּוֹיִם, וְיֵשׁ לְפָרֶשׁ שֶׁבְּכָלִים**
 70 **שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן לְעַבְדָּת בּוֹכְבִּים הַכְּתוּב מְדַבֵּר, יִכּוֹל הִיֵּית לּוֹמַר,**
 71 **שֶׁגַּם אִם עָשָׂאוֹם לְכָלִים לִשְׁם עַבְדָּה זֹרָה וְלֹא נִמְרוֹם – לֹא גִמְרוּ**
 72 **עֲשִׂיתָם, אוֹ אִף אִם נִמְרוֹם וְלֹא הִכְיָאוֹם לְמָקוֹם עַבְדוּתָם, אוֹ אִף**
 73 **הִכְיָאוֹם לִשְׁם וְעַדִּין לֹא נִשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן לְעַבְדוֹ לְעַבְדָּה זֹרָה, יִכּוֹל**
 74 **שִׁהִי הַכָּלִים אֲסוּרִים בְּהִנָּה, תִּלְמִיד לּוֹמַר אֲשֶׁר עֲבָדוּ שָׁם הַגּוֹיִם, וְ**
 75 **שֶׁאִין הַכָּלִים אֲסוּרִין עַד שֶׁנִּעְבְּדוּ, כְּלוֹמַר שִׁישְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶם לְעַבְדוֹ**
 76 **לְעַבְדָּה זֹרָה. מִכָּאֵן אֲמָרוּ – מִדְּרָשָׁה זֹו לְמַדוּ, שֶׁעֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים שֶׁל**
 77 **עוֹבֵד בּוֹכְבִּים אֵינָה אֲסוּרָה בְּהִנָּה עַד שֶׁתִּיעֲבֹד. וְדִין זֶה הוּא רֶק**
 78 **בְּגוֹי, כְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק, אֲבֵל עַבְדָּה זֹרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲסוּרָה מִיָּד**
 79 **כְּשֶׁנִּשְׁתַּחֲשָׁה, דְּכָרִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר, חִילּוֹף הַדְּבָרִים**
 80 **– הַדִּין הוּא בְּהִפָּךְ מִמָּה שֶׁאֲמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, עֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים שֶׁל**
 81 **עוֹבֵד בּוֹכְבִּים אֲסוּרָה מִיָּד, וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵינָה אֲסוּרָה עַד שֶׁתִּיעֲבֹד,**
 82 **וּמִשְׁתַּנִּינוּ נִשְׁתַּנָּה כְּדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא.**
 83 **הַגִּמְרָא דְּנָה בְּדִרְשַׁת רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: אֲמַר מִר – הוֹבָאָה בְּבִרְיָתָא דַּעַת**
 84 **רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל עַל הַפְּסוּק 'אֲבָד תֶּאֱבֹדוּן וְגו' אֲשֶׁר עֲבָדוּ שָׁם הַגּוֹיִם,**
 85 **שֶׁבְּכָלִים שֶׁכִּבְּרָ נִשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן לְעַבְדָּת בּוֹכְבִּים הַכְּתוּב מְדַבֵּר.**
 86 **מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: הָא – הִרִי בְּאוֹתוֹ פְּסוּק 'מְקוֹמוֹת' בְּרִיתִי, כְּלוֹמַר שִׁישׁ**
 87 **לְאֲבֹד אֶת הַקְּרָעוֹת שֶׁבָּהֶם עֲבָדוּ הַגּוֹיִם לְעַבְדָּה זֹרָה, וְכִיצַד לְמַדִּים**
 88 **מִהַפְּסוּק אֶת דִּין הַכָּלִים, שֶׁאִינֶם אֲסוּרִים עַד שֶׁיִּעֲבְדוּ. מִתְרַצַּת**
 89 **הַגִּמְרָא: אִם אֵינִי עֲנִין – אִם אִין הַפְּסוּק נִצְרָךְ לְלַמַּד אִיסוּר עַל**
 90 **הַמְּקוֹמוֹת שֶׁל עַבְדָּה זֹרָה, דְּהֵינּוּ עַל הַקְּרָעוֹת שֶׁנִּעְבְּדוּ, דְּלֹא**
 91 **מִתְסַר – שְׁהִי בֵּין כֶּךָ אִינֶם נֶאֱסָרִים בְּהִנָּה, דְּכִתְיִב בְּהַמֶּשֶׁךְ הַפְּסוּק**
 92 **'אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הַתְּרִים', וְדוֹרְשִׁים, שֶׁאֲלוֹהֵיהֶם נִמְצָאִים עַל הַתְּרִים,**
 93 **וְלֹא שֶׁהַתְּרִים עֲצָמָם נִחְשָׁבִים 'אֱלֹהֵיהֶם' לְאוֹסְרָם בְּהִנָּה כְּעַבְדָּה**
 94 **זֹרָה, אִף אִם עֲבָדוּ אוֹתָם,**

1 **לְקַלְקֵלִין אִין מְנִיחִים תִּקְרֹבֶת.**
 2 **הַגִּמְרָא מְבֹאֵרֵת אֶת הַדִּין בֹּאוּפֵן זֶה בַּפְּעוֹר וּמֶרְקוּלִיס: אֲמַר רַבִּי יוֹסִי**
 3 **בְּרַ הֲנִינָא, נִהְיָנוּ – נוֹקְטִים אֲנוּ לְהִלְכָה, שֶׁאִין דִּין קְלָקֵלִין לֹא**
 4 **לְפַעוֹר וְלֹא לְמֶרְקוּלִיס, כְּלוֹמַר, אִין חִילּוֹק בֵּין דְּבָרִים הַמוֹנְחִים לְפָנִים**
 5 **מִן הַקַּלְקֵלִין לְבִין הַמוֹנְחִים חוּץ לְקַלְקֵלִין, לַעֲנִין אִיסוּר הַנֶּאֱתָם.**
 6 **מְבֹרֵרֵת הַגִּמְרָא: לְמֵאִי – לְגַבִּי מַה נֶּאֱמָר דִּין זֶה, אִלְיָמָא – אִם נֶאֱמָר**
 7 **שְׁנוֹקְטִים זֹאת לְהִיתֵר, דְּאִפְּלִי פָנִים – דְּבָרִים הַנִּמְצָאִים לְפָנִים מִן**
 8 **הַקַּלְקֵלִין, בְּחוּץ דְּמִי – נִחְשָׁב כֵּאִילוּ נִמְצָאוּ בְּחוּץ, וְשִׁרִי – וּמוֹתֵרִים,**
 9 **הִרִי קְשָׁה, הַשְׁתָּא פְּעוּרִי מְפַעְרִין קָמִיָּה – אִם עוֹבְדִים לְפַעוֹר**
 10 **בְּעַבְדוֹת בּוֹיּוֹן וּפְעוּרִים [–מִצִּיאִים רַעֲיוֹן לְפָנִיו, וְכֵן לְמֶרְקוּלִיס עוֹבְדִים**
 11 **בְּזִרְקָת אֲבָנִים לְפָנִיו, שֶׁאִף זֹו עַבְדוֹת בּוֹיּוֹן, וְכִי מִים וְלִמְלַח שֶׁאִינֶם**
 12 **עֲשׂוּיִים לְנוֹי לֹא מְקַרְבִּין לֵיה – אִין מְקַרְבִּים לְפָנִיו, הִלָּא עַבְדָּה זֹו**
 13 **מְכּוּבֵדֶת יוֹתֵר. אֲלֵא וְדֵאִי צִרִיךְ לּוֹמַר, שֶׁדִּין זֶה נֶאֱמָר לַעֲנִין אִיסוּר,**
 14 **שֶׁאִפְּלִי אִם נִמְצָאוּ חוּץ לְקַלְקֵלִין, בְּכַפְּנִים דְּמִי – נִחְשָׁב כֵּאִילוּ**
 15 **נִמְצָאוּ לְפָנִים מִן הַקַּלְקֵלִין, וְכָל דְּבַר שֶׁנִּמְצָא שֶׁם אֲסוּר בְּהִנָּה, וְאִף**
 16 **מִים וּמִלַּח שׁוּדֵאִי אִינֶם עֲשׂוּיִים לְנוֹי, כִּיּוֹן שֶׁקַּלְקֵלִין עֲשׂוּיִים לְצִנִּיעוֹת**
 17 **וּלְכַבּוֹד הָעַבְדָּה זֹרָה, וְאִילוּ הָעַבְדּוֹת הַנִּעֲשׂוֹת לְבַעַל פַּעוֹר וּמֶרְקוּלִיס**
 18 **כּוֹלֵן בְּדֶרֶךְ בּוֹיּוֹן הֵן, וְאִין הַקַּלְקֵלִין מְפַסְקִים בֵּינֵיהֶם לְבִין הַדְּבָרִים**
 19 **הַנִּמְצָאִים בְּקִירְבָתָם, אֲלֵא הֵבֵל נִחְשָׁבִים שְׁהוֹקְרָב לְכַבּוֹד.**

משנה

20 **הַמִּשְׁנָה מְבֹאֵרֵת מִתִּי מוֹתֵר לִיהֲנוֹת מִדְּבָרִים הַשִּׁיכָרִים לְעַבְדָּה זֹרָה,**
 21 **וּמִתִּי אֲסוּר: עֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים שֶׁהִיָּה לָהּ גִּינָה אוֹ מֶרְחָץ לְצוּרָךְ**
 22 **מִשְׁרָתִיה, נִהְיָנוּ מִהֵן – מוֹתֵר לִיהֲנוֹת מֵהֶם, לִיטוֹל פִּירוֹת מִהִגִּינָה**
 23 **וּלְהַתְרַחֵץ בְּמֶרְחָץ, שֵׁלָא בְּמוֹבָה – שְׁלָא בְּטוֹבַת מִשְׁרָתִי הָעַבְדָּה**
 24 **זֹרָה, כְּלוֹמַר כְּשֶׁאִין נוֹתֵנִים לָהֶם שֹׂכֵר, שֶׁאִף שֶׁנִּעֲשֶׂה לְצוּרְכֵיהֶם לֹא**
 25 **נִהְיָ מוֹקְדָשִׁים לְעַבְדָּה זֹרָה, כִּיּוֹן שֶׁאִין הַקֹּדֶשׁ לְעַבְדָּה זֹרָה (לַעֲלֵל מִדָּה),**
 26 **וְאִין נִהְיָנוּ מִהֵן בְּמוֹבָה – וְאֲסוּר לִיהֲנוֹת מֵהֶם כְּשֶׁנוֹתֵנִים לָהֶם שֹׂכֵר,**
 27 **כִּיּוֹן שֶׁנוֹתֵן רִיחַ לְעַבְדָּה זֹרָה. וְאִם הִיָּה הַמֶּרְחָץ אוֹ הַגִּינָה שֶׁלָּהּ וְשֵׁל**
 28 **אֲחֵרִים בְּשׁוֹתוֹת, נִהְיָנוּ מִהֵן בֵּין בְּמוֹבָה (וּבֵין) שֵׁלָא בְּמוֹבָה, כִּיּוֹן**
 29 **שִׁישׁ לְאֲחֵרִים חֶלֶק בָּהֶם, וְיֵשׁ לּוֹמַר שֶׁנִּהְיָה מַחֲלָק הָאֲחֵרִים וְלֹא מַחֲלָק**
 30 **הָעַבְדָּה זֹרָה.**
 31 **הַמִּשְׁנָה מְבֹאֵרֵת מִתִּי מוֹתֵר לִיהֲנוֹת מִדְּבָרִים הַשִּׁיכָרִים לְעַבְדָּה זֹרָה, עֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים**
 32 **שֶׁל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים – שֶׁל גּוֹי, אֲסוּרָה מִיָּד כְּשֶׁנִּגְמְרָה עֲשִׂיתָה, אִף אִם**
 33 **עַדִּין לֹא נִעְבְּדָה, וְעַבְדָּה זֹרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל אִין אֲסוּרָה בְּהִנָּה, אִף**
 34 **שֶׁנִּגְמְרָה עֲשִׂיתָה, עַד שֶׁתִּיעֲבֹד.**

נמרא

35 **הַגִּמְרָא מְבֹאֵרֵת מִה כּוּוֹנֵת הַמִּשְׁנָה, שֶׁאֲסוּר לִיהֲנוֹת מִגִּינָה וּמֶרְחָץ שֶׁל**
 36 **עַבְדָּה זֹרָה בְּטוֹבָה, וּמוֹתֵר שֶׁלָּא בְּטוֹבָה: אֲמַר אֲבִי, בְּמוֹבָה, הֵינּוּ**
 37 **בְּמוֹבָת הַבּוֹמְרִין – מִשְׁרָתִי הָעַבְדָּה זֹרָה, שְׁנוֹתֵן לָהֶם שֹׂכֵר עַל כֶּךָ,**
 38 **וְשֵׁלָא בְּמוֹבָה, הֵינּוּ שֵׁלָא בְּמוֹבָת הַבּוֹמְרִין, שֶׁאִינוּ נוֹתֵן לָהֶם שֹׂכֵר.**
 39 **וְלִפְּנֵי – לְהוֹצִיא וּלְמַעַט מֵאִיסוּר זֶה אֶת מוֹבָת עוֹבְדֵיהָ, דְּהֵינּוּ**
 40 **שְׁנוֹתֵן שֹׂכֵר עַל הַנֶּאֱתָם לְעוֹבְדֵי הָעַבְדָּה זֹרָה, דְּשִׁרִי – שׁוֹה מוֹתֵר,**
 41 **שֶׁלֹּא אִיכְפַּת לָנוּ אִם נוֹתֵן לָהֶם שֹׂכֵר טוֹבַת הַנֶּאֱתָם.**
 42 **הַגִּמְרָא מְבֹאֵרֵת לִשׁוֹן אַחֲרַת בְּדָבָרֵי אֲבִי: אִיכָא דְּמִתְנִי לָהּ אִסְיָפָא –**
 43 **יֵשׁ שֶׁשָּׁנָה אֶת דְּבָרֵי אֲבִי עַל הַסִּיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, הִיָּה הַמֶּרְחָץ אוֹ**
 44 **הַגִּינָה שֶׁלָּהּ וְשֵׁל אֲחֵרִים, נִהְיָנוּ מִהֵן בְּמוֹבָה וְשֵׁלָא בְּמוֹבָה, וְעַל זֶה**

דאָמער ריש לקיש, כל המעמיד – הממנה דין שאינו הגון, כאילו
 נומע אשרה בישראל, שנאמר (דברים טו יח) 'שפטים ושטרים תתן לך
 בכל שעריך', וסמך ליה – ובסמוך לפסוק זה נאמר (שם טז כא) 'לא
 תטע לך אשרה כל עץ', ודורשים ש'עץ' הכוונה לדין שעליו דיבר
 הכתוב מקודם, שהממנה דין שאינו הגון שנחשב כאשרה, הרי הוא
 כנטוע את האשרה בישראל. ואמר רב אשי, והעושה כן במקום
 שיש תלמידי חכמים הראויים לדון, כאילו נטעו לאשרה אצל
 המזבח, שנאמר בהמשך הפסוק שלא טטע את האשרה אצל מזבח
 ה' אלהיך, ותלמידי חכמים מכפרים ומגינים על הדור כמזבח.

הגמרא מביאה ספק בדין כלי שמתקנו כדי שישתמשו בו לעבודה זרה:
 בעי – (נסתפק) רב הוננא, ריתך – השלים פגימת כלי ותיקנו לשם
 עבודת פוכבים, מהו – מה דינו, האם הוא נאסר בהנאה או לא.

מבררת הגמרא: עבודת פוכבים זו דמאן – של מי היא, כלומר לשם
 איזו עבודת פוכבים ריתך את הכלי. אילימא – אם נאמר שזו עבודת
 פוכבים דעובד פוכבים, הרי בין לרבי ישמעאל ובין לרבי עקיבא,
 כלים משמשי עבודת פוכבים הן, ומשמשי עבודת פוכבים אין
 אסורין עד שיעבדו, וכמו שדרשה הברייתא לעיל (א). ואלא נאמר
 שנסתפק כשריתך כלי לשם עבודת פוכבים בישראל, עדיין יש
 לשאול אילימא דמאן – לפי איזו שיטה נסתפק, אילימא – אם נאמר
 שנסתפק אילימא – לשיטתו דרבי עקיבא, שאינה אסורה עד
 שתיעבד, לא יתכן, השתא – עתה, לדברי רבי עקיבא, היא גופה לא
 מיתסרא – הרי אפילו העבודה זרה עצמה אינה נאסרת עד שתעבד,
 וכי משמשיה מיבעיא – וכי צריך לומר שאף משמשיה אינם נאסרים
 עד שישתמשו בהם לעבודה זרה, ולא שייך להסתפק האם נאסר הכלי
 משעה שריתכו.

הגמרא מבארת את הספק באופן אחר: (ו)אלא יש לומר שרב
 המנונא נסתפק אילימא דרבי ישמעאל, דאמר שעבודה זרה של
 ישראל אסורה מיד. והספק הוא, מאי – מה הדין במשמשי עבודה
 זרה של ישראל, האם משמשי משמשינן גמרינן – למדים דין
 משמשי עבודה זרה של ישראל מדין משמשי עבודה זרה של גוי, מה
 התם – כשם שלגבי גוי אין משמשיה אסורים עד שיעבדו, כלומר עד
 שישתמשו בהם לעבודת פוכבים, אף הקא – כאן, בשל ישראל, אינם
 אסורים עד שיעבדו, וממילא כשתיקן כלי לעבודה זרה אינו אסור
 עד שישתמשו בו לעבודה זרה. או דלמא – שמה נאמר, דמינה גמר
 – יש ללמוד את דין משמשי עבודה זרה של ישראל מהעבודה זרה
 של ישראל עצמה, מה היא עצמה אסורה מיד בשעת עשייתה, אף
 משמשיה אסורין מיד בשעת עשייתם, ואף כאן שתיקן כלי לעבודה
 זרה אסור מיד מאותה שעה.

מקשה הגמרא: אם כן, מאי איריא דקא מיבעיא ליה – מדוע נסתפק
 רב המנונא דווקא אם ריתך את הכלי ותיקנו, תיבעי ליה – עליו
 להסתפק גם אם עשה אותו מתחילה להשתמש בו לעבודה זרה, האם
 לרבי ישמעאל נאסר בהנאה כבר בעשייתו כעבודה זרה של ישראל
 עצמה, או שאינו נאסר עד שיעבוד בו כמשמשי עבודה זרה של נכרי.
 הגמרא מבארת שרב המנונא לא נסתפק לגבי איסור הנאה מעבודה
 זרה, אלא לגבי טומאת עבודה זרה. מתרצת הגמרא: לגבי איסור
 הנאה ודאי אין הכלי נאסר עד שיעבד, ורב המנונא שהסתפק ברייתך
 כלי, משום טומאה ישנה קמיבעיא ליה – ספיקו הוא לגבי טומאת
 עבודה זרה מדרבנן שהיתה על הכלי ששימש לעבודה זרה, ושברו
 כדי לבטלו מלשמש לעבודה זרה ולטהרו מטומאתה, ועתה תיקן את
 הכלי לצורך עבודה זרה, האם חוזרת אליו טומאה זו או לא.

ומבארת הגמרא היכן מצינו שטומאה חוזרת לכלי כשמתקנו: דתנן
 במשנה (כלים פ"א מ"א), כלי מתכות, בין פשוטות – כלים פשוטים
 שאין להם בית קיבול, ובין מקבליהן – כלים שיש להם בית קיבול,
 ממיאין – מקבלים טומאה אם נגע בהם דבר המטמא. ואם נשתברו

לאחר שנשטמו, מהו טומאתם, כיון שאינם בתורת כלים המקבלים
 טומאה. ואם לאחר שנשברו חזר ותיקנם ונשאו כלים שלמים
 הראויים לקבל טומאה, יחזרו לטומאה הישנה שהיתה עליהם קודם
 שנשברו. מבארת הגמרא: והכי קמיבעיא ליה – ובכך נסתפק רב
 המנונא, כי הדרא טומאה – מה שמצאנו שחזרת הטומאה הישנה
 לכלים לאחר שתיקנם, האם הני מילי – דברים אלו אמורים רק לענין
 טומאה דאורייתא, כגון כלים שנשטמו במת או בשרץ (כלים פ"א מ"א),
 אכל לענין טומאה דרבנן, כמו טומאת עבודה זרה, לא – אינם
 חוזרים לטומאתם. או דלמא – שמה נאמר דלא שניא – שטומאה
 דרבנן אינה שונה מטומאה דאורייתא לענין זה, ואף בה חוזרים
 הכלים לטומאתם הישנה לאחר שתיקנם, אף שלא השתמש בהם
 לעבודה זרה.

מקשה הגמרא: אם זהו ספיקו של רב המנונא, ותיבעי ליה – הרי עליו
 להסתפק אף בשאר טומאות דרבנן, כגון כלים שנגעו במשקים
 טמאים, שנשטמו הכלים רק מדרבנן, ונשברו הכלים ותיקנם, האם
 חוזרים לטומאתם או לא, ומדוע נסתפק רק כשתיקן כלי ששימש
 לעבודה זרה.

מתרצת הגמרא: אכן אף בשאר טומאות דרבנן נסתפק רב המנונא,
 ובספיקו כאן דקא מנו דקא קמיבעיא ליה – בשאלה אחת הנשאלת
 מתוך התשובה על השאלה האחרת נסתפק רב המנונא. השאלה
 הראשונה שבה נסתפק היא, טומאה דרבנן מי הדרא – האם כלים
 שיש עליהם טומאה מדרבנן שנשברו ותיקנם חוזרים ונטמאים
 בטומאתם הישנה, או לא הדרא – או שאינם חוזרים ונטמאים בה.
 ואם תימצי לומר – אם תרצה לומר שסתם טומאה דרבנן לא הדרא,
 עדיין יש להסתפק לגבי טומאה דעבודת פוכבים, משום חומרא
 דעבודת פוכבים, מי שויהו דרבנן – האם החשיבות חכמים כטומאה
 דאורייתא, שלאחר התיקון חוזרים הכלים לטומאתם הישנה, או לא.
 מסיקה הגמרא: תיקו – יעמדו שאלות אלו בספק, שלא נפשטו.

הגמרא מביאה ספק אחר לענין טומאת עבודה זרה: בעי מיניה –
 שאל רבי יוחנן מרבי ינאי, תקדושת עבודת פוכבים של אוכלים
 – מאכלים שהקריבו לעבודה זרה, ונטמאו כמותה, מהו – מה דינם,
 מי מהניא להו ביטול לטהרינהו מטומאה – האם מועיל ביטולם
 מלהיות תקרובת עבודה זרה כדי לטהרם מטומאת עבודה זרה שיש
 עליהם, או לא. ולהלן יבוארו צדדי הספק.

שואלת הגמרא: ותיבעי ליה – ויסתפק רבי יוחנן בכלים שנשתמשו
 בהם לעבודה זרה, ונתבטלו מלהיות תשמישי עבודה זרה, האם כשם
 שמועיל ביטולם לבטלם מאיסור ההנאה שעליהם, מועיל גם לטהרם
 מטומאת עבודה זרה שעליהם, או לא, ומדוע נסתפק רק בתקרובת
 עבודה זרה של מאכלים.

משיבה הגמרא: כלים לא קמיבעיא ליה – לרבי יוחנן אין ספק
 בכלים שנשתמשו בהם לעבודה זרה, משום שביין דאית להו – שיש
 להם מהרה במקנה כשנשטמו בשאר טומאות, הטומאה שיש עליהם
 מצד העבודה זרה נמי – (אף היא) כמלה כשמבטלם מלהיות תשמישי
 עבודה זרה, שהרי הביטול הוא במקוה, שכיון שבביטולו בטל מהם
 איסור עבודה זרה, גם הטומאה מתבטלת. אלא כי קמיבעיא ליה –
 אימתי נסתפק רבי יוחנן, לגבי אוכלין שהקריבו לעבודה זרה, שאין
 שייך אצלם טהרה במקוה כשנשטמו בשאר טומאות, האם הביטול
 מועיל לטהרם מטומאת עבודה זרה שעליהם.

שואלת הגמרא, ותיבעי ליה – ויסתפק רבי יוחנן בעבודת פוכבים
 של אוכלים גופה – (עצמה), כגון שהשתחוה לאוכלים, האם מועיל
 הביטול לטהרם מטומאת עבודה זרה שעליהם, ומדוע נסתפק רק אם
 האוכלים היו תקרובת. משיבה הגמרא: בעבודת פוכבים של אוכלים
 גופה לא מיבעיא ליה – לא נסתפק רבי יוחנן האם מועיל לה ביטול
 לטהרה מטומאה,

המטבעות שעמן השתמשו בירושלים, ורוב כספה היה שייך להקדש, ועירבו הנכרים את הכספים שהיו בירושלים שרובם של הקדש, עם שאר הכסף שהיה ברשותם, עד שִׁמְצָאוּ לָהּ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא מוֹתֵר, שנאמר וְכֵן כִּי יִשְׁמְצוּ אֶת הַתּוֹרָה, דהיינו שכשנכנסו הנכרים להיכל חיללו את כל הנמצא בו והוציאוהו לחולין, וכיון שאינו שייך להקדש הוא הפקר ומותר להשתמש בו. ואם כן אף כאן באבני המזבח שיצאו לחולין מותר להשתמש בהן, ומדוע לא נטלו אותן אנשי בית חשמונאי לעצמם.

משיבה הגמרא: הֵתָם – שם, בכספי ההקדש, לא אֲשַׁתְּמֹשׁוּ בָהּ לְגִבּוֹתָ – לא השתמשו בהם גזברי ההקדש לגבוה, אלא רק היו שייכים להקדש, ולכן כשיצאו לחולין מותרים. אולם הָכָא – כאן, באבני המזבח, כִּינּוֹן דְּאֲשַׁתְּמֹשׁ בָּהּ – שהשתמשו בהן לְגִבּוֹתָ בהקרבת הקרבנות, לֹא אִזְדָּרְא אֲרַעָא לְאֲשַׁתְּמֹשִׁי בָהּ הִדְיוּמָא – אין זה דרך ארץ שהדיוט ישתמש בהן לצרכיו, על אף שיצאו לחולין.

משנה

משנתינו דנה בענין ביטול עבודה זרה, מי יכול לבטלה, ואיזו עבודה זרה ניתן לבטל: עוֹבֵד בּוֹכְבִּים מְכַבֵּל וְיִשְׂרָאֵל אֵין מְכַבֵּל שָׁלוֹ, וכן עבודת כוכבים שֶׁל חֲבִירוֹ הַגּוֹי. ואילו יִשְׂרָאֵל אֵין מְכַבֵּל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים שֶׁל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, שדווקא על נכרי נאמר (דברים כ) פִּסְלֵי אֱלֹהֵיהֶם, ודרשו (לעיל ע"א) מפסוק זה שיכול לפסול ולבטל את אלוהו, אך ישראל אינו יכול לבטל אלוה של נכרי.

המשנה מבארת דין ביטול משמשי עבודה זרה: נכרי מְכַבֵּל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, מְכַבֵּל בכך גם את מִשְׁמִשְׁיָהּ, ואף שלא עשה בהם עצמם מעשה לבטלם, כיון שלא נאסרו אלא משום ששימשו לעבודה זרה, וכאשר ביטל את העבודה זרה עצמה, גילה דעתו שאף אינו רוצה עוד לייחד את משמשיה עבודה. אמנם אם בִּיטֵל את מִשְׁמִשְׁיָהּ, רק הַמִּשְׁמִשִּׁין מוֹתֵרִין, כיון שנתבטלו משימושם לעבודה זרה, ואולם הִיא – העבודה זרה עצמה נשארת אִסוּרָה, ואינה מתבטלת בביטול משמשיה.

נמרא

הגמרא דנה האם ניתן לבטל עבודה זרה של ישראל: מִתְּנִי לִיהּ – שנה ולימד רַבִּי וְרַבִּינוּ הַקְדוּשׁ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי את דברי משנתינו, עוֹבֵד בּוֹכְבִּים מְכַבֵּל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים שָׁלוֹ וְשָׁל חֲבִירוֹ. אָמַר לִיהּ רַבִּי שְׁמַעוֹן, רַבִּי, ממה ששנית לנו עתה שנכרי יכול לבטל עבודה זרה שלו ושל חבירו, מדויק שעבודת כוכבים של ישראל אין

הנכרי יכול לבטל, והרי שְׁנִיתָ לָנוּ בִּילְדוּתָךְ – בצעירותך, עוֹבֵד בּוֹכְבִּים מְכַבֵּל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים שָׁלוֹ וְשָׁל יִשְׂרָאֵל.

הגמרא מקשה על דברי רבי בילדותו: תמדה הגמרא, ועבודת כוכבים דְּיִשְׂרָאֵל, מִי קָא מְכַבֵּל – וכי יש לה ביטול, וְהָא וְהָרִין וְשָׁם בְּפִתְרִי פְתִיב בפסוק (דברים כז טו), ומבואר (ע"א) שהיא טעונה גזירה ולא מועיל לה ביטול, וכיצד שנה רבי בצעירותו שמתבטלת על ידי נכרי. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי הִילֵל בְּרִיהּ וְ– בננו דְּרַבִּי וּלְקָם, לא נִצְרְקָה המשנה ששנה רבי בילדותו, לומר הלכה זו שנכרי יכול לבטל עבודה זרה של ישראל, אלא לאופן שִׁישׁ לוֹ – לנכרי בָּהּ שוֹתְפִית עִם יִשְׂרָאֵל, שמשום כך יכול לבטל אף את חלקו של ישראל בה, אך עבודה זרה שהיא רק של ישראל לא ניתן לבטלה כלל. וזאת שנה רבי בצעירותו, אך בזקנותו חזר בו, ושנה, שאף אם יש לנכרי שותפות עם ישראל בעבודה זרה, אינו יכול לבטל את חלקו של ישראל בה, אלא רק את החלק שלו.

מבשרת הגמרא: בִּילְדוּתוֹ מֵאִי קָסְבַּר רַבִּי כְּשֶׁאִמַּר שִׁיכּוּל לבטל את חלקו של ישראל בעבודה זרה, וּבְזַקְנוּתוֹ מֵאִי קָסְבַּר שְׁחֹזַר בו ואמר שאינו יכול.

מבארת הגמרא: בִּילְדוּתוֹ קָסַר, יִשְׂרָאֵל אֲדַעְתָּא דְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים פְּלָח – ישראל עובד עבודה זרה זו על דעתו של שותפו הנכרי, כלומר שאינו עובד עבודה מפני שמקבל יראתה עליו, אלא מפני שהנכרי עובדה והוא עושה כמעשיו כדי שלא תתבטל חזקתו בה, ואלמלא שותפות הנכרי בה היה משרה או מוכרה, ולכן נחשבת רק של הנכרי, וּכְיֵן דְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים מְכַבֵּל דְּנִפְשִׁיהּ – חלק עצמו, דְּיִשְׂרָאֵל נִפְשִׁיהּ – אף החלק של ישראל בה מתבטל בביטולו. וּבְזַקְנוּתוֹ קָסַר, יִשְׂרָאֵל אֲדַעְתָּא דְּנִפְשִׁיהּ פְּלָח – ישראל עובד עבודה זרה זו על דעת עצמו ולא מפני שותפות הנכרי, ומקבל יראתה עליו, וממילא נחשבת אף שלו, ולכן כִּי מְכַבֵּל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים דְּנִפְשִׁיהּ – כשמבטל הנכרי חלקו, דְּיִשְׂרָאֵל לֹא כְּטִיל – החלק של ישראל בה אינו מתבטל.

הגמרא מביאה שיטה אחרת על מזה אמר רבי הילל את דבריו: אִיכָא דְּמִתְּנִי לָהּ אִסְיָא – יש ששונים את דברי רבי הילל בן רבי וולס על הסיפא של המשנה, ששנו בה, יִשְׂרָאֵל אֵין מְכַבֵּל – אינו יכול לבטל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים שֶׁל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים. ועל זה קשה, פְּשִׁימָא – הלא דין זה פשוט הוא, שהרי ישראל אינו יכול לבטל עבודה זרה שלו, אלא טעונה גזירה כמבואר לעיל (ע"א), ואם כן פשוט שגם עבודה זרה של נכרי אינו יכול לבטל.

מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּי הִילֵל בְּרִיהּ

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח מ"ח, תשט"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ו תשרי, ותקותי שלעת קבלת מכתבי כבר הוטב מצב בריאותו, וכיון שהענין קשור ברגל של הגוף, שהוא קשור ומתאים לרגל של הנשמה הוא ענין האמונה ומצות הצדקה, כדאי הי' שידע בעל פה לכל הפחות הפרקים הראשונים של שאר הפרקים, ובלי נדר, עד לאחר י"ט כסלו הבע"ל, יפריש בכל יום חול קודם התפלה איזה פרוטות לצדקה, והשי"ת יצליחו לבשר טוב בהנ"ל ובהענינים הכללים.

בברכה צו א געזונטן ווינטער.

והניחוח ולא נטלוה עמהם, ודאי ביטלוה מדעתם, אך אם הניחוח
 בשעת מלחמה, אסורה, כיון שיתכן שרצו ליטלה עמהם ולא נטלוה
 משום שבהולים היו לצאת למלחמה, ויתכן שהיה בדתם לחזור
 אליה או לשלוח אדם שיביאנה אליהם, ולא התכוונו לבטלה.
 המשנה מבארת דין משמשי עבודה זרה שעשויים עבור המלכים:
 בימוסאות של מלכים – אבני גזית המתקנות למושב עבודה זרה,
 ומונחות בדרכים שבהם עוברים המלכים, וכשהמלך עובר מושיבים
 עליהן עבודה זרה, והמלך משתחוה לה, הרי אלו מותרות, ואין
 עליהן איסור הנאה משום משמשי עבודה זרה, מפני שמעמידין
 אותה – את האבן הזו לתת עליה עבודה זרה, רק בשעה שהמלכים
 עוברים, ובשאר זמנים אינה עשויה למושב עבודה זרה.

גמרא

שנינו במשנה: עבודת כוכבים שהניחוח עובדיה בשעת שלום מותרת,
 הגמרא מביאה מימרא בענין זה: אמר רבי ירמיה בר אבא, אמר
 רב, בית נמרוד – המגדל שבנו אנשי דור הפלגה לעבודה זרה,
 במדינה שנמרוד מלך בה, הרי היא כעבודת כוכבים שהניחוח
 עובדיה בשעת שלום, ומותר. ומבאר רב את דבריו: אף על גב דכי
 בדיקו רחמנא בשעת מלחמה דמי – אף שמה שהפיצם ה' על פני
 כל הארץ (בראשית יא ח) מחשיב את אותו זמן כשעת מלחמה, שהרי
 מאונס הניחו את אותה עבודה זרה, מכל מקום הרי אי פצא
 למיהדר – אם אחר כך היו רוצים לחזור, הדור – היו יכולים לחזור
 ולעבדה, ומדלא הדור – ומכך שלא חזרו לבסוף, מוכח דבטולי
 בטלה – ביטלוה מדעתם, ולכן מותרת.
 שנינו במשנה: בימוסאות של מלכים הרי אלו מותרות, מפני
 שמעמידין אותה בשעה שהמלכים עוברים.
 הגמרא דנה בטעם זה. מקשה הגמרא: וכי מפני שמעמידין אותה –
 את האבן למושב עבודה זרה רק בשעה שהמלכים עוברים, האבנים
 מותרין, הרי באותה שעה משמשי עבודה זרה הן. מתרצת הגמרא:
 אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, הכי קאמר – כך כוונת
 המשנה לומר, מפני שמעמידין אותה בשעה שהמלכים עוברים,
 ואילו המלכים מניחין (עוזבים) דרך זו, והולכין בדרך אחרת,
 ואינם רוצים לעבוד עבודה זרה המונחת בדרך זו דווקא, והכמרים
 העובדים אותה עבודה זרה לא עשאוה ואת מושבה אלא לצורך
 השתחוות המלכים, וכשרואים שאין המלכים רוצים לעבדה, גם הם
 מבטלים אותה, ולכן אינה נחשבת כמשמשי עבודה זרה ומותרת.
 עד עתה דנה הגמרא ב'בימוס' שאינו קבוע לעבודה זרה, ומותר. עתה
 עוסקת הגמרא ב'בימוס' קבוע שעובדים אותו תדיר, שהוא ודאי אסור
 ככל משמשי עבודה זרה, ודנה הגמרא מה דינו אם הוא שבור מעט.

מביאה הגמרא מעשה: בי אהא (כשבא) עולא מארץ ישראל לבבל,
 יתיב אבימסא פנימא – ישב על 'בימוס' קבוע לשם עבודה זרה, שהיה
 פגום (שבור מעט). אמר ליה רב יהודה לעולא, והא רב ושמואל
 דאמרי תרין יחו – והרי רב ושמואל אמרו שאף 'בימוס' קבוע שנפגם
 מעט אסור בהנאה. ואמרו כן אפילו למאן דאמר – לדעת הסובר
 (לעיל מא) שעובדי עבודה זרה אין עוברים לשכרים שלה, אלא
 מבטלים אותם, הני מילי – דברים אלו אמורים רק בעבודת כוכבים
 עצמה, דילא ביה מלתא – שמזולזל הדבר אצל העובד עבודה זרה
 למפלה (לעבוד) לשכרים שלה, ולכן כשנשברה אינו עובדה אלא
 מבטלה ומותרת, אכל האי – האבן העשויה למושב העבודה זרה, לא
 איכפת ליה לעובד העבודה זרה שהאבן נשברה מעט, כיון שעדיין
 היא ראויה לתת עליה עבודה זרה, ולכן משתמש בה ואסורה, וכיצד
 אתה יושב על אבן זו האסורה בהנאה ונהנה ממנה.
 אמר ליה עולא לרב יהודה, מאן יהיב לן מעפא דרב ושמואל –
 מי יביא לנו מהעפר המכסה את רב ושמואל בקבריהם, ומלאינן
 עיינין – והיינו ממלאים עינינו בו מתוך כבוד אליהם, שהרי צדיקים
 היו, אך אנו איננו סוברים כך, דהא רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי
 תרין יחו – שהרי רבי יוחנן וריש לקיש אמרו שניהם להיפך מדברי רב
 ושמואל, ש'בימוס' שנפגם מותר בהנאה, ואמרו כן אפילו למאן
 דאמר (ש) שעובדי עבודה זרה עוברים אף לשכרים שלה, הני מילי
 – דברים אלו אמורים רק בעבודת כוכבים עצמה, דכין דפלחה,
 וילא ביה מילתא לבטלה – שכיון שכבר עבדה, מזולזל אצלו הדבר
 לבטלה ולזרקה אף שנשברה מעט, ולכן אינו מבטלה ואסורה, אכל
 הני – אבנים אלו המשמשים רק למושב העבודה זרה, אין זה זלזול
 אצל עובדי העבודה זרה לבטלן ולזרקן, ולכן שקלי להאי – נוטלים
 משם בימוס זה שנפגם וזורקים ומבטלים אותו, ומייתו בימוס
 אחריןא – ומביאים בימוס אחר להושיב עליו את העבודה זרה,
 והבימוס הפגום והזרוק מותר בהנאה, ולכן הנני יושב על בימוס כזה.
 הגמרא מביאה ראייה לשיטת רבי יוחנן וריש לקיש: תניא בנותיה –
 שנינו בברייתא כדבריהם דרבי יוחנן וריש לקיש, 'בימוס' שנפגם
 מותר, אך מופח שמקריבים עליו זבחים לעבודה זרה, שנפגם, אסור,
 כיון שעדיין מקריבים עליו אף שנשבר, עד שיתגין רובו, וברישא של
 הברייתא מבואר בפירוש שבימוס פגום מותר.
 מבררת הגמרא: ה'בי' דמי – מהו 'בימוס', ה'כי' דמי – ומהו מופח,
 כלומר הרי שניהם עשויים מאבנים, וכיצד נדע מהו 'בימוס' העשוי
 למושב עבודה זרה, שאם נפגם מעט מותר בהנאה, ומהו 'מופח'
 העשוי להקריב עליו, שנפרש ממנו עד שיתגין רובו, משיבה הגמרא:
 אמר רבי יעקב בר אידי, אמר רבי יוחנן, 'בימוס' עשוי מאבן אחת
 בלבד, ומופח עשוי מאבנים הרבה.

מדעתו, לדברי הכל התכוין בכך לבטלה, אך שאני התם – שונה
 הדין האמור בברייתא, דאדעתא דגרוסאות זבין – כיון שכוונת הגוי
 במכירה היתה למכור 'גרוסאות' בלבד, אך אדעתא דעבודת
 כוכבים לא זבין – על דעת כן שיש בתוכם גם עבודה זרה לא התכוין
 למכור, וכיון שלא ידע שבין הגרוסאות נמצאת עבודה זרה, ודאי לא
 התכוין הגוי לבטלה.

הגמרא מביאה ברייתא שדנה במעשים שונים שעשה גוי בעבודה
 זרה שלו, האם היא מתבטלת בהם או לא: תגו רבנן (תוספתא פ"ו ד"ב),
 לוח הגוי עליה – על עבודה זרה שלו ומשכנה, ואפילו אם משכנה
 אצל ישראל, או שנפלה עליה מפולת ואין בעליה הגוי מפנה את
 המפולת מעליה, או שגנבה ל'סמין' ואינו מחזר אחריה למוצאה, או
 שהניחוח הפעילים והלכו למדינת הנם,

משנה

המשנה מבארת מדוע אין ה' מאבד עבודה זרה מן העולם: שאלו חכמי האומות את הַקְנִיּוֹת – חכמי ישראל שהיו בְּרוּמִי, אִם אֵין רְצוֹנוֹ של ה' בַּעֲבוּדַת בּוֹכְבִּים, לָמָּה אֵינוּ מְכַמְלֶה ומאבדה מן העולם. השיבו וְאָמְרוּ לָהֶן חכמי ישראל לחכמי האומות, אֵילוּ לְדָבָר שֶׁאֵין צוּרָה לְעוֹלָם בּוֹ הָיוּ בְּנֵי אָדָם עוֹבְדִין, אֲכַן הָיָה ה' מְכַמְלֶה, אֲךָ הָרִי הֵן עוֹבְדִין לַחֲמָה וְלִלְכָנָה וְלִבּוֹכְבִּים וְלַמְּזוּלוֹת, שֵׁשׁ בָּהֶם צוּרָה לְקִיּוֹם הָעוֹלָם, וְכִי יֵאָבֵד ה' אֶת עוֹלָמוֹ בְּבִטּוּלָם שֶׁל דְּבָרִים אֵלּוּ מִפְּנֵי הַשּׁוֹמְיִם, שְׁעוֹבְדִים לָהֶם אֶף שְׂצִיזָה שֶׁלֹּא לַעֲבֹדָם.

אָמְרוּ לָהֶן חכמי האומות, אִם כֵּן שֶׁהִטְעַם שְׂאֵינוּ מְאֻבָּד אֶת הָעֲבוּדָה זָרָה הוּא מִפְּנֵי שְׁעוֹבְדִים לְדָבָר שֶׁהָעוֹלָם צָרִיךְ לוֹ, יֵאָבֵד שָׂאֵר עֲבוּדָה זָרָה שֶׁהוּא דָבָר שֶׁאֵין צוּרָה לְעוֹלָם בּוֹ, וְיִנָּח אֶת אֵלּוּ שֶׁהֵם דָּבָר שֶׁצוּרָה הָעוֹלָם בּוֹ. הִשִּׁיבוּ חכמי ישראל וְאָמְרוּ לָהֶן, אִם הֵינּוּ רוֹאִים שֶׁה' מְאֻבָּד מִן הָעוֹלָם רַק אֶת הַדְּבָרִים הַנֶּעֱבָדִים שֶׁאֵין לַעֲלֹם צוּרָה בָּהֶם, וּמִנִּיחַ אֶת הַדְּבָרִים הַנֶּעֱבָדִים שֵׁשׁ לַעֲלֹם צוּרָה בָּהֶם, אֶף אֲנוּ מְחִיזִין דִּי עוֹבְדֵיהֶן שֶׁל אֵלּוּ, שֶׁאֲמָרִים כְּרֹאִיָּה לְדַעַתָּם, תִּדְּעוּ שֶׁהֵן אֱלֹהוֹת, שֶׁהָרִי הֵן לֹא כְּמֹלֵד כְּשֶׂאֵר עֲבוּדָה זָרָה, וְהָיוּ בְּנֵי אָדָם טוֹעִים וּמוֹדִים לָהֶם, וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים אֶת הָאֱמֶת שֶׁאֵינוּ מְאֻבָּד אֶת הַדְּבָרִים שֶׁהָעוֹלָם צָרִיךְ לָהֶם כְּדִי לְקִיּוֹם עוֹלָמוֹ, וְכִי שֶׁלֹּא יִבְאוּ לִידֵי כֵךְ אֵין ה' מְאֻבָּד אֶף אֶת אֵלּוּ.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת כדברי המשנה בחלקה הראשון, ובתוספת ביאור: תָּנוּ רַבָּנָן, שֶׁאֵלּוּ פְּלוֹסוֹפִין – חכמי האומות את הַקְנִיּוֹת – חכמי ישראל שהיו בְּרוּמִי, אִם אֵלֵהֶיכֶם אֵין רְצוֹנוֹ בַּעֲבוּדַת בּוֹכְבִּים כִּפִּי שֶׁכָּתַב בְּתוֹרָתוֹ, מִפְּנֵי מָה אֵינוּ מְכַמְלֶה ומאבדה מן העולם. השיבו החכמים וְאָמְרוּ לָהֶם, אֵילוּ לְדָבָר שֶׁאֵין הָעוֹלָם צוּרָה לוֹ (צריך לוֹ הָיוּ עוֹבְדִין, אֲכַן הָרִי הוּא מְכַמְלֶה, אֲךָ הָרִי הֵן עוֹבְדִין לַחֲמָה וְלִלְכָנָה וְלִבּוֹכְבִּים וְלַמְּזוּלוֹת שֶׁהָעוֹלָם צָרִיךְ לָהֶם, וְכִי יֵאָבֵד עוֹלָם עַל יְדֵי בִטּוּלָם שֶׁל אֵלּוּ מִפְּנֵי הַשּׁוֹמְיִם שְׁעוֹבְדִים לָהֶם, וְדֹאֵי אֵין לוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן, אֵלֹא הָעוֹלָם כְּמִנְהֲגוֹ נִוָּהַ וְצָבֵא הַשָּׁמַיִם מִמְּשִׁיךְ לְהַתְקִיּוֹם, וְשׁוֹמְיִם אֵלּוּ שֶׁקִּלְקְלוּ בִּכְךָ שֶׁעָבְדוּ לוֹ, עֲתִידִין לִיתֵן אֶת הָרִיץ עַל מַעֲשֵׂיהֶם.

הברייתא מביאה ענינים נוספים שבהם ה' מנדיג את העולם כדרכו על אף מעשי השוטים: דָּבָר אַחֵר שֶׁשִּׁיךְ בּוֹ עֵנִין זֶה הוּא, הָרִי שֶׁנִּלֵּא אָדָם סָאָה שֶׁל חַטִּים, [וְהִלָּךְ] וְיִזְרְעָה בְּקִרְבָּע, דִּין הוּא שֶׁלֹּא תִצְמַח תְּבוּאָה זֹה, שֶׁהָרִי בְּגִזְלָה בָּאָה לִידֵהוּ, אֲךָ אֵין ה' עוֹשֶׂה כֵּן, אֵלֹא הָעוֹלָם כְּמִנְהֲגוֹ נִוָּהַ וְהוֹלֵךְ לְהַצְמִיחַ אֶת כָּל הַתְּבוּאוֹת, וְשׁוֹמְיִם שֶׁקִּלְקְלוּ בְּגִזְלָה זֹו עֲתִידִין לִיתֵן אֶת הָרִיץ עַל מַעֲשֵׂיהֶם.

דָּבָר אַחֵר שֶׁשִּׁיךְ בּוֹ עֵנִין זֶה, הָרִי שֶׁבָּא אָדָם עַל אִשֶּׁת חֲבִירוֹ, דִּין הוּא שֶׁלֹּא תִתְעַבֵּר, שֶׁהָרִי בְּעִבְרָה בָּא עֲלֵיהָ, אֲךָ אֵין ה' מוֹנֵעַ מִמֶּנָּה אֶת הָעִיבּוּר, אֵלֹא עוֹלָם כְּמִנְהֲגוֹ נִוָּהַ וְהוֹלֵךְ שְׁנַיִם מִתְעַבְּרוֹת בְּבִיאת כָּל אָדָם, וְשׁוֹמְיִם שֶׁקִּלְקְלוּ בְּבִיאָה אֲסוּרָה עֲתִידִין לִיתֵן אֶת הָרִיץ עַל מַעֲשֵׂיהֶם.

הגמרא מביאה מאמר דומה לענין זה, באדם שבא על אשת חבירו ומתעברת: וְהֵינּוּ – ומאמר זה הוא כפי מה דָּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא דִין לְרַשָּׁעִים שְׁבָאִים עַל נְשׁוֹת חֲבִירֵיהֶם, שֶׁעוֹשִׂין סִלְעַ שְׁלִי – אֶת הָרוּשָׁם שֶׁלִּי שֶׁאֵין רוּשָׁם בּוֹ פּוֹמְכִי – הַפֶּקֶר

לכל, שכל הרוצה יחתום בו, ואף נגד רצוני, כלומר שבאים על העררה בעל כרחי, וגורמים שתתעבר האשה ותלד אדם שנעשה בצלם אלוהים (בראשית טו), אֵלֹא שֶׁאֵף מְטַרְחִין אוֹתִי לִיַּצֵּר אֶת הוֹלֵד בְּעִיבּוּר מְבִיאָה זֹו, וּמִחֲתִימִין אוֹתִי לַעֲשׂוֹת אֶת דְּמוּתוֹ בְּצַלְמִי כְּעַל בְּרָחִי, וּמוֹלִידִים, שֶׁהָרִי גִזְרָה הִיא לִפְנֵי שִׁינָה הָעוֹלָם כְּמִנְהֲגוֹ, עַל אֶף שֶׁנַּעֲשֶׂה כֵךְ בְּמִקְרָה זֹה בְּעִבְרָה.

הגמרא מביאה את תשובות רבן גמליאל לשאלה מדוע ה' אינו מאבד את העבודה זרה: שֶׁאֵל פְּלוֹסוֹפּוֹס – חכם נכרי אַחֵד אֶת רַבָּן גְּמַלְיָאֵל, כְּתוּב בְּתוֹרַתְכֶם (דברים ד כד) 'כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אִשׁ אֲכָלָה הוּא אֵל קָנָא, וּפִירוּשׁוֹ הוּא שֶׁמִּתְקַנָּא בְּעוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה לְנִקּוּם בָּהֶם עַל מַעֲשֵׂיהֶם. וְיֵשׁ לְשֹׂאוֹל, מִפְּנֵי מָה מִתְקַנָּא הוּא בְּעוֹבְדֵיהֶּן וְכֹוֹעַס עֲלֵיהֶן לְהַעֲנִישָׁם, וְאֵין מִתְקַנָּא בָּהּ לְאֻבָּדָה כִּיּוֹן שֶׁנַּעֲבַדְתָּ נִגְדֵי רְצוֹנוֹ. הַשִּׁיב רַבָּן גְּמַלְיָאֵל לְנַכְרִי וְאָמַר לוֹ, אֲמַשּׁוּל לָךְ מִשָּׁל, לָמָּה הִדְבַּר דְּיוֹמָה, לְמַלְךְ בִּשְׂרָ וְדָם שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן אַחֵד, וְאוֹתוֹ הָבֵן הָיָה מְגֻדָּל לוֹ אֶת הַכֶּלֶב, וְהָעֵלָה לוֹ – לְכַלֵּב שֶׁם עַל שֵׁם אָבִיו, וּכְשֶׁהוּא נִשְׁכָּע אוֹמַר 'הָרִיץ נִשְׁכָּע בְּחַיִּי הַכֶּלֶב וּמוֹזִכִּיר שְׁמוֹ שֶׁהוּא כְּשֵׁם אָבִיא, כְּשֶׁשִּׁמְעַתְּ מִלְכָּה אֶת דְּבָרֵי הָבֵן, עַל מִי הוּא בּוֹעֵם, הָאֵם עַל הָבֵן הוּא בּוֹעֵם, אוֹ שְׂמָא עַל הַכֶּלֶב הוּא בּוֹעֵם, הָיוּ אוֹמְרִים – וְדֹאֵי תֹאמַר שֶׁעַל הָבֵן הוּא בּוֹעֵם, שֶׁהָרִי הָבֵן הוּא שׁוֹלֵל בְּכַבּוּדוֹ וְקָרָא אֶת שְׁמוֹ עַל הַכֶּלֶב וְאֶף נִשְׁכָּע בְּחַיִּי הַכֶּלֶב בְּשִׁמּוֹ, וְאֵינוּ כּוֹעֵס עַל הַכֶּלֶב שֶׁהָרִי לֹא עָשָׂה כָּלּוּם. וְהַנִּמְשָׁל לְעֵנִינֵינוּ הוּא, שֶׁאֵף לְגַבִּי עֲבוּדָה זָרָה, ה' כּוֹעֵס עַל עוֹבְדֵיהָ שְׁעוֹשִׂים נִגְדֵי רְצוֹנוֹ וְקוֹרְאִים לָהּ בְּשֵׁם 'אֱלֹהִים' וְנִשְׁכָּעִים בָּהּ, וְאֵינוּ כּוֹעֵס עֲלֵיהָ שֶׁהָרִי לֹא עָשָׂתָה כָּלּוּם.

כְּשֶׁשִּׁמְעַתְּ אוֹתוֹ חֲכָם נַכְרִי אֶת דְּבָרֵי רַבָּן גְּמַלְיָאֵל הַתֵּרַעַם וְאָמַר לוֹ, וְכִי 'כֶּלֶב' אִתָּה קוֹרָא אוֹתָהּ – אֶת הָעֲבוּדָה זָרָה, וְהִלָּא יֵשׁ בָּהּ מִמֶּשֶׁ, שִׁיכּוּלָה לְפַעּוֹל דְּבָרִים. אָמַר לוֹ רַבָּן גְּמַלְיָאֵל, וְכָה רֹאִיתָ בָּהּ שֶׁאִתָּה אוֹמַר שֵׁשׁ בָּהּ מִמֶּשֶׁ. אָמַר לוֹ הַנַּכְרִי, פָּעַם אֲחַת נִפְלָה דְּלִיקָה בְּעִירֵנוּ, וְנִשְׂרָפָה כָּל הָעִיר כּוֹלָה, וְאוֹתוֹ בֵּית עֲבוּדַת בּוֹכְבִּים לֹא נִשְׂרָף, וּמוֹכַח שֵׁשׁ בָּהּ מִמֶּשֶׁ וְלָכֵךְ הִצִּילָה עֲצָמָה מִן הַדִּלְקָה. הַשִּׁיב רַבָּן גְּמַלְיָאֵל לְנַכְרִי וְאָמַר לוֹ, אֲמַשּׁוּל לָךְ מִשָּׁל, לָמָּה הִדְבַּר דְּיוֹמָה, לְמַלְךְ בִּשְׂרָ וְדָם, שֶׁשְׂרָחָה עָלָיו – מִרְדָּה בּוֹ מְדִינָה, בְּשֶׁהוּא עוֹשֶׂה מִלְחָמָה עִמָּה עַל כֵּךְ, הָאֵם עִם הַחַיִּים הוּא עוֹשֶׂה אֶת הַמִּלְחָמָה אוֹ עִם הַחַיִּים הוּא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ, הָיוּ אוֹמְרִים – וְדֹאֵי תֹאמַר שֶׁעִם הַחַיִּים שֶׁמִּרְדּוּ בּוֹ הוּא עוֹשֶׂה מִלְחָמָה, וְלֹא עִם הַמֵּתִים שֶׁאֵין שִׁיךְ לְהַלָּחֵם בָּהֶם. וְהַנִּמְשָׁל לְעֵנִינֵינוּ הוּא, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁהָעֲבוּדָה זָרָה אֵין בָּהּ מִמֶּשֶׁ נַחֲשֶׁבֶת כְּמוֹת, וְאֵין עוֹשִׂים מִלְחָמָה עִם הַמֵּתִים, וְלָכֵן לֹא שָׂרָף ה' אֶת בֵּיתָהּ, וְרַק עִם עוֹבְדֵיהָ הַחַיִּים אֲנִשִּׁי עִירָךְ יֵשׁ לַעֲשׂוֹת מִלְחָמָה, כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ וַעֲשׂוּ נִגְדֵי רְצוֹן ה', וְלָכֵן שָׂרָף אֶת בֵּיתָהּ.

כְּשֶׁשִּׁמְעַתְּ הַנַּכְרִי אֶת דְּבָרֵי רַבָּן גְּמַלְיָאֵל אָמַר לוֹ, 'כֶּלֶב' אִתָּה קוֹרָא אוֹתָהּ, וְכֵן 'מֵת' אִתָּה קוֹרָא אוֹתָהּ, וְנִמְצָא שֶׁאֵין לַעֲלֹם צוּרָה בָּהּ כְּכָל מֵת, אִם כֵּן יֵאָבֵדָה מִן הָעוֹלָם כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְעוּ אַחֲרֵיהָ וַיַּעֲבֹד לָהּ.

עַתָּה הַשִּׁיב רַבָּן גְּמַלְיָאֵל לְחֲכָם הַנַּכְרִי כְּדִבְרֵי הַחֲכָמִים שֶׁהוֹבֵאוּ בְּמִשְׁנָה וּבְבִרְיָתָא, אָמַר לוֹ, אֵילוּ לְדָבָר שֶׁאֵין הָעוֹלָם צָרִיךְ לוֹ הָיוּ עוֹבְדִין עֲבוּדָה זָרָה, אֲכַן הָרִי הוּא מְכַמְלֶה וּמְאֻבָּדָה מִן הָעוֹלָם, אֲךָ הָרִי הֵן עוֹבְדִין לְצָבֵא הַשָּׁמַיִם דִּהֵינּוּ לַחֲמָה וְלִלְכָנָה וְלִבּוֹכְבִּים וְלַמְּזוּלוֹת, וְכֵן לְאַפִּיקִים (מעיינות שנובעים מהם מים) וְלַגְּאִיּוֹת (עמקים) שְׁבָאֲרִיךְ, וְכִי יֵאָבֵד עוֹלָמוֹ מִפְּנֵי הַשּׁוֹמְיִם שְׁעוֹבְדִים לָהֶם, וְדֹאֵי אֵין לוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְלָכֵן אֵינוּ מְאֻבָּד דְּבָרִים אֵלּוּ. וְכֵן הוּא אוֹמַר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ג. ... וכשנכנסה עומדת להשתין מים או להטיל גללים וכיצא בזה וכל שפן אם עומדת לניח¹⁰ צריך ליטול
- 2 הבים ממנה ולאחר שתחזור ותעקור יד ורגל ללכת וניחנו עליה שאם לא יעשה פן יש כאן איסור של תורה
- 3 שהרי בשעמדה נעשית הנחה לעקירה הראשונה שעקר הוא וכשחזרה לילך הרי היא בעצמה עושה עקירה לפי
- 4 וכשתנוח אחר כך תעשה גם הנחה והרי כאן מלאכה גמורה.
- 5 ולכתחלה צריך ליטול ממנה פשתרצה לעמוד קודם שעמדה כדי שלא תעשה אפילו הנחה לעקירה הראשונה
- 6 שעקר הוא שאין כאן אלא איסור מדברי סופרים אף אם תעשה הנחה זו מכל מקום כל מה שאפשר למעט
- 7 באיסורי דברי סופרים צריך למעט שהרי לא התירו אלא מפני הדוחק וכן יעשה לעולם בכל פעם שתצטרך לעמוד
- 8 ויטלו מעליה וכשתעקור ללכת וניחנו עליה (עד שניגיע לחצר החיצונה של העיר כמו שיתבאר¹⁰):

חלק ב סימן רסו, דין מי שהחשיך לו בדרך סוף סעיף ג

הלכתא רבנא

- ט] אם עומדת לנוח - עמידת הבהמה להשתין מים או
להטיל גללים אינה נחשבת ממש הנחה כיון שהוא דרך

צינונים והוספות

- 9 ע"ד עמידה לכתף (לסדר המשא) שאינה נחשבת כהנחה
לגבי אדם כיון שזהו דרכו (כמבואר בפוסקים), אבל עמידה
לנוח נחשבת כהנחה ממש, ומבואר גם בסי' שמו ס"א: אין
זו חשובה הנחה אלא אם כן עמד שם לפוש אבל אם עמד

- שם לתקן משאו הרי עמידה זו צורך הילוכו ואינה חשובה
הנחה.
10 להלן סעיף כא, ושם נתבאר שהכוונה לחצר המשתמרת
דוקא.

1 שולחן ערוך - הלכות ברכת המזון

- 2 יג לא החמירו לברך מיושב אלא בברכת המזון הואיל והיא
3 מן התורה ויש אומרים שה"ה לברכה אחת מעין ג' אע"פ
4 שהיא מדברי סופרים הואיל והיא מעין ג' של תורה ויש לחוש
5 לדבריהם:

- 6 יד אסור לעשות מלאכה בעודו מברך מפני שנראה כמברך
7 בדרך עראי ומקרה אפילו תשמיש קל אסור לעשות אע"פ
8 שאינו מונעו מלכוין ואצ"ל שלא יעסוק בדבר שצריך לשום לבו
9 אליו ואפילו היא דבר מצוה כגון עסק התורה שנמצא פונה
10 לבבו מכוונת הברכה וזה אינו נכון לכתחלה גם בשאר ברכות
11 שכיון שכולם צריכים כונה לכתחילה לדברי הכל וכן בקריאת
12 שמע אפילו מפרק שני ואילך משא"כ מלאכה בידים לא מנעו
13 אלא בפרק א' של קריאת שמע:

- 14 טו אין נותנים כוס של ברכה לברך אלא לטוב עין שהוא שונא
15 בצע וגומל חסד בממונו שנאמר טוב עין הוא יבורך אל
16 תקרא יבורך אלא יברך:

חלק א סימן קפג, המברך האיך יתנהג בכוס של ברכת המזון
סעיפים יג' טו

- 17 א כבר נתבאר בסי' קע"ח שכל דבר הטעון ברכה לאחריו
18 במקומו טעון לברך אחריו קודם שיעקור ממקומו לכתחילה.

- 19 ואם שכח ועקר ממקומו קודם שיברך לא הטריחוהו חכמים
20 לחזור למקומו ולברך אלא מברך במקום שנזכר ואם חזר הרי
21 זה משובח אבל אם עקר ממקומו במזיד צריך לחזור למקומו
22 ולברך ואם בירך במקום שנזכר יצא ויש אומרים שאפילו
23 בשוכח צריך לחזור למקומו ולברך ואם בירך במקום שנזכר יצא
24 ובמזיד אפילו בדיעבד לא יצא וצריך לחזור ולברך במקומו
25 ולענין הלכה ספק ברכות להקל ובדיעבד שכבר בירך במקום
26 שנזכר א"צ לחזור ולברך במקומו אפילו עקר ממקומו במזיד
27 אבל לכתחלה יחזור למקומו ויברך אפילו הוא שוגג אם אפשר
28 לו שאין לו עיכוב מחמת החבורה שנתלוו עמו בדרך ואינן
29 רוצים להמתין עליו שאז יש לסמוך על סברא הראשונה להקל
30 בדברי סופרים אם היה שוגג ואפילו במזיד אם הוא רחוק שעד
31 שיחזור למקומו יתעכל המזון שבמעיו ולא יוכל לברך כמ"ש
32 בסמוך יברך במקום שנזכר.

- 33 וכל זה כשאין לו פת עוד אבל אם יש לו פת עוד א"צ לחזור
34 למקומו בכל ענין אלא יאכל מעט פת במקום שנזכר ויברך
35 ברכת המזון לאחריו שכל דבר הטעון ברכה לאחריו במקומו
36 טעון במקום שגמר אכילתו ולא במקום שהתחיל ואפילו אם
37 במקום שגמר אינו אוכל כשיעור שחייב לברך אחריו יש אומרים
38 שמברך במקום שגמר לפי שמכל מקום עיקר חיוב ברכה
39 האחרונה חל עליו במקום שגומר שהרי קודם שגומר אין עליו
40 חיוב לברך אלא יכול לאכול עוד כמה פעמים ולפטור כולן

1 בברכה שיברך לבסוף כולן כל שלא יתעכל המזון בין אכילה
2 לאכילה ובאותה ברכה יתחייב אף בלא אכילה זו הראשונה
3 נמצא שחייב הברכה אחר אכילה זו לא חל עליו אלא כשגומרה
4 על דעת שלא לאכול עוד עד לאחר שיתעכל המזון במעיו ואף
5 גם זאת אם אח"כ נמלך לחזור ולאכול חוזר ונפקע ממנו החיוב
6 לברך עד שיגמור לפיכך כשיאכל בב' מקומות מברך במקום
7 שגמר אע"פ שכשגמר במקום הראשון לא היה בדעתו לאכול
8 עוד במקום השני.

9 ומכל מקום לכתחלה אינו רשאי לעקור ממקומו בלא ברכה
10 אפילו על דעת לחזור ולאכול במקום השני ולגמור סעודתו שם
11 ולברך ברכת המזון אלא א"כ היתה דעתו מתחילה לכן כשבירך
12 המוציא כמ"ש בס' קע"ח.

13 וכל זה ממקום למקום אבל מזוית לזוית בחדר אחד אפילו הוא
14 טרקלין גדול הכל מקום אחד הוא ואפילו לכתחלה רשאי לברך
15 בזוית אחרת ואפילו מבית לחצר אם רואה את מקומו נחשב
16 כמקום אחד כמו שנתבאר שם ואם אכל בחדר אחד זה על דעת
17 לברך בחדר אחר בבית זה אפשר שמועיל מה שדעתו לברך שם
18 כמו שמועיל אם דעתו לגמור סעודתו שם כמו שנתבאר שם ויש
19 לסמוך על זה כשהמקום שאוכל בו אינו נקי:

20 **ב** מן התורה אינו חייב לברך אחר המזון אלא א"כ שבע ממנו
21 שנאמר ואכלת ושבעת וברכת וגומר ומדברי סופרים לברך
22 ברכת המזון על כזית שהוא שיעור אכילה אבל פחות מכזית
23 אינה נקרא אכילה כלל.

24 ודין צירוף לכזית יתבאר בס' ר"י.

25 ואם נעלם ממנו ולא ידע אם בירך ברכת המזון אם לאו אם אכל
26 עד ששבע חוזר ומברך מספק מפני שהוא ספק של תורה ואם
27 לאו אינו חוזר ומברך.

28 וכל מקום שחוזר ומברך צריך לומר ג"כ ברכה רביעית שהיא
29 מדברי סופרים כדי שלא יבואו לזלזל בה ועוד שכך היתה
30 התקנה שבכל פעם שמברך ברכת המזון יברך ד' ברכות:

31 **ג** עד אימתי יכול לברך ברכת המזון עד שיתעכל המזון
32 שבמעיו וכמה שיעורו כל שאינו רעב מאותה אכילה ומשעה
33 שהתחיל להיות רעב אע"פ שלא נתעכל עדיין לגמרי כיון
34 שהתחיל להתעכל שוב אינו מברך וכן לענין שתיה ואכילת
35 פירות אם אינו צמא או רעב ותאב לאותם פירות יברך אם אינו
36 יודע לשער אם נתעכלו.

37 וכל זה כשאכל כל צרכו מהלחם או מהפירות אבל אם אכל
38 מעט וחפץ לאכול עוד אלא שלא היה לו יותר בזה אי אפשר
39 לשער כל זמן שאינו רעב ותאב כיון שתיכף היתה לו ג"כ תאוה
40 ואדרבה באכילה ממשכת לו תאוה יותר ממה שהיתה לו קודם
41 לכן והוא הדין ממה שיהיה לו אח"כ כשיתעכל זה המעט וא"כ
42 אין ראייה כלל מתאותו שכבר נתעכל אלא שיעורו עד כדי הילוך
43 ד' מילין שהוא שיעור שעה וחומש לפי מה שיתבאר בס' תנ"ט.

44 ויש חולקים על שיעור זה ומצריכים לברך מיד באכילה מועטת
45 שגם אחר האכילה הוא רעב ואם אירע ששהה אחר אכילתו
46 יאכל מעט קודם ברכת המזון להוציא עצמו מידי ספק שאין אנו
47 בקיאים בזה לשער בעצמו אם אינו רעב כל כך כמו שהי'

48 בתחלה קודם שאכל שאם הוא רעב בכתחילה ודאי כבר נתעכל
49 המזון במעיו שמי שאינו רעב ואוכל פירות או מיני מתיקה
50 לתענוג הוא שיכול להיות תאב להם יותר אחר האכילה אע"פ
51 שלא נתעכלה ממה שהיה תאב קודם לכן לפי שכיון שטעם
52 טעמם נתעורר לו תאוה להם וכן אפילו מי שאוכל לחם ואינו
53 רעב כשאוכל מעט מעוררת לו אכילה זו תאות המאכל מפני
54 שפותחת בני מעיו ומרחבת אותם ויקבל המאכל אח"כ לתיאבון
55 אבל מי שאכל לחם לרעבוננו אפילו באכילה מועטת מתיישבת
56 דעתו מעט ואינו רעב כל כך כמו שהיה ואפילו בכזית שאין בו
57 כדי להשיב דעתו מכל מקום אינו רעב כל כך ממש כמו שהיה
58 וכן האוכל שאר מאכלים לרעבון וגם מי שאינו רעב אין
59 האכילה מעוררת לו תאות המאכל אלא תיכף ומיד אחר שפתחו
60 בני מעיו אבל אם שהה אחר אכילתו נסתמה אצטומכא ושוב
61 אינו חפץ לאכול כל כך אפילו כמו שהיה חפץ קודם שאכל ואם
62 אחר כך חוזר ותאב מעט כמו קודם שאכל ודאי בכך נתעכלה
63 אכילה זו ואינו יכול לברך ואין אנו בקיאים בזה לכן לא ישהה
64 כלל אחר אכילה מועטת קודם ברכת המזון ויש לחוש לדבריהם
65 להקל בספק ברכות שלא יוכל לברך עד כדי הילוך ד' מילין
66 כסבא הראשונה.

67 ואם אירע ששהה אחר אכילתו וחוזר ואוכל להוציא עצמו מידי
68 ספק א"צ לברך המוציא כל שלא הסיח דעתו וי"א אפילו הסיח
69 דעתו כמ"ש בס' קע"ט.

70 אבל כל שוודאי נתעכל המזון שבירך עליו נסתלקה ברכה
71 הראשונה וכן הרוצה לפטור שתי אכילות בברכה אחת ושהה
72 בינתיים כשיעור עיכול צריך לחזור ולברך:

חלק א סימן קפד, לקבוע ברכה במקום סעודה ועד כמה יכול לברך ומי
ששכח ולא בירך וכו' ג' טעמים:

73 **א** ברכת המזון נאמרת בכל לשון שנאמר וברכת את ה' וגומר
74 בכל לשון שאתה מברך כי לא חייבך הכתוב אלא שתברך
75 את ה' אלהיך ובכל לשון שאתה מכיר שאתה מברך ה' אלקיך
76 על הארץ הטובה אשר נתן לך תוכל לברך אבל אם אינו מכיר
77 הלשון אינו יוצא ידי חובתו ואפילו בלשון הקודש שאין אני
78 קורא בו וברכת את ה' אלקיך כיון שאינו מבין תיבות הברכה
79 שמוציא מפיו (עי' בס' תלד במ"א סק"ו והיינו משום דביטול
80 סגי בלב כמ"ש בח"י ס"ק י"א משא"כ בהמ"ז צריך שיוציא
81 בשפתיו כדלקמן) ואע"פ שיודע למי מברך וכונתו לברך ה'
82 בתיבות אלו וכ"ש אם לבבו פונה לדברים אחרים בשעת אמירת
83 הברכות אע"פ שמבין לשון הקודש ולכן הנשים ועמי הארץ
84 שאינם מבנים לשון הקודש חייבים לברך ברכת המזון בלשון
85 שמבינים ולא בלשון הקודש וכן אינם יוצאים בשמיעה מהמברך
86 בלשון הקודש בזימון אלא יברכו לעצמן בלשון שמבינים.

87 ויש אומרים שבלשון הקודש יוצא אדם ידי חובתו אע"פ שאינו
88 מבין הלשון משא"כ בשאר לשונות ולכן הנשים ועמי הארץ
89 יוצאים ידי חובתם בשמיעה מהמברך בזימון בלשון הקודש וכן
90 נוהגים אע"פ שראוי להחמיר כסבא הראשונה:

חלק א סימן קפה, לברך ברכת המזון בקול רם יותר פריטים בברכת
טע"א

1 אש האהבה האלקית הטבועה בלב כל ישראל אינה
2 נכבית על ידי טרדות הפרנסה
3 מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא
4 ישטפוה, אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז
5 יבוזו לו.
6 כוונת הכתוב היא לתאר את עוצם האהבה של בני
7 ישראל להקב"ה, אשר שום דבר בעולם, ואפילו "מים
8 רבים", אינו יכול לבטל ו"לכבות" את "אש" אהבה זו.
9 ואף אם יתן איש את כל הון ביתו לאדם מישראל כדי
10 שימיר (ויבטל) את אהבתו לה' - "בוז יבוזו לו" כל
11 בני עולם, וילעגו עליו על שלא השכיל לדעת שאי
12 אפשר לבטל אהבה עזה זאת בשום דבר.
13 וצריך להבין:
14 למה הוצרך הכתוב להשיענו (בדרך חידוש)
15 ש"מים רבים" לא יוכלו לכבות את האהבה, הלא
16 אהבה היא מדה שכלב ואינו בגדר כלל שהמים יכבו
17 אותה ?
18 [אלא על כרחך צריך לומר ש"מים רבים" הם משל
19 לדבר שניתן לחשוב שביכולתו לכבות את האהבה.
20 וזהו שהולך ומבאר:]
21 הנה מים רבים הם כל טרדות הפרנסה והמחשבות
22 שבעיני עולם הזה כו'.
23 "מים רבים" ו"נהרות" שבהם הכתוב מדבר הם
24 טרדות הפרנסה והמחשבות בעיני עולם הזה, ונמשלו
25 ל"מים רבים" ול"נהרות" לפי שענין הפרנסה נוגע
26 לאדם מאד בנפש, ולכן טרדות הפרנסה מבלבלות
27 אותו עד מאד, והמחשבות בענין זה שוטפות את מוחו
28 ולכבו עד שדומה למי שנשטף ונטבע במי הים או
29 בנהר גדול - וכמו שנראה בחוש כיצד ריבוי מחשבות
30 זרות בעיני פרנסה מתחדשות ומתגברות בשטף גדול
31 גם בעת התפלה.
32 וזהו גם מה שמדייק לומר "מים רבים", על דרך
33 הכתוב "רבות מחשבות בלב איש"; כי "מים רבים"
34 הם המחשבות ה"רבות" שכלב כל איש בעיני
35 פרנסתו, הטורדות אותו עד שאין לאדם מנוחה.
36 ועם כל זה לא יוכלו לכבות את האהבה, שהוא
37 בחינת האהבה המסותרת שיש בכל נפש מישראל
38 במבע.
39 אע"פ שטרדות הפרנסה הן בבחינת "מים רבים"

40 השוטפים את המוח והלב, מכל מקום אינן יכולות
41 לכבות ולבטל את האהבה הטבעית להשי"ת המסותרת
42 בכל נפש מישראל בעומק פנימיות לבבו.
43 מבחינת נפש האלקית, שמבעה לעלות וליכלל
44 תמיד למעלה, כשלהבת העולה מאליה.
45 אהבה זו הטבעית שמסותרת בכל נפש מישראל
46 באה מהנפש הקדושה ("נפש האלקית") שיש בכל
47 אחד מישראל, שטבעה להיות נמשכת אל הקב"ה
48 בתשוקה תמידית לעלות ולהיכלל בו יתברך, כמו אש
49 ושללהבת העולה (למעלה) מאליה.
50 וזהו שכתוב "נר ה' נשמת אדם", פירוש, כמו
51 שטבע האש הוא לעלות למעלה, כך הנפש האלקית
52 "חשקה בטבעה . . . לידבק בשרשה ומקורה בה" חיי
53 החיים ב"ה". כלומר, הנפש האלקית איננה צריכה
54 להתייגע כדי להוליד אהבה להקב"ה, אלא היא
55 נמשכת אליו ית' מאליה, "כשלהבת העולה מאליה".
56 כמו שכתוב לעיל מיניה רשפיה רשפי אש שלהבת
57 יה, שהוא בחינת שלהבת הבאה מלמעלה, שהיא
58 הנפש האלקית.
59 על אהבה טבעית זו של הנשמה האלקית הקדושה,
60 המשתוקקת להקב"ה כשלהבת העולה מאליה, נאמר:
61 "רשפי רשפי אש שלהבת י"ה". פירוש, "האהבה
62 שבכל נפש מישראל היא באה משלהבת י"ה", היינו
63 שהיא אש אלקית המתלהבת בתוך הנשמה הקדושה.
64 [ומהיכן באה להנשמה שלהבת זו?]
65 [לפי] שקודם התלבשותה בגוף הגשמי היתה
66 [הנפש האלקית] נהנית מזיו השכינה, והיתה
67 מיוחדת בתכלית היחוד באין סוף ברוך הוא.
68 בהיות הנשמה למעלה - קודם ירידתה למטה
69 להתלבש בגוף גשמי - לא הי' שום דבר מעלים
70 ומסתיר עליה, ומהותה שהיא אלקות ("חלק אלקה
71 ממעל ממש") היתה בהתגלות, ולכן היתה מיוחדת עם
72 הקב"ה בתכלית היחוד, והיתה נהנית רק מזיו השכינה.
73 ולוא, גם אחר התלבשותה בגוף הגשמי לעסוק
74 בענינים גשמיים, שהן הנקראים מים רבים, עם כל
75 זה לא יוכלו לכבותה מלהיות תמיד בבחינת אהבה
76 ותשוקה נפלאה לעלות וליכלל למעלה.
77 מאחר שקודם התלבשותה בגוף היתה הנשמה
78 מיוחדת עם הקב"ה בתכלית היחוד, לכן, גם אחר

[לסיכום:]

1 התלבשותה בגוף גשמי - אף שהיא מתעסקת בענינים
2 גשמיים וטרדות הפרנסה, אע"פ כן, היא נמשכת עדיין
3 בטבעה "לעלות למעלה", לפי שהיא נמצאת תמיד
4 באהבה ותשוקה נפלאה וגעגועים לחזור למצב שבו
5 היתה קודם ירידתה למטה, כאשר היתה מיוחדת
6 וכלולה באלקות.

7 - ומטעם זה, אפילו "מים רבים" דטרדות הפרנסה
8 אינם יכולים לכבות אהבה זו, דלכאורה, כיצד אפשר
9 לומר על אדם שטרוד ומושקע לגמרי בענייני עולם
10 הזה שאהבת ה' שבו איננה מתעממת ונחלשת? אלא
11 שאהבה זו היא אש אלקית הבאה מלמעלה, ולכן אין
12 שום דבר בעולם יכול להחליש אותה, כדאיתא במדרש
13 (על הפסוק רשפי' גו'): "כאש של מעלה כו' לא המים
14 מכבין האש" [אין המים יכולים לכבות את האש של
15 מעלה].

16 כלומר:

17 יש אהבה להקב"ה הבאה רק על ידי עבודת האדם
18 (שהאדם מוליד אהבה בלבו להשי"ת על ידי הכוחות
19 האנושיים שלו), ואהבה זו אכן יכולה להיכבות בקלות
20 ובמהירות אפילו במעט "מים" של טרדות בהבלי עולם
21 הזה; אבל האהבה הטבעית שבאה מהנפש הקדושה
22 שבישראל, שמהותה היא אלקות, ו"הוא בחינת שלהבת
23 (י"ה) הבאה מלמעלה" - אין שום "מים" בעולם יכולים
24 לכבות אש אלקית זו כי כשם שהאדם לא יצר את
25 האהבה הזו בכוחו, כך אין ביכולתו לכבותה.

26

27 לכל אדם מישראל יש קשר עמוק מאד עם הקב"ה,
28 שאינו תלוי כלל בעבודתו, והוא נמצא תמיד אצלו, בכל
29 מצב שיהי', כי אין בידו של אדם לבטל אותו.

30 ומחמת קשר זה - שהיא האהבה הטבעית שלו
31 להקב"ה - כל אחד ואחד מישראל (אפילו "קל שבקלים")
32 מוכן למסור נפשו על קדוש השם כשבא לידו איזה נסיון
33 בדבר אמונה בה', וכן בעשרת ימי תשובה "כל אחד ואחד
34 עושה תשובה שלימה מקירות לבו ובוכה במר נפשו",
35 "לפי שאהבה רבה זו היא כמו טבעית ממש בנפשותינו"
36 ועתה ימשיך רבינו, שלא זו בלבד שאין ה"מים רבים"
37 יכולים לכבות את האהבה הטבעית של הנשמה להקב"ה,
38 אלא:

39 ואדרבה, על ידי התלבשותה במים רבים הנ"ל
40 [היינו העסק בענינים גשמיים וטרדות הפרנסה]
41 יכולה להגיע למדרגה היותר גבוה מקודם שירדה
42 לעולם הזה, כאשר יתבאר.
43 דוקא על ידי כך שהנשמה יורדת לעולם הזה לתוך
44 "מים רבים" של טרדות הפרנסה, ודוקא במצב זה היא
45 עוסקת בעבודת ה' כפי רצונו של הקב"ה, יכולה
46 הנשמה להגיע לאהבת ה' בדרגה גבוהה יותר מאשר
47 מדרגת האהבה שהיתה לה בעודה למעלה.
48 - כפי שיתבאר באריכות להלן.

ד"ה מים רבים פרק א

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

12 אופן צירופי אותו' המח' אם בדבר טוב לאהוב ולחשוק
13 או לדבר רע לברוח והנה המח' שבמוח הוא כח בפ"ע
14 ואיננו שייך למדות שבלב כלל שהרי גם בלא התפעלות
15 שבלב ישוטטו מחשבו' תמיד רק שאין בהן אור וחיות כ"כ
16 (וגם אותיות מחשבת שכל שנראין כמו שמתהוו' מן
17 השכל עצמו אינו כן רק שהשכל מתלבש באותיות המח'
18 ונמצא המחשבה לבוש לשכל ולבוש למדות שבלב והמח'
19 בעצמה הוא כח בפ"ע לחשוב ולהרה' כל דבר מה גם
20 שאינו שכל ומדה כלל אמנם במחשבת שכל יש התפעלות
21 חיות כמו התפעלות הפחד שמתהווה במחשבה כשחושב
22 בדבר המפחד וכמ"כ מן התפעלות יראה ופחד שבלב

1 (ז) והנה כתי' ובהעלות הנרות כו' יקטירנה בבקר בהטיבו
2 את הנרות יקטירנה הרי הקטרת מיד אחר העלא'
3 הנרות בערב ואחר ההטבה בבקר וכך הוא בסדר המערכה
4 דהטבת ב' נרות קודמת לקטרת ויש להבין מה שייך
5 הקטרת לנרות המנורה והנה ענין הנרות מבואר למעלה
6 שהן העלא' נש"י שיאירו באור ה' עד שיהופכו המדות
7 דק"נ כו' והקטרת הוא להעלות לבחי' האותיות של המדות
8 כי הנה ידוע שאותיות המחשבה מלבישים למדות שבלב
9 שהרי אנו רואים שכל התפעלות אוי"ר שבלב מיד עולה
10 למוח להרהר מה שבלבו בצירופי אותיות מחשבה ונק'
11 הרהורי לבו ממש כפי אופן ההתפעלות שבלב כך יהיו

מתחיל במחשבה כשחושב על עני ומדוכא יתפעל במוח
 ויכנס בלב וכן באו"ר ע"י הרהור לתאווה במוח יחמוד בלב
 ומפחד בלב יתפעל במוח ובאמת המוח והלב קשורים זה
 עם זה והיו לאחדים ממש וכמ"ש במ"א (אך לענין
 ההתפעלות (שנק' צו ריצעט) המחשבה עלולה להתפעל
 ביותר מדבר שנגד רצונו מאד יותר מן הלב באופן שהלב
 יוכל לכבוש מן הכעס וקפידא והמחשבה לא יוכל לכבוש
 וגם בדבר חמדה ואהבה לא יוכל להסיח מחשבתו מלהרהר
 בה וכ"ז מפני שיש שרש למח' בעצם הנפש ממש עד שכל
 הנפש מתלבש במחשבה ויש בכלל מאתיים שממילא גם
 הרצון ושכל ומדות מתפעלים ע"י המחשבה דוקא וד"ל):

שער החנוכה

מתפעל במחשבה להרהר בו תמיד ואין הפרש בזה רק
 שכאשר המחשבה תתפעל מן הפחד נק' המח' משפיע והלב
 מקבל וכאשר הלב מתפחד נק' הלב משפיע אל המחשבה
 וכן במדת האהבה והדביקות בלב משפיע להרהר במוח או
 להיפוך מהתפעלות המחשבה והרהור יומשך להתפעלות
 הלב ולעולם היראה מתחיל במוח ומסתיים בלב והאהב'
 מתחיל בלב ומסתיים במוח וכן הכעס וקפידא תחלת' במח'
 שתכף יתפעל במוח (צו ריצעט) ואח"כ יומשך ללב ולהיפך
 החסד וטוב והסבלנות תחלתו בלב ואח"כ במוח (ואין זה
 מוכרח שאנו רואים להיפוך ג"כ שהכעס וקפידא בלב
 תחלה ואח"כ מהרהר במוח ולא ינוח והחסד ורחמים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

שייך לומר גדר מדע כי כך בחר לו הקב"ה לידע הנמצאי'
 בבחי' דעת ובידיעה זו יחיו ויתקיימו כדי שיהיו הם בעלי
 דעה ובבחי' גבול ותכלית משא"כ אילו הי' מאיר עליהם
 מאורו הפשוט היו הם ג"כ בבחי' בלי גבול ותכלי'
 ולמעלה ג"כ מבחי' דעת והשגה, ואם כן הידיעה זה שהוא
 ית' יודע אותם הוא פעולה, (מהדורא קמא) כלומר כמו
 שעושה מעשה הידיעה ע"י הדעת והשכל שהם הספי' והם
 רק אצלו כמו כלי אומנות שהאומן עושה מלאכה בהם
 שאין הכלי מערך עצמותו כן הדעת והשכל שהם מכלל
 הי"ס הם כלים והוא ית' פעל אותם והמציאם כדי שעל
 ידם ישפיע בנבראי' שעל ידי שידע את הנברא בדעת זה
 יחייהו מאין ליש וכמו שהוא ית' פועל רבוי פעולות
 ונבראי' לאין קץ כך פעל את הדעת והשכל, אלא שבזאת
 מעלתם תירה על שאר הפעולות שנבראו ממנו בהיותם
 אצלו כלי אומנות שעל ידיהם פועל ומשפיע לנבראי' ויצא
 לנו מזה שרבוי התוארי' אינן מחייבות רבוי בעצמות ח"ו
 מאחר שהם פעולות שהוא פעל אותם והמציאם ולא שהם
 עצמות ח"ו וכן יצא לנו ששינוי הרצון אינו מחייב שינוי
 בעצמות ח"ו מאחר שהרצון הוא פעולה ולא עצמות ח"ו,
 אלא שדבריהם צריכים לפנים ולפני ולפנים כי אם הידיעה
 היא כמו כלי ועל ידה הוא יודע א"כ יודע בידיעה שחוק'
 ממנו ח"ו, אך ביאור זה נת' באורך בפרד"ס מהרמ"ק שער
 עצמות וכלים פ"ד ושם פאב"ג הביא ג"כ ב' דעות בזה
 דעת רבי מנחם מרקנטי שהספירות שהם חב"ד וכו' הם
 כלים ודעת רבי דוד שהם עצמות וקרוי ענין זה למש"ל
 ההפרש בין דעת האומרי' שהוא היודע וכו' שהם כדעת
 ר' דוד ובין דעת הגאון מהר"ל שהוא כדעת ר' מנחם אך
 שיש לפרשו ג"כ כמו שכתב הרמ"ק שם והוא האמת

ד) אך לפ"ז צריך להבין בענין התוארים שבאו בו ית'
 בתורה וכינו לו חז"ל ג"כ כגון חכם וחסיד כו'
 הנה לתרץ זה אמר הגאון הנ"ל עוד שם וז"ל ומזה בעצמו
 שהוא פשוט כו' עד כמו שית' (מועתק לעיל פ"ג) ואם לא
 היה יודע הכל או לא היה נמצא ממנו הכל הי' דבר זה
 בשביל שיוגדר בדבר מיוחד וזה אינו כי לא יוגדר ודבר
 זה ברור והוא ית' יודע הכל בחכמתו ופועל הכל בכחו כי
 אין חלוק בין ההשגה שהוא משיג הנמצאים או מה שהוא
 פועל שאר פעולות כי ההשגה ג"כ פועל ויבא בל' פועל
 שיאמר וידע אלקי' כמו שיאמר וידבר אלקים וכו' וכאשר
 נאמר שאין הידיעה עצמותו שוב לא יקשה לך כלל כי
 תהי' ידיעתו משתנה ויהי' עצמותו משתנה כי אין עצמותו
 הידיעה רק הוא ית' מתואר שיוודע כל וזהו דרך החיים
 שראוי לכל ישראל לדעת ולהאמין עכ"ל וכן הביא תלמידו
 התו"ט משמו פ"ה דאבות משנה ו' וז"ל ורבינו בד"ח
 הפליא עצה הגדיל תושי' להסיר זו השאלה (ר"ל ענין שנוי
 רצון למעלה שאעפ"כ אינו שינוי בעצמותו ח"ו) אמר כי
 הידיעה והיכולת הכל מפעלותיו כמ"ש וידע אלקים הוא
 ל' פעולה וכמו ששאר פעולות אין מחייבי' בו שינוי ולא
 רבוי כך גם אלו ונסמך בזה בחכמת הקבלה ע"ש עכ"ל:
 ביאור דבריהם כי הם חולקים על הרמב"ם וסיעתו במ"ש
 שהידיעה היא עצמותו והוא היודע והוא הידוע והוא
 הידיעה עצמ' כו' אלא שמאחר שכבר התבאר שעצמותו רם
 ונשגב למעלה מעלה מגדר שכל אלא הוא הוי' פשוטה לא
 יוגדר בשום דבר, א"כ מה שהוא ית' מכיר אמתו כמו
 שהיא אינו בבחי' ידיעה כלל ח"ו אלא למעלה מעלה עילוי
 רב כנ"ל ולכן לא שייך ואין מהצורך לומר ע"ז הוא היודע
 והידיעה וכו' רק שמה שהוא ית' יודע הנמצאי' ממנו ע"ז

הידוע והוא הדיעה עצמה כמ"ש הרמב"ם ז"ל כי אינו
 בעצמותו בערך בחי' מציאו' ידיעה כי מציאו' הידיעה
 וההשכלה הוא בריאה מחודש' מאין ליש שהוא ית' פעל
 אותה ע"י הכלי' כנ"ל והוא ית' רם ונבדל מזה ויחוס' אצלו
 כערך העשי' גופנית ממש וכמו שאינו נופל עליו לומר
 שאינו נתפס במישוש ח"ו כך ממש לא נופל ל' השגה
 מושג או בלתי מושג כי כ"ז אינו אלא בדבר מוגבל שהם
 כל הנמצאי' שנתחדשו אחרי ההעדר אבל הוא ית' שהוא
 לבדו הוא ואין בלתו אינו מערך זה והוא אחד האמת שאין
 עוד ממש ואולי תאמר א"כ מהו, כבר כתבתי לעיל פ"ג
 תשובתו בצדו כי מי הוא ואיזהו אשר מלאו לבו לחקור
 ע"ז ואיך ובמה יחקור כי כל חוש תופס מוחשו וכמו שלא
 יוכל לראו' ברגלו כך לא יוכל לתפוס בשכלו מהות בלתי
 נערך להשכל אלא כלי לתפוס זה הוא ענין האמונה ר"ל
 להאמין שכן הוא ולא זולתה וד"ל:
 והנה אע"פ שאמרנו שהי"ס הם כלים וכמ"ש ש"ל בעצמותו
 ית' אינו מערך בחי' דעת ושכל, אעפ"כ אין הכלים
 נפרדים כמו הגרון שביד החוצב, אלא הן ג"כ בחי' אלקות
 והם נמשכים ג"כ מעצם האלקות אלא שהוא ע"י צמצומים
 רבים ועצומים שנתצמצם ונסתתר האור הפשוט עד שנתהווה
 ממנו מציאת חכמה ודעת, וזהו פי' ל' אלקות (געטליך
 בל"א) כלומר שהם התפש' ולא עצמותו ממש, אבל עכ"ז
 אינן נפרדי' כמו הנברא שהוא בבחי' דבר בפ"ע, ולזאת
 האור הפשוט מתלבש בתוך הכלים ופועל על ידן, ואז שייך
 לומר מ"ש הרמב"ם שהוא היודע והוא הדיעה עצמה והוא
 הידוע כי האור מתייחד עם הכלי ביחוד עצום ונפלא עד
 שהיו לדבר א' ממש, דהיינו שבחי' הדעת שבו יודע, עם
 האור הפשוט שבתוכו היודע, הוא א' ממש אחדות גמור,
 והוא הידוע, ודבר זה אין כח בפה לאומרו ולא בלב האדם
 להכירו על בוריו איך ומה הוא היחוד הלז, וכמו בעצמותו
 הוא למע' מהדעת כך אופן התייחדותו עם הי"ס הוא למע'
 מהדעת וההשגה ולכן נק' הי"ס רזא דמהימנותא שהם בבחי'
 אמונה ג"כ שלמעלה מההשגה, ובזה צדקו דברי הרמב"ם
 במ"ש שהוא היודע כו' דהיינו לא כמו שחשבו האומרי'
 שהכלי' דיי"ס הם בחי' דבר נבדל מהאלקות כמו הגרון וכו'
 אלא שהן הן אלקות והאור הפשוט מתייחד עמהן בתכ'
 היחוד כנ"ל אמנם עצמותו הוא למעלה מעלה מזה כנ"ל,
 ולכן מבואר בע"ח שכלי' דאצי' נעשי' נשמה לבי"ע להחיות
 מאין ליש נבראי' ובע"ג מפני שהן אלקות וכנ"ל, וזהו פי'
 התוארי' שנק' הוא ית' חכם וחסיד כו' שבחי' החכמה היא
 כלי החכמה דאצילות שהיא אלקות וכן החסד הוא כלי
 החסד, אמנם מה בעצמותו ית' שהוא למעלה מעלה מגדר
 החכ' כנ"ל נק' חכם היינו ע"ש התלבשו' בספי' החכ' שאז
 הוא מתחכם בה ויודע הנב' בדעת זה כנ"ל:

שהספירות הם עצמות וכלים, ר"ל כי זהו הנח' מקיימת
 כמו שהניח הגאון הנ"ל שעצמותו ית' הוא הויה פשוט'
 ואינו בגדר שכל אלא מרומם ומתנשא לאין קץ כו' והשכל
 הוא נפעל ממנו שפעל והמציא להיות מציאת שכל והוא
 הנק' כלי החכמה ובתוכו מאיר אור העצמו' שהוא הוי'
 פשוטה כי האור הוא מעין המאור ואור זה הוא המחיי' את
 הכלי והוא הפועל ע"י הכלי ר"ל שמשכיל ע"י החכמה
 ויודע הנבראי' ע"י הדעת ומתחסד ע"י החסד ונמצא ע"י
 הכלי נעשה תמונה באור הפשוט הנק' עצמות להיות נגדר
 בדבר פרטי כמו חכמ' או בינה או חסד ורחמי' ויצא לנו
 מזה שאין הוא ית' יודע בדיעה שחוץ ממנו ח"ו כי הרי
 פעולת הכלי אינה מתייחסת באמיתת אלא להאור וחיות
 המתלבש בה שהוא העצמו' המאיר בהם והביא שם משל
 לזה כמו שחיות הנפש המלוכב בגוף שהוא ג"כ פשוט
 בערך הגוף וכשמאיר בעין נעשה בו תמונת כח הראי'
 וכשמאיר ברגל נעשה בו תמונת כח ההילוך וא"כ השינוי
 הוא בכלי' שהם עין ורגל והפעולה מתייחסת באמיתו'
 לאור הנפש שבהם שהוא פשוט ופועל פעולת שונו' מחמת
 שינויי הכלי' ועכ"ז הוא הפועל וא"כ כמ"כ למעלה מה
 שהוא ית' יודע ע"י הדעת ידיעה זו היא דוקא בכח
 העצמות המאיר בדעת כמו שהראי' היא ע"י חיו' הנפש
 שבעין ולא מצד גוף העין וא"כ אינו יודע בדיעה שחוץ
 ממנו ח"ו כי ממנו דוקא הוא אלא שמה שהשיג אור עצמו'
 זה הפשוט תואר ותמונה פרטי' להיות צורת ידיעה עד"מ
 זהו לפי שפעל ידיעה זו ע"י הכלי שענינה כלי הדעת לידע
 דבר שחוץ לנפשו כו' ועכ"ז אינו שינוי אמיתי שנשתנה
 אור העצמו' שבכלי' ח"ו כי באמת הוא פשוט כמו שהי'
 אלא ר"ל השינוי הוא לענין הפעולה שפעל פעולה פרטי'
 אשר היא הידיעה שיוודע את הנברא עד"מ שידיעה זו
 פעולה ממש היא והיא חיו' הנברא ונפעל ע"י אור העצמו'
 הפשוט מחמ' שפעל זה באמצעות הכלי שלכן הגם
 שהפעולה היא בכחו שהוא הוי' פשוטה עכ"ז תהי'
 הפעולה פרטי' מחמת שינוי הכלי שבאמצעות' פועל כמו
 שהאדם יפעל בידו שהיא א' פעולות שונו' ע"י כלי' שונו'
 שבקולמוס יכתוב ובסכין יחתוך וכו' ועד"ז הוא בשאר
 פעולו' שהוא מתחסד ע"י החסד ונמצא כח הפעולה ע"י
 אור העצמו' שבחסד שהוא פשוט ומה שפעולתו פרטי' מין
 חסד זהו לפי שפעל ע"י החסד כו' וכן הוא בכל המדות,
 וכ"ז הוא לענין הפעולו' שפועל בנבראי' שהוא פועל ע"י
 הי"ס שהם חב"ד חג"ת נהי"ם שיוודע אותם ע"י הדעת
 ומשפיע חכמה ע"י החכמה כו' ועכ"ז אינו נק' שיוודע
 בדיעה שחוץ ממנו ח"ו כי כל פעולות אלו הם באור
 הפשוט כנ"ל, אבל מה שמכיר עצמותו ח"ו אין נופל בזה
 ל' ידיעה עד שנצטרך לומר על זה שהוא היודע והוא

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 ויתן שמה מים ורחצו כו' הוא בחי' הרחיצה שאח"כ מן
2 הכיור, והיינו כי הלבושי' דתומ"צ ובירור נה"ב שהם
3 בחי' העלאת מ"ן צריכי' רחיצה במי המ"ד דחכ', והוא ע"י
4 משה דכתי' בו כי מן המים משיתיהו בחי' ים החכ' שכל
5 התורה הוא בחי' כד מים זה, ולכן משה דוקא הוא הנותן
6 שמה מים מי החכ', שיומשך המשכת מ"ד לרחוץ הלבושי'
7 דתומ"צ ובירור נה"ב הצריכי' כיבוס ע"י המשכת מ"ד,
8 ועז"נ שנייך כעדר הרחלי' שעלו מן הרחצה, רחלי' הוא
9 בחי' צמר הם הלבושי' שנעשי' ממעשה המצות שנמשכי'
10 מבחי' לבושי' כתלג חיור וכתי' הנותן שלג כצמר וכתי'
11 ושער רישי' כעמר נקי, שעלו מן הרחצה ר"ת משה
12 שהרחיצה נמשך ע"י משה שהוא הנותן מי החכ' בכיור
13 כו'. ורחצו כו' את ידיהם ואת רגליהם היינו כי הידי' הם
14 חו"ג ומהצפרני' יכול להיות יניקה מחסד לישמעאל,
15 ומגבורה כו', ולכן הם צריכי' רחיצה ע"י מי החכ' להיות

16 בבחי' ביטול ומותר בעולם, וע"ד ונחנו מ"ה דמשה שזהו
17 מבחי' חכ' כח מ"ה, ואז ממילא אינו שייך תאוה דישמעאל
18 שצריך לכולא כמ"ש ידו בכל, ולא כעס ורציחה דקו
19 השמאל, וזהו שורש ענין רחיצת ידיים. וכמו"כ יובן ענין
20 רחיצת הרגלי' מבחי' האבק מל' דק"נ שלא יומשך אחריה
21 ושלא להיות בבחי' ואץ ברגלי' כו' כ"א שיטהרו ע"י
22 הרחיצה ממי החכ' שנתן משה בכיור כו', שזהו בחי' רחצו
23 הזכו כו' שפי' הת"י שזהו ע"י התורה, והיינו להיותה כד
24 מים החכ' הנ"ל ותורה צוה לנו משה כו' להיות כי מן המי'
25 משיתיהו כנ"ל, וענין הטהרה ע"י התורה הוא כענין
26 שהאור דוחה ממילא את החושך ואינו יודע כלל אן ואיך
27 נדחה החשך, כך כדי לדחות כל ההרהורי' רעי' הוא ע"י
28 אור התורה, וכמ"ש ותורה אור להאיר אור הנפש דנשי'
29 שהיא בחי' נר ה', ולהאיר אורה הוא ע"י התורה שנק'
30 ותורה אור כו'.

ד"ה וישם את הכיור

ש"פ פקודי, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס החלצו

1 ת. והנה כל זה הוא בסטרא דקדושה שיש שם בחינת
2 הביטול והוא סיבת ההתאחדות וההתכללות
3 כו'. מה שאין כן בסטרא אחרא שהם בבחינת הפירוד
4 לגמרי מצד הישות שבהם כו'. (דזהו עיקר ההפרש בשרשו
5 בין ספירות דתהו לספירות דתיקון דספירות דתהו היו
6 בבחינת אנא אמלוך דוקא אני ולא אחר כו'. וגם ענין
7 המלוכה הוא בבחינת ישות והתפשטות כו'. וזהו גם כן
8 הסיבה מה שהביטול שלהם היה בבחינת רצוא לבד ולא
9 בבחינת שוב כידוע ומבואר במקום אחר. והיינו כידוע
10 שבחינת רצוא אינו ביטול אמיתי כי אם הרגש עצמו כו'.
11 ועיקר הביטול הוא בבחינת השוב דוקא וזהו לא היה
12 בספירות דתהו מצד הישות שבהם. ולכן היו בבחינת ענפין
13 מתפרדין כו'. מה שאין כן בספירות דתיקון שהן בבחינת
14 הביטול ולכן עיקרן בבחינת שוב שזהו ענין ההתיישבות
15 שיש בתיקון שהוא בחינת השוב להיות מתיישב בכלי
16 דוקא כו', כידוע וכמו שכתוב במקום אחר. ומשבירת
17 הכלים דתהו נעשה למטה מציאות הסטרא אחרא בבחינת
18 יש ורע גמור כו'). וזהו סיבת הפירוד וההתחלקות כו'. וזהו

19 ענין קליפת מדין שהוא המדון והריב ושנאת חנם בין איש
20 לרעהו גם שלא עשה לו שום רע כלל ולא נגע בכל אשר
21 לו לא דבר וחצי דבר כו', וגם הוא אינו חורש רעה עליו
22 כלל. רק שלא יוכל לסובלו והוא שונא אותו בתכלית עד
23 שלא יכול לדבר עמו ולא להתערב עמו בשום דבר, אף
24 בדבר שבקדושה. והסיבה לזה הוא רק מצד הישות שלו
25 אינו נותן מקום להזולת, והוא מנגד לו (אף שלא עשה לו
26 שום רעה ואין בו שום התנגדות פרטי נגדו) רק בזה שהוא
27 נמצא בעולם, שבזה הרי הוא ממעט ישותו ומשום זה אינו
28 יכול לסובלו ושונא אותו ומכל שכן שאינו יכול להתחבר
29 עמו כו'. וכמו שנמצא בעונותינו הרבים בדורות האחרונים
30 בכל מקומות מושבות בני ישראל שיש חילוקי דיעות בכל
31 דבר ובכל ענין מענינים הכללים ובפרט בדברים שבקדושה
32 (כמו בעניני הרבנים ושוחטים ועניני בית הכנסת וכדומה)
33 שאי אפשר להתאחד. אדרבה מה שזה אומר אומר חבירו
34 בהיפך. ומה שזה בונה זה מהרס. והחילוקי דיעות באמת
35 הם פירוד לבבות, דמה שאומר בהיפך מזולתו אין זה מצד
36 ששכלו מחייב כן, כי אם אומר מה שהוא רוצה ולא מצד

1 הכרח השכל, ולמה הוא רוצה כך זהו רק מפני שחבירו
2 רוצה באופן אחר כו'. דהכלל הוא שצריך לרצות ולאמר
3 בהיפך מזולתו, והיינו מצד הפירוד לבבות שאינם יכולים
4 לסבול זה את זה ומשום זה הם מנגידים זה לזה כו'. (ועל

5 ידי זה נפסד הענין הכללי הנצרך ומוכרח כו'. ואינם
6 מביטים על זה כלל, כי העיקר הוא ישות עצמו כו').
7 קיצור. הפרש דספירות דתיקון ותהו – ביטול וישות שוב
8 ורצוא. ישות סיבה לפירוד ושנאת חנם.

שמחת תורה ופרשת נח רנ"ט

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ב

1 נעוץ תחילתן בסופן - הרצון למלוכה, שרשו בכתר עליון. וסופן בתחילתן - גם בתחלת המחשבה
2 עלה הרצון למלוק. כדי להמשיך הרצון למלוכה, צריך להמשיך ממקור כל התענוגים והרצונות,
3 וזהו אמרו "לפני" מלכיות

4 וּבְזֶה יוֹכֵן הַמֶּאֱמָר¹¹ "כֶּתֶר עֲלִיּוֹן אִיהוּ כֶּתֶר מַלְכוּת",
5 דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן כָּלֵל אֵיךְ הוּא דְּכֶתֶר עֲלִיּוֹן הוּא
6 כֶּתֶר מַלְכוּת, הֵלֵא הֵם בְּחִינּוֹת וְדִרְגּוֹת וְחִלּוּקוֹת בְּתַכְלִית, אֵךְ
7 יוֹכֵן עַל פִּי מֶאֱמָר הַיְדוּעֵ¹² "נְעוּץ תַּחֲלָתָן בְּסוֹפָן וְסוֹפָן
8 בְּתַחֲלָתָן", דְּ"נְעוּץ תַּחֲלָתָן בְּסוֹפָן" - דְּבְחִינַת כֶּתֶר מַלְכוּת
9 הָרָצוֹן לְמַלּוּכָה הֵנָּה שְׂרָשׁ שְׂרָשׁוֹ מִכֶּתֶר עֲלִיּוֹן רָצוֹן הַמֶּאֱצִיל
10 בְּרוּךְ הוּא, "וְסוֹפָן בְּתַחֲלָתָן" - דָּגֵם בְּתַחֲלַת הַמַּחֲשָׁבָה וְרָצוֹן
11 פְּשוּט עָלֶה הָרָצוֹן דָּאֲנָא אֶמְלוֹךְ, וְגַם רָצוֹן הַמְּלוּכָה עֲצֻמוֹ
12 שֶׁבְּכֶתֶר דָּאֲצִילוֹת עָלֶה בְּמַחֲשָׁבָה תַּחֲלָה, שֶׁהִיא מַחֲשָׁבָה
13 הַפְּשׁוּטָה הַנִּקְרָאת "רָצוֹן הַפְּשׁוּט", וְנִקְרָא בְּחִינַת "מַלְכוּת
14 דָּאִין סוּף" שֶׁנַּעֲשֶׂה כֶּתֶר לְאֲצִילוֹת בְּכָלֵל, וְהוּא בְּחִינַת
15 מַחֲשָׁבָה דָּאֲנָא אֶמְלוֹךְ, וְגַם מַחֲשָׁבָה זֹה דָּאֲנָא אֶמְלוֹךְ
16 שֶׁנִּקְרָאת "מַלְכוּת דָּאִין סוּף" עָלֶה גַם בֵּן בְּמַחֲשָׁבָה תַּחֲלָה
17 בְּבְחִינַת כֶּתֶר הַכָּלְלִי שֶׁבַּעֲצָמוֹת אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, לְפִי
18 שֶׁנַּעֲוֶץ סוֹפָן בְּתַחֲלָתָן עַד רוּם הַמַּעֲלּוֹת, וְכֵן הוּא סֹדֶר
19 הַמַּחֲשָׁבָה מְלַמְעָלָה לְמַשָּׁה, דְּבְתַחֲלָה הִיָּה הַהֲתַעֲוּרוֹת
20 דְּבְחִינַת כֶּתֶר הַכָּלְלִי, וְנִמְשָׁךְ בְּחִינַת מַלְכוּת דָּאִין סוּף
21 שֶׁנַּעֲשֶׂה כֶּתֶר לְאֲצִילוֹת בְּכָלֵל, וְנִמְשָׁךְ בְּחִינַת מַלְכוּת
22 דָּאֲצִילוֹת וְכֵן כָּל הַמִּדְּרָגוֹת בִּנְיָה אַחֵר זֶה, דְּזֶהוּ בָּאוּר הַמֶּאֱמָר
23 "בְּרִישׁ הוֹרְמִנְתָּא דְּמִלְכָּא גְּלִיף גְּלִיפּוֹ בְּטַהֲרִי עֲלָאָה",
24 דְּ"בְרִישׁ הוֹרְמִנְתָּא דְּמִלְכָּא" הוּא בְּרִישׁוֹת וְרָצוֹן הַמְּלָךְ, הֵינּוּ
25 בָּאוּר אֵין סוּף שֶׁלִּפְנֵי הַצְמָצוֹם בְּחִינַת כֶּתֶר הַכָּלְלִי, "גְּלִיף
26 גְּלִיפּוֹ בְּטַהֲרִי עֲלָאָה" הֵם בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת, וְיְדוּעֵ דְּאוֹתִיּוֹת
27 הוּא בְּבְחִינַת מַלְכוּת, וְהֵינּוּ בְּחִינַת מַלְכוּת דָּאִין סוּף דְּזֶהוּ
28 הַגְּלִיפּוֹ דְּבָא מְרָצוֹן וְרִישׁוֹת הַמְּלָךְ, וְזֶהוּ "אֶמְרוּ לְפָנֶי

29 מַלְכוּת", לְפָנֶי דּוֹקָא, דְּבְכָדִי לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת הָעֶנֶךְ וְהָרָצוֹן
30 בְּמַלּוּכָה צְרִיכִים לְהַמְשִׁיךְ מִמְּקוֹר כָּל הַתַּעֲנוּגִים וְרָצוֹנוֹת
31 הָעֲלִיּוֹנִים הַנִּקְרָא "רָצוֹן דְּכָל רָעוּן" אוֹ "עֲתִיקָא דְּעֲתִיקוֹן
32 סְתִימוֹ דְּכָל סְתִימִין", הֵינּוּ מֵהַתַּחֲלָה שֶׁשֶּׁם נְעוּץ הַסּוּף
33 מַעֲשֶׂה דְּמַלּוּכָה עַל עַם, וְהוּא בְּבְחִינַת מְקוֹר כָּל הַתַּעֲנוּגִים
34 הַנֶּעֱלָמִים לְהַמְשִׁיךְ מִשֶּׁם הָעֶנֶךְ וְרָצוֹן בְּמִדַּת הַמְּלוּכָה לְהִיּוֹת
35 חֶפֶץ וּמַתְעַנֵּג בָּהּ. וְהַהֲתַעֲוּרוֹת זֹה הוּא בְּשֶׁרֶשׁ הָרָאשׁוֹן,
36 לְהִיּוֹת בְּחִינַת מַחֲשָׁבָה אַחַת דָּאֲנָא אֶמְלוֹךְ שֶׁהוּא בְּחִינַת
37 מַלְכוּת דָּאִין סוּף צְרִיכִים לְהַמְשִׁיךְ עֲנֵךְ זֶה מְלַמְעָלָה, הֵינּוּ
38 מִמְּקוֹר עֲנֵךְ הַנֶּעֱלָם שֶׁבַּעֲצָמוֹת שֶׁהוּא בְּחִינַת כֶּתֶר כָּלְלִי,
39 לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ בְּחִינַת עֲנֵךְ הַנֶּעֱלָם הִזֶּה לְהִיּוֹת נִקְרָא מַלְכוּת
40 דָּאִין סוּף לְהוֹיֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת מְרִישׁ כָּל דְּרָגָיו עַד סוּף כָּל
41 דְּרָגָיו. וְכֵן הוּא גַם בְּבְחִינַת מַלְכוּת דָּאֲצִילוֹת, בְּכָדִי שִׁיָּהָה
42 בְּחִינַת הַמַּלְכוּת לְהוֹיֹת עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יִצְרִיָּה עֲשִׂיָּה,
43 צְרִיכִים לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת כֶּתֶר מַלְכוּת הוּא בְּחִינַת הָרָצוֹן
44 וְהָעֶנֶךְ לְמַלּוּכָה מִבְּחִינַת כֶּתֶר עֲלִיּוֹן, שֶׁשֶּׁם עָלֶה בְּמַחֲשָׁבָה
45 תַּחֲלָה הָרָצוֹן וְהָעֶנֶךְ בְּמַלּוּכָה בְּהַעֲלָם, וְזֶהוּ "מַלְכוּתָךְ מַלְכוּת
46 כָּל עוֹלָמִים", דְּ"מַלְכוּתָךְ" הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת דָּאִין סוּף
47 שֶׁלִּפְנֵי הַצְמָצוֹם, וּמִמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ בְּחִינַת הַקּוֹ לְהִיּוֹת מְקוֹר
48 לְעוֹלָמוֹת, וְ"מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים" הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת
49 דָּאֲצִילוֹת, לְהִיּוֹת מְקוֹר לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יִצְרִיָּה עֲשִׂיָּה
50 בְּפֶרֶט, וְכֵן זֶה צְרִיכִים לְהַמְשִׁיךְ מִבְּחִינַת מְקוֹר הַנֶּעֱלָם
51 שֶׁבַּעֲצָמוֹת אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְזֶהוּ "אֶמְרוּ לְפָנֶי מַלְכוּת",
52 לְפָנֶי דּוֹקָא, דְּבְכָדִי שִׁיָּהָה עֲנֵךְ הַמְּלוּכָה צְרִיכִים לְהַמְשִׁיךְ
53 מִפְּנִימִיּוֹת וְעֲצָמוֹת אוֹר אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא בְּשֶׁרֶשׁ הָרָאשׁוֹן.

יוס ב' דר"ה, תש"ב

מסכת גיהנם מדור שלישי

1 הולכים אנחנו לימין השער אל מבוא אפל מואר
2 בנרות קטנים, ומתחיל הנני להתחנן אל השומר לא רק
3 לבקש אלא להתחנן במלא מובן המלה, כי ירשה לי
4 להניח תפילין, ואגב הנני אומר לו, כי קשה לי ההילוך
5 במהירות. לא, עונה השומר, ואם אתעקש יוליכני אל
6 הצינוק.
7 מוסיף הנני להתחנן, תן לי חמשה רגעים, שלשה
8 רגעים, ומבאר הנני לו כי יהודי דתי הנני, ורק אכרוך
9 התפילין על רגעים אחדים.
10 הוא מעשן מקטורת ומספר לי כי יודע הוא היטב מה
11 זה תפילין, הוא הי' דר בעיר קטנה לא רחוק מן הבית
12 הכנסת ויודע מה זה תפלה, ובכל זה לא יתן לי משאלתי.
13 הולכים אנחנו, הוא לפני ואני אחריו. ומכיון שראיתי
14 אשר לא ירשני החלטתי להניח התפילין בהילוכי, והנחתי
15 את התפלה של יד ולא הספקתי להניח את השל ראש
16 ויכני וידחפני אל שמאל מקום שם סולם ברזל הולכת
17 מטה, ואפול מכל השליבות ותהלה לא-ל אשר לא
18 שברתי ידי ורגלי.
19 בעמל רב עליתי איזה שליבות, כאבי גדול, מרגיש
20 הנני כי בעת נפילתי נשבר ברזל חגורתי (שהנני משא זה
21 רבות בשנים), והברזל כנראה קרע את בשר בטני, ולבי
22 מתכווץ מהכאב, עוד מעט ואתעלף.
23 עוד תראה - צועק עלי השומר - את המנה יפה אשר
24 יכבדך הפקיד ראש המערכה הששית, ואז תשכח על
25 רצונותיך ועל תפלותיך, כשתשכב כשלשה וארבעה ימים
26 בין העכברים בחשך ואפלה ברפש וטיט, אז תשכיל
27 להבין אשר בשפאלערנע אי אפשר לעשות בית תפלה
28 של יהודים.
29 באים אנחנו אל המבוא הרחב, ועתה עוד עלי ללכת
30 שלשה סולמות עדי אשר אבוא אל האצטבא השלישית,
31 מקום מושב ראש המחלקה הששית ושם ידן אותי ראש
32 המחלקה על החטא אשר חטאתי.
33 הוכרחתי לשבת על אחת השליבות לנוח, כי מעי
34 כואבים לי מאד, ומרגיש הנני זז דם מהפצע וחבורה,
35 וההילוך כבד לי מאד.
36 מבליג הנני על כאבי, אווז הנני בפסי הברזל אשר
37 בסולם ועולה בכבידות משליבה לשליבה. השומר כבר
38 נהנה בסולם השלישי, ואנכי מרחש זקן ושבור.

* * *

39 ראש המחלקה הששית עומד על האצטבא לקבל פני
40 האורח החשוב. נראה אשר כבר קיבל איזה פקודה מאת
41 בית הפקידות, אם לחסד או לשבט, אי אפשר לדעת, כי
42 פני האיש כפני אבן.

43 יארליק 81862 אומר האיש חיל, ומושיט התעודות
44 לראש מערכת הששית.
45 כאראשא - נוהם הפקיד - כאראשא, דאווי
46 טאוואר, דאווי סקוטשנא טאק סלאזשא רוקיא סידעט
47 [טוב - נוהם הפקיד - טוב, הגש הסחורה, משעמם
48 לשבת בחיבוק ידים] - ומביט ממעל לתחת שהנני עוד
49 בתחלת סולם השלישי - וועסעלעי, סטאריק, טשטא טי
50 טאם קאראבאקאיעשסיא, וורעמיא דאראגא [בזריות,
51 זקן, מה אתה מתעכב שם, הזמן יקר].
52 עליתי על האצטבא, והתפילין בידי.
53 סטופאי נא אביסק [לך לחיפוש] - נוהם הפקיד והולך
54 לו בשמחה ומנגן בשריקה, ובצעדו צעדים אחדים נותן
55 צו: פעטיא, פרימי טאוואר יארליק 81862 אי דאוואי אוו
56 ראבאטא [קבל הסחורה יארליק 81862 והתחל בעבודה].
57 כלומר אשר יקבלני מאת האיש חיל המלוה אותי ויביאני
58 אל חדרו, חדר בית פקידות מערכת הששית.
59 והאיש או החי' דמתקריא פעטיא יוצא לו מאחד
60 התאים או החורים אשר בקצה האצטבא ומתקרב ובא
61 אלי.
62 בבואו עמד וימודד אותי במבט עיניו ומדבר לעצמו:
63 וואט קאק, אי טאקיע גנילא נאצאלי וועסטי סיודא,
64 ניצעווא סקאזאט, כאראשי פאראזיט, באראדאטי
65 ושיד, סטופאי סטאיק נא אביסק, ניצעווא, מי טעביא
66 זדעס פראציסצים, פא קאסטאצקי טעביא ראזבערוט
67 [ראה זה פלא, סמרטוטים כאלה התחילו להביא כאן אין
68 מה לדבר, פאראזיט הגון, זשיד בעל זקן, לך זקן לחיפוש,
69 אין דבר, ננקה אותך כאן כדבעי, יפרקו עצמותיך אחת
70 אחת].
71 המין פעטיא, הוא אחד הממונים, הממונה על
72 האוצרות אשר שם מונחים הטאוואר של היארליקים
73 המובאים אל בירת שפאלערנא.
74 פעטיא זה, אינו מזויז, ואיננו מקושט בתכשיטי חבלה
75 כי אם הוא מראהו העצמי כשד משחית, גבהו ממוצע,
76 אבל פניו נלהבים, וקולו כארי, ומביט הצדה, כי אינו יכול
77 להביט ישר, ככל האדם.
78 ופעטיא זה, הולך לפני, להורות לי הדרך, לבוא אל
79 מקום מושב הפקיד הראשי של המערכה הששית.
80 מה אתה צולע, שואל פעטיא, האם האויר של
81 שפאלערנא פגע בך? בפה האויר טוב, כן, בפה נותנים
82 להריח בשמים, בשמים טובים, עבור פאראזיטים כמוך
83 יש לנו פה מיני בשמים כאלו אשר ביום הראשון הם
84 נופלים על פניהם, כאילו אחזתם חולי.
85 שנים שלשה ימים - ממשיך הוא סיפורו - שוכבים
86 המה עד אשר בא הרופא, ופעמים כי הרופא מאחר,
87 והוא רק כותב סיבת המיתה בלבד.

שידאווסקאיא מארדא קאקעטניצאיעש [האם נישא
און במטת חולים להביאן להפקיד לחיפוש, חדל,
פרצוף יהודי, להתיהר].
פעטיא - צועק פקיד המחלקה הששית - גדיע טי
פראפאל, גדיע 81862 יארליק! דאוואי סיודא, סקאריי,
נאדאיעלא זשדאט [איפה אבדת, איפה 81862, הגש הנה,
מהר, נמאס לי כבר לחכות].
אידו, אידו, [הנני בא תיכף] - עונה פעטיא ופונה אלי
ואומר: ווידיש, יעמו אוושע נאדאיעלא וזדאט, וואט
טשארט פאדלאיא סאבאקא [רואה אתה, כבר פקעה
סבלנותו, השד, נבלת כלב!].
בחסדי השי"ת באתי אל מקום שבת הפקיד, חדר קטן
כשלשה אמות על שלשה אמות בלא חלון, מואר לאור
הנר, ודלת ברזל.
נא טיבעי [הא לך] - אומר פעטיא אל הפקיד - טוואי
דראניא, ראוווי עטא טאזשע טאוואר, צערעו צאס
זדאחניעט [הסמרטוט שלך הוא, האם גם זה סחורה,
בעוד שעה תצא רוחו!].
והפקיד שומע מליצתו של פעטיא ושוחק בנחת רוח,
ועונה לו: צטא זשע סדיעלאט, בראט, יעסלי דרוגאווא
ניעט, אי עטא חאראשא, נאשים בראטיאס, בעז
ראבאטי ניעלזיא [מה לעשות, אחי, אם אין אחר גם זה
יספיק, אי אפשר להיות לחברינו בלי עבודה, ובכן, הבה
נחפש, מה יש לך בכיסך?]
נא - פונה אלי - דאוואי פאאישטשים, צטא אוו
טיעבע יעסט אוו קארמאני?
כרגע חפש וביקר ולא מצא מאומה, ויחפש בילקוטי
וימצא התפילין דר"ת ושמושא רבא והחגורה, והספרים,
ויקח אותם, והתפילין דרש"י הנני אוחז בידי.
סטופאי - אומר הפקיד לפעטיא - נא סוואיא
מיעסטא, קאגדא קאנטשיטסיא אביסק יא טיעבע
פאזאוואו [לך למקומך. כשיגמר החיפוש אקרא לך].

רשימה לחג הגאולה יב"ג תמוז

אנכי, אשר לסיבת הפצע כבד לי ההילוך במאד, ועל
כל צעד וצעד עמדתי לנוח מרגיש הנני זוב דם, כאב גדול,
ולבי מתכווץ.
מדוע פניך לבנות, שואל פעטיא, האם גם אתה חולה,
פאסלע אביסקא מאזשעש אומריעט, זדיעס ספאקאינא,
ניבטא טיעביע מעשאט ניע בודעט, אי דאמא ניכטא
זניאט ניע בודיעט, ווראטש נאפישעט אטנאשעניע אוו
קאנטארו, נאצאלניק פאלאזשיט פעטשאט, אוו
קאנטארע זאפישוט אוו קניג, יארליק זאצערקנוט אי
חלאם וויבראסיס אוו אדנאם אוו ניוזניך קאלאדצאו
[אחרי החיפוש תוכל למות, כאן שקט, איש לא יפריע
לך, וגם בביתך לא ידעו דבר, הרופא יכתוב תעודה
ללשכה, הפקיד יחתום חותם, ירשמו בפנקס הלשכה,
ימחקו את התיק, והפגר ישליכו לאחד הבארות
התחתונים].
אנכי, לא אוכל להגיד אשר דבריו לא עשו עלי שום
רושם, אלא חושב הייתי מה מוסר אפשר לקחת מדיבורו
זה.
יודעים אנחנו כולנו, את אשר הגיד כ"ק מורנו
הבעש"ט נ"ע, אשר כל דיבור והגה, כל מראה ותבנית,
אשר האדם רואה ושומע, הוא הוראה על ענין בעבודה.
דעת גם לבלתי נבון נקל להבין כי דיבור כזה יכול
הוא ועלול הוא לעורר רגש של תשובה, הרגש של יראת
שמים, הרגש של השגחה פרטית, הרגש של אמונה
ובטחון, אבל גם שם ישנו יצר הרע, גם שם יש שטן
המרקד, גם שם יש מי שמעכב מלהיות כמו שצריכים
להיות.
הכאבים מתגברים ואי אפשר לי ללכת אף צעד,
ואעמדה כרגע.
צטא סי פריטוואראיעשסא, [למה אתה מתחפש] -
פונה אלי פעטיא באף ובחימה - צטא טיבע נא
נאסילקאח ניעסטי ק נאצאלניקו נא אביסק! צטא

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ק"ט - הויכוח עם הוותיקן

הויכוח בין ר' משה, ראש קהלת פוזנא לשעבר, לבין הקרדינלים בוותיקן התקיים סוף-סוף לפי
תנאיו של המלומד היהודי הגדול: הקרדינלים לא נשאו צלבים על חזיהם במשך כל שעת הויכוח, וכן
לא נראו צלבים או פסלים על כתלי האולם שבו התקיים הויכוח.
למעלה משלושים קרדינלים ואישים קתוליים בכירים מן הוותיקן היו בצד אחד ור' משה מפוזנא
מצד שני. 12 אישים מבין 30 הקתולים היו אנשי מדע ידועים.

- 1 לכאורה, היו סדרי הויכוח ותקנותיו אמורים להיות מבוססים על מתן שוויון מלא לשני הצדדים.
- 2 הייתה זו דרישתו של ר' משה, אשר הקרדינלים הביעו הסכמתם לכך, אמנם באירצון בולט.
- 3 ר' משה דרש שהויכוח ייסוב לא רק על הדת היהודית, אלא גם, להבדיל, על הדת הנוצרית. הוא
- 4 גם דרש שהויכוח יתנהל בשתי השפות: לשון הקודש ולטינית. הוא עצמו ידע את שתי השפות.
- 5 הקרדינלים דחו דרישה זאת מן הסיבה הפשוטה שמעטים בלבד מביניהם ידעו לשון הקודש. אמנם
- 6 עצם העובדה, שהוא, היהודי, מכיר בשפתם ואילו הם אינם מכירים בשפתו, הייתה מציאות בלתי נוחה
- 7 עבורם, והדבר הבליט את עליונותו של היהודי, אך בכל זאת סירבו לקבל את דרישת ר' משה.
- 8 הויכוח נפתח באולם שבאחד מארמונות הוותיקן, בהשתתפות קהל רב של צופים, נוסף למשתתפים
- 9 בויכוח - 30 קרדינלים מצד אחד ור' משה מצד שני, נבחרו יו"ר, מזכיר וחבר שופטים שיעריך את
- 10 טענות הצדדים ויקבע את צדקתן.
- 11 אך תיכף בהתחלה כאשר עלתה הנקודה הראשונה לדיון - מקומה של האמונה בחיי האדם -
- 12 התגלו חילוקי דעות חריפים בין הקרדינלים לבין ראש הקהל לשעבר של פוזנא.
- 13 לאחר שנציג הדת הקתולי הרצה ממושכות בנושא זה - הוא היה הראשון והרצאתו נמשכה זמן
- 14 רב - הגיע תורו של ר' משה לשאת את דברו - יחיד מול רבים.
- 15 אך ר' משה הצהיר כי בטרם שהוא ייכנס לתוכן הויכוח עליו להביע מחאתו על הפרת עקרון
- 16 השוויון בין הצדדים, תיכף בהתחלת הוויכוח.
- 17 ר' משה דיבר באיטלקית צחה ודבריו עשו רושם רב, הגם שלא נעמו לקרדינלים החשובים.
- 18 הוא פשוט הביא להם דוגמאות, בהם רואים איך שהם - הקרדינלים - נהגו שלא כיאות איתו.
- 19 ראשית, טען ר' משה, העמידו מולו, כאדם יחיד, סוללה של שלושים אנשים. שנית, הצד השני
- 20 נטל לעצמו את זכות הפתיחה, למרות שרשות הדיבור מגיעה ראשונה לצד היהדות, משום שהיא עתיקה
- 21 יותר מהדת הנוצרית למעלה מ-1600 שנה, ולמרות זאת לא קיבל ר' משה נציג היהדות את רשות
- 22 הדיבור לראשונה, בעניין האמונה, ובמיוחד שהראשון שגילה את האמונה היהודית - האמונה בא-ל
- 23 אחד - שאליה מתייחסת הדת הנוצרית - היה אברהם אבינו.
- 24 ביטוי נוסף לאי-שוויון הוא סירוב הצד השני להסכים לכך שהויכוח יתנהל בשתי שפות. אם
- 25 המתווכחים מטעם הצד השני אינם מכירים את לשון הקודש היה אפשר להעמיד מתרגם ובכך לאפשר
- 26 לר' משה להשמיע דבריו בלשון הקודש.
- 27 בסיכום - אמר ר' משה - יש כאן אי-שוויון בולט וחוסר צדק, מצב הנותן עדיפות עצומה לאחד
- 28 הצדדים ומקטין את סיכויי הצד השני לנצח.
- 29 דבריו אלה של ר' משה הביכו לגמרי את הקתולים. היו מהם שהביעו קצף וזעם, וטענו כי יש
- 30 להעניש את היהודי על חוצפתו. המתונים שביניהם הודו כי הצדק עם ר' משה.
- 31 בכל אופן, הישיבה הופסקה, ונדחתה למועד בלתי ידוע, עד שיוחלט על דרכי ניהול הויכוח.
- 32 האווירה בוותיקן כלפי ר' משה, הייתה עוינת ומתוחה.
- 33 אף אם היו בין הקרדינלים ואישי הוותיקן האחרים כאלה שבסתר לבם הצדיקו את ר' משה ואף
- 34 רחשו לו אהדה, הרי כלפי חוץ לא יכלו להראות כל סימן לכך, כמובן.

1 בין האוהבים החשאי של ר' משה היה גם הקרדינל שהיה ממונה על ספריית הוותיקן. כזכור,
2 יצר ר' משה קשרים חזקים אתו, והוא היה זה ששיבח את ר' משה באוזני הקרדינלים האחרים וכתוצאה
3 מכך החליטו לקיים את הויכוח. מתברר כי למרות שהכוונה המוצהרת הייתה עימות אקדמי בין כוחות
4 רוחניים הסתתרה מאחורי הרעיון מזימה לגרום לביזיון והשפלת הדת היהודית ברבים. ההתפתחויות
5 בעניין זה גרמו לקרדינל-הספרן צער רב, וכאילו כפיצוי לר' משה על הסבל שנגרם לו קירב אותו עוד
6 יותר בביקוריו בספריה - בהם המשיך ר' משה כל העת במגמה לעקוב אחרי כתבי יד שונים ולעיין
7 בהם. בביטוי הערכתו כלפי ר' משה רצה הספרן כאילו לכפר על כך שבעטיו נגרר ר' משה לסבך
8 מסוכן.

9 אלא שבינתיים הסעיר את נפשו של ר' משה עניין אחר:

10 כאשר השמיע בשעת הויכוח את נאומו, שהיווה גורם להפסקת הויכוח, הבחין ר' משה בצבור
11 המאזינים בדמות מיוחדת שמשכה את תשומת לבו, כיוון שהיו אלה פנים של יהודי.

12 להערכתו, היה זה אדם צעיר שישב בין האורחים הנכבדים מן הוותיקן שבאו להאזין לויכוח. ר'
13 משה לא הספיק לבחון היטב את פניו של אדם זה, אך היה ברור לו כי דבריו שלו, של ר' משה,
14 הרשימו אותו.

15 ר' משה הסתקרן לדעת: איך מגיע יהודי צעיר אל האישים הנכבדים מן הוותיקן, מה מעשיו כאן?
16 מיד לאחר הדיון נעלם הצעיר, וכל שאלותיו של ר' משה על זהותו של הצעיר נענו בתשובות
17 סתומות ומעורפלות.

18 ר' משה החליט לשאול את הקרדינל הספרן, שגילה כלפיו ידידות, אך הלה השיב לו כי לצער
19 נמנע ממנו מלספק לו את הפרטים הדרושים, שכן הדבר בגדר סוד כמוס. מובן שמענה זה רק הגביר
20 את סקרנותו של ר' משה.

21 כעבור ימים מספר ניגש הקרדינל אל ר' משה ואמר לו כי החליט לספר לו את כל הידוע לו אודות
22 הצעיר היהודי.

23 הלה הוא אדם משכיל ומלומד גדול שמוצאו מפולין. הוא הגיע לונציה כדי ללמוד אסטרונומיה.
24 כן התעניין בתולדותיהן והתפתחותן של דתות נוספות, מעבר לדת היהודית אותה הכיר ממקורות
25 יהודיים, והקשיב להרצאות במקצוע זה.

26 הפרופסור ששימש מרצה לבחור באוניברסיטת ונציה יעץ לו, לאחר שעמד על טיבו, לנסוע לרומא
27 וללמוד בוותיקן על הדתות השונות, שכן שם יוכל, לדבריו, להשתלם במקצוע זה ברמה גבוהה במיוחד.
28 כוונתו האמיתית של המרצה הנוצרי הייתה לדחוף את הצעיר היהודי המוכשר אל ציפורני צידי
29 הנפשות הקתוליים.

30 הצעיר לא הבחין כפי הנראה בסכנה וקיבל את עצת הפרופסור. זה כבר כמחצית השנה שהוא
31 נמצא כאן, כפי שסיפר הספרן, והוא עוסק בשקידה בלימוד הדתות.

32 כפי שנודע לר' משה הקפיד הצעיר תחלה על שמירת המצוות, קלה כחמורה, אלא שהשפעתם של
33 הכמרים עליו הלכה וגדלה, ולאט לאט החל לוותר על קיום מצוות שונות, אם כי על כשרות ושבת
34 הוא שומר עדיין. מוריו מלאי תקוה כי לא ירחק היום והוא יתנצר לגמרי.

35 כל עוד לא הושגה מטרה זו הם שומרים על הפרטים הקשורים בצעיר בסוד כמוס, שכן הם

- 1 חוששים שמא ייוודע הדבר ליהודי כלשהו שינסה לפעול להצלתו מן הרשת שנטמנה לו. לדידם היה
- 2 צעיר יהודי מלומד זה חתיכה הראויה להתכבד בשביל תאוות ההעברה על הדת.
- 3 מיד כאשר שמע ר' משה את הסיפור חש כי התגלגלה לידו זכות להציל נשמה יהודית מרדת שחת.
- 4 עד עתה היה ר' משה חדור צער וחרטה על שבא בכלל אל ספריית הוותיקן, דבר שגרר בעקבותיו
- 5 את ההיכרות עם הספרן שברוב התפעלותו סיפר לכמרים עליו ומזה התגלגל כל עניין הויכוח.
- 6 אלא שעתה הבין כי ההשגחה העליונה סבבה את כל הסיבות הללו למטרה אחת: להציל את
- 7 הצעיר היהודי משמד.
- 8 ר' משה נתן שבח והודיה לה' על שזימן לידו זכות כה גדולה של קיום מצוות הצלת נפשות, ומיד
- 9 התעמק במחשבות כיצד למצוא דרך לחלץ את הצעיר המשכיל ממצבו. הרי לא נפגש אתו כלל עד
- 10 עתה, ואין לו כל קשר וגישה אליו, ובכלל, מי יודע אם יצליח לשכנע את הצעיר העומד על סף מ"ט
- 11 שערי טומאה.
- 12 הדבר היה תלוי גם בטיב ההכרעה שיכריעו הקרדינלים לגבי המשך הויכוח.
- 13 כעבור ימים מספר קיבל ר' משה הודעה כי הוותיקן החליט לקיים את הויכוח בעוד שבועיים.
- 14 הויכוח יתנהל בין ר' משה לבין נציג אחד בלבד של הוותיקן, ושני המתווכחים יבחרו אדם שלישי
- 15 שיהיה השופט והמכריע ביניהם. כל זה נעשה כביטוי לרצון הוותיקן להפגין יושר ושוויון בויכוח.
- 16 ר' משה, שנותר לו זמן פנוי עד לויכוח, ביקש מידידו הקרדינל הספרן שיפגישו עם הצעיר היהודי
- 17 העומד לפני סכנת שמד, חלילה.

אגרות קודש

[אמצע מ"ח תרפ"ב]

אקסילראד

1 שלום וברכה

2 מאד חפצי לדעת האם נוסד הישיבה אשר כתב לי כי
3 לחורף הבע"ל יפתח בית ה' לתורה, ונא להודיעני כמה
4 תלמידי נמצאו ואופני פרטי הלימודי וסדרן. וטוב הדבר אשר
5 יקרא בשם סניף ישיבת תו"ת, באם שיושמר הסדר כפי אשר
6 הי' בשיעורי יתו"ת הידועי לך.

7 כן אפשר עתה לרגלי השינוים בהסדרי אפשר ליסד הבית

8 מלאכה שעלה במח', ונא לכתוב הצעה בזה.

9 הנני בזה לשום עליך מלאכה אחת, והוא אשר תטיב
10 לחקור ולדרוש הנעשה בכל עיר ועיר מפלך מאגליעו, מינסק,
11 ויטעבסק הקרובים אליך, בדבר חדרים, ולימודי דא"ח, אשר
12 להיותך קרוב לשם ויודע [א]תה אדרעסין למי לכתוב, אשר
13 בודאי ימצאון ת"ל מתלמידינו ואנ"ש שי' הידועים לך, ואנכי
14 לא אדע אותם, ע"כ תכתוב עמם, וחברא חברא אית לי,
15 ותודיעני לפה לכל אשר...

[אג"ק מוהרי"צ כרך יד]

פרשת נח

ו אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֵתוֹ אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ־נֹחַ: וַיּוֹלֶד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־יָפֶת: וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס: י וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בָּשָׂר אֶת־דְּרָכָו עַל־הָאָרֶץ: ס וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּץ כָּל־בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי כִּי־מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת־הָאָרֶץ: ז עֲשֵׂה לָךְ תֵּבַת עֲצֵי־גֹפֶר קָנִים תַּעֲשֶׂה אֶת־הַתֵּבָה וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבֵּית וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר: ח וְהָיָה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אֹרֶךְ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ: ט צַהֵר אֶת־עֲשֵׂה לַתֵּבָה וְאֶל־אַמָּה תְּכַלְכֶּנָּה מִלְּמַעַלָּה וּפֶתַח הַתֵּבָה בַּצִּדָּה תִּשְׁׁוּם תַּחְתִּימָם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה: י (יב) וַאֲנִי הִנְנִי מְבִיא אֶת־הַמָּבּוּל מִיּוֹם עַל־הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כֹּל אֲשֶׁר־בָּאָרֶץ יָגוּעַ: יא וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבֵאתִי אֶל־הַתֵּבָה אֹתָהּ וּבְנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנָשֵׁי־בְנֶיךָ אִתְּךָ: יב וּמִכָּל־הַחַי מִכָּל־בָּשָׂר שְׁנַיִם מִכָּל תָּבִיא אֶל־הַתֵּבָה לְהַחֲיֹת אִתְּךָ זָכָר וְנָקְבָה יְהִיו: יג מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיֹת: יד וְאֹתָהּ קָח־לָךְ מִכָּל־מֵאֵכֶל אֲשֶׁר יֹאכֵל וְאִסַּפְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה לָךְ וּלְהֶם לְאֻכְלָה: טז וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים כֵּן עָשָׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א' עמ' 10)

ומכל החי (י, יט)

נח נצטוו להכניס אל התבה את כל עיני העולם העלולים ללכת לאבוד במבול. הווי אומר: אם הגיע לידעתו של אדם שיש בעולם חפץ שעלול ללכת לאבוד — מוטל עליו להשתדל להכניסו ל"תבה" שלו, להצילו ולהעלותו לאלקות. שכן, הקב"ה הזמין לו ידיעה זו, בהשגחה פרטית, כדי שיעלה את החפץ הזה.

שני ז וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בְּאַתָּה וּבְכָל־בֵּיתְךָ אֶל־הַתֵּבָה כִּי־אֶתְּךָ רְאִיתִי צַדִּיק לִפְנֵי בְּדוֹר הַזֶּה:

ב מִכָּל א הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח־לָךְ שְׁבָעָה שְׁבָעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הוּא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ: ג גם מִעוֹף הַשָּׁמַיִם שְׁבָעָה שְׁבָעָה זָכָר וְנָקְבָה לַחַיִּים זָרַע עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: ד כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבָעָה אָנֹכִי מִמְטִיר עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמָחִיתִי אֶת־כָּל־הַיְּקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: ה וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ יְהוָה: ו וְנֹחַ בֶּן־שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמָּבּוּל הָיָה מִיּוֹם עַל־הָאָרֶץ: ז וַיָּבֵא נֹחַ וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי־בָנָיו אֹתוֹ אֶל־הַתֵּבָה מִפְּנֵי מִי הַמָּבּוּל: ח מִן־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה וּמִן־הָעוֹף וְכָל אֲשֶׁר־רֶמֶשׂ עַל־הָאֲדָמָה: ט שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה זָכָר וְנָקְבָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ: י וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וּמִי הַמָּבּוּל הָיוּ עַל־הָאָרֶץ: יא בַּשָּׁנָה שְׁש־מֵאוֹת שָׁנָה לַחַיִּי־נֹחַ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשְּׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָל־מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ: יב וַיְהִי הַגֹּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: יג בַּעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם־וְחָם וַיָּפֶת בְּנֵי־נֹחַ וְאִשְׁתּוֹ נֹחַ וּשְׁלֹשָׁת נָשֵׁי־בָנָיו אֹתָם אֶל־הַתֵּבָה: יד הֵמָּה וְכָל־הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֶמֶשׂ עַל־הָאָרֶץ לְמִינֵהוּ וְכָל־הָעוֹף לְמִינֵהוּ כֹל צִפּוֹר כָּל־כְּנָף: טז וַיָּבֹאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִכָּל־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ חַיִּים: טז וְהַבָּאִים זָכָר וְנָקְבָה מִכָּל־בָּשָׂר בָּאוּ כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים וַיִּסָּגֵר

יהוה בעדו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א' עמ' 5)

נבקעו כל מעינות תהום רבה וארבות השמים נפתחו (ז, יא) תהום רבה - רומז לטרדות מענינים גשמיים פחותים, כגון טרדות הפננסה, המטרידים את האדם מלמוד התורה וקיום המצוות. ארבות השמים - רומז לטרדות מענינים רוחניים נעלים, כגון עסקנות צבורית. התרופה לשני הסוגים הללו היא - "בא אל התבה", תבות התורה והתפלה (כפרוש הפעל שם טוב): על האדם לבוא אל תוך אותיות התורה והתפלה, להיות מקור ברוך, ואז לא ישטפוהו ה"מים הזדונים" של המבול.

שלישי י ויהי המבול ארבעים יום על־הארץ וירבו
המים וישאו את־התבה ותרם מעל הארץ:
י ויגברו המים וירבו מאד על־הארץ ותלך התבה
על־פני המים: יט והמים גברו מאד מאד על־
הארץ ויכסו כל־ההרים הגבוהים אשר־תחת כל־
השמים: כ חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים
ויכסו ההרים: כא ויגוע כל־בשר ו הרמש על־
הארץ בעוף ובבהמה ובחיה ובכל־השרץ השרץ
על־הארץ וכל האדם: כב כל אשר נשמת־רוח
חיים באפיו מפל אשר בחרכה מתו: כג ולימח
את־כל־היקום ו אשר על־פני האדמה מאדם
עד־בהמה עד־רמש ועד־עוף השמים וימחו מן
הארץ וישאר אך־נח ואשר אתו בתבה: כד ויגברו
המים על־הארץ חמשים ומאת יום: כה ויזכר
אלהים את־נח ואת כל־החיה ואת־כל־הבהמה
אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח על־הארץ
וישכו המים: כו ויסכרו מעינת תהום וארפת
השמים ויכלא הגשם מן־השמים: כז וישבו המים
מעל הארץ הלוד ושוב ויחסרו המים מקצה
חמשים ומאת יום: כח ותנח התבה בחדש השביעי
בשבעה־עשר יום לחדש על הרי אררט: כט והמים
היו הלוד וחסור עד החדש העשירי בעשירי
באחד לחדש נראו ראשי ההרים: לו ויהי מקץ
ארבעים יום ויפתח נח את־חלון התבה אשר
עשה: לז וישלח את־הערב ויצא יצוא ושוב עד־
יבשת המים מעל הארץ: לח וישלח את־היונה
מאתו לראות תקלו המים מעל פני האדמה:
לט ולא־מצאה היונה מנוח לכף־רגלה ותשב אליו
אל־התבה כ־מים על־פני כל־הארץ וישלח ידו
ויקחה ויבא אתה אליו אל־התבה: לו ויחל עוד
שבעת ימים אחרים ויסף שלח את־היונה מן
התבה: לא ותבא אליו היונה לעת ערב והנה
עלה־זית טרף בפה וידע נח כ־תקלו המים מעל
הארץ: לב וייחל עוד שבעת ימים אחרים וישלח

את־היונה ולא־יספה שוב־אליו עוד: לד ויהי באחת
ושש־מאות שנה בראשון באחד לחדש חרבו
המים מעל הארץ ויסר נח את־מכסה התבה וירא
והנה חרבו פני האדמה: לה ובחדש השני בשבעה
ועשרים יום לחדש יבשה הארץ: מ

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קסט)

וימח את כל היקום (ז, כג)

יש לשאול, למה היה ענש כל־הנח. ויש לומר, דהנה שבעת
המפלות שנתנו לפני המבול עננו ושוב העולם, לשבת יצרה
(ונרמזות באותיות א-ז: אבר, ברפת ה', גזל, דינים, הכל (מעשה
תענועים של עבודה זרה), ווי (לשון צעקה, שעקרה בשפיכות
דמים), זנות). וכינון שאנשי דור המבול עברו על שבע מפלות
אלה, לא נתקיימה התקלית שלמענה נברא העולם, ויבמלא –
בטלה הבריאה, ולאחר המבול נבנה העולם מחדש.

רביעי לו וידבר אלהים אל־נח לאמר: לו צא מן
התבה אתה ואשתך ובניך ונשי־בניך אתך:
י כל־החיה אשר־אתך מפל־בשר בעוף ובבהמה
ובכל־הרמש הרמש על־הארץ כתיב הוצא קרי הוצא
אתך ושרצו בארץ ופרו ורבו על־הארץ: יא ויצא־
נח ובניו ואשתו ונשי־בניו אתו: יב כל־החיה
כל־הרמש וכל־העוף כל רמש על־הארץ
למשפחתיהם יצאו מן־התבה: יג ויבן נח מזבח
ליהוה ויקח מכל ובהמה הטהרה ומכל העוף
הטהור ויעל עלת במזבח: יד וירח יהוה את־ריח
הנייח ויאמר יהוה אל־לבו לא אסוף לקלל עוד
את־האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע
מנעריו ולא־אסוף עוד להבות את־פלחי באש
עשיתי: טו עד כל־ימי הארץ זרע וקציר וקר וחם
וקיץ וחרף ויום ולילה לא ישבתו: טז ויברך
אלהים את־נח ואת־בניו ויאמר להם פרו ורבו
ומלאו את־הארץ: יז ומוראכם וחתכם יהיה על
פל־חית הארץ ועל כל־עוף השמים בכל אשר
תרמש האדמה ובכל־דגי הים בידכם נתנו:
יח כל־רמש אשר הוא־חי לכם יהיה לאכלה ב־ינק
עשב נתתי לכם את־כל: יט אך־בשר בנפש דמו
לא תאכלו: כ ואך את־דמכם לנפשותיכם אדרש

למבול? ויש לומר, שראית הקשת אין משמעותה שהעולם ראוי למבול חס ושלום, אלא היא אות וזכרון לכך שגם אם היה העולם במצב שפל ביותר - מבטחים אנו שלא יהיה עוד מבול. ואי-ראית הקשת בשני דורות אלו מורה על גדל זכותו של צדיק הדור: אפילו אם היה דורו שפל המצב, וגם לא היתה הבטחת ה' - הנה בזכותו לא היו נענשים.

ששי י ויהיו בני-נח היצאים מן-התבה שם וחס ויפת וחס הוא אבי כנען: י שלשה אלה בני-נח ומאלה נפצה כל-הארץ: ד ויחל נח איש האדמה ויטע כרם: כ וישת מן-היין וישכר ויתגל בתוך אהלה: כב וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני-אחיו בחוץ: כג ויקח שם ויפת את-השומלה וישמו על-שכם שניהם וילכו אחרנית ויכפו את ערות אביהם ופניהם אחרנית וערות אביהם לא ראו: כד וינקז נח מיינו וידע את אשר-עשה לו בנו הקטן: כה ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו: כו ויאמר ברוך יהוה אלהי שם ויהי כנען עבד למו: כז יפת אלהים לופת וישכן באהלי-שם ויהי כנען עבד למו: כח ויחיינו אחר המבול שלש מאות שנה וחמשים שנה: כט ויהי פלימי-נח תשע מאות שנה וחמשים שנה וימות: פ י ואלה תולדת בני-נח שם חם ויפת ויולדו להם בנים אחר המבול: ד בני יפת גמר ומגוג ומדי ויון ותבל ומשך ותירס: ד ובני גמר אשכנז וריפת ותגרמה: ד ובני יון אלישה ותרשיש פתים ורדנים: ה מאלה נפרדו איי הגוים בארצות איש ללשון למשפחתם בגויהם: ו ובני חם פוש ומצרים ופוט וכנען: ז ובני כוש סבא וחווילה וסבתה ורעמה וסבתכא ובני רעמה שבא ודרן: ח וכוש ילד את-נמרד הוא החל להיות גבר בארץ: ט הוא-היה גבר-ציד לפני יהוה על-כן יאמר בנמרד גבור ציד לפני יהוה: י ותלי ראשית ממלכתו בכל וארד ואפר וכלנה בארץ שנער: יא מן-הארץ שהוא יצא אשור ויבן את-נינוה ואת-רחבת עיר ואת-כלח: יב ואת-רסן בין נינוה ובין כלח הוא העיר הגדלה: יג ומצרים ילד

מיד כל-חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו אדרש את-נפש האדם: י שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלהים עשה את-האדם: י ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו-בה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 108)

מיד איש אחיו (ט, ה)

שאף השוגג צריך בפרה (רש"י)

טעם הדבר הוא, שכן אם אדם עבר עברה בשוגג, סימן שיש לו מעין שיכות לרע שבחטא, וכדאיתא בלקוטי תורה מהארז"ל (והובא במגן, אגרת הקדש, סכ"ח) שהשגגות הן מהתגברות הנפש הבחמית. והנה, באחרונים יש שקלא וטריא אם גם העובר על דרבנן בשוגג צריך בפרה. ולכאורה, טעם הארז"ל הוא גם בדרבנן.

חמישי ה ויאמר אלהים אל-נח ואל-בניו אתו לאמר: ט ואני הנני מקים את-בריתי אתכם ואת-זרעכם אחריתם: י ואת כל-נפש החיה אשר אתכם בעוף בבהמה ובכל-חית הארץ אתכם מפל יצאי התבה לכל חית הארץ: יא והקמתי את-בריתי אתכם ולא-יפרת כל-בשר עוד מפני המבול ולא-יהיה עוד מבול לשחת הארץ: יב ויאמר אלהים זאת אות-הברית אשר-אני נתן ביני וביניכם ובין כל-נפש חיה אשר אתכם לדדת עולם: יג את-קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ: יד והיה בענני ענן על-הארץ ונראתה תקשת בענן: ט וזכרתי את-בריתי אשר ביני וביניכם ובין כל-נפש חיה בכל-בשר ולא-יהיה עוד חמים למבול לשחת כל-בשר: טז והיתה תקשת בענן וראייתה לזכר ברית עולם בין אלהים ובין כל-נפש חיה בכל-בשר אשר על-הארץ: יז ויאמר אלהים אל-נח זאת אות-הברית אשר הקמתי ביני ובין כל-בשר אשר על-הארץ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 33)

זאת אות הברית . . לדורות עולם (ט, יב)

פרט לשני דורות . . הזקיה . . אנשי כנסת הגדולה (מדרש

רבה)

יש לתמה, כיצד אפשר לומר שרק בשני דורות אלו לא היה צורך בקשת, ובהי כל זמן שאין מצב שפל ביותר אין מקום

אֶת־לוֹדִים וְאֶת־עֲנָמִים וְאֶת־לֶחֶבִים וְאֶת־נַפְתָּחִים:
 וְאֶת־פֶּתֶרֶסִים וְאֶת־כַּסְלֹחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם
 פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כַּפְתָּרִים: ^ט וְכִנְעֵן יֶלֶד אֶת־צִידֵן
 בָּכָרוֹ וְאֶת־חֵת: ^י וְאֶת־הַיְבוּסִי וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת־
 הַגִּרְגָּשִׁי: ^{יא} וְאֶת־הַחִוִּי וְאֶת־הָעֵרְקִי וְאֶת־הַסִּינִי:
^{יב} וְאֶת־הָאֲרֹרִי וְאֶת־הַצֹּמֶרִי וְאֶת־הַחֲמָתִי וְאֶת־
 נַפְצֹו מִשְׁפְּחוֹת הַכְּנַעֲנִי: ^{יג} וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידֵן
 בְּאַכָּה גִרְרָה עַד־עֵזָה בְּאַכָּה סְדֹמָה וְעַמֹּרָה
 וְאֲדָמָה כְּתִיב וְצִבְיִם קָרִי וְצִבְיִם עַד־לָשֶׁע: ^{יד} אֵלֶּה
 בְּנֵי־חָם לְמִשְׁפְּחוֹתָם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם
 בְּגוֹיֵיהֶם: ^{טו} וְלִשָּׁם יֶלֶד גַּם־הוּא אָבִי פֶלֶג־בְּנֵי־עֵבֶר
 אָחִי יֵפֶת הַגִּדּוּל: ^{טז} בְּנֵי שָׁם עִילָם וְאַשּׁוּר
 וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוּד וְאַרֶם: ^{יז} וּבְנֵי אָרָם עוּץ וְחוּל וְגֵתֵר
 וְכַשׁ: ^{יח} וְאַרְפַּכְשָׁד יֶלֶד אֶת־שֵׁלַח וְשֵׁלַח יֶלֶד אֶת־
 עֵבֶר: ^{יט} וְלַעֲבֵר יֶלֶד שְׁנֵי בָנִים שָׁם הָאֶחָד פֶּלֶג בִּי
 בִּימֵיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשָׁם אָחִיו יֶקְטָן: ^כ וַיִּקְטָן יֶלֶד
 אֶת־אֱלֹמוֹרָד וְאֶת־שֵׁלֶף וְאֶת־חֲצַרְמוֹת וְאֶת־יֶרֶח:
^{כא} וְאֶת־הַדּוֹרָם וְאֶת־אִיוֹל וְאֶת־דִּקְלָה: ^{כב} וְאֶת־עוֹבָל
 וְאֶת־אֲבִימָאֵל וְאֶת־שָׁבָא: ^{כג} וְאֶת־אֹפֶר וְאֶת־
 חוּילָה וְאֶת־יֹוֹב פֶּלֶאֱלָה בְּנֵי יֶקְטָן: ^{כד} וַיְהִי מוֹשְׁבָם
 מִמִּזְרָא בְּאַכָּה סְפֶרָה הָרַקְדָּם: ^{כה} אֵלֶּה בְּנֵי־שָׁם
 לְמִשְׁפְּחוֹתָם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם לְגוֹיֵיהֶם: ^{כו} אֵלֶּה
 מִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם וּמֵאלֶּה נִפְרְדּוּ
 הַגּוֹיִם בְּאָרֶץ אַחֵר הַמִּבּוּל: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (24 קטו"ט שיחות י ענ' 24)

וערות אביהם לא ראו (ט, כג)

יש לשאל, מאחר שהיו פניהם אחורנית, הרי מוכן מעצמו
 שלא ראו. ויש לומר, דהנה פאשר אדם רואה רע בזולתו, עליו
 לראות רק את ה"הלכה למעשה" שבדבר, רק מה שנוגע אליו
 לעשות: להוכיחו ולהחזירו למוטב. ואם הוא רואה ומרגיש את
 רעת חברו – סימן שהרע הזה קיים גם בו, וכתורת הפעל שם
 טוב הדיעה, שהזולת הוא ראי. והו וערות אביהם לא ראו –
 לא ראו ולא הרגישו ערוה וחסרון באביהם, אלא התרפוּ במה
 שהם צריכים לעשות (ויכסו את ערות אביהם), ותו לא.

שביעי **יא** א ויהי כל־הארץ שפה אחת ודברים
 אחדים: ב ויהי בנסעם מקדם ומצאו בקעה בארץ
 שנער וישבו שם: ג ויאמרו איש אל־רעהו הבה

נלכנה לבנים ונשרפה לשרפה ותהי להם הלכנה
 לאבן והחמור היה להם לחמר: ד ויאמרו הבה
 נבנה־לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה־לנו
 שם פּוֹנֵפוּץ עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: ה ויירד יהוה
 לראות את־העיר ואת־המגדל אשר בנו בני
 האדם: ו ויאמר יהוה הן עם אחד ושפה אחת
 לכלם וזה החלם לעשות ועתה לא־יבצר מהם כל
 אשר יזמו לעשות: ז הבה נרדה ונבלה שם שפתם
 אשר לא ישמעו איש שפת רעהו: ח ויפץ יהוה
 אתם משם על־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ ויחדלו לבנת העיר:
 ט על־פֶּן קרא שמה בכל כִּי־שָׁם בָּלָל יהוה שפת
 כָּל־הָאָרֶץ ומשם הפיצם יהוה על־פְּנֵי
 כָּל־הָאָרֶץ: פ אלה תולדות שם שם בן־מאת שנה
 ויולד את־ארפכשד שנתים אחר המבול: טו ויחִי־
 שם אחרי הולידו את־ארפכשד חמש מאות שנה
 ויולד בנים ובנות: טז וְאַרְפַּכְשָׁד חִי חֲמִשָּׁה
 וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה ויולד את־שֵׁלַח: טז ויחִי אַרְפַּכְשָׁד
 אחרי הולידו את־שֵׁלַח שלש שנים וארבע מאות
 שנה ויולד בנים ובנות: טז ויִשְׁלַח חִי שְׁלֹשִׁים
 שָׁנָה ויולד את־עֵבֶר: טז ויחִי־שֵׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
 אֶת־עֵבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה ויולד
 בנים ובנות: טז ויחִי־עֵבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה
 ויולד אֶת־פֶּלֶג: טז ויחִי־עֵבֶר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־פֶּלֶג
 שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה ויולד בנים
 ובנות: טז ויחִי־פֶלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה ויולד אֶת־רֵעוּ:
 טז ויחִי־פֶלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־רֵעוּ תִשַׁע שָׁנִים
 ומאתים שנה ויולד בנים ובנות: טז ויחִי רֵעוּ
 שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה ויולד אֶת־שָׂרוּג: טז ויחִי רֵעוּ
 אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שָׂרוּג שִׁבְעַת שָׁנִים וּמֵאוֹת שָׁנָה
 ויולד בנים ובנות: טז ויחִי שָׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
 ויולד אֶת־נָחוֹר: טז ויחִי שָׂרוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־
 נָחוֹר מֵאוֹת שָׁנָה ויולד בנים ובנות: טז ויחִי
 נָחוֹר תִּשַׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה ויולד אֶת־תֵּרַח: טז ויחִי
 נָחוֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־תֵּרַח תִּשַׁע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה
 ומאת שנה ויולד בנים ובנות: טז ויחִי־תֵרַח

עֲדֹתָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: ־ וַיְהִי וַיִּמְתָּרַח חֹמֶשׁ שָׁנִים
וּמֵאֲתַיִם שָׁנָה וַיָּמָת תָּרַח בְּחָרָן:

פפפ קנ"ג פסוקים, בצלאל"ל סימן. אב"י יסכ"ה לו"ט סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 106)

ותהי להם הלבנה לאָבן (יא, ג)

כתב המקנן אברהם (הלכות גפילת אפים סקל"א ס"כ): ונ"ל
דרצפת לבנים אין אסורה, דאָבן כתיב, ולבנה לאו אָבן היא,
כדכתיב ותהי להם הלבנה לאָבן, עכ"ל. וכן כתב האבן עזרא:
לאָבן, פחת האבן. אכל משתיקת רש"י מוכח שמפרש כפשוטו
- הלבנה, הינו החמר שממנו נעשתה, נתקשטה ונעשתה אבן.
והינו, שעל פי פשוטו של מקרא הלבנה נקראת אבן. וראה
בפרוש הר"ן על התורה: כלומר, שמצאוה חזקה ומקשית.

שָׁבָעִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־אַבְרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן:
וַאֲלֵהָ תּוֹלְדֹת תָּרַח תָּרַח הוֹלִיד אֶת־אַבְרָם אֶת־
נָחוֹר וְאֶת־הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לוֹט: ־ וַיָּמָת הָרָן
עַל־פְּנֵי תָרַח אָבִיו בְּאָרְץ מוֹלְדֹתוֹ בְּאוּר כְּשָׂדִים:
וַיָּקָח אַבְרָם וְנָחוֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אַבְרָם
שָׂרִי וְשֵׁם אִשְׁת־נָחוֹר מִלְכָּה בַת־הָרָן אֲכִי־מִלְכָּה
וְאָבִי יִסְכָּה: ־ וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלֶד:
וַיָּקָח תָּרַח אֶת־אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־הָרָן
בְּנֵי־בְנוֹ וְאֵת שָׂרִי כַלְתּוֹ אִשְׁת־אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ
אֹתָם מֵאוּר כְּשָׂדִים לָלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבִאוּ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַחֲיִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ
עֶשֶׂר וְכָבוֹד. וְ חֶפֶץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת
שליש התחתון של הספר תורה.

קריאה לשבת ראש חודש

מפס"ד ט' וביום השַׁבָּת שְׁנֵי־כְבָּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם
וְשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:
עֹלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ'
וּבְרָאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פְּרִים בְּגִי'
בָּקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַע
תְּמִימִם: י' וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה

בְּשֶׁמֶן לֶפָר אֶחָד וְשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לֵאֵיל אֶחָד: י' וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֵלֶת מִנְחָה
בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לִכְבֹּשׁ אֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה
לַיהוָה: י' וְנִסְפִּיהֶם חֲצִי הַחֵין יִהְיֶה לֶפָר וּשְׁלִישֵׁת
הַחֵין לֵאֵיל וּרְבִיעֶת הַחֵין לִכְבֹּשׁ יֵין וְזֹאת עֹלֹת חֹדֶשׁ
בְּחֹדֶשׁוֹ לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה: י' וְשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת
לַיהוָה עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַחֲיִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ
עֶשֶׂר וְכָבוֹד. וְ חֶפֶץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת
שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הו"ק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לקריאה בציבור בישעיהו פרק סו

סו א כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי איזה בית אשר תבנולי ואיזה מקום מגורתי: ב ואת-פל-אלה ידי עשתה ויהיו כל-אלה נאם-יהוה ואל-זה אפיט אל-עני ונבה-רוח וחרד על-דברי: ג שוחט השור מפה-איש זובח השל ערף פלב מעלה מנחה דם-חזיר מזכיר לבנה מברך און גם-המה בחרו בדרכיהם ובשקוציהם נפשם חפצה: ד גס-אני אבחר בתעלליהם ומגורתם אביא להם יען קראתי ואין עונה דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא-חפצתי בחרו: ה שמעו דבר-יהוה החרדים אל-דברו אמרו אחיכם שנאיכם מגדיכם למען שמי וכפר יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו: ו קול שאון מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאיביו: ז בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר: ח מי-שמע בואת מי ראה פאלה היוחל ארץ ביום אחד אם-יולד גוי פעם אחת פירחלה גם-ילדה ציון את-פניה: ט האני אשפיר ולא אוליד יאמר יהוה אם-אני המוליד ועצרתי אמר אלהיך: י שמחו את-ירושלם וגילו בה פל-אהביה שישו אתה משוש פל-המתאבלים עליה: יא למען תינקו ושבעתם משד תנחמיה למען תמצו והתענגתם מזיו פבודה: יב פירכה | אמר יהוה הנני נטה-אליה פנהר שלום וכנחל שוטף פבוד גוים וינקתם על-צל תנשאו ועל-ברקים תשעשעו: יג כאיש אשר אמו תנחמנו פן אנכי אנחמכם ובירושלם תנחמו: יד וראיתם ויש לבכם ועצמותיכם פדשא תפרחנה ונודעה ידי-יהוה את-עבדיו וועם את-איביו: טו פירחנה יהוה באש יבוא וכסופה מרפכתיו להשיב בחמה אפו וגערתו בלהבי-אש: טז פי באש יהוה נשפט וכחרבו את-כל-בשר ורבו חללי יהוה: יז המתקדשים והמטהרים אל-הגנות אחר אחת בתוך אכלי בשר החזיר והשקץ והעכפר יחדו יספו נאם-יהוה: יח ואנכי מעשיהם ומחשבתיהם פאה לקפץ את-כל-הגוים והלשנות ובאו וראו את-פבודי: יט ושמתי בהם אות ושלחתי מהם | פליטים אל-הגוים

תְּרַשִׁישׁ פּוֹל וְלוֹד מְשִׁבִּי קָשֶׁת תִּבֵּל וַיּוֹן הָאֵיִם הַרְחָקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי
וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם: כ' וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם | מִכָּל־הַגּוֹיִם |
מִנְחָה | לַיהוָה בְּסוּסִים וּבָרֶכֶב וּבַצִּלִּים וּבַפָּרָדִים וּבַכְּפָרוֹת עַל הָר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר
יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָלִי טָהוֹר בֵּית יְהוָה: כא וְגַם־מֵהֶם אָקַח
לְכֹהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: כב כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הִחְדָּשִׁים וְהָאָרֶץ הִחְדָּשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה
עֲמָדִים לִפְנֵי נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זִרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם: כג וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבֹת
בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה: כד וַיֵּצְאוּ וְרָאוּ בְּפָנָיו הָאֱנָשִׁים הַפְּשָׁעִים
כִּי כִי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה וְהָיוּ דִרְאוֹן לְכָל־בָּשָׂר: כה וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ
בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבֹת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכֵּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזָר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:
רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנִּבִּיא עֲבֹדָה, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחָה, בְּמַהֲרָה
יָבֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֵּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי,
מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנִּבִּיאוֹת וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת נח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	5:32	5:36	7:57	7:58	8:29	8:30	9:29	9:29	17:27	17:19	17:51	17:43	17:01	17:52
חיפה (ח)	5:32	5:36	7:56	7:57	8:28	8:30	9:28	9:29	17:26	17:18	17:50	17:42	16:49	17:51
ירושלים (ח)	5:29	5:33	7:55	7:56	8:26	8:28	9:27	9:27	17:27	17:19	17:50	17:43	16:40	17:51
תל אביב (ח)	5:34	5:38	7:57	7:58	8:30	8:31	9:30	9:30	17:26	17:18	17:50	17:42	17:00	17:52
אוסטריה וינה (ק)	6:52	7:01	9:14	9:17	9:46	9:49	10:45	10:47	18:34	18:22	19:03	18:51	18:06	19:04
אוסטרליה מלבורן (ק)	6:50	6:41	9:26	9:20	9:58	9:52	11:02	10:58	19:29	19:34	19:55	20:00	19:16	20:11
אוקראינה אודסה (ק)	6:55	7:03	9:16	9:19	9:48	9:52	10:48	10:49	18:36	18:24	19:05	18:53	18:08	18:57
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	6:39	6:47	8:59	9:03	9:32	9:35	10:30	10:32	18:18	18:06	18:48	18:36	17:50	18:40
אוק. ז'יטומיר (ק)	7:06	7:15	9:25	9:29	9:58	10:02	10:57	10:59	18:42	18:29	19:12	19:00	18:13	19:04
אוקראינה קייב (ק)	6:58	7:07	9:18	9:22	9:50	9:54	10:49	10:51	18:35	18:22	19:06	18:53	18:06	18:57
אוקראינה דונייצק (ק)	6:27	6:35	8:48	8:51	9:20	9:23	10:19	10:21	18:08	17:56	18:37	18:25	17:40	18:29
איטליה מילאנו (ק)	7:21	7:28	9:42	9:45	10:14	10:17	11:13	11:15	19:03	18:52	19:31	19:20	18:36	19:33
אקוואדור קיטו (ח)	5:52	5:50	8:25	8:24	8:55	8:54	9:58	9:56	18:14	18:12	18:35	18:33	17:54	18:37
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:25	6:17	8:59	8:54	9:32	9:27	10:36	10:32	19:00	19:05	19:25	19:30	18:46	19:41
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	7:10	7:00	9:49	9:43	10:20	10:14	11:25	11:20	19:59	20:05	20:25	20:32	19:46	20:36
ארה"ב בולטימור (ק)	7:02	7:08	9:24	9:26	9:57	9:59	10:56	10:57	18:48	18:39	19:14	19:05	18:22	19:09
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:51	6:57	9:14	9:16	9:46	9:48	10:45	10:46	18:38	18:29	19:05	18:55	18:12	19:06
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:52	6:58	9:14	9:16	9:46	9:48	10:46	10:47	18:38	18:28	19:04	18:54	18:12	19:06
ארה"ב דטרויט (ק)	7:28	7:34	9:50	9:53	10:22	10:25	11:22	11:23	19:14	19:04	19:41	19:31	18:47	19:42
ארה"ב היוסטן (ק)	7:13	7:16	9:37	9:38	10:10	10:10	11:10	11:10	19:07	19:00	19:31	19:24	18:43	19:33
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:45	6:50	9:09	9:11	9:41	9:43	10:41	10:42	18:38	18:30	19:02	18:55	18:13	19:04
ארה"ב מיאמי (ק)	7:12	7:14	9:36	9:36	10:09	10:09	11:09	11:09	19:08	19:01	19:30	19:24	18:44	19:33
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:48	6:55	9:10	9:12	9:42	9:45	10:42	10:43	18:32	18:22	18:59	18:49	18:06	19:01
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:45	6:51	9:09	9:11	9:40	9:42	10:40	10:41	18:33	18:23	19:00	18:50	18:07	19:00
בוליביה לה פאס (ח)	6:04	6:00	8:42	8:39	9:11	9:08	10:15	10:12	18:39	18:40	19:01	19:02	18:22	19:06
בלגיה אנטוורפן (ק)	7:43	7:53	10:03	10:07	10:35	10:39	11:34	11:36	19:18	19:05	19:49	19:36	18:49	19:52
בלגיה בריסל (ק)	7:42	7:52	10:03	10:07	10:35	10:39	11:33	11:36	19:20	19:07	19:50	19:37	18:51	19:52
בלרוס ליובאוויטש (ק)	6:58	7:10	9:17	9:22	9:49	9:54	10:48	10:50	18:31	18:16	19:04	18:49	18:00	18:53
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:40	5:34	8:15	8:11	8:46	8:42	9:49	9:46	18:11	18:13	18:34	18:36	17:55	18:43
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	5:27	5:21	8:01	7:57	8:32	8:29	9:35	9:32	17:57	17:59	18:20	18:22	17:41	18:28
בריטניה לונדון (ק)	7:00	7:10	9:21	9:25	9:53	9:57	10:51	10:53	18:37	18:24	19:09	18:55	18:08	19:10
בריטניה מנצ'סטר (ק)	7:10	7:21	9:30	9:34	10:02	10:06	11:00	11:03	18:44	18:30	19:17	19:03	18:14	19:19
גרמניה ברלין (ק)	7:08	7:18	9:27	9:31	9:59	10:04	10:58	11:00	18:42	18:28	19:14	19:00	18:13	19:04
גרמניה פרנקפורט (ק)	7:24	7:33	9:45	9:49	10:17	10:21	11:16	11:18	19:04	18:51	19:34	19:21	18:35	19:25
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	5:39	5:32	8:15	8:11	8:46	8:42	9:50	9:46	18:15	18:18	18:38	18:41	18:00	18:45
הודו בומביי (ח)	6:28	6:29	8:53	8:53	9:26	9:25	10:26	10:26	18:28	18:23	18:50	18:45	18:05	18:49
הודו פונה (ח)	6:22	6:23	8:49	8:48	9:21	9:20	10:22	10:21	18:25	18:20	18:47	18:42	18:03	18:46
הונגריה בודפשט (ק)	6:42	6:51	9:03	9:06	9:35	9:39	10:34	10:36	18:22	18:11	18:52	18:40	17:55	18:44
טורקיה איסטנבול (ק)	7:00	7:06	9:22	9:24	9:54	9:57	10:54	10:55	18:46	18:36	19:12	19:03	18:20	19:07
יוון אתונה (ק)	7:19	7:25	9:42	9:44	10:15	10:16	11:14	11:15	19:08	18:59	19:34	19:25	18:43	19:29

לוח זמנים לשבוע פרשת נח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מולדובה קישינב (ק)	7:04	7:12	9:24	9:27	9:56	10:00	10:55	10:57	18:43	18:31	19:12	19:00	18:15	19:04
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:20	7:22	9:51	9:51	10:21	10:21	11:22	11:22	19:30	19:25	19:52	19:47	19:08	19:51
ניו זילנד קרייסטצ'רץ' (ח)	5:56	5:46	8:33	8:26	9:05	8:59	10:10	10:05	18:41	18:48	19:09	19:16	18:29	19:20
נפאל קטמנדו (ח)	5:51	5:55	8:19	8:20	8:50	8:51	9:51	9:51	17:54	17:47	18:17	18:10	17:30	18:14
סינגפור סינגפור (ח)	6:48	6:47	9:16	9:15	9:49	9:47	10:51	10:49	18:59	18:57	19:20	19:18	18:39	19:22
פולין ורשא (ק)	6:36	6:46	8:56	9:01	9:28	9:32	10:27	10:29	18:13	17:59	18:45	18:31	17:44	18:35
פרו לימה (ח)	5:48	5:45	8:18	8:15	8:51	8:48	9:53	9:50	18:06	18:06	18:27	18:28	17:48	18:32
צרפת לאון (ק)	7:37	7:45	9:59	10:02	10:31	10:34	11:31	11:32	19:21	19:10	19:49	19:38	18:54	19:50
צרפת פריז (ק)	7:49	7:58	10:10	10:14	10:42	10:46	11:41	11:43	19:29	19:17	19:59	19:47	19:01	20:00
קולומביה בוגוטה (ח)	5:36	5:35	8:08	8:07	8:39	8:37	9:41	9:39	17:55	17:52	18:16	18:13	17:35	18:17
קנדה טורונטו (ק)	7:14	7:21	9:36	9:39	10:08	10:10	11:07	11:08	18:58	18:48	19:26	19:15	18:32	19:27
קנדה מונטריאול (ק)	6:52	6:59	9:13	9:16	9:45	9:48	10:44	10:46	18:34	18:23	19:02	18:51	18:07	19:04
קפריסין לרנקה (ק)	6:40	6:45	9:02	9:03	9:35	9:37	10:35	10:35	18:28	18:20	18:53	18:45	18:03	18:49
רוסיה מוסקבה (ק)	7:31	7:43	9:51	9:56	10:22	10:27	11:21	11:24	19:05	18:50	19:39	19:24	18:34	19:40
רוסיה רוסטוב נא דונו (ק)	7:20	7:28	9:40	9:43	10:13	10:16	11:12	11:13	19:00	18:48	19:29	19:17	18:32	19:21
שווייץ ציריך (ק)	7:22	7:31	9:45	9:48	10:16	10:20	11:16	11:17	19:06	18:54	19:35	19:24	18:38	19:35
תאילנד בנגקוק (ח)	6:05	6:05	8:31	8:31	9:04	9:03	10:05	10:04	18:09	18:05	18:30	18:26	17:47	18:30

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מן כל-אויב וארוב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרה (אולגה) בת תמר**

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il